TÜRK OCAĞI
YAYINLARI

CUMHURİYETİMİZİN YÜZÜNCÜ YILINA ARMAĞAN

İSTANBUL TÜRK OCAĞI YAYINLARI

HALKA DOĞRU MECMUASI VE HALKÇILIK DÜŞÜNCESİ

HAZIRLAYANLAR

ABDULLAH GÜNDOĞDU

CAĞFER GÜLER

TÜRK OCAKLARI İSTANBUL ŞUBESİ

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Yapım: Yavuz Selim Birtane - Mavi Gök Yayınları

Grafik Tasarım: Ozan R. Kartal

Baskı Yeri-Ayı-Yılı: İstanbul - Ocak 2023

Baskı: Şenyıldız Yayıncılık Hediyelik Eşya ve Tekstil San. Ve Tic. Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Caddesi Işık San. Sit. C-Blok No 19 Topkapı-İstanbul
Tel: 0212 4834791 Sertifika No: 45097

Yayın Numarası: 37

ISBN: 978-605-9443-63-0

"Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteği ile hazırlanan bu projenin içeriği hiçbir surette
Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmamakta olup, içerik ile ilgili
tek sorumluluk Türk Ocakları İstanbul Şubesi'ne aittir.

İçindekiler

Takdim • 9

Önsöz • 15

Giriş:
Türkiye'de Halkçılık
Ve Halka Doğru Dergisi Üzerine Yapılan Çalışmalar • 19

1. Bölüm: Dünyada Halkçı Düşünce • 21

Batıda Halkçılık • 21

Rusya'da Halkçılık • 22

2. Bölüm: Türkiye'de Halkçı Düşüncenin Doğuşu Ve Gelişimi • 26

3. Bölüm: Türkiye'de Halka Doğru Gidenler • 29

4. Bölüm: Halka Doğru Mecmuası • 36

Halka Doğru'nun Yazıcıları • 36

Halkçılığın İki Kolu: Gökalp-Akçura • 45

Halka Doğru Dergisinin Konu ve Söylem İncelemesi • 54

Halka Doğru Mecmuası Konu ve Tür Tasnifi • 56

Dizin • 62

Kaynakça • 73

5. Bölüm: Halka Doğru Mecmuası (Metin) • 78

Ekler • 73

TAKDİM

Dr. Cezmi Bayram

Cumhuriyetin ilânının 100. yılına giriyoruz.

Saltanattan Cumhuriyete geçiş başka ülkelerdeki gibi bir ihtilâlle olmadı. Osmanlı Devletinin devamını sağlamak maksadıyla Tanzimat'tan itibaren bir çok yenilikler yapıldı. Fikirler geliştirildi. Ama bir Avrupa devleti olan Osmanlı'nın orada tutunması zor oldu. Balkan Faciasını müteakip artık, devletin kurucu unsuru olan Türk'ün her bakımdan techiz edilmesi, millî şuurunu idrak etmesi, ayni zamanda iktisaden ve eğitim bakımından yükseltilmesi gerekiyordu. Halbuki onun hâli perişandı.

Türk'ü her bakımdan ayağa kaldırmak gayesiyle kurulmuş Türk Ocakları'nın Reisi Hamdullah Suphi, Osmanlı Hânedanı'nın istiklâllerini ilânının yıl dönümü vesilesiyle Ocak'ta yapılan toplantıdaki konuşmasında Sultan Abdülaziz'e Mustafa Fazıl Paşa tarafından takdim edilen bir rapordan iktibaslar yapar. Paşa, Hükümdar'a der ki:

"Padişâhım, Anadolu'da biririne zıt iki âlem var. Biri Hıristiyanların nereden ziyalarını yolladığı bilinmez bir güneş altında coşkun bir bahar gibi fışkırıp çıkan âlemi, köyleri kasaba, kasabaları büyük şehirler haline konan, günden güne zîyahat, günden güne zîkudret ve servet âlemi. O âlem ki dertlerini dinletmek, şikâyetlerini anlatmak için patrikhaneleri ve onlar delâletiyle istinad edecekleri devletler vardır. Buna mukâbil devletinizin ezelî istinatgâhı, en emin menba-ı hayat ve kuvveti diğer bir âlem vardır ki, Anadolu'nun ortasında, denize atılmış ağır bir şey gibi gitgide göçüyor, şehirleri küçük kasabalar, kasabaları köy haline geçiyor, her gün biraz daha harap ve sefil oluyor. Padişâhım; derdini anlatacak hiç kimsesi olmayan, bakımsız, himâyesiz bırakılan bu metruk âlem sizin âleminiz, tahtınızı tutan, hudutlarınızı koruyan Türk âlemi, müslüman âlemidir."

Devleti kurtarmak maksadiyle ortaya atılan Osmanlıcılık, İslâmcılık düşünceleri yanında başlangıçta tamamen ilmî ve kültürel hareket olarak ortaya çıkan Türkçülük artık bir siyâsî akide hâline gelme mecburiyetindedir. Ancak yine de önde gelen husus öncelikle Türk'ün kendini tanıması, her bakımdan seviyesinin yükseltilmesidir.

Burada da, eldeki yegâne imkân ve vasıta bir hars mektebi olarak Türk Ocakları ve Türk Yurdu dergisidir. Ancak Ocaklılar görmüştür ki, sadece Türk Yurdu ile herşeyi ifade etmek, herkese hitap etmek mümkün değildir. "Hayatlı Din-Dinli Hayat" şiarıyla İslâm Mecmuası neşre başlamıştır. Fakat esas kitle, hem kuvvet kaynağımız, hem de medeniyetimizi ihyâ için istifade edeceğimiz bâkir kültürümüzü yaşayan ve yaşatan halkımızı doğrudan hedef alan neşriyattır. Bu da "Halka Doğru" dergisinin neşrini gerektirmiştir. Her üç dergi incelendiğinde bir çok ortak yazar vardır. Bu da bize, o dönem Türkçülerinin meselelere ne kadar kapsayıcı baktığını göstermektedir.

"Halka Doğru" hareketi, daha önce Osmmanlı münevveri tarafından "*etrâk-ı bî-idrak*", "*kaba Türk*" olarak vasıflandırılan halkımızı, Millî Mücadele esnasında, bizzat Mustafa Kemal'in dilinden "*Köylü milletin efendisidir*" seviyesine yükseltmiştir. Bu noktaya gelişte, Türkçülerin birkaç seneden beri açmış olduğu 'Halka Doğru' cereyanı etkili olmuştur. Halbuki, "Daha düne kadar meşhur muharrirlerden birisi bir Tükçü ile kalem tartışması yaparken '*Ben çamura kadar tenezül edemem*' diyordu ve çamur kelimesi ile halkı ifade etmek istiyordu"*

Bütün bu gayretler yeni bir silkinişe, uyanışa ve hattâ dirilişe sebep olmuş. Milletimiz girdiği büyük harpte destanlar yazmış, fakat müttefiklerinin mağlubiyeti de devletimiz de mağlup sayılmıştır.

Devletin tasfiye plânı olan Serv belgesini paçavraya çevirmek maksadiyle yeni bir diriliş hamlesi yapılmış, Millî Mücadele verilmiş, ardından Cumhuriyet ilânı ile devletin devamı sağlanmıştır. Millî Mücadele elbette bir askerî zaferdir. Ancak, uzun yıllardır harbeden ve artık bîtap düşmüş bir halkın bu dirilişini sağlayan muharrik gücü, yâni fikri, iyi anlayamazsak benzer durumlarla yeniden karşılaşılması hâlinde nasıl davranmamız gerektiği hususunda ihtiyacımız olan kuvvetten mahrum kalırız.

Bu düşünce ve Muhterem Prof. Dr. Abdullah Gündoğdu'nun teklifi ile Halka Doğru dergisinin latin harfleri ile baskısını yapma, Türk Ocakları'nın 110. Yılı ve Cumhuriyetimizin 100. yılına armağan olarak yayınlama kararı aldık. Kültür ve

---

*Ahmet Ağaoğlu, *İhtilâl mi İnkılâp mı*, Mavi Gök Yayınları, Sayfa 63, İstanbul, 2022

Turizm Bakanlığımıza bir proje olarak sunduk. Onların da kısmî fakat cesaret verici desteği ile yola çıktık. Aslında 2023 yılında yayınını plânladığımız eseri, 2022'nin sonunda basılmaya hazır hâle getirmeye muvaffak olduk.

Önçelikle Prof. Dr. Abdullah Gündoğdu ve Dr. Cağfer Güler'e, destekleri ve gayretleri sebebiyle, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na, Kapak çizimini yapan Ceyhun Durmaz ve kitabın yayına hazırlanmasını sağlayan Ocaklı gencimiz Mavi Gök Yayınları sahibi Yavuz Selim Birtane'ye maddî katkıları için teşekkür ederim.

Ümit ve temenni ederim ki, Türk Ocakları bu ikinci yüz yılında da, başlangıcında olduğu gibi milletimizin geleeğini hazırlayan bir gayretin ve fikrin merkezi olur.

HALKA DOĞRU MECMUASI VE HALKÇILIK DÜŞÜNCESİ

Cumhuriyetimizin yüzüncü yılına Armağan

İstanbul Türk Ocağı

Abdullah Gündoğdu & Cağfer Güler

İstanbul 2022

ÖNSÖZ

Siyasette ve hukukta kullanılan, belli bir toplumun, bir ulusun çeşitli toplumsal kesimlerden veya meslek teşekküllerinden oluşan insan topluluğuna, bir devletin kamuya veya ortak kitlesine atıfta bulunan bir terim olan *halk* sözüne dayanılarak üretilen halkçılık düşüncesinin kökleri, yönetimin çağdaşlaşması ve anayasacılık akımlarından bağımsız düşünülemez. Türk halkçılığının temellerini ve gelişim çizgisini 19'ncı ve 20'ncı yüzyıl boyunca, yenileşme çabaları, Tanzimat, Islahat, Kanun-i Esasi, II. Meşrutiyet, Cumhuriyet ve nihayet çok partili hayat ve demokrasi tarihi sürecinde aramamız gerekmektedir. Namık Kemal, Ziya Paşa, Mithat Paşa, Sadık Rıfat Paşa gibi Yeni Osmanlılar kuşağında, henüz olgunlaşmamış olsa da halkın yönetime siyasi katılımını arzu edilmekteydi. I. Meşrutiyet ile Kanun-ı Esasi'nin ilanı anayasalı bir yönetime geçiş tecrübesi bakımından büyük değer taşır.[1]

Milliyetçi ve Halkçı düşüncelerin kendini kuvvetle gösterdikleri II. Meşrutiyet dönemi, bu doğrusal çizginin ileri bir safhasını oluşturur. Sultan II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesinden sonra 9 Ağustos 1909'da Kanun-ı Esasi'de yapılan değişiklikler, meşrutî idare kadar millet egemenliğinin sağlanması gerekçesine dayan-

---

1 Niyazi Berkes, *Türk Düşününde Batı Sorunu*, YKY, İstanbul 2015, s. 33-37;
Şerif Mardin, *Jön Türklerin Siyasî Fikirleri 1895-1908*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012, s. 39-41);
Cezmi Eraslan, *Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk*, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2003, s. 51-52;
Bekir Koç, *Osmanlı Modernleşmesi ve Mithat Paşa Tuna Vilayeti Meclisleri ve Yeniden Yapılanma Çabaları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021, s. 29- 32, 46;
Bülent Tanör, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980), Der Yayınları*, İstanbul 1995, S. 137-138.

dırılmıştır.[2] Egemenliğin monarkların elinden alınması ve onun yerine yeni bir siyasî aygıt olarak halka ve onun siyasi bilinç düzeyini temsil eden millete dayanan egemenliğin (*hâkimiyet-i millîye*) ikamesi süreci, halkçılığın ve milliyetçiliğin doğuşuyla birlikte eş zamanlı gelişmiştir. Bu bakımdan, millî iktisat, millî burjuvazi, demokrasi, siyasi katılım, örgütlü toplum, sosyal devlet, laiklik vb. geniş yelpazedeki kavramların, halkçılık düşüncesi ile doğrudan ve dolaylı olarak irtibatı bulunmaktadır. Aynı zamanda çağdaşlığa giden kestirme bir yol olarak halkçılığın bu kavramların uygulandığı toplumsal süreçleri hızlandırıcı etkisinden de söz etmemiz gereklidir. Bununla bağlantılı olarak, kalkınma, çağdaşlaşma, *köycülük (peasantphilism)* gibi eğilimlerle birlikte düşünülmesi gereklidir.

Türk düşünce hayatında milliyetçilik ile birlikte *yüzyılı* aşan bir zaman diliminde belirleyici olan halkçılık düşüncesi, bir yandan renksiz bir düşünce olarak görüldüğü için yelpazenin tüm kesimlerinde, İslamcılar da dâhil, kabul görmüş yaygın bir akımdır. Buna karşın, bu yaygınlığının doğal sonucu olarak çok farklı yorumlar ve yaklaşımlar nedeniyle en çok erozyona uğramış bir kavram olmak talihsizliğine de sahiptir. Bu talihsizliği ise en çok *halkperestlik, halk dalkavukluğu* gibi argo anlamlar yüklenen, halkçılıkla eş anlamlı kullanılan *popülizm* kavramı üzerinde taşır.

Tarık Zafer Tunaya'nın benzetmesiyle, Cumhuriyet'in laboratuvarı olan II. Meşrutiyet'ten intikal eden en etkili düşünce akımlarından biri olan halkçılık, kendine siyasi, edebi, iktisadi, fikri farklı mecralar bulmuştur. Bu mecralardan biri de Halka Doğru hareketi ve bunun en önemli yayın organı olan *Halka Doğru* mecmuasıdır. Ülkelerinin sömürgeleşmesiyle eş zamanlı olarak devletlerinin dağılmasının da bütün ağırlığını, hayatlarının içinde hisseden ve buna acil bir çare arayan bir aydınlar topluluğu tarafından çıkarılan mecmua, halkı çözümün bir parçası hâline getirebilmek kaygısı ile düşüncelerini mümkün olduğunca onun anlayacağı bir dil ve üslupla yazmışlardır. Dergi, Yusuf Akçura, Ziya Gökalp, Mehmet Fuat Köprülü, Celal Sâhir, Mehmet Emin Yurdakul, Halide Edip Adıvar, Kazım Nami Duru, Enis Behiç Koryürek gibi Türk düşünce ve edebi hayatının önemli isimlerini bünyesinde barındırmaktadır. Bu yönüyle, çöken bir imparatorluktan millî, çağdaş ve demokratik devlete geçişimizin fikri ve edebi güzergâhı olma özelliğine sahip olduğu gibi, aynı zamanda demokrasi tarihimiz için de anlamlı bir yere sahiptir.

Halkçılık fikri, Rusya'da olduğu gibi Türkiye'de de geniş bir yelpazede etkili olmuştur. İslâmcılıktan Türkçülüğe, Sosyalizmden liberalizme kadar her çizginin içinde az veya çok halkçı fikirler yer etmiştir. Buna neden olarak biraz da yeni yüzyılın yönetim anlayışı bakımından, monarşilerin yerine halk egemenli-

2 Bülent Tanör, *a.g.e.*, s. 159-164; Suna Kili - A. Şeref Gözübüyük, *Türk Anayasa Metinleri (Sened-i İttifaktan Günümüze)* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2000, s. 72 vd.

ğine terk ettiği bir anlayışa ev sahipliği yapması kadar, halkçılığın bütün ideolojiler ile bağdaşabilen bir yanının bulunması da etkili olmuştur diyebiliriz.

Halkçılık millî edebiyat üzerinde de hatırı sayılır bir etki yapmıştır. Yakup Kadri'den Reşat Nuri'ye kadar pek çok yazar ve şairde halkçı fikriyat ve temayüller göze çarpar. Halkçılık tarihi sürece uygun olarak Türk dünyasında da yaygın ve temel bir düşünce akımı olmuştur. Bu yönü ile halkçılığa Türk dünyası edebiyatlarında ortak bir konu olarak bakabiliriz. Nitekim Reşat Nuri'nin Çalıkuşu romanından uyarlanan TRT dizisinin tüm Sovyet coğrafyasında gördüğü ilgi onun bu halkçı tabanı ile ilgili olsa gerektir. Aynı şekilde Cengiz Aytmatov'un *Pervıy Uçitel* (İlk Öğretmen) adlı romanındaki tematik yakınlık ve *Munise* ve *Altınay* karakterlerindeki benzerlikler buna misal olarak verilebilir.

Türkiye'de halkçılık, feodal yarı sömürge hâline gelmiş arkaik bir toplumu, çağdaş bir devletin müreffeh eşit vatandaşları hâline getirme ülküsünü temsil ediyordu. Cumhuriyetimizin 100. Yılına girerken bugüne kadar üzerinde çok tartışılan halkçılık kavramının anlaşılmasına katkı yapacak birinci elden kaynaklarından birinin neşrini yapmayı uygun ve anlamlı gördük. *Genç Kalemler, Türk Yurdu, Sebilürreşâd, İslâm Mecmuası*, Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın yayın organı İştirak gibi II. Meşrutiyet'in fikir hayatının önemli dergileri yeni harflere aktarılması karşısında bir eksiklik olarak Halka Doğru'nun da yeni harflere aktarılmasının lüzumu şiddetle hissedilmekteydi. Böylelikle Cumhuriyete giden yolda Meşrutiyet'in fikir yelpazesindeki bir eksiklik de giderilmiş olacaktır.

Çalışmamızda, dönemin benzer ürünlerinin neşrinde uygulandığı gibi bir yandan kısmi transkript yöntemiyle özgün üslubu korumaya gayret ederken, diğer yandan kolayca anlaşılabilmesi için kelimelerin günümüz edebi Türkçesine yakın söylenişini yazmayı tercih ettik. Yine Türkiye ve dünyada halkçılık çalışmalarına genel bir bakış yanında, Halka Doğru Mecmuası üzerine yapılmış belli başlı çalışmaların değerlendirmesini yapmayı uygun gördük. Ayrıca derginin dayandığı fikri temelin iyi anlaşılabilmesi için Halkçılığın kökeni ile Türkiye ve dünyadaki gelişim tarihini ele aldığımız bir bölüm eklemeyi de gerekli bulduk. Bütün bunların dışında halka doğru dergisinin Türk düşünce hayatındaki yerini anlamaya yönelik geniş bir değerlendirme faslı açtık. Bu değerlendirme kısmında söylem analizi yöntemi yanında bunu dergiden elde edilmiş istatistiki verilerle tablo ve grafikler halinde de anlatmayı denedik. Derginin yazar ve konu dizini yanında dergi yazıcılarının halkçılıkla bağlantılı kısa biyografileri ile neşri tamamlamaya çalıştık.

52 sayıdan oluşan koleksiyondaki tüm yazılara -dergideki sırasıyla- yer verdiğimiz gibi, az sayıda olan resimlerin özgün halleriyle yansıtılmasına da özel bir önem verdik. İmlaya hiçbir şekilde müdahale etmedik ancak dönemin diz-

gi sınırlılıklarıyla doğrudan ilgili olan yazım yanlışlıklarını düzeltme yoluna gittik. Bazı teknik ve bilinmeyen kelimelerin açıklamasını (n.) ise dipnot olarak verdik.

Bu vesile ile çalışmamızda bize desteklerini esirgemeyen, Başta, İstanbul Türk Ocağı başkanı Cezmi Bayram, kıymetli meslektaşlarımız Prof. Dr. Haldun Eroğlu, Prof. Dr. Serdar Sarısır, Prof. Dr. Bekir Koç'a teşekkürlerimizi bildirmek isteriz.

Derginin istatistiki verilerini grafik ve tablolarla daha anlaşılır bir hale gelmesinde değerli katkılarını gördüğümüz Dr. Emre Teğin'e müteşekkiriz. Ayrıca bu çalışmamız boyunca yardım ve katkılarını gördüğümüz sevgili öğrencilerimiz Yener Akar, Ömer Dilsiz ve Nurcan Çevik'e, içten şükranlarımızı sunmak isteriz.

Çalışmamızın Kültür bakanlığının proje desteğiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. Kuruluş yıldönümü anısına yayınlanıyor olması bizim için ayrı bir anlam taşımaktadır. Bu vesile ile bakanlık yetkililerine ve konuyu daha önce bilimsel çalışma konusu yapmış tüm bilim insanlarına minnettarlığımızı iletmek isteriz.

Abdullah GÜNDOĞDU & Cağfer GÜLER

GİRİŞ:
TÜRKİYE'DE HALKÇILIK VE HALKA DOĞRU DERGİSİ ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Türkiye'de halkçı düşünce ve Halka doğru dergisi üzerine doğrudan ve dolaylı pek çok çalışma yapılmıştır. Atatürk'ün kurtuluştan hemen sonra siyasi faaliyetlerini oturtacağı harekete; "Halk Fırkası" adını vermesi ve 23 Ekim 1923'te resmi kuruluşu gerçekleşen fırkanın dayandığı umdelerden birinin "Halkçılık" olması, bu çalışmaların ana eksenini oluşturur. Ancak bunların dışında kalan halkçı düşünce üzerine, en kapsamlı monografik çalışmaların sahibi olarak Zafer Toprak öne çıkmaktadır. Millî iktisat, solidarizm ve korporatizm bağlamında halkçı düşüncenin doğuşu üzerine yazdığı bir dizi makale en başta zikredilmesi gerekir.[3] Daha sonra bu çalışmalarını genişleterek, İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar olan devrede halkçılığın doğuşunu, halkçılığın dayandığı fikri temelleri ve gelişimini anlattığı, "Türkiye'de Popülizm 1908-1923" başlığıyla kitaplaştırmıştır. Kitapta fikri ve tarihi geniş bir kavramsal çerçeve ve arka plan sunulmakta, halkçılığın gelişimi bütün yönleriyle ele alınmaktadır. Başlığında giderek siyasi fırsatçılığı çağrıştıran Batı dillerinde halkçılık kavramının karşılığı olarak popülizm sözünün kullanılmış olması, eserin değerinin anlaşılmasını gölgelese de bu konuda en önemli çalışma olarak büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Eserde Halkçı düşüncesin kökleri ve gelişim serüveni kadar *Halka Doğru* hareketi ve dergisi konusunda da önemli değerlendirmeler göze çarpmaktadır.[4]

Bu konuda bir değer monografik çalışma, Cezmi Eraslan'ın konuyu Atatürk halkçılığı ekseninde ele aldığı "Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk" adlı eseridir. Eserin Giriş ve I. Bölümü'nde Dünya ve Rusya'da halkçılık düşüncesinin kısa gelişimi yanında Osmanlı aydınlarının halka bakışı ve İkinci Meşrutiyet döneminde halkçı düşüncenin gelişimi Gökalp ve Akçura bağlamında ele alınmaktadır.[5]

Halka Doğru Mecmuası üzerine tarih, dil, edebiyat ve iktisat araştırmaları olarak yapılan bazı belli başlı bilimsel çalışmalardan da kısaca söz etmek gere-

---

3 Zafer Toprak, "Hakçılık İdeolojisi'nin Oluşumu", Atatürk Dönemi'nin Ekonomik ve Toplumsal Sorunları Semineri, İktisadi Ticari İlimler Akademisi Mezunları Derneği Yayınlan, İstanbul, 1977, s. 13-31; "II. Meşrutiyet'te Solidarist Düşünce: Halkçılık", Toplum ve Bilim, 1977, Sayı 1, s. 92-123; "Türkiye'de Korporatizmin Doğuşu", Toplum ve Bilim, 1980, Sayı. 12, s. 41-49; Türkiye'de Milli İktisat, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019, s. 87- 89; "Osmanlı Narodnikleri: Halka Doğru Gidenler", Toplum ve Bilim, Sayı 24, Kış 1984, s. 69-79; "Aydın, Ulus, Devlet ve Popülizm", Türk Aydını ve Kimlik Sorunu, Derleyen S. Şen, Bağlam Yayınları, İstanbul 1995, s. 39-881.

4 Zafer Toprak, *Türkiye'de Popülizm 1908-1923*, Doğan Kitap, İstanbul 2013.

5 Cezmi Eraslan, *Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2003.

kir. Bunlardan ilki, Ülkü Gürsoy tarafından Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nde 1991'de tamamlanan ve daha sonra kitaplaştırılmış olan doktora tezidir. Halka Doğru dergisini biçim ve içerik bakımında konu edinen çalışma, İkinci Meşrutiyet dergileri için önemli bir döküm oluşturmaktadır.[6] Cumhuriyet öncesi Halkçı düşüncenin iktisadi zeminini anlamaya yönelik başka bir döküm nitelikli bir başka çalışma, Kenan Demir tarafından hazırlanan Osmanlı iktisadi dergiciliğini konu edinen doktora tezidir.[7] Bunlardan bir diğeri, Mehmet Özden tarafından Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümü'nde hazırlanan doğrudan Halka Doğru hareketi ve dergisini konu edinen yüksek lisans tezidir. Mehmet Özden yüksek lisans tezine dayanarak bir dizi makale de yayınlamıştır.[8] Halkçı düşünce ve Halka Doğru hareketini değinen bir diğer yüksek lisans tezi Hasan Dinçer'e aittir.[9] Halka Doğru Dergisin Türk iktisadi düşüncesindeki yerini ortaya koymaya çalışan önemli bir çalışma başka bir yüksek lisans tezi olarak iktisat alanında Hüsnü Cemal Ocak tarafından hazırlanan yüksek lisans tezidir.[10]

Türk dili ve edebiyatı alanında doğrudan Halka Doğru dergisini konu edinen başka bir yüksek lisans tezi, 2007'de Orhan Güdek tarafından tamamlanmıştır. Derginin geniş bir dizini, tahlilini ve seçme metinlerini içeren çalışma, bugüne kadar Halka Doğru Dergisi üzerine yapılmış en kapsamlı çalışmalardan birini teşkil eder.[11] Mustafa Sever'in *Halka Doğru* dergisi üzerine kısa bir değerlendirmesi dışında[12] Halkçılığın ve Halka Doğru dergisinin Türkçü düşünceye iktisadi ve toplumsal içerik yönünden katkılarını ele alan bir kitap bölümü de A. Gündoğdu tarafından hazırlanmıştır.[13] Halka Doğru dergisini doğrudan konu edinen en son yayınlanan, Maksut Yiğitbaş ve Hüseyin Özdemir'in ortak makale çalışmasıdır. Dergiyi edebî yönden ele alan makale, özellikle buradaki şiirleri ele almaktadır.[14]

---

6 Ülkü Gürsoy, *İkinci Meşrutiyet Dönemi Dergileri Üzerine Bir Araştırma*, Ankara 1999.

7 Kenan Demir, *Osmanlı'da İktisadî Dergicilik (1857–1923)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, (Doktora Tezi), İstanbul 2014.

8 Mehmet Özden, II. Meşrutiyet Devri Halkçılık Düşüncesi ve Halka Doğru Dergisi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1985; "Bir Halkçı Münevverler Platformu: Halka Doğru Dergisi (1913-1914)", Milli Folklor, 2011, Yıl 23, Sayı 89, s. 109-119; "Türkiye'de Halkçılığın Evrimi (1908-1918)", Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 16, 2006, s. 89-100.

9 Hasan Dinçer, *Türkiye'de Halkçılık Akımının Gelişimi Ve Halkçılık Uygulamaları (1908-1938)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih /Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara 1999.

10 Hüsnü Cemal Ocak, *Osmanlı İktisat Düşüncesinin Gelişiminde Halka Doğru Dergisinin Yeri*', Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2002

11 Orhan Güdek, *Halka Doğru Dergisi Tahlilî Fihrist, İnceleme, Seçme Metinler*, Fatih Üniversitesi, 2007.

12 Mustafa Sever, "Halka Doğru Dergisi Ve Ocak Fikri", *Gümüş Kalem*, sayı 11, 2011, s. 18-24.

13 Abdullah Gündoğdu, "Türkçülüğe Toplumsal ve İktisadi Muhteva Kazandırma Girişimi Olarak Halkçılık Düşüncesi ve Halka Doğru Mecmuası", **Geçmişten Günümüze Türkistan Tarihinin Bilinmeyenleri Tarih Bilincine Adanan Bir Ömür Prof. Dr. Abdülkadir Donuk**, İstanbul 2017, s. 311-328.

14 Yiğitbaş, Maksut; Özdemir, Hüseyin (2021). "Türkçü Bir Dergi: Halka Doğru ve Şiir Dünyası", *Edebî Eleştiri Dergisi, Takvîm-i Vekâyi'den 1928 Yılına Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı*, s. 249-263.

1. BÖLÜM: DÜNYADA HALKÇI DÜŞÜNCE

Batıda Halkçılık

Zafer Toprak, halkçılık düşüncesinin Türkiye'ye farklı kanallardan girişi üzerine yaptığı kapsamlı çalışmasında, halkçılığın ideolojik kökleri ve tanımı yanında sınıfsal tabanını ele alan giriş kısmında aydınlanma ile koşut, felsefe, sosyoloji, psikoloji, antropoloji ve iktisat çalışmalarının dayandığı bilimsel zihniyet ve siyasi tarih üzerinden halkçılığın *batılı* köklerini değerlendirir. Halkçılık üzerine Batı'daki temel çalışmaları da değerlendirdiği söz konusu çalışmasında, fikirlerinin sürekli referans alınabileceği temel kaynaklarının ve kurucu düşünürlerinin bulunmamasından dolayı, gevşek, muğlak ve değişken bir görünüm sunması yanında halkçılığın içeriğinin karmaşık olmasından dolayı bir ideoloji olup olmadığını tartışmalı bulur.[15]

Sanayi ve demokratik devrimlerin sarstığı toplumsal ve siyasal yapıların çevreye savrulan çoğunluğu teşkil eden unsurlarının haklarının savunulması ve uyumlaştırılıp merkeze taşınması meseleleri, Avrupa'dan, Amerika ve Asya'ya pek çok farklı yaklaşımları ve türevleri bulunan Popülizm'in ortak yönlerini oluşturur. Halkçılık veya diğer kullanımıyla Popülizm, milliyetçilikle eş zamanlı gelişmiştir. Kaynağını tanrıdan alan mutlak monarşiler yerine burjuvazinin desteklediği hak ve özgürlükleri güvence altına alacak millet ve halk egemenliğine dayanan, anayasacılık hareketlerine bağlı olarak 18. yüzyıl ikinci yarısında Demokratik devrimler sürecinde ortaya çıkmıştır. Milliyetçilik daha çok dış tahakküme karşı dururken, halkçılık ise içerdeki güç odaklarının tahakkümüne karşı bilinçlenmiş siyasi bir aygıt yaratmayı amaçlar.[16]

Halkçılık (populism), modernleşmeye maruz kalmış, sanayi toplumlarının çevresindeki geniş kırsalı bulunan arkaik toplumların kalkınma ve çağdaşlaşma sorunlarını çözmek için kestirme bir yol arayışı olarak anlaşılmaktadır. Rusya, Türkiye, Hindistan, Çin, Kuzey ve Güney Amerika, İspanya gibi farklı bölgelere uyarlanıp uygulanabilir esnek ve eklektik bir niceliğe sahip olması yönüyle dünyada farklı halkçı yaklaşımlarla karşılaşmaktayız. Geniş kırsala sahip olan bölgelerde *köycülük (peasantphilism)* akımıyla birlikte bir kalkınma programının paydaşı olduğu gibi, bu geniş ülkelerde katmanlı sınıf yapılarına sahip kalabalık kitlelerin siyasî katılımına yönelik bir amacı ve programı da bulunmaktadır.[17]

---

15 Zafer Toprak, *Türkiye'de Popülizm 1908-1923*, Doğan Kitap, İstanbul 2013, s. 23, 28-68.

16 Mehmet Ali Ağaoğulları, "Halk ya da Ulus Egemenliğinin Kuramsal Temelleri Üzerine Birkaç Düşünce", Ankara Üniversitesi, *SBF Dergisi*, Cilt: XLI, Sayı: 1-4, Ocak-Aralık (1986), s. 131-152; Mehmet Ali Ağaoğulları, *Ulus Devlet ya da Halk Egemenliği*, İmge Kitabevi, Ankara, 2006, s. 14.

17 Peter Worsley, "The Concept of Populism", *Populism: Its Meaning and National Characteristics*, Macmillan, London

Popülizm kavramının anlamı, aynı "kültür" sözünde olduğu gibi, aşırı ve yanlış kullanımlarla belirsizleşmiştir. Farklı bölgelerde, farklı zamanlarda ve farklı bilim dallarınca birbirinden bağımsız anlamlar yüklenmiştir. 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan Rus halkçılığının (narodniçsestvo) İngilizceye tercüme edilirken aynı dönemde ABD'de Halk Partisi'nin dayandığı elit karşıtı ideolojisi olan popülizm sözü ile ifade edilmiş olması da kavram üzerinde bir dizi kargaşaya sebep olmuştur. Bütün bu farklılıklarına rağmen dünyadaki halkçı akımların birbirleriyle etkileşimi ve benzer yönlerinden de söz edebiliriz.[18]

Rusya'da Halkçılık

Rusya'da *Halkçılık* düşüncesi, esas olarak Kırım Savaşı ardından, 19. Yüzyılın ikinci yarısında Rus Çarlığının muhataralı siyasi ve fikir ortamında gelişen *Narodniçestvo (*народничество*)* hareketi içinde ortaya çıkan bir akımdır. Bu kavram, Rusçada halk anlamına gelen народ (*Narod)* sözcüğünden türetilmiştir. Bu hareket mensubu için kullanılan *Narodnik* sözü ise halkçı, popülist demektir. Alt gelir gruplarına seslenen Rus aydını, çarpık ve çalkantılı Rus toplum yapısına *Halka Doğru* hareketiyle çözüm aramıştı. Özellikle 1861'de toprak köleliğinin kaldırılmasından sonra tarım alanlarının pazar iktisadiyatına açılması sonucunda küçük toprak sahipleri hızla mülklerini kaybederken, büyük toprak sahipleri *Kulaklar* mülklerini aynı hızla artırmışlardır. Böylece eski kölelerin, topraksızlaşanların ve küresel sermaye karşısında tutunamayan küçük burjuvazinin oluşturduğu geniş bir kaybedenler yığını ortaya çıkmış bulunuyordu. Toplumsal vicdanı yaralayan bu durum karşısında sorumluluk duyan Rus aydınlarınca, ezilen kesimlere hitap eden bir akım olarak düşünülen *Narodniçestvo* hareketi, liberal demokratik aydınlanmacı çizgiden sosyalist anarşizme kadar geniş bir siyasi yelpazede etkili olmuştur. Halkın yaşadığı fakirlik ve ıstıraba ortak olmak için bütün servetini köylülere dağıtarak onlar gibi yaşamayı seçen Lev Tolstoy'dan Marks'ı ılımlı bularak eleştiren kolektivist anarşist Bakunin'e kadar pek çok Rus aydının düşünce ekseninde halkçılık yer almıştır. Hareketin katı çarlık rejimi karşısında uğradığı yenilgiler, fikrin sürekli yenilenmesine ve aşırılaşmasına yol açmıştır. Bununla bağlantılı olarak 20. yüzyıl dünya tarihinde büyük etkisi bulunan Bolşevik Devrimini ve onun arkasındaki fikri yapıyı anlamanın halkçılığı anlamakla alakası bulunmaktadır.

1969, (ed by) Ghita lonescu and Ernst Gellner, 1969, pp. 212-245; Angus Stewart, "The Social Roots", *Populism: Its Meaning and National Characteristics*, Macmillan, London 1969, (ed by) Ghita lonescu and Ernst Gellner, 1969, pp. 180-185.

18 Margaret Canovan, *Populism*, Harcourt Brace Jovanovich, (London: Junction Books, 1981, pp. 3, 76, 78, 108, 122.

Rus halkçılığı üzerine Batı'da yoğun bir ilgi gösterilmiştir. Bunlardan en başta geleni Aydınlanma tarihçisi Franco Venturi'nin Bolşevik Devrim'in köklerine dair eserinde, 19. Yüzyıl Rusya'sında Popülist ve Sosyalist Hareketlerin doğuşu ve gelişimi ayrıntıları ile ele alınmıştır. Rusya'da 18. Yüzyıl sonlarında halkın içinde bulunduğu ağır koşulları eserine yansıtan ve sert toplumsal eleştiriyi Rus edebiyatına sokan ilk Batıcı Rus aydınlarından olan Aleksandr Radişçev'in üzerinden halkçılığın erken dönemlerine ışık tutar. Halkçılığın kurucuları olarak gördüğü Aleksandr Herzen ve Mikhail Bakunin'in düşünceleriyle birlikte dönemin Rus kırsalı ve köylü sorununa odaklanır. 1848 devrim çağına vurgu yapan eser, bir yandan devrimin Rusya'daki halkçı tabanını ortaya koyarken gelişmeleri *Narodnaya Volya* Yürütme Komitesi tarafından, II. Aleksandr'ın 1 Mart 1881'de öldürülmesine kadar getirir.[19]

Rus düşüncesi, felsefî bakımdan erken zamanda halk ve millet arasında bir ayrım yapma gereği hissetmiştir. Batıcılığın önde gelen temsilcisi olan Vissarion Belinski, Alman filozof J. G. Herder etkisiyle 1841'de bir ulusun doğal, sezgici ve ataerkil durumunu *ulus (natsiya/* нация*)* aşamasına ulaşamamış ancak *halk (narod)* olarak tanımlanabileceğini söyler. Belinski, halkı daha çok avam olarak tanımlar. Büyük Petro devri hızlı yenileşme adımlarını, halk ve seçkinler arasında büyük bir uçurum yarattığı için eleştiren Slavsever tutuculara karşı Belinski, kendini geliştirmiş ulus bilincindeki seçkinler ile halk arasında ortaya çıkan uçurumun, uygarlığın gelişmesiyle ortadan kalkacağını ileri sürer. Çağdaşlaşmanın kaçınılmaz gereği olarak gördüğü Petro reformlarından önce Rusya'da sadece bir halk (narod) bulunurken çağdaşlaşma sayesinde bir ulus olabilmiştir.[20]

Halk edebiyatı tartışmaları da Rusya'da halkçılık düşüncesinin gelişiminde önemli bir konu başlığı oluşturmuştur. Halk şiirini mitolojinin tezahürü ve işlenmesi gereken ham malzeme niteliğinde gören Belinski, bunların doğal sezgi ve yakınlık çağının kalıntıları olarak değer taşıdıklarını kabul eder. Ancak bu değerin halk düşkünlüğüne dönüşmesine de şiddetle karşı çıkmıştır. Bu yaklaşım daha sonra halkçılık düşüncesinin giderek halk dalkavukluğu (popülizm) biçiminde olumsuz bir anlam yüklenmesini önceden haber verir niteliktedir.[21]

Geniş anlamıyla Rus halkçılığı (narodniçestvo), Rusya'da köylülerin ve küçük üreticilerin çıkarlarını savunan ve Rus toplumunun kapitalist gelişim aşamasına bağlı kalmaksızın kalkınmasının mümkün olacağına inanan bir akım olarak tanımlanabilir. Halkçılığın öncüleri olarak serfliğin kaldırılmasında ön ayak olan

---

19 Franco Venturi, *Roots of Revolution: A History of the Populist and Socialist Movements in 19th Century Russia*, Alfred A. Knopf, New York,1960. Son baskısı Phoenix Press, London 2001, s. 1, 21, 36, 63, 268.

20 Andrzej Walicki, *Rus Düşünce Tarihi (1760-1900) Aydınlanmadan Marksizme,* Ç. Alaeddin Şenel, V Yayınları, Ankara 1987, s. 124-125.

21 Walicki, *a.g.e.*, s. 126-127.

batıcı aydınlanmacıları göstermek mümkündür. Nikolay Çernişevski'nin (1828-1889) *kapitalist olmayan gelişme* başlıklı temel tezi, aydınlanmacılıktan özgün Rus halkçılığına geçişi temsil eder. 1860'ların sonunda kapitalizmin gösterdiği hızlı gelişmenin yarattığı hayal kırıklığı[22] Mihail Bakunin (1814-1876)'in öncülüğündeki Rus aydınları arasında başlatılan, sömürünün bir başka biçimi olarak gördükleri üniversiteleri bırakıp *halka doğru gitme* çağrısı, Rus halkçılığının özgün yapısını temsil eder. Bu akım 1873-74 yıllarında büyük bir halkçı dalga yaratmış, Nikolay Vasilyeviç Çaykovski (1851-1926) ve Aleksandr Vasilyeviç Doguşin'in (1848-1885) örnek uygulamalarını esas alarak, binlerce halkçı genç kız ve erkek halka giderek köy yaşamına uyum sağladılar.[23]

Rus düşünce yelpazesindeki demokratik ideolojilerinin hemen hepsinin temelinde halkçılık düşüncesi vardır. Bu nedenle Rusya'da halkçılık düşüncesi, siyasî gelişmelere de doğrudan ve dolaylı olarak tesir etmiştir. Özellikle 19. yüzyıl son çeyreğinde halkçılar, Marksist düşünceleri kolayca benimsemişlerdir. Bu konuda "*devrimler kitlelerce yaratılır ve tarih tarafından hazırlanır*" düşüncesinde olan Marksist devrimci Plehanov'un, tutucu halkçılık içerisindeki etkisi dikkat çeker. 1870'lerde Rusya'da yükselen devrimci dalga içerisinde Rus halkçılığı, ilk gelişimi aşamasında yer alan "halka doğru gitme" akımının bir süre sonra evirilerek eğitimli seçkinlerin halka öğretmenlik yapmak yerine halkın öğrencisi olmak gerektiğini savunan karşıt akımlara da bölünmüştür. Bu şekilde Jakoben devrimciliğe karşı çıkan ve yalnızca halk arasında ve halk tarafından apolitik bir mücadeleyi savunanlar, daha dar anlamdaki halkçılar olarak anılmışlardır. Georgi Plehanov'un (1856-1918) temsil ettiği kapitalizm karşıtı bu grup, tutucu halkçılar olarak bilinmektedir. Sosyalist devrimden, toplumu iktisadî temelde dönüştürmeyi anlayan bu kesim, burjuva devrimine dönüşecek bir siyasi devrim yerine, daha çok toplumsal dönüşüme önem vermişlerdir.[24]

Yine de bu dönemde tutucu halkçılıktan bir sapma olarak devrimci sosyalizmin siyasi seçeneklerden uzak kalamayan Pyotr Lavrov (1823-1900)'un propagandistlerinin halkı bilinçlendirme girişimleri, halk tarafından gereken ilgiyi görmediği gibi üyeleri kurtarmak istedikleri halk tarafından rejime ihbar edilmişlerdir. Halkçılar romantik halkçılık evresini, 1876'da kurulan "Toprak ve Özgürlük" örgütü ile aşmışlardır. Halkçılık (narodniçestvo) sözünün yaygınlaştığı bu dönemde halkçılar, öğretmen, doktor, teknisyen, sanatçı kimlikleriyle köylülere olağan hayatlarında yardımcı olacak daha somut bir yola girdikleri gibi halka gidiş hareketini, toprak ağalarına (kulak) ve yozlaşmış devlet görevlilerine karşı

22 M. E. Falkus, *Rusya'nın Endüstrileşmesi 1700-1914*, Çev. Alaeddin Şenel, V Yayınları, Ankara, 1986, s. 59-72.
23 Walicki, *a.g.e.*, s. 206-208.
24 Walicki, *a.g.e.*, s. 201-210, 365, 368-369.

direnişi örgütlemek düzeyinde siyasete açmışlardır. Ancak, Plehanov'un siyasete uzak yaklaşımı, zamanla acı tecrübelerin etkisiyle giderek sertleşerek siyasi bir ihtilalciliğe dönüşecektir. Andrey İvanoviç Jelyabov (1851- 1881) gibi sertlik yanlısı yenilikçilerin 1879'da kurduğu, mutlakıyet rejimini yıkıp halkın iradesine uygun bir yönetim kurmak programına sahip olan *Halkın İradesi (Narodnaya Volya)* örgütü, 1881 yılında II. Aleksandr'ı suikastla ortadan kaldıracak bir cürete ulaşmıştır. Bu eylem, devrimci halkçılığın kökünü kazıyacak bir mutlakıyeti doğurması bakımından, tam bir hayal kırıklığı yaratsa da Ekim Devrimi'ne giden yolu da açmıştır. Bolşevik devrimin lideri Lenin'in (1870-1924) etkin bir siyasi konuma gelmesini sağlayan etken olarak, onun halkçılık düşüncesinin toplumsal içeriğini kavramaya yönelik yoğun çabası gösterilmektedir. Lenin, halkçılığı feodal sömürünün son kalıntılarının temizlenmesine büyük ilgi gösteren, kapitalizmin yayılması ile zaten yıkılmış olan köylü ve zanaatkârların başı çektiği küçük üreticilerin ideolojisi olarak görmekteydi.[25]

25 Walicki, *a.g.e.*, s. 202, 206, 209-210, 393, 394.

II: BÖLÜM: TÜRKİYE'DE HALKÇI DÜŞÜNCENİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

II. Meşrutiyet döneminin bereketli fikir ortamından yeşerip Türk düşünce hayatında derin ve kalıcı bir etki yapan Türk halkçılığı da Rusya'dakine benzer bir gelişim çizgisinden geçmiştir. Tanzimat ile batıcı aydınlanmacılar ardından gelen kapitalizm karşıtı milliyetçiliği ve Halka Gidenler akımıyla birlikte Halka Doğru dergisini, Türkiye'nin klasik halkçılık evresi olarak tanımlayabiliriz. Zafer Toprak da, Rusya'da kapitalizm öncesi yapıların çözülmesinin Avrupa'ya nispetle uzun bir zaman alması yanında sanayileşme süreci başladıktan sonra da köylü varlığının korunmuş olması yönüyle Türkiye'ye benzer gelişim çizgisine sahip olduğunu vurgular.[26]

Bu gelişim çizgisinde, Yeni Osmanlılardan Jön Türklere, kendiliğinden gelişen bir halkçı eğilimin varlığını izlemek mümkündür. Namık Kemal'in içinde bulunduğu Yeni Osmanlı kuşağının başlattığı Kanunu Esasi akımı, Tanzimat sonrası dışa bağımlı hale gelmiş temelsiz bir devlete, halkçı bir temel sağlamak amacı taşıyordu.[27] Avrupa Aydınlanma çağının Türkiye'ye etkisi, bu çağın büyük düşünürleri yoluyla değil, fakat Batı'dan alınan yeni müesseselerin zorunlu olarak getirdiği yeni yaşam değerleri yoluyla olmuştur. Şerif Mardin, 19 yüzyıl düşünce tarihimiz üzerine yaptığı incelemelerinin sonucunda, bu dönem için bir Türk düşünce tarihinden bahsetmenin mümkün olmadığı yönünde bir genel görüşe ulaşmıştır. Buna göre ancak sadece bir düşünce sosyolojisinden söz edilebilir. Bu düşünce sosyolojisi ise Batılı ve Batıcı olmanın başta hiç de kestiremediğimiz zorluklara sahip olduğunu göstermiştir. 19 yüzyıl sonlarında Türklerin imparatorluğun en mutsuz unsurları arasında bulunduğuna dair görüşler, *Mizancı Murat*'tan başlayarak giderek şiddeti artacak şekilde dönemin matbuatında da işlenecektir. Daha sonra etkin olan Ahmet Rıza Bey'in Meşveret dergisinde siyasî konular dışında, halkçılıkla bağlantı kurabileceğimiz sıradan insanların karşılığı olan köylünün durumuyla alakalı, bazı yazılara tesadüf edilmekteydi. Bu dönemde daha çok Osmanlı birliğini koruma kaygısıyla devletin yükünü çeken asli unsurların hakkını teslim etmek şeklinde görülen Türklere dikkat çeken bu yaklaşım, daha sonra gelişerek Türkçülüğün zeminini hazırlamıştır. Yine bu dönemde arada Rusya Türklüğünün durumu ile de ilgili konulara da değinilmekteydi.[28]

---

26 Toprak, s. 44

27 Niyazi Berkes, *Türk Düşününde Batı Sorunu*, YKY, İstanbul 2015, s. 32.

28 Şerif Mardin, *Jön Türklerin Siyasî Fikirleri 1895-1908*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1989, s. 15-17, 63- 103, 129-162.

İshak Sukûtî, Abdullah Cevdet ve Tunalı Hilmi gibi genç tıbbiyeliler tarafından çıkarılan *Osmanlı Gazetesi*, vatanperver düşünceler ile sultan Hamit'in yanlış dış politikasını eleştirmek yanında, meşrutiyet, Kanun-ı esasi taraftarlığı ve giderek daha sert istibdat karşıtlığı, hatta *idare-i cumhuriye* fikrini açıkça dile getirmeye başlamıştır. Osmanlı Gazetesi, toplumsal ahlak gibi laik kavramların kullanılmaya başlaması yanında cumhuriyet ve kıyam (devrim) gibi fikirlerin alınması bakımından önemli görülmelidir.[29] Osmanlı gazetesi üzerinden Jön Türkler hakkında uzun tahliller yapan Mardin, derginin başlangıçta Osmanlı birliği fikrinde makul bir Türkçülüğü savunduğunu belirtir. 1900'e kadar jön Türklerin düşüncelerinin merkezinde bulunan gazete, Batı'daki Türk karşıtlığına karşı savunmacı bir yaklaşım içerisindeydi. Bu dönemde gazetede halkçılık fikri ile bağlantısı olabilecek bir diğer fikir *solidarizm /tesanütçülük* idi. Toplumsal sorumluluk ve genel ahlak kavramlarının işlendiği dergi yazılarında Batı'da kapitalizmin gelişmesine yarayan bireycilik ile topluma karşı sorumluluk fikrinin bir terkibi olan bu tesanütçülük daha sonra halkçılık fikri için hazır bir ortam yaratmıştır. Jön Türklerin tek adam rejimine karşı, en azından bir uzmanlar zümresinin idaresini tercih eden ilerici düşüncelerini, Mardin, halka akıl öğretme çabası olarak görür. Burada en azından belli *heyet-i ictimaiye* ile şahs-*ı vahide* arasında tercih yapmaktadırlar. Abdullah Cevdet'te de halkı eğitmek, kitleleri medeniyet akımına katmak isteği ön plandaydı. Ahmet Mithat'ta olduğu gibi bu daha önceki dönemde aydınlar arasında kendini göstermiş olan ansiklopedizm akımına dönüşten ibaretti.[30]

Mardin, solidarizm (tesanütçülük) fikrini Marksist kollektivizm ile, Liberalizmin aşırı bireyciliği arasında bir denge bulma çabası olarak tanımlar. Leon Bourgeois'in 1896'da çıkan Solidarité adlı eserinden bunun temel fikrini: "*her şahsın, tabiatın kendisine bahşettiği tabii üstünlükler veya miras yoluyla elde ettiği imtiyazlar ne olursa olsun, muvaffakiyet ve saadete erişmek için insanların iş birliğine muhtaç olması*" olarak nakleder. Bu dönemde tesanütçülüğün en önde gelen temsilcilerinden olan Abdullah Cevdet de hayranı olduğu Fransız Élisée Reclus'un insanî terakkinin gittikçe daha yüksek hürriyet ve tesanütle yoluyla mümkün olacağına dair görüşüne bağlı olarak, Batı emperyalizmine karşı, ideal bir toplum için temel oluşturacağına inanmaktaydı.[31]

Türkçüler uzun süredir Şinasi ile başlayan halkın anlayabileceği ve halkın benimsediği sade bir edebi dil yaratılmasının gereğini savunmaktaydılar. De-

29 Şerif Mardin, a.g.e., s. 104- 128; Ahmet Bedevi Kuran, *Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Millî Mücadele*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012, s. 204 vd.; Gülser Oğuz, "İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin Yayın Organı Osmanlı Gazetesi", *CTAD,* Yıl 3, Sayı 6 (Güz 2007),135-156.

30 Mardin, *a.g.e.*, s. 163-166.

31 Mardin, *a.g.e.*, s. 180.

ğişimin ve yenileşmenin kaçınılmaz hale geldiği 19. yy Türkiye'sinde bunu ilk anlayan Şinasi olsa da, bunu en geniş ölçüde hayata geçirebilen de Ahmet Mithat olmuştur. Bu konuda halkın aydınlatılması, temel bilgilerin ve bilincin oluşturulması hususunda onun gösterdiği çaba büyüktür. Batıda gördüğümüz ansiklopedist aydınların işlevine benzer şekilde edebiyatı halkın bilinç düzeyini yükseltmek için bir vasıta olarak gören Ahmet Mithat Efendi, bu yönüyle halkçılığın ilk temsilcisi sayılabilir.[32] Şerif Mardin de Ali Suavi'de *anlaşılması zor fakat inkâr edilemeyecek bir halkçılığın izlerine rastlandığı* görüşündedir. Ahmet Mithat Efendi'yi ise siyasî muhafazakârlığına rağmen, *Tercüman-ı Ahvâl*'de toplumun ilgisini *hayatın gerçekleri*ne çekmesi yanında, *sokaktaki adam* ile ilgilenmesini onun ilerici iki yönü olarak değerlendirir. Romanlarında soyut bir millet yerine, yaşayışını tasvir edebildiği somut bir *halk* a yer verdiği derecede, *Ahmet Mithat Efendi, önce edebiyat çevrelerinde oluşmuş olan halkçılık akımının da ilk kurucularından sayılabileceğini belirtir.*[33] Ahmet Mithat gibi ansiklopedist diyebileceğimiz öncülerin, halkın bilgi seviyesini yükseltmek ve onu bilinçli bir karar vericiye dönüştürmeyi hedefleyen bu tür yaklaşımı, Akçura ve kazan çevresinde büyük bir takdir görmekteydi. Hem milliyetçi hem de halkçı olarak değerlendiren bu çevre, onu *Türk Tolstoy*'u olarak adlandırıyordu. Bu yönüyle bilinci yükseltilmiş halkın, Batı'da Sanayi devrimi ve Demokratik devrimler sürecinde olduğu gibi, anayasal bir düzene evirilmenin en temel aracı olması, ümit edilmekteydi. Rusya Türkleri özellikle Tatarlar, yüksek eğitim seviyeleri ile bu konuda bir emsal olması söz konusuydu. Akçura, Tatar millî uyanışının sosyal bir sınıfa dayanması yönüyle Türkiye'dekinden belli üstünlüklere sahip olduğunu vurgulaması da bu yüzden anlamlıdır.

Mardin, Jön Türklere getirdiği kitlelere ulaşamamaları yönündeki eleştirisinde onların basit halka karşı güvensizlik duymuş oldukları, bunun da bir müddet sonra kendi milletlerini tanımadıkları kanısını oluşturduğunu yazar. Bu kanı ise ona göre 1908'den sonra halkın davranışlarının altında yatan kültürel verileri keşfetme çabasını doğurmuştur. Bu veriler, II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e uzanan bir reform programı oluşturmak için kullanılacaktır. [34]

II. Meşrutiyet, düşünce hayatımızda büyük bir canlanmaya yol açtı[35]. Bu dönemin bereketli düşünce ortamında dergicilik altın çağını yaşamış, bağımsız veya kendini yenileyen dergiler birbiri ardınca açılıp kapanarak önce kültür hayatını zenginleştirmişler, sonra da siyasi hayatı belirlemişlerdir. Yüzlerce dergi

32 Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*, Ankara 1982. S. 157.
33 Mardin, *a.g.e.*, s. 48.
34 Mardin, *a.g.e.*, s. 111.
35 II. Meşrutiyet'in fikir hayatına derli toplu bir bakış için bkz. Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 181-509.

ve gazete yayın hayatına başladığı ve fikir dergiciliğinin büyük saygı gördüğü bu yeni dönemde, dikkat çeken yayın organlarından biri 1908'de yayın hayatına başlayıp haftalık yayınlanan ve yenilikçi bir İslami anlayışa sahip olan Sırat-ı Müstakim dergisidir. Eşref Edip'in kurucusu, şair Mehmet Akif'in daimî yazıcılarından olduğu dergi, uzun süre Gaspıralı, Akçura, Ağaoğlu gibi Türkçülerin de yazılarını yayımladığı ve halkçı düşüncelerin kendini gösterdiği geniş yelpazeli bir yayın organı oldu. Giderek daha siyasi konulara odaklanan dergi, 183. Sayısından sonra *Sebîlürreşâd* adını almıştır.[36] Bu dönemde Anadolu'ya yönelik ilgi, Anadolu Türklerini, devletin asli sahibi olarak Osmanlı kamuoyuna gösterme eğilimi, bir anlamda halkçı düşüncelerin eseriydi. Buna örnek verilebilecek gazeteci *Ahmet Şerif* (1883-1927)'in 1909'da Tanin'de yayımlanan Anadolu notları, Anadolu gerçeğini aydınların ve okumuşların gündemine taşımıştır.[37]

III. BÖLÜM: TÜRKİYE'DE HALKA DOĞRU GİDENLER

Türkiye'de halkçılık akımı**,** Rus Narodniçesto akımından doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmiştir. Halkçılık daha çok İttihat Terakki içerisinde kendini ifade edebilmiştir. Bu dönemde Rusya istibdada dönerken, Türkiye 1908 devrimi ile hürriyete yelken açmıştı. Rus Narodniçestvo fikirleri, Osmanlı aydınlarına Rusya'dan istibdattan kaçan Türkler ve Balkanlardaki ihtilalci aydınlar aracılığıyla ulaştı. Rusya Müslümanları içerisinde Ceditçilerin hemen tamamı bir şekilde Rus Narodnik hareketinden etkilenmişlerdir. İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin kurucularından olan ve fırkanın merkez azaları arasında yer alan Hüseyinzade Ali Bey, Rusya'da iken halkçılık hareketine faal olarak katılmıştı.[38] Aynı şekilde Balkanlardan özellikle de Selanik ve Makedonya'daki halkçı ve sosyalist akımları da Türk aydınlarına ulaşmıştır. Başlangıçta Balkanlardaki tüm asileri eşkıya olarak gören Osmanlı subayları, bunlarla mücadele sürecinde, bunların bir kısmının Rum, Bulgar, Sırp milliyetçiliği veya Hıristiyanlık davasından farklı bir davaya inanan, mücadele ve savaş yöntemleri kurmaylık eğitiminde öğrendiklerinden farklı olan ihtilâlciler olduğunu fark ettiler. Hatta bu gruptan

36 *Sırâtımüstakīm - Sebîlürreşâd Külliyâtı Neşri: 1-25*, Yayına Hazırlayan iskender Türe, Bağcılar Belediye Başkanlığı, İstanbul 2012; Abdullah Ceylan, *Sırat-ı Müstakim ve Sebîlürreşad Mecmuaları Fihristi*, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, Ankara, 1991, s. VII-X. Sebilürresad'ın bir çözümlemesi için bkz. Mustafa Gündüz, *II. Meşrutiyet'in Klasik Paradigmaları İçtihat, Sebilürreşad ve Türk Yurdunda Toplumsal Tezler*, Lotus Yayınları, Ankara 2007, s. 213-348.

37 Ahmet Şerif, *Anadolu'da Tanîn 1. Cilt,* Haz. M. Çetin Börekçi, TTK Yayınları, Ankara 1999, s. XVIII-XIX; Erik J. Zürcher, *Osmanlı İmparatorluğu'ndan Atatürk Türkiyesi'ne Bir Ulusun İnşası Jön Türk Mirası*, Çev. L. Yalçın, Akılçelen Kitaplar, Ankara 2015, s. 187-188.

38 Niyazi Berkes, *Batıcılık Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler*, Yön Yayınları, 1965. Hüseyinzade Ali Bey için bkz. Ali Haydar Bayat, *Hüseyinzâde Ali Bey*, AKMB Yayını, Ankara 1998; Samet Ağaoğlu, *Babamın Arkadaşları,* İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s. 100-107;

Makedonya Dâhili İhtilalci Teşkilâtı'nın İttihat Terakki Cemiyeti'ne destek vermesi halkçı fikirlerin bu kanaldan da ulaşmasını sağladı.[39]

II. Meşrutiyet sonrasında Osmanlı imparatorluğunda özellikle de Balkanlardaki toplumsal ve siyasi yapısı da Rusya'da Narodniçestvo hareketinin geliştiği dönemdeki yapıyla büyük benzerlikler göstermektedir. Türk aydınları arasında bir yandan milliyetçilik ve halkçılık akımı etkili olurken, toplumsal yapı da buna elverişli hale gelmişti.[40] Bu dönemin, Osmanlıcılık, Batıcılık, İslamcılık, Türkçülük, adem-i merkeziyetçi ve merkeziyetçi fikirleri, bir anlamda imparatorluğun bütünlüğünü korumanın nasıl olması gerektiğine ilişkin çözüm önerileri olarak ortaya çıkmışlardı. İttihat ve Terakki hareketi, Osmanlı İmparatorluğu içinde, milliyetçilik akımlarının en hızlandığı dönemde gelişmiştir.[41] Bu milliyetçilik akımları, Osmanlı İmparatorluğu'nda kapitalist gelişmenin başladığı, pazar ekonomisine açılmış olan ve ulusal burjuvazisinin baş gösterebildiği bölgelerde ortaya çıkmıştır. Batı'da yükselen küresel kapitalizmin desteği ile bizde ancak azınlıklar arasında burjuva diyebileceğimiz oluşumlar ortaya çıkabildi. Bunlar ise ancak mensup oldukları azınlıkların çıkarları doğrultusunda hareket ettikleri için imparatorluğu korumak yerine parçalama işlevi görmekteydiler.[42] Ancak Türk aydınlanmasının lokomotifi olan Türkçülüğün teorik yapısı, toplumsal yapısından daha tekemmül etmiş durumdaydı. İmparatorluğu yaşatma sorumluluğunu üzerinde taşıması nedeniyle ayrılıkçılık olarak gördüğü milliyetçilikten uzun süre uzak durmalarından başka millî burjuvazi ve orta sınıfa sahip olmadığı için Türk aydınlanması ve yenileşmesi asker ve sivil bürokrasinin marifetiyle olabilmiştir. Bir orta sınıf ideolojisi olması gereken Türk milliyetçiliği tam da bu eksik yönünü yurt dışından ithal bir aşı ile tamamladı. Bu aşı, Türkiye dışından gelen ve doğdukları yerin azınlık burjuvazisinin ürünü olan Türkçü aydınların katkısı ile gerçekleşti. Bu aydınlar aynı zamanda halkçı düşüncelerle de doluydular.

19. yüzyıl boyunca yükselen küresel kapitalizmin pazarı haline gelmiş olan Osmanlı toplum yapısı içerisinde, bir yandan etnik ayrışma hız kazanırken, diğer yandan da Türk ahali, aynı hızla sosyal sınıfların en alt basamağı hâline gelmekteydi. 1908 Temmuz Devrimi'ne giden süreç alt guruplar için belirsizliği daha

---

39 Y. A. Petrosyan, *Sovyet Gözüyle Jön Türkler*, Bilgi Yayınevi, Nisan 1974; Stepen Fisher–Galati, "The Internal Macedonian Revolutionary Organization: Its Significance in Wars of National Liberation" *East European Querterly,* vol. 4. n. 4 s. 454 – 472; İlhan Tekeli, "Makedonya İç Devrimci Örgütü ve 1903 İlinden Ayaklanması", *Cumhuriyetin Harcı, 1. Kitap Köktenci Modernitenin Doğuşu,* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, İstanbul 2003, s. 67- 77.

40 Bk. George S. Harris, *Türkiye'de Komünizm Kaynakları*, Boğaziçi Yayını, İstanbul, 1975; İlhan Tekeli, Selim İlkin, "İttihat ve Terakki Hareketi'nin Oluşumunda Selanik'in Toplumsal Yapısının Belirleyiciliği", *Cumhuriyetin Harcı, 1. Kitap Köktenci Modernitenin Doğuşu,* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, İstanbul 2003, 1-65.

41 Tarık Zafer Tunaya, *Türk Siyasî Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, İstanbul, 1960, s. 86-92.

42 Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, YKY Yayınları, İstanbul, 2008, s. 405-410

da derinleştirmekle birlikte meşrutiyetle egemenliğin halka geçmesi, halkın reayadan farklı bir anlam kazanmasına yol açtı. 1912 Balkan Savaşı yenilgisinin Osmanlı aydınları üzerinde yarattığı sarsıcı etki, İttihat ve Terakki ideolojisinde önemli değişmelere neden olmuş, Türkçülük akımının diğer fikirler karşısında etkin bir konuma geçmesine katkı yapmıştır. Yahya Kemal'in belirttiği gibi "*Balkan Harbi'nden sonra Türkçülük, İstanbul'da galeyânlı ve heyecanlı*" bir evreye girmiş bulunuyordu.[43]

Bu dönemde imparatorluğun ekonomik yapısı, bir yarı- sömürge düzeni içindedir. Bu tabloda ekonomiyi kontrol eden güçler ya da hâkim sınıflar, yabancılar ve onunla bütünleşen azınlıklardır, kaybeden gruplar ise genellikle Türklerdir. Bir anlamda sınıf çıkarları ile millet çıkarları örtüşmektedir. Bu halde halkçılığın sınıfsal içeriğini milliyetçilikle buluşturmak imkânı doğmaktadır. Böylece Türk Yurdu Mecmuasında sistemli bir şekilde işlenen millî ekonomi, millî tüccar, millî burjuva yaratma fikri halkçılığı öne çıkan bir yorumla giderek tüm toplumun özlemi haline gelebilecekti. Nitekim Birinci Dünya Savaşı koşulları, İttihatçılara bu ideolojilerini uygulamak olanağı vermiştir. İttihatçılar savaş koşulları içinde bile millî tüccar yaratmak yolunda çok cesaretli uygulamalara girmişlerdir.[44] Dönemin şartlarını anlamak bakımından önemli bir isim olarak Alexsander Israel Helphan, Türkiye'de bilinen adıyla Parvus Efendi[45] üzerinde durmak gerekir. O, iktisadi ve içtimai görüşleri İttihat Terakki tarafından ciddiye alınan bir kişi konumuna gelmiştir. II. Meşrutiyet döneminde beş yıl kadar kaldığı Türkiye hakkındaki görüşleri nesnel bir bakışı yansıtmaktadır. Onun görüşüne göre bu dönem Türkiye'si, eski hayat tarzı ve eski fikirlerin yerinde kuvvetle yenilik isteyen bir yapıdadır. Cihan Harbi öncesindeki Türkiye'yi; "*güzel ve zengin, fakat bugün henüz zayıf ve harap bir halde bulunan bir memleket*" olarak tanımlar. Parvus Efendi, dışardan durağan ve dağınık görüntüsüne ve Avrupa devletlerine mali bağımlılığına karşın, maddî ve manevî büyük güçlere sahip olduğunu düşündüğü Türkiye'nin parlak bir geleceği olduğuna inanmaktaydı. Bunun için ahalide duygu uyandırmak, onu zengin bilgi ile aydınlatmanın yeterli olacağını, gerisini milletin güç ve dehası çözeceğini belirtir.[46]

Bu dönemin siyasi şartları altında giderek kurtuluş ümidine dönüşmesiyle hâkim konuma gelen Türkçülük akımı, dönemin aydınlarının önemli bir bölümünü etrafında toplamayı başarmıştır. Bu anlayışın İttihat ve Terakki içinde de güç kazanmasına bağlı olarak, Türkçülük düşüncesini savunan birçok dergi bir-

43 Yahya Kemal Beyatlı, *Siyâsî ve Edebî Portreler*, Yahya Kemal enstitüsü Yayınları, İstanbul 1968, s. 12-13.

44 Zafer Toprak, *Türkiye'de Milli İktisat*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019, 91-144.

45 Parvus Efendi hakkında kapsamlı bir biyografi çalışması için bkz. Winfried B. Scharlau, Zbynek A. Zeman, *Devrim Taciri / İttihat ve Terakki'nin Bolşevik Teorisyeni: Parvus Efendi*, Çev. Süheyla Kaya, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2007.

46 Parvus Efendi, C*ihan Harbine Doğru Türkiye*, Historia Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2013, s. 58-59.

biri ardına yayın hayatına girmiştir. Bu dönemde Türk düşünce hayatında daha görünür hâle gelen halkçı düşüncenin sahibi olan Türkçüler, önce Selanik'te ve İstanbul'da bağımsız ve iddialı bir yayıncılık faaliyetine başladılar. Bunlardan önde gelenleri, 1910-1912 yılları arasında Selanik'te yayımlanan *Genç Kalemler*[47] ve *Yeni Felsefe*[48] dergileridir. Bu dönemin Türkçü ve halkçı düşüncesini temsil eden İstanbul merkezli başlıca yayıncılık faaliyetinin önde gelenleri ise, 1911 yılında yedi sayı çıkabilen *Türk Derneği* ile 1911'de Türk Yurdu derneği tarafından çıkarılan ve dernekle aynı adı taşıyan *Türk Yurdu* dergileridir.[49]

Milliyetçi aydınlar, Osmanlı Türk toplumunun o zamana kadar yenileşme yolunda gösterdiği büyük gayretlerin istenilen sonucu vermemesi, bunların yukarıdan aşağıya doğru tek yönlü bir mahiyete sahip olmasından kaynaklandığına kanaat getirdiler. Bir yandan siyasî Türkçülüğü savunurken bir yandan da yenileşmeye aşağıdan yukarıya doğru bir hareketlenmenin gereğini, bu gereksinimi de halkçılık düşüncesi ile karşılayabileceklerini düşündüler. İkinci Meşrutiyet'ten sonra 1908'de Türk Derneği, 1912'de Türk Yurdu Cemiyeti ve Türk Ocağı'nın kurulmasından[50] sonra Türkçü aydınlar arasında en çok rağbet gören kavram halkçılık olmuştur.

Selanik, Türk düşünce ve siyasi hayatında önemli bir yere sahip oldu. Buranın özgür ortamı, her türlü düşünceyle kolayca temas kurmayı sağlıyordu. Rusya Türklerinin Rus uluslaşmasıyla ilgili gözlemleri, II. Meşrutiyet ile birlikte İstanbul'a taşınırken, Balkanlardaki uluslaşma tecrübelerinin doğrudan gözlenebildiği bir noktada bulunan Selanik, ulus-devlet anlayışının doğduğu bir şehir konumundaydı. Türklerin de milliyetler çağında yerini alması uluslaşması ile mümkün olabilecekti. Ancak ulus, halk olmadan bir anlam taşımıyordu, ulusa toplumsal içerik kazandıracak en gerekli bileşen de halkçılıktı.[51] Bir sosyalist kulübünün bile kurulduğu 1908'lerin Selanik'i, Osmanlı İmparatorluğu'nda çok değişik siyasal ve toplumsal akımların en karmaşık etkileşme yeri konumundaydı.[52] Balkanlarda gelişen Türk halkçılık akımının ilk izlerini, öncülüğünü Ziya Gökalp'in yaptığı, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne bağlı *Yeni Hayat* görüşünü savunan *Genç Kalemler* ve *Yeni Felsefe Mecmuası* çevresinde görüyoruz. Yeni

---

47 Genç Kalemler'in ayrıntılı bir incelemesi için bkz. Masami Arai, *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*, Çev. T. Demirel, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.

48 Yeni Felsefe mecmuası hakkında kapsamlı bir değerlendirme için bkz. Mehmet Ömer Alkan, "Laik Bir İdeolojinin Doğuşu Ya da II. Meşrutiyet'te Türkçülüğün Toplumsal İdeolojisi: Yeni Hayat ve Yeni Felsefe Mecmuası", *Tarık Zafer Tunaya Armağanı*, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 1992, s. 377- 407.

49 Ülkü Gürsoy, *a.g.e.*, s. 18-21, 31.

50 Bkz. Yusuf Sarınay, Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimî ve Türk Ocakları (1912-1931), Ötüken Yayınevi, İstanbul 1994.

51 Toprak, *a.g.e.*, s. 87, 117, 119; İlhan Tekeli, Selim İlgin, a.g.m., 1-65.

52 Paul Dumont- George Haupt, Osmanlı İmparatorluğunda Sosyalist Hareketler, Çev. T. Artunkal, Gözlem Yayınları, İstanbul 1977, s. 13-33; Joshua Starr, "The Socialist Federation of Saloniki", *Jewish Social Studies*, Ekim 1945, 7, n. 4, s. 323 – 327.

Hayat çevresinin başlangıçta sosyal reform, kalkınma içerikli Türk halkına ulaşarak aydınlatmaya yönelik amaçları, Ziya Gökalp'in *mefkûreci* Türkçülüğünün etkisiyle giderek siyasi bir mahiyet kazanmıştır.[53] 33 sayı yayınlanan Genç Kalemler Dergisi, İTC üyelerinden Dr. Nazım'ın yeğenleri H. Hüsnü ve İsmail Suphi tarafından önce Manastır sonra Selanik'te çıkarılan *Hüsün ve Şiir* dergisinin devamı niteliğinde olup kısa sürede, Yeni Lisan Hareketinin de üssü konumuna gelmiştir. Yeni Felsefe ise ancak 17 sayı yayınlanabilmiştir.[54] *Genç Kalemler* ve *Yeni Felsefe Mecmuası* çevresinde atılan ilk adımları, yalnızca bir dilcilik akımı olarak yorumlamak yanıltıcı olacaktır. Bu akımın önemli bir halkçılık içeriği de bulunuyordu. Çevrenin merkeze taşınması, çevreyi temsil eden halkın dilinin edebî ve kamusal nitelikte kullanılması ile mümkün olabilirdi. Halk dilinin edebiyat çevrelerinde kullanılması yalnız çağdaş bir edebî akım olarak değil, aynı zamanda da halkçılık akımının bir parçası olarak beliriyordu. Bu yönüyle iki mecmua çevresinde gelişen *Yeni Hayat* akımın öncelikli olarak sahip olduğu toplumsal içeriği vurgulamak gerekir.

Milli edebiyat akımı, Osmanlıcılık ve İslamcılığın aksine önce edebiyat ve düşünce adamları tarafından ortaya atılmış, siyaset alanına oradan yansımıştır. 20. yüzyılın hemen başında, daha sonra Milli edebiyatın ana eksenini oluşturan dil tartışmaları, hızlanmış bulunuyordu. Türkçülük akımının önce bütünüyle kültürel olarak gelişen faaliyet alanları, II. Meşrutiyetten sonra giderek siyasi konulara da genişlemeye başlamıştır. Bu dönemde Bulgaristan ve Bosna'nın kopuşu, Trablusgarp ve en nihayetinde Balkan faciası Türkçüleri kültür alanında sınırlı bir akım olmaktan çıkarmış, iktisadî, içtimaî ve idarî çözüm ve önerilere sahip bir harekete dönüştürmüştür. Millî bir süzgeçten geçmiş yenileşme fikirleri, siyaseten yükselen milliyetçilik akımının cesaretlendirmesi ve yönlendirmesi ile halka daha kolay ulaşma imkânı bulacaktır. Milli edebiyat akımı, büyük oranda 1911 Nisan'ında çıkmaya başlayan Genç Kalemler Dergisi ile edebiyatta kuvvetli bir çıkış yapmıştır. Gökalp'in giderek daha etkin olduğu bir kültür ortamında, Ömer Seyfettin, Âkil Koyuncu, Rasim Haşmet ve Ali Cânib gibi gençler, ilk olarak Millî Edebiyat deyimini kullanarak böyle bir edebiyatı yaratma görevini üzerlerine almışlardır. İlk iş olarak edebî dilin millileştirilmesini bunun için de *Yeni Lisân* davasını başından sonuna kadar yayın çizgisinin esasına koymuşlardır. Genç Kalemler dağılmak zorunda kaldıktan sonra yazarlarının büyük kısmı İstanbul'a gelerek yazılarını başta *Türk Yurdu*[55] olmak üzere Türkçü dergilerde

53 Berkes, *Batı Sorunu*, s. 53-56.

54 *Genç Kalemler Dergisi*, Hazırlayanlar İsmail Parlatır, Nurullah Çetin, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. xxı; Masami Arai, a.g.e.; Yeni Felsefe Mecmuası hakkında bkz. Cahid Şenel, "Tanzimat'tan Günümüze Felsefe Dergileri: Açıklamalı Ve Seçme Bir Bibliyografya Denemesi", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 9, Sayı 17, 2011, 433-488.

55 Türk Yurdu mecmuasının yeni harflerle neşri için bkz. *Türk Yurdu Tarihin Aynası 1-17*, Haz. A. Tekin, N. Gültepe,

yayımlamağa devam ettiler. Derginin etkisi dil ve edebiyat alanında diğer bütün akımları gölgede bırakacak bir yaygınlık kazanmış, kültür hayatının en güçlü zeminini oluşturmuştur. Bunun ana göstergesi olarak edebiyatta milli dil, şiirde hece ölçüsü olarak kendini kanıtlamıştır.[56]

Çağdaş edebiyatın oluşum süreci aynı zamanda toplumsal ve siyasal değişimin gelişim çizgisini de bize gösterir. Çağdaş Türk edebiyatının lokomotifini oluşturan Millî Edebiyat akımının teşekkülünde, çağdaş Türk tarihinin dönüşümlerini de görmek mümkündür. Temel mahiyetini Jön Türk döneminde kazanan bu edebiyat, milliyetçi, halkçı ve yenilikçi düşüncelerle beraber gelişmiş, 1923'ten sonra hâkim konuma gelmiştir. Bu edebiyatın kurucularından olan Ömer Seyfettin, tabi lisanla yüksek eserler vermeyi, İstanbul Türkçesini bütün millete sevdirmeyi, doğuyu ve batıyı taklit yerine Türklük hissini ve Türk vicdanını kendi ruhunda bulmayı, temel gaye olarak görmekteydi. Ömer Seyfettin'in halkçılığının kısa özeti olan bu gaye, halk dilinin benimsenmesi aracılığıyla millî bilincin yaratılması, avam ve havas ayrımının, halk kültüründe eritilmesi yoluyla ortadan kaldırılmasını savunuyordu. Ömer Seyfettin, dil görüşüşlerini bizzat yazarken uygulamasına karşın, diğer görüşlerini ise hikâyelerinin kahramanları ağzından bize söyler. Böylece, Genç Kalemler çevresinin başlattığı Yeni Lisan akımı, Halka Doğru mecmuasından önce halkçılığın ilk aşamasını teşkil eder. Bu erken safhada Ömer Seyfettin'in bizzat yakından görme imkânı bulduğu millî bilince ve kendi kurtuluş ülkülerine sıkı sıkıya bağlı Bulgar, Yunan, Sırp, Makedon gibi Balkan aydınlarının tecrübeleri daha belirgindir.[57] Bu şekilde Rus Narodnizm'i ve Balkanlardaki uzantısı (populism) ve köylücülükten (peasantism) esinlenen Osmanlı halkçıları, Türk Ocağı ve Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti çevresinde toplanmışlardır. Türkçülüğün İstanbul ve Selanik'te gelişen bu iki merkezi, Balkan faciasından sonra İstanbul'da mesailerini birleştirerek Türk Yurdu dergisi yanında, 1913 ve 1914 yıllarında halkın her kesiminin rahatça anlayabileceği ve onları milliyet düşüncesi etrafında toplayabilecek iki dergi daha çıkarmıştır. *Halka Doğru* ve *Türk Sözü* adlarını taşıyan ve her ikisi de Celal Sâhir (Erozan)'in yönetiminde çıkan bu dergiler, Türkçülerin bu halkçı görüşlerini ve deneyimlerini temsil etmekle birlikte, birinde Akçura diğerinde Gökalp ile temsil edilen halkçılığın iki kolu olarak düşünce tarihimizde yerini almışlardır.[58]

S. A. Kahraman, H. Lekesiz, Tutibay Yayınları, Ankara 1998. Dergi hakkında *Paul Deumont ve Masami Arai*'nin özlü değerlendirmeleri için bkz. *a.g.e.*, I. Cilt, s. XV-XLI.

56 Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923),* Ankara 1982, s. 158-159, 161, 163.

57 Kemal H. Karpat, *Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009, s. 196, 200. Milli Edebiyat ile Halkçılık arasında doğrudan bir bağıntı, Köprülü, Yurdakul, Gökalp, Halide Edip, Hamdullah Suphi gibi aynı zamanda Halka Doğru daimî yazıcıları olan milli edebiyatçılarla daha sonra uzun görüşmeler yapan Ruşen Eşref'in eserinde de göze çarpmaktadır. Ruşen Eşref Ünaydın, *Diyorlar ki*, Haz. Ş. Kutlu, İstanbul 1972, s. 141-224.

58 Toprak, *Populism.*, s. 87.

Türkçülerin manevî hayatın millileştirilmesi siyasetinin hayata geçirilmesi, halkın sağlıklı dini bilgilere ulaşması maksadıyla çıkardıkları, halkçı muhteva görülebilecek bir diğer dergi, İslâm Mecmuasıdır. "*Müslümanların fâidesine çalışır*", "*Dinli bir hayat, hayatlı bir din*" şiarı ile ilk sayısı 12 Şubat 1914 tarihinde çıkan ve fasılalarla da olsa yayınını 1918 yılı sonbaharına kadar sürdüren bu uzun soluklu mecmua, 63 sayı yayınlanmıştır.[59]

Türk Yurdu, daha çok eğitim düzeyi yüksek aydın ve halk kesimlerine hitap etmekteydi. Halka Doğru ve Türk Sözü ise bunun dışında kalan kesimlerin anlayabilecekleri bir dille onları, milliyet fikri etrafında toplayabilmek ve bu vesileyle dil dâvasını yaymak amacını güttüğü görüşü, genel kabul görmektedir. Üç yıl önce, Genç Kalemler'de dil dâvası olarak tanımlanan yeni lisanın gelişim aşamalarını çizme çabasında olan genç şair ve edipler, Halka doğru ve Türk Sözü sürecinde artık sade dille yazmayı meslek edinmeleri safhasına, büyük bir başarıyla ulaşılmıştır. Hatta özellikle aruz yerine hecenin kullanıma girmesi ile dil davası bakımından beklenin de ötesinde bir kazanım elde edilmiştir.[60] Balkan Savaşı'nın ağır iktisadi siyasi ve içtimai şartları altında çıkarılmaya başlanan Halka Doğru mecmuasının, dil tartışmalarında yeni lisanı kuvvetle sahiplendiğini görüyoruz. Derginin 3. Sayının sonunda dil görüşü okuyuculara şu şekilde ifade edilmekteydi: *"Yazılarımızı elimizden geldiği kadar açık ve sade yazmağa çalışıyoruz. Fakat bu kâfi değildir. Halkımızın lisanını daha iyi öğrenmeye, onların içtimai hallerini daha iyi bilmeğe ihtiyaç vardır. Halkımızı nurlandırmak, fâidelendirmek* için elimizden geleni yapacağız; dertlerine çareler araştıracağız. Bu işte bize kalemiyle, fikriyle yardım edeceklere şimdiden teşekkürler ederiz."[61]

Cihan Harbi'nin son yıllarında halkçı düşünceler taşıyan bir başka dergi, 1917-1918 yılları arasında çıkan *Yeni Mecmua*'dır. Halka Doğru ile aynı adı taşıyan İttihat Terakki İzmir şubesi yöneticilerinin kurduğu Halka doğru Cemiyeti'nin yayın organı olarak 1918 yazında 8 sayı çıkan ve Celal Bayar'ın mesul müdür olduğu Halka Doğru dergisi, orta sınıflara hitap etmek açısından selefinden biraz daha farklı bir halkçılık anlayışını temsil ediyordu.[62] Söz konusu dergilerde yine dönemin önde gelen milliyetçi aydınlarının birçok yazısı yayımlanmıştır. Hepsinin ortak özelliğini, yine Türkçülüğün içtimai ve iktisadi muhtevasını hazırlamak ve sunmak gayesi olarak özetleyebiliriz.

---

59 İslâm Mecmuası (1914-1918), I, II, III, Yayına Hazırlayanlar İlhami Danış, Mustafa Göleç, Ömer Faruk Köse, Zeytin Burnu Belediyesi Yayınları, İstanbul 2019.

60 Agâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK Yayınları, Ankara 1960, s. 338-340.

61 *HD*, Sayı 3, s. 24.

62 Toprak, *Popülizm.*, s. 194-198.

IV. BÖLÜM: HALKA DOĞRU MECMUASI

Bu dönemin Türkçülük akımına halkçılıkla toplumsal ve iktisadi bir muhteva kazandırma teşebbüsünün başında *Halka Doğru Mecmuası* gelir. Zaten bu dönemde millet ile halk sözcükleri bir ölçüde eş anlamda kullanılıyordu. Dergiye göre halka gitmek halka tepeden bakmak anlamına gelmiyordu. Aydınlarında ihtiyaç duyduğu pek çok değer halktan alınmalıydı ve böylece erdemli bir fikir oluşturulabilirdi. Dergide çıkan yazılar, haberler, yorumlar, şiirler, hikâyeler hep halkın sosyal ve iktisadi hayatında karşılaştığı günlük meselelerin çözümlenmesi, halk sağlığının korunup geliştirilmesi, manevi hayatının canlanması, dil ve kültürünün gelişmesine yöneliktir.

Logo bilgisine bakıldığında Halka Doğru Mecmuasının idarehanesi, bütün yayın hayatı boyunca İstanbul'da Nur-ı Osmaniye Caddesi'nde 40 Numara da bulunan *Türk Yurdu*'dur. Mecmuanın yıllık olarak fiyatı, Osmanlı memleketi için 12 kuruş, Rusya ve Acemistan için 2 ruble, başka memleketler için 5 frank olarak belirlenmiştir. Her sayısı ise 10 paraya satılmaktadır. Her bir sayısı sekiz sayfa olarak çıkarılmış olan *Halka Doğru*'nun 14 ve 15. Sayıları, 10 Temmuz 1329'da bir arada çıkmıştır. Bunun yanında derginin 38. sayısı da on iki sayfa olarak yayımlanmıştır. Sayfa boyutları 27x18 cm olan mecmua, ikinci hamur kâğıda basılı ve bazı sayıları fotoğraflıdır. Dergi kapağında bulunan "*Halka Doğru*" yazısının hemen altında "*Haftada Bir Türk Yurdu Tarafından Çıkarılır*" ibaresi yer almaktadır. İlk kapak sayfasında, o sayıdaki yazılar ve yazarları belirtilen mecmuanın yazıları her sayfada iki sütun halinde bulunmaktadır.

Halka Doğru'nun Yazıcıları

İlk sayısı 1913 24 Nisan'ında (11 Nisan 1329) çıkan ve yaklaşık bir yıl yayın hayatında kalan dergide dönemin birçok ünlü edip ve yazarı yer almıştır. Dergi yazıcılarının toplam adedi 70'i bulmakla birlikte bunlardan bazıları müstear isimlerdir. Bunun dışında, Türkçülük akımının da önde gelen isimlerinden oluşan ve 3. sayıdan itibaren adları o sayının yazarları ile birlikte duyurulan derginin *daimi yazıcıları*nın adları, 24. sayıya kadar derginin kapağında verilmiştir. Daimi yazıcılar; Halide Edib Hanım, Aka Gündüz, Akçuraoğlu Yusuf, Ahmed Agayef, Tevfik Nureddin, Celal Sâhir, Hüseyinzade Ali, Hamdullah Suphi, Akil Muhtar, Abdülfeyyaz Tevfik, Ali Canib, Ali Ulvi, Gâlib Bahtiyâr, Kazım Nâmi, Köprülüzade Mehmed Fuad, Gökalp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfik, Memduh Şevket gibi isimlerden oluşuyordu. Bunların bazılarının bir veya iki adet yazısı bulunurken bazısının ise hiç yazı yayımlamamıştır. Bunda, dergi çıkarken öngörülen halkçılık programının ve bunu gerçekleştirmek için oluşturulan heyetle ilgili şartların

da zaman içerisinde değişmesinin etkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca, bu isimlerin, daha çok danışma kurulu gibi düşüldüğünü de söyleyebiliriz.

Daimî yazıcılar arasında adı zikredilmesine rağmen hiç yazısı bulunmayanlardan en bilineni, Millî edebiyatın önde gelen isimlerinden Halide Edip'tir. Türkçü ünlü bir hanım olması sayesinde derginin toplumda yaratmak istediği algıya uygun bir kişilik olacağı düşüncesi, bunda etkili olmuştur denilebilir. Buna mukabil Halide Edip, 1918-1919 yılları arasında çıkan, başyazarlığını yaptığı *Büyük Mecmua*'da, halkçılığın gerçek uygulandığı yer olarak Amerika'yı göstermesi ilginçtir. Halkçılığı halkın terbiyesi, saadeti, içtimaî mesaisinin tanzimi biçiminde tanımladığı, yoruma kaçan öznel değerlendirmeleri dikkat çeker.[63] Bir diğer önemli isim Hüseyinzâde Ali Bey'dir (1864-1940). Dergide yazısı olmasa da halkçı düşüncenin Türkiye'ye gelişi ve İttihat Terakki'de etkinliği sebebiyle adı daimî yazıcılar arasında korunmuş olmalıdır. Hüseyinzâde Ali Bey tarafından İttihatçılar tarafından *Genç Kalemler*'in kuruluş çalışmalarına katılması için İstanbul'dan Selanik'e özel olarak gönderilmiş olan Mehmet Ali Tevfik (Yükselen) de daimî yazıcılar arasında adı geçip yazısı bulunmayanlardan diğer bir örneği teşkil eder. Onun da çok dil bilmesi, Türkçü câmiada erken temayüz etmesi, yazı heyeti için düşünülmesinde etkili olmuştur.[64] Derginin daimî yazıcılar listesinde adı zikredilmesine rağmen yazısı bulunmayan bir diğer ünlü isim, millî hatip olarak Türk Ocakları ile özdeş, Hamdullah Suphi'dir (Tanrıöver, 1885-1966).[65] Yazıcılar arasında yazısı bulunmayan bir diğer isim olan Ali Ulvi hakkında bilgi bulunamamakla birlikte, çocuk edebiyatçısı Ali Ulvi Elöve (1881-1975) olduğu tahmininde bulunabiliriz.[66] Daimî yazıcılarda adı olup yazısı bulunmayanlardan Akil Muhtar (Özden, 1877-1949), 1908 öncesi Paris'e kaçarak tıp eğitimi almış bir Jön Türk'tür. II. Meşrutiyet'ten sonra, Türkiye'ye dönüş yapmış, bu dönemde Türkçülük faaliyetlerinde bulunmuştur. Çağdaş anlamda Farmakolojinin kurucusu olan Akil Muhtar, Tıp fakültesinde uzun süre hocalık yapmış, emeklilik sonrasında CHP milletvekili olarak TBMM'de bulunmuştur.[67] Daimî yazarlardan olup dergide yazısına rastlanmayanlardan Tatar Türklerinden Teyfik Nureddin'dir. Gerçek adı Nureddin Agayev olan, Teyfik Nureddin, 1913-1914 yılları arasında, çocuk edebiyatında önemli bir yeri olan Çocuk Dünyası adlı dergiyi, 79 sayı çıkarmıştır.[68]

---

63 İnci Enginün, *Halide Edib Adıvar'ın Eserlerinde Doğu ve Batı Meselesi*, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1978, s. 18-76.

64 Ali Birinci, *Tarihin Alacakaranlığında Meşâhir-i Mechûleden Bir kaç Zat 2*, Dergah Yayınları, İstanbul 2010, s. 199-208.

65 Halim Serarslan, *Hamdullah Subhi Tanrıöver*, TKAE Yayınları, Ankara 1995; Yusuf Sarınay, Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimî ve Türk Ocakları (1912-1931), Ötüken Yayınevi, İstanbul 1994.

66 Necmettin Özmen, *Ali Ulvi Elöve'nin Hayatı ve Eserleri*, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2001.

67 Muhtar Tevfikoğlu, *Akil Muhtar Özden*, TKAE Yayınları, Ankara 1996.

68 Hakan Kırımlı, *Kırım Tatarlarında Millî Kimlik ve Millî Hareketler (1905-1916)*, TTK Yayınları, Ankara 1996, s. 98; Eray Yılmaz, "Osmanlıcılıktan Türk Milliyetçiliğine Bir Çocuk Dergisi: Çocuk Dünyası (1913-1914)", *Tarih*

Halka Doğru Mecmuasının yazı işleri müdürü olarak görev yapan Celal Sâhir (Erozan 1883-1935), köklü bir aile geçmişine sahip olarak 1883 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiş, şairlikle başladığı edebiyat yolculuğuna, 1909'da Fecr-i Âti dergisinin kurucu müdürlüğünü yürüterek devam etmiştir. Fecr-i Âti'nin dağılmasından sonra Türkçülük akımıyla ilgilenmiş, Genç Kalemler ve Yeni Lisan hareketini destekleyen yazılarını, Hak Gazetesinde yayımlamıştır. Servet-i Funûn'da yayımladığı *Lisanımız* adlı yazılarıyla Türkçenin sadeleşmesi görüşünü öne çıkarmıştır. Bu dönemde genç yaşta edindiği tecrübe sayesinde *Halka Doğru* ve ardından *Türk Sözü* ve *Bilgi Derneği*'nde de idarecilik görevini yürütmüştür. Bilgi Derneği'nde Celâl Sâhir'in önerisiyle Halk kitaplarının yayınına karar verilmiş, bu amaçla Fransa ve Almanya'dan kataloglar bile sipariş edilmiştir. Celal Sâhir'in bu süreçte edindiği kültür kurumlarına ilişkin yöneticilik kabiliyetleri, Cumhuriyet döneminde TDK kurucu üyeliği ve Halk Evleri'nin merkez yayın organı Ülkü Dergisi yöneticiliğinde de kendini gösterecektir.[69] Celal Sâhir (Erozan) dergide idarecilik yanında 11 yazısı ile yazarlık da yapmıştır. Yazıları halka faydalı olacak bilgiler sunan güncel sağlık ve bilim konularındadır.

II. Meşrutiyet döneminde Türkçülerin "Millî Şair" unvanı verdiği Mehmet Emin (Yurdakul, 1869-1944), İstanbul'da doğmuş, Orta öğretimini Beşiktaş Askeri Rüştiyesi ve İdadisi'nde tamamladıktan sonra başladığı Hukuk Mektebi'ni yarıda bırakarak bir süre maliye teşkilatında memuriyette bulunmuştur. Bu dönemde 1897 Yunan Harbi dolayısıyla Selanik Asır Gazetesi'nde yayımladığı "Cenge Giderken" adlı manzume ve Türkçe Şiirler (1899) kitabıyla dikkatleri çekmiştir. Hecenin ve sade Türkçenin öncüsü olan Mehmet Emin, II. Meşrutiyet döneminde Hicaz vali vekilliği, Sivas ve Erzurum valilikleri ardından emekli olarak İstanbul'a dönmüştür. 1914'te Musul temsilcisi olarak Meclis-i Mebusan'a girmiştir. Yine bu dönemde Türkçülük akımın kültür teşkilatlarında ve Türk Ocağı'nın kurucuları arasında saygın bir isim olarak yer almıştır. Şöhretinin en yaygın olduğu bir zamanda, yazarları ve düşünürleri yakın çevresini oluşturan *Türk Yurdu*, *Bilgi*, *Halka Doğru* gibi Türkçü dergilerde yazılar yazmıştır. *Halka Doğru*'da da 5 yazısı yayımlanan Mehmet Emin'in, milli duyguların ve düşüncelerin en canlı olduğu bu dönemde, *Türk Sazı* ve *Ey Türk Uyan*'ın neşrinden sonra, 17 Aralık 1914'te Türk Ocağı'nda şerefine bir edebiyat gecesi düzenlenmiştir. Millete olan bağlılığıyla kendisine millî şair, halka olan sevgisiyle de halkın şairi denilmiştir. 1923'ten sonra da ölümüne kadar TBMM'de Urfa ve İstanbul milletvekili olarak görev yapmıştır.[70]

İncelemeleri Dergisi, XXXII / 1, 2017, s. 210, dipnot 13.

69 Nesrin T. Karaca, *Celâl Sâhir Erozan*, MEB Yayınları, İstanbul 1993; Zafer Toprak, "Türk Bilgi Derneği (1914) ve Bilgi Mecmuası", *Osmanlı İlim ve Mesleki Cemiyetleri*, haz. E. İhsanoğlu, İstanbul 1987, s. 247- 254.

70 Fevziye Abdullah Tansel, Mehmed Emin Yurdakul'un Eserleri -1, TTK Yayınları, Ankara 1969, s. XXII, XL, XLI;

İttihat Terakki, iktidarının teminatı olarak her konuda millileşmeyi siyasetinin temeline oturtmuştu. İttihat Terakki'nin görüşlerinin halk tarafından anlaşılması için bu şekilde herkese kabiliyeti doğrultusunda bir görev bir sorumluluk verilmiş bulunuyordu. Siyaset, askerlik, fikir ve sanat gibi hemen her sahada bir kişiyi dahi, kahraman ve millî sıfatlarıyla süsleyerek öne çıkarmaktaydılar ki bu şekilde her sahada Türk unsurunu tahkim etmeyi hedeflemişlerdi. Talât beye "Büyük siyasi", Abdülhak Hamid'e "dahi şair", Rıza Tevfik'e "millî filozof", Mehmet Emin'e "millî şair" denildi. Bu devam ettirilerek Muhsin Ertuğrul'a "millî aktör" unvanı verildi.[71] Gökalp'in ve diğerlerinin olduğu gibi Esendal'ın da belli bir görevi bulunuyordu. İttihat Terakki'nin kültürel hâkimiyetinin bir aracı olarak gördüğü millî edebiyatı da düzenlemeye dair tasarruflarının bir sonucu olarak, Memduh Şevket Esendal, halk hikâyesi yazmak konusunda görevlendirilmişti. Onun ilk hikâyesinin Halka Doğru Mecmuasında yayınlanmış olması dikkat çeker. Ancak bu görevlendirmenin belirlenen sınırlar dâhilinde yürütülmesi gerektiğini anlıyoruz. Nitekim Esendal, yazı ilgisini siyasi konulara genişletince Talat Paşa tarafından çağrılmış, görevleri hatırlatılarak uyarılmaktan da geri kalmamıştır. Esendal'ın halkçılığı, iktisadi konularda ise yeni endüstri ve çağdaş iktisadın dışında bir anlayıştaydı. 19. yüzyıl başında Avrupa sömürgeciliğinin çökertmekte olduğu eski usuldeki el tezgâhlarına dayalı üretimin korunmasına yönelik tutucu bir mahiyete sahip bulunuyordu.[72]

Dergide tek yazısı yayınlanan Memduh Şevket (Esendal) (1884-1952), Mülkiye'nin İdadi kısmından terk olmasına rağmen kendisini yetiştirmiş üretken bir edebiyatçımızdır. Burada yayınlanan hikâyesinden sonra bir on yıl kadar edebi hayatının kesintiye uğraması ilginçtir. Esendal, Millî Mücadele'nin en nazik döneminde Ankara hükümetinin Azerbaycan temsilcisi olarak 1924'e kadar dört yıl önemli görev yürütmüştür. Bu tarihten sonra edebi faaliyetlerine yeniden başlayan Esendal, Halka Doğru döneminde meslekî temsil düşüncesi bakımından yol arkadaşı olan Birgen ile Meslek ve Halk gazetelerinin çıkarılmasında halkçılık fikrinin bu dönemde de yeni boyutuyla yayılmasına da katkılar sağlamaya devam etmiştir. 1925-1930 yılları arasında Tahran, 1933-1941 yılları arasında Afganistan büyükelçilikleri yanı sıra 1931-1933, 1941- 1950 yılları arasında milletvekili olarak, 1942-1945 arasında CHP genel sekreteri görev yapmıştır.[73]

Fethi Tevetoğlu, *Mehmet Emin Yurdakul*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

71 Samet Ağaoğlu, *a.g.e.*, 29-30.

72 Yukarıda Esendal'a ilişkin verilen bilgiler, Sempozyum kitaplaşırken bir baskı hatası sonucunda Oturum Başkanı olan ve yaşı itibariyle Esendal'a görüşme ihtimali olmayan Esat Çam'a ait olarak çıkmıştır. Oysa Sempozyumun tartışmaları dikkatlice okunduğunda, söz konusu malumatı oturumlara katılan Enver Ziya Karal'ın vermiş olması yüksek ihtimaldir. İlhan Tekeli- Selim İlkin "Kör Ali İhsan (İloğlu) Bey ve Temsili Meslekî Programı", *Atatürk Dönemi'nin Ekonomik ve Toplumsal Tarihiyle İlgili Sorunlar Sempozyumu Tebliğler Tartışmalar*, 14-16 Ocak 1977, İstanbul, s. 360-361.

73 İsmail Çetişli, *Memduh Şevket Esendal- İnsan ve Eser*, Kardelen Kitabevi Yayını, Isparta 1999.

Bu son görevi, halkçı bir aydının halk fırkası genel sekreterliğine kadar giden yolculuğunun ilginç bir safhasını oluşturur.

Halkçı olması nedeniyle toplumsal ve kamusal bir çizgiyi temsil eden dergide, daha sonra liberal siyasi eğilimlerini göstermiş olan Ahmet Ağaoğlu[74] ve Mehmed Fuat Köprülü'nün adları daimî yazıcılar arasında gözükse de imzalarını taşıyan sadece ikişer yazı bulunmaktadır. Buna mukabil ikisinin Türkçü düşüncedeki mesaileri yanında özellikle Köprülü'nün halkiyata dair çalışmaları onu halkçılık düşüncesi ile bağlantılı bir isim yapmaktadır.[75]

Ahmet Ağaoğlu, Ispartalı Hakkı, Muhiddin Birgen, Mehmet Emin Yurdakul vb. derginin yazarlarının bir kısmının biyografilerine bakıldığında, Osmanlı Mebusan Meclisi üyeliği, Millî Mücadelede Ankara'da bulunanlar da dâhil faal siyasetin içerisinde olmaları önemlidir. Dergide üç yazısı bulunan Muhittin (Birgen), çoğunlukla iktisadi konulara yer vermiştir. Diğer taraftan Cumhuriyetin ilk yıllarında Ege bölgesinde kooperatifçilik konusunda önemli atılımların öncüsü olan Muhiddin Birgen, dergide yazdığı dönemde kooperatifçilik terimi yerine *imece* kavramını kullanması ilgi çekicidir.[76]

Dergide daimî yazıcılar heyetinde bulunanlardan *Ali Suat* (1869-1933), yayınlanan 11 küçük Hikâyesinde *A.S., Suad Ali, Suad Mehmet Ali* gibi mahlaslar kullanmıştır. O, idarecilikle başladığı meslek hayatına, Cumhuriyet döneminde öğretmenlikle devam etmiştir. Zengin bir yazarlık hayatı olan Ali Suat, hikâye, şiir ve eğitim konularında yoğunlaşmıştır.[77] Dergide 3 yazısı yayımlanan Galib Bahtiyar (Göker) (1881-1945), hukukçu, eğitimci ve siyasetçi olarak bilinir. İkinci Meşrutiyet sonrasında öğretmenlik ve taşra maarif teşkilatında müdürlük görevlerinden başka, son Osmanlı Meclisi Mebusân üyeliği bulunan Göker, ayrıca Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Heyet-i Osmaniye'sinin merkez heyeti üyesi olmuştur. Millî Mücadelede Ankara'da bir süre Matbuat Umum Müdürlüğü'nü üstlenmiştir. CHP Parti teşkilatında görev aldıktan sonra 1939'dan ölümüne kadar iki dönem milletvekilliği de yapmıştır.[78] Dergide yayınlanan bir yazısı bulunan Ispartalı Hakkı (1867-1923) aldığı özel derslerle Rumca, Ermenice ve Fransızca öğrenmiş, iki dönem Osmanlı Mebusan Meclisi üyeliği yapmıştır. Bu dönemde yalın Türkçe akımına verdiği büyük destekle dikkat çeker.[79]

---

74 Ağaoğlu Hakkında Bkz. A. Holly Shissler, *İki İmparatorluk Arasında Ahmet Ağaoğlu ve Yeni Türkiye,* Çev. T. Ulaş Belge, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005;
Ufuk Özcan, *Ahmet Ağaoğlu ve Rol Değişikliği Yüzyıl dönümünde Batıcı Bir Aydın*, Donkişot Yayınları, İstanbul 2002;
Fahri Sakal, *Ağaoğlu Ahmed Bey*, TTK Yayınları, Ankara 1999;
Abdullah Gündoğdu, *Ümmetten Millete Ahmet Ağaoğlu'nun Sırat-ı Müstakim ve Sebilürreşad Dergilerindeki Yazıları Üzerine Bir İnceleme,* İQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.

75 Köprülü hakkında bkz. *60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad* Köprülü Armağanı, Yayına Hazırlayan O. Turan, E Bilgiç, H. Eren, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara 2010.

76 Muhiddin Birgen'in hayatı ve söz konusu kooperatifçilik çalışmaları için bkz. Zeki Arıkan, *Tarihimiz ve Cumhuriyet Muhittin Birgen (1885-1951)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997, s. 1-70.

77 Ali Birinci, *Tarihin Gölgesinde Meşâhir-i Mechûleden Birkaç Zat*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2001, 109-132.

78 İsmet Binark, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)*, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 2004, Cilt 4, s. 361-362.

79 Ali Birinci, Ali Birinci, *Tarihin Alacakaranlığında Meşâhir-i Mechûleden Birkaç Zat 2,* s. 277-287.

Daimî yazıcılar arasında olması yanında Halka Doğru dergisinde özel bir yeri olan, Kâzım Nâmi (Duru, 1876-1967), Halka Doğru'dan önce Yeni Felsefe dergisinin yazıcıları arasında bulunuyordu. Halka Doğru Mecmuasında Maraşlıoğlu mahlası ile 19, Kazım Nami adıyla 8, toplamda 27 yazısıyla dergide en çok yazısı bulunan yazar konumundadır. Asker olmasına rağmen II. Meşrutiyet'ten sonra eğitim sahasına geçen Kâzım Nâmi, Millî Mücadele döneminde de Ankara'da Maarif Vekâleti'nde üst düzey yöneticilik yapmıştır.1935-1943 yılları arasında 5. Ve 6. Dönem TBMM'de milletvekili olarak görev almıştır. II. Meşrutiyet Dönemi, İttihat Terakki ve Cumhuriyet dönemini içeren üç döneme tanıklığını gösteren anıları yayınlanmıştır. Ayrıca Gökalp hakkında ilk ayrıntılı biyografiyi de o kaleme almıştır.[80]

Dergide 16 yazısı bulunan ve daimî yazıcılar arasında zikredilen Abdülfeyyaz (Mehmed) Tevfik (Yergök, 1870-1947), Mülkiye mezunu olup daha çok öğretmenlikle meşgul olmuştur.[81] Dergide özellikle 3- 34. sayılar arasında Baba Öğüdü başlığıyla çocuk eğitim konusunda yazdığı 15 serilik yazı dizisi dikkat çeker. Ayrıca bu sayı aralığının Akçura'nın dergide etkin olduğu döneme denk gelmesi onunla daha yakın bir halkçılık anlayışına sahip olduğunu bize düşündürmektedir.

Dergide 15-24. sayılar arasında adı daimi yazıcılar arasında görülen ilginç bir isim de Nâzım mahlasıyla daha çok didaktik yazılar kaleme alan kişinin, 1914-1918 yılları arasında İttihat Terakki'nin Merkez-i Umumi üyeliğinde bulunan Dr. Nazım (1876-1926) olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'de okurken Paris'e kaçarak burada tıp eğitimini tamamlayan Dr. Nazım dergide Cemiyet'in görüşlerini yansıtanmaktadır. 15 Aralık 1917'de İzmir'de kurulan Halka Doğru Cemiyeti'nde faal görev aldığı gibi, bunun yayın organı ikinci Halka Doğru Mecmuası'nda Akçura'nın toplumun alt katmanlarını içine alan halkçılık anlayışından farklı olarak toplumun orta ve üst sınıflarını halk kavramı içerisine alan bir anlayışla yazılar kaleme almıştır. [82]

Mütareke hemen öncesinde çok kısa bir süre Talat Paşa kabinesinde Maarif Nazırlığı yapmış olan Dr. Nazım, Mütareke sonrasında Enver Paşa'nın yanında Rusya'da bulundu. İttihatçı aidiyetlerini Milli Mücadele sonrasında da koruyan Dr. Nazım, 1926 yılında İzmir Suikastı davasında yargılanıp idam cezasına çarptırılmıştır.

---

80 Ali Birinci, "Kâzım Nâmi Duru (1876-1967)", *Türkiye'de Sosyoloji (İsimler- Eserler) I*, Derleyen M. Çağatay Özdemir, Phoenix Yayınları, Ankara, 2008, s. 233-259.

81 Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler 3. Cilt*, Mars Matbaası, Ankara 1968, 1969, s. 554-555.

82 Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler,* Cilt I (İkinci Meşrutiyet Dönemi), Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1984, s. 417-418;
Zafer Toprak, "Aydın, Ulus-Devlet ve Populizm", *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu,* Editör S. Şen, Bağlam Yayınları, İstanbul 1995, s. 47-51;
Ahmet Eyicil, *İttihat Terakki Cemiyeti Liderlerinden Dr. Nazım Bey,* Gün Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 148-154;
Osman Selim Kocahanoğlu, *İzmir Suikasti ve İttihatçılar Davası Ankara Yargılamaları,* Cilt II, Temel Yayınları, İstanbul 2017, 263-274.

Celal Sâhir, Memduh Şevket, Kazım Nami, Aka Gündüz, Reşit Galip, Abdülfeyyaz Tevfik, Teyfik Nureddin gibi dergi yazarlarının çocuk edebiyatı alanında verdikleri eserlerle, halkçı düşüncenin gelecek kuşaklarda yer etmesi bakımından önemli katkılarından söz edilmesi gerekir. Gerçek adı Emin Ali olan ve daimî yazıcılar listesinden olan Aka Gündüz (1886-1958), dergide yer alan 8 yazısında Hüseyin, Enis Avni adlarını da kullanmıştır. Harbiye'den sağlık sebepleriyle ayrıldıktan sonra, Paris'te hukuk ve güzel sanatlar okumuşsa da bitiremeden yurda dönmüştür. II. Meşrutiyet'te yayın hayatına atılan Aka Gündüz, Türkçü ve halkçı bir çizgide yayınlar yapmıştır. Mütareke döneminde çıkardığı Alay dergisinde Millî Mücadele'yi destekleyen yazıları nedeniyle İngilizler tarafından Malta'ya sürülmüş, daha sonra yayın hayatına aynı çizgide devam etmiştir. Tek parti döneminde Ankara milletvekili olarak mecliste bulunmuştur. Türk Edebiyatına köy gerçeğini ve sorununu sokan öncülerden olan Aka Gündüz, edebiyatın her türünde eser vermiştir.[83]

Bir hikâye ile dergide yer almış olan Reşit Galip (1892-1934), daha öğrenci iken Türk Ocakları'nın kuruluş çalışmalarına katılmış, Halka Doğru'nun şiarı olan *Halka Gitme*'yi ciddiye alan, tıp öğrenimi sürerken Balkan ve Cihan Harbine gönüllü iştirak eden, 1917'de mezuniyetinden sonra Şam'da 4. Ordu hıfzıssıhha hizmetinde bulunmuştur. Mütarekede Batı Anadolu'nun kırsalında köylerde Yunan işgaline kadar hizmette bulunmuştur. Bu yüzden arkadaşlarınca "Köycü Reşit Galip", diye anılmıştır. Cumhuriyet'in ilanından önce Atatürk'ün Mersin seyahatinde dikkatini çeken Reşit Galip, Cumhuriyetin ilanından sonra TBMM'ne girmiştir. Bu dönemde Türk Ocakları üst düzey görevleri yanında İstiklal Mahkemelerinde üyelik ve Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu üyeliklerini de yürütmüştür. Atatürk'ün isteği ile 1932-1933 yılları arasında Maarif Vekilliği'ne getirilen Reşit Galib'in bu görevdeki en önemli icraatı kuşkusuz 1933 Üniversite Reformunu gerçekleştirmesiydi.[84]

Dergide bir şiiri yer alan Enis Behiç (Koryürek, 1892-1949), doğum yeri olan İstanbul'da başladığı ilk ve orta öğrenimini Üsküp ve Selanik'te bitirdikten sonra, 1913 yılında Mekteb-i Mülkiye'den mezun olup Hariciye Nezareti'ne girmiştir. İlk şiirlerini Şehbâl dergisinde yayınlayan Koryürek, *Hececiler* içerisinde dönemin en çok sevilen Türkçü ve halkçı şairlerinden olmuştur. Cumhuriyet döneminde Dışişlerinden ayrılıp İktisat Vekâleti'nde çalışmaya başlayan Koryürek, daha sonra yeni kurulan Çalışma Bakanlığı Müsteşarlığı'na kadar yükselmiştir.[85] Bir diğer yazar, Niyazi Bey (Ramazanoğlu), özellikle Adana bölgesi Tah-

83 Uygur Kocabaşoğlu, Aynur Akın, *Mütareke ve Milli Mücadele Basını*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2019, s319-321.

84 Ahmet Şevket Elman, *Dr. Reşit Galip (1892-1934)*, Ankara 1955.

85 Fethi Tevetoğlu, *Enis Behiç Koryürek Hayatı ve Eserleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985; Akyüz, *a.g.e.*, 169; YAZAR, Mehmet Behçet Yazar, *Edebiyatçılar Âlemi (Edebiyatımızın Unutulan Simaları)*, 21.

tacıları üzerine yaptığı halkiyat çalışmalarıyla bilinir.[86] Naci Kum Atabeyli)'nin Uslu Mahulu müstearıyla iki yazısı vardır.

Daha sonra Cumhuriyet döneminde Kemalizm, millî iktisad ve devletçilik konularında Türk bilim ve düşünce hayatında önemli bir yer edinen, Tekinalp (1883-1961), dergide *Alp Tiğin* adıyla Cirid oyunu hakkında bir yazı yayınlamıştır.[87]

Derginin halkçılık anlayışının toplumun geniş bir kesiminde heyecan uyandırdığını söylemek mümkündür. Kırşehir Ermeni Mektebi Müdürü Hrant Heri'nin "Türk Çocuğu Ailede Nasıl Terbiye Edilmeli?" Başlıklı yazısı dergi yönetimince; "*Vatandaşımız Hrant Efendi'nin bu faydalı makalesini sevinerek neşr ediyor ve daha başka yazılarını bekliyoruz. Bir toprak üzerinde 'asırlarca beraber yaşamanın husûle getirdiği yakınlık ve kardeşliğin bu gibi tezahürlerini dâima alkışlamak vazifemizdir*"[88] açıklamasıyla de büyük memnuniyetle karşılanmıştır. Bu durum, tehcir öncesi düşünce iklimini ve toplumsal duyguları göstermesi bakımından önemlidir.

Dergide imzasız yazılar 31 adettir. Bunların kime ait olduğunu kestirmek güç olsa da yayın kurulunun onayından geçmiş olması derginin görüşlerini yansıttığı anlamına gelmektedir. Bazı tarih yazıları, derginin görüşlerinin açıklanması, Türk dünyası ve Rusya ile ilgili yazıların yazarının Akçura olduğunu söylemek kabildir. Bunun dışında yine Halka hitap eden yazılar yanında bazı iktisat haberleri ve yorumlarında onun izleri hissedilmektedir.[89]

Dergide Hüseyin Cavid'in daha önce 1910 tarihli Hakikat gazetesinde yayımlanan "Koca bir Türkün Vasiyeti" adlı şiiri, "İhtiyar Bir Türk'ün Vasiyeti" başlığıyla 31. Sayıda, Recaizâde Ekrem'in de "Ah Nijad" adlı ünlü şiiri, şairin ölümü ardından 43. sayıda, Rıza Tevfik'in "Ulu Işık" başlıklı şiiri ise 47. sayıda iktibas edilerek yayımlanmıştır.

Dergi, 16 Nisan 1914/ 3 Nisan 1330 tarihinde son sayısını "*Halka Doğru ilk çalışma yılını da doldurdu. Abone olanlara teşekkürler eder, yenilemek isteyenlerin gecikmemelerini diler*" uyarısıyla bitirmesine rağmen yayınına sürpriz bir şekilde son vermiştir. Ardından onun devamı niteliğinde, 25 Nisan 1914/ 12 Nisan 1330 tarihinde yine Türk Yurdu Cemiyeti tarafından ve yine müdür olarak Celâl

---

Yüzyıl Yayınları, I. Baskı, Ankara Kasım 1999.

86 Serdar Sarısır, İttihat ve Terakki Dönemi Tahtacı Araştırmaları Niyazi Bey ve Adana Bölgesi Tahtacıları, Kömen Yayınları, Konya 2012.

87 *HD,* Sayı 47, s. 373-374. Tekinalp hakkında Bkz. Jacob M Landau; *Tekinalp: Bir Türk Yurtseveri,* İletişim Yayınları, İstanbul 1996; "Munis Tekinalp: Bir Kemalist Portresi", *Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi Tebliğleri,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1989, s.401 – 408; "Tekin Alp; Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Devrinde Bir Aydın", *IX. Türk Tarih Kongresi Tebliğleri,* TTK Yayınları, Ankara, 1988, s. 1127- 1134.

88 Hrant Heri, "Türk Çocuğu Ailede Nasıl Terbiye Edilmeli?", *HD*, Sayı 38, s. 302-303.

89 "İlk Padişahımız", *HD*, Yıl 1 sayı 24, s. 186-188; "İspanya'da Müslümanlar", *HD*, Yıl 1 sayı 25, s. 196-198; "Üçüncü Sultan Selim", *HD*, Yıl 1 sayı 29–30, s. 227-229; "Girit Fethi", HD, Yıl 1 sayı 31, s. 240-241; "Eğri Muharebesi", HD, Yıl 1 sayı 33, s. 258, 259, 260; "Kosova Muharebesi", *HD*, Yıl 1 sayı 36, s. 280- 282 ; "Deli Petro", *HD*, Sayı 38, s. 300-302; "Deli Petro 2", *HD*, Sayı 39, s. 309- 310; "Deli Petro 3", *HD*, Sayı 42, s. 333-335.

Sâhir idaresinde haftalık olarak *Türk Sözü* dergisi çıkarılmaya başlamıştır.[90] İki derginin de Matbaa-i Hayriye ve ortakları tarafından basılmış olması gibi derginin fiyatı da Halka Doğru ile aynı, 10 para olarak belirlenmiştir. Halka Doğru'da yarım kalan Maraşlıoğlu'nun Türk Sözü'nün birinci ve üçüncü sayısında yayımlanan "Çakır Oğlan" adlı hikâyesi için; "*başı Halka Doğru'da*" diye belirtilmiş olması, bu devamlılığa işaret eder. "*Halka doğru gitmek, halk için çalışmak*" düsturuyla çıkarılan yeni derginin başyazarı olarak Ömer Seyfettin'i görürüz. Halka Doğru Mecmuasında "Yeni Gün, Ergenekon'dan Çıkış" başlıklı "Tarhan" müstearıyla sadece bir yazı yazmış olan Ömer Seyfettin, müdürü olduğu Türk Sözü dergisindeki şiirlerinde de aynı müstearı kullanmıştır. Sade bir dille, hece ölçüsüyle yazılan bu şiirlerin çoğu Ömer Seyfettin'e aittir. Başyazarının da etkisi ile dil konularına daha ağırlık veren dergi, selefine nispetle daha çok bir edebî dergisi görünümdedir. Dergi çıkış gayesini Ömer Seyfettin'in ağzından; "İşte bir Türk dilini bu edebiyat zalimlerinin ellerinden kurtaracak halka kendi diliyle faydasına yarayacak şeyler yazacak, memleketimizde okumak muhabbetini uyandırmaya çalışmak" diye ifade eder. Derginin hedef kitlesi olarak da Halka Doğru'ya nispetle daha genç kesimi almış olduğunu görüyoruz. Bunu yine aynı yazıda Ömer Seyfettin şu sözlerle vurgular; "*Türk Sözü" uyanan âlim ve milletine âşık yüksek Türk gençliği ile hâlâ uyuyan ve bir ışık bekleyen Türk halkı arasında bir kapıdır, gençlik o kapıdan girmekle alçalmayacak, bilakis halkı, yani kendi varlığını kendi milletini yükseltecek, kendine benzetecektir.*"[91] Derginin 6 Ağustos 1914 tarihine kadar ancak 16 sayı yayımlanmış olması, muhtemelen Cihan Harbi'nin yaklaşan ayak seslerinin fikir dergiciliğini güçleştirmiş olmasıyla ilgilidir. Ömer Seyfettin hakkında monografik bir eser yazmış olan Tahir Alangu, Halka Doğru'nun beklenmedik şekilde yayınına son verilmesini "Savaşın hemen kapısında (16 Nisan 1914) İttihat Terakki Partisi'nin halkçı kanadının sesinin birdenbire kısılması olarak görür. Alangu, bu konudaki görüşünü en olmayacak şekilde ilerleterek "Türk Yurdu" Çevresinde toplanan "Turancı-Pantürkist" kanadının yolunun birdenbire açılması" savaşla birlikte yeniden Türkçülük akımına dönüş olarak" yorumlar.[92] Olayların gelişimi ve sonrasındaki gelişmeler, durumun bundan farklı olduğunu, hatta aksi bir gelişmeye işaret etmektedir.

---

90 Türk Sözü'nün transkript metnini de içeren tez çalışması için bk. H. Ayşe Erhan, *Türk Sözü, Tahlilî Fihrist-İnceleme–Metin,* Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006.

91 Ömer Seyfettin, "Türk Sözü", Türk Sözü, Sayı 1, (12 Nisan 1330 İstanbul)

92 Tahir Alangu, Ömer Seyfettin Ülkücü Bir Yazarın Romanı, May Yayınları, İstanbul, 1968, s. 272.

Halkçılığın İki Kolu: Gökalp-Akçura

Türk uluslaşmasının iki büyük düşünürünün, toplumsal ve kültürel konulara yaklaşımlarında, birleştikleri kadar ayrı düştükleri ve yaklaşım farklılığı sergiledikleri hususlar da az değildir. Bu yüzden iki ismin özellikle bu ayrışmayı belirgin hale getirdikleri halkçılık konusundaki görüşleri ve yaklaşımlarının karşılaştırmalı olarak ortaya konması, ilginç olduğu kadar konunun anlaşılması için de gereklidir. Milliyetçi görüşlerini yansıttıkları Türk Yurdu gibi *Halka Doğru* da halkçı düşüncelerini serbestçe açıkladıkları ortak zeminlerden biri idi. Dergi çıkarken geniş bir aydın ittifakı içerisinde birlikte başladıkları yazı serüvenleri zamanla ayrışma ve rekabete konu olacaktır.

İttihat Terakki'nin başlangıçta Osmanlıcı, İslâmcı, ademi merkeziyetçi özellikleri ağır basan ideolojisi birden dönüşüm geçirerek, Türkçü, Batıcı ve Merkeziyetçi özellikler kazandı. Halkçılık akımı da bu dönüşümden payını alarak, toplumcu içeriğinden kısmen soyutlanarak Ziya Gökalp'in terkipçiliği içinde Türkçü bir içerik kazandı. Hatta halkçılık, Türkçülükle özdeşleşerek bir anlamda ona toplumsal ve iktisadi bir muhteva kazandırma aracı haline geldi. Halkçılığın sınıf boyutu yadsınarak, Türkçülük ve milliyetçilik ile özdeşleşmesi, Durkheim'in *toplumsal dayanışma* kuramına dayanılarak büyük nispetle Gökalp'in marifetiyle gerçekleştirilmiştir.[93] Emile Durkheim gibi dayanışmacı olan Tonnies, halk egemenliği fikrinin kuramcısı Rousseau ve halk türkülerini olağanüstü bir hadise olarak gören Herder'den, katı inançların toplumsal yaratıcılığı kısıtladığını savunan Gustave Le Bon'a kadar romantizm taraftarları gibi, Gökalp de kültür ve ideallerin kaynağını halkta bulur.[94]

Gökalp'in siyasi, toplumsal ve ekonomik görüşleri konusunda kapsamlı bir çalışma yapmış olan Taha Parla; onu Türkiye'nin en derin bunalımını yaşadığı bir dönemde, ülkenin yetiştirdiği en sistematik düşünür olarak tanımlar. Özellikle Gökalp'in fikirlerinin dayandığı Korporatizm üzerine en ayrıntılı duran yine Parla olmuştur. Korporatizmi 20. yüzyıl Türk siyasi düşüncesinde ve kamu felsefesinde egemen ideoloji olarak tanımlayan Parla, onu tanımı gereği sağ bir ideoloji olarak tanımlar. Hem liberalizmin bireyciliğine hem de sınıf çatışmasına karşı olan, hatta emek-sermaye çelişkisini ve sosyal sınıfların varlığına bile reddeden Solidarizmin, iki türünden daha çoğulcu ve ılımlı devletçi olanını, Atatürk'ün ve Gökalp'in görüşünü yansıtan Solidarist korporatizm şeklinde ayrıştırır. Tekçi ve totaliter olanı ise İtalya'daki gibi faşist korporatizm olarak tanımlar.[95]

---

93 Birinci Dünya Savaşı Öncesinde "tesanütcülüğün" Üçüncü Cumhuriyet Fransa'sının resmî ideolojisi oluşu, Leon Bourgeois gibi siyaset adamları ve Alfred Fourilee, Alexandre Millerand, Charles Seignobos, Ferdinand Buisson, Charles. Gide, Gustave Geffroy gibi düşünürlerce geliştirilmesi için bakınız: Zafer Toprak "II. Meşrutiyette Solidarist Düşünce: Halkçılık" *Toplum ve Bilim*, Bahar 1977, sayı 1. s. 92- 123; Berkes, *Batı Sorunu.*, s. 206-211.

94 Uriel Heyd, *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*, Çev. K. Günay, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979, s. 29, 82-84

95 Taha Parla, *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korparatizm*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1989, s. 86-116; ayrıca bkz. Osman Tolga: Ziya Gökalp ve İktisadî Fikirleri, İ. Ü. iktisat ve İçtimaiyat Kürsüsü, İstanbul, 1949.

Türk halkçılığının iki ana kolundan birini temsil eden Ziya Gökalp'e göre Türkçülüğün önemli ilkelerinden biri *halka doğruluktur.* Halka doğru gidecek olanlar kendi deyimi ile *münevver* ya da *mütefekkir* olan *güzideler*dir. *"Filhakika, güzidelerin halka doğru gitmesi bu iki maksat içindir. Güzideler harsı yalnız halkta bulabilirler, başka bir yerde bulamazlar. Demek ki, halka doğru gitmek, harsa doğru gitmek mahiyetindedir. Çünkü halk, millî harsın canlı bir müzesidir."* Aydınlar halka doğru yalnızca onu aydınlatmak için gitmeyeceklerdir, aynı zamanda ondan alacaklarıyla, ülkenin kendine özgü gelişme sentezini başarmak için gideceklerdir. Aydın halktan *hars* alacak ve ona *medeniyet* götürecektir. Ziya Gökalp Osmanlı aydınlarının halkı taşralı, avam diye küçümsemelerine karşı çıkmakta ve halkı topluma özgü nitelikler ile dehanın kaynağı olarak görmektedir. Aydın bu kaynağa Batı medeniyetini ya da tekniğini götürecektir. Böylece ülkenin kendine özgü sentezi ortaya çıkacaktır:

"İçtimaiyat ilmi de bize gösteriyor ki, dehâ esasen halktadır. Bir sanatkâr, ancak halktaki bediî zevkin tecelligâhı olduğundan dolayı dâhi olabilir. Bizde dâhi sanatkârların yetişmemesi, sanatkârlarımızın bediî zevklerini halkın canlı müzesinden almamaları dolayısiyledir. Bizde şimdiye kadar halk bediiyatına kim kıymet verdi? Eski Osmanlı güzideleri, köylüleri eşek Türk diye tahkir ederdi. Anadolu şehirlileri de taşralı tâbirleriyle tezyif olunurdu. Umum halka verilen unvan âvam *kelimesinden ibaretti."*[96]

Ziya Gökalp'in aydın ve halk ayırımı bir sınıfsal esasa dayanmamaktadır. Ziya Gökalp'e göre "*hukukça birbirine eşit olmayı kabul eden bütün sınıflar halka*" girer. Eğer güzideler arasında hukuken eşitliği kabul etmeyenler varsa, onlar halk dışındadır. Aslında güzideler halka gidince bu ayırım kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Gökalp üzerinde Durkheim'in dayanışmacı sosyolojisinin etkisi çok olduğundan, sınıf olgusu üzerinde durmamaktadır. Ona göre önemli olan, sınıf çatışması değil toplumsal iş bölümü dolayısıyla doğan toplumsal dayanışmadır. Toplumdaki bütün uzmanlık ve meslek *zümreler*i iş bölümü yüzünden doğmaktadır. İş bölümünün sürmesi için toplumsal *dayanışma* gereklidir. Bu dayanışma ise *içtimai mefkûre*nin ya da toplumsal ülkünün oluşması ile sağlanacaktır. Osmanlı İmparatorluğunun geçirdiği bunca deneyden ve kayıptan sonra böyle bir mefkûre oluşmaya başlamıştır. Toplumun *müşterek vicdanında*, "*Türk milletinden, İslâm ümmetinden, Garp medeniyetinden olma*, idraki uyanmıştır. Artık Osmanlılık uğruna, Türkler kendi Türklük bilinçlerini bastırmamaktadır. Toplumda Türklük bilinci uyanınca, onun doğal sonucu olarak *millî İktisat mefkûresi* de doğacaktır.

Gökalp kendi halkçılığın özetini daha sonra *Türkçülüğün Esasları*nda net bir şekilde ifade eder. Halk sözünün tekrar sıklığı 231 adet olarak tespit ettiğimiz

96 *Ziya* Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Varlık Yayınları, İstanbul,1966, s. 43-44.

eserinin Halka Doğru başlığını koyduğu 5. Bölümünde, halka doğru gitme konusunu ve Halka Doğru Mecmuası tecrübelerini şu şekilde anlatır:

"*Türkçülüğün ilk esaslarından biri de şu halka doğru umdesidir. Vaktiyle, bu umdeyi tatbik etmek üzere, İstanbul'da Halka Doğru unvanlı bir mecmua çıkarıyorduk. Sonraları, İzmir'de de aynı isimde bir mecmua neşir olundu. Halka doğru gitmek ne demektir? Halka doğru gidecek olanlar kimlerdir? Bir milletin münevverlerine, mütefekkirlerine ki milletin güzideleri adı verilir. Güzideler yüksek bir tahsil ve terbiye görmüş olmakla halktan ayrılmış olanlardır. İşte halka doğru gitmesi lâzım gelenler bunlardır.*"

Gökalp, aydınların (güzideler/seçkinler), halka gitmelerinin iki yönlü bir yarar sunması gerektiğini düşünüyordu. Seçkinler halkta eksik olan medeniyeti onlara götürmeli ve onlardan da kendilerinde yoksun olan harsı almalıydılar. Onun nazarında halk, "yaşayan bir hars müzesi" özelliğine sahipti.[97] Yine aynı bölümde Gökalp'in bilinen hars medeniyet ayrımına dayalı olarak güzidelerin halktan hars alıp, medeniyet götürmeleri gerekliliğine dayalı bir değerlendirme yapar:

"Güzideler halka doğru niçin gidecekler? Bu -suale bazıları şöyle cevap veriyor: Güzideler, halka hars götürmek için gitmelidirler. Hâlbuki geçen mebhasta gösterdiğimiz veçhile, memleketimizde hars denilen şey, yalnız halkta mevcuttur. Güzideler henüz harstan nasiplerini almamışlardır. O halde harstan mahrum bulunan güzideler, harsın canlı bir müzesi olan halka, ne suretle hars götürebilecekler? Meseleyi halledebilmek için evvelâ şu noktalara cevap verelim: Güzideler neye *mâliktir? Halkta ne vardır? Güzideler medeniyete maliktir. Halkta hars vardır. O halde, güzidelerin halka doğru gitmesi şu iki maksat için olabilir: 1) Halktan harsî bir terbiye almak için, halka doğru gitmek, 2) Halka medeniyet götürmek için, halka doğru gitmek." "Osmanlı güzideleri, ancak tamamiyle halk harsını aldıktan sonradır ki, millî güzideler mahiyetini alacaklardır. Halka doğru gitmenin ikinci vazifesi de halka medeniyet götürmektir. Çünkü halkta medeniyet yoktur. Güzideler, medeniyetin anahtarlarına maliktir. Fakat halka değerli bir armağan olarak aşağıda gösterdiğimiz veçhile, Şark medeniyetini yahut onun bir şubesi olan Osmanlı medeniyetini değil, Garp medeniyetini götürmelidirler*".[98]

Gökalp ve Akçura, Havas ile avam arasında bir uçurumun varlığı konusunda görüş birliği içerisinde bulunuyorlardı. Halkçılığın Türkiye'ye Rusya Türkleri yoluyla geldiği konusunda da Akçura ve Gökalp belli bir görüş birliği içerisindedir. Gökalp bu taşıyıcıları Hüseyinzâde Ali Bey ile sınırlı tutarken Akçura, Balkanlarda Sırp, Yunan, Bulgar eğitimci, yazar ve komitacılarını da işaret eder. Balkan Savaşı'nın faciaya dönmeye yüz tuttuğu bir ortamda düşmanın neyi farklı yapa-

97 François Georgeon, *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri: Yusuf Akçura (1876-1935)*, Çev. A. Er, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 112.

98 Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, s. 46.

rak başarılı olduğu düşüncesi de halkçılığın Balkan yorum ve türevini gündeme sokmuş olmalıdır.[99]

Ancak aydınlarla halk arasındaki bu mesafenin nasıl kapatılacağı konusunda zamanla görüş ayrılıkları da kendini gösterecektir. Bu görüş ayrılığı bir bakıma Rusya Türkleri ile Osmanlı Türklerinin halkçılık konusundan farklı köklerden beslenmiş olmaları ile ilgilidir. Öyle ki Türkçülüğün bu iki düşünürü arasındaki ayrışmanın temelini de bu konudaki yaklaşım farklarında görmekteyiz. Bu konuda benzer görüşleri dile getiren Berkes, bu iki adam arasındaki temel ayrışmanın, "halk, devlet, ulus ve uluslaşma" konuları üzerindeki yazılarında gözüktüğünü, daha ilk zamandan yönünü belli eden Akçura'nın Gökalp'le aksi doğrultuda olduğunu söyler. Akçura, halk kavramını incelerken ilk defa olarak bunu somut sınıfsal bir temele oturtmak ister. GÖK ALP ise, Akçura'nın anladığı anlamda, *sınıf* kavramından ziyade Osmanlı esnaf kavramından artakalan meslek zümrelerini anlardı. Berkes, bu dönemde Prens Sabahattin'in bile özel girişimcilik ideolojisinde burjuvazi denen bir sınıf kavramının farkında olmadığını vurgular.[100]

Derginin temel fikriyatını, niçin çıktıklarını, herkesin anlayabileceği bir açıklıkta ilk sayısında halkı vefakâr ve cefakâr bir anaya benzeterek mecazî bir rüya kurgusu ile anlatılır:

"*Biz sekiz on yazıcı birlikte bir rüya gördük: Yeşil bir ova içinde idik. Ötede beride bataklıklar yapan küçük göller, su birikintileri vardı. Yamalar giyinmiş, zayıf bir ihtiyar kadın irili ufaklı yavrularıyla bir tarlada başak topluyordu.*

Bu kadın bizi görünce yanımıza geldi.

- Evlatlarım, beni hatırlayabildiniz mi? Dedi.

Biz tanıyamadığımız için utanarak başımızı önümüze eğdik ve hiç sesimizi çıkarmadık. O zaman, çektiği yoksulluklar yüzünde belli olan kadıncağız titrek ve yanık bir sesle, içini çekerek dedi ki:

-Tanıyabileceğinizi memul etmiyordum. Ah siz beni yüzlerce senelerden beri hiçbir gün aramadınız. Halimi, hatırımı sormadınız. Beni nereden bileceksiniz! Ben, sırası geldikçe bütün suçları üzerine attığınız halkım. Kendi namına hüküm sürdüğünüz, hâkimiyetinin vekilleri olarak meydana çıktığınız ahaliyim, milletim. Siz kâğıtlar içinde gömülmekten başka bir şeye yaramayacak kanunlar, nizamlar yaptınız. Ben kendi adetlerimi canlı kanunlar yaparak hayatımı bu güne kadar sakladım.

Siz anlamadığım lanetlerle dolu yığın yığın kitaplar, cerideler çıkardınız. Ben Âşık Garibler, Keremler, Köroğlular düzerek ruhumu onlarla avuttum. Siz kelamlar tasavvuflar, felsefeler derin derin ilim kitapları yazdınız. Ben onlardan hiçbir

99 François Georgeon, *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)*, Çev. A. Er, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s. 108-109.

100 Niyazi Berkes, "Unutulan adam", *Sosyoloji Konferansları*, C.XIV, 1976., s. 201.

şey anlamadığım için dinimi mızraklı ilmihallerden, ilahilerden öğrenmeğe çalıştım. Siz beni aramadınız. Ben sizi anlamadım. Artık sizden ümidi üzdüm. Islahat diye yaptığınız, yapacağınız şeyleri dinlemeyeceğim. Ben kendi kendimi okutacağım, kendi kendime ıslah edeceğim. Terakkiye kendi adımlarımla gideceğim. İptida bana bir dil, bir edebiyat lazım, dinî, ahlaki, iktisadî, içtimaî, malumat lazım. Bunları kendi kendime edineceğim. Eski yıpranmış aletlerimi anarak yeni makineler kullanacağım. Toprak sürmeği, köy idare etmeği, yol yapmağı, mektep açmağı öğreneceğim. Gizli duygularımı şuursuz mefkûrelerimi kalbimden çıkararak ortaya koyacağım. Dinimin esaslarını bularak gerçekten İslam ümmeti olacağım.

Bu işi yapmak için bu gördüğünüz aç, çıplak, sıtmalı oğullarımla, zavallı yoksul kızlarımla çalışmağa niyet ettim. Siz de benim evlatlarım değil misiniz? Siz de yapma dilinizi, yalancı bilgilerinizi, boş ve faydasız gururlarınızı bırakarak bana gelir, benimle beraber çalışır mısınız? Bu söz üzerine uykudan uyandık. Hepimizi garip bir şaşkınlık, derin bir hayret bürümüştü. Neden sonra kendimize gelerek bu gördüğümüz rüyayı ta'bir ettik. Fakat bu tabirimiz sözde kalmadı, iş şeklinde ortaya çıktı. Çünkü o yoksul kadıncağıza yardım için haftalık bir ceride olarak bu "Halka Doğru"yu çıkarmaya başladık."[101]

Burada Hüseyinzâde Ali Bey'den Ziya Gökalp'e intikal eden "*Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*" şeklindeki eklektik düşünce yapısını açık bir şekilde görebilmekteyiz.[102] Ziya Gökalp'in kaleminden çıktığı intibaını doğuran bu mektuba karşılık bu kez Halkın cevabı niteliğinde "Halkın Dedikleri" başlığı ile cevabî mektuplar yayınlanmaya başlamıştır. İlk mektup 2. sayıda Bekçi Mustafa Baba adıyla yine derginin yazı kadrosunca hazırlanan bu mektup derginin Türkçülüğe toplumcu bir muhteva kazandırma çabasını açıkça gösterir:

"Şu "dini, ahlâkî, iktisadî, içtimaî malumat lazım" sözü ne demek oluyor? Sakın sizin içinizde de o halkın içinde kuşdili konuşan kibirli efendilerden kimse bulunmasın. Hele şu "şuursuz mefkûre" aklımı başımdan aldı, fikrimi, beynimi darmadağınık etti. Nasıl, bunu size bizim koca nine mi söyledi? O zavallı ihtiyar Türk şuursuz mefkûreyi nereden bulsun?"

Bu cevabi mektupta sosyal muhtevadan yoksun Türkçülüğü; "şuursuz mefkûre olarak" tanımlaması dikkat çekicidir. Dergi Türk hamallara, köylülere, bekçilere, esnafa, işçiye, emekçiye kısaca alt gelir guruplarından, hayata tutunma çabası içinde olan herkese onların diliyle, onların meselelerine onların safından çözüm önerileri sunma gayreti içerisindedir. Aydınlara, devlet adamlarına ve yukarı sınıflara halkın manifestosu niteliğinde yazılar dikkati çeker. Tanzimat

101 "Halkın Dedikleri", *HD*, Yıl 1, Sayı 1, s. 1.
102 Ziya Gökalp, *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010.

sonrasında çok vurgu yapılan *halk- aydın* ikiliğinin önüne geçmek için halka gitmek onun diline, kültürüne, değerlerine dayanan yeni bir sanat anlayışının yerleşmesi fikrini savunur.

Dergide 12 yazısı bulunan Gökalp'in, 19. sayıdan (28 Ağustos 1913) sonra, daimî yazıcılar listesinde adı korunmuş olsa da 35 sayısına kadar (16 Nisan 1914) uzun süre *Halka Doğru*'da yazı yayınlamamıştır. Bu dönemde dergiye Akçura'nın yaklaşımının hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Bu tarihlerde Gökalp'in *Türk Yurdu* çevresi ile olan ilişkisini bir süreliğine kesmiş olması bu ayrılıkta etkili olmuş olmalıdır. Gökalp'in savaş yıllarında çıkardığı İçtimaiyat Mecmuası, İktisadiyat Mecmuası ve 1917-18 yıllarında çıkan *Yeni Mecmua* gibi dergilerde Akçura'nın adının hiç geçmemesi, F. Georgeon tarafından bu ayrılıkta Gökalp -Akçura arasında bir anlaşmazlığın olduğuna işaret olarak değerlendirilmiştir.[103] Bu daha çok fikri bir ayrılık olarak görünmektedir. Fikri ayrılığın temelini ise halkçılık anlayışlarında kendini göstermektedir. Akçura'nın Halkçılık anlayışı ile Gökalp'inki arasında doğal olarak farklılıklar bulunuyordu. Bu farklar, tarihe bakışta kendini göstermekteydi. Gökalp, Akçura'nın Tarih-i Osmani Encümeni çevresine yönelttiği eleştirilere yakın bir tarih anlayışına sahipti. Akçura'nın tarihi sultanların, beylerin tarihi olmaktan çıkarmak ve sıradan insanların tarihte yer edinmesi gerektiğine dair yaklaşımı Akçura tarzı halkçılığı da yansımıştır. Kozmopolit ve gayri millî Osmanlı seçkinlerine nispetle sıradan Türk halkı, millî hayatı daha çok temsil etmekteydi. Tarihte sıradan insanların da yerinin olması gerektiği savı, Akçura'nın görüşünü yansıtmaktaydı. Gökalp, daha soyut bir tarih tasavvuruna sahipken Akçura, daha somut tarihi dönemler ve kişiler üzerine kurulu bir tarih anlayışını savunuyordu. Ümmet ve Osmanlılık esasına dayanan milli olmayan Osmanlı seçkinlerinin görüşlerine karşı Türkçüler, *Halka Doğru* hareketi ile çıkıyorlardı.[104]

Türk halkçılığının iki ana kolundan diğerini temsil eden Yusuf Akçura'nın halk tanımı, Gökalp'e nispetle daha somut ve sınıfsal bir mahiyete sahiptir. Amele, rençber ve esnaf gibi köylerde ve kentlerde alt gelir tabanından gelen kesimleri içine alır. Akçura'nın Dergide amele sandıkları, esnaf, ırgadlar gibi konularda kalem oynatan Akçura, dergilerini çıkarırken milletin temelini oluşturan halkı şöyle tanımlar: "*Biz, Halka Doğru diye ad taktığımız bu cerideyi halk içün, halka faydalı olmak içün* çıkarıyoruz. Halktan *murâdımız, köylükte yaşayan az toprak sahibi, yâhud* büsbütün topraksız *recberler; sonra şehirlerde geçinen ufak esnâf ve günlükcü 'ameleler,* ırgadlardır. *Biz, ufaktan ufağa bunların geçinişleri güç olduğini, fikir ve zaruret çektiklerini biliyoruz. Bazı köylüklerde toprak az, mahsül* kâfi gelmiyor. Bazılarında iyi buğday, arpa çıkıyor. Üzüm oluyor, türlü meyve, sebze

103 François Georgeon, *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri Yusuf Akçura (1876-1935)*, Çev. A. Er, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s. 72.

104 F. Georgeon, *a.g.e.*, s. 72, 83.

yetişiyor. Ama bunları başka tarafa *götürüb satmak içün yol yok, demiryolu yok, 'araba yok*".[105] Bu yönüyle İkinci TBMM'de mebus olarak, iş kanunları teklif etmesi, hazırlanan ilk iş kanunu projesi sayılabilecek İş *Mecellesi*'nin hazırlanmasını istekli bir şekilde üstlenmesi[106] gibi faaliyetleri, onun emek ve işçi sorunları tarihindeki yerini de göstermesi bakımından önemlidir.

Akçura, Osmanlıyı ayakta tutma yükünü sırtında taşıyan Türk halk sınıflarının içinde yaşadığı zorlukları yakından biliyordu. Bu bağlamda, küçük toprak sahipleri, topraksız tarım işçileri, kentlerde emekleriyle geçinen küçük zanaatkâr, gündelikçi, emekçi ve işçilerin sadece siyasi egemenliklerini değil, sınıfsal anlamda da her geçen gün konumlarını kaybetmekte oluşlarını gündeme getirmeye çalışıyordu. Türk emekçisini sömürenler arasında, azınlık kompradorlar olduğu kadar, yerli feodal ağalar, beyler de bulunuyordu. Akçura sosyal bir sınıfa dayanan ve sınıf şuuruyla teçhiz edilmiş bir Türkçülüğü öneriyordu. Bu yaklaşım, Akçura'nın temsil ettiği Rusya Türklerinin çoğunluğunca paylaşılmaktaydı. Nitekim Gaspıralı, Rusya mahkûmu Türklerin diğer Hristiyan azınlıklara nispetle girişimcilik, eğitim, kültür, ticari ve iktisadi cihetten de kayıplarını giderebilecek bir çaba içerisinde olmaları gerektiği konusunu sıklıkla savunmuştur. Ayrıca yine Gaspıralı'nın savunduğu yardımlaşma (teavün) ve hayır kurumları (cemiyet-i hayriye) gibi, milli bir burjuvazi yaratma yolunda Tatar burjuvazisinin deneyimlerini, Türkiye Türklerinin kendi şartlarına uygun bir şekilde uyarlayabileceklerine inanıyordu.[107]

Gökalp'in halkı millet ile eşit gören yaklaşımına karşı Akçura, halkçılığı bu anlamda demokrasiye uzanan bir yol olarak görüyordu. Nitekim daha sonraki tutum ve davranışlarında bunu açıkça göstermektedir. Halk Fırkasına girerken onun kafasındaki anlayış, Atatürk'ün 1920'de TBMM'de ifade ettiği, halk egemenliği fikriyle uyuşmaktaydı. Akçura, halkçılıktan söz ederken bunu Fransızcadaki *populisme* kavramı ile değil doğrudan *démocratisme* kavramı ile eşdeğer kullanıyordu.[108]

Akçura'ya göre Osmanlı ülkesinde *Halka Doğru* gidenler vardı. Ancak, bunlar o güne değin Sırplar, Bulgarlar ve Rumlardı. Kendi Sırplar ve Rumlar ile ilgili gözlemlerini yansıttığı halka hitap yazısında Akçura, *Halka Doğru giden* Sırp, Bulgar ve Rum gençlerinin çabalarının boşa gitmediğini son siyasal gelişmelerin bunu kanıtladığına dikkati çeker. Sırplara, Bulgarlara ve Rumlara yenik düşmemizin temel nedenlerinden birinin de böyle halka doğru gidenlerin varlığı olduğunu söylemektedir. Özellikle Yeni Pazar Sancağı'nda Seniçe'de görüştüğü Sırp muallimleri onu derinden etkilediğini anlatır.[109]

---

105 Akçuraoğlu, "Halka", *HD*, Yıl:1, Sayı:22, s. 169-172.
106 Niyazi Berkes, "Unutulan adam", *Sosyoloji Konferansları*, C.XIV, 1976., s. 194-203.
107 François Georgeon, *a.g.e.*, s. 110-111.
108 François Georgeon, *a.g.e.*,s. 132.
109 Yusuf Akçura, "Halka 5", *HD*, Sayı 31.

Halka Doğru, artık Türk gençlerinin de "halka doğru" gitmeye başladığını söylemektedir. *Halka Doğru*'nun temel hedefi halka faydalı olmak aydınlarla halk arasındaki kopukluğu gidermek, İstanbul'un halk ve Anadolu ile ilgilenmesini sağlamak, halka doğru gitmek olmuştur. Derginin hedef kitlesini, emekçi kesimler (köylü, esnaf ve işçi) oluşturmaktadır. Halkın sıkıntılarının dile getirilmesi, çözümler sunulması; halkın her konuda bilinçlendirilmesi, çıkarlarının savunulması şeklindedir. Dergi, iktisat konusuna büyük önem vermiş, millî iktisat politikası ve bir millî burjuvazi yaratılması savunulmuştur. Halkla kaynaşmanın yolu, ona gitmek kadar halkın kendilerine ulaşabilmesini temin etmekti ki Akçura'nın önerisiyle cumartesi ve salı günleri belli saatlerde dergi idarehânesini halkla serbest görüşme günü ilân etmişlerdir.[110]

Bu konunun, Akçura halkçılığının Gökalp'inki ile uyuşmaması kadar, Akçura'nın İttihat Terakki'ye katılmamasından dolayı yönetimle ilişkilerinin soğuk olmasıyla da ilgisi olduğunu düşündürmektedir. İki düşünür arasında temel ayrışmanın *Halka Doğru* üzerinde yürüdüğü görülüyor. Gökalp, *Halka Doğru*'daki yazılarına 19-34 sayıları arasında ara vermiştir. 33. sayıda Akçura kendi Halkçılık anlayışına uygun olarak veremin salgın halinde ülkede ulaştığı yıkıcı boyutu vurgulayarak, halk sağlığını merkeze alan bir sayıyla çıkar. Ancak derginin yazı kadrosunun eksildiği, adeta Akçura'nın tek başına kaldığını görebiliyoruz. Büyük puntolarla verilen haber ağırlıklı sayının sunumu: "*Verem insanlığın en korkunç düşmanıdır. Yalnız İstanbul'da 27.000 veremli vardır ve senede bunlardan 2,700 kişi ölmektedir*" şeklindedir. Bu sayıdan sonra 34. sayıda durum tamamen değişecektir. Bu sayıda Gökalp'in "*Halk Masalı, Ülker ile Aydın*" yazısının gelecek sayıda yayınlanacağının büyük puntolarla duyurusu yapılmış ve 35. sayıda kapağında iri puntolarla öne çıkarılarak yayınlanmıştır. Buna göre adeta 34. sayıdan itibaren dergide Akçura'ya Gökalp eliyle fiilen bir darbe yapılmış, Gökalp dergiye ve *Halka Doğru* hareketine el koymuştur. Bu tarihten sonra Akçura'nın adı sadece 37. sayıda Osmanlı Devleti'nin kuruluş kutlamaları münasebetiyle 1913 sonlarında Türk Ocağı'nda yapılan toplantı haberlerinde geçer. Akçura bu dönemde, *Türk Yurdu*'yla sınırlı kalan ve giderek gözden uzak kalacağı bir yılı aşan zor bir döneme girmiştir.

Bu dönemde İttihat Terakki'nin örgütsel anlamda yardım ettiği, dernekler ile yardımda bulunduğu mecmuaların yayın politikasına karışma zihniyetinin bunda etkili olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim daha sonra savaş yıllarında benzer şekilde Cemiyet ile Türk Ocağı arasına mesafe koymak isteyen Ocak başkanı

110 *"Esnâf, rençber, amele kardaşlarımızdan istek idenler cum'a ertesi ve salı günleri öyleden sonra sa'at alaturka dokuz ile on bir arasında idarehanemize teşrif iderlerse çok memnun kalırız. Esnâf, recber ve 'amele tarafından idarehanemize yazılacak sualli mektublara, "Halka Doğru" vasıtasıyla lazım gelen cevabları vermekde kusur etmeyeceğiz"*. "Halka", *HD*, Sayı 22, s. 169.

Hamdullah Suphi ile Cemiyet'in bu konudaki sesi olan Ziya Gökalp arasındaki anlaşmazlığa Erişirgil de değinir.[111] Yahya Kemal bu durumu, "*Gökalp, Akçura'yı dinmez bir kinle takip eder, idealsiz ve tereddüdün timsâli bir adam olarak tarif ederdi*" diye nakleder. Akçura'nın Gökalp ile aralarının iyi olmadığı bilinmekle birlikte, her ikisi de bu soğukluğu, zaruret durumunda birlikte çalışmalarına engel teşkil etmeyecek fikri bir anlaşmazlık olarak görmüşlerdir. Yahya Kemal, bu anlaşmazlığın Gökalp'in politikacılığından kaynaklığını da belirtmekten geri durmaz. Aslında bu ifadeler, Akçura'nın İttihat Terakki yönetimi ile arasının bozuk olmasını da izah eder niteliktedir. Yahya Kemal, Akçura'nın İttihatçılığa kabul biçimi ve yeminini bayağı ve sıradan bulması nedeniyle reddetmesi üzerine bozulduğunu da ayrıntılarıyla ilave eder.[112] Nitekim Ahmet Temir'in Kazanlı Dr. Lebip Karan'ın anılarından naklettiğine göre, bu soğukluk Akçura'nın bir süre, 1915'de *Türk Tatar Heyeti*[113] için görevlendirilmesine kadar devam etmiş, Akçura bu görevlendirme haberini bu sebeple Heybeliada'da önce endişe ile karşılamıştır.[114] Dergiye Gökalp'in dönüşünü, İttihat Terakki'nin, 11 Haziran 1913 tarihinde Mahmut Şevket Paşa suikastından sonra iktidara ağırlığını koymasının sonucu olarak görmek gerekir.

Türk Yurdu'nda, Kazan Türkleri deneyimiyle daha çok Akçura'nın bakış açısını yansıtan, milliyetçiliği bir orta sınıf ideolojisi olarak gören ve millî iktisat ve millî bir orta sınıf (burjuvazi) yaratma yönündeki görüşler, benzer şekilde *Halka Doğru Mecmuası*'nda da halkın anlayabileceği bir üslupla yer bulmaktaydı.[115] Dergi yazılarının söylem analizinden de bu eğilimi rahatlıkla görebilmekteyiz. Bunlardan birinde, Türklerin üretimden ticarete, ülkenin iktisadî hayatında etkin bir şekilde yer alması gerektiğini savunan Muhiddin (Birgen), iktisadî hasbihal başlıklı makalesinde orta sınıfın zaruretine dikkat çekmektedir:

"*Bir millette bütün ilerlemeleri yapan, maarifi, sanatı, ticareti ilerleten hep kazananlardır. Bunlar her memlekette ayrıca, başlı başına bir sınıf teşkil ederler ki orta sınıf esnafıdır. Avrupa'nın bize şaşkınlık veren bugünkü medeniyeti hep o diyardaki sanat ve ticaret sınıfları yüzünden olmuştur. Bu sınıfa malik olan memleketlerin ahalisi okumuş olur, zengin olur. Bu sınıfa malik olan devletlerin hazinesi zengindir, doludur... [Orta sınıf] Yurdunu herkesten ziyade sever. Müdafaasını herkesten ziyade düşünür. Çünkü yaşadığı toprağa birçok bağlarla bağlıdır*".[116]

---

111 Mehmet Emin Erişirgil, *Bir Fikir Adamının Romanı Ziya Gökalp*, haz. A. Kazancıgil- C. Alpar, Remzi Kitabevi, İstanbul 1984, 94-96

112 Yahya Kemal Beyatlı, *Siyâsî ve Edenî Portreler*, Yahya Kemal enstitüsü Yayınları, İstanbul 1968, s. 125

113 Türk Tatar Heyeti konusunda etraflı bilgi için bkz. Sibel Demirci, *Yusuf Akçura Ve Türk-Tatar Heyeti (1914-1917)*, Post Yayınevi, İstanbul 2021.

114 Ahmet Temir, *Yusuf Akçura*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Türk Büyükleri Dizisi, Ankara, 1.Baskı, 1987, s.47-49.

115 Zafer Toprak, Türkiye'de Milli İktisat Türkiye'de Milli İktisat Türkiye'de Milli İktisat, s. 33; François Georgeon, *a.g.e.*, s. 93.

116 Muhiddin, "İktisadî Hasbihal: En Büyük Eksiğimiz I", Halka Doğru, I/6 (16 Mayıs 1329), s. 47-48.

Halka Doğru'da Türkler ticarete, üretmeye teşvik edilirken çeşitli yazılarda ulusal himaye adıyla kendinden olandan alışveriş yapma özendirilmiştir. Muhittin Bey, "*millî himaye odur ki ahali kendi milletinden olmayanlardan alışveriş etmez, birçok şeylerden mahrum kalmaya katlanır; fakat parasını başkalarına verip de milletini fakirliğe düşürmez. Millettaşlarından yalnız birinin bir teşebbüsünü millet işi bilir, ona yardım eder*" sözleriyle bu konuyu açıkta tarif etmiştir. Devletin yerli esnafı koruyamadığı yerde bu görevi halk üstlenmelidir. "*kadın, erkek, genç, ihtiyar ilk ve en büyük vazifemiz, millî himâyede atılacak ilk adım kendi millettaşlarımızdan, kendi dindaşlarımızdan alışveriş etmek, paramızın kendi milletimizde kalmasına kıskanırcasına gayret etmelidir*".[117] Bu görüşler, daha sonraki dönemde ana akım iktisadî görüş olarak Cihan Harbi'nde İttihat Terakki'nin savaş ekonomisinde ve ulus devleti kurma yolunda Cumhuriyet'in iktisadî siyasetinin merkezinde yer alacaktır.[118]

Dergide Celâl Sâhir ve Faik ve F. İmzası ile işçi hakları bağlamında sendika *lonca* kavramı ile karşılanarak, sendikalaşmanın gerekliliği ve faydaları üzerinde sıklıkla durulmuştur. Ayrıca *ferdcilik*, olarak tanımlanan bireycilik karşısında başta Gökalp olmak üzere korporatizmin karşılığı olarak *ocak* teşkilatı savunulmaktadır.[119]

Önceleri Türk Ocağı'nda dillendirilen sonra da *Halka Doğru* çevresinin doğrudan programına koyduğu halka gitme çağrısı, az çok toplumda karşılık bulmuştur. Bunlardan tıbbiyeli bazı öğrencilerin, Balkanlarda ve Rus narodniklerinin halka gitmesine benzer şekilde, Anadolu'ya yaya seyahatleri, *Tasvir-i Efkâr*'da haber olmuş, dergi bunu "*Halka Doğru Gidenler*" diye okuyucularına överek duyurmuştur.[120] Her ne kadar, bu girişimler bu dönem için, birkaç romantik etkinlik olarak kalsa da yaratmış olduğu farkındalığın esas etkisini Mütareke İstanbul'undan Millî Mücadele için Anadolu'ya geçişlerde göstermiş olduğunu söyleyebiliriz.

Halka Doğru Dergisinin Konu ve Söylem İncelemesi

Halka Doğru'nun ulus devlete giden yolda millet inşası görevini üzerine aldığını söyleyebiliriz. *Türk hakanı, Türk devleti, milli marş, milli gün* gibi vurgularla gündemi belirleyen 37- 38 sayılarında açık bir şekilde görüleceği gibi, iktisadi, medeni, manevi ve siyasi hayatın millileştirilmesi, eğitimli, bilinçli bir toplumun yaratılması hedeflerini konu ve içerik bakımından hemen her sayısında izleyebilmekteyiz. İttihat Terakki'nin bu konudaki siyasetinin fikri alt yapısını görebildiğimiz önemli bir yayın organı olarak Halka Doğru'yu gösterebiliriz.

117 Muhiddin, "İktisadî Hasbihal: Millî Himâye", *HD*, I/7 (23 Mayıs 1329), s. 55.

118 Yahya Kemal Taştan, "Kanonik Topraklardan Ulusal Vatana: Balkan Savaşları ve Türk Ulusçuluğunun Doğuşu", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XI/2 (Kış 2012), s. 1-99.

119 Gökalp, "Halk Medeniyeti", *HD*, sayı 19, s. 148; Celâl Sâhir, "Düşünce Yarışı", *HD*, sayı 33, s. 260; F., "Esnâf İçün Terakkî Yolları", *HD*, sayı 34, s. 263-264

120 "Halka Doğru Gidenler", *HD*, sayı 24, s. 185-186.

Dergide halk sağlığı da çok önem verilen, özen gösterilen konu başlıklarındandır. Salgın ve bulaşıcı hastalıklara karşı halkı bilinçlendirmek için kaleme alınmış pek çok yazı ve haber dikkati çeker. Dergi Türk halkının manevi hayatını da dinin daha çok ahlâkî yönü ile doldurmaya gayret eder. Türkçülerin daha sonra çıkaracakları İslâm Mecmuası çizgisinde olan bu yazılar, dinin dünyevi ve ahlaki yönünü öne çıkarıp; çalışmayı, dürüstlüğü, yurt sevgisini, tesanütü, dayanışmayı verimliliği tavsiye ederken kaderciliği, boş vermişliği, tembelliği, zararlı alışkanlıkları, kumarı, içkiyi, zararlı gelenekleri yermektedir.[121] Dergi halkın dili ile halkın dertlerini anlamak ve anlatmak, gayretindedir. Kadın sorunu, kadının eğitim seviyesinin yükseltilmesi, cemiyet ve çalışma hayatında daha faal olarak katılması ile sınırlı mahiyette dergide yer almıştır.

Şerif Mardin'in Ülkü dergisi üzerinde siyasi düşünce tarihi çalışmaları için geliştirmeye çalıştığı içerik analizi yönteminin ana eksenini, seçilen kelimelerin ve makale konularının frekansının incelemesi oluşturmaktadır. Bu yöntemi, bilgisayar programlarının sunduğu kolaylaştırıcı dizin olanakları ile daha kapsamlı bir söylem incelemesine tabi tuttuğumuzda karşımıza ilginç sonuçlar çıkmaktadır. En yaygın olarak yapılan yöntemle, dergideki incelenen makalelerin ele aldıkları konu türlerini sınıflandırarak derginin genel eğilimi konusunda bir fikre ulaşmak mümkündür. Mardin makalelerin konu sıklığını (frekansını) *değerci, bilgisel, duygusal, siyasi, iktisadi, kültürel* olmak üzere 6 başlık altında inceler.[122]

Halka Doğru konu tasnifine tabi tutulduğu zaman yayınlanan 309 yazı içerisinden 125 tanesini edebî ürünlerden oluşması nedeniyle genel hatlarıyla şiir ve hikâye ağırlıklı bir edebiyat ve düşünce dergisi görünümündedir. Edebî türdeki yazıların ağırlığı % 25,93 nispetindedir. Dergiyle ilgili dikkati çeken hususlardan biri, az sayıda görsel içermesidir. Öyle ki 9.sayıda "Türk Şehidi" başlığıyla verilen haberde kullanılan küçük bir resim dışında, 38. sayıya kadar herhangi bir görsel dikkati çekmez. Bu mizanpajın, *Halka Doğru*'nun edebiyat ve fikir dergisi olmasının yanında, dönemin sınırlı mali ve matbuat imkânlarıyla ilgisi olduğu da anlaşılmaktadır. Bu geçen sürede bu konuda imkânların geliştiği söylenebilir. Nitekim 38.- 49. sayılar arasında 13 resim yer almaktadır. Dergide Şeker ve Kurban bayramlarını içeren 2 adet kutlama yazısı, 11 adet duyuru, bir tashih, yerli üretimi desteklemek amacıyla yapılmış 4 reklam haberi yer almaktadır. Dergide % 6,02 iki nispetinde 29 adet iktisatla ilgili yazının ve aynı nispette 29 adet havadis varlığı dikkat çeker. Tarih, eğitim, bilim, yayın tanıtım, din sağlık vb. konularda yazılar yer almaktadır. (bkz. Tür tasnif tablosu ve grafik)

---

121 "Köylülere Mev'izalar 1: Dünya Müminlerindir!", *HD*, Yıl 1 sayı 11, s. 81-83; "Köylülere Vaazlarım 2: Tembellik En Büyük Günahtır", *HD*, Yıl 1 sayı 15, s. 113-116; "Köylülere Vaazlar 3: Çalışmak Müslümanlara Farzdır", *HD*, Yıl 1 sayı 19, s. 146-148 "Köylülere Vaazlarım 4: Kaza ve Kader", *HD*, Yıl 1 sayı 23, s. 178-180; "İslâm Ticareti", *HD*, Yıl 1 sayı 44, s. 351-352.

122 Şerif Mardin, *Makaleler 2 Siyasal ve Sosyal Bilimler,* İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 9-25.

Halka Doğru Mecmuası Konu ve Tür Tasnifi

EDEBİYAT		**125**
a) Şiir	66	
b) Hikâye	51	
c) Mektup/ Gezi	8	
TARİH		**15**
DİN		**8**
SAĞLIK		**6**
BİLİM		**3**
EĞİTİM		**14**
İKTİSAT		**29**
DENEME-DÜŞÜNCE		**20**
HAVADİS		**29**
YAYIN TANITIM		**26**
MÜTEFERRİK		**34**
a) İlan	26	
b) Tebrik	3	
c) Ürün Tanıtım- Reklam	4	
d) Tashih	1	
RESİM-GÖRSEL		**14**
YEKÛN		**309+14=323**

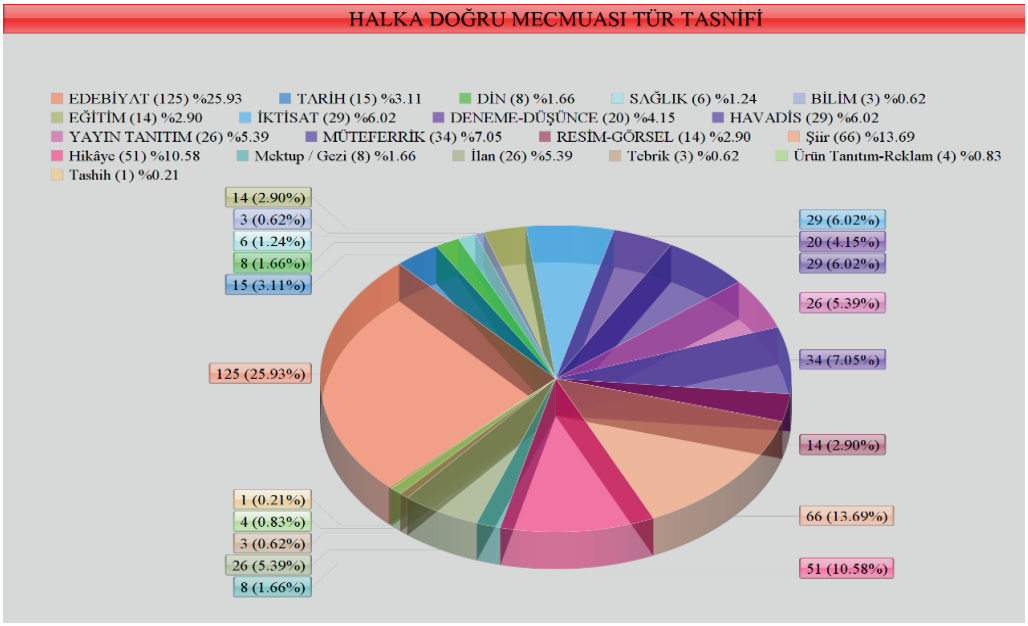

Mardin, genellikle belirli bir içeriğe sahip bir metne, içerik incelemesi tekniğini kullanırken, karşılaşılan en çetin sorunun belirli somut bir anlam çıkarabilmek olduğunu söyler. Öncelikli sorun bir içerik birimi olarak neyi seçileceğinden çıkmaktadır. Cümleyi birim olarak almak, anlam birimi olarak en elverişli seçim olmasına rağmen bunun kullanılabilir kavramlara indirgenmesi çok zordur. Belirli bir eğilimin sembolü olarak *kelime* çok daha kullanışlı olmasına karşın bu kez de kelime, ancak cümle içinde bir anlam kazandığı dikkate alındığında, içeriği bazı kelimelerin kullanım sıklığını (frekansını) sayarak oluşturulacak verilerin incelenmesi yoluyla tanımlanabilir. Mardin, seçilen kelimelerin ve makale konularının sıklığının incelemesiyle dergideki yazıların İç- Dış Yönelimleri; Yabancı ülkeleri konu olarak alanlar, İç meselelere odaklananlar hem iç hem dış meseleleri konu olarak alanlar şeklinde sıralar. Bu yaklaşımı, biraz geliştirerek, Halka Doğru dergisine üç ana eksende İç- Dış ve Nesnel yönelimlere göre seçilmiş kelimelerden bir tasnif yaparak bunların sıklığını ölçmeye çalıştık. Buna göre, derginin temel söylemini ortaya koymak için, toplam **162.000** olan bir sözcükten oluşan bir küme içerisinden, değerlendirmeye alınan 7496 sözcüğün kullanım sıklığı (frekans) ölçümlenerek bir sınıflandırma yapılmıştır.

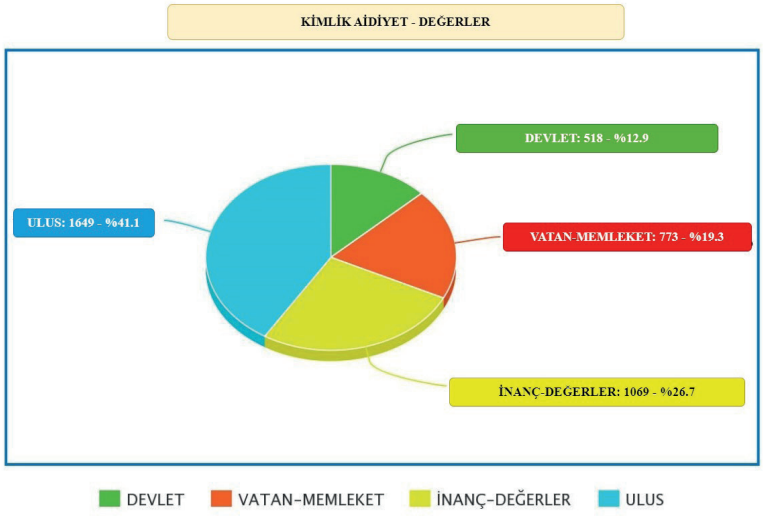

İÇYÖNELİMLER (Toplam: 4300)	KİMLİK-AİDİYET- DEĞERLERİ BELİRLEYEN KELİME ÖBEĞİ
Ulus (1649)	Millet, millî, milliyet, Türk/çe-çü-iye-istan, ecdad, ata, baba, dede, tarih, kahraman
Devlet (518)	Osmanlı, hakan, padişah, sultan, han, devlet, bayrak
Vatan-Memleket (994)	Memleket, yurt, vatan, Anadolu, İstanbul, Rumeli, Yemen, Suriye, Şam, Haleb, Beyrut, Kudüs, Basra, Bağdat, Mısır, Kahire
İnanç - Değerler (1069)	Allah, Peygamber, Kur'an, Tanrı, İslâm, ümmet, Müslim, Müslüman, halife, din, iman, câmi, ahlak

Buna göre derginin iç yöneliminde kimlik ve aidiyetleri tanımlarken, *ulus* tabanlı sözcüklerin %41.1 oranında büyük paya sahip olduğunu görüyoruz. İkinci sırada %26.7 ile *inanç-değerler* tabanlı sözcükler, üçüncü sırada %19.3 ile vatan tabanlı sözcükler, son olarak %12.9 oranında devlet tabanlı sözcükler yer almaktadır. Bu yaklaşım, kimlik ve aidiyetlerini inanç ve değerler üzerinden tanımlayan, gerçekle bağ kuramamış bir toplumda, ulus- devlet-vatan öbeğinde kelimelerin %73,3 oranında bir sıklık kazanması, uluslaşma sürecini anlamamıza katkı yapmaktadır.

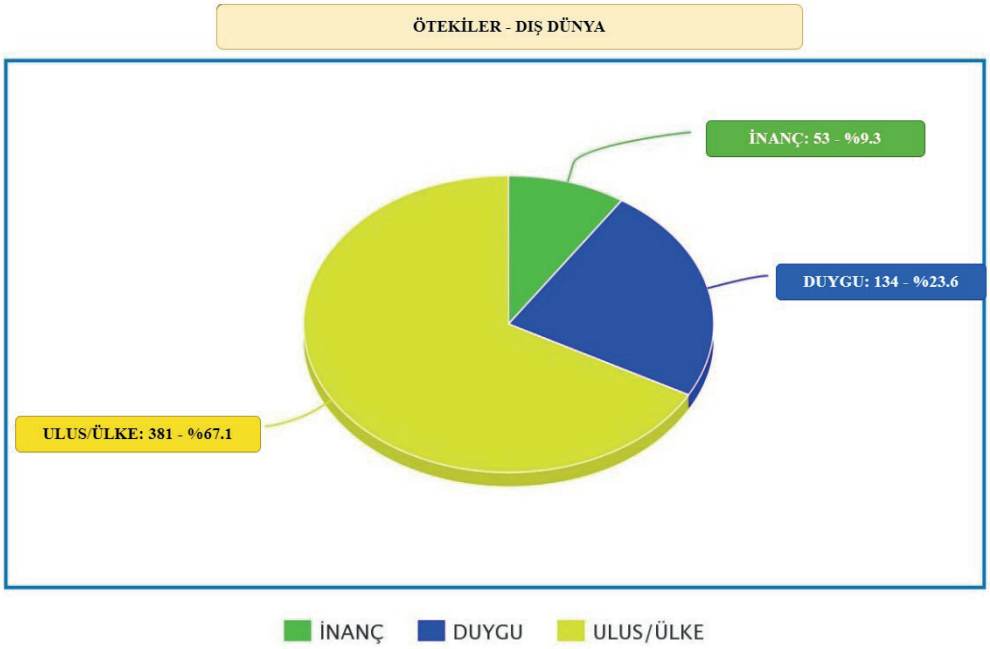

DIŞYÖNELİMLER (Toplam: 568)	ÖTEKİLER- DIŞ DÜNYA KELİME ÖBEĞİ
İnanç (53)	Kâfir, Yahudi, Hristiyan, Kilise
Ulus-Ülke (381)	Avrupa, Asya, Afrika, Rus/ya, Fransa/sız, Alman/ya, Amerika, İsveç, İsviçre, İspanyol/ya, Macar/istan, İngil/iz-tere, Bulgar, Yunan, Rum, Sırp, Karadağ, Romanya, Ermeni
Duygu (134)	Felaket, zulüm, İntikâm, Öç, Kin

Dergide ötekiler ve dış dünya algısını tanımlayan ulus-ülke tabanlı sözcükler, %67.1 oranıyla çoğunluğu oluşturmaktadır. Duygu tabanlı sözcükler 23.6, inanç tabanlı sözcükler %9.3 oranlarıyla dış yönelimleri göstermektedir. Derginin içeriğinde dış yönelimin, içerde kimlik ve bilinç yaratmak amaçlı oluştuğunu söyleyebiliriz. Oysa bu dergi hakkında bugüne kadar genel değerlendirmelerde Balkan faciası ile sonlanan felaketli bir ortamda toplumda düşmanlara karşı intikam hislerinin canlandırılmasını amaç edindiğine dair değerlendirmelerle uyuşmamaktadır. Öç, intikam, felaket, kâfir, Hristiyan gibi duygu ve inanca dayalı sözcük öbeklerinin toplamı %33'ü bulmamaktadır.

NESNEL YÖNELİMLER (Toplam: 2628)	**TOPLUM-İKTİSAT-BİLİM-YENİLEŞME-EĞİTİM KELİME ÖBEĞİ**
Toplum (987)	Halk, köy/lü, içtimai, cemiyet, aile, fakir/ fukara, zengin
İktisat (642)	Himâye, iktisâd, sanat, zanaat, ziraat, sanayii, esnâf, ticaret, şirket, imece, amele, işçi
Yenileşme (293)	İntibâh: 3/ uyan-mak: 17/ İlerilemek: 8/ ilerlemek: 45 /terakki: 47/ Yenilik: 8/ istikbâl: 17/ İnkılap: 25/ Hürriyet: 5/ Müsavat: 3/ Adalet: 11/ Medeni(yet): 56/ Birlik: 43/ Dirlik
Bilim-Eğitim (853)	İlim: 32/ ilm: 36= Toplam: 68+ Fen: 13= Toplam: 81 Çalış-kan: 37/ Çalış-ma: 136/ Gayret: 44/ toplam: 217 Anlamak: 21/ Bilmek: 16/ Düşünmek: 25= Toplam: 62 Münevver: 20/ Ma'arif: 21/Bilgi: 90: / Mektep: 312/ Muallim

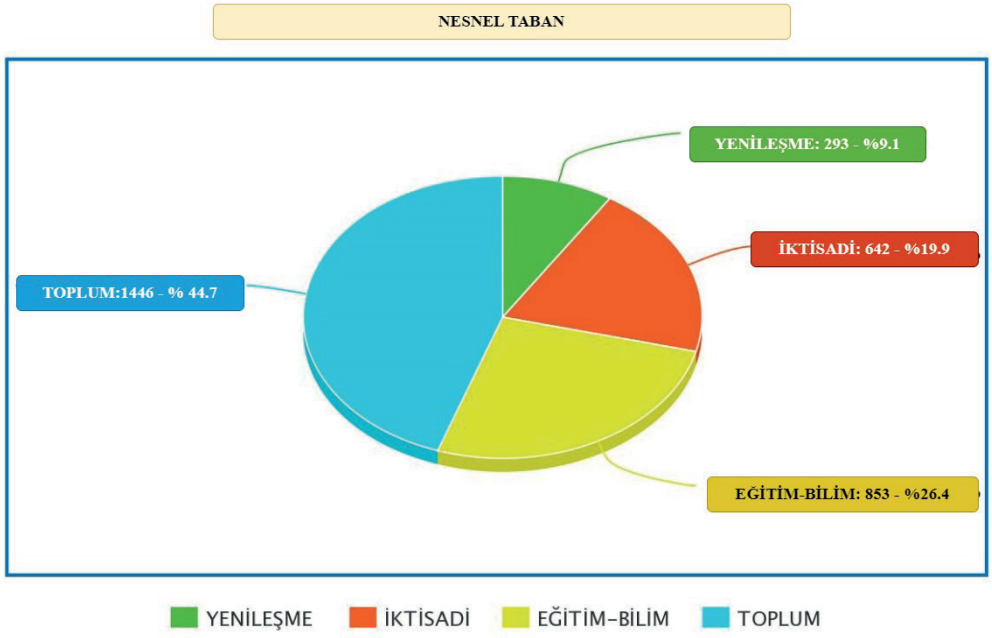

Derginin nesnel yönelimlerini gösteren sözcük öbeklerinin sıklığı derginin içeriği ve hedefleriyle ilgili ilginç sonuçlar sunmaktadır. Derginin esas dayandığı düşünce eksenini yansıtan toplumsal öbek, beklendiği gibi %44,7 ile sıklığı en yüksek oranı temsil etmektedir. Yine beklendiği gibi toplumun geleceğini şekillendirecek eğitim-bilim öbeği %26,4 oranı ile ikinci, iktisadî öbek ise % 19,9 ile bu dönem için başta Türk Yurdu olmak üzere diğer Türkçü dergilerde yoğunlaşan millî iktisat eksenli duyarlılıklarla uyumlu bir durum arz eder. Yenileşme öbeği %9,1 oranı ile acı gerçekler ve acil sorunlar ile yüzleşildiği bu dönemde, Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e kadar taşınan eski ağırlığını yitirdiğini söyleyebiliriz.

Halkçı düşüncenin doğal seyri gereği olarak köylü sorunları ile ilgili yaklaşım daha sonra köycülük (peasantphilism) akımının zeminini oluşturmaktadır. Dergide "köy ve köylü" tabanlı ifade toplamda 229 frekansa sahiptir.

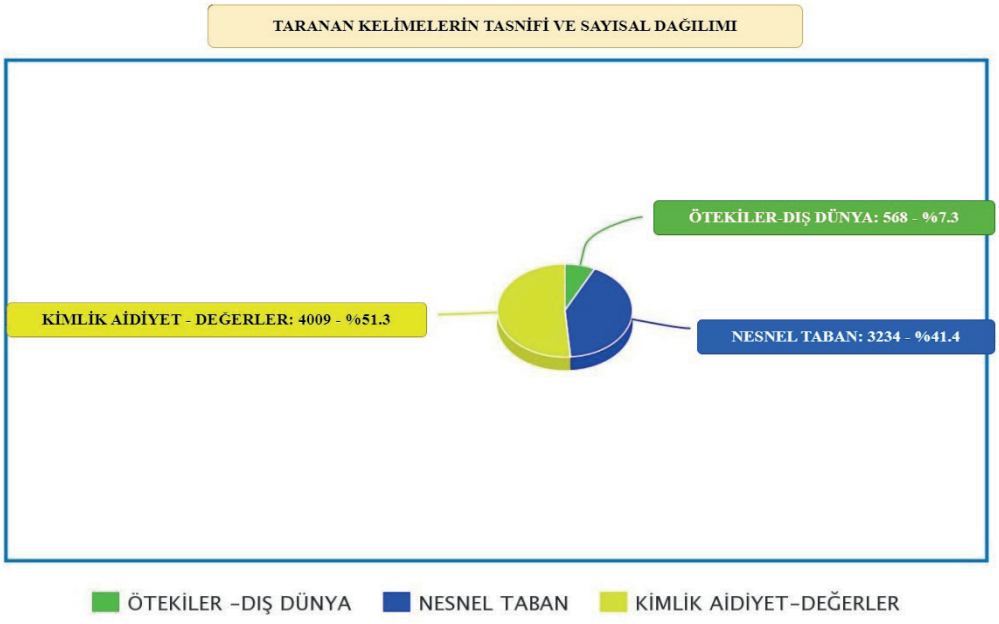

Yukarıda derginin kelime sıklığına (frekans) göre ayrıntılarını incelediğimiz *iç- dış- nesnel* üç ayrı yöneliminin kendi içindeki dağılımı, derginin içeriğinin genel durumu yanında dergiyi çıkaranların gaye ve hedeflerinin anlaşılmasını kolaylaştıracak bir mahiyete sahiptir. Buna göre derginin *kimlik-aidiyet –değerler*den oluşan iç yönelimi %51,3 ile en büyük orana sahiptir. Buradan derginin ulus inşasını öncelikli bir konuma yerleştirmiş olduğunu söyleyebiliriz. Yine %41,4 ile nesnel yönelimin yüksek bir oranda yansıması, dönemin aydınlarının inançlardan oluşan soyut ve irrasyonel bir dünyadan somut bir dünyaya yöneldiklerini, acı da olsa gerçeklerle bağ kurmak azminde olduklarını göstermesi ba-

kımından büyük önem taşımaktadır. Türk ulusçuluğunun, diğer uluslaşmalara, özellikle kendini "öteki" üzerinden tanımlayan Balkan ulusçuluğuna nispetle üstün yanlarını oluşturan, kendini öteki üzerinden tanımlamak yerine kendi iç ve nesnel yönelimi ile inşa etmek şeklindeki eğiliminin %92,7 oranında olması anlamlıdır. Ötekiler ve dış dünyadan oluşan dış yönelimin oranı, bu dönemin felaketlerle betimlenen çok özel şartları altında bile, beklenildiğinden çok daha az %7,3 oranında ölçümlenmesi bu durumu tamamlamaktadır.

Sonuç olarak, Halka Doğru ve Halkçı düşünce üzerine yaptığımız bütün bu değerlendirmeler ışığında, Cumhuriyetimizin 100. yılına girerken, onu yaratan süreci ve devraldığı düşünsel mirasın nitelik ve değerini anlamaya biraz daha yaklaştığımızı söyleyebiliriz.

DERGİNİN YAZI DİZİNİ

Sayı/ Sayfa	Çıkış Tarihi Rumi/ Milâdi	Yazı Başlığı	Yazıcıları
1/ 1-8	11 Nisan 1329/ 24 Nisan 1913	Halkın Dedikleri Şiir: Polvan Veli Tarih: Hz. Fatıma'nın Kahramanlığı Hikâye: Nöbet	Halka Doğru Gökalp Ahmed Agayef Kâzım Nâmi
2/ 9-16	18 Nisan 1329/ 1 Mayıs 1913	Edebiyat: Gemici Bayrak Türküsü Öğüd: İslamlıkta Tevekkül Halkın Dertleri: Bir Mektup Küçük Hikâye: Ali Dayının Hikâyesi Köylünün Fikri: Bir Köylü Beni Uyandırdı	Mehmed Emin Aka Gündüz M. Bekçi Mustafa Baba Kâzım Nâmi Maraşlıoğlu
3/17-24	25 Nisan 1329/ 8 Mayıs 1913	İhtiyar Değirmenci Sultan Selim Hz. Fatıma'nın Kahramanlıkları Şiir: Öç Büyük Niyazi Baba öğüdü Ayşe'nin Düşü, Gökalp'e Arabacılarımız ve Hamallarımız	Mehmed Emin Bir Muhacir Ahmed Agayef Uyanık (İsimsiz) Abdülfeyyaz Tefik - Maraşlıoğlu
4/ 25-32	2 Mayıs 1329/ 15 Mayıs 1913	Türkmenler Ovasında Milli Türküler: Muhacir Türküsü ÖÇ -2- Gödeli Mehmed Baba Öğüdü -2- Esnaf Destanı	Mehmed Emin Aka Gündüz Celal Sâhir M.Ş. Abdülfeyyaz Tevfik (İsimsiz)
5/ 33- 40	9 Mayıs 1329/ 22 Mayıs 1913	Şiir: Şehid Haremi, Milli Türküler: Çoban Türküsü Anadolu Yavrusu, Baba öğüdü -3- Demirci Köroğlu Amele Sandığı, Esnafımız, Amele Nizamnamesi, Toprak	Gökalp Aka Gündüz Abdülfeyyaz Tevfik Kâzım Nâmi Maraşlıoğlu HD

6/ 40- 48	16 Mayıs 1329/ 29 Mayıs 1913	Çoban Şiir: Asker Duası Baba öğüdü -4- Kuzu İktisadi Hasbihal: En Büyük Eksiğimiz	Mehmed Emin Gökalp Abdülfeyyaz Tevfik Kâzım Nâmi Muhiddin
7/ 49-56	23 Mayıs 1329/ 5 Haziran 1913	Şiir: Hayat Yolunda Gerçek Din Baba öğüdü -5- Şiir: İstanbul İktisadi Hasbihal- 2: Milli Himaye,	Gökalp Maraşlıoğlu Abdülfeyyaz Tevfik Kâzım Nâmi Muhiddin
8/ 57-64	30 Mayıs 1329/ 12 Haziran 1913	Öç Türküsü Baba öğüdü -6- Acıklı Bir Sohbet Küçük Hikâye: Hacı Ahmed Halk İctimaiyatı -1: Yeni Nahiye Teşkilatı, Köylerde Meşrutiyet Tanıtım: Şehbâl	Aka Gündüz Abdülfeyyaz Tevfik Nâzım Ali Suad-Kızıltoprak HD HD
9/ 65- 72	6 Haziran 1329/ 19 Haziran 1913	Bağlama Türk Şehidi İktisadi Hasbihal -3: İmece Şirketleri Baba öğüdü -7- Mektup: Türklük faydasına çalışan Türk ulularına Tanıtım: Şehbâl, İslâm Dünyası, Türk Duygusu, İslâm Ticarethâneleri- Osman Zeki- Lastikçi Hacı Veli Efendi- Çorbacı Hâcı Mustafa Efendi	Gâlib Bahtiyâr HD Muhiddin Abdülfeyyaz Tevfik Bigadiç HD HD
10/ 73- 80	13 Haziran 1329/ 26 Haziran 1913	Şiir: Kaval Küçük Hikâye: Anladın mı? Büyük Türk İşçileri Baba öğüdü -8- Milyoner Sahabeler Satıcılarda Temizlik Halka Hitab Edenlere Cevap: Yegâh Bey'e Tanıtım: Şehbâl- Yeni Fikir	Ali Cânib Ali Suad Sâhib Abdülfeyyaz Tevfik HD HD HD HD HD
11/ 81- 88	20 Haziran 1329/ 3 Temmuz 1913	Köylülere Mev'izalar: Dünya Müminlerindir Küçük Hesabın Büyük Parası İki Köy Halkımıza Beyanname	HD Kızıltoprak-Ali Su'ad Galib Bahtiyar Celal Sâhir

12/ 89-96	27 Haziran 1329/ 10 Tem- muz 1913	Halk Masalı, Küçük Şehzâde Baba öğüdü -9-	Gökalp Abdülfeyyaz Tevfik
13/ 97-104	4 Temmuz 1329/ 17 Tem- muz 1913	Şiir: Yeni Atilla Küçük Hikâye: Süngü Altında Hakiki Hikâye: Pek Muhterem Bir Adam, Türk Selamları Baba öğüdü -10- Havadis: İstihlâk-i Millî Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi	Gökalp Köprülüzade Mehmed Fuad Kızıltoprak -Ali Suad HD Abdülfeyyaz Tevfik HD
14/ 105-112	11 Tem- muz 1329/ 23 Tem- muz 1913	Şiir: Bir Türk Yumurcağına Na'ra Halkıyat -1-: Başlangıç Küçük Hikâye: Düğün Baba öğüdü -11	Celal Sâhir Galib Bahtiyar Gökalp Nâzım Abdülfeyyaz Tevfik
15/ 113-120	18 Tem- muz 1329/ 23 Tem- muz 1913	Şiir: Öç Köylülere Vaazlarım: Tembellik En Büyük Günahtır Turanın Yolu Memleket Hikâyesi: Onbaşı Ali'nin Gördükleri Görücü ve Tosun Tanıtım: Çiftlik Müdiri (Kitap)	Celâl Sâhir (isimsiz) Ali Canib Ali Suad Nâzım HD
16/ 121- 128	25 Tem- muz 1329/ 7 Ağustos 1913	Şiir: Mektep Çocuklarının İlahisi Orağa Giderken Küçük Hikâye: Hicret Hikâyelerinden Mektuplar: Sultan Selim Câmiinde Görücü ve Tosun Baba öğüdü -12-	Gökalp Aka Gündüz Köprülüzâde Mehmed Fuad HD Nâzım Abdülfeyyaz Tevfik
17/ 129- 136	1 Ağustos 1329/ 14 Ağustos 1913	Şiir: Ey Meriç Şiir: Bir Türk Evi Küçük Hikâye: Deveci Denizli Dağlarına Ramazan Günleri Görücü ve Tosun Tanıtım (Kitap): Piç	Enis Behiç Muallim Sadi Mar'aşlıoğlu Kâzım Nâmi Mar'aşlıoğlu Nazım HD
18/ 137-144	8 Ağustos 1329 / 23 Temmuz 1913	Şiir: Hakîkin Rüyası Kızlarımızı Okutalım Bir Çiftlikten Geçiş Bitirilememiş Bir Koşma Tanıtım (Yayın): Şehbal- Çocuk Dünyası- İslâm Dünyası, İş Yeri: Yerli Usturalar	Aka Gündüz - Maraşlıoğlu Kâzım Nâmi HD

19/ 145- 152	15 Ağustos 1329 / 28 Ağustos 1913	Şiir: Alnımın Yazısı Köylülere Vaazlar: Çalışmak Müslümanlara Farzdır Halk Medeniyeti -2-: Resmi Teşkilat, Halk Teşkilatı Mühendis Efendinin Nasihati Bir Hapishane Ziyareti Tanıtım (yayın): Türk Kanı- Şehbâl- Çocuk Dünyası – İslâm Dünyası	Bir Osmanlı HD Gökalp - Ali Suad Mar'aşlıoğlu HD HD
20/ 153-160	22 Ağustos 1329 / 3 Eylül 1913	Şiir: Al Boya (Süleyman Sadık'a) Akıllı Baba Tenkid: Ey Halka Doğru Beşik Kertiği	Hekim Geçer Aydın Ali Suad Nazım Kâzım Nâmi
21/ 161-168	29 Ağustos 1329 / 11 Eylül 1913	Şiir: İntikam Büyük Türk Emanete Hıyanet olmaz Ana İntikamı Esnafın Hamiyeti	Ahmed Necmeddin Ali Suad Mar'aşlıoğlu Nâzım HD
22/ 169- 176	5 Eylül 1329 / 18 Eylül 1913	Halka İhtarlar Şiir: Biraz Vicdan Bir Altunun Taksimi Haftalık Havadis: Ra'uf Beğ Bin Başı Oldu-Edirne Heyeti'nin Rusya'da Türk Kardeşlerimizle Münasebeti - Ermeni Patriğinin İntihabı - Gülhane Parkı	Akçuraoğlu Halka Doğru Aka Gündüz Ali Suad HD HD HD
23/ 177- 184	12 Eylül 1329 / 25 Eylül 1913	İhtarlar Düşünce Yarışı Halka -2- Köylülere Vaazlarım- 4: Kaza ve Kader Şiir: Türk Yurdu: Türk Oğluna Edirne'den Haftalık Havadis: Padişahımız Efendimiz Hazretlerinin Doğduğu Gün - Bulgarla Barışık Oldu - Evkaf Mektebleri - Bir Müslüman'ın Telgraf İmtiyazı Alması - Zira'at Nezareti'nin Islahatı- İhtar Tanıtım (Yayın): Şehbâl	Halka Doğru HD Akçuraoğlu HD Mehmed Niyazi Maraşlıoğlu HD HD HD HD

24/ 185- 192	19 Eylül 1329 / 2 Ekim 1913	İhtarlar Halka Doğru Gidenler, Biraz Tarih: İlk Padişahımız Meçhul Bir Kahraman Ali Onbaşı'nın Köylü Kardaşlarına Sözü Bahalılık Meselesi Nestle Sütü ve Bazı Doktorlarımız, Doğruyu Söyler Türk Masallarından: Onulmaz Yara, 'İzzet Ulvi Haftalık Havadis: Osmanlı Bulgar Muahedesi- Gökde Uçmak Yarışı – İncirciler Bankası – İttihad ve Terakki Kongresinin İyi Bir Kararı	Halka Doğru H.D. (İsimsiz) (İsimsiz) A.H.N. Halkı Seven H.D. -
25/ 193- 200	26 Eylül1329/ 9 Ekim 1913	Öğüd: Halka -3- Şiir: Sorma.. Ah Öğren Tarih, İspanya'da Müslümanlar Hikâye: Onulmaz Yara Haftalık Havadis: Talebe Yurdu- Hayırlı teşebbüsler- Darende İplik Fabrikası- Sel	Akçuraoğlu Yusuf M. Nuri (İsimsiz) İzzet Ulvi H.D. -
26/ 201-208	3 Teşrin-i Evvel 1329 / 16 Ekim 1913	Öğüd: Baba öğüdü -13- Şiir: Sonbahar Küçük Hikâye: Acaba Gelecek mi? Büyük Hikâye: Türk- At ve Kılıç Haftalık Havadis: Evkaf Müzesi- Evkaf Mektepleri- Darülfünun - Ziraat İşleri- İl Gazetesi	A. Feyyaz Tevfik Haver Kâzım Nâmi A.Kadir H.D. -
27/ 209- 216	10 Teşrin-i Evvel 1329 / 23 Ekim 1913	Öğüd: Halka -4 Şiir: İntikam Marşı Biz Türk müyüz? Küçük Hikâye: Köylünün intikâmı Büyük Hikâye: Türk Haftalık Havadis: Büyük Enver'in Muhiti - Düşmanlarımızda vatanperverliği- Kırım Türkleri - Kazan'da Kadın Gazetesi- Yeni Bosna Pulları – İhtarlar	Akçuraoğlu Yusuf Aka Gündüz Tomrisoğlu Mehmed Rıf'at A. Kadir HD - H.D. -
28/ 217- 224	17 Teşrin-i Evvel 1329/ 30 Ekim 1913	Baba öğüdü -14- Mahcubiyet Şiir: Anaları Görmeliydi Şiir: İntikam Küçük Hikâye: Ulu Su Milli Hikâye: Türk Haftalık Havadis: Osmanlı Maarif Cemiyeti - Ermeni Hurufat Şenliği, Sıvacılar Cemiyeti	Abdülfeyyaz Tevfik Ispartalı Hakkı İzzet Ulvi Talat Orhan A. Kadir H.D. -

29-30/ 225-236	24 Teşrin-i Evvel 1329 / 6 Kasım 1913	Tebrik Bayram Şiir: Edirne Yolunda Alay Sancağı Açılırken Tembel olma Ey Türkoğlu Tarih: Üçüncü Sultan Selim… Faydalı Düşünceler: Esnaf için Terakki Yolları Büyük Hikâye: Türk Haftalık Havadis: Kadınlarımız İçin - Verem Müzesi- Talebe Yurdu- İbrahim Müteferrika- Sultan Selim'in Gömleği- Şehrimizde Elektrik- Teşvik-i Sanayi Kanunu- Ma'den Amelesi İçin- Konya Vilayeti'nde Açık Haberleşme	Halka Doğru Abdülfeyyaz Tevfik Eminoğlu Kemal Hidayetullah (İsimsiz) Fâik A. Kadir H.D. - -
31/ 237-244	7 Teşrin-i Sâni 1329 / 20 Kasım 1913	Halka -5- Şiir: İhtiyar Bir Türkün Vasiyeti Tarih: Girid Fethi Büyük Hikâye: Türk Haftalık Havadis: Bayramlaşmak, Osmanlı – Yunan Sulhu, Sultan Selim'deki Gömlek, Kanuni Sultan Süleyman'ın Hatırası, Düşünce Yarışı Hakkında,	Akçuraoğlu Yusuf Hüseyin Cavid (İsimsiz) A. Kadir H.D. - -
32/ 245-252	14 Teşrin-i Sâni 1329 / 27 Kasım 1913	Faydalı Düşünceler: Esnaf için Terakki Yolları -4- Mukaddes Kinler: Selanikli Ayşe Hanım Millî Hikâye: Türk Haftalık Havadis: "Türkçe" Uğrunda -Verem Sergisinde	Fâik Maraşlıoğlu A. Kadir H.D. -
33/ 253-260	21 Teşrin-i Sâni 1329 / 4 Aralık 1913	Verem ve Verem Mağdurlarına Dair Makaleler: Veremle Güreş Verem, Tarih: Eğri Muharebesi Düşünce Yarışı	A.Y. H.D. - -

34/ 261- 268	28 Teşrin-i Sâni 1329 / 11 Aralık 1913	Baba öğüdü -15- Çocukları Nasıl Becerikli Yetiştirmeli Faydalı Düşünceler: Esnaf için Terakki Yolları -3- Şiir: Garb istiyor ki Öç Türküsü Denizde Geziş, Harb Gemisinde Gün Geçiriş, Safvet Haftalık Havadis: Tiftik Keçileri - Darülfünunluların Hakları- Güzel memleket Adları	Abdülfeyyaz Tevfik F. Fikret Ziya Atla Han HD -
35/ 269- 276	5 Kanun-ı Evvel 1329 / 18 Aralık 1913	Halk Masalı: Ülker ile Aydın Denizde Geziş, Harb Gemisinde Gün Geçiriş	Gökalp Safvet
36/ 277-284	12 Kanun-ı Evvel 1329 / 25 Aralık 1913	Merhum Saffet Bey Esnaf için Terakki Yolları Tarih: Kosova Muharebesi Hikâye: Türk Kanı	HD F. (İsimsiz) Ahmed Necmeddin
37/ 285- 296	19 Kanun-ı Evvel 1329 / 1 Ocak 1914	Osmanlı Devleti İstiklâli'nin Yıldönümü Şenlikleri; Türk Ocağı'nda Şiir: Selâm Sana! Âli Mektebler Talebesinin Vatanperver Tezâhürleri Türk Dostu Miss Elison Kadıköyü'nde Tıbbîyeliler Kulübü'nde Millet Tiyatrosu'nda: Hânımlarımızın Vatanperverliği Vilâyetlerde Edebiyat: Köyde Sabâh	HD - Mehmed Emin HD HD - - Reşid Cengiz
38/ 297-304	26 Kanun-ı Evvel 1329 / 8 Ocak 1914	Büyük Gün Vilayetlerde: Burusa'da- Osmancığa Doğru- Türk Gücü- Dârü'l-Mu'âllimin ve Arkadaşları- Osmancığın Büyük Meydanında- Trabzon'da – Gekboza'da- Erzurum'da Tarih: Deli Petro -1- Türk Çocuğu Ailede Nasıl Terbiye Edilmeli? Halka Doğru Yaralarımızdan Haftalık Havâdis: Birinci sultan Osman Drednotu- Enver Paşa, Harbiye Nazırı	HD - - (İsimsiz) Hrant Hri - Reşid Gâlib HD -

39/ 305- 312	2 Kanun-ı Sâni 1329 / 15 Ocak 1914	Biz ve Onlar Şiir: Timuçinin Andası - Tarih: Deli Petro Anadolu Haberleri: Kurtulmanın Yollarından Mektep Çocuklarının Nutku.	Ali Suad Kum-Ahmedoğlu-Uslu-Muholu (İsimsiz) HD -
40/ 313- 320	9 Kanun-ı Sâni 1329 / 22 Ocak 1914	Halk ile Konuşma Esnaf için Terakki Yolları -5- Şiir, Birlik Gücü, Çocuk Efsanelerinden Mukaddes Kinler, Zarurî Bir Mukayese Yeni Pullar	Ali Suad F. Muallim Hicrî Maraşlıoğlu HD
41/ 321- 328	16 Kanun-ı Sâni 1329 / 29 Ocak 1914	Barışık olduktan sonra Şiir: Kasımiye Mukaddes Kinler: Zaruri Bir Mukayese	Ali Suad Abaka Maraşlıoğlu
42/ 329- 336	23 Kanun-ı Sâni 1329 / 5 Şubat 1914	Esnâf İçün Terakki Yolları -6- Yeni İnkılab: Bizde Tröstün Şekli ve San'atlara Tatbiki Felâket Şiirlerinden: Yusuf'un Kokusu Tarih: Deli Petro Mukaddes Kinler: Zarûri Bir Mukâyese Havâdis: Ekrem Bey'in Vefatı – İslâm Mecmu'âsı - Petersburg'da Türkçe Bir Gazete Daha – Orenburg'da Sanâyi' Mektebi	F. - Abaka (İsimsiz) Mar'aşlıoğlu HD -
43/ 337- 344	30 Kanun-ı Sâni 1329 / 12 Şubat 1914	Mevlid-i Muhammedî Mevlid-i Nebevî: Süleyman Fakih Şiir: Uyan Şiir: Ah Nijâd Halk Çocuğuna - - Okuyucularımıza: Türk Şarkıları Haftalık Havâdis: Tayyarecilerimiz- Rusya'da Türk Mektebleri- Merhum Ekrem Beğ Tanıtım: Ticâret ve Nasib Risalesi	HD - Hayri Recaizâde Mahmud Ekrem (iktibas) Cenova Türk Yurdundan Kara Oğuz HD - -

44/ 345-352	6 Şubat 1329 / 19 Şubat 1914	Esnaf İçin Terakki Yolları -7- Sa'nat Hayatında Safhalar. Ekinciler Nasıl birleşebilirler? Dursun'un Başına Gelenler İslam Ticareti Haftalık Havadis: Türkistan'da Rus İstilası -Şer–i Mahkemelerin Kaldırılması - Elektrikli Tramvay -Adalar işi (Sakız, Midilli)	F. - Mar'aşlıoğlu HD - -
45/ 353- 360	13 Şubat 1329 / 26 Şubat 1914	Bilinecek Şeyler: Felaket Şiirlerinden: Demeyin Hikâye: Çakıroğlan Anadolu Mektupları: Bursa'dan Haftalık Havadis: Bir İslâm Müessisinin Muvâffakiyeti - Yeni Müdîriyet - Geliboluda Kilimcilik - Yirmi Paraya Mektup- Üsküdâr'da Elektrik Tramvayı- Gece Seferleri	Uyanık Abaka 'A.S. (Maraşlıoğlu) HD - H.D. -
46/ 361- 368	20 Şubat 1329 / 5 Mart 1914	Esnaf için Terakki Yolları: Çırak Mektepleri Şiir: Bahtiyâr Çiftci, Hikâye: Çakıroğlan Anadolu Mektupları: Yalova Açık Konuşma Haftalık Havadis: İki Büyük Ölü - Said Paşa'nın Vefâtı - Gülhâne Parkı'nda - Kışla Mektepleri - Kadınlar Pastahânesi- İslâm Ticâret'de Uyanıklığı	F. Kocaağaoğlu Turgut Mar'aşlıoğlu 'A.S. HD - H.D.
47/ 369- 376	27 Şubat 1329 / 12 Mart 1914	Bilinecek Şeyler: Balon – Lodyon – Tayyare Şiir: Anadolu Ulu Işık Milli oyunlarımızdan: Cirid Haftalık Havadis: Cehâletin Mükafâtı - Kazadan Sonra - Hayvânâtın Islâhı İçün - İslâm Evkâfı Müzesi - Dullar Mahallesi - İhtirâ' - Hindistan ve Hilâl-i Ahmer - Yazı San'atının Diriltilmesi - Evkâf Kütüphânesi - İslâm Evkâf Bankası - Sınai-i İslâmiye Mektebi - Aka Gündüz Beğ	Uyanık Rıza Tevfik Ahmed Necmeddin Alptekin H.D. - -

48/ 377- 384	6 Mart 1329 / 19 Mart 1914	Bilinecek Şeyler Hikâye: Çakıroğlan Haftalık Havadis: Yeni Şeyhü'l-İslâm- İzdivâc İzinnâmesi- Te'âli-yi Nisvân Meclisi - Tayyâre Kazaları, Üçüncü Kurban- Tıbbîyyelilerin Mühim Bir Tesbiti- Yeni Bir Şirket - Osmanlı İktisâd-ı Millî Bankası – İbret- Mavna ve Salapuryacılar- Arabacılar ve Taksimetro	Uyanık Mar'aşlıoğlu H.D. - -
49/ 385- 392	13 Mart 1330 / 26 Mart 1914	Bilinecek Şeyler: Elektrikli Tramvay (Düz-Yol)- Dinamo- Motor Şiir: Anamın öğüdü Milli Hikâye: Çakıroğlan Haftalık Havadis: Kafkasyada Yeni Bir İdare- Vereme Karşı - Adana Türk Gücü ve Mersin Terbiyye-i Bedeniyye Kulübü - Muhâcirîn Şirketi – Anadolu'da- Habshâneler –Ricâ	Uyanık - Uslu Muhulu Mar'aşlıoğlu H.D. - -
50/ 393- 400	20 Mart 1330 / 2 Nisan 1914	Sağlığı Korumak İçin Bir İnsana Ne Kadar Hava Lazımdır? Zehirlenme - Hava Değiştirme - Hâmız-ı Karbon? Şiir: Köy Geceleri Hikâye: Çakıroğlan Haftalık Havadis: Acı Bir Gün- Şehitlerin Abidesi- Nuri Beğ İçün- Askerin Sağlığı - Fetvâ - İslâm Evkâfı Müzesi- İstanbul'un Elektrikle Tenviri- Acınacak Bir Ölü- Ziraât Aletleri- Acı Bir Kaza- Yeni Bir Şirket	Uyanık - - Kocaoğlu Cevad Turgut Maraşlıoğlu H.D. -
51/ 401- 408	27 Mart 1330 / 9 Nisan 1914	Yeni Gün: Ergenekon'dan Çıkış: 27 Mart Bugün Türklerin Kurtuluş Bayramına tesadüf ediyor Şiir: Bülbül Ağladı Ben Ağladım Hikâye: Çakıroğlan Haftalık Havadis: Büyük Bir Türk Ticârethânesi - Nuri Beyin Vefâtı – Bitlis'de - Bir Yunanlı - Altay Fotoğrafhânesi - Şehidlerin İzinde -	Tarhan Uyanık Koca Ağaoğlu Cevâd Turgut Maraşlıoğlu H. D. -

52/ 409- 416	3 Nisan 1330 / 16 Nisan 1914	Mühim bir Müsabaka: Türk Bilgi Derneği Korunacak Şeyler: İçki Zehirlerin En Fenâsıdır Osman Gazi Kurultayda Oğlum Adam Ol Türk'ün Tarihi Düşünceler - Mektup - Haftalık Havadis: İslâm Muhâcir Kızları İçün - Teâli-i Nisvân Cem'iyyetinin Yeni Bir Tesbiti – Binâ Yüzleri - Şikâyet Kutuları - Bazı Paralar Geçmeyecek - Va'az İdecekler - Makrı Köyünde Yeni Bir Kaza - Define -	Türkçülük Şubesinden Uyanık Gökalp Reşid Fâni Şadi Nazım Hürrem (Ticaret Mektebi Talebesi) Ak Ay (Hekim Mektebi Talebesi) H.D. -

KAYNAKÇA

AĞAOĞULLARI, Mehmet Ali, "Halk ya da Ulus Egemenliği'nin Kuramsal Temelleri Üzerine Birkaç Düşünce", Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi, Cilt: XLI, Sayı: 1-4, Ocak-Aralık (1986), s. 131-152.

----------, *Ulus Devlet ya da Halk Egemenliği*, İmge Kitabevi, Ankara, 2006.

AĞAOĞLU, Samet, *Babamın Arkadaşları,* İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.

AHMET ŞERİF, *Anadolu'da Tanîn 1. Cilt,* Haz. M. Çetin Börekçi, TTK Yayınları, Ankara 1999.

AKYÜZ, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*, Ankara, 1982.

ALKAN, Mehmet Ömer, "Laik Bir İdeolojinin Doğuşu Ya da II. Meşrutiyet'te Türkçülüğün Toplumsal İdeolojisi: Yeni Hayat ve Yeni Felsefe Mecmuası", *Tarık Zafer Tunaya Armağanı*, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 1992, s. 377- 407.

ARAİ, Masami, *Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği*, Çev. T. Demirel, İletişim Yayınları, İstanbul 1994.

ARIKAN, Zeki, *Tarihimiz ve Cumhuriyet Muhittin Birgen (1885-1951)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997.

BAYAT, Ali Haydar, *Hüseyinzâde Ali Bey*, AKMB Yayını, Ankara 1998.

BERKES, Niyazi, *Batıcılık Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler*, Yön Yayınları, İstanbul, 1965.

----------, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, YKY Yayınları, İstanbul, 2008.

----------, "Unutulan adam", *Sosyoloji Konferansları*, C.XIV, 1976., s. 194-203.

----------, *Türk Düşününde Batı Sorunu*, YKY, İstanbul 2015.

BEYATLI, Yahya Kemal, *Siyâsî ve Edenî Portreler,* Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1968.

BİNARK, İsmet, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM VI. Dönem (3 Nisan 1939-15 Ocak 1943)*, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, Cilt 4.

BİRİNCİ, Ali, *Tarihin Alacakaranlığında Meşâhir-i Mechûleden Bir kaç Zat*, Dergah Yayınları, İstanbul 2010.

----------, *Tarihin Gölgesinde Meşâhir-i Mechûleden Bir kaç Zat*, Dergah Yayınları, İstanbul 2001.

----------, "Kâzım Nâmi Duru (1876-1967)", *Türkiye'de Sosyoloji (İsimler- Eserler) I*, Derleyen M.Çağatay Özdemir, Phoenix Yayınları, Ankara, 2008, s. 233-259.

CANOVAN, Margaret, *Populism*, Harcourt Brace Jovanovich, Junction Books, London, 1981.

Central Committee of the C.P.S.U., *History of the Communist Party of the Soviet Union,* İnternational Publishers, New York, 1939.

CEYLAN, Abdullah, *Sırat-ı Müstakim ve Sebîlürreşad Mecmuaları Fihristi*, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları, Ankara, 1991.

ÇANKAYA, Ali, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler-3*, Mars Matbaası, Ankara 1968.

ÇETİŞLİ, İsmail, *Memduh Şevket Esendal- İnsan ve Eser*, Kardelen Kitabevi Yayını, Isparta 1999.

DEMİR, Kenan, *Osmanlı'da İktisadî Dergicilik (1857–1923)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, (Doktora Tezi), İstanbul, 2014.

DEMİRCİ, Sibel, *Yusuf Akçura Ve Türk-Tatar Heyeti (1914-1917)*, Post Yayınevi, İstanbul 2021.

DİNÇER, Hasan, *Türkiye'de Halkçılık Akımının Gelişimi Ve Halkçılık Uygulamaları (1908-1938)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih /Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara, 1999.

DUMONT, Paul- HAUPT, George Osmanlı İmparatorluğunda Sosyalist Hareketler, Çev. T. Artunkal, Gözlem Yayınları, İstanbul 1977

ELMAN, Ahmet Şevket, *Dr. Reşit Galip (1892-1934)*, Ankara 1955.

ENGİNÜN, İnci, *Halide Edib Adıvar'ın Eserlerinde Doğu ve Batı Meselesi*, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1978.

ERASLAN, Cezmi, *Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk*, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2003.

ERİŞİRGİL, Mehmet Emin, *Bir Fikir Adamının Romanı Ziya Gökalp*, haz. A. Kazancıgil-C. Alpar, Remzi Kitabevi, İstanbul 1984.

EYİCİL, Ahmet, *İttihat Terakki Cemiyeti Liderlerinden Dr. Nazım Bey*, Gün Yayıncılık, Ankara, 2004.

FALKUS, M. E., *Rusya'nın Endüstrileşmesi 1700-1914*, Çev. Alaeddin Şenel, V Yayınları, Ankara, 1986.

FİSHER–GALATİ, Stepen, "The Internal Macedonian Revolutionary Organization: Its Significance in Wars of National Liberation", *East European Querterly*, vol. 4. n. 4 p. 454 – 472.

Genç Kalemler Dergisi, Hazırlayanlar İsmail Parlatır- Nurullah Çetin, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

GÖK ALP, Ziya, *Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2010.

----------, *Türkçülüğün Esasları*, İnkılâp Yayınları, İstanbul, 2010.

----------, *Yeni Türkiye'nin Hedefleri*, Baha Matbaası, İstanbul, 1974.

GÜDEK, Orhan, *Halka Doğru Dergisi Tahlilî Fihrist, İnceleme, Seçme Metinler*, Fatih Üniversitesi, İstanbul, 2007.

GÜNDOĞDU, Abdullah, Abdullah Gündoğdu, Ümmetten Millete Ahmet Ağaoğlu'nun Sırat-ı Müstakim ve *Sebilürreşad Dergilerindeki Yazıları Üzerine Bir İnceleme*, İQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.

----------, "Türkçülüğe Toplumsal ve İktisadi Muhteva Kazandırma Girişimi Olarak Halkçılık Düşüncesi ve Halka Doğru Mecmuası", *Geçmişten Günümüze Türkistan Tarihinin Bilinmeyenleri Tarih Bilincine Adanan Bir Ömür Prof. Dr. Abdülkadir Donuk*, İstanbul, 2017, s. 311-328.

GÜNDÜZ, Mustafa, *II. Meşrutiyet'in Klasik Paradigmaları İçtihat, Sebilürreşad ve Türk Yurdunda Toplumsal Tezler*, Lotus Yayınları, Ankara 2007.

GÜRSOY, Ülkü, İkinci Meşrutiyet Dönemi Dergileri Üzerine Bir Araştırma, Ankara, 1999.

HARRİS, George S., *Türkiye'de Komünizm Kaynakları*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1975.

İslâm Mecmuası (1914-1918), I- III, Yayına Hazırlayanlar: İlhami Danış- Mustafa Göleç-Ömer Faruk Köse, Zeytinburnu Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2019.

HEYD Uriel, *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*, Çev. K. Günay, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1979.

KARACA, Nesrin T., *Celâl Sâhir Erozan*, MEB Yayınları, İstanbul 1993.

KARPAT, Kemal H., *Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum*, Timaş Yayınları, İstanbul 2009.

KİLİ, Suna-A. Şeref, GÖZÜBÜYÜK, *Türk Anayasa Metinleri (Sened-i İttifaktan Günümüze)* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.

KOCABAŞOĞLU, Uygur & AKIN, Aynur, *Mütareke ve Milli Mücadele Basını*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2019.

KOCAHANOĞLU, Osman Selim, *İzmir Suikasti ve İttihatçılar Davası Ankara Yargılamaları,* Cilt II, Temel Yayınları, İstanbul 2017.

KOÇ, Bekir, *Osmanlı Modernleşmesi ve Mithat Paşa Tuna Vilayeti Meclisleri ve Yeniden Yapılanma Çabaları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2021.

KURAN, Ahmet Bedevi, *Osmanlı İmparatorluğunda İnkılâp Hareketleri ve Milli Mücadele*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.

LANDAU, Jacob M., *Tekinalp; Bir Türk Yurtseveri,* İletişim Yayınları, İstanbul 1996.

----------, "Munis Tekinalp: Bir Kemalist Portresi", *Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi Tebliğleri,* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1989, s.401–408.

----------, "Tekin Alp; Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Devrinde Bir Aydın", *IX. Türk Tarih Kongresi Tebliğleri*, TTK Yayınları, Ankara, 1988, s. 1127- 1134.

LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK Yayınları, Ankara, 1960.

MARDİN, Şerif, *Jön Türklerin Siyasî Fikirleri 1895-1908*, İletişim Yayınları, İstanbul 1989.

OCAK, Hüsnü Cemal, *Osmanlı İktisat Düşüncesinin Gelişiminde Halka Doğru Dergisinin Yeri*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.

OĞUZ, Gülser, "İttihad ve Terakki Cemiyeti'nin Yayın Organı Osmanlı Gazetesi", *CTAD,* Yıl 3, Sayı 6 (Güz 2007), s.135-156.

ÖZCAN, Ufuk, *Ahmet Ağaoğlu ve Rol Değişikliği Yüzyıl dönümünde Batıcı Bir Aydın*, Donkişot Yayınları, İstanbul 2002.

ÖZDEN, Mehmet, *II. Meşrutiyet Devri Halkçılık Düşüncesi ve Halka Doğru Dergisi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1985.

----------, "Bir Halkçı Münevverler Platformu: Halka Doğru Dergisi (1913-1914)", *Milli Folklor*, 2011, Yıl 23, Sayı 89, s. 109-119.

----------, "Türkiye'de Halkçılığın Evrimi (1908-1918)", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 16, 2006, s. 89-100.

ÖZMEN, *Necmettin, Ali Ulvi Elöve'nin Hayatı ve Eserleri*, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2001.

PARLA, Taha, *Ziya Gökalp, Kemalizm ve Türkiye'de Korparatizm*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1989.

PARVUS EFENDİ, C*ihan Harbine Doğru Türkiye*, Historia Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2013.

PETROSYAN, Y. A. *Sovyet Gözüyle Jön Türkler*, *Bilgi Yayınevi*, Ankara, 1974.

SAKAL, Fahri, *Ağaoğlu Ahmed Bey*, TTK Yayınları, Ankara 1999.

SARINAY, Yusuf, Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimî ve Türk Ocakları (1912-1931), Ötüken Yayınevi, İstanbul 1994.

SARISIR, Serdar, İttihat ve Terakki Dönemi Tahtacı Araştırmaları Niyazi Bey ve Adana Bölgesi Tahtacıları, Kömen Yayınları, Konya 2012.

SCHARLAU, Winfried B.- ZEMAN, Zbynek A. *Devrim Taciri / İttihat ve Terakki'nin Bolşevik Teorisyeni: Parvus Efendi*, Çev. Süheyla Kaya, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2007.

SERARSLAN, Halim, *Hamdullah Subhi Tanrıöver*, TKAE Yayınları, Ankara 1995.

SEVER, Mustafa, "Halka Doğru Dergisi Ve Ocak Fikri", *Gümüş Kalem*, Sayı 11, 2011, s. 18-24.

SHİSSLER, A. Holly, İki İmparatorluk Arasında Ahmet Ağaoğlu ve Yeni Türkiye, Çev. T. Ulaş Belge, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005.

STARR, Joshua, "The Socialist Federation of Saloniki", *Jewish Social Studies*, October 1945, 7, n. 4, p. 323 – 327.

STEWART, Angus, "The Social Roots", *Populism: Its Meaning and National Characteristics*, Macmillan, London 1969, (ed by) Ghita lonescu and Ernst Gellner, 1969, pp. 180-196.

ŞENEL, Cahid, "Tanzimat'tan Günümüze Felsefe Dergileri: Açıklamalı Ve Seçme Bir Bibliyografya Denemesi", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 9, Sayı 17, 2011, s. 433-488.

TANÖR, Bülent, *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri (1789-1980)*, Der Yayınları, İstanbul 1995.

TANSEL, Fevziye Abdullah, *Mehmed Emin Yurdakul'un Eserleri -1*, TTK Yayınları, Ankara 1969.

TAŞTAN, Yahya Kemal, "Kanonik Topraklardan Ulusal Vatana: Balkan Savaşları ve Türk Ulusçuluğunun Doğuşu", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, XI/2 (Kış 2012), s. 1-99.

TEKELİ, İ.-İLKİN, S. "Kör Ali İhsan (İloğlu) Bey ve Temsili Meslekî Programı", *Atatürk Dönemi'nin Ekonomik ve Toplumsal Tarihiyle İlgili Sorunlar Sempozyumu Tebliğler Tartışmalar*, 14-16 Ocak 1977, İstanbul, s. 283-356.

TEMİR, Ahmet, *Yusuf Akçura*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Türk Büyükleri Dizisi, Ankara, 1.Baskı, 1987.

TEVETOĞLU, Fethi, *Enis Behiç Koryürek Hayatı ve Eserleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985

----------, *Mehmet Emin Yurdakul*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

TOLGA, Osman, *Ziya Gökalp ve İktisadî Fikirleri*, İ. Ü. iktisat ve İçtimaiyat Kürsüsü, İstanbul, 1949.

TOPRAK, Zafer, "II. Meşrutiyette Solidarist Düşünce: Halkçılık" *Toplum ve Bilim*, Bahar 1977, Sayı 1, s. 92- 123.

----------, "Aydın, Ulus-Devlet ve Populizm", Türk Aydını ve Kimlik Sorunu, Editör S. Şen, Bağlam Yayınları, İstanbul 1995, s. 47-51.

----------, "Halkçılık İdeolojisi'nin Oluşumu", *Atatürk Dönemi'nin Ekonomik ve Toplumsal Sorunları Semineri*, İktisadi Ticari İlimler Akademisi Mezunları Derneği Yayınları, İstanbul, 1977, s. 13-31.

----------, "Türkiye'de Korporatizmin Doğuşu", *Toplum ve Bilim*, 1980, S. 12, s. 41-49.

----------, "Osmanlı Narodnikleri: Halka Doğru Gidenler", *Toplum ve Bilim*, Sayı 24, Kış 1984, s. 69-79.

----------, "Türk Bilgi Derneği (1914) ve Bilgi Mecmuası", *Osmanlı İlim ve Mesleki Cemiyetleri*, haz. E. İhsanoğlu, İstanbul 1987, s. 247- 254.

----------, "Aydın, Ulus, Devlet ve Popülizm", *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, Derleyen S. Şen, Bağlam Yayınları, İstanbul 1995, s. 39-881.

----------, *Türkiye'de Milli İktisat*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019.

----------, *Türkiye'de Popülizm 1908-1923*, Doğan Kitap, İstanbul, 2013.

TUNAYA, Tarık Zafer, *Türk Siyasî Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, İstanbul, 1960.

----------, *Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt I (İkinci Meşrutiyet Dönemi),* Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1984.

Türk Yurdu Tarihin Aynası 1-17, Haz. A. Tekin, N. Gültepe, S. A. Kahraman, H. Lekesiz, Tutibay Yayınları, Ankara 1998.

ÜLKEN, Hilmi Ziya, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.

ÜNAYTDIN, Ruşen Eşref, *Diyorlar ki*, Haz. Ş. Kutlu, İstanbul 1972.

VENTURİ, Franco, *Roots of Revolution: A History of the Populist and Socialist Movements in 19th Century Russia*, Alfred A. Knopf, New York,1960.

----------, *Roots of Revolution: A History of the Populist and Socialist Movements in 19th Century Russia*, Phoenix Press, London, 2001.

WALİCKİ, Andrzej, *Rus Düşünce Tarihi (1760-1900) Aydınlanmadan Marksizme,* Ç. Alaeddin Şenel, V Yayınları, Ankara 1987.

WORSLEY, Peter. "The Concept of Populism", *Populism: Its Meaning and National Characteristics*, Macmillan, London 1969, (ed by) Ghita lonescu and Ernst Gellner, 1969, pp. 212-245.

YAZAR, Mehmet Behçet, *Edebiyatçılar Âlemi (Edebiyatımızın Unutulan Simaları)*, 21. Yüzyıl Yayınları, I. Baskı, Ankara Kasım 1999.

YILMAZ, Eray, "Osmanlıcılıktan Türk Milliyetçiliğine Bir Çocuk Dergisi: Çocuk Dünyası (1913-1914)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXXII / 1, 2017, 209-232.

YİĞİTBAŞ, Maksut-Hüseyin, ÖZDEMİR, "Türkçü Bir Dergi: Halka Doğru ve Şiir Dünyası", *Edebî Eleştiri Dergisi, Takvîm-i Vekâyi'den 1928 Yılına Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı*, 2021, s. 249-263.

ZÜRCHER, Erik J., *Osmanlı İmparatorluğu'ndan Atatürk Türkiyesi'ne Bir Ulusun İnşası Jön Türk Mirası*, Çev. L. Yalçın, Akılçelen Kitaplar, Ankara 2015.

V. BÖLÜM: HALKA DOĞRU MECMUASI (METİN)

(Sayfa 1)

İkinci Basılış

HALKA DOĞRU

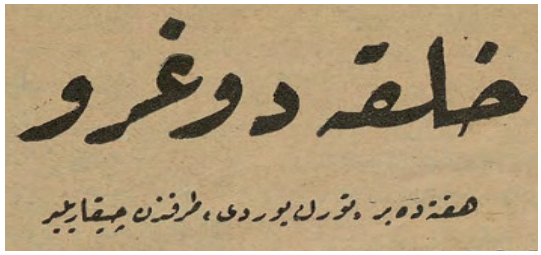

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl: 1 Sayı: 1	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi için 12 guruş** **Rusya ve Acemistan için 2 ruble** **Başka memleketler için 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye** **Caddesinde 40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 11 Nisan 1329**

Bu sayıdaki yazılar

Halkın dedikleri * Şiir: *Polvan Veli*, GÖK ALP * Tarih: *Hz. Fâtıma'nın Kahramanlığı*, Ahmed Ağayef * *Küçük Hikâye*: Nöbet, Kâzım Nâmi

-------**-------

HALKIN DEDİKLERİ

Biz sekiz on yazıcı birlikte bir rüya gördük: Yeşil bir ova içinde idik. Ötede beride bataklıklar yapan küçük göller, su birikintileri vardı. Yamalar giyinmiş, zayıf bir ihtiyar kadın irili ufaklı yavrularıyla bir tarlada başak topluyordu.

Bu kadın bizi görünce yanımıza geldi.

- Evlatlarım, beni hatırlayabildiniz mi? Dedi.

Biz tanıyamadığımız için utanarak başımızı önümüze eğdik ve hiç sesimizi

çıkarmadık. O zaman, çektiği yoksulluklar yüzünde belli olan kadıncağız titrek ve yanık bir sesle, içini çekerek dedi ki:

- Tanıyabileceğinizi me'mûl etmiyordum. Ah siz beni yüzlerce senelerden beri hiçbir gün aramadınız. Hâlimi, hatırımı sormadınız. Beni nereden bileceksiniz! Ben, sırası geldikçe bütün suçları üzerine atdığınız halkım. Kendi namına hüküm sürdüğünüz, hâkimiyetinin vekilleri olarak meydana çıktığınız ahaliyim, milletim. Siz kağıdlar içinde gömülmekten başka bir şeye yaramayacak kanunlar, nizamlar yapdınız. Ben kendi adetlerimi canlı kanunlar yaparak hayatımı bugüne kadar sakladım.

Siz anlamadığım lanetlerle dolu yığın yığın kitablar, cerideler çıkardınız. Ben Âşık Garibler, Keremler, Köroğlular düzerek ruhumu onlarla avutdum. Siz kelamlar tasavvuflar, felsefeler derin derin ilim kitabları yazdınız. Ben onlardan hiçbir şey anlamadığım içün dinimi mızraklı ilmihallerden, ilahilerden öğrenmeğe çalıştım. Siz beni aramadınız. Ben sizi anlamadım. Artık sizden ümidi üzdüm. Islahat diye yapdığınız, yapacağınız şeyleri dinlemeyeceğim. Ben kendi kendimi okutacağım, kendi kendimi ıslah edeceğim. Terakkiye kendi adımlarımla gideceğim. İbtida bana bir dil, bir edebiyat lazım. Dini, ahlakî, iktisadî, ictimai, malumat lazım. Bunları kendi kendime edineceğim. Eski yıpranmış aletlerimi anarak yeni makineler kullanacağım. Toprak sürmeği, köy idare etmeği, yol yapmağı, mekteb açmağı öğreneceğim. Gizli duygularımı şuursuz mefkûrelerimi kalbimden çıkararak ortaya koyacağım. Dinimin esaslarını bularak gerçekten İslâm ümmeti olacağım.

Bu işi yapmak içün bu gördüğünüz aç, çıplak, sıtmalı oğullarımla, zavallı yoksul kızlarımla çalışmağa niyet ettim. Siz de benim evlâdlarım değil misiniz? Siz de yapma dilinizi, yalancı bilgilerinizi, boş ve faydasız gururlarınızı bırakarak bana gelir, benimle beraber çalışır mısınız?

Bu söz üzerine uykudan uyandık.

Hepimizi garib bir şaşkınlık, derin bir hayret bürümüştü. Neden sonra kendimize gelerek bu gördüğümüz rüyayı tabir ettik.

Fakat bu tabirimiz sözde kalmadı, iş şeklinde ortaya çıktı. Çünkü o yoksul kadıncağıza yardım içün haftalık bir ceride olarak bu "Halka Doğru"yu çıkarmağa başladık.

Halka Doğru

-------**-------

(Sayfa 2)

Şiir

POLVAN VELİ

Hind sultânı toplayarak birgün ulu bir divân
Vezirlerden sordu: "Hiçbir yerde hiçbir pehlivan
Duydunuz mu "Dev Pençe"ye üstün olsun ya akran?"
Hep sustular, büyük vezir kalktı, dedi sultana:
"Padişahım! Hârezm il(in)de "Polvan Veli" anılır.
Bir yiğit var, Türkistân'da "Güç Tanrısı" tanılır."
Sultan dedi: "Belki Türkler bu zannında yanılır,
"Dev Pençe"yi gönderelim, işi koysun meydana."
*
Hârezmşâh'a mektup verip "Dev Pençe"yi gönderdi.
Yazdı: "dünya pehlivanı şimdiye dek bu er'di;
Her tarafın erlerini işte yere bu serdi;
Geldi meydan okuyacak sizin Veli Polvana."
*
Dev Pençe'nin anası da gitmiş idi yanında;
Müslümandı, veliliğe imân vardı canında,
"Polvan Veli" adı korku doğurmuştu kanında
Demiş idi: "Gideyim de yalvarayım RahmanA."
*
Hind kervanı üç ay sonra geldi Hârezm iline;
Mektup ile armağanlar değdi hanın eline.
Pehlivanlar güreşmesi düştü halkın diline,
Bütün Hive ahalisi hazırlandı seyrâne.
*
Hârezm Hanı henüz İslâm olmamışdı, gâvurdu,
"Hangi biri yenilirse asılacak!" buyurdu;
Vezirleri: "Polvan Veli puta tapan bu yurdu.
İslâmlığa sokmaktadır". Demişlerdi kağana.
*

Polvan Veli dua içün gizli olan mescide
Gitmişdi, bir koca kadın ağlıyordu mahfilde:
"Yâ Rabb: Oğlum yenilmesin! Acı bize ve Hind'e,
Dev Pençe'yi asarlarsa ben dönemem vatana.
*
Bir tanecik evlâdımdır, acı bana Allahım!
Odur benim gönlüm, canım, mahabbetim, penâhım!
Ne onun bir kabâhati var, ne benim günâhım,
Kıyma böyle bin yılda bir yetişmeyen arslana.
*
Kıyma, İslâm yiğitidir, Muhammed'in arslanı,
Senden almış bu kuvveti, bu gövdeyi, bu cânı ..
Senin arşın değil midir, onun temiz vicdânı?
Kıyma ki bir mücahiddir vakf etmişim Kur'an'a!"
*
Bu yalvarış yüreğinde uyandırdı bir firâk
Polvan Veli gözlerinden inci yaşlar akarak
Dedi: "Tanrım! Bu ihtiyar kadın benden müstehak,
Duasını kabul eyle, ben razıyım hüsrâna!"
*
Güreş günü tellâl halkı Gökova'ya çağırdı;
Sonu ölüm olduğuyçün herkes ruhen ağırdı.
Polvan Veli çıktı "Allah Allah" diye bağırdı,
Gönüllerde bir ma'nevi his başladı tuğyâna.
*
Dev Pençe annesinin ellerini öperek
Sağlam adım, kavi imân, metin, güçlü bir yürek
İle geldi, dedi: "Kimdir benimle boy ölçecek?"
Selam verdi karşısında duran ünlü düşmana.
*
Polvan Veli önce vaadi unutarak saldırdı,
Hemân demir bileklerle Dev Pençe'yi kaldırdı;
Sonra durdu kendisini kasten yere çaldırdı,
Tek bu yüzden bir dindaşı uğramasın ziyâna.
*
Kağan "Haydi öldürünüz!" Derken atı altından
Şahlanarak yakındaki uçuruma atdı can;

(Sayfa 3)

"Polvan Veli" bir hamlede hemân yara atılan
Atı tuttu, kaldırarak koydu altın eyvâna.
*
Seyirciler hep dondular, gönülleri bir hayret
Kaplamışdı: Mucize mi yoksa bu bir kerâmet!
Kağan geldi, dedi: "Artık durmak olmaz, ey millet,
Ben İslâmı kabul ettim, siz de gelin imâna!"
*
Polvan Veli sevinerek bu ilahi irşâda
Sahrâlara koştu, gitdi âcizlere imdâda;
O zamanki bütün Türkler bu pençesi pûlâda
Borçludurlar; çünkü Hızır olmuş idi Turan'a.

Gök Alp

-------**-------

Tarih

HAZRETİ-İ FÂTIMA'NIN KAHRAMANLIĞI

Babasından, yani Hazreti Peygamberin zuhurundan tam altı yıl geçmişdi. Mekke şehrinin sokaklarında başka bir garib hal gözüküyordu. Ötede beride insan yığınları hiddetle birtakım şeyler hakkında görüşüyorlardı; kadınlar, erkekler, köleler ve çoluk çocuklar hep bir tarafa doğru yürüyorlardı; bunların da yüzlerinden kızgın davranışlarından hırçın bakışlarından bir şeyden memnun olmadıkları belli idi.

Şu heyecanlı ahalinin yürüdükleri geniş sokağın nihayetinde büyük ve açık bir meydan görünüyordu. Ahali hep şu meydana doğru ilerliyordu. Geç gelenler meydanın iç tarafına kadar sokulmak içün pek güçlük çekiyorlardı. Ma'mafih ilerlemek niyeti ile herkes birbirini ite kaka meydanın öteki tarafına, dört köşeli bir duvara kadar varmak istiyordu. Bu duvar bayağı çamurdan yapılmış ve Kâbeyi dört tarafdan çevirmiş idi. Duvarın tam ortasında büyük bir kapı bulunuyordu. Kapının yan taraflarında iki nöbetçi, ellerinde neyze bellerinde kılıç duruyorlardı. Bunlar kapıdan içeriye herkesi sokmuyorlardı. Zira kırk yaşından aşağı bulunanlar ile kadınlar ve köleler içün kapıdan içeri girmek yasak idi. Ara sıra şu insan yığını içinde bir "yol vir" sesi gürlüyordu. Birbirini iten ahali

hemen sıkışarak, kakışarak iki canlı duvar şeklini alıyordu ve arada açılmış olan yoldan birer zat ağır ağır ve azametle geçiyordu. Kapıcılar kapıyı açarak bunları içeri bırakıyorlardı. Ahali arasında "işte Ebu sufyan, işte Ebu Leheb, işte Ebu Cehil, işte Ömer İbn-i Hattab, Halid İbn Velid" kelimeleri dalga gibi meydanın bir tarafından diğer tarafına kadar yayılıyordu.

Şu Mekke uluları ve aksakallıları içeride Kabetullah'ın karşısında bulunan Darü'n-nedve'de, yani maslahat, şurâ evinin önünde toplanmışlardı. Mekke büyükleri bütün mühim işlere burada bakarlardı, burada hallederlerdi. Şu ağır başlı, temkinli vakarlı, Kureyş büyükleri bugün neden ise dışarıda bulunan ahali kadar kızgın, hiddetli ve haşin idiler. Bunları buraya toplayan işin pek büyük, pek mühim olduğu anlaşılıyordu. Lakin bir müddet kimse ses çıkarmayarak, herkes sükût içinde başını aşağı eğerek fikre dalmışdı; yalnız bunların çatık kaşlarının bükümlerinden, iri yuvarlak gözlerinin ışıltısından, yüzlerinin sararmış renginden içlerinde bir sıkıntı olduğu anlaşılıyordu.

Nihayet Kureyş evlâdının ulusu ve aksakalı olan Ebu Süfyân bir kürsü üzerine çıkarak şöylece bir nutuk söyledi:

"Kureyş evlâdı! Buraya ne içün toplandığınızı biliyorsunuz! Abdullah'ın oğlu şu Muhammed'in elinden artık hepimiz bıktık, bîzâr olduk! Şu yetim tecavüz etmedik bir şey bırakmadı. Ecdâdımızdan kalmış âdetlerle istihza

(Sayfa 4)

eyledi, ne dinimizi ne itikadlarımızı bıraktı; hepsini tahkir etti, hepsini karıştırdı. Bizi sefih, ahmak diye yâd ediyor. Zira biz bir takım kendi elimizle yapılmış hiçbir şeye kadir olmayan şeylere tapıyormuşuz! Ne Habl'e, ne Lât'a, ne 'Uzzaya ne Menat'a hürmet ediyor. Kâhinlerimize, kahinelerimize gülüyor; bunlara câhil, hokkabaz diyor; Babalarımızdan kalmış kız evlâdını diri diri gömmek âdetini zemm[123] ediyor. Bütün ma'bûdlarımızı yıkmak, yerlerine göze görünmez, el urulmaz, temas edilmez bir Allah koymak istiyor! Bu nasıl iş? Muhammed daha ileri gidiyor: Bizim kölelerimizi esirlerimizi, cariyelerimizi bize karşı ayaklandırıyor. "Bunlar da insandır, bunların da ruhu var, kalbi var, bunlar ile de iyi muamele etmek, bunlara da rahim eylemek lazımdır." Diyor. Kölelerimiz, esirlerimiz, cariyelerimiz ve hatta kadınlarımız bile onun bu tatlı sözlerine kapılıyorlar, aldanıyorlar. Hep birer birer yeni dini kabul ediyorlar! Bir gün aşağı takım insanların hep kendisine kapılmış olduğunu, o zaman Habl'in, 'Uzza'nın, Lât'ın Arablar üzerine ateşler, yıldırımlar saçtıklarını göreceğiz! Şu hale daha ne kadar sabr edeceğiz? Şimdiye kadar kendisini mev'iza[124] ve nasihatle işten vazgeçirmeğe çalıştık; zira Muhammed de evlâd-ı

123 **Zemm ettmek:** Yermek, kötülemek. (n.)
124 Mev'iza: Teşvik. (n.)

Kureyş'dendir. Kendisini ulularımızdan olan amcası Ebutalib de himâye ediyor. Biz Kureyş arasına adavet salmak istemedik; kendisi ile iyi geçinmek istedik; fakat hep abes, hep boşuna! Hiçbir şey kabul etmiyor; dediğinden bir dürlü ayrılmıyor. Ve gittikçe cür'eti, cesâreti artıyor; adları ile bile en büyük olan ma'bûdlarımız hakkında tekrar edemeyeceğim sözleri açıktan açığa söylüyor.

Ey evlâd-ı Kureyş! Siz bilirsiniz ki Kureyş'in Arablar arasındaki mevki'ine, hürmetine, ululuğuna hep bu Kâbe ve Kâbede'ki ma'bûdlar sebebdir; bunlar yıkılırsa Kâbe'ye Muhammed'in Allahı girerse Kureyş'in bütün şanı, hürmeti, serveti azameti bitmiş olur! Buna bir çare bulmalıdır! Artık bundan ziyâde tahammüle ve sabra tâkatimiz kalmadı! Şimdi ne düşünüyorsunuz? Ne çare buluyorsunuz.?"

Ebu Sufyan nutkunu bitirdi. Mekke uluları, hep başlarını gögüsleri üzerine eğerek bir müddet sükût ettiler!

Mekke uluları arasında yiğitliği ile, şecâ'ati ile şöhret kazanmış olan Ömer İbn-i Hattab bir tarafda kılıcına dayanarak duruyordu. Omuzlarından bütün boylu boyunca sallanan abası Hattab oğluna korkunç ve heybetli bir heykel şeklini veriyordu; hiddetli gözlerinden ateş saçılıyordu; kaşlarının bükümleri âdetâ ölüm haberi veriyordu; sararmış yüzünde yanakları, dudakları ve çenesi tir tir titriyordu. Herkes Mekke'de Hattab oğlunun şu halini biliyor, tanıyordu: Ona karşı durulamazdı! Bu hal bir tufanın ilk 'alametleri idi. Birdenbire şu korkunç ve heybetli heykelden bir kuru keskin ses gürledi; Hattaboğlu söyledi ve bütün Kureyş oğulları dilsiz heyulalar gibi kendisini dinlediler.

"Ya Ebu Süfyan, artık yetişir, sabır ve takatimiz kalmadı. İster bütün gökler parçalanarak yeryüzüne dökülsün, ister zelzeleler koparak dünyayı viran etsin, ister Kureyş içinde adavet ve husumet ateşi sokularak bütün evlâd-ı Kureyşi yaksın ve bitirsin, Muhammed'in işini bitirmeye, Muhammed'in elinden şu Mekke'yi, şu Kâbe'yi, Kâbe'nin ma'bûdlarını, ecdâdımızın âdetlerini, dinini, ayinlerini kurtarmaya azm ittim, işte ben Muhammed'i öldürmeğe gidiyorum!"

Bütün Mekke ahalisi Hattab oğlunu biliyor, tanıyordu. Bütün Mekke uluları biliyorlardı ki Hattab oğlunun azm ettiği bir işin önüne durulamaz. Mutlak o iş yapılacaktır! Ömer gitti. Hep ulular ezici ve sıkıcı bir korku içinde işin nihayetine muntazır kaldılar.

Bitmedi

Ahmed Ağayef

-------**-------

(Sayfa 5)

Küçük Hikâye

NÖBET

Dursun İstanbul'a geleli on beş sene oluyordu. Eslimiye'de iken anası, babası ölmüş; kendisi kimsesiz bir yetim olarak kalmış idi. O vakit Dursun on dört yaşında idi. Yalnız İstanbul'da bir dayısı vardı. Mahallesinin imamı Dursunun eline biraz para virerek İstanbul'a göndermişdi.

Dursun İstanbul'a gelince bin güçlükle dayısını bulmuştu. Dayısı daha on sene evvel İstanbul'a hicret etmişdi. Arabacılık ediyordu.

Dursun birkaç sene dayısına yamaklık etti. Her sabah erken kalkar atları sular, yemlerini verir. Arabayı yıkar, ahırı temizlerdi. Dayısı uyandığı vakit Arabayı koşulmuş bulur, üstüne atladığı gibi müşteri beklemeğe çıkardı. Ara sıra Dursunu da beraber alır, ona Arabanın nasıl sürüldüğünü öğretirdi. İki üç sene sonra artık Arabayı Dursuna teslim eder, kendisi Bayezid'deki Arabacılar kahvesinde sabahdan akşama kadar nargile, kahve içmek, tavla, iskambil oynamakla vakit geçirirdi. Artık Dursun çalışır, ne kazanırsa getirir, dayısına verirdi.

Dursun gayet namuslu bir çocuktu. Yalnız çok sinirli olduğu içün lüzûmlu lüzûmsuz kızardı. Dursun'un en çok canını sıkan şey Arabacıların nöbet meselesi idi. Durak yerine geldiği zaman arabaların en arkasına takılmak, saatlerce sıra beklemek canını çok sıkıyordu. Bunu bir kere dayısına açmışdı. Lakin dayısı:

- Arabacılıkda adet böyledir, oğlum. Bunda kızılacak bir şey yok. Herkes sırasına razı olmalı. Sâkin nöbeti bozayım demeyesin. Sonra başımı derde sokarsın. Demişdi. Dursun nöbet usulünü kendince bir haksızlık bulduğu halde bu fikrini içinde saklayarak ses çıkarmamışdı.

Aradan birkaç sene daha geçmiş. Dursun yirmi beş yaşına gelmişdi. Dayısının on altı yaşlarında bir kızı vardı. Onu Dursuna vermek istiyordu. Böyle çalışkan bir damad bulmak kolay değildi. Birgün Dursun'u bir köşeye çekerek dedi ki:

"Oğlum, şükür yetiştiren Allaha. Artık koca delikanlı oldun. Seni evlendirmek istiyorum. Nasıl benim Ayşe'yi sana verirsem alır mısın?"

Dursun kulaklarına kadar kızardı. Dayısının bu sözünden utanmışdı.

- Söylesene oğlum, istersen sana bir başka araba alayım, sen de kendi hesabına çalış, evini idare et.

Dursun hiç cevap vermedi, yalnız dayısının elini öpdü. Birkaç gün sonra Dursun'la Ayşe'nin nikâhları kıyıldı. O vakte kadar gece gündüz beraber yaşayan, birbirinden kaçmayan iki nikâhlı artık birbirini göremez oldular. İki ay sonra Dursun'un dayısı kelepir düşürdüğü körüklü bir araba aldı, buna bir çift de uygun hayvan buldu.

Bir Cum'a gecesi Dursun güvey girdi. İrtesi sabah âdet-i vechile dayısının elini öpdü. Dayısı, onu elinden tutarak avluya götürdü. Orada koşulmuş duran arabayı Dursun'a göstererek:

- İşte oğlum, bu arabayı güveylik hediyesi olarak sana veriyorum. Bununla çalış, kazan ve karını idare et. Dedi. Dursun o kadar sevindi ki gözlerinden yaş geldi.

**

Dursun kendi hesabına işe başlayalı üç dört ay olmuştu. Nöbet usulünden dolayı öteden beri yüreğinde sakladığı isyan duygularını şimdiye kadar

(Sayfa 6)

zabt etmeğe muvaffak olmuştu. Bir kere bu usule isyan edince bir daha geri dönmek istemiyordu. Arabacılar, belki onu bırakmayacaklar, korkutacaklar, darılacaklar, yüzüne bakmayacaklardı. Fakat o yine sözünde duracak, hak zann ettiği şeyde sebat edecekdi.

Arabacılık da bir ticaret değil mi idi? Herkes yapdığı iş kadar kazanmak lazım idi. Arabası pis, atları sıska, kendisi tenbel arabacıların da temiz ve güzel arabalı sağlam atlı, çalışkan arabacılar gibi sıra nöbetine dahil olmasını müsavatsızlık sayıyordu.

Dursun arabasının üstünde iken kendini büyük görüyor, karşısına çıkacak baba yiğit arıyordu. O, sıraya girmez, nöbet beklemezse kim ses çıkarabilirdi? Arabacıların çoğu cansız, kansız adamlardı. Nihayet bir gün zuhur eden bir müşteriye bağırdı:

- Efendi, gel ben daha ucuz götürürüm.

Öteki arabacılar şaşırdılar. İyi bir delikanlı bildikleri Dursun'un böyle usulsüz iş yapacağını akılları kesmezdi. Bir defalık ses çıkarmadılar. Fakat Dursun, artık ilk adımını atmışdı. Müşterisini götürüp geldikten sonra hemen bir müşteri daha çıktı.

- Efendi ben daha ucuz götürürüm.

Öteden arabacının biri dayanamadı:

- Abe Dursun nöbeti bozmasan a!

Dursun hiç aldırmadı, arabasını sıradan çıkarıp ileriye sürerek:

- Beğefendi buraya gel ben daha ucuz götürürüm. Dedi ve müşteriyi alarak, arkasından savrulan acı sözlere, küfürlere kulak asmadan sürdü, gitti.

Şimdi arabacılar kızmışlardı. Böyle usulsüzlüğe karşı tedbir düşünmeğe başladılar. Uzun uzun müzakereden sonra bir kere Dursunun dayısına müracaat etmeğe karar verdiler.

O gün akşam üzeri Dursun eve geldiği vakit dayısını kaşları çatık gördü. Birden bire işin farkına varamadı. Yemekten sonra dayısı Dursun'u öteki odaya çekerek, kapıyı kapadı ve söze başladı.

- Bak oğlum, bu alemde her şey bir sıra, bir usül altındadır. Devletin kanunları olduğu gibi, esnâfların da kendi aralarında birtakım kanunları var. Biz arabacıyız bizim usülümüz de birbirimizi ziyâna sokmamak, elimizden gelen yardımı

birbirimizden esirgememektir. Eğer herkes alabildiğine giderse sonra iş kötüleşir. Sen daha ucuz götürmek istersen, bir öteki çıkar, senden de ucuz götürmeğe çalışır, araya bir kere böyle rekabet girdi mi, esnâfın hali nice olur? Sanma ki müşteriler de bundan memnun olsun. İki arabacı birbiriyle kavgaya giriştiler mi, acele işi olan bir müşteri de beklemeğe mecbur olur. Müşteri yoluna mı gidecek, yoksa arabacıların kavgasını mı dinleyecek? Böyle olmaz, oğlum. Artık sen çocuk da değilsin, eyiyi, kötüyü anlarsın, dik kafalılık edip de yine bildiğin gibi okursan sonra seninle darılır, ayrılırım.

Dursun birdenbire ateşlendi:

- İyi ama dayı benim atlarım genç, dinç. Arabam yeni. Masrafım da ona göre ziyâde. Şimdi sıska yürümez atları, kirli arabası ile tenbel tenbel oturan gece gündüz sarhoşlukla vakit geçiren arabacılarla ben kendimi bir tutar mıyım? Kim daha çok çalışır ve layık olursa, o daha çok kazanmalı değil mi? Ortada bir hak var. Hak da bendedir.

Dayısı kaşlarını çatdı, bu ateşli çocuğa nasıl meram anlatacağını bilmiyordu. Akı çoğalmış kır bıyıklarını burduktan sonra dedi ki:

(Sayfa 7)

- Oğlum arabacılık bir ocaktır, bir ocak da tıbkı bir âile gibidir. Bir âilenin adamları arasındaki rekabet câiz midir? Hiç sen, bir babanın oğluyla yahud bir oğlanın babasıyla kazanç yarışına girişdiğini gördün mü? Arabacı ocağında da herkes birbirine yardım etmeye, herkes birbirinin kazancını korumaya, kardeş gibi yaşamaya, birbirini kırmamaya çalışır. Yoksa başka dürlü iş düzgün gitmez. Sen haktan bahsediyorsun. Hak, düzgünlükte, güzel geçinmekte, birbirine yardım etmektedir. Herkes senin gibi düşünse, o vakit dünyada ne kadar zayıf ve zavallı kimseler varsa, hepsinin açlıktan ölmesi lazım gelir. Yazık değil mi? Arkadaşlarının içinde sarhoşluk, ahlaksızlık edenler varsa, onları doğru yola getirmek, o pis huylarından vazgeçirmek içün elden geldiği kadar çalış. Yoksa ocağın senelerden beri kurulmuş kâ'idesini bozma. İşte sana son söz. Yine dik kafalılık edersen ben de dediğimi yaparım.

Dursun cevab vermedi. Fakat dayısının söylediklerine bir dürlü aklı yatmıyordu. Birkaç gün yine nöbete ri'ayet etti. Arabacılar Dursun'un uslandığını zannederek sevindiler. Lakin bir hafta sonra yine birgün Dursun, uzaktan gelmekte olan bir müşteriye doğru sıradan çıktı:

- Beğefendi, gel ben götüreyim. Dedi. Arabacılar yine şaşırdılar. Öteden kâhya göründü:

Beğefendi, sıra onun değildir. Birinci arabaya buyurun, dedi. Müşteri nereye gideceginde tereddüt etti. Dursun, Arabasını daha yaklaştırarak:

- Beğefendi, o pis arabada ne yapacaksın? Benim arabam yeni, atlarım sağlam. Daha çabuk ve daha ucuz götürürüm. Dedi. Ve müşteriyi alarak atlarını sürdü. Kâhya Dursun'un arkasından:

- Bu ne baş belası herifmiş be! Ocağın düzenini bozuyor. İçimizden bunu defetmeliyiz. Diye bağırdı. Yine Dursun'un dayısına gittiler. Akşam üzeri Dursun

eve geldiği vakit kapıyı kapalı buldu. Ahır kapısı da kapanıktı. Evin kapısını çaldı, çaldı. Nihayet cumbadan karısının gözyaşlarıyla kısılmış sesi işitildi:

- Kimdir o? Sen misin Dursun? Babam sana kızmış, nereye isterse oraya gitsin, bir daha uğramasın dedi. Beni de barakmıyor. Ben de ne yapacağımı şaşırdım. Aman Allahım.

Bu sözleri bir hıçkırık takib etti. Dursun kızdı, köpürdü. O öfke ile karısına hiç cevab vermedi; atlarını sürdü, gitti.

Hem gidiyor, hem düşünüyordu. Şimdi ne yapacaktı? Atlar bütün gün çalışa çalışa yorulmuştu; karınları acıkmışdı. Nereye gidecekdi? Bu saatte bir ahır kiralamak mümkün değildi. Hem bakalım, kiralık ahır bulabilecek mi idi? Yarabbi! Ne idi bu başına gelen? Karısına da acıyordu. O zavallı da dayısı ile kendi arasındaki fikir başkalığının kurbanı oluyordu. Dayısı mı haklı idi acaba? Dursun başını salladı. Hayır, dayısı haklı değildi. Lakin kendisinde de biraz inad vardı galiba. Dursun, akşamın serin rüzgârı alnına vurdukça daha serin kanlı düşünmeğe başladı. Şimdi kabahati kendisinde buluyordu. Neden bu kadar inad etmişdi? Herkesin gittiği yola gitmekten başka çare var mı idi? Fakat bu haksızlığa da nasıl razı olmalı?

Dursun böyle düşünerek arabasını yavaş yavaş sürerken, dalgın gözleri kanburu çıkmış, inleye inleye giden bir ihtiyara rastladı. Adamcağızın haline acıdı. İhtiyarın yanında arabasını durdurdu:

- Baba nereye gidiyorsun? Yolun uzaksa, gel seni götüreyim. Dedi. İhtiyar, başını kaldırdı. Uzun ak

(Sayfa 8)

kirpiklerinin altındaki fersiz gözleriyle Dursun'u süzdü. Teklifi alay zannetmişdi. Dursun :

- Gel babacığım, gel. Görüyorum, pek bozulmuşsun. İşim yok, gideceğin yere kadar seni götüreyim. Dedi. İhtiyar bin zahmetle arabanın içüne girdi.

- Nereye gideceksin?

- Yedikuleye.

Araba yola düzüldü. Dursun, ihtiyara sordu:

- Adın ne baba? Ne iş yapıyorsun?

İhtiyar titrek sesiyle cevab verdi:

- Adım Ali Dayı. Şimdi hiçbir iş tutmuyorum. Eskiden hamaldım. Gençliğimde en ağır yükleri taşırdım. Fakat yavaş yavaş gücüm azaldı. Yük taşıyamaz oldum. Nihayet büsbütün düştüm. Bizim gümrükteki arkadaşlar, on üç yaşındaki oğlum Hasan'ı benim yerime aldılar. Şimdi o beni geçindiriyor.

Dursun sordu:

- Baba on üç yaşındaki çocuk hamallık edebilir mi? Onun yaşı ne, gücü ne?

İhtiyar - Hasanım o kadar cılız değildir; fakat dediğin gibi büyük yükleri

taşıyamaz. Bizim ocak, benim kırk senelik hizmetime karşılık olarak Hasanımı aldılar. Ona ufak tefek yükleri taşıttırıyor, tam gündelik veriyorlar. Ben de genç iken başka arkadaşlarım içün çalışmışdım. Şimdi de arkadaşlarım benim içün çalışıyor.

Oğlum, bir ocakta işleyen esnâfın ocağına karşı birikmiş olan emektarlığına gedikli derler. Bu bir haktır. Şimdi sen arabacısın, gençsin. Atların kavvetli, araban yeni. Nöbet bekliyorsun, diğerleri içün kendi gücünden, atlarının kuvvetinden istifade etmiyorsun. Elbette birgün sen de ihtiyarlayacaksın, atların böyle dinç kalmayacak, araban eskiyecek. İşte o vakit de ocağın genç arabacıları seninle rekabete girişmeyecek.

Bu sözler Dursun'un aklını başına getirdi. Dayısının öğütlerini şimdi daha iyi anlıyordu. Dayısı haklı idi. Dursun, atları kamçıladı, bu muhterem ihtiyarı yerine çabuk götürmek, sonra da dönüp esnâf kâhyasını görmek istiyordu..Bu ihtiyarı gördüğüne, onu söylettiğine ne kadar seviniyordu. İyi kalbli bir delikanlı idi. Aklınca hak diye yapdığı hallerin ne kadar fenalık olduğunu şimdi tasdik ediyordu.

Nihayet, Yedikule'ye geldiler. İhtiyarı indirdi. Adamcağız Dua ediyordu.

- Berhudâr ol evlâdım. Allah tutduğunu kolay getirsin. Arkan yere gelmesin...

Dursun dinleyemedi, arabasını çevirerek Bayezid'e doğru hızla sürdü. Bayezid'e gelince, arabasını sıraya sokdu. Doğruca kahveye geldi, gözüyle kâhyayı araştırdı. Gidüp elini öpdü:

- Bundan sonra ocağın emrinden çıkmayacağım. Arkadaşlarla beraber kusurumu 'affediniz. Dedi. Kâhya, memnun oldu:

- Dayın şimdi buradaydı. Seni eve koymadığını söyledi. Haydi beraber gidelim, sizi barıştırayım. Beraberce kalktılar. Kâhya arabanın içüne, Dursun da yerine oturdu. Eve geldiler. Kâhya kapıyı çaldı. Yine cumbadan bir ses sordu:

- Kimdir o?

Kâhya cevab verdi:

- Arabacılar kâhyası..

Biraz sonra kapı açıldı. Dursun'un dayısı göründü:

- Buyurun kâhya.

Kâhya - Sana Dursun'u getirdim. Artık uslanmış. Bir daha ocağın kaidesini bozmayacakmış. Ben de kefil oluyorum.

Dursun ilerledi; dayısının elini öpdü ve barıştılar.

Kâzım Nâmi

-------**-------

Celâl Sâhir **Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı**

-------**-------

(Sayfa 9)

İkinci Basılışı

HALKA DOĞRU

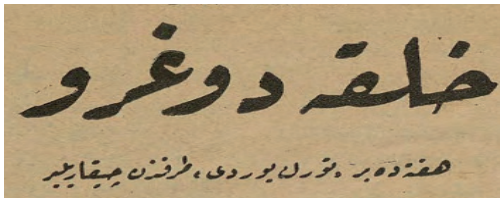

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl: 1 Sayı: 2	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye** **Caddesinde 40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 18 Nisan 1329**

Bu sayıdaki yazılar

Edebiyat: Gemici, Mehmed Emin * Bayrak Türküsü, Aka Gündüz * Öğüt: İslâmlıkta Tevekkül, M. * Halkın Dertleri: Bir mektup, Bekçi Mustafa Baba * Küçük Hikâye: Ali Dayının Hikâyesi, Kâzım Nâmi * Köylünün Fikri: Bir köylü beni uyandırdı, Maraşlıoğlu

-------**-------

Edebiyat

GEMİCİ

O, Karadeniz'in yalçın kayalarına sırtını vermiş oturuyordu. Kaşları çatılmış, burun delikleri kalkmış olduğu halde denize doğru bakıyordu; arada bir dişlerini gıcırdatarak avuçlarını sıkıyor, ciğerlerini şişirerek göğsünü geçiriyordu. Zindanın duvarlarını yıkmak ve zincirlerini parçalamak isteyen bir mahpus gibi idi. Birden bire oturduğu yerden sıçrayub kalktı. Nasırlı ve kalınlaşmış parmakları arasında zifiri bir renk bağlayan yarım cigarasını bir çekişte bitirerek yere fırlatdı, hiddetle ayağının altındaki çakıl taşlarına: "Tüh" diye tükürdü; hızlı hızlı gemilerin çekildiği kumsala yürümeğe başladı. Yürürken durdu, dönüp arkasına denize bir kere daha baktı ve ağzından şu sözler döküldü: Halâ esiyor, halâ uluyor, dinemedi mübarek! …

- Olmaz kuzum, bu gibi işlerde insanoğlunun dediği olmaz. Sana gemiler yaptırtmak içün ormanlar, yelkenler açtırtmak içün rüzgârlar yaradan Tanrı'nın dediği olur. Eğer sen istersen dertlilerin iniltilerini kesebilirsin; kötülükleri ortadan kaldırabilirsin; ancak bir fırtınayı dindiremezsin; hatta başının bir karış yukarısında uçan bir sinek kuşunun kanadlarını durduramazsın. Ama sen bana diyeceksin ki: "Ben böyle karada kalırsam senin o dediğin şeyleri nasıl yapabilirim?" Doğru! … Lakin sen istersen karada da kalmazsın. Gemini engin denizlerde de yürütebilirsin; dalgaları balina balıkları gibi yarup geçebilirsin, bu da senin elindedir. Çünkü rüzgârı senin içün yaradan kömürü başkası içün yaratmamışdır.

Mehmed Emin

-------**-------

BAYRAK TÜRKÜSÜ

Bir yar sevdim ay çehreli, yıldız gözlüdür,
Gonca gibi dudakları sevda sözlüdür,
Bağrı Kurân, gönlü imân, melek yüzlüdür…
Tanrım, beni sen ayırma bu sevdalımdan

"Al bayrak"dır sevdâlımın adıyla sanı,
Elbet bir gün gelir şânı tutar cihanı,
Yeter olsun bitsün artık Türkün hüsrânı…
Tanrım, beni sen ayırma bu sevdalımdan.

Aka Gündüz

(Sayfa 10)

Öğüd

İSLÂMLIKDA TEVEKKÜL

Aramızda eskiden beri yayılmış pek yanlış bir söz vardır: "Tevekkülün gemisi batmaz" derler. Halbuki bunun ne kadar yanlış ve zararlı bir söz olduğunu herkes kendi nefsinde tecrübe etmişdir. Yapacağı bir işe sarılmayan adam ne kadar tevekkül sahibi olursa olsun asla o işi ileri götüremez. Çünkü ona tevekkül değil miskinlik, tenbellik derler. Hak Te'âla hazretleri işsizleri sevmediğini Kur'an-ı Kerimde açık açık beyan buyuruyor, Hazret-i Peygamber de birçok hadis-i şeriflerinde çalışanların Allahın sevgili kulları olduğunu ümmetine anlatıyor.

Öyle iken İslâmlığa yakışmayacak hallerde bulunmak, sonra da ona tevekkül ismini vermek gayet yanlıştır. Müslümanlıkta şart olan ölünceye kadar çalışıp para kazanmak, çoluğunu çocuğunu iyi bakıp okutmak, konu komşuya elden geldiği kadar mu'avenet etmek. Donanmaya, orduya, mekteblere dâima iâne vermektir. İşte asıl tevekkül budur. Yoksa tenbel tenbel kahvehane köşesinde oturup da işlerini Allaha ısmarlayanlar, âilelerini yoksulluk içinde bırakanlar dünyada sefalet çektikleri gibi yarın ahiretde de cehennem azabına layık olmuş olurlar.

İslâmlıkta tevekkülün ne demek olduğunu daha iyi anlatabilmek içün size eski bir hikâye söyleyeyim:

Peygamberimiz Efendimiz Hazretlerinin ikinci halifesi Hz. Ömer bin El-Hattab'dır. Hz. Ömer şiddetiyle, doğruluğuyla, İslâm dinine ettiği büyük hizmetleriyle meşhurdur. Onun halifeliği zamanında İran, Suriye, Mısır gibi büyük kıt'alar İslâmlar eline geçti, İslâm dini her tarafa yayıldı. Çünkü halifenin adaleti sayesinde koskoca İslâm memleketinin hiçbir yerinde fenalık olmuyor, Hz. Ömer'in korkusundan fenalar başkaldıramıyordu.

Hz. Ömer bir gün evinin kapısı önünde oturup halkın davalarını görürken, birdenbire bedevi bir Arap geldi. Halife'ye:

Esselamü aleyküm ya Emir'ül müminin! Dedi. Hz. Ömer bedevinin selamını aldıktan sonra;

- Ne istiyorsun ? diye sordu. Onun üzerine bedevi şu cevabı verdi:

Geçen gün çölde namaz kılarken devemi gayıp ettim. Onu isterim.

Tuhaf şey! Deveyi bağlamış olduğun halde nasıl oldu da ipini çözdü?... Galiba iyi bağlamamışsın ki sen namaz kılıncaya kadar kaçup gitmiş. Öyle ise kabahat senin.

Bedevi Hz. Ömer'in bu sözü üzerine biraz düşündü . Sonra dedi ki:

- Hayır, ya Ömer ! Deve ipini çözüp kaçmadı. Ben namaza durmadan evvel onu bağlamadım. Pek ziyâde tevekkül sahibi olduğum içün Allaha emanet ettim. Fakat namazı bitirince bir de baktım ki deveden hiçbir iz yok. Onun üzerine meseleyi anlatarak devemi istemek içün buraya geldim. Cenab-ı Hak kendisine emanet edilen bir şeyi böyle gayıbeder mi?

Hz. Ömer kaşlarını çatdı. Bedeviye sert bir sesle şu cevabı verdi:

- Akılsız herif! Cenab-ı Hak haşa sümme haşa insanların emanetçisi değil ki senin deveni saklasın. Senin yapdığına tevekkül değil, miskinlik, akılsızlık derler. Eğer namaza durmadan evvel üşenmeyüp de devenin ipini sağlam bir kazığa bağlasaydın, başına bu felâket gelmezdi. İnsan devesini evvela sağlam kazığa bağlamalı. Ondan sonra Allaha emanet etmeli, İslâmlık'ta tevekkülün ma'nası budur.

(Sayfa 11)

Bedevi, Hz. Ömer'in bu sözlerini dinledikten sonra utanub çekildi. Hz. Ömer bu suretle yalnız o bedeviye değil, bütün İslâmlara, İslâmlıkta tevekkülün nasıl olduğunu öğretmiş oldu.

M .

-------**-------

Halkın Dedikleri

BİR MEKTUP

"Bekçi Mustafa Baba" imzasıyla gelen şu aşağıki mektubu ceridemize basıyoruz. Bize halkımızın dertlerini ve dermanlarını bildirecek okuyucularımızı bekliyoruz:

Efendilerim ,

Çıkardığınız "Halka Doğru" gazetesini gördüm, okudum; rüyayı zamanında görmüş, pek de yolunda doğru yürümüşsünüz. Allah, o koca nineden razı olsun! Bana öyle geliyor ki o Hızırdır, bu milletin artık uyandırılması, korunması, kurtarılması zamanı gelmişdir de Hızır aleyhisselâm size düşte ihtiyar ana kılığında görünmüş ve o sözleri söylemiş.

Evet, bilinmelidir ki "millet"in kökü, anası, temeli halktır. Halkı, halkın duygularını düzeltmezseniz, halka doğru duygular vermezseniz bu yurd, şu zavallı harap memleket şenlenmez. Millet belini doğrultamaz.

Kökü çürük ağaç dallanmaz, meyve vermez, nihayet kurur da. Sıska, sıtmalı, illetli bir anadan doğacak çocuk ona göre olur. Çürük temel üstüne yapı yapılmaz, yapılırsa çok sürmez. Yazık ki bunu şimdiye kadar kimse anlamadı, anlamak da istemedi. İçimizden biraz mektep, medrese görenler, bilemez nasıl bir duygu, anlaşılamaz bir kaygu ile bizden ayrılıp uzaklaşıyorlar. Güya yükseliyorlar; kendi kendilerine bir âlem kuruyor, kendilerine göre bir dille kendi, kendilerine konuşuyor, kendi kendilerine haşr, neşr oluyorlar.

Biz, zavallı biz, başlarının üzerinde uçuşan sabun köpüklerinin allı, yeşilli menevişlerle kaynaşmalarını aşağıdan alık alık seyre dalan saf çocuklar gibi bunlara baka kalıyoruz. Uçuyorlar, uçuyorlar ve nihayet sönüp gidiyorlar.

Yine bu efendiler, kendi aralarında diyorlarmış ki:

"Bu halk kadir bilmiyor, kendi kalem sahiplerine, kendi şâ'irlerine başka milletler kadar hürmet itmiyor."

İnsaf ediniz, böyle mi? Bu halk içinde Âşık Ömeri, Âşık Keremi, Şah İsmail'i, Arzu ile Kanberi, Köroğlu'nu unutan tek kimse var mı? Battal Gazi, Hayber Kal'ası, Ebu Müslim Horasanî okunmadık bir kış gecesi geçer mi?

Hayır efendim hayır, biz kadir kıymet biliriz; elverir ki anlayalım ve bilelim.

Gözünüzün önüne bir büyük meclis, büyük bir dernek getiriniz ki orada bulunanlar hep bir dilek, hep bir din, hep bir dil taşısınlar ve hep bir iş içün oraya toplanmış olsunlar. Sonra bunlar arasından iki yahud üç dört kişi alınız ki onlar, kendilerini herkesden üstün görenlerdeki benlikle kendi aralarında, mecliste yabancı bir kuşdiliyle konuşsunlar, birbirlerinin kulaklarına fısıldasınlar. Kaşla, gözle birbirleriyle anlaşsınlar ve sonunda: "İşte biz meclisteki işimizi bitirdik, sizin yapacağınız şeylerin hepsini söyledik, anlatdık" deyip yürüyüversünler.

Şimdi bunlara, bu pek büyük efendilere o meclistekiler ne demek lazım gelir? "Allah sizden razı olsun, hakikaten derneğe nurlar saçtınız, meclisi uyandırdınız; sizin bu hizmetinizi biz artık unutmayız. Siz dünyada da, ahirette de bizim büyüklerimizsiniz." mi desinler? Derlerse yalan, bühtan, istihza olmaz mı?

(Sayfa 12)

Bana kalırsa onlara: "Efendiler, siz âdetâ meclisi, hepimizi tahkir ettiniz." diye çıkışılmalıdır ve bir daha gelmek isterlerse meclise sokmamalıdır bile.

Halkın millet arasında yeri, ehemmiyeti varsa, halka millet denir. Milletin de âlimlerine, yazıcılarına, şâ'irlerine kadir kıymet biçmesi, onları başlarında gezdirmesi gözetilir ise, halka o değeri vermeli, onunla adamlar gibi konuşmalı. Onlara göre söz söylemeli, halka hürmet etmeli, milleti millet tanımalı.

Sen beni unut, ben seni unutmayayım, sen bana hor bak, ben seni seveyim, bu nerede?

Geçen gün dostlardan biri anlatıyordu: Halkı sevenlerden bir yürek ve kalem sahibi zamanımız şâ'irlerinden birine: "Efendim biraz da şu zavallı millete duygu verir şeyler yazsanız." Demiş. Öteki hemen yumruklarını sıkmış ve bağırmış: "Biz, yalnız kendimiz içün yazıyoruz." Ya?.. Öyle ise bizden ne istiyorsunuz, şâ'ir efendi?

Ah, efendim, ah! Bizim şu zavallı halkın daha ne hicrânlarımız vardır. Bilirsiniz ki din bizce her şeyden üstündür. Yazık ki bizim âlimlerimiz, halktan kadir, kıymet gözeten büyük efendiler halâ bize bir ilmihal yazmadılar; bu kadar senedir bütün dinimizi, diyanetimizi şu mızraklı ilmihalden öğreniyoruz.

Câmi'e gideriz. Hatib hutbe okur: Arabca; vâ'iz va'az eder: Bilmem ne dilce.

Mesela vâ'iz efendi Peygamberimizin bir emrinden bahsedecek değil mi? Başlar: "Evvel gül-i gülizâr belâgat ve o bülbül-i bağ fesahat." Abdestten, namazdan bahsetmek ister: "Vuzuyi müfsid olan şeyler inde'l-fuka şunlardır." der.

Dünya işlerimiz de böyle… Ben İstanbul'daki konferanslardan bahsetmeyeceğim. Çünkü konsferanscıların hepsi yukarıda zikri geçen şâ'ir takımındandırlar. Onlar hep kendileri içün yazar, kendileri içün söylerler.

Ben, köylerde, çiftliklerde ahaliye ekin, çiftcilik usullerini göstermeğe me'mûr olanlardan, köylerdeki hayvanların hastalıklardan korunması yollarını köylülere belletmek mecburiyetinde olan baytarlardan size misaller getireceğim.

Zirâ'at me'mûru efendi, mesela civardaki bataklığın kurutulması içün halkı teşvik ediyor, söylüyor ve ez-cümle diyor ki: "Bataklıkların teybisi yalnız zira'at içün değil, aynı zamanda sıhhat-i umumiye içün de nafi'dir. Bataklıklar mürgi bir takım tesirat ile etrafındaki kurrada meskûn ahaliyi güna gün emrâzâ giriftâr eder."

Baytar efendi, hayvan hastalıklarından bahsediyor: "Veba-i bakari hayvanat-ı bakariye içün pek mühlik bir afettir. Bunun içün kurra ahali-yi muhteremesinin ehemmiyetle nazar-ı dikkatini celb etmek lazım geliyor:" Alt tarafı da artık şu mukaddemeye göre hamd olsun, köylerin semtine doktor uğramıyor, uğrasa onlardan mutlaka Fransızca ile karışık kim bilir neler söyleyip geçecekler.

Tahsildarlardan memnunuz. Onlar hep açık Türkçe söylerler: "Hişt babalık, gel bakalım, elli guruş vergin birikmiş, hadi sökül." Ah, herkes vazifesini böyle yapsa.

Şu son günlerde ortalığa bir söz daha çıktı: Köylerdeki ahali okuyup yazmıyorlarmış. Açılan mektebler halka bu faydayı vermiyormuş. Köy mekteblerinde çocuklar altı sene okumalı imiş.

İki evvelki söz doğru, son söz yanlış.

Köy mekteblerinden istediğimiz fayda görülmüyorsa sebebi kitaplarımız, kâtiplerimizdir. İlkin onları düzeltmeli yoksa bir köy çocuğunu altı sene bir mektebde tutamazsınız; çünkü onlar, hatta sekiz dokuz yaşlarında böyle tarlalarda,

(Sayfa 13)

çayırlarda babalarının yardımcısıdırlar. Ondan sonra ise bir köylü çocuğu âdetâ evin direğidir.

Siz şu Türkçe'nin şu çarpık imlasını, şu bin bir çeşit mağazalarını andıran sözleri ortadan kaldırabiliyor musunuz? İşte iş bitti, her şey yoluna girdi demektir.

Daha geçen gün İstanbul gazetelerinden bilmem hangisi Boğaziçi'nin "teşciri" diye bir şey yazmadı mı? Bogaziçi'nin iki tarafındaki sırtlara ağaç dikmeyi hükûmet münasip görmüş, güzel! fakat bunu bize: "Boğaziçinin teşciri diye mi haber vermeli?

Farz edelim ki köy mekteblerindeki tahsil altı seneye çıkarıldı; yine diyelim ki halkı da çocuklarını altı sene mektebde bırakmaya mecbur ettik; siz burada ağaç dikmeyi "teşcir" diye yazdıkça çıkacak çocuklar yine bizim eski dostlarımızla, Aşık Ömerle, Aşık Garible, Battal Gazi ile baş başa kalacaklardır.

Bu büyük bir derttir: Bakınız siz bile kendinizi daha ilk sayıda daha başlangıçta gayıb ediyor, şaşırıyorsunuz:

Şu "dinî, ahlâkî, iktisadî, ictimâî malumat lazım" sözü ne demek oluyor? Sâkin sizin içinizde de o halkın içinde kuşdili konuşan kibirli efendilerden kimse bulunmasın. Hele şu "şuursuz mefkûre" aklımı başımdan aldı, fikrimi, beynimi darmadağınık etti. Nasıl, bunu size bizim koca nine mi söyledi? O zavallı ihtiyar Türk şuursuz mefkûreyi nereden bulsun?

Ah, evet, zor… Birden bire halka inmek, halkla senli benli görüşmek zor, pek zor, fakat zararı yok, alışırsınız… Bunları mahsûsen yazdım ki yazılarınızın halk tarafından can ve gönülden okunduğunu anlaya, ona göre çalışasınız. Allah yardımcınız olsun, amin!

-------**-------

Küçük Hikâye

ALİ DAYI'NIN HİKÂYESİ

Ali Dayı ara sıra aklına esdikçe köyünden kalkar, dağarcığını omuzlar, eline sopasını alır, Şile'deki tanıdıklarından birinin yelken kayığına binerek İstanbul'a gelirdi.

Ali Dayı elli beş yaşlarında bir adamdı, kırı çok sakalı, yaz kış tarlada güneşin ve belin bakırımsı esmer renge sokduğu yüzüne başka bir tatlık verirdi. Köyde onu herkes severdi. Çocukluğunda köy imamından Kur'an okumayı öğrendiği gibi, askerliğinde de Aşık Garib'i, Kerem'i, Aşık Ömer'i su gibi okuyacak, şöyle böyle ceride yazısını sökebilecek kadar okuyup yazmayı da öğrenmişdi.

Köyün imamı bile, Ali Dayı'yı sayardı. Kim bir güçlüğe düşse ona gelir, öğüt isterdi. Onun düşünceleri çok def'a doğru çıkardı. Ali Dayı dini bütün bir Müslümandı. Ömründe hemen hasta olmamışdı. Yazın en sıcak, kışın en soğuk günlerde bile Ali Dayı beş vakit namazını köyün câmiinde kılardı. Onun içün câmide cemaat eksik olmazdı. Her namazdan sonra köylüyü etrafına toplar, onlara başından geçmiş veya başkalarından işitmiş olduğu hikâyeleri tatlı tatlı anlatır, tatlı tatlı dinletirdi.

Askerlikten geldikten sonra üç dört senede bir İstanbul'a kadar gelmeyi, birkaç gün oturarak ulu câmiilerde büyük cema'atlerde namaz kılmayı türbeleri ziyâret etmeyi adet edinmişdi.

(Sayfa 14)

İşte yine böyle bir niyetle İstanbul'a gelmiş, tanıdıklardan Şileli Rüstem Re'is'in evinde konaklamışdı. Geldiğinin ikinci gecesi Şilelilerden dört beş kayıkçı Rüstem Re'isin misafiriyle görüşmek içün geldiler.

Bunların ikisi artık İstanbul'da evlenmiş, yerleşmiş, çoluk çocuk sahibi olmuşlardı. Kahveler içildikten, dereden tepeden hoş beş olduktan sonra evli misafirlerden biri derin bir ah çekti:

- Memleketimi bırakıp buraya geldiğime o kadar yanmıyorum. Lakin sersemlik edip de evlendiğime kızıyorum. Evvelden bir candım, çalışır, çabalar, kazandığımla Beğ gibi yaşardım. Evlenince iki can olduk; bu da o kadar ağır gelmedi; bütün günün yorgunluğu akşam eve gelince gidiyordu. Rahat ediyordum; bir sene sonra bizim karı bir oğlan doğurdu. O vakit bendeki keyfi görmeli idi: Çocuğun doğduğu gün, kürekleri çekerken kollarıma daha çok kuvvet geldiğini duydum. Ne ise Allahım şükür, üçümüzü geçindirecek kadar kazanıyordum. Fazla bir can gelince, Allah rızkını da beraber veriyor.. Uzatmayalım, iki yıl sonra bir oğlan daha doğdu. Kadıncağız bu sefer hastalandı, hocaya hekime koştum, fayda etmedi. Zavallı beni iki yetimle yalnız bıraktı. Allah gani gani rahmet eylesin, gürledi gitti. Biri iki yaşında, öteki yeni domuş iki çocukla kukumav gibi ortada kalınca aklımı şaştım. Karımın hiç kimsesi yokdu. Bu çocukları kime vereyim? Mahallemizde kurşuncu Nefise Mollaya koştum, yalvardım. Kadıncağız kalktı, evime kadar geldi. Hâlime acıdı:

- Oğlum, büyüğünü ben alırım, küçüğünü de komşum Rukiye kalfanın kızına veririm, bir iki gün emzirsin. Yavrucak ölmesin. Lakin bu böyle olmaz. Hem çocuklara hem sana bakmak içün bir daha evlenmelisin. Şimdi ben çocukları alır giderim, sen akşama bize gel. Bizimki ile beraber düşünür, taşınır, birşey yaparız dedi, küçüğü kucağına aldı, büyüğü de ben kucakladım, Nefise Molla'nın evine gittik. Nihayet akşam kocası Veli amca ile uzun uzadıya konuştuk. Ben tekrar evlenmek istemiyordum. Kadere karşı ne yapılır, "her ne denlü tedbir istesek olmaz mukadderden ziyâde." Arandı, tarandı; dul bir taze bulundu. Yeniden evlendik. Küçüğü emzikle büyütmeğe başladık. Aradan birkaç sene geçti. Çocuklar yavaş yavaş büyüdüler. Ara sıra çocukların vücutlarında çürük, bere yerleri görüyor, karıya sorardım:

- Bugün ikisi kavga ettiler, birbirini çimdiklediler. Diyordu. Nihayet yanımızdaki Nuri Ağa işi anlatdı. Meğerse, bizim karı, ben evden çıktıktan sonra çocukları öldüresiye döğüyormuş. Zaten bu meymenetsiz karıdan hoşlanmamışdım, boşadım.

Yine çocuklarla yalnız kaldım. Biri yedi öteki beş yaşında. Gündüzleri yine Nefise Molla'nın evine bırakıyorum, kendim çalışıyorum. Bu böyle sürecek değil a… Birgün Nefise Molla da bıkacak. Ne yapacağımı şaşırdım, aklım başımda değil.

Ali Dayı hikâyeyi sonuna kadar dinledi, sonra:

- Sizin kayıkcı ocağınız yok mu? Diye sordu. Kayıkcılar "var" dediler.

Ali Dayı dedi ki:

- Bakınız ağalar, ben size bir şey söyleyeyim. İstanbul gibi bir yerde, bir ocak halinde yaşadığınız halde böyle güçlüklere çare bulamamanıza aklım ermiyor. Ocak ne demek? Yardımlaşmak içün âzâsı birbirine bağlanmış bir ev halkı demek değil mi? Bakınız biz köyde ne yapıyoruz?

Ben vakti ile askerliğimde çok yer gezmiş idim, bazı yerlerde ibret alınacak birçok şey görmüştüm. Köyüme geldikten sonra, birgün aksakalları, ağaları

(Sayfa 15)

topladım. Köyümüzün yanında oldukça geniş bir bataklık vardı, burası hiçbir işe yaramıyordu. Yazın pis pis de kokuyor, köyümüze hastalık veriyordu. Dedim ki: "Ağalar, şu bataklık yıllardan beri burada duruyor, arada sığırlarımız, hergelelerimiz içüne batıyor, kurtaramazsak ölüyor, sonra hepiniz sıtmadan kırılıyorsunuz. Geliniz burasını kurutalım." Ağalar şaşkın şaşkın yüzüme baka kaldılar. Koca bataklığın kurutulmasını imkânsız sanıyorlardı. Artık onlara anlatdım: "Tarlalarda işsiz olduğumuz günler, kazmalarımızı, çapalarımızı alır, bataklığın sularını akıtacak suretde arklar, hendekler açmaya başlarız. Sular bunların içüne doldukça bir kısmını toprak çeker, bir kısmı hendeklerde kalsa bile yavaş yavaş bataklıkta suyun altındaki toprak meydana çıkar. Böylece bataklığı kuruttuktan sonra, orasını nöbetle süreriz, nöbetle eker, nöbetle biçeriz. Bu büyük tarlanın ekini hepimizin malı olur; onu büyük bir ambara kor, sonra satarız. Parasını müşterek bir sandığa yerleştiririz. Her sene böyle topladığımız paralar, sandıkta biriktikçe, birçok şey olur, o paradan mekteb yaparız, câmii ta'mir ederiz, fukaramızı gözetleriz; öküzü, sabanı olmayana öküz, saban alırız. Daha birçok şeyler yaparız. Ben askerliğimde gördüm; sıtma bataklıktan olurmuş. Doğrusu da öyle ya, bakınız, te tepedeki köyde sıtma var mı? Çünkü orada bataklık yok. Onun içün bataklık kuruyunca, siz de sıtmadan kurtulmuş olursunuz.

Ağalar sözümü dinlediler; hemen işe başladık. Çalıştık, çabaladık; bir az güçlük çektik; fakat Allah'ın inayetiyle istediğimize nâil olduk. Bügün köyümüzde ne bataklık var, ne de sıtma. Güzel bir mektebimiz var, İstanbul'dan dört yüz guruş maaşla bir de hoca getirdik. Çocuklarımız, bülbül gibi Kur'an okuyor, kâtip gibi yazı yazıyor. Beğler gibi gazete okuyor, siz de yapsanız a… Ocaktaki sandığınıza her günkü kazancınızdan biraz ziyâdece ayırıp koysanız, az zamanda eyice para birikir. O vakit neler yaparsınız neler? Birbirinize ufak ufak yardımlardan başlarsanız da paranız çoklaştıkça, kendi çocuklarınızı okutacak gecelik mektepleri, iş haneler, ne isterseniz hepsini yaparsınız. Böyle sıkıntıya düşmezsiniz. Aranızda şimdiden daha sıkı bir arkadaşlık, bir kardaşlık olur. Düşmanınız olmaz.

Ali Dayı sözünü kesti; misafirler birbirlerinin yüzüne bakmaya ve bu kadar faydalı, iyi bir şeyi niye düşünemediklerini şaşmaya başladılar. Artık vakit de geçmiş olduğundan ertesi akşam yine bu işi konuşmak üzere ayrıldılar.

Kâzım Nâmi

-------**-------

Köylünün Fikri

BİR KÖYLÜ BENİ UYANDIRDI

Geçen gün akrabamdan bir köylü ile konuşuyordum; yapacağımız işlerden, köylüleri uyandırmak istediğimizden bahsettim. Köylü dayı beni uzun uzun süzdü; biraz düşündü; sonra dedi ki:

-Anlıyorum, birşeyler yapmak istiyorsunuz; fakat ne yapmak istediğinizi bilmiyorsunuz. Siz bizi iyi edilmeğe muhtaç bir hasta sanıyorsunuz da asıl kendi hastalığınızı görmüyorsunuz.

Biz köylüler, tenbelmişiz, câhilmişiz, bilmem ne imişiz. Şüphesiz, sizin kadar âlim değiliz. Okuma yazma bilmiyoruz. Sizin gibi büyük şeylerle kafalarımızı yormuyoruz. Doğrudur: Biz câhiliz, tenbeliz, bununla beraber sizin karınlarınızı doyuran, üstünüzü giydiren, süslü evlerinizi yaptıran biz câhil

(Sayfa 16)

ve tenbel köylüleriz. Siz ise ekmeğinizi alın teriyle kazanmaktan aciz insanlarsınız. Devlet hazinesi size maaş vermese hepiniz açlıktan ölürsünüz. San'atkârlık, tüccarlık elinizden gelmez. Bir işe girişmek, bir iş adamı olmak sizden ne kadar uzak! Şu halde siz bizden daha ziyâde hastasınız. En acınacak şey de hastalığınızı görmemeniz, bilmemenizdir.

Siz bizim köylerde o Nuh-ı Nebi'den kalma sabanlarımızla alın teri dökerek, bin güçlükle çalışarak, kazanabildiğimiz paralarımızdan bol bol hisselerinizi alıyorsunuz. Mekteplerde okuyorsunuz, sonra me'mûriyet dilenciliğine, vermezlerse gürültü yapmağa kalkışıyorsunuz. Ekmek kavgasına fırka kavgası adını vererek memleketin başına belalar getiriyorsunuz.

Bizi düşünmeden, bizim içün birşey yapmadan evvel, kendinizi düşununüz, fikrinizden evvel kesenizi hür, vicdanınızdan ziyâde karnınızı müstakil yapınız. Bizim nasırlı ellerimizdeki sabanların yerine bize çiftçi makineleri vermek istiyorsunuz. Evvela bu makineleri siz yapmağa başlayınız, siz yapmasını öğrenince biz de kullanmasını kolayca öğreniriz, bu makinelerde bir bozukluk olsa, onu yapacak, uyduracak ustaları sizde görelim.

Eski saban demirlerini yapanlarımız var, bunlar babalarından gördüğü gibi bizim bu günkü saban demirlerimizi yapabiliyorlar. Yeni saban demirlerini yapanlar da bari sizler olunuz.

Ben köylüyüm, pek aklım irmez ama, size şu kadar söyliyeyim ki evvela kendi hastalığınızı biliniz, ondan kurtulmaya çalışınız. Bunun içün de her şeyden evvel demirci olmanız lazım! Eski atalarımız hep demir işleyerek büyük işler yapmayı öğrenmişler. Siz bizi kurtarmak istiyor iseniz evvela me'mûriyet sevdasından geçiniz. İbtida kendinizi hazinenin esirleri olmaktan kurtarınız, bir milletin büyükleri kul olunca küçükleri ne yapabilir? Başka milletlerin âlimleri san'atkâr, tüccar, fabrikacı imişler. Onlar devlet hazinesinden para çekmezler, virgü yükünü yalnız köylülere yükletmezler imiş. Verginin büyük kısmını onlar verir, memlekete lazım olan aletleri, makineleri onlar yaparmış. Bu sayede köylüler de ilmin fâ'idesini gözleriyle görerek ilme, bilgiye ehemmiyet vermişler, yeni makineleri kabul ederek yeni çiftciliği yapmağa başlamışlar. Siz o milletlerin âlimleri gibi tezgâh başına, ocak önüne geçerseniz biz de onların köylülerinden geri kalmayız. Yoksa boş lafdan hiçbir şey çıkmaz. Bize kötürümler yardımcı, gözsüzler kulağuz olacaksa vay hâlimize!

Bu sözleri dinledikten sonra düşündüm:

Köylü amcanın dediği gibi hakikaten biz hastayız. Hasta olduğumuz içündür ki aklımıza ne gelirse hemen onu yapmak istiyoruz. O demircilikten bahsederken hatırıma "Bozkurt" geldi. Türkler bundan binlerce yıl evvel "Ergenekon" denilen dağlar arasındaki bir yerde dört yüz yıl kapalı kalmışlar. Onları Bozkurt isminde bir demirci kurtarmış. Demek ki demircilik Türklerin kurtarılmasına sebep olmuş. Bu millî bir masal. Fakat içinde ibret var. Demircilik ne demek? Yalnız demir dökmek değil. Bugün Avrupa'nın ilerlemesine, kuvvetlenmesine sebeb olan bütün san'atlar bu demircilik sözünde dâhildir. Biz, demircilik öğrenmedikçe yani her dürlü san'atı elde etmeğe çalışmadıkça, lakırdı ile yürümeyeceğiz. Bunu anladım.

Onun içün benim gibi yalnız laf ile, hülya ile memleketi kurtaracağına, milleti adam edeceğine, inananlara diyeceğim ki, köylü amcamın sözlerinden ibret alalım.

Maraşlıoğlu

-------**-------

Celâl Sâhir **"Matbaa-i Hayriye Ve Şürekâsı"**

-------**-------

(Sayfa 17)

HALKA DOĞRU

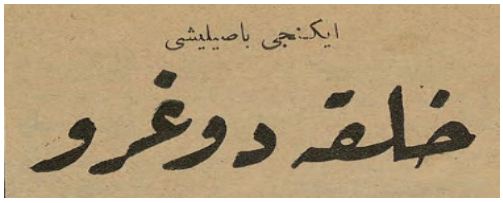

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 3	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye** **Caddesinde 40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 5 Nisan 1329**

-------**-------

Halka Doğru'nun Dâ'imî Yazıcıları

Halide Edip Hanım, Aka Gündüz, Akçura oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyinzâde Ali, Hamdullah Suphi, Akil Muhtar, Abdülfeyyaz Tevfik, Ali Canib, Ali Ulvi, Galib Bahtiyar, Kâzım Nâmi, Köprülüzâde Mehmed Fuad, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfik, Memduh Şevket Beğler.

-------**-------

(İhtiyar Değirmenci, Mehmed Emin * Sultan Selim, Bir Muhacir * Hz. Fatıma'nın Kahramanlıkları, Ahmed Agayef * Şiir: Öç, Uyanık * Büyük Niyazi, isimsiz * Baba öğüdü; Abdülfeyyaz Tevfik * Ayşe'nin Düşü, * Arabacılarımız ve Hamallarımız, Maraşlıoğlu)

İhtiyar Değirmenci

"Ne yaparsan elin ile
O gidecek senin ile"

Irmak güzel bir koruluğun eteğinden, kırmızı ve yosunlu kayalar üzerinden allı yeşilli renklerle akıyordu. Köyün kerpiçten yapılmış değirmeni bunun üzerinde çağıltılar içinde dönüyordu. Ben bu değirmene yaklaştım; orada boyunları çanlı hayvanların yüklerini indirip taşıyan bir delikanlıya ihtiyar değirmenciyi

sordum. Bu delikanlı bana yarasına dokunmuş gibi: "O ihtiyar benim amcam idi, size ömür geçen kış öldü." Cevabını verdi. Zavallı adam! Bundan üç yıl evvel biz onunla şurada, işte şu söğüt ağaçlarının gölgesinde baba oğul gibi baş başa virerek birçok sabahları birlikte geçirmişdik. Yine bir sabah oturuyorduk; O bana son Moskof kavgasını anlatıyor ve bu kavgada aldığı yaraların yerlerini gösteriyordu. Bu sırada yanımıza eski bir çara bürünmüş, yalın ayak yaşlıca bir kadın gelmişdi; sırtındaki dağarcığını önümüze koyarak: "Oğul uşak iki günden beri açız; Allah rızasiyçün şu arpacığımı öğüt." Diye değirmenciye yalvarmağa başlamışdı. Değirmenci kadıncağızın şu acıklı hâline dayanamayarak kalkub dağarcığını eline

-------**-------

SULTAN SELİM

Düşmanların çanlarını duydukça
Meriç akar, ağlar: Ah Sultan Selim!
Bulgar Mescidlere Salib koydukca
Meriç akar, ağlar: Ah Sultan Selim!

Kıble tarafında dört minaresi,
Göklere erişmiş ulu kabesi,
Mislini göremez dünya ülkesi;
Meriç akar, ağlar: Ah Sultan Selim!

Emr eyledi Sultan Selim kurdurdu,
Kubbesini Mimar Sinan durdurdu;
Şimdi düşmanlar da görüp bu "yurd"u
Meriç akar, ağlar: Ah Sultan Selim!

Ey Meriç, ağlama, gözyaşını sil;
İntikam ateşi kalbimizde, bil;
Ey dağ, Türk ordusu geliyor, eğil,
Sana geliyoruz, Ah Sultan Selim!

Bir Muhacir

-------**-------

(Sayfa 18)

almış ve benim yüzüme bakarak içün içün demiş idi ki: "Yoksulluk!... İşte bir yara ki demin sana gösterdiğim yaralardan daha derin."

Ey değirmenci! Ey benim sevgili dostum, işte senin o dört taş çeviren değirmenin yine dönüyor! İşte Kelkit ırmağı yine çağlıyor. Sen bunları ve daha birçok şeyleri hep burada bırakıp gittin; ancak bugün senin gittiğin, yarın bizim topumuzun gideceğimiz o yere sen yalnız bir şey götürdün: O yoksul kadıncağızın sıcak arpa ekmeğinden duman çıkarken yetim çocuklarıyla sana ettiği duaları!…

Mehmed Emin

-------**-------

Hz. Fâtıma'nın Kahramanlığı

- Sonu-

"- Bu kadar hiddet ve sür'atle nereye gidiyorsun ya Ömer?"

Şu suali yapan Hz. Ömer'in dostlarından Na'im de Kureyş ulularından idi; "Şuraya" giderken sokakta Hz. Ömer'e rast gelmişdi:

- Abdullah oğlu Muhammed'in işini bitirmeğe gidiyorum; artık yetişir!

Sabır ve tâkatimiz tükendi!

Na'im Hattab oğlunun yüzündeki gazap ve hiddet eserlerinden söylediğini yapacağını anladı; mamafih Hz. Ömer'i yukarıdan aşağı gülünç bir bakışla süzdü; dudaklarını büzerek alay eder gibi gülümsedi! Na'imin şu hali Hz. Ömer'i daha ziyâde kızdırdı:

- Ya Na'im and olsun! Hele senin şu bakışın ve gülümsemen hiç de hoşuma gitmedi! Hattab oğlunun azim ve şecaatinden mi şüphe ediyorsun?

Bu kere Na'im kahkahalar ile güldü; elini eline çarparak

- Hattab Oğlunun azim ve şecaatinden kimse şüphe edemez! Fakat bu kere, ya Ömer hiddet ve gazabını yerinde işletmiyorsun! Muhammed'den evvel, kendine daha yakın birçok kimseler vardır ki yiğitliğini ve azmini onların üzerinde tecrübe etmelisin!" Dedi.

Hz. Ömer'in yüzü kızardı; vücudu titremeğe başladı. Sağ eli kılıcın kabzasına doğru gitti, sol eli ile Na'imin yakasına yapıştı ve bütün vücudunu sarsarak:

- Söyle, söyle, çabuk söyle, ya Na'im! Ne demek istiyorsun! Bir dakika bile şu şüphe içinde kalmağa takatim yokdur!" Diye bağırdı.

- Demek istediğim şudur ki Muhammed'den evvel kendi âilene mensup olup da yeni dini kabul ederek Muhammed'e Peygamber diyenleri öldürmek icab eder!"

- Ah! Ne diyorsun ya Na'im! Aklın başında mı, yoksa deli mi oldun! Kâbe ilahlarına and olsun ki dediğin doğru çıkmazsa, öldüğün gündür. Söyle, o yeni dini kabul eden ve benim âileme mensup olanlar kimdir! Söyle! Söyle! Çabuk söyle!

Hz. Ömer'in belindeki kılıc yarıya kadar kınından çıkmışdı: Bütün vücudu yaprak gibi sallanıyordu.

- Söyleyeyim! Madem ki ısrar ediyorsun söyleyeyim; Muhammed'in dinini kabul eden ve senin âilene mensup olan işte senin hemşiren Fatma ile zevci Sâiddir!"

Na'im'in şu sözleri Hz. Ömer'i yıldırım gibi sarstı. Artık Hattab oğlu her şeyi unuttu: Başında yalnız bir fikir dimağını eziyor, vücudunu.

-------**-------

(Sayfa 19)

ÖÇ

- 1 -

Garib garib boynumuzu büken bunca dert içün
Akıttığın acı yaşlar ne eyi
Bir tohumdur; Ah, onları sildiğin
Ucu sırma işlemeli çevreyi
Sâkin ne at, ey kardeşim, ne yıka!
Sok koynuna, yüreğinin ateşiyle ısınsın.
Bu hararet o tohuma can verir;
Çok geçmeden bir gün gelir, bakarsın,
Yavaş yavaş filizlenir, yeşerir…
Ah, o zaman pek mukaddes pek başka

Bir duygunun yeşil dâlı çiçek açar içinde.
O çiçeğin rengi kandan kızıldır;
Yaprakları, mezarlıklar içinde
Dolaşırken bizi saran o ağır
Hava gibi, ölüm kokar, kan kokar.

Ölüm ve kan… İşte seni kurtaracak bir silah!
Bugün akşam oldu, fakat yarın var.
Sen secdeye kapanırken düşün, ah,
Nice ulu câmilerde çan çalar,
Nice billur ırmaklarda kan akar….
23 Nisan 1329

Uyanık

-------**-------

yakıyordu! O da Sâid'in evine giderek anı ve Fâtıma'yı cezaya çarpdırmaktı!

Birkaç dakika sonra Hz.Ömer, Sâid'in kapısı önünde duruyor ve kapıyı çalıyordu; Birden bire iç taraftan gelen bir ses dikkatini celb etti; kulak verdi; bir şeyler okunuyordu; Allah, adl, ihsan ve bu gibi sözler tekrar ediliyordu. Lakin okunan şey hakkında tam bir fikir edinmek kabil olamıyordu. Ömer yeniden hiddetle kapıyı çaldı; Habeşî bir cariye kapıyı açtı, Hz. Ömer içeriye girdi; Fâtıma ve Said kendisini ayak üzerinde karşıladılar; ikisinin de yüzlerinde telaş ve ızdırab izleri görünüyordu. Ömer, içeriye girerken Fâtımanın döşek altına bir şeyler sakladığını da sezmişdi.

- Ya Said zevcen ile beraber İslâm mı oldunuz? Muhammed'in Peygamber olduğuna imân mı ettiniz? Artık atalarımızın dinini bıraktınız mı? Söyle, doğrusunu söyle!

Said başını aşağı eğerek cevab vermiyordu: Hattab Oğlu sualini bir daha tekrar etti; yine cevab almadı. Şu aralık Fâtıma Ömer'le Said'in arasında duruyordu; birdenbire Ömer'in kılıcı parladı; Said'e doğru havale idilen kılınç Fâtıma'nın başına isabet ederek fışkıran kan Fâtıma'nın saçlarını, yüzünü ve göğsünü kanlara boyadı.

- Evet! Evet! Biz Abdullah oğlu Muhammed'in bir Peygamber-i sâdık olduğuna imân ettik! Onun bir Allahına sitayiş, pak dinine sülûk ve yüksek kâ'idelerine riayet ediyoruz! Artık ecdâdımızın elleri ile yapılmış olan o cansız, iktidarsız putlarına, inanmıyor, o fena adetlerine riayet etmiyoruz! Bunun içün bizi öldürmek istiyorsan işte bu can, bu baş! Zaten bizce ölüm yokdur! Öldüğümüz anda huzur-ı Rabbü'l-alemine varacak ve en güzel ve ebedi bir ömür süreceğiz! İşte öldür ya Ömer! Ne duruyorsun!"

Fâtıma'nın yüzünü kan tamamen bürümüştü; söz söylerken ağzına dökülüyordu; fakat Ömer'in yüzüne dikilmiş gözlerinden sanki bir aşk-ı şehâdet saçılıyordu.

(Sayfa 20)

İman, meslek, fikir ve kanaat yolunda ölmek sanki Fâtıma içün yeniden hayat bulmaktı! Ömer, bütün ömründe böyle bir levhaya tesadüf etmemişdi. Şimdiye kadar böyle bir metanet, böyle bir azim görmemişdi. Ömer'in yeniden kalkmış olan eli gevşedi; kılıcı kendi kendine eğildi. Şimdi sararmış yüzünde, yumuşamış gözlerinde kalbinde hasıl olan büyük hisler görünüyordu. Titrek bir seda ile:

- "Ya Fâtıma ne okuyordunuz? Anı bana göstermelisin. Dedi.

- Hayır, gösteremem!

-Neden?

-Çünkü sen yabancısın! Bizden değilsin! Sana gösterirsem lazım olan hürmete ri'ayet etmezsin!

- Ederim!

- Yemin et!

-Yemin ediyorum.

Fâtıma eğildi döşek altında saklamış olduğu şeyi çıkardı. Bu bir parça deri idi. Derinin üzerinde yeni nâzil olan bir ayet yazılmışdı. İslâmiyet'in saklanmaya mecbur olduğu o devirde yeni ayetler bu gibi deriler üzerine yazılarak yalnız imân edenlere hususi vasıtalar ile tebliğ edilirdi. Fâtıma deri parçasını Ömer'e verdi. Ömer yüce sesle şu ayeti okudu: "Allahü Teâlâ Hazretleri adl ve ihsan emreder; fena işleri, fuhişşiyâtı nehyeder; fukaraya, zavallılara, hemcinsimize yardım etmeyi ferman eder!" Ömer ayeti okuduktan sonra ihtiyarsız dedi:

- Ah! Ne güzel kelam! Ne kadar yüksek fikirler, yüce duygular! Hiç insan sözlerine benzemiyor. Göklerden inmiş beşaretleri andırıyor! Ya Fâtıma beni afv et! Şimdi Muhammed'in yanına gidiyorum, onu öldürmek değil, ayaklarına kapanarak yeni dini kabul içün gidiyorum.

Fatma ve Sâid'in gözlerinden sevinç yaşları akmaya başladı! Resul-ı Hüda'nın kendilerinden ne kadar memnun olacağını düşünerek kendilerini bahtiyar görüyorlardı. Fâtıma'nın gözlerinden akan şu sevinç, muhabbet, şefkat yaşları başından akan kanına karışarak, seccadegâh-ı melâ'ike olan asıl Allah evinin muhabbet yaşı ve fedâkârlık kanı ile yoğrulmuş olan insan kalbi olduğunu bir daha erâ'e eyliyordu. Fâtıma yapmış olduğu işin büyüklüğünü hissidiyordu. Çünkü kardeşi Ömer'in İslâm içün azîm bir kuvvet olacağını anlıyordu. İşte şu duygu kendisini kendi gözünde bile göklerdeki meleklerden daha yüksek ve onlardan daha bahtiyar gösteriyordu.

Ahmed Ağayef

-------**-------

BÜYÜK NİYAZİ

Nihayet ha'in eller, büyük Niyazimizi de "Avlonya"da kancıkca şehid ettiler. Hastalanmış, takati kesilmiş olan Niyazi birkaç arkadaşıyla Avlonya'dan gemiye binecekdi. Avlonya'nın deniz içüne uzanmış ağaçtan bir iskelesi vardır. O iskelenin üzerindeki un çuvallarından birinin üzerine yığılan Niyazi'yi, kalabalık içinden atılan birkaç el silah tam arkasından vurdu. Herkes kaçıştı, katilleri de kaçırdı. Milletin göz bebeği olan Niyazi yanındaki "Sabri" ismindeki genç Kâtibiyle iskele üzerinde serili kaldılar. Kimse imdâdlarına koşmadı. Ruhlarını Cenab-ı Hakka teslim ettiler.

Niyazi, beğ değildi, zengin değildi. Resne'de doğmuş, büyümüş, Manastır İdadisinde ve Harbiye'de okumuş, zabit çıkmış bir köylü çocuğu idi. Yüksek bir sülaleden gelmemişdi. Halk gibi fakir idi. Dini bütün bir Müslüman olan Niyazi, Allah rızası içün

(Sayfa 21)

vatanı kurtarmaya çalışmışdı. Geçen Yunan Muharebesinde, sonra Bulgar Komitalarını kovalamakta büyük yararlıklar, kahramanlıklar göstermişdi. Nihayet canını dişine alarak eski Yıldız Hükûmetine karşı ilk evvel silaha sarılmış, Resne dağlarına çıkmışdı.

Niyazi böyle bir adamdı. Böyle büyük adamlar kolay kolay yetişmez. Nihayet düşman eller onu da içimizden aldılar, onun canına da kıydılar. O Allah'ın rahmetine kavuştu; fakat adı aramızda yaşayacaktır. Ruhlarda Niyazi ismi yer ederse, halkımız içinde daha nice Niyaziler çıkabilir ve milleti kurtarmaya çalışır. Hak Teâlâ elbette Milletin yardımcısıdır.

Niyazi'yi, o büyük şehidi Allah cennet-i alasına aldı; onun yüzü suyu hürmetine bizi de bu acılardan ve felâketlerden kurtarsın, amin!

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ

Altı yüz bu kadar yıl evvel koca dünyanın şu gök renkli güzel denizlerinin sedef kumlu kıyılarına candan vurulup bir daha ayrılmamak üzere yerleşen biz Osmanlıların gayet temiz yürekli büyük dedelerimiz -koyun, keçi, inek, at gibi hayvanların kıymetini anlamışlar, âdetâ o hayvanlarla tam arkadaşçasına yüzlerce yıllar bir dam altında birlikte yaşamışlardı.

Osmanlılık büyüyüp kuvvetli bir devlet haline girdikten sonra da çiftcilikle beraber kuvvetli hayvan, cins at yetiştirmek san'atı da ileri götürülmüştür; günlerce süren hayvan alım ve satım (panayırları) meydana gelmişdir; (cirid) gibi biniciliğe mahsûs fâ'ideli oyunlar, (atlara) layık oldukları ehemmiyeti verdirdiği gibi binicilerin gövdesini de çeliğe çevirmişdir.

O güzel vakidlerde, Memleket zamanına göre ilerilemiş; han, köprü, medrese gibi binalarla dolmuş; halk da zümrüd gibi yurdlarda ekincilik ve kasabalarda, şehirlerde alışveriş ederek alın teriyle namus dâ'irelerinde çalışup kazanmış, tenbellik nedir, bilmeyerek geçinmişlerdir.

Şimdi bizim elimizde ne at kaldı ne meydan. Avrupa'yı tanımaya başladığımız zamandan beri bize bir şaşkınlık geldi. Hemen elimizde, avucumuzda baba mirası ne işlerimiz, ne san'atlarımız var ise hepsinden birden vazgeçtik. Avrupa'ya, o bilgi yurduna karşı ağzımızı açarak baka kaldık.

Eskiden Arabların Rum diyarına ve bilgiçlerine ehemmiyet verdikleri gibi Japonyalılar da bu zamanda Avrupa'yı gezip bilgilerini öğrendiler; fakat dede-

den kalma işlerin, adetlerin eyilerini atmak şöyle dursun daha ileri götürmeğe çalıştılar. Biz ise dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan da olduk.

Hani ya eski çiftler, çiftlikler, bağ ve bal kapanında çalışan Hayriye tüccarları? Nerede Şam'ın, Haleb'in ipliği ve dayanıklı kumaşlarını dokuyan tezgahlar?

Bunların hiçbiri kalmadı; yerlerine bankalar, fabrikalar da açamadık. Zenginliğimiz, bağımız ve bağçemiz hep elimizden gitti.

Ayıbımız bu kadar kalsa yine ne ise.. Frengler arasında bile darb-ı mesel olmuş bulunan Türk kuvveti, Türk sağlığı da gayıb oldu. Bari o eski arslan gibi gövdeler, kaya gibi yürekler kala idi. Anları da sıtma, frengi, verem gibi hastalıklar kemirdi, bitirdi. Eskiden dünyaları ürküden Osmanlı Türkleri seneden seneye dört yüz bin kişi eksilmeğe başladı. Bu ziyâna dağlar dayanmaz.

(Sayfa 22)

Bu saydığımız ziyânlardan, belālardan kurtulmak ister isek atdığımız fâ'ideli şeyleri yeni baştan arayalım. Eski panayırlarımızı kurup çiftliklerimizi işletelim. Tezgahlarımızın başına yeni baştan geçelim. Unudulmak derecesine gelmiş olan Türklüğün hayatını uyandıralım ve bu sağlam temeller üzerine frenklerden öğreneceğimiz güzel bilgileri, san'atları yerleştirelim. O zaman yerimizde dikiş tutdurur ve fâ'ideli bir surette çalışırız. Zaten Peygamberimiz efendimiz tarafından bilgiyi nerede bulur isek oradan almaya iznimiz vardır. Fakat bizim de bir temelimiz, bir milletimiz olsun. Böyle millî kütükler üzerine Avrupa'nın medeniyet aşısını vurur isek kuvvetlice tutdururuz.

Kendi dokuduğumuz kumaşlardan giyinip tarlalarımızın, tezgahlarımızın başına koşar isek para kazanmaya, adam olmaya başlarız. Bu hayırlı çalışmak yüzünden halkımız zenginleştikçe hükûmetimize seve seve fazla vergiler veririz, sonra ondan bataklıkların kurutulması, yolların yapılması gibi fâ'ideli şeyleri göğsümüzü gere gere isteyebiliriz.

Her Milletde olduğu gibi bizde de bir miktar büyük bilgiçler, mimarlar, ressamlar bulunsun, yetişsin; fakat çoğumuza adam akıllı okuyup yazmayı, hesabı belletir, çiftçi evlâdlarına zira'at; San'atkâr yavrularına sanāyi öğretir (ibtidâ'iye) mektebleri lazım. Cümlemiz oralardan çıkınca tezğah başına, saban ardına koşmalıyız. Böyle yapmaz isek, kuma yaslanmış gemi gibi bocalar dururuz.

Son yıllarda görüldüğü gibi kahvelerde, sokaklarda başı boş gezmekten, bir şey biliyormuş gibi siyasi dedikoduculuk etmekten vazgeçüb iş başına koşmaz isek yuvarlanmakta olduğumuz çamurdan paçamızı kurtaramayız.

Unutmayalım ki bu dünyada namusuyla yaşamak, ancak iş güc sahibi olan milletlerin hakkıdır.

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

AYŞE'NİN DÜŞÜ

"Gök Alp"e

Sabah baktım davul zurna çalınır
Sordum nedir? Dedi asker alınır
Gitdi aklım, geldi fikrime Hızır
Koştum eve dalgın; ninem anladı:

Kavga varmış Ayşe Hızır gidecek
Başa geldi bir iş nitsin, nidecek
Sabret kızım, dedi, bu da bitecek;
Yüreğime ateş düştü, dağladı

Gelinliğim sözü geçti daha dün
Bu güz olacaktı bizde de düğün
Bitdi her şey, artık bitdi kalk dövün
Ayşe bahtın düştü, kara bağladı.

Gitdi Hızır o gün hem de en önde
Verdiğim al mendil bayrak elinde
Hiç unutmam bana şöyle döndü de
Boynunu pek büktü güldü, ağladı.

Ben sanırdım giden tek o, tek Hızır
Meğer köy boşanmış, herkes sızlanır
Bütün kadın, kızan ağlar şöyle der:
Mevlam bize acı, kimse kalmadı.

Tarlalar, çayırlar ıssız, faydasız
Sürüler hep gözsüz, orman baltasız
Evler kaldı öyle dalsız, daldasız
Kuşlar susdu çaylar dertli çağladı.

(Sayfa 23)

Yok pınar başında eski zevk yok.
Yok duvar dibinde eski şevk yok.
Soğuk heryan soğuyor gibi soğuk
Yollar hep kapandı, dağlar karladı

Günler geçti, geçti aylar haftalar
Bir haber yok nerde, cenkler kavgalar
Hızır nerde, nerde gençler, ağalar
Kimse haber, mektup falan almadı.

Bir gece düşümde gördüm Hızırı:
Elinde bayrağı, kanlı her yeri
Dedi: Ayşe korkma, Hızır bak diri
Düşman önümüzden kaçtı, salmadı.

Sorma incim sorma kavgam pek kıyak
Kurşun atdım, süngü vurdum. Alnım ak
Övün sen de Ayşe övün durma kalk
De nişanlım erdir, cenkte parladı

İşte nişanlarım, işte kıpkızıl.
Biri sol kolumda, beri gel eğil
Bak şu göğsümde bak kalbimdedir bil
Buradaki pek şanlı, göğü kapladı.

Ayşe nolcak Ayşe sevgilim güzel
Artık düğün olsun burda buraya gel
Söyledi, irkildi şöyle vurdu el
Boynuma sarıldı, güldü, ağladı.

-----**-----

ARABACILARIMIZ VE HAMALLARIMIZ

Zenginlerimizden, büyük mekteblerde okumuşlarımızdan, bir çoğumuzdan daha hamiyetli kimseler arayacak olursanız, "halk"a bakmalısınız. Halkımız yalnız babalarını, kardeşlerini, evlatlarını düşmanların ateşi önüne göndermekle, bir çok şehid vermekle, vatana karşı olan borçlarını yalnız böyle ödemekle kalmıyorlar. Ellerinden geldiği, güçlerinin y ettiği kadar daha başka fedakârlıklarda bulunmaktan kendilerini alamıyorlar. Din ve millet gayretinde, vatan muhabbetinde bizi utandıracak büyüklükler gösteriyorlar.

Halkımızın içinde hamiyetde en ileri gidenler, şüphesiz Arabacılardır. Muharebe ilan edildiği vakit hükûmet Arabacılarımıza başvurdu. Hayvanlarını, ara-

balarını satın almak istedi. Arabalara, hayvanlara öyle pahalar biçti ki akıllara durgunluk verir. Onbeş yirmi liralık hayvanlı bir Arabayı bütün takımlarıyla beraber altı yedi yüz guruşa, hatta daha aşağıya aldı, sahiplerine birer kâğıt verdi. Adamcağızlardan bir kısmı parasını aldı, bir kısmı daha almadı. Tabiî hükûmet bu borçları da ödeyecekdir. Yapılan iş pek haklı değildi. Bununla beraber Arabacılar ses çıkarmadılar. Elde edebildikleri külüstür beygirlerle yine işlemeğe koyuldular. Binek arabacıları yaralı ve hasta, yük arabacıları eşya taşıdı. Bunlara gayet az para verildi, yahud verilmedi. Hele Üsküdar, Kadıköy, Haydarpaşa ve Anadolu ciheti Arabacıları hep parasız taşıdılar, halâ da öyle taşıyorlar.

Sonra bu adamlar vergilerini de veriyor, hiç güçlük göstermiyorlar. Tramvaylar, otobüsler işlemediği halde bile arabaların ücreti artmamış gibidir.

"Müdafaa-i Milliye Cemiyeti" yapıldıktan sonra yük arabacıları her gün oraya yetmiş seksen araba göndermeğe başladı. Hani bazı yük arabalarının üzerinde "Müdafaa-i Milliye" levhalarını görüyoruz ya.. İşte onları arabacılar cemiyet veriyor. Her araba günde iki mecidiye kazanmış olsa, yüz altmış mecidiye eder. Her arabaya beş günde bir sıra geldiği içün bir arabacı ayda on mecidiye kazancını "Müdafaa-i Milliye"ye veriyor, demektir. Rica ederim, ayda

(Sayfa 24)

böyle bir iânenin onda birini veren kaç zenginimiz var?

Binek arabacıları da Sirkeci'ye çıkan yaralı ve hastaları en uzak hastanelere kadar götürüyorlar. Buna karşı aldıkları para, âdi bir seferde alacakları paranın onda biri bile değildir. Mesela Sirkeci'den Maltepe hastanesine giden bir arabaya on iki guruş veriliyor! Hastaneden hastaneye hasta götürüp getiren arabalardan birçoğu da beş para almıyor!

Hamallarımız da arabacılarımızdan aşağı kalmıyor. Sırtlarında taşıdıkları asker yüklerinden çok def'a para almıyorlar. Hadımköyü'ne kadar gidiyor, demiryolu duraklarında asker eşyası taşıyorlar.

Arabacılarımızın, hamallarımızın, kayıkcı ve mavnacılarımızın vatan içün yapdıkları işler saymakla bitmez. Bunların bu hamiyetlerine karşı millet kendilerini unutmamalıdır. Hükûmet ve şehremaneti böyle güçlük zamanlarında bu esnâfın gösterdikleri hamiyeti takdir etmelidir. Çünkü bu biçareler himâye ve muhabbete muhtaçtır.

-----**-----

BİR İSLÂM ÇARŞISI

Üç dört gün evvel, bir iş içün Şehzâdebaşı cihetlerine gidiyordum. Darü'l-fünun binasını kıvırıp da Direklerarası'na girer girmez karşıma *"sıhhi traş mucidi Hersekli Abdullah"* efendinin berber dükkânı çıktı. Pek temiz olan camlarından dükkânın içerisine şöyle bir baktım. Takımların temizliği, döşemesi hoşuma gitti. Usturaları, makasları temizlemek içün şöyle bir kenarda duran buğu makinesini görünce zevkim arttı. Daha İstanbul cihetinde bu kadar güzel bir berber dükkânı görmemişdim. Beyoğlundakilerden hiç de aşağı değildi. Berber dükkânının yanında *"Şamlı Selim"* efendinin saz takımları, onun yanınında saatler, velospitler, elektrikli fenerler, satan büyük "Mehmed Sâlim" mağazaları vardı. Bunları karşı yakadaki süslü mağazalarla karşılaştırdım ve sevindim, gögsüm kabardı.

Daha ileriledikçe çayhanenelerin karşısındaki İslâm mağazaları sıralanıyordu. Bunlardan *"Ticaret Mekteb-i* Âlisi *me'zunlarından Necati Memduh biraderlerin"* kağıd ve kitab mağazasına uğradım. Bir kurşun kalem aldım.

Artık bundan sonra yolumu Şehzâdebaşı'na düşürmeye, kunduralarımı ve daha başka bana lazım olacak şeyleri bu mağazalardan almaya karar verdim. Yalnız bu kadarını kâfi görmedim. Şehzâdebaşı'nı bütün okuyucularıma da salık vermek istedim.

Sonra dönüşte Maliye Nezareti karşısında fakir bir çorabcı dükkânı gördüm. *"Hacı Mustafa"* efendinin kendi elleriyle makinede işlediği keten çorablardan iki çift satın aldım. Biraz kalınca olmak beraber bu çorablar herhalde Avrupa fabrikalarının *"Fildikoz"* çorablarından hem daha ucuz, hem daha sağlamdı. Burasını da benim gibi yerli işler kullanmak isteyenlere bildirmeyi lazım gördüm.

Maraşlıoğlu

-------**-------

Yazılarımızı elimizden geldiği kadar açık ve sade yazmağa çalışıyoruz. Fakat bu kâfi değildir. Halkımızın lisanını daha iyi öğrenmeye, onların içtimai hallerini daha iyi bilmeğe ihtiyaç vardır. Halkımızı nurlandırmak, fâ'idelendirmek içün elimizden geleni yapacağız; dertlerine çareler araştıracağız. Bu işte bize kalemiyle, fikriyle yardım edeceklere şimdiden teşekkürler ederiz.

-------**-------

"Matbaa-i Hayriye ve şürekâsı" **Müdir Celâl Sâhir**

-------**-------

(Sayfa 25)

HALKA DOĞRU

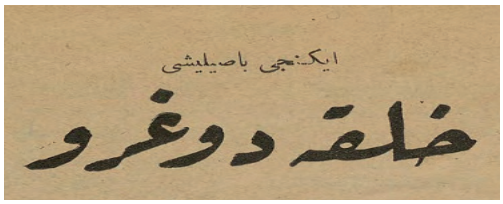

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 4	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye** **Caddesinde 40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 2 Mayıs 1329**

"Halka Doğru"nun Dâimî Yazıcıları

Halide Edip Hanım, Aka Gündüz, Akçura Oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyinzâde Ali, Hamdullah Suphi, Akil Muhtar, Abdülfeyyaz Tevfik, Ali Canib, Ali Ulvi- Galip Bahtiyar, Kâzım Nâmi, Köprülüzâde Mehmed Fuad, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfik, Memduh Şevket Beğler.

(Türkmenler Ovasında, Mehmed Emin * Milli Türküler: Muhacir Türküsü, Aka Gündüz * Öç-2-, Celal Sahir * Gödeli Mehmed, M.Ş. *Baba Öğüdü 2, Abdülfeyyaz Tevfik *Esnaf Destanı, isimsiz)

-------**-------

TÜRKMENLER OBASINDA

Kara Göl yaylasının beş yüz davarı olan Türkmenler obasında koyunların yünleri kırkılmışdı. Kolları çini bilezikler, gerdanları mavi boncuklar, örgü örgü saçları mangırlarla süslü genç kızlar bunları pınarlarda türkülerle yıkamışlar, sarıçiçekli çimenlerin üzerinde kurutmuşlardı. Artık ipek gibi parlayan bu yün-

lerin kasabaya götürülerek satılma zamanı gelmişdi. Obada bir hazırlıktır gidiyordu: Çuvallara konulacak şeyler çuvallara konuluyor, heğbelere yerleştirilecek şeyler heğbelere yerleştiriliyordu. İri çoban köpekleri obada kadınların, çocukların öteye beriye telaşlı Gidüp geldiklerini gördükçe kuyruklarını yukarıya doğru kaldırarak bunların arkalarından koşuyorlar, kara çadırın etrafında kalın seslerle havlıyorlardı. Ve bir genç kadın obanın ağası olan kocasına: "Kızın şalını unutma!.." Diyordu. Artık her işin bittiği, yola çıkılacağı bir sırada idi ki çitin kıyısına gelmiş kocasının arkasından bakmağa başlamış olan bu kadına bir çocuk: "Ana babamın götürdüğü bu yünleri ne yaparlar?.." diye sormuştu. Kadıncağız da ona: "Ne bileyim oğul?" Diye cevap vermişdi!..

- Güzel çocuk, senin sorduğun şeyi o bilmiyorsa, ben biliyorum, gel, sana ben söyleyeyim! Senin babanın götürdüğü bu yünlerle biz Osmanlıların başımıza

-------**-------

Millî Türküler 2

MUHACİR TÜRKÜSÜ

Bir muhacir kızıyım,
İntikam yıldızıyım;
Acı benim hâlime
Yüreklere sızıyım.

Atma beni efendim,
Ben de senin gibiydim;
Gül bağçeli evimde
Gonca, gelin gibiydim.

Darağacı kuruldu,
Ne arandı soruldu;
Anam, babam, kardaşım
Hep bir günde boğuldu.

(Sayfa 26)

Kul et beni evine,
Öksüz gönlüm sevine;
Koğma beni kapından
Su dökeyim eline.

Doğrusunu söylerim,
Ne ırz kaldı ne yerim;
Bir lokmayı acıma
Yüreğimi ben yerim.

Dört tarafım karanlık,
Bu mu aceb insanlık?
Her bir kapı kapalı
Hani eski a'yanlık.

Ne ışık var, ne sada
Ne hürmet, ne vefā
Söyle bana yarabbi
Bu ne 'alem, ne dünya?.

Aka Gündüz[125]

-------**-------

Giydiğimiz fesleri yaparlar, ananın bacın içün ısmarladığı şalları yaparlar, sizin yarın öbür gün göçeceğiniz kışlağın ovalarında yetişen pamuklar da biz Müslümanların feslerimize sardığımız sarıkları yaparlar; senin sırtına giydiğin gömlekleri yaparlar, kimler mi yaparlar? Frenkler yaparlar, yabancılar yaparlar, oğlum!.. Bunları biz niçün yapmıyoruz öyle mi? Çünkü bizler yalnız kılıcımızın hakkıyla geçinmek, feth ettiğimiz memleketlerden aldığımız ganimet mallarıyla, haraclarla yaşamak yolunu tutmuştuk!.. Sına'at ve ticaret ehli olmaktan uzak durmuştuk. Bugün zaman değişmiş, kılıç hakkıyla geçinen, ganimet mallarıyla, haraclarla yaşamak yolları kapanmış olduğu halde biz halā sınaat ve ticaretin değerini bilmiyoruz. Bilmediğimiz içün de işte böyle aç ve çıplak kalıyoruz; zelil ve sefil oluyoruz. Frenklere, yabancılara gelince: Onlar bizim toprağımızda yetişen şeyleri ellerimizden ölü bahasına satun alıyorlar. Kendi memleketlerine götürüyorlar. Fabrikalarında işliyorlar, sonra yine bize ağırınca altuna satıyorlar. Bizim paramızla pulumuzla zengin oluyorlar ve bahtiyarca yaşıyorlar. Bari sizler, sınaat ve ticaret ehli olunuz da bizim muhtaç olduğumuz şeyleri yapınız, bizleri Frenklere, yabancılara, köle olmaktan kurtarınız. Ah hiç olmazsa çocuklarınızın kundaklarını, cenazelerinizin kefenlerini olsun kendiniz yapınız.

Mehmed Emin

-------**-------

125 İkinci sayıdaki Bayrak Türküsü de Aka Gündüz Beyin idi.

GÖDELİ MEHMED

İhtiyar bir mavunacıdan bir hikâye dinlemişdim, gayet sade, küçük bir hikâye. Fakat memleketin şimdiye kadar bakımsızlıktan onulmaz bir hale gelmiş bunca dertlerinden şu maunacıların hissesine düşen parçasının pek açık, pek acıklı bir tasviri olduğundan onu unutmam, saklarım.

Bu küçük hikâyeyi size de nakledeyim; Ama bilmem ki ondan benim duyduğum acıyı duyacak mısınız? Çünkü bunu siz benim ağzımdan dinliyorsunuz. Ben ise onu bir akşamüstü sular kararmış, ortalığa akşamın garibliği çökmüş bulunduğu bir zamanda bir ihtiyar, dertli babanın dilinden dinlemişdim.

-------**-------

Serin bir sonbahar akşamı idi. Yüksek, sert bir gündoğusu yeli limânın sularını karıştırıyordu. Eski köprüden yavaş yavaş geçerken, parmaklığın kenarına yığılmış bir kalabalık gördüm; köprünün gözünde takılmış, birbirine yaslanmış kurtulamayan maunaları seyridiyorlardı. Tezce bir işi olmayanlar gibi ben de

(Sayfa 27)

ÖÇ
-2-

Ah kardeşim, Edirne'yi unutma!
Güzel göğsü üç ırmağın uğrağı,
Her birinin suyu şehid kanı kokan bir Kevser;
Her ne eksen altın verir toprağı;
Onun yeşil bağlarına cennet diyor şâ'irler…

İmparator Adriya'nın yapısı,
Âl-i Osman hakanları elleriyle süslenmiş,
Paytahtın Avrupa'ya kapısı,
Çelik gibi kal'alarla kilidlenmiş, gizlenmiş.

Bundan beş yüz altmış sekiz yıl evvel
Lālā Şahin, arkasında gözü yılmaz bir ordu,
Onu aldı düşmanlardan, bu güzel
Devletinin doksan sene tahtı orda kuruldu.

Orada yedi padişahın sarāyı;
Cum'a günü, ezan sesi göğe akın ederken,
Ulu hakan at üstünde câmi'e giderken
Hep melekler seyrederdi alayı…

Şimdi artık ne melek var, ne ezan.
İki yüze yakın cāmi, yirmi iki medrese
At bağlandı, put takıldı, oldu ahır, kilise.
Ne kadar çok, ne kadar çok kız, kızan

Bulgarların dudağıyla kirlendi;
Yüce İslâm namusunu yaktı kirli kucaklar.
Cāmi'lerde şarap içip tepinirken alçaklar
Açlığında herkes ekmek dilendi.

Toprakları şehîd kanı suladı.
Ot çiğnerken, ağaç yerken hasta, cansız askerler,
Ev basarak para çalan, kan sömüren her nefer
Bileğine bir sırma saç doladı…

Sultan Murâd cennetinde dövünüyor bu hale,
Lālā Şahin yüreğini dağlıyor
Mimar Sinan içün içün ağlıyor…
Ah bu kadar sefil olmak gelir miydi hayale!

Beş buçuk ay göğüs gerdi, namusunu korudu,
Sürü sürü tepeledi Bulgarı;
Teslim oldu, fakat alnı yukarı.
Sen alçaksın, ey kardeşim, unutursan bu yurdu.

Sâkin sakın Edirne'yi unutma;
Öç almanın vakti gelir, sen kinini unutma!...

20 Nisan, 1329

Celâl Sâhir

-------**-------

Sokuldum. Dört beş yüklü mauna kendilerini vapurlardan, sulardan kurtaramıyorlardı. Maunacılar ellerindeki kancalarıyla öteye beriye dayanarak ve birbirine bağrışarak çıkmaya çalışıyorlar; fakat bir yandan rüzgârla sertleşen, karışan akıntı, bir yandan iskeleye yanaşmaya ve kalkmaya çalışan iki şirket ve Avrupa'nın suları zavallıları bırakmıyordu ki bir yol açılsın. Getirip birbirinin üstüne düşüyordu.

Onların bu hallerini; çektikleri meşakkatin bin dolusunu hergün görürsünüz. Bu adamcağızlar denizlerle, rüzgârlarla, insanlarla boğuşurlar. Bereket versün Tanrı, ekmeğini alnının teriyle kazananlara kuvvet, sabr ve tahammül veriyor. Yoksa bu vapurların önünden kaçmak, her dakika şuradan buradan çıkıp eğleniyor gibi düdük çekerek bağıran, söven Yunan romörkörlerinden sâkinmak ve böylece bir yandan sular, rüzgârlarla uğraşıp bir yandan insanların insafsızlıklarından kurtulmak, korunmak çekilir dertlerden değildir.

Orada, gözümün önünden kurtulmak istedikçe

(Sayfa 28)

birbirine karışan bu maunalarda çalışan adamların ekmeklerini ne kadar güçlükle kazanabildiklerini görüyordum. Ve dalgın dalgın düşünürken arkadan bir romörkör yetişti. Sanki bu zavallılar isterlerse kaçabileceklermiş gibi onlara muttasıl düdük çekerek az yolla yanaştı. O zamana kadar şirket kaptanlarına bağıran, yalvaran maunacılar bu sefer buna döndüler.Hem çalışıyorlar, hem (sokulma) diye bağırıyorlardı; fakat o hiç aldırmayarak maunalardan birine dayanmaya başladı. Sular da yardım ediyordu. Maunacı direğini indirmeğe vakit bulamadı; çatırdayarak kopup düşen siren az kaldı maunanın içinde çalışan birinin başına iniyordu.

- Hüseyin! Kafanı kolla ..

Başımı çevirdim, baktım: Yanımda esnâftan ihtiyarca bir adam maunacıya bağırıyor, ve hayretle gördüm ki bu zavallı ihtiyar ağlıyordu.

Şaştım. Hiç böyle bir adamın ağladığını görmemişdim; fakat kendisinden bir şeyi sormayarak dalgın dalgın denizin kara sularına baktım.

"Ne olabilir, bu ihtiyar neden ağlar ki ?" Diye düşünüyordum. Bağırışa, çığrışa bin meşakkatle kurtulabilen maunacılar çekildikten sonra halk dağılıyordu. Kimse o zavallının ağladığının farkına varmamışdı. Gözyaşlarını yeniyle silerek o da çekilüb gidecekdi; ancak ben daha ziyâde dayanamadım.

- İhtiyar niçün ağladın? Diye sormuşum.

Bana baktı; sonra tekrar gözlerini silerek cevap verdi.

- Bir oğlum vardı; aklıma geldi idi, burada yiğit bir uşak kurban verdim.
- Oğlun boğuldu mu?

- Hayır, dedi, kurtuldu, ama elinden bir kaza çıktı. Gençlikle bir hata etti. Bizi batıran romörkörün kaptanını öldürdü. Mahbusa atdılar, üç sene yatdı. Sonra öldü. O mahbusda inledikçe evde taze karısı içlendi, kocasının arkasından çok kalmadı. Şimdi bizde bir yetimleri var.
- Senin şimdi maunan yok mu?
- Yok .. Çocuk mahbusa girdikten sonra gediği satdık, şuraya buraya da'vaya verdik. Şimdi ihtiyar yaşımda başkasının maunasında çalışırım.

Beraber köprüyü geçüb Karaköy'e gidinceye kadar bana hepsini anlatdı:

Kendisine Gödeli Hüseyin, oğluna Gödeli'nin Mehmed derler imiş. Baba oğul bir maunada çalışırlar imiş. Babadan kalma yağ kapanında bir gedikleri var imiş. Bir gün nasılsa rıhtım önünde bir yük meselesinden dolayı Yunanlı bir kaptanla aralarında bir kavga olmuş. Mehmed uslu, sessiz bir çocuk imiş. Babasını dinlemiş, kaptana bir şey dememiş. Fakat bu kaptan bundan sonra denizde, karada ne vakit Mehmed'i görse asılır, çatar bindirir, sulara kaptırır. Gâh bir vapura sıkıştırır, gâh ağız ile söylemedik söz komaz imiş.

Birgün yine Galata'da bir tüccarın odasında rast gelmiş, Mehmed'e ağzına gelen hezeyanı etmiş. Gediğiniz kalkacak ekmeğinizi elinizden alacağız, siz batacaksınız demiş. Sizi bu halde komıyacağız, biz de yük alacağız diye bağırmış. Mehmed bütün bunları babasına anlatmış:

- Tövbe elimden bir kaza çıkacak, git uslulara esnâfa anlat, bir çaresine baksınlar. Demiş ve o gece ekmek yememiş, birkaç gün hep düşünmüş.

Hele birgün onu kulübede kâhya ile konuşur görünce bütün bütün düşünceye varmış. Esnâfa öteye beriye sormuş:

- Bu herif kâhya ile ne görüşüyor ki?

Hiç kimse bir şey bilmiyormuş! . Akşamüstü babasını bulmuş.

- Bu herif bugün kâhya ile görüşüyordu,

(Sayfa 29)

bunda bir iş var. Esnâfın ekmeğini satacaklar, bir yığın fukara burada kalacak. Ben karışmam, demiş.

Babası da gitmiş esnâfa söylemiş, fakat değil şüphe etmek, bir hakikat bile olsa kâhyadan hesab sormak kimin haddine düşmüş…

O zamandan sonra çocuk bunu dert etmiş.

Birgün yine böyle hava sert esiyor imiş; vapur karnında geç kalmışlar. İskeleye yüklü dönerken o Yunanlı kaptan tam köprünün gözünde gelmiş bindirmiş, Duba bir yandan dayanmış, mauna da biraz viran imiş, su etmiş kaynamış. İhtiyar anlatıyordu:

- Ben romörköre sarıldım, çocuk da çıktı. Daha bir yana bakmazdan şahin gibi atladı, kaptanı boğazından kapdığı gibi yere çaldı. Yunanlının kafası bir demire mi geldi ne oldu, canı çıkıverdi.

Çocuğu içeriye atdılar, o yana bu yana savaştık, kurtaramadık. Muhakeme muhakeme derken on beş sene yedi gitti.

İşte ihtiyarın hikâyesi bu kadarcık. Onun ihtiyar acıklı haline yüreğim sızladı.

- Baba size esnâf bakmaz mı? Dedim.
- Hayır, dedi, o bir zaman imiş. Ağalar toplanırlar, kayığı batana yardım ederler imiş. Hastasına sağına bakarlar, yetişirlermiş. Şimdi nerede? Ağalar kendi işlerinin döndüğüne bakar, bildiklerini işlerler. Bir zaman orta sandığı yaptılar, herkes para verdi; sonra birgün açtılar, boş çıktı.

Evvelleri, ağalar lonca ederlerdi; kahvelere haber gider, esnâf yığılır, uslular konuşur, gençler dinler, ama o zamanın usluları hak yemezlerdi. Şimdi ağaların işi: Zora kaldıkça yine lonca ederler, ama kendileri söyler, kendileri dinler; ne baş var ne ayak …

- Esnâf bu halleri bilmiyor mu?
- Esnâf bilse de ne yapacak ki zaten esnâf korkar. Tahsildarlık onların elinde, devlet tahsildarlığını onların eline bırakmış, bir şey desek tez elden bir kulp takar, kayığını bağlar, yolsuz ederler, nöbet vermezler.

İhtiyar kendi haliyle, kendi diliyle şu esnâfın haraplığını, perişanlığını, bozgunluğunu bana ne güzel anlatdı. Hiçbir şey yapılmamış. Bütün bu zavallı esnâf beş on kişinin eline düşmüş. Ve ne kadar yazık ki hükûmet de tahsildarlık demiş, kendi kuvvetini bunların ellerine bırakmış. Zavallıların ne fukaralarına verecek beş paraları var, ne kendilerini düşünecek halleri …

Şimdi bir hayır sahibi çıkıp yol gösterse, öteden ağalar karşı çıkacak, esnâfı korkutacak, şikayet edecek, -yanılmışdır- diyecek. Çünkü onlar esnâfın bu halde, böyle kör, böyle sessiz kaldığını isterler. Halbuki dünya duruyor, hergün yenileşiyor. Bu hal ile zavallı Gödeli'nin Mehmed'in düşündüğü doğru çıkacak, bu san'at ellerinden gidecek, yabancıların, düşmanların eline geçecek. Demek Mehmed bütün bu dertleri görmüş, bunlardan korkmuş, fakat anlatamamışdı. Karaköy'de ihtiyardan ayrıldım.

Belki bugün bütün maunacılar Gödeli'nin oğlunun nasıl olup bir adam öldürdüğünü, sonra bir dul kadın ile bir yetim bırakarak hapishanede öldüğünü unutmuşlardır. Bu, o kadar eski bir şey olduğu halde daha o zaman bile ehemmiyetsiz görülmüş ve hatırlardan çıkmışdı.

Lakin ben günden güne çoğalan o romörkörleri gördükçe, o yabancı, düşman gemilerinin çalıştıklarını ve bu biçare esnâfın birkaç akılsız insan elinde günden güne perişanlığını, dağıldığını duydukça Mehmed'i unutamıyorum. Onun için ne zaman akşam sularında denizlere baksam onun ihtiyar babasının akan gözyaşlarını, sonra bilmemezlik ile yavaş yavaş batıp giden bir san'atın arkasından yetim kalan çocukları, dul kalan kadınları görür, dertlenirim.

20 Nisan 1329 Nur-ı Osmaniye-

M. Ş.

-------**-------

(Sayfa 30)

BABA ÖĞÜDÜ
-2-

Tarih denilen bilgi Anadolu'yu pek eski zamanların zahire anbarı gibi gösteriyor. O zaman yaşayan milletlerin bilgilerini, çalışkanlıklarını söylüyor.

Şüphe yok Anadolu o gidişle kalsa idi bugünkü dünyanın da en kalabalık ve ma'mur bir yeri olurdu. Ne çare ki güzel memleketlerin, feyizli toprakların düşmanları çok oluyor. Bu sebepten bu Küçük Asya da büyük tarih adamlarının ayakları altında pek çok çiğnenmişdir. Yerli milletler, yol kenarında biten yeşil otlar gibi arada bir dirilmeğe çalışmışlarsa da kök salmaya vakit bulamamışlardır.

Bu gelip geçici akınlar yurt tutmak, yerli ahaliyle kaynaşıp birleşmek maksadıyla gelen Selçuk ve Kayahan oğullarına kadar böyle devam etti. Onlar çiğnemek, soymak içün değil, yerleşmek, yaşamak içün geliyorlardı. Allah da onlara bu saf duygularının ecrini bol bol verdi. Hergün cennet gibi bir başka yurdun kilidini önlerinde açtı. Yerli ahaliyi buğday cevherli temiz kanlarıyla aşılayarak yeni bir nesil türetmelerine müsaade etti.

Selçuklulardan ve onlardan sonra, hâkimiyete geçen Kayahanlılardan büyük bir kavim meydana geldi. Bu kavmin ilk işi yayılmaktan ziyâde kökleşmek olmalı idi; Fakat biz aracı bir milletiz, aradığımız (kızıl elma)yı buluncaya kadar dere tepe düz gitmek huyumuzun bir neticesidir. Bundan dolayı olduğumuz güzel toprakları i'mar ederek (kızıl elma)yı kendimiz yaratacağımıza onu uzaklarda aramak içün yürüdük. Önümüze dağlar dayanmadı. Bir solukta İstanbul'a girdik. Tuna yalılarına yanaştık. Viyana Kal'alarına kadar sokulmaya çalıştık. Babalarımızın bu fütuhatlarını haşa ayıplamıyoruz. Fena değil eksik yapdılar diyoruz. Feth ettiklerimiz yerleri bize bağlamak gerekti.

Yalnız kılıç kuvvetiyle girilen bir yer tam alınmış sayılamaz. Ahalisine bilgi ve çalışkanlık hediyeleri götürmek, yıllarca uğraşıp onları kendimize ısındırmak lazım gelir.

Kılıçların, mızrakların parıltıları arkasından bilginin, çalışmanın gölgeleri gitmelidir.

Şurasını da söyleyelim ki Anadolu bizim elimizde evvelleri şimdikinden çok iyi idi. Henüz tenbellik ve gevşeklik bu kadar aramıza girmemişdi. Her ne kadar yiğitlerimizin çoğu bize fâ'idesi olmayan yerlerde kanlarını döküyor idiylerse de köylerimiz böyle bom boş tarlalarımız çıplak değildi. Hudutta ölen Mehmed'in

yurdunda kalmış Alisi, Velisi, Fatma ve Zehrası yetişiyordu. Kalblerimiz yine bülbülyuvası, tarlalarımız zümrüd ovası idi.

Fakat sonraları uğradığımız ahlaksızlık, Frengi, verem tohumlarını en saf yurtlarımıza kadar sokdu. Tenbellik yüzünden çocuk düşürmek gibi son derece kötü bir âdete alıştık. Hele bu son bela köylülerden ziyâde şehirlilerimizin yüzünü karartmaktadır.

Hiçbir âile pederi göğsünü gere gere evinin kapısını açarak işte emeklerimin mahsulü diyemez. Zira yurtlarımız kan ve kuvvet vergisini hazırlamak üzere çalıştığımızı isbât eden irili, ufaklı evlâd sürülerinden mahrumdur. Cılız bir, iki çocuktan başka evlâd yetiştirmekten kaçanların özlerine, sözlerine bel bağlanamaz. Bugünkü rahatı içün ciğer paresini ana rahminde boğmaya kail olan yüreklerden millet gayreti, yurt muhabbeti beklenilemez.

Geçenki öğüdümde de söylediğim gibi Frengi, verem, sıtma dertleri; bekar yaşamak, evlâd yetiştirmemek, çocuk düşürmek belaları etrafımızı fena halde sarmışdır. Gözümüzü dört açalım. Bu görünür görünmez düşmanların pençesinden yakamızı kurtaralım. Yoksa bu gidişle tarih kitablarında birkaç satırlık kara izden başka dünya yüzünde varlığımızdan nişan kalmaz. Halbuki biz yok olmak içün değil, dünyanın en yüksek medeniyeti olacak olan Türk

(Sayfa 31)

(Kızılelma)sını vücuda getirmek içün yaratılmış bir milletiz.
Kudretin bizi me'mûr ettiği tarihî vazifeyi bilelim ve ona göre çalışalım.

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

ESNÂF DESTANI

Biz esnâf takımı severiz işi
Çalışır, yaşarız erkek ve dişi
Aramızda yokdur tenbel bir kişi
Milletin özüyüz, burhanımız var.

Kimimiz çiftçiyiz, tohum ekeriz
Yaz da kış da pek çok zahmet çekeriz
Sulh vakti rencberiz, harbde askeriz
Hem süngümüz hem de sabanımız var.

Kimimiz mauna, sandal kullanır,
Alın teri döker, ekmek kazanır
Yelken açar, yaman dalgayı tanır
Denize hâkimiz, fermanımız var.

Kimimiz süreriz araba, kağnı
Tanırız şehirde, köyde heryanı
Görünce yardıma muhtaç vatanı
Hizmete koşarız, hayvanımız var.

Kimimiz manavız, kimimiz bakkal
Sözleştik satmaya bütün yerli mal
Hem eyi, hem ucuz dene öyle al
Doğrudur işimiz, vicdanımız var.

Kimimiz kahveci, bostancı, bekçi
Fıruncı, paçacı yahud börekçi
Bize bir tek adla deyin: emekçi
(vatan emektarı) unvanımız var.

Kimimiz çulhayız, kimimiz saraç
Çok zaman Avrupa bizi koydu aç
Biz artık değiliz namerde muhtaç
Malımız satılır, alanımız var.

Kimimiz sebzeci, kimimiz kasap
Günahdan kaçarız, isteriz sevap
And içerdik, şahiddir bize Dört Kitap
Pahalı satmayız, ilanımız var.

Kimimiz demirci, marangoz, dülger
Otelci ya aşçı, dişçi ya berber
Frenkte terakki ettikçe hüner
Kârımız içinde ziyânımız var.

Kimimiz gümrükte gedikli hamal
Yükümüz ağırdır, kârımız helal
Bize güç ve kuvvet veren Zü'l-celâl
Tanrıya pek kavi imânımız var.

Kimimiz tülbentçi, tütüncü, terzi
Müvezzi' ki satar ceridenizi
Ey Beğler! Biraz da düşünün bizi
Mahrumluk çekeriz, hirmanımız var.

Okumak isteriz, kitabımız yok
Kitablar yazmağa nisabımız yok
Deftersiz yaşarız, hesabımız yok
Öğretin bilelim: İzânımız var.

Evvelce yok idi bir gazetemiz
Şimdi (Halka Doğru) ilim çantamız
(Kerem'i) yazmamış olsa atamız
Der miydik bizim de gazetemiz var.

(Köroğlu) olmasa geçmezdi hayat
Köylere girmezdi hiç edebiyat:
Yenisi çıkmadan denir mi bayat?
Nerde (Aşık Garib) yazanımız var?

(Sayfa 32)

Kolayca anlarız açıktır dili
Okuruz her gece Şah İsmai'ili
Kimin ki gönlünde var bir sevgili
Ah çeker, anlarız, hicrânımız var.

Bizim de gönlümüz, gözümüz vardır.
Muhabbet tatmışız, özümüz vardır.
Sazımız yoksa da sözümüz vardır.
Yazımız yoksa da yazanımız var.

Yoldaşlık esnâfın tatlı zinciri
Yerleşmiş, bir ocak yapmış her biri
Her eski ocağın vardır bir piri
Her pire de bir dürlü şükranımız var.

Usulümüz: gedik, imeci ve nöbet
Ocağın içinde yokdu rekabet
Nizama uydurduk, yaptık cem'iyyet
Şirketler yapmağa gümanımız var.

Hasta yahud kötürüm olan bir yoldaş
Bulur ocağından ilaç, hekim, aş
Öksüz ve dullara verilir ma'âş
Açа aş, dertliye dermanımız var.

"Yardımlaşın" diyor bize dinimiz
Yoksula yardımdır baş ayinimiz
Zenginlere karşı yokdur kinimiz
"Herkesi sev" diyen Kur'an'ımız var.

Lakin bize hayır yokdur zenginden
Bir iş öğrenmedik ilim ehlinden
Hocalar bize hiç söz açmaz dinden
Doğrudur; sanmayın yalanımız var

Cenk oldu, millete kurban kurban
Dedik, aktı bütün bizim kanımız
Gitmedi ne eşraf, ne ayanımız
Yarabbi, ne hissiz erkânımız var.

Fakir candan verir, hükm-ü zamane
Alınır zenginden zorla iâne
Harb vakti denir mi? "Olsun, bana ne"
Yalnız bizim mi vatanımız var?

Ey Beğler, hocalar! Artık uyanın
Sızdınız, yarısı gitdi vatanın
"Buna sebep biziz" diyin, utanın
Düşünün mahşerde divânımız var.

Biliniz biz esnâf çalışacağız
Ne varsa fenn, hüner alışacağız
San'atda Frenkle yarışacağız
Yurdu kurtarmaya peymanımız var.

Dinimiz ne imiş anlayacağız
Terakkiye gönül bağlayacağız
Bir hızla beşyüz yıl atlayacağız
Durmak olmaz pek az zamanımız var.

Yenildik; sebebi: geride kalmak
İntikam: düşmanın ilmini almak,
İşini öğrenmek, fennini çalmak;
Şimdilik bu öce imkânımız var.

Yürekten bir lahza çıkmaz bu acı
Kuvvetli olmaktır za'ifin ilacı
Uyanık bir kindir azmin kırbacı
Koşalım, geçecek düşmanımız var.

Geri alınacak şey şanımızdır
En kuvvetli silah ümranımızdır
Kimden yine gelir, vatanımızdır
Yeniden almaya meydanımız var.

Biz esnâf takımı işe taparız
Yapmağan söylerse ağzın kaparız
Yarını bilmeyiz, fakat yaparız
Bize yol gösteren destanımız var.

-------**-------

Celâl Sâhir Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı

-------**-------

(Sayfa 33)

HALKA DOĞRU

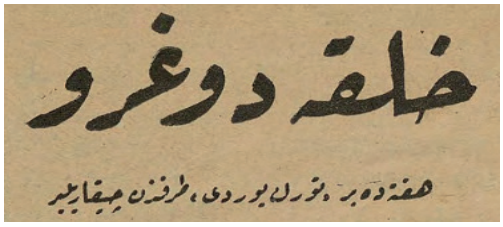

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 5	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye** **Caddesinde 40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 9 Mayıs 1329**

'Halka Doğru' Dâ'imî Yazıcıları

Halide Edip Hanım, Aka Gündüz, Akçura Oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyinzâde Ali, Hamdullah Suphi, Akil Muhtar, Abdül-feyyaz Tevfik, Ali Cânip, Ali Suat, Galip Bahtiyar, Kâzım Nâmi, Köprülüzâde Mehmed Fuat, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfik, Memduh Şevket Beğler.

(Şiir: Şehid Haremi, GÖK ALP* Milli Türküler: Çoban Türküsü, Aka Gündüz *Anadolu Yavrusu * Baba öğüdü -3, Abdülfeyyaz Tevfik * Demirci, Kâzım Nâmi, Köroğlu, Maraşlıoğlu * Amele Sandığı, Esnafımız, Amele Nizamnamesi, Toprak, Çocuk Dünyası)

-------**-------

-ŞEHİD HAREMİ-

-Beşik Sallarken-

Uyu yavrum, uyanacak günler var;
Yarınları gözetleyen dünler var;
Baban şehit, izlerinde ünler var;
O izlerde sen de dolaş, ninni!
Öç gününe tezce ulaş, ninni!

Uyu yavrum, yine şimşek çakıyor
Şehit baban gelmiş bize bakıyor
Yarasından kızıl kanlar akıyor
Bu yarayı, dur, bağlayım, ninni!
Sen ağlama, ben ağlayım, ninni!

Uyu yavrum, uğur değil, yas tutma
Beğ babanın öğüdünü unutma
Şimdi uyu, yarın hasmı uyutma
Uyudukça gücün artar, ninni!
Çabuk büyü, yurdu kurtar, ninni !

Uyu yavrum, gözlerinde uyku var,
Sen büyürsen düşmanlara korku var
Baban şehid, yüreğinde oku var
Bu ok vatan kaygısıdır, ninni!
Borcun evlat saygısıdır, ninni!

Uyu yavrum, tepesinde haç yatan
Câmiler var. Bu mu seni ağlatan?
Dayanamaz çiğnenmeğe bu vatan
Câmi'lere götür hilal, ninni!
Hem yurdu, hem öcünü al, ninni!

Gök Alp

-------**-------

Millî Türküler -3-

ÇOBAN TÜRKÜSÜ

Güzel çoban! Kuzuların niçün dağıldı?
Koyunların memesinden kan mı sağıldı?
O Rumeli baştanbaşa sana ağladı
Boynun bükme, içün çekme, çal çoban kızı..

Senden başka bu yerlerin var mıydı sazı?
Görmüyor mu ahu gözün baharla yazı?
Sahrâların bülbülüsün öt çoban kızı!
Boynun bükme, içün çekme, çal çoban kızı..

(Sayfa 34)

Düşmanlar mı Rumeline ettiler akın?
Hazin hazin ağlıyorsun, gözlerin dalgın
Yavuklunun başı içün çal! Susma sâkin!
Boynun bükme, içün çekme, çal çoban kızı..

Aka Gündüz

-------**-------

ANADOLU YAVRUSU

Güzel ve güçlü vücudunun üstünde sevimli bir başı vardı. Sık sık önüne eğilerek mahçupluğunu gösteren gözlerindeki saf ve masum koyun bakışı kendisini ilk gören adama emniyet ve sevgi verebilirdi. Onu getiren adam, İstanbul'da hayli oturmuş, gözlerinin o tatlı koyun bakışını kaybitmiş bir hemşehrisi, hem onu medh ediyor, hem de o arada dudaklarının kenarında kendisinden küçüklere bakanların halinde olduğu gibi manası pek açık olmayan bir tebessüm birikiyordu.

-Memleketten daha bir hafta evvel geldi, burası ilk kapısı olacak. Geleni, gideni yok. Doğruluğuna bir diyecek yok ama, hani işi acemidir.Artık sayenizde…. Memleketinden daha bir hafta evvel gelen bu güzel, güçlü gençin tatlı koyun bakışı kendisini tanımak içün bu sözlerden o kadar daha çok beliğ idi ki artık devam ettirmek istemedim.

- Peki, peki

Dedim. O gitti, öteki kaldı. İçimde onunla konuşmak içün bir arzu vardı. Fakat onun gözleri o kadar ısrar ve inat ile mahçupluğunu gösteren önüne bakışında devam ediyordu. Ve biraz kısık bir sesle verdiği cevaplar o kadar kısa idi ki uğraşa uğraşa en sonunda onu söyletecek bir söz buldum: Oğlum, dedim, yeni gelmişsin. İstanbul'u nasıl buldun? Sizin memleket mi eyi, burası mı eyi?

O önce yine eski sade ve kısalıyla yalnız 'burası eyi' diye cevap verdi. Sonra sesinde titreyen bir kalp ile ilave etti:

"Bizim memleket fakir, Efendi, burası çok zengin."

Hayır, zavallı genç, yanılıyorsun. Asıl zengin ve iyi olan senin yurdundur. İstanbul'un canı, kanı ve malı oradan geliyor. Senin sevgili tarlaların yeşermezse İstanbul'un bağçeleri çiçek açmaz. Senin alnın terlemezse İstanbul'un insanları aç kalır. İstanbul Anadolu'nun üstüne yapışıp onu emerek büyüyen, güzelleşen bir tufeylidir.

Zengin mi? Hayır, genç arkadaş, o fakir o pek fakir. Canını, kanını ve malını verdiğin halde yine eksik kalan bir şey, yine ona veremediğin bir şey kalıyor ki o da senin saf duyguların, riyasız imânındır.

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ

-3-

Bizim gibi herhalde yaşamaya âhd eden milletler tarih bilgisini göz önünden hiç ayırmamalıdır.

Bilgilerin piri olan ihtiyar tarihin dürlü nasihatleri dünya selametlerinin kapılarını açan altın anahtardır.

O doğru sözlü kitap, rüzgâr huylu eski milletlerin şimdi yerlerinde yeller estiğini anlatıyor.

(Sayfa 35)

Biz de Balkanları aşmanın, Tunaları rüzgâr gibi geçmenin neye yaradığını çok denedik.

Biraz da yağmur huylu olmaya, onun gibi yurdumuz içün işlemeğe çalışalım. (Allah)ın rahmeti bile göklere uçtukça bir işe yaramaz, yere dökülüp toprakları işlemedikçe feyzini göstermez.

Zavallı Türk yavrusu, seni hayâlâtın aldatmış; (Kızıl elma) gibi akşam güneşinin batdığı uzak, kanlı ufuklarda nice yıllar aratmış… Halbuki o senin ayağının altında idi; sen onu göremedin evet görememekte özrün makuldür; zira alnın eğilmek bilmez Türk alnı idi… Fakat yavrum, artık o çelik anlını toprağa doğru eğmekten korkma. Anı düşmanlarına değil, yurduna karşı eğeceksin; bu yurt ise millet anası olan vatanın parçasıdır. Anaya, neneye karşı eğilen baş alçalmaz; daha ziyâde yükselir.

Ey saf özlü Osmanlı yavrusu! Altı yüz bu kadar yıldır hayvanının yelesinden ayrılmayan parmakların biraz da yurdunun altın başaklarına dolaşsın. Vefasız elleri bunca zamandır temiz kanınla yoğurdun… Fakat umduğunu bulmadın; biraz da vefalı yerlerini alnının terleriyle sula.

Frenk diyarında yapılıp senin gözlerini kamaştıran şeyler hep alın terlerinin mahsulüdür.

Sapan ardında, destgâh başında dökülen terlerin pek hayırlı şeyler meydana getirir.

Terle kazanılan mallar kanla kazanılandan daha temiz, daha helaldir. Zira kanla kazanılanların üzerinde masum gözyaşlarından silinmez lekeler bulunabilir.

Hiçbir millet hazinesinin kilidini - alnı buruşmadan - buğday ambarının kapağını açar gibi pervasız açamaz.

Mimar Sinan'ın ter dökerek yükseltdiği altın hilaller, dedelerimizin Macar kal'alarına diktikleri bayraklardan daha ömürlü çıktı.

Ey yarının Osmanlısı olacak evlat, yere bakan gözlerin, toprağa damlayan terin göklere dikilmiş kafadan ziyâde iş göreceğini öğren. Vücudumuzun kanıyla bulamadığımız (Kızıl elma)yı alnımızın teriyle daha kolay bulacağımızı bil.

Sapan ardından koşmayı öğrenmekle beraber gönlünde beslenecek intikâm duygusunu da unutma ha! Su uyur düşman uyumaz!

Büyük tarihinde bu geçirdiğin acı günler üzerine bir kara hançer sapla; dâima gözünü ondan ayırma. Dualarının başı, her sözünün yoldaşı "can verilir, artık yurt verilmez" sözü olsun. Bu söz yavrularının kulaklarında çınlasın.

Hiçbir şeyden pervası yokmuş gibi (hakkı)nı ezen (kuvvet)den de yılma. Onu da ezecek (sa'î) denilen (Kudret) vardır.

Bugün uğradığın (zulmü)n intikâmını (yarın ki çalışma)n alacaktır.

Onun için Hak Teâlâ Hazretleri çalışan, kazanan kullarını sevdiğini söylemişdir.

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

DEMİRCİ

Turgud acar bir delikanlı idi. Köyünde iken babası anası tarlada çalışır, Turgud da ormanda kestiği odunları üç saat uzaktaki kasabaya getirir, satar, parasını getirip babasına verirdi.

Turgud avcılığı çok severdi; eline bir çifte geçirmek için düşünürdü; satdığı odunların parasından bir

(Sayfa 36)

çifte alacak kadar para arttırmayı istedi, ama fakir anasını babasını zahmete sokmamak için bunu yapamadı.

Birgün Turgud'un kur'ası çıktı, askere gitti; orada kendisini tabur tüfekçisinin yanına yamak verdiler; Turgut buna kızdı; içinden söylendi; fakat sesini çıkarmadı. Asker ocağı bu, orada herkesin keyfine göre gidilmez.

O vakit askerlik şimdiki gibi değildi, altı yedi yılda ancak tezkere almak müyesser olurdu. Onun için Turgud tam yedi sene tüfekçinin yanında kaldı. Taburun tüfeklerini tamir ediyor, ufak aletlerini yapıyordu. Tüfekçinin bir dükkânı vardı; oraya köylüler tamir için çifte, tabanca, tüfek gibi silahlar getiriyorlardı. Ahalinin kahve değirmenleri bile orada tamir olunuyordu.

Turgud şimdi oldukça usta bir demirci olmuştu. Ustasının ara sıra verdiği gündelikleri biriktiriyordu. Yedi sene içinde Turgud'un yirmi beş lirası olmuştu. Bu parayı taburun sandığında saklatıyordu.

Nihayet bir gün tezkereci oldu; boynuna sırma şeritli tezkere kutusunu astı, bir de boyun atkısı sardı. Taburun sandığındaki parasından başka on mecidiye de aylık aldı. Eline bir de koçan verdiler. Turgud, iyi bir çiftenin nasıl olacağını öğrenmişdi. Bütün silah dükkânlarını dolaştı, parasının yarısını virerek gayet iyi bir çifte aldı. Arkadaşlarıyla beraber memleketine döndü.

Köyüne geldiği vakit anasını babasını haylice ihtiyarlamış buldu. Öpüştüler, ağlaştılar. Turgud elinde kalan parayı da babasına verdi. İhtiyar bununla birkaç dönüm yer almağı düşündü. Fakat "Biraz dursun bakalım." dedi. Turgud bir iki gün köylü dayılarla, arkadaşlarla gezip dolaştıktan sonra babasından izin aldı, çiftesini sırtladığı gibi ormana çıktı. Artık başka yapacak işi yokdu.

Bütün kış dağlarda, ormanlarda dolaştı; Birçok ayı, kurt, tilki, geyik, karaca, tavşan vurdu; derilerini pazara götürüp satdı, parasını yine babasına verdi.

İrtesi kış Turgud ördek avına merak etti; köyden bir saat ötede bir gölcük vardı. Bir sabah, gayet soğuk bir havada göl kenarına gitti; kuytu bir yerde gizlendi. Biraz öteden bir sürü ördek kalktı; Turgud çiftesini sürünün içüne doğrultdu, ateş etti. Üç ördek birden suyun yüzüne düştüler. Bereket versün, ördeklerin düştüğü yer sığ idi. Turgud'un yanında zağarı yokdu; bacaklarını sıvayıp ördekleri kendisi almak istedi.

Göle girdi, ördekleri alup çıktı; fakat soğuktan bacaklarındaki su damlaları dondu. Turgud aldırmadı; çoraplarını giydi; biraz daha bekledi. Fakat artık ördekler o tarafa gelmiyordu.

Turgud'un ayakları çok üşümeğe başladığından köye dönmeğe karar verdi. Eve geldiği vakit, sızlayan ayaklarını ocak başında oğuşturmaya başladı. Lakin ayakları uyuşmuştu; parmakları oynamıyordu.

Bir daha Turgud kolay ve sağlam yürüyemez oldu. Değneksiz on adım atamıyordu. Gözü asılı olan çiftesinde kalmışdı. Artık ormana gidüp odun da kesemeyecek, anasına babasına yardım edemeyecek idi.

İşte o vakit askerlikte öğrendiği tüfekçilik hatırına geldi; babasının saklamış olduğu paralarla köyün bir bucağında bir dükkâncık, içüne bir ocak yaptırdı. Bir körük, bir örs, iki çekiç, destgâhına bir mengene aldı.

(Sayfa 37)

Törpüler, kıskaçlar getirtti ve işe başladı. Köylüler, bu yeni demircinin bir iş yapacağına inanmıyorlardı. Turgud düşündü, burada tüfek, tabanca tamir etmekle işe başlanamazdı. Babasının saban demirlerinden birini örnek edindi; bir saban demiri yaptı. Dükkânının önünden geçen köylülere gösterdi. İçlerinden biri hükmünü verdi:

- Vallahi Turgud senden bunu hiç ummuyordum; aferin, köylüye söyleyeyim de artık çift demirini sana yaptıralım.

Şimdi demirci Turgud yalnız kendi köyünün değil, o civardaki bütün köylerin çift demirlerini yapıyor, çiftelerini, tabancalarını onarıyor. Artık anası babası da çift sürmüyor, oğullarının kazancıyla ahir ömürlerini rahatlıkla geçiriyorlar.

Kâzım Nâmi

-------**-------

KÖROĞLU

Hüseyin Ağa askerlik etmiş, gurbet görmüş görgülü bir adamdı. Askere gitmezden evvel, dayısının kızı Emine ile yavuklanmış idi. O askerde iken Emine'yi babası daha zengin bir ağanın oğluna vermişdi. Emine Hüseyin'in hasretinden sararmış solmuş, evlendikten bir yıl sonra zavallıcık kara topraklara gömülmüştü.

Hüseyin askerden geldikten sonra geçen şeyleri bir bir öğrenmiş, yüreği yaralanmış, artık köyde duramayacağını anlayarak gizlice Emine'nin mezarını ziyâret ederek gurbete çıkmışdı.

Hüseyin köyüne döndüğü vakit sakalına kır düşmüş, gezmekten kararan yüzü haylice buruşmuş idi. Köylüler geldiği vakit onu tanımamışlardı. Kendisini anlatıncaya kadar eyice zahmet çekmişdi.

Aradan birkaç yıl geçti. Askerlikte, gurbette çok şeyler gören Hüseyin'i bütün köylüler seviyordu. Her akşam yatsı namazından sonra köyün kahvesine çıkar, orada başından geçenleri köylülere anlatır, yahud Aşık Garib, Kerem ile Aslı, Köroğlu gibi hikâyeleri okuyarak her birinden bir hisse çıkarmaya çalışırdı. Hüseyin yanık sesiyle o hikâyelerin beyitlerini okurken, curasının tellerini de ağlatırdı.

Bir akşam Köroğlunu okudu. Köylüler bunu âdetâ ezberden bilirlerdi; fakat Hüseyin o kadar tatlı okuyordu ki derin derin dinlediler. Hikâye bitince Hüseyin dedi ki:

- Ey ağalar, bilirsiniz ki kıssadan hisse gerek. Şimdi size anladayım.

Ben gurbette çok şeyler gördüm, çok şeyler öğrendim. İnsan geze geze neler öğreniyor. Okumuş efendiler, Köroğlu hikâyesi içün "Acem düzmesi" derler. Onlar içün bizim bütün hikâyelerimiz "Acem düzmesi"dir. Biz Köroğlunu anlarız, ama bize "ne anladınız? " diye sorsalar bir dürlü cevab veremeyiz.

Köroğlu kim imiş? Babasının gözlerine mil çeken Bolu beyinden öç almaya çalışan bir aslan. O vakit Beğler, istedikleri gibi hüküm sürer, istediklerini asar, keserlermiş. Zavallı kimselere, yoksullara yapmadık kötülük bırakmazlarmış. İşte Köroğlu böyle birinden hem babasının, hem de öteki fakirlerin öcünü almış.

Bugün o eski Beğler gibi istediklerini kesip biçen Beğler yoksa da onlardan daha başka dürlü biz zavallı köylülere kötülük eden az değil.

Biz o Köroğlu gibiyiz.. Zavallıyız, fukarayız. Şimdi eski Beğler yerine aşardan fazla fazla kâr etmek isteyen

(Sayfa 38)

mültezimler var, yürde yüz misli para virerek malımızı, hayvanımızı, toprağımızı elimizden alan çorbacılar var.

Köroğlu halkın içinden çıkmış, o vaktin usulünce dağlarda, bayırlarda gezerek halkı zulümden kurtarmaya çalışmış.

Bugün her köyden Köroğlu çıkmak lazım; fakat dağlarda, bayırlarda gezmek, ötekine, berikine sataşmak içün değil. Bugün Köroğulları köylüleri mültezimlerden, murabahacı çorbacılardan kurtarmak içün adam öldürücü silahlarla değil, akıl ile, fikir ile silahlanmalıdırlar.

Köroğlu deyip de geçmeyelim.. Onu yazan adam, bir takım saçmalar, yalanlar yazmak istememiş; başımıza bir takım Ayvazlar çıkarmamış. Bolu Beğ'i nasıl halkı ezen bir mütegallibe ise, Ayvaz'ın babası da köylünün elindeki malı yok pahasına alan, köylüleri faizlerle soyan çorbacıdır.. Köroğlu Avaz'ı kaçırıyorsa keyfi içün değil, çorbacıyı cezalandırmak içün kaçırıyor.

Biz, bugün bizi ezen mütegallibelerden, bizi sülük gibi emerek karınlarını şişiren çorbacılardan nasıl öç alabiliriz? Onlara hiç muhtaç olmayacak bir hale gelmekle.

Çalışanlarımız, az çok Allah ne verirse kazanıyoruz. Buğdayımızdan, arpamızdan, çavdarımızdan, hepimiz kudretimiz nisbetinde bir şey ayırırız. Bunu ortaklama satarız; parasını ortaklama bir sandığa koruz. Görürsünüz ki bu para az zamanda haylice artar.

Hem bu kadarla kalmayız, imeci yaparız. Köyün kimseye ait olmayan boş tarlalarını ortaklama ekeriz, ormanından keseceğimiz odunları kasabada ortaklama satarız. Bataklık varsa kurutur, ortaklama tarla haline koruz. Biz böyle çalışacak olursak, vergilerimizi vermek içün öküzlerimizi satmaktan, çorbacıdan yüzde yüz faizle para almaktan pek az zamanda kurtuluruz. Artık mütegallibe; parasına güvenerek bizi çiğneyemez. O vakit hepimiz Köroğlu oluruz.

Bu gece köylüler, çabuk dağılmadılar. Hüseyin'in yüreği yanıktı; hepsi dertlerine bir çare bulmak istiyordu, onun içün Hüseyin'in etrafını sardılar; ortaklama sandığın nasıl yapılması lazım geleceğini sordular. Hüseyin dedi ki:

- Ağalar, size yarın akşam anlatırım.. Zaten tekmil köylü burada değil. Şimdi olmayanları da yarın akşam çağırırız, hep birlikte konuşuruz. Şimdilik Allah'a ısmarladık.

Maraşlıoğlu

-------**-------

AMELE SANDIĞI

Tanin arkadaşımızda gördüğümüz şu haberi okuyucularımızın anlayabileceği gibi açık Türkçe yazıyoruz:

Şehremanetinin iki binden ziyâde amelesi var. Bu zavallılar pek acınacak bir haldedir. Şehremaneti bu hale dikkat etmiş ve bunlara bir çare bulmak içün Emanet Encümeni'ni toplamışdır.

Bu ameleden çoğu, işleri iktizası hastalanıyor; hastalanınca da yiyecek ekmeğini kazanamıyor; açlıktan ölmek tehlikesine düşüyor. Bir kısmı da sakat oluyor.

Bir kere sokak süpürenleri, süprüntü arabalarını kullananları göz önüne getirelim.. O vakit bu zavallıların yaşamak içün ne kadar ağır ve zararlı işlere girişmiş olduklarını anlarız. Sonra da bu iş yüzünden ne kadar sıkıntı çektiklerini düşünelim. Bu çalışkan adamları sevmek, onlara acımak ve sıkıntılarını elden geldiği kadar hafifletmek bir borç olmaz mı?

(Sayfa 39)

İşte Şehreminliği bunu düşünmüş, eksik olmasın. Şimdi bir amele sandığı yapılacak; bunu içün bir de tâlimatnâme hazırlanıyor.

Amele sandığı, amele arasında pek çürük olan birlik bağını kavileştirecek, artık iş yapamayacak bir hale gelenlere de emeğine göre yaşayacak kadar bir şey verecekdir. Sandığın şimdilik hiçbir sermayesi yok. Bunu içün Şehreminliği şimdiye kadar mecidiye yirmi guruştan verdiği amele ücretini, on dokuzdan verecek; bundan artan birer guruşu sandıkta biriktirecekmiş. İki binden ziyâde olan amelenin bırakacakları bu para az vakit içinde çoğalacak, sandığa sermaye olacakmış.

Şehreminliği bu işin Mayıs'dan başlamasına karar vermiş, belediye dairelerine yazdığı bir emirde her bir dairede ne kadar amele olduğunu sormuş ve bundan sonra alınacak amelenin dinç ve güçlü olmasını istemiş.

Şehreminliğinin şu kararına diyecek yok; iyi bir şey düşünmüş. Yalnız ameleden alacağı birer guruşla bu sandığın sermayesi ne vakit yoluna girer? Sandıktan yardım görebilmek içün kim bilir ne kadar beklemek lazım gelecek? Şehreminliği yakında istikrâz[126] edeceği paradan bir iki bin lirayı amele namına ayırsa da bu sandığa sermaye etse ne olur? Zaten ameleye verilen ücret, onların yaptıkları işlerin tam hakkı değildir. O amele, pek muhtaç bir halde bulunmasa, o kadar az bir ücretle en zor ve zahmetli işlere girişir mi? İnsaf ile düşünmeli. Merhamet gösteriş içün yapılmamalı. Onun içün Şehremini Paşa ile arkadaşlarının vicdanına danışıyoruz; sandığın sermayesini yalnız amele üzerine yükletmesinler, dediğimiz gibi emanet sandığından da oraya bir iki bin lira koysunlar. İnsan ne ekerse onu biçer.

-------**-------

126 İstikraz: Borçlanma.

ESNÂFIMIZ

Artık biraz da kendi esnâfımızı düşünelim. Bir vakitler zengin olan halkımız, senelerden beri işsiz güçsüz kaldı; iş güç olmayınca da fukaralık yakamıza yapıştı. Geçen gün bir arkadaşımız anlatıyordu: Bilmem hangi kalemde iki yüz elli guruşluk bir memuriyet açılmış.. Dört yüzden ziyâde isteklisi çıkmış. Bunların içinde hatta hukuk mektebi gibi yukarı mekteblerde okumuş birçok efendiler de varmış.

Düşünmeli: Ayda iki yüz elli guruş maaş alabilmek için dört yüzden ziyâde gençimiz çıkıyor. Sanki dünyada yaşamak yalnız memur olmakla mümkün imiş. İnsan bu hali düşününce çileden çıkacak. Bu dört yüz gençten birisi bu yeri alacak, ötekilerin eli böğründe kalacak. Yine işsiz, güçsüz sokakları dolaşacaklar.

Bu böyle söker mi? Bu gençler devlet hidmetinden başka hem kendilerine, hem de vatanlarına yarayacak daha hayırlı bir iş tutamazlar mı? Şehrimizde iş mi yok? Gençleri bu işlere rağbetlendirmek lazım. Fakat bizde böyle bir himmet yok.

Memuriyetini bırakmış, bir ticaret işi tutmuş olanlarımıza halkımız neden rağbet etmiyor. İşte size bir misal:

Bab-ı Ali caddesinde iki Müslüman arkadaş, "Nimet" isminde pek güzel ve temiz bir lokanta açtılar. İlk günler biraz rağbet gördü. Aradan biraz zaman geçti, başka bir kimse tam Bab-ı Ali'nin karşısında "Dublde"[127] isminde yeni bir lokanta açtı. Artık herkes buraya koştu.

"Nimet"ten ziyâde "Dublde" kazanmaya başladı. Tabi'î "Nimet" bu rekabete dayanamayacak, nihayet kapanacaktır.

(Sayfa 40)

Yazık değil mi ? Bir 'Dublde' nin hatırı içün neden bir ' Nimet'

Kapansın? Bizde hiç mi cins muhabbeti kalmadı ?

Fakat başka cihetlerden biraz sevinmeğe başlıyoruz. Hele İstanbul'un İslâmlarla meskûn olan mahallelerini dolaştıkça göğsümüzü kabartacak şeyleri görüyoruz. Geçen gün Saraçhâneye doğru gezmeğe çıkmış idim. Orada birçok İslâm dükkânları gördüm. 'Türk Bakkaliye Mağazası' pek zevkime gitti. Yeni açılmış küçük bir dükkân. Az zamanda büyümesine dua ettim. Ama oralarda oturan İslâm kardeşlerimizin gözlerini açsın da Türk bakkalını görsünler. Böyle olursa, o vakit Türk bakkalları da çoğalır, halkımız da zenginleşmeye, iş güç tutmağa muvaffak olur.

Sonra sıra sıra kunduracı dükkânları gördüm; bunların içinde Avrupa'dan gelen en biçimli, en şık kunduralar kadar güzel kundura yapanları da var. Kunduracı Burusalı Mehmed ustanın camekanında dizili duran ayakkabıları o kadar güzel ki.. Şüphesiz, yerli malı olduğu içün daha da sağlamdır, fiyatça da ucuzdur.

Halkımız esnâfımıza rağbet etmelidir. Artık nahak yerlere paralarını vermekten sâkinmalıdır.

Biraz da kendi cinslerinden olanlara düşünüp onları kazandırmaya çalışmalıdır.

-------**-------

127 Muhtemelen Fransızca "doublé de" sözünden (n.)

AMELE NİZAMNÂMESİ

Geçen günki gazeteler yazıyordu: Amelenin hukukunu koruyacak bir nizamname yapılmasını hükûmet şehremanetine emretmiş. Bizde amele ve esnâf hakikaten acınacak bir haldedir. Bu biçarelere kimse ehemmiyet vermez. Onlar, yaz kış günde on iki, on dört saat çalışırlar, alın teri dökerler, beş on guruş kazanırlar. Onlar, karıncalar gibidir, az kazanırlar, karınları bile iyi doymaz. Fakat karnını şişirmiş zenginlerden daha ziyâde yurdlarını severler, kanunu tanırlar. Hazineye borçları yokdur, virgü bakayaları kalmaz. Bununla beraber donanma iânesine, müdafa-i milliye'ye yardım edenler yine onlardır.

Amele ve esnâfımız hem çalışkandır, hem hamiyetli. Onlara edilecek yardım tam yerinde olacaktır.

Şehremanetinin yapacağı nizamnâme ameleyi korumaya çalışacak mı? Orasını bilmiyoruz. Yalnız şehremaneti şimdiye kadar mesela arabacılar hakkında pek adaletli davranmamış olduğu içün, biraz korkuyoruz. Bununla beraber şimdilik bir şey diyemeyiz. Nizamnâmeyi yapsınlar, ortaya koysunlar da görelim ve hükmümüzü o vakit verelim.

-------**-------

TOPRAK

Bu isimde çiftçilere, çiftçilik etmek isteyenlere, böyle işlerle uğraşan tüccarlara yaramak üzere bir gazete çıkıyor. Bu biricik çiftçi gazetesini köylülerimiz bile okumalıdır. Aklı erenlerimiz, köylülerimize okuyup anlatsın. Bütün gözümüz toprağımızdadır. Ona bakarsak, o da bize bakar. Toprak gazetesi on beş günde bir çıkıyor. Yıllığı yirmi, yarım yıllığı on guruştur. Bab'ı Ali'de çiftçi kütüphanesinde abone yazılıyor.

-------**-------

ÇOCUK DÜNYASI

Yavrularımızın akıllarını, fikirlerini açmak içün haftada bir kere çıkan bu güzel gazeteyi de çocuklarınıza okudunuz.

-------**-------

Celâl Sâhir Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı

-------**-------

(Sayfa 41)

HALKA DOĞRU

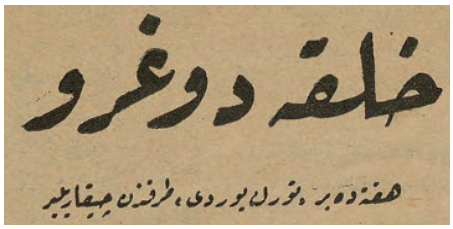

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 6	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye** **Caddesinde 40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 16 Mayıs 1329**

Halka Doğru'nun Dâ'imî Yazıcıları

Halide Edip Hanım, Aka Gündüz, Akçura oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyinzâde Ali, Hamdullah Suphi, Akil Muhtar, Abdülfeyyaz Tevfik, Ali Canib, Ali Ulvi-Galip Bahtiyar. Kâzım Nâmi, Köprülüzâde Mehmed Fuad, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfik, Memduh Şevket Beğler.

-------**-------

(Çoban, Mehmed Emin * Şiir: Asker Duası, GÖK ALP * Baba öğüdü - 4, Abdülfeyyaz Tevfik * Kuzu, Nâzım Nâmi * İktisadi Hasbihal: En Büyük Eksiğimiz, Muhiddin)

-------**-------

ÇOBAN

Köyün çobanı penceresiz, karanlık kulübeciğine girdi. Ocağın içinde asılı olan toprak kandilini yaktı. Akşam namazını kıldıktan sonra kışın ormanda balta ile vurmuş olduğu ayı postu üzerine oturdu. Püsküllleri mavi boncuklu dağarcığından kara kuru bir ekmek çıkardı. Suda ıslatarak, üzerine tuz ekerek yemeğe başladı.

Artık her işi bitiyor demek!.. Evet her gün gibi bu gün de kırçıl otlarıyla beslediği, ayva ağaçlarının altında gölgelendirdiği ve güzel subaşlarında suvardığı davarları - hatta bir kuzunun bile ayağını aksatdırtmaksızın- yerlerine dağıttı. Her bucağında soğuk pınarlar şarıldayan, sürüler otlayan sarıçiçekli yaylaları yaradana kulluğunu etti. Gitdi ağaçların gölgesinde kavalını çalarken, kızgın güneşlerin altında kanlı terler döken çiftçi kardeşlerinin ekmeğiyle karıncığını da doyuruyor. O halde nesi kalıyor? Yalnız bir şey: Uykusu!..

- Ey tanrının bahtiyar kulu, haydi yat; rahat rahat uykuna dal; uyu!.. Zira sen günlerini kimseyi incetmeden, aldatmadan geçiriyorsun; onun içün senin gece yarıları korkunç, korkunç kılıklara girerek seni uyutmayacak sıkıntıların yokdur. Sen uyurken vicdanın saf sular gibi uyur ve yatağının etrafında çirkin yüzlü bir hayalet dolaşmaz. Ah bilir misin, senin şu karanlık kulübende, şu ayı postu üzerindeki bir horultuna bu dünyada neler verenler vardır, neler?...

Mehmed Emin

-------**-------

ASKER DUASI

1

Elimde tüfek, gönlümde imân
Dileğim iki: Din ile vatan
Ocağım ordu, büyüğüm Sultan
Sultana imdâd eyle yarabbi!
Ömrünü müjdad eyle yarabbi!

2

Bulmaz gazâ, sonu şehadet
Dinimiz ister sıdk ile hıdmet
Anamız vatan, babamız millet
Vatanı ma'mur eyle yarabbi!
Milleti mesrur eyle yarabbi!

(Sayfa 42)

3
Sancağım tevhid, bayrağım hilal
Birisi yeşil, ötekisi al
İslâma acı, düşmandan öc al
İslâmı abad eyle yarabbi!
Düşmanı berbâd eyle yarabbi!

4
Kumandan, zabit babalarımız
Çavuş, onbaşı ağalarımız
Sıra ve saygı yasalarımız
Orduyu düzgün eyle yarabbi!
Sancağı üstün eyle yarabbi!

5
Cenk meydanında nice koç yiğit
Din ve yurdu içün oldular şehit
Ocağı tutsun, sönmesin ümit
Şehidi mahzun etme yarabbi!
Soyunu zebun etme yarabbi!

Gök Alp

-------**-------

Millî Türküler
4

NİNNİ

Ninni yavrum! Uyu, büyü çabucak
Büyümekle gülsün bu yurd, bu ocak
Şıbka, Kafkas, Urumeli, her bucak
Türk çocuğu! Senle mes'ud olacak

Ninni yavrum! Uyu, büyü çabucak

Gül yüzünü soldurmasın yaradan,
Türklüğüne yan bakacak her düşman
Kurtulmasın keskin yüzlü kılıçtan
Ninni gülüm! Ninni küçük kahraman!

Ninni yavrum! Uyu, büyü çabucak

Aka Gündüz

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ
- 4 -

Bugün de sizinle kırları gezip anlayalım. Bilgi yalnız kitapların kara satırlarında bulunmaz; her yerde, her şeyde bulunur. Zaten dünya gece, gündüz yaprakları açık koca bir kitaptır. Her dikkat eden ondan bir şey öğrenir. Onun ayrı dili, ayrı yazısı yokdur. Yalnız dikkat etmeğe, gördüğümüz şeylerin sade dilinden anlamağa çalışmalıyız.

En büyük âlimler de bilgilerin çoğunu hep (Allah'ın) (Tâbi'at) adlı bu kitabından toplamışlardır. Hem o güzel kitabın her kafaya göre yazılmış yerleri vardır. Herkes ondan kendine göre bir şeyler öğrenir.

Siz şu koca çınarın arkasındaki kırları seversiniz, değil mi? Çünkü köyün anbarlarını dolduran buğdayların orada yetiştiğini bilirsiniz. Fakat o yerlerin kıymeti bu kadarcık değildir. Hiçbir bahar sabahı güneş çiçekleri yaldızlarken oraya varıp dikkat ettiniz mi? Uzaktan fark edemediğimiz bütün hayvancıkların çalıştıklarını gördünüz mü? İşte bunu yaparsanız tâbi'at kitabını da okumağa başlamış olursunuz.

Oralarda hayvanlar değil, çiçekler bile boş durmaz. Arılara bal, insanlara meyve, toprağa tohum yetiştirmeğe

(sayfa 43)

savaşırlar. O kitabın dilinden daha iyi anlamaya başlayınca bize geçmişlerden de haber verir, dedelerimizin gelincik çiçekleriyle beraber uyanan temiz sevgilerinden de örnekler gösterir.

O mübârek topraklar eskiden yalnız tarla değildi. Saf yürekler içinde tanışma mahalleri idi. Kumru gibi bütün çiftler (Allah)ın o açık divânında, yüz kızartmaz andlarla birbirine bağlanırdı. Şu çınarın koyu gölgesinde duran baba sırlarından birini can kulağıyla dinleyiniz.

Şimdiki gibi gençler teferrüclerde tanışmaz, gizli yerlerde konuşmazdı. Tohum serpenlerin masum siyah gözleri, başları önünde çift süren delikanlılara, ta uzaktan tabi'atın gizli diliyle şu duyguları serperdi:

Durma, Hasan … Haydi çok çalış, gelecek tabi'at renginde bizim de nasibimiz olsun. Ağam hududdan gelince beni çalışkan bir erle evereceğini yazmış…

O saf çocuklar bu ince duyguları duyarlar, kendi kendilerine hicablanub kızarırlar. Fakat dört el ile de sapanlarına yapışırlardı.

Biraz sonra analara iki tarafdan edilen itiraflar köyün ağalarına açılır, onlar da bir gün koca çınarın altında bu iş içün toplanırlardı. Koca ninelerin titrek elleriyle koyunlarından çıkardıkları al kıraplar uzaktan meşvereti gözleyen saf yürekleri teskin eder, birbirine bağlardı. Buruşuk ellerin bağladığı demetlerden toplanan akçelerle panayırdan değerinin üç dört misline alınmış bu helal kı-

raplarla bağlanan yürekler, yalnız birbiri içün çarpar, (Allah)ın huzuruna kadar böyle çözülmeden, lekelenmeden giderlerdi.

Kınalı parmaklarla işlenmiş çevreler, nişan günü bir kuş yüreği kadar temiz çarpan sinelere sokulur, hasret günlerinin dert ortağı olurdu.

Nihayet dernek günü gelir, çatar. Hocanın duasından sonra çiçeklerden başka ziynet, bülbüllerden başka ahenk aranmazdı. Her yıl kırlara taze hayat geldikçe yeni yuvalardan da canlı goncalar, kanatsız bülbüller etrafa yayılırdı.

Tabi'at mektebinde yirmi sene ekinlerle, sapanlarla düşüp kalkan saî, merdlik, sabır dersleri alan bu çocuklardan dini uğruna, yurdu yoluna ölmekten perva etmez yiğitler meydana gelirdi.

Fakat yavaş yavaş bu hallerin hepsi gaib oldu. Bülbül sesleri davullara, zurnalara değişildi. Çok masraflı köy düğünleri yapılmak, binlerce adamı, işinden gücünden günlerce alı koyup doyurmak adetleri çıktı.

Bu israflar, dişten, tırnaktan artan sermayeleri az vakitte kül etti. Vaktiyle kolayca evlenen delikanlılar parasızlık yüzünden bekâr kalmağa, hasret çekmeğe başladılar.

Yufka yürekleri vermek kara elleri yoklamaya başladı. Biricik evlâdının mürüvvetini parlak görmek hevesi âile reislerini, çiftini bırakıp şehirlere gönderdi. Fakat senelerden sonra para yerine kanına işlemiş frengi tohumuyla saf yurdlara geldiler…

İşte o koca dünya kitabının böyle çok öğütleri vardır. Vakı'a hiçbir millet yeryüzünde ilk saflığıyla kalmamış, zaman geçtikçe ihtiyacı artup tabi'attan uzaklaşmışdır. Fakat o nispette fazla çalışmayı, yeni belalara karşı silahlanmayı da unutmamışlar; ancak bu sayede yaşayabilmişlerdir.

Dünya sellerine kapılan etekleri kolay kurtulamaz. Tamamen geriye dönmek mümkün değildir. Öteki milletler gibi biz de gittikçe uçurumlaşan medeniyet yolunda tutunacak

(Sayfa 44)

yerleri öğrenmeli, gözümüzü dört açmalıyız. Elde, avuçta eski temiz adetlerimiz ne kalmış ise onlara eyice sarılmağı da unutmamalıyız.

Biz uyurken çok çalışmış milletlerin esiri olmak istemez isek çok hem de pek çok çalışmalıyız.

Yurdumuzun her tarafını medeniyet istihkâmı olan mekteblerle, tezgahlarla donatmalıyız.

En akıllı hareket, elden geleni hep yaptıktan sonra (Allah)a tevekkül göstermektir.

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

KUZU

Sürüde bu gece iki koyun daha kuzulamış; doğan kuzuları anaları yumuşak dilleriyle, sıcak nefesleriyle kurutmuşlar. Onları yatdıkları yerlerden kaldırdım. Her ikisini de birer kolumun üstünde bağrıma basdım. Za'if, körpe tenleri nisan gecesinin dokunucu serinliğinde üşümesin diye kebeme sardım, sarmaladım. Bakınız, işte şurada, şu çalının dibinde iki kardeş gibi birbirine sokulmuş, yatıyorlar.

Abanın yanı başında ön ayaklarını birbiri üstüne koymuş, başını o çapraz vari ayakları üstüne uzatmış duran, gecenin karanlığında yıldız gibi ışıldar bir çift gözle bakan gölge kancık köpeğimdir. Onun adetidir: Koyunlarımdan her yeni doğan kuzuyu anasının arkasından yürüyünceye kadar korur, gözetler. Ben çok vakit bu köpeğin yeni doğan bir kuzuyu, doğuran koyunla beraber baş başa yaladığını, kokladığını, kuruttuğunu görmüşümdür.

Bilmem siz hiç kuzuları ilk günlerinde gördünüz mü? Onlar melekler gibi güzeldirler. Ben doğan kuzuları, analarının altında tamam kuruttuktan, sonra daha memeye yapışmadan cennet kokan o güzel dudaklarından, kadife yanaklarından, siyah sürmeli koyu, kınalı gözlerinden öper, koklarım; bu suret, taş gibi kaba ellerimle onların sırtlarını; o taze, yumuşak, kıvırcık ipeklerini korka, korka okşar, sığar severim.

Şimdi loğusa analar sürü içinde, kancık köpeğin çift yavrucukların başı ucunda hep bir şey gözlüyoruz: Güneş.

İçimizde güneşi tanımayan, fakat bugün onu hepimizden ziyâda bekleyen iki can var, şu abanın altındaki şu iki kuzucuk.

Biz, sürüler ve çobanlar onu pek çoktan tanırız; o bizim pek eski dostumuzdur. Hele ben dünyada iki şey tanıdım ve iki şey sevdim:

Yeni doğan kuzu ve yeni doğan güneş.

Doğan kuzular bana rabbimin bitmez, tükenmez hazinelerinden yeryüzüne yağdırdığı bereketlerdendir; onlardan bir nişandır. Doğan güneşler bence Allah'ın gökten bize bakan merhamet gözüdürler.

Kuzular doğar, sürüler onlarla şenlenir, çoğalır. Güneşler doğar, kuzular, sürüler biz hepimiz, bütün dünya onların altında, onların sıcaklıkları altında ısınır, canlanır, yürürüz. Sürüler yayılırlar, güneş onları gecenin karanlıklarından, karanlıkların kurtlarından, sırtlanlarından, kaplanlarından korur, kurtarır. Kuzular, koyunlar dağlardaki, derelerdeki taze, yumuşak, süt gibi güzel, tatlı otları mini, mini dudaklarıyla öper gibi koparır, emer gibi ısırır, çiğnerler. Güneş onlara yeniden taze otlar, tatlı sütler yetiştirir. Sürüler yayıldıkları yerlerdeki çimenlerin, çiçeklerin üstüne yatar, örseler, yıpratırlar; güneş onların altına yeniden yeşil

(Sayfa 45)

ipekli temiz halılar serer. Onların önüne renk renk, etek etek taze çiçekler serer ve yapar.

Güneş, kuzu. Bana öyle geliyor ki biri yerde, öteki gökte doğan bu iki güzellik arasında ezelden beri kardaşlık, yahud bir oynaşlık var.

Güneş dağların tepesinden yerlere yaydığı ılık ışığıyla ilkin bunları, bu güzel yavrucakları okşuyor, ısıdıyor gibidir.

Analarının dizleri altında büzülmüş, yumuk, yumuk olmuş kuzular, güneşten üstlerine serpilen pamuk elli gözlerin tatlı, yumuşak çimdikleriyle çabucak uyanır, canlanır, sıçraşırlar; onu gözleriyle, kulaklarıyla, burunlarıyla koklar, dinler, süzer gibi sever ve selamlarlar; o bunlara nurlarıyla sıcak öpüşler, bunlar ona gözleriyle, başlarıyla tatlı, kadife öpücükler gönderirler. Gökle yer arasındaki bu cilvelerden bazı kere insan neler duyar, neler anlar ! Ben çok def'a sabah doğan güneşten gece doğan kuzulara şu yolda bir söz fısıldandığını sezdim:

Sevimli, güzel kuzular! Siz ananızın karnından yeryüzüne düştüğünüz zaman dünyayı da ötesi gibi karanlık gördünüz, ve sandınız ki düştüğünüz âlem karanlıktır, karanlık kalacaktır, değil mi?

Dünyanın karanlığı da öteki karanlık gibi boş, durgun, tehlikesiz olsaydı, yine iyi idi. Ve yine çok rahat ve bahtiyar olacaktınız, böyle olmaması ne yazık! Dünyanın karanlıklarında sizlere, sizin gibi dişsiz, tırnaksız, çiftesiz, boynuzsuz zavallılara uzanmış, açılmış yırtıcı ne pençeler, paralayıcı ne dişler, kan sömüren ve kan yalayan ne ağızlar, ne diller vardır! Lakin korkmayınız, sevgililerim, dünyanın işte böyle bir de günü, gündüzü, aydınlıkları var. Ben Allah'ın yüksekten size bakan merhamet gözüyüm. Her gün işte buralardan çıkar, ortalığa ışıklar yakar, zâlimleri, vahşileri, yırtıcıları görür, gösterir, kaçırırım.

Güneşten kuzulara böyle bir ses fısıldanırken ben çok def'a iki elim yukarılara kalkmış, başım göğe dikilmiş olduğu halde boynumu bükerek ağlar gibi bağırırım:

Ey büyük Allah'ın büyük nuru; Ey adaletin, merhametin, yumulmaz, korkmaz, yorulmaz gözü! Senin o, koruyan ve kurtaran parlak bakışların yüksek, kalın duvarlarla kapalı celp ağıllarına, keskin ağızlarıyla kesen, parçalayan kasap satırlarına, cehennem ateşleriyle yakan, kavuran fırınlara, nihayet temiz örtüler, latif çiçeklerle bezenmiş yamyam vahşi yemek masalarına vurmayacak mı? Allahım kuzuları kurttan, parçalayan, yiyen canavarlar yalnız dağlardaki, yalnız derelerdekiler mi? Gece sabahlara kadar yeni doğan bir kuzuya acır ve kıskanır bir yürekle bekçilik, ebelik, analık eden şu kancık köpeğin içüne sokduğun bu insanca duygudan biraz beni olsun diş yerine bıçak, tırnak yerine çatal kullanan, bağırsaktan, ciğerden kebab, baştan, kuyruktan çerez yaparak yiyen ve kemiren yırtıcıların yüreğine sokmaya kâdir mi değilsin, Yarabbi ?

Ben yine çok def'a ya bir insan kızına bir entari, ya bir adem oğluna bir ayakkabı bedeli olmak üzere demir gibi bir elle boynundan yakalanarak bağırta, bağırta, sürüklene, sürüklene götürülen birkaç aylık toraman bir kuzunun arkasından "me me me " diye koşan memeleri süt dolu bir koyunun şu sözlerini can kulağıyla işittim, dinledim :

Acıyınız bana, yavrum içün memelerim halâ süt dolu… Onu ben daha doya doya doyurup sevemedim. O, daha körpedir, o daha küçücüktür. Ah! altı senede sekiz kuzu doğurdum; hepsini yanımdan aldınız,

(Sayfa 46)

erkeklerini kestiniz, yediniz, dişilerini ayırdınız, bilmem ne yaptınız! Şu dağlarda, şu derelerde yazların, kışların bin dürlü derdini çektim, gözümün göğü ağardı, ihtiyar oldum, bana bir kuzumun olsun mürüvvetini göstermediniz. Bari bunu bırakınız, bugüne kadar memelerimdeki sütün yarısını size veriyordum; bu virgü ile ben sizden kuzum içün merhamet, insaniyet dileniyordum; bundan sonra bütün memelerimin bütün sütleri sizin olsun, onları sağınız, yiyiniz, yünüm sizin olsun, onları kırkınız, giyiniz, tek yavrumu, güzel kuzucağımı bana veriniz, bana bırakınız. Of götürüyorsunuz, anladım pek acıkmışsınız; onu da kesecek; onu da yiyeceksiniz; fakat durunuz ben kendimi size veriyorum, parçalayınız, beni yiyiniz. Bakınız bu, sizin o büyük, o aç karnınız içün de ne kadar faydalı olacaktır:

Süt gibi körpe bir et yerine sıkı, kanlı et, ilikli kemik; beş okka yerine, on beş okka .. Ciğerlerim daha şiş, yüreğim daha büyük, başım daha etli, beynim daha çok, böbreklerim akşam mezenize, işkembem sabah çorbanıza kafi. Geliniz geliniz, işte, vücudum işte.

Ah yavrum, yavrum ! Kadınlar, ey bizim gibi doğuran ve emziren analar siz olsun bize acımaz mısınız? İki aylık bir yavrunun anasının memesinden kapılıp gitmesi, şişe takılıp kebab edilmesi ne acı şeydir. Bilmez misiniz? Bizim bacaklarımız arasındaki kuzularımızın sizin kucağınızdakilerden farkı ne? Of siz de mi?

**

Kuzusunun arkasından koşan, bağıran koyun başka bir demir pençe ile tutulup geriye atılırken ben kollarım birbirine kavuşmuş, boynum bir tarafa bükülmüş olduğu halde yumuk gözlerle göğe, o büyük nura bakar ve susarım.

Nâzım

-------**-------

İKTİSADİ HASBİHÂL:

En Büyük Eksiğimiz

1

Başımızdan geçen felâketlere bakarak hepimiz kendi kendimize soruyoruz: Bize ne oldu yarabbi? Atalarımız, dört yüz çadır halkı idi. Bu büyük hükûmeti kurdular. Rumeli'ye kırk kişi ile sallar üzerinde geçtiler. Karşılarına çıkan bütün orduları yendiler. Yenilmek nedir, bilmediler. Bir taraftan Viyana'ya, Avrupa'nın ta göbeğine, aşağıdan Hindistan'a kadar gittiler. Devletimiz cihanın en büyük devleti olmuştu. Avrupa hükümdarları, padişahlarımızın, ulu Hakanlarımızın eşiğine elçiler göndererek yardım, imdâd dileniyorlardı.

Tekmil ahali zengindi; devletimiz de zengindi. Ya şimdi ne haldeyiz? .. Vaktiyle memleketleri atalarımızın atlarının ayakları altında çiğnenen milletler, bugün payitahtımızın kapılarına kadar geliyor.

Dün sayemizde geçinen, karşımızda titreyen milletler, bugün bize meydan okuyor.

Dün hazinesi dolu, taşkın duran devletimiz, bugün me'mûrlarına aylık vermek içün Avrupa'dan ödünç almaya mecbur oluyor.

Dün hepsi bir Beğ gibi geçinen Türkler, bugün mu'avenete muhtaç.. Vaktiyle ilimce, askerlikçe, paraca bütün dünyaya üstün idik. Yiyeceğimizi, giyeceğimizi kendimiz yapıyorduk. Köylümüz, ekincimiz rahat idi. Bugün Avrupa para vermese hâlimiz yaman. Elbise göndermese çıplak kalacağız. Bu güzel ve sevimli cennet vatanımızın her bucağında istediğimiz kadar buğday yetiştirmek kabil iken yediğimiz ekmeğin ununu Rusya'dan, Avusturya'dan, düşmanlarımızdan alıyoruz! Köylümüz, çiftçimiz.. Ah,

(Sayfa 47)

onların hali de pek berbad… Biçareler bakımsız, çıplak, aç.. Çift sürecek öküzü yok. Ekecek tohum bulamıyor; simsarların, dolandırıcıların elinde zebûn, esîr…

Sonra, en fenası nedir, biliyor musunuz?.. Biz bu felâketlerden kurtulamayacağımıza i'tikad ediyoruz.

Ecdâdımız tanrıdan, tanrının lutfundan ümidlerini kesmeyerek kavi, metin bir imân ile her şeyi yapacaklarına kani' idiler ve yaptılar: Bir aşiretten bir cihangir hükûmet çıkardılar..

Ah ne oldu! Neden hergün 'biz adam olmayız, biz terakki edemeyiz' diyoruz; ellerimizi bağlayıp duruyoruz? Biz o yüce himmetli babaların oğulları değil miyiz?.. Damarlarımızda dolaşan kan bize onlardan kalmış (Türk Kanı) değil mi? ..

Allahın lütfundan, kereminden de mi ümidimizi kestik? .. Halbuki, iyi bilelim: İnsan tanrısından ümidini keserse, her istediğini yapabileceğine imân etmezse hiçbir iş göremez, her şey imân ile olur..

-------**-------

İşte bugün öyle acıklı bir haldeyiz. İçimizde bunu bilmeyen, tasdik etmeyen kimse yok .. Acaba bu hale neden düştük? ..

Biz buna kaniyiz ki biz Türkler her şeyi yapabiliriz.. Gücümüzün yetmediği hiçbir şey yokdur. Yalnız biz Allahın emrini, Peygamberin sözünü unuttuk. Atalarımızın gittiği doğru yolu bıraktık, şimdi cezasını çekiyoruz. Bugün bizim vazifemiz evvela günahlarımızdan tevbe etmek, sonra bunları öğrenerek ilerlemektir.

Bizim en büyük kabahatimiz dünya işlerine bakmaya tenezzül etmememizdir. Tanrının ve kulunun afv etmeyeceği bir kabahat.. Mesela dinimiz bize diyor ki: İlim öğrenmek, okuyup yazma öğrenmek, kadın erkek, her müslümana farzdır. Düşununüz, biraz başınızı önünüze eğerek düşununüz: senelerden beri maârif içün ne yaptık? Hani her köyde, her kasabada mükemmel mekteblerimiz? .. Ahâlimizin kaçı dinine, milletine âid kitapları okumak biliyor? Hele okutmayı bilen var mı? ...

Sonra, bakınız Peygamberimiz ne buyuruyor: "Ey Müslüman, ahiret içün yarın ölecekmiş gibi çalış. Dünya içün hiç ölmeyecekmiş gibi uğraş." Hiç ölmeyecekmiş gibi ne vakit uğraştık? Yollarımız, evlerimiz, sokaklarımız virane halinde. San'at, ticaret bütün dünyayı kaplamış iken bizden kim bunlara ehemmiyet veriyor?.. "Allah kazanan kullarını sever." Hadis-i şerifini unuttuk mu ki bugün kazanmak nedir, nasıl olur? Bilmiyoruz.

-------**-------

İşte bence [en büyük eksiğimiz] budur; bu dünya içün ölmeyecekmiş gibi uğraşan ve kazanıp kendisini tanrısına sevdirenlerin olmamasıdır.

Bir millette bütün ilerlemeleri yapan, maârifi, san'atı, ticareti ilerleten hep kazananlardır. Bunlar her memlekette ayrıca, başlı başına bir sınıf teşkil ederler ki [orta sınıf] esnâfdır. Avrupa'nın bize şaşkınlık veren bugünkü medeniyeti hep o diyardaki san'at ve ticaret sınıfları yüzünden olmuştur. Bu sınıfa mâlik olan memleketlerin ahalisi okumuş olur; zengin olur. Bu sınıfa mâlik olan devletlerin hazinesi zengindir, doludur. Hükûmet hiç sıkıntı çekmez. Her vakit bu sınıfa güvenir.

Böyle memleketlerde asıl hürriyet vardır. Zira bu sınıf ahali kendi yaşayacağını alnının teriyle kazanır. Onun

(Sayfa 48)

içün de kimseden korkmaz. Menfati iktizâsı, vazifelerini yapmayı, hakkını istemeyi bilir, öğrenir. Yurdunu herkesten ziyâde sever. Müdafaasını herkesten ziyâde düşünür. Çünkü yaşadığı toprağa birçok bağlarla bağlıdır.

Binlerle gazeteleri, kitapları alıp okuyan bu sınıf ahalidir. Hulasa; bu sınıf, bir milletin bel kemiği mesabesindedir; ruhudur; devleti, cem'iyyeti yaşatan odur.

Bizde ise maârif yok .. Ahali fakir .. Devletin hazinesi yok.. Ciddi gazeteleri okuyan, faydalı kitabları alan yok .. Bunlar hep bizde bu sınıf ahali yetişmemiş

olduğundandır. Bize düşen iş bu sınıfı yetiştirmektir. Yalnız burada en mühim şey bu sınıfın eksikliğini anlamak değildir; bu sınıfı yetiştirmek lazımdır, demek de değildir. En mühim şey, bu sınıf [nasıl yetiştirilir ?] Onu bilmektir.

-------**-------

Bizim gibi bazı milletler vardır ki onlarda da vaktiyle bu sınıf yokdu. Sonra milletle hükûmet el ele verip çalıştılar, çabaladılar; bankalar açtılar; hükûmet paraca yardım etti; san'atkârları yabancıların [rekabetinden] korudu, fabrikalar, imalâthaneler, büyük ticarethâneler kuruldu: Nihayet bu sınıf vücuda geldi.

Biz de böyle yapalım. Ama canım, hükûmet böyle şeyleri yapmıyor dersiniz değil mi? .. Şimdi bakın: böyle şeylerin hepsini hükûmet yapamaz. Hususiyle bizim hükûmetimiz iki sebeple yapamaz: Biri, mesela iktisatta himâye usulünü tatbik edemez. Gümrükleri istediği kadar artıramaz. Ecnebilere vaktiyle düşünmeyerek [kapitülasyon] dedikleri imtiyazları vermişiz. Şimdi onların [izni] olmadan gümrüklerimizi çoğaltamıyoruz. Onlar da kendi zararlarını düşünerek razı olmuyorlar. Razı olsalar bile zararlarını bize yükletirler. Verdikleri fazla gümrük parasını bize ödetirler. Bu usulü koysak bile birdenbire bizim içün iyi olmaz. Avrupa'nın bize satdığı malların yerine koyacak henüz elimizde bir şey yok ..

Bir de bizim içimizde de rakiplerimiz var. Hükûmetimiz bugünkü halde ve şekilde kaldıkça bunlara karşı bizi bir dereceye kadar koruyabilir. Yalnız, Hükûmet bütün unsurlara yarayacak kanunlar yapar. Umuma müsavat üzre yardım eder. Bu kabilden bazı şeyler yapmadı da değil.. Mesela sanâyii teşvik içün bir kanun yaptı ve yapıyor; fakat, biz pek güzel bilmeliyiz ki yapılan ve yapılacak olan böyle kanunlar bize hiçbir fayda vermez; çünkü bunlardan san'at ve ticarette esasen ilerlemiş olanlar istifade eder. Biz yine olduğumuz gibi kalırız. Onun içün biz kendimizi yetiştirmeliyiz ki o kanunlar, o teşvikler işimize yarasın.

O halde madem ki hükûmet bizi ne yabancıların, ne de içimizdekilerin rekabetine karşı korumak içün [himâye usulünü] koyamıyor; biz de kendimiz, milletçe çalışırız, ve az vakitde çok şey yaparız. Hükûmetin yapacağından daha sıkı, daha şiddetli bir himâye usulü, [millî himâye] koyarız. Tüccarlarımızı, San'atkârlarımızı kendimiz koruruz. Bizde olmayan bu sınıfı ticaret ve san'at sınıfını teşkil ederiz; dileğimiz de hâsıl olur.

Gelecek makalede bu [millî himâye] yi, bunun nasıl olacağını anlatacağım ve bu hususta hepimizin vazifelerimizi göstermeğe çalışacağım.

Muhiddin

-------**-------

"Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı" Celâl Sâhir

-------**-------

(Sayfa 49)

HALKA DOĞRU

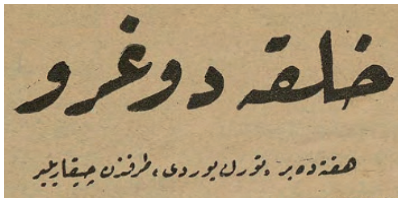

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 7	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün** **12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün** **2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 23 Mayıs 1329**

Halka Doğru'nun Dâ'imî Yazıcıları

Halide Edib Hanım, Aka Gündüz, Akçura Oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyinzâde Ali, Hamdullah Subhi, Akil Muhtar, Abdülfeyyaz Tevfik, Ali Cânib, Ali 'Ulvî, Galib Bahtiyar, Kâzım Nâmi, Köprülüzâde Mehmed Fuad, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfik, Memduh Şevket Beğler.

-------**-------

(Şiir: Hayat Yolunda, GÖK ALP * Gerçek Din, Maraşlıoğlu * Baba öğüdü - 5, Abdülfeyyaz Tevfik * Şiir: İstanbul, Kazım Nami * İktisadi Hasbihal -2: Milli Himaye, Muhiddin*)

-------**-------

HAYAT YOLUNDA

"Türk Gücü" ne

Yüce Tanrım! Niçün beni içli yaratdın?
Yahud neden kaygısızlar içüne atdın?
Derdim yokken niçün bana derman aratdın?
Ben derdimi gösterdiğin dermanda buldum.
*
Verdin bana tılsımlı bir sır kutusu,
Açtım, o dem hayâlimin kaçtı uykusu;
Başkalaştı benliğimin bütün duygusu
Ayılınca kendimi bir hicrânda buldum.
*
Fısıldadın kulağıma derinden derin
Çok nükteler; anlamadı aklım hiç birin,
Ruhumda mı, semâda mı, nerededir yerin?
Ne zeminde seni, ne de zamanda buldum.
*
Varlık nedir? Sormaksızın, yaşanmazmıydı?
Bu sırrını fâş etseydin ruh kanmaz mıydı?
Gönül uyur olsaydı hiç uyanmazmıydı?
Gözlerimi bir dağılmaz dumanda buldum.
*
Yıldızlara baktım, senden haber görmedim;
Seni arar iken bilsen neler görmedim;
Yeri kat kat süzdüm, senden eser görmedim;
Bir vicdanda seni, bir de Kur'an'da buldum.
*
Hakikatin yüzündeki siyah duvağı
Açamadım, tutamadım kaçan arağı,
Teslimlikte, feragatte gördüm ferâğı;
Aman taleb edip, onu imânda buldum.
*
Hayat yolu uçurumlu: Dağlık, kayalık;
İradede azimsizlik, gücde yayalık;
Vicdanımda ne kuvvet var? Derken mayalık,
Bu kuvveti cânda değil, cânânda buldum.
*
Cânân kim? O bir gözlere görünmez peri,
Bir aydır ki göklerde parlar izleri;
Gökyüzünde arar iken ben o dilberi
Onu gökte değil, yerde: Turân'da buldum.

Gök Alp

-------**-------

GERÇEK DİN
I

Son zamanlarda gördüğümüz, geçirdiğimiz belalar, çektiğimiz acılar canımızı yakıyor, yüreğimizi kemiriyor. Bu belalar, bu acılar üzerimize o kadar çok yüklendi ki ne düşüneceğimizi ne söyliyeceğimizi şaşırdık. Öteden beriden bir takım sesler yükseliyor; bize "işte dinimizi

(Sayfa 50)

unuttuk; dinsizliklere başladık da, onun içün bu hale düştük" diyorlar. Dini kim unuttu; dinsizliklere kim başladı? Ben öyle zannidiyorum ki içimizde dinini unutanlar, dinsizliklere başlayanlar pek azdır. Halkımızın en çoğu, esnâfımız, köylülerimiz dinlerini unutmadılar. Yalnız ne var? Herkes "elhamdülillah Müslümanım." Diyor. Ama Müslümanlığın ne olduğunu bilmiyor. Müslümanlığın bir ismi, dinin bir şekli kalmış. İçimizde dini bütün Müslüman kaç tane var? Tuna boylarını aldıktan sonra ta Viyana kapılarına kadar giden babalarımız dini bütün Müslümanlardı. Onlar, çalışanlara Allah'ın yardım ettiğine inanırlardı; öyle yalancı Müslüman değildiler.

Namaz kılmak, oruç tutmak her müslümana farzdır; fakat Müslümanlık yalnız bu kadar mıdır ya? Eğer Müslümanlık "elhamdülillah müslümanım" demekle, abdest alıp namaz kılmakla, ramazanda oruç tutmakla olsa idi, ondan kolay bir şey olmazdı. Namazın, orucun yalnız ahiret içün değil, dünya içün lüzûmu ve faydası var. Halbuki köylerin hocaları, imamları bunu bilmezler. Onlar, basmakalıb öğrendiklerini bile çocuklara, köylere adamakıllı öğretemezler.

Birgün Rumeli'de bir mahalle mektebini geziyordum; çocuğun birine ilmi halden sordum: "İmân nedir, oğlum?" Çocuk hemen cevap verdi: "İkidir, efendim: imân icmâli, imân tafsili. İman icmâli: dil ile ikrâr ve kalp ile tasdik – Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resulühü- İman tafsili: Amentü billahi ve melâiketihi…..." Çocuk bunu bülbül gibi şakıyarak ezberden söyledikce hoca keyifleniyordu. Çocuğa söylediklerinden ne anladığını sordum; durdu. Bir şey anlamamış ki cevap versün.

"Sen Müslüman mısın? "Dedim; "Müslümanım elhamdülilallah" cevabını verdi. Niçün Müslümansın? deyince yüzüme baktı, baktı da "İşte bayağı müslümanım." dedi. Böyle basmakalıb Müslümanlıktan ne çıkar? Sonra o çocuk dini bütün bir Müslüman olur mu? Askerliğe istemeyerek gider; vergisini istemeyerek verir; savaşa gönülsüz gider; sonra da işte bu seferki gibi silahı bir tarafa atarak, düşmana arkasını verir ve kaçar.

Evet, "dinliyiz" diyoruz, fakat dinin ne olduğunu bilmiyoruz. Bize öğreten de yok. Câmi'lerde va'az veren koca sarıklı hoca efendilerin çoğu bize anlamadığımız bir dilde birçok şeyler söylerler.

Oruçlu oruçlu câmi'lerde saatlerce va'az dinleriz de yüzde birimiz söylenen sözleri anlamayız; Câmi'den çıktıktan sonra iftarlığımızı düşünürüz, terâvihden sonra kahvelere dolarız, ya dedikodu ile, ya tavla iskambil ile sahura kadar vakit geçiririz. Bize biri gelüp de "bugün vâ'iz ne söyledi? "diye sorsa, "valla çok güzel şeyler söyledi, cennetten cehennemden söz açtı ama, pek iyi anlayamadım. Çok derin âlim de onun içün galiba." Cevabını veririz. İşte böyle kıldığımız namaz taklid, tuttuğumuz oruç taklid, kalbimizdeki imân da taklid olur.. Ya hoca anlaşılacak gibi söylemez, karşısındakilerin kim olduğunu düşünmez; yahud ne söylediğini kendisi de bilmez, birtakım hikâyeler anlatır.

Din taklid değildir, insan ta yüreğinin içinde gayet kâvi bir imân olmalıdır; yalnız ahiret içün değil, dünya içün de çalışmak lazım olduğu bilinmelidir. İmânsız Müslümanlık olur mu? Fakat biz imânın ne olduğunu unuttuk; bir imân dünyaya yaramazsa, ahirete yarar mı? Peygamberimiz, "Dünya ahiretin tarlasıdır." Buyurmuş. Burada ne ekersen, orada onu biçeceksin.

(Sayfa 51)

İmânın ahirete olduğu kadar, dünyaya da faydası dokunmalı. İnsan bir şeye imân etdi mi, o yalnız sözünde veya kalbinde kalmamalı; kendi işinde, gücünde, evinde çoluğu çocuğuyla, sokakta başka adamlarla, hükûmetle her şeyle olan işlerinde de imânı görünmeli. İmânda haklıkla beraber menfaat de aranır. İmân ahlâkın başıdır. İnsanın en üzüntülü, en sıkıntılı, en umutsuz zamanlarında imdâdına yetişen imândır, onu kasâvet çukuruna düşmekten kurtaran imândır; ona çalışmak, yaşamak içün kuvvet veren imânıdır. İmân doğru ve temiz olursa insan ne üzülür, ne çalışmaktan yorulur.. O bir tatlı ateş gibi insanın içini ısıtır, gönlüne ferahlık verir. İmânı bütün bir Müslüman, dindaşlarını, milletdaşlarını sever, onlara yardım ederek, onlar içün dâima iyilik ister ve iyilik yapar. Bundan da karşılıklı bir iyilik çıkar. Böyle imânlı insanların yaptığı millet, dünyada çalışır, namusla kazanır, zengin olur, kuvvetlenir, düşmandan korkmaz, hücumdan yılmaz; sonra âhiretinden umudsuzlanmaz.

Allah bize akıl vermiş, fikir vermiş; demek ki düşünmemizi, anlamamızı istemiş. İnsan düşüne düşüne anlar, düşüne düşüne sever. Düşüne, anlaya sağlam bir imân sahibi olabiliriz.

Bize kimse bir şey etmedi, bize ne ettikse kendimiz ettik; kendi kuyumuzu kendimiz kazdık. Çünkü imânı ya bir süs gibi, ya bir sper gibi kullandık. Böyle uydurma bir imânın ahlakımıza faydası olmadı. Şimdi imân hastası olduk. İmân tahtamız sarsıldı, çürüdü. Onun içün biz de çürüdük. İmân süs değildir, imân siper değildir. İmân dünyayı ve ahireti kazanan bir kılıçtır. Biz kör bir kılıç kullanıyoruz.

Şimdi artık gerçek bir imân sahibi olmalıyız. Allaha, Peygambere inanmamız, hem ahretimize, hem dünyamıza yarasın. Dünyaya yaramayan bir imân, ahrete hiç yaramaz. Bunu bilmeliyiz, yüreğimizi temizlemeli, milletdaşımızı sevmeli, kazancımızı artırmalı, düşmanlarımızdan daha zengin, daha kuvvetli olmalıyız. "Dil ile ikrâr, kalb ile tasdîk" tam bir imân değildir, sözümüz de işimiz de, her şeyimizde imânımız görünmelidir.

Rakı haramdır, buna inandık; fakat rakıyı içersek, inandığımız neye yaradı? İnanmak bir söz oldu; söz ise para etmez, iş ister.

Allah'ın varlığına inandık; fakat onun yapma dediklerini yaparsak, imânlıyız, diyebilir miyiz? Allah'ın emirlerini tutmakla, yapma dediklerini yapmamakla imânımız sağlam olur. Halbuki Allah'ın yap veya yapma diye buyurduğu şeyler, hem dünyada kendimize, anamıza, babamıza, karımıza, kardaşımıza, çocuğumuza, arkadaşımıza, ustamıza, çırağımıza, bütün bizim gibi insanlara yarayan veya yaramayan şeylerdir, hem de bizi ahirette azattan kurtarmaya veya cehenneme yollamaya sebep olan şeylerdir. Öyle ise imân, yalnız ahiret içün değil, dünya içün de lazım, faydalı, menfa'atlidir.

Maraşlıoğlu

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ

-5-

Bundan evvelki öğütlerimde güzel yurdlarımızı padişah babamızın öz dedelerinin nasıl aldıklarını, temiz kanlarıyla eski ahâliyi aşılayıp Osmanlı milletini nasıl meydana getirdiklerini, damarlarımızı dolduran o temiz kaynar kanlarla her tarafa saldırıp dünyayı rüzgâr gibi dar görmeğe başladığımızı tarif ettim. Sonraları süngümüzün neden düştüğünü, şimdiki fakirliğin, tenbelliğin neden geldiğini, frenginin, veremin sağlam yurdlarımıza nasıl sokulduğunu, rüzgâr huylu olmaktansa

(Sayfa 52)

yağmur tabi'atlı olup yerleri feyzlendirmenin lüzûmunu, köy düğünleri gibi israfların ziyânını, hele nüfusumuzun eksilmekte olmasını dâima düşünüp buna bir çare bulmanın en büyük bir hamiyet borcu anlatmaya çalıştım.

Siz de bu öğütleri cân kulağıyla dinleyip anladınız ise bir Osmanlının beşikten mezara kadar ne yapması lazım geleceğini bir sayınız bakayım:

1-Çocuklukta okuyup yazmağa ve aklımıza uygun gelen bir san'atı öğrenmeğe savaşmak;

2-Delikanlılıkta san'atımızda çok çalışıp kazanmak, ihtiyar ana, babalarımıza yardım etmek;

3-Gençlikte, asker olup cennet kapısı olan hudutlara koşmak, (Allah) rızası, padişah duasıyla (merd)lik rütbesi olan (gazi)liği kazanıp yurdumuza, çiftimize dönmek;

4-Helâl süt emmiş bir kadınla evlenip, babalık vergisi vermek, millete nufüs kazandırmak;

5-Ahir ömrümüze kadar hergün ter dökerek çalışmak, fazla kazancımızla vergilerimizi seve seve verip devletimize yardım ve dua etmek …

Bunların hepsi alâ; fakat pek mühim bir şey unuttunuz ki o da (evlât terbiyesi) dir. Bu hiç gönülden çıkmayacak bir borçtur.

Eski Osmanlılar evlâd terbiyesine çok dikkat ederlerdi. Ananın, babanın başladığı bu güzel işi mektepler, kışlalar tamamlardı. (Yeniçeri kışlaları) (Enderun-u hümâyunlar) pek değerli terbiye yerleri idi. Bu sayede yalnız kendi neslimizden değil, öteden beriden devşirilmiş çocuklardan (Sokullular, Mahmud Paşalar) gibi nice tarih adamları yetişti. Bu devlete unutulmaz hizmetler gördü.

Aralarına fesâd, tenbellik girmeden evvel dünyanın en yaman askeri yeniçeriler, ve en mükemmel harbiye mektebleri de yeniçeri kışlaları idi.

Asıl birçok Frenk evlâdları bizden gelip askerlik öğrenirlerdi.

Askerlikten gayri işlerimiz de fena değildi. Kadılarımız adâletden ayrılmaz, herkes hak yemekten korkardı.

İyi biliniz ki dağlar deviren, dünyalar titreten eski Osmanlılık hep sıkı terbiye sayesinde yükselmişdir.

Sonraları bu terbiyeler hep unutuldu; çocuklar kendi hallerine terk olundu; bir vakitler ma'rifet yuvası, itâ'at ocağı olan Yeniçeri kışlaları fesat bucağı oldu. Büyük bir padişahımızın (Sultân Mahmud-ı Sâni) bu ocağı yıkıp Nizam-ı Cedid yapmağa mecbur oldu.

Peygamberimiz efendimizin methine layık olan Fatih hazretleri zamanındaki askerle (Selim-i Sâlis) devrindeki yüz kızartan ocaklılar arasındaki inanılmaz farkları, hep terbiyenin ihmâli meydana getirdi.

Bir milletin selâmeti kadın ve çocukların terbiyesine bağlıdır. Bu terbiye işi içün sizinle çok konuşmak isterdim; zira bu keyfiyet ne kadar mühimse o kadar da naziktir. Doğru terbiye ne kadar faydalı ise, yanlışı da o derece muzırrdır. Her zamanın kendine göre bir terbiyesi vardır. İslâm hükemâsının piri olan Hz. Ali (evlâdlarınızı tamamen kendinize benzetmeğe çalışmayınız, zira onlar başka zaman içün yaradılmışlardır.) Buyurmuştur.

Zaman ile kanunların, terbiyenin değişeceğini 1300 yıl evvel kabul eden din ne âli dindir. Biz de onun dürlü gölgelerinde gözümüzü açup çalışalım. Bu zamana göre sağlam terbiyemizin temellerini kuralım. İnşallah gelecek öğüdümde yeni terbiye hakkında sizinle görüşeceğim...

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

(Sayfa 53)

İSTANBUL

Ey, sekiz yüz elli yıl İslâmlığın dileği!
Sana lâyık görürüm altın yuva demeyi.
Dört yüz yetmiş yıl sana geçmiş Türk'ün emeği,
Her yerinde sinenin bir define saklıdır.
*
Şu mermere bir sedef, sen orada bir inci;
Bütün dünya gözünde güzelliğin birinci.
İhtiyarı ve gençi, inleyeni ve deyinci
Herkes sana tapınır.. tapınmada haklıdır.
*
Denizlerin öperken şu yeşillik kenarı,
Rüzgârların inletir tepeleri, kırları;
Yıldızlarla ay güneş bile seni kıskanır.
*
Fakat bence bütün bu güzellikler bir yalan,
Benim sende sevdiğim kalan şeydir atamdan;
Kalbim sende yaşayan Türk ruhuna inanır.
*
Sende yatar Fatih'in, Yavuz Selim, Süleymân,
Köprülüler, daha bir nice şanlı kahraman,
Bâki, Nef'i ve Nedim, Galib Dede ve Sinan
Ruhlarıyla yukarıdan seni gözler, sözlerler.
*
Bu câmi'ler, mektebler, medreseler, saraylar,
Minareler, sebiller… Daha neler, neler var;
Bunlar bana mâzimi, Türklüğümü fısıldar,
İmânıma kuvvettir, yüreğime su serper.
*Her bir karış toprağın bir ses verir derinden:
"Beni sâkin bırakma! Der, oğlumsun benimsin."
Sen Türklüğe lazımsın, sinen Türklüğün yeridir.
*
Senden ayrı yaşamak bir yaşayış sayılmaz.
İleriye gitmekten sâkinanlar ayılmaz.
Hayat demek ileri, ölüm demek geridir.

Nur-i Osmaniye: 21 Mayıs 1329

Kâzım Nâmi

-------**-------

İktisadi Hasbihal - 2

MİLLÎ HİMÂYE

Geçen makalede söyledik: En büyük eksiğimiz bizde ticaret ve san'at sınıfının olmamasıdır. Onun içün en mühim işimiz bu sınıfı yetiştirmektir. Bunu yetiştirmek içün de (millî himâye) usulünü koymalıyız.

Şimdi, millî himâye nedir?.. Bizden başka milletlere bakınız: acaba onlardan hiçbir adamın kendi milletinden başkasıyla alışveriş ettiğini gördünüz mü? Çoluğu çocuğu aç kalsa, gece karanlıkta oturmaya mecbur olsa yine kendi milletinden olmayan bir bakkala gidip parasını vermez; hastalanıp ölecek bir hale gelse, yine gidip de reçetesini kendi milletinden olmayan bir eczacıya yaptırmaz.

Kendi mahallelerinde, kendi semtlerinde başka milletlerden biri bir dükkân açsa onunla derhal rekabet ederler; karşısına aynı şeyleri satan bir dükkân açarlar; hepsi hemen oradan alışveriş ederler; yabancı geldiği gibi gider.

Çünkü pek güzel bilirler ki her yabancıya verilen para kendi milletinin servetinden bir miktarını azaltıyor,

(Sayfa 54)

başkalarının eline geçiyor; servet azaldıkça millet fakir düşer…

Pek iyi bilirler ki, yabancılardan başka milletlerden alış-veriş ederse kendi milletinde san'at ve ticaret mahvolur; esnâf yetişmez.

Sonra, kendi milletinden bir veya birkaç kişi bir ticarethane açsa, bir şirket kursa, hemen hepsi kendilerinin o işte alakaları, menfaatleri varmış gibi davranırlar, ona ellerinden geldiği kadar yardım ederler. Muvaffak olması içün çalışırlar. Hepsinin o ticarethaneye, o şirkete i'timadları vardır, inanırlar: Mesela şirkete koşa koşa giderler, paralarını vermekten çekinmezler. Hülasa, böyle en küçük bir şeyi (millet işi) sayarlar. Çünkü pekâlâ bilirler ki kazandıkları yalnız kendilerinin değildir; onda milletin de hakkı vardır.

Pekâla bilirler ki, insanın en mukaddes vazifelerinden biri de milletdaşlara yardım etmektir. Ve milletinin, milletdaşlarının felâketi kendi felâketidir.

Bir de kendimize bakalım: bugünkü hâlimizden hepimiz şikâyetçiyiz. "Hepimiz ilerleyelim, nedir bu hal?.. Batacağız.." diyoruz. Hepimiz "senelerden beri edilen vaadlerden, söylenen tatlı sözlerden bıktık; artık vaad zamanı, söz devri geçti. "İş isteriz, iş !".. diye bağırıyoruz; lâkin vicdanınıza sorunuz, siz kendi elinizde olanı yapıyor musunuz?...

Evet vaadlerden, sözlerden herkes usandı, herkes iş istiyor; fakat iş kendiliğinden olmaz. İş, herkes kendi hissesine düşen şeyi yapmakla olur.

Tekrâr tekrar sorarım size, vicdanınızı dinleyiniz; bakınız: "vazifenizi yaptınız, elinizden geleni yaptınız" diyor mu?

Mesela: şimdiye kadar bütün alış-veriş ettiğiniz adamların kendi milletimizden olmadığını bir kerecik düşündünüz mü? ... Her mahallenin köşesine konulmuş (bir iâne) sandığı olan bakkal dükkânlarına verdiğimiz avuç avuç paraların nereye gittiğini düşündünüz mü? ...

Açlık, karanlık şöyle dursun, keyfimize, eğlencemize ait bir şeyi bile hemen sorup dinlemeden ilk önümüze gelenden alıvermez miyiz?.. Semtimizde, yolumuzun üzerinde kendi milletimizden biri bir dükkân açsa bile çoğumuz görmeyiz. Haberimiz bile olmaz. Dâ'ima alış-veriş ettiğimiz bir milletdaşımızın karşısına diğer milletlerden bir rakip çıksa derhal gider, kendi paramızı ona dökeriz; zavallı milletdaşımız da batar, gider! Çünkü hiç düşünmedik, düşünmeğe lüzûm görmedik ki her verdiğimiz, her cebimizden çıkan para milletimizin servetini eksiltiyor!. Hiç düşünmedik ki, verdiğimiz paralar toplanıp toplanıp da birgün bizim başımıza fişenk, gülle, bomba olup patlıyor!.. Hiç düşünmedik ki, verdiğimiz paralara (Averof)lar alınıyor! Hiç düşünmedik ki, verdiğimiz paralar süngü olup da annelerimizin, zevcelerimizin, kızlarımızın göğsüne saplanıyor…

Düşünmedik, düşünmedik… hâlâ da düşünmüyoruz, yazık!

-------**-------

Geçenlerde bir arkadaşımız Çanakkale'ye gitti. Oradan bize yazdığı bir mektupda diyor ki: "Vapur yanaştı. Şehri ilk def'a görüyordum. Onun içün dikkatle bakıyordum. Ne göreyim: Karşıma küçük mikyasta bir (Atina) çıktı. Her tarafı (mavi-beyaz)'a bürünmüş bir şehir… Kalbim ezildi. Gözlerim kapanmak istiyordu.

Şehre çıktım: Acıkmışdım, traşım gelmişdi. Bütün çarşıyı gezdim; dolaştım: Bir Türk bakkal, bir İslâm berber yok.. Nihayet manifaturacı yeşil sarıklı bir ihtiyar gözüme ilişti:

(Sayfa 55)

Dükkânında oturmuş, yanındaki arı kovanı gibi işleyen ve başka milletlere mensup dükkânlara giren Türk hanımlarını, İslâm erkeklerini seyrederek melûl melûl düşünüyordu. O tarafa döndüm, dükkâna girdim, selâm verdim; bir mendil beğendim, aldım. Sonra dedim ki:

-Baba, Allah aşkına, bu şehirde hiç bir İslâm bakkâl, Türk berber yok mu ?

Bu suâlim ihtiyara öyle bir te'sir etdi ki… zavallı derhal eski günlerini hatırladı, bugün dilenecek bir hale düşmüş olan eski ticaret ve san'at adamlarını gözünün önüne getirdi, ve hazin bir sesle:

-Ah efendi, dedi, bilmezsin; vaktiyle, görüyür musun, tekmil şu dükkânlar biz Türklerin elinde idi; Esnâf kâmilen İslâmdı; O güzel günlerden, o iş ve zenginlik günlerinden bir ben kaldım. Bir mezar taşı gibi ölen san'at ve ticaretimizin üzerinde duruyorum, yakında ben de yıkılacağım ve sonra…

Artık ihtiyar dayanamıyordu… Çok kederlendi, doldu, hemen ağlayacaktı. Kendine teselli vermek istedim:

-Baba, sen acınma, merak etme, dedim, inşallah yakında her şey düzelir, yoluna girer, eski mevkiimizi alırız, ticaretimizi, san'atımızı canlandırırız. O eski günler, yine gelir. Tanrı büyüktür..

Sakalı ağarmış, yeşil sarıklı ihtiyar, o tarafını pek güzel bilen ve milletdaşlarına pek gücenmiş olan kara bahtlı Türk:

- Ah efendi, ah!.. Siz bilmezsiniz, bizim san'atımız, bizim ticaretimiz canlanacak ha?.. Şu burada konuştuğunuz kadar karşıki dükkâna kaç Türk hanımı girdi, dikkat ettiniz mi? ... Hiçbiri bana uğradı mı?... Ben ucuz satarım, iyi mallar satarım, her geleni hoşlarım. Öyle iken bana gelmezler… İşte buradaki İslâm, Türk dükkânları hep bu yüzden kapanıp kalkmışlardır; bir de siz diyorsunuz ki yakında ticaretimiz, san'atımız canlanacak!.. Ne uzak! Her şey rağbetle olur evlâdım.

İşte, sevgili kâr'ilerim, biz hep böyleyiz… Her tarafta san'atımızı, ticaretimizi kendi elimizle böyle yıktık. Başkalarını zengin ettik, biz fakir kaldık. O ihtiyar mânifaturacının yerden göğe kadar hakkı var..

Biz birbirimize hiç i'timât etmeyiz. Yardımlaşmak, dinimizin emr ettiği (te'âvün) hissi bizde yok… Bir şirket yapılmış, sermayeye muhtaç imiş, bizim umrumuzda bile değil.. Bir şirket batmış, neme lâzım der, geçeriz. Gazetelerimiz ondan bahsitmeğe tenezzül etmezler..

-------**-------

İşte (millî himâye) o dur ki ahali kendi milletinden olmayanlardan alış-veriş etmez, birçok şeylerden mahrum olmaya katlanır; fakat parasını başkalarına verip de milletini fakirliğe düşürmüş. Milletdaşlarından yalnız birinin bir teşebbüsünü (millet işi) bilir, ona yardım eder.

O halde bizim kadın, erkek; genç, ihtiyar ilk ve en büyük vazifemiz, millî himâyede atılacak ilk adım kendi milletdaşlarımızdan, kendi dindaşlarımızdan alış-veriş etmek, paramızın kendi milletimizde kalmasına kıskanırcasına gayret etmektir.

(Sayfa 56)

Yalnız bu kadarla vazifelerimiz bitmiyor. Daha yapılacak çok şeyler var… Şimdiye kadar bakımsızlık yüzünden çöküp gitmiş olan san'at ve ticaretimizi nasıl canlandıralım?.. Artık hepimiz kendi milletdaşlarımızdan alış-veriş edeceğiz. Ama ortada tüccar yok, san'atkâr yok.. Olmak isteseler para bulamıyorlar. Yahud böyle işleri beceremiyorlar.

(Millî Himâye)nin ikinci derecesi de işte çalışacaklara para bulmak, tüccarları yetiştirmektir. Bunun içün ne yapabiliriz?.. Gidilecek dört yol var:

1-Yalnız bu maksad içün çalışır büyük sermayeli cem'iyyetler kurmak,

2-Cemâ'at teşkilatı yapmak,

3-Esnâfa ve tüccara kolaylıkla para tedarik edecek bankalar açmak,

4- Mecî' usulü tatbik etmek, yani [imece şirketleri] yapmak.

Bu dört yoldan hangisini tutmak lazım geldiğini araştıralım: Cemâ'at teşkilatı yapmak… Bunun yapılmasına çalışılmakta olduğunu işittik; Allah muvaffak etsin.

Büyük sermayeli cem'iyyetler ve bankalar açmak cihetine gelince; bu işler o kadar zordur ki bugünkü hâlimizle biz bunu başaramayız: para ister. İş bilir adam ister. Teessüf olunur ki bunlar bizde yok..

Şu halde, bizim içün sonuncu yoldan başkası şimdilik çıkmaz..

Hiç durmayarak (mecî' usulünü) tatbik etmeliyiz; (imece şirketleri) açmalıyız. İkinci vazifemiz de bugün yegâne selâmet çaresi olan bu şirketleri kurmaya çalışmak, kuranlara yardım etmek, her şeyden evvel de kurulacak bu nev' şirketlere girmek, bu şirketlerin açacakları dükkânlardan, [imece yurdları]ndan alış-veriş etmektir.

Bu şirketlerin her tarafda kurulması sayesinde iş ehli adamlar yetişecek, ticaret ve san'at işlerine hepimiz alışacağız. Ve muhtaç olduğumuz şeyleri yapmak içün fabrikalar açabileceğiz.. Ahâli bankaları teşkil edebileceğiz.

Eğer kurtulmak ve ilerlemek istiyorsak, memleketimizin zengin olmasını, san'at ve ticaretimizin eski halini almasını arzu ediyorsak, bu usule hemen sarılmalı, elbirliği ile bu şirketleri hemen açmaya teşebbüs etmeliyiz. Şimdi [imece şirketleri] nedir? [mecî' usulü] ne demektir? Bunları tanımak, bilmek lazım.

Muhiddin

-------**-------

KÖY HATİBİ

Sevgili okuyucularımız, bu kitabı tanıyor musunuz? Samsun Nâ'ibi tarafından yazılmış dini öğütlerdir. Ben dünyada bu kadar açık, bu kadar tatlı yapılmış bir kitab daha görmedim. Siz de alın, siz de okuyun değeri üç guruştur. Bâb-ı Ali caddesinde çiftci kitaphânesinde satılıyor.

-------**-------

Celâl Sâhir **Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı**

-------**-------

(Sayfa 57)

HALKA DOĞRU

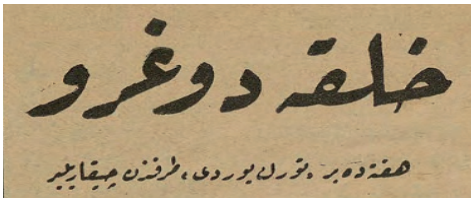

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 8	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün** **12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün** **2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 30 Mayıs 1329**

"Halka Doğru"nun Dâ'imî Yazıcıları

Halide Edib Hanım, Aka Gündüz, Akçura Oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyinzâde Ali, Hamdullah Subhi, Akil Muhtar, Abdülfeyyaz Tevfik, Ali Canib, Ali 'Ulvî, Galib Bahtiyar, Kâzım Nâmi, Köprülüzâde Mehmed **Fuad, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfik, Memduh Şevket Beğler.**

-------**-------

(Öç Türküsü, Aka Gündüz * Baba öğüdü -6, Abdülfeyyaz Tevfik * Acıklı Bir Sohbet, Nazım * Küçük Hikâye: Hacı Ahmed, Ali Suad * Halk İctimaiyatı -1: Yeni Nahiye Teşkilatı, Köylerde Meşrutiyet)

Millî Türküler_-5-

ÖÇ TÜRKÜSÜ

Yansın cihân, aksın al kan, yok bir umurum;
Yeter bana millî duygum, millî gururum;
Öç aldıkça artar benim zevkim, sururum;
Yansın cihan, aksın al kan, yok bir umurum.
*
Birlik olsun Rumeli'de hergün düşmanlar
Seller gibi aksın gitsin, canlar, cihânlar
Dirilmek içün imânım var, tılsımım var:
Yeter bana millî duygum, millî gururum.
*
Şehidlerin aziz ruhu gönlümü yakar.
Bu ateşli gönlüm ile yas çekmem zinhâr,
Kavi imân, kavi vicdan, kavi cânım var;
Öç aldıkça artar benim zevkim sururum.
*
Türk oğluyum, yani: Barut, tufan evlâdı
Öç almaktır Türk oğlunun bugün murâdı,
Öç almak çün sür ileri! Turân evlâdı
Yansın cihân, aksın al kan, yok bir umurum.

Aka Gündüz

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ
-6-

Bu dünyada değişmeyen, yükselmeyen hiçbir şey yaşayamaz. Bu (Allah)ın kurduğu bozulmaz bir kanundur. O halde her şeyin zamana göre değişeceğini, ileri gideceğini bilelim. Fakat bir şeyi ileri götürmek işi pek kolay değildir. O şeyi ilerletmek içün geçireceğimiz izleri evvelce pek güzel ölçüp biçmelidir. Zira (gelecek zaman) yolları üzerinde ne göze görünmez yarlar, uçurumlar vardır. Bilgi ve tecrübe meş'aleleri önde olmadıkça karanlık yollara dalıvermek pek tehlikelidir. Bilgisiz, ışıksız sürmekte acele ettiğimiz şeyler, çıkılmaz yarlara bizi de beraber sürükler.

Yükseltmek arzu ettiğimiz her şeyi hemen çekip sürüklemek olmaz; onların gönüllerini incetmemeğe çok dikkat etmeli, temellere ehemmiyet vermelidir.

Köksüz bir şey büyümez. (Tuba Ağacı) mucizedir; onu insanlar taklit edemezler. Biz esaslı kökleri,

(Sayfa 58)

vatanın mübarek bağrından ayrılmamış ağaçları istediğimiz şekillere sokar ve kahkaha çiçekleri gibi tellere sararak yükseklere çıkarabiliriz; yoksa kökünden ayrılmış, temeli bozulmuş şeyler ne yapılsa büyümez, kurur.

Size bu öğüdümde yazacağımı vaad ettiğim çocuk terbiyesi de tıpkı böyledir. Terbiyenin zamana göre değişmesinin faydasını yanlış anlamayınız… Terbiyeyi değiştirmemek bütün bütün temelini bozmak demek değildir ha.

Her bilgi gibi, terbiyenin de, namus, doğruluk, merdlik, fedakârlık… gibi pırlantadan temelleri vardır. Bunları hiçbir zaman, hiçbir millet değiştirmemişdir. O sağlam, temiz ahlâk temelleri dünya ve insan durdukça duracağı gibi dünya ve insan da o güzel temeller durdukça yaşar. Dünya'yı yıkmak, insanları yok etmek içün o cevherden yapılmış temellere biraz dokunmak yetişir!

Bizim zamana göre değiştirilmesi lâzım dediğimiz kısım terbiyenin yolları ve dallarıdır. Bu iş tıpkı usta bir bağçevanın, ağaçlardan lüzûmsuz sürgünleri, faydasız dalları kesmesine benzer. Fakat iyi budamak da bir san'atdır; erbabının eliyle yapılmazsa fayda yerine ziyân verir.

-------**-------

İyi huylu evlâd yetiştirmek arzu edenler terbiyeye evvelce kendi nefslerinden başlamalıdır. Çünkü çocuk yalnız dünyada değil, ana rahminde bile terbiye almaya hazırdır. Bu rahimdeki terbiyeye bilgiçler (isti'dâd) derler.

Evet doğrudur; çocuk daha tohum halinde iken babasının vücudundan huyunu, anasının kanından tabi'atını emer ve bu sebebden anası, babası güzel huylu ve sağlam olanların çocukları da hoş tabi'atlı olur.

Ehil ve 'iyâl arasında dirlik yok ise, zavallı ananın sıkıntıları, gözyaşları yavrunun yumuşak beynine işler; sinirlerini daha dünyaya gelmeden bozar. Böyle çocuklardan ana ve babaların sonradan çektikleri zorluklar hep kendi amellerinin cezasıdır.

Peygamberimiz efendimiz (evlâd babasının filizidir.) buyurmuştur. Hakikaten ağaçların köklerinde, gövdesinde gizli duran yabanilikleri dallarında meydana vurur, oralarda açılan yapraklardan, çiçeklerden sırr meydana çıkar. Fenâ adamların, gizli, çirkin tabi'atları da evlâdlarında görülür. Böyle çocuklara iyilik aşısı tutdurmak da zordur, fakat devamlı ve usullü bir terbiyenin her dürlü zorlukları çiğneyeceğini de unutmamalıdır.

İnşallah bu terbiye konuşmalarına gelecek öğüdlerimde de devam edeceğim.

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

ACIKLI BİR SOHBET

Dün gece bir dostumda idim. Şimdilerde ne konuşulur? Şu uykudan uyanmak, Vatanı uyandırmak, canlandırmak içün ne yapmalı? İşte bizim sohbetimiz de bu yolda idi.

Dostum dedi ki: "Evet, herkes söylüyor, herkes tasdik eyliyor: Her şeyden evvel mektebleri düzeltmeli, çoğaltmalı, milleti okutmalı, yazdırmalı. Ben de böyle buluyor, böyle düşünüyordum; fakat bugün uğradığım bir hâl, bana daha başka bir hakikat gösterdi; anladım ki mektebden evvel yazı dilini düzeltmek lazım geliyor. Bakınız nasıl; dün bir misafirim geldi: Karamürsel'in Gelibolu köyünden Mustafa Ağa.. Köy İstanbul'dan vapurla dört saatte varılır bir yerdir, âdetâ İstanbul'un bir mahallesi demek. Misafirim köyünün ileri gelenlerindendir. Yaşı da altmışa yakındır. Muhabereden, filândan söz açıldı.

(Sayfa 59)

Köyden askere gidenlerden, şehit olanlardan, yaralananlardan bana haberler veriyor, benden de sulhe dâir doğru sözler işitmek istiyordu.

Selanik'te Rumlarla Bulgarlar arasında geçen şeylerden haberler verdiğim sırada Mustafa ağa "Manastır ne oldu, Manastırı da aldılar mı?" demez mi! Hayrette kaldım. Birdenbire şaşırdım, nihayet anladım ki şu zavallı adamın hakikaten hâlâ Manastır'ın, İşkodra'nın, Yanya'nın başına gelenlerden haberi yok. Dostum, sözünü bitirmeden bahsi geçen misafir içeri girdi. Başı âbânî sarıklı, çuha şalvar ve paltolu, ağadan altmışlık, kibar yapılı bir Türk. Ben, misafirin şu çıka gelişinden pek memnun oldum. Bazı suallerle şu Manastır'ın ne olduğunu İstanbul'dan dört saat ötede bir köylünün duyamamış, öğrenememiş olmasının sebeblerini anlayabilecekdim. Aramızda şu yolda bir sohbet geçti; dinleyiniz ve anlayarak inleyiniz:

Ben- Mustafa Ağa siz beyefendiye Manastır'ın da düşman tarafından alınıp alınmadığını sormuşsunuz; Bulgarlar, Çatalca'ya kadar dayandığı, Selanik'in gittiğini, Rumeli'nin bittiğini duymadınız mı?

Mustafa Ağa- Bulgarlar'ın Tekfur Dağı'na dayandığını elbette duyduk, Selanik de gitmiş dediler, fakat nasıl gittiğini, Manastır ve başka yerlerimiz içün nasıl olduğunu köylük bir yerde nereden bilelim?

Ben- Köyünüzde hiç okuyup yazan yok mu? İstanbul'dan oralara gazete gelmiyor mu? Yahud Karamürsel'e, kazanız merkezine gidip geldikçe oradaki gazeteleri okumuyorlar mı?

Mustafa Ağa- Köyde tek tük okuyan var. Evvelce köye gazete girmezdi, fakat kavga başlayınca komşumuzdan bir genç İstanbul gazetelerinden birini getirtmeğe başladı. Gazete geldikçe hep koşuyor, olup bitenleri anlamak, öğrenmek istiyorduk; fakat gazeteden ne o ne biz bir şey anlayamadık ki.. Anladıklarımız da pek az…

Ben - Nasıl olur? Yoksa o genç okumak bilmiyor mu?

Mustafa Ağa- biliyor, pekâlâ okuyor; hatta bizim yanımızda güldür güldür okuyor; lakin çok yerlerini anlamıyor. Bize okuyor, biz de anlamıyoruz. Hatta birgün zavallı çocuk kızdı, gazeteyi yırttı, atdı ve bir daha getirtmedi. Efendi, doğrusu, bu gazeteler bizim anlayışımıza göre yazmıyorlar.

Dostum dedi ki: "Birader, gazetelerimizi bazı kere biz bile anlamıyoruz. Bunlar da bir "Edebiyat" hastalığı var. Bu hastalık, çok def'a sayıklamak derecelerinde karışıklığa kadar varıyor."

Yanındaki gündelik gazetelerden birini alarak okudu:

"Maraş Köprüsü'nün dinâmitle berheva edildiğine delâlet edecek bir tırâka-ı müthişe henüz işitilmediğinden teslim bayrağının keşidesi de te'hir ediyor ve Kumandan Paşa köprünün bilâtehir tahribini cenup cephesi kumandanına mütevelliyen ihtâr ediyordu. Nihayet köprünün berheva edildiğine delâlet eden tırâka-ı dehşet-efzâ dahi işitildi."

Mustafa Ağa'ya dönerek: "Ağa, sen bundan ne anladın?" dedi.

Mustafa Ağa sıkıldı güldü: "Vallahi beyefendi, işin içinde bir köprü, bir teslim bayrağı, bir de kumandan var ama, nedir anlayamadım." dedi.

Evet, Mustafa Ağa anlayamamışdı; anlamamakda da haklı idi.

Dostum dedi ki: "Mustafa Ağa 'sulh'ü merak etmiş, dün bana "barışıklık ne vakit olacak?" diye soruyordu. Şimdi gazetenin barışıklık içün yazdıklarını okuyalım.

(Sayfa 60)

"**Sulh Karîbdir"**

"Mukaddemât-ı sulhiyede icrâ olunacak ta'dilât hakkında hükûmet-i Osmaniyye tarafından vuku' bulan taleb dün akşam zannolduğu kadar mühim olmayıp bugün Balkan müttefikîn mehâfilinde daha emniyet-bahş te'sirât icrâ etmemişdir."

Pekâlâ siz ve ben bunun ne olduğunu anladık, anlayabildik. Mustafa Ağa anlamadı, köy ibtidaisinden çıkmış bir adam da anlayamaz. Hatta ben derim ki kaza rüştiyesini bitiren bir genç de bundan güçlükle ma'na çıkarır. Diyelim ki şu üç satırlık sözü bizim edîb efendiler daha açık yazamazlarmış, söz revnakını, süsünü kaybedermiş! Pekâlâ; fakat 'karibdir' yerine 'yakındır' demek de güç mü? Kaba mı? Yanlış mı?

Şu havadisi mesela şu yolda yazamazlar mıydı:

"Devletimizin sulh içün sonradan istediği şeyler o kadar ağır değilmiş. Düşmanlarımız bundan memnun görünüyorlar."

Bilmem ama bu, kitabetçe evvelkinden de aşağı değildir, sanırım; farz edelim ki biraz kaba olsun, hiç olmazsa bunda milletten yüzde ellisinin anlaması bir fikir edinmesi faydası var."

Dostum haklı idi.

Ben tekrar Mustafa Ağa'ya sordum:

- Köyünüz kaç evlidir?
- İki yüz.
- Hep Türk müsünüz?
- Evet.
- Mektebiniz var mı?
- Yokdu; fakat şimdi yapacaklarmış. Geçen gün me'mûrlar gelmişdi.

Mustafa Ağa'dan aldığım şu haberler beni yüreğimden vurdu. İstanbul'un burnu dibinde sayılan iki yüz haneli bir Türk köyü asırlardan beri mektebsiz kalsın! Bu hakikat inanılacak şey midir? Gönül isterdi ki orada biri kızlara, diğeri erkeklere mahsûs olmak üzere yüzer, yüz ellişer çocukluk iki mekteb olsun. Hatta şu altmışlık babalık da o mektebden yetişse bulunsun!

Şimdi Karamürsel kazalı Mustafa Ağa'nın Manastır'ın başına gelenlerden haber alamamış olmasının sırrı anlaşıldı ya?

Meşhur bir söz vardır, derler ki:

"Anlayana sivrisinek sazdır, anlamayana davul zurna azdır."

Biz, davul, zurnayı da azımsayanlardanız gibi görünüyor. Şimdi siz dersiniz ki İstanbul'a Karamürsel'e bu kadar yakın bir köyden ağadan bir adamın hâlden bu kadar uzak kalması, mektebsizlikten ziyâde duygusuzluktandır. Ben de derim kiduygusuzluk da işte o mektebsizlikten, gazetesizlikten, lîsansızlıktan, bütün ma'nasıyla bilgi yokluğundandır. Mekteb olsa idi, çocuklar ona göre terbiye görür; vatan, millet duygusu alırlardı; lisanımız olsa idi, okurlardı, anlarlardı; okudukça merak eder, merak ettikçe okurlardı.

Şu halde; lisanı düzeltmeli, gazeteleri sadeleştirmeli. Halkı unutmamalı. Mektebleri de halka göre hem de çabuk yapmalı.

Nâzım

-------**-------

-Küçük Hikâye-

HACI AHMED

Bir zamanlar (Mısır)ın köylerinden birinde idim. Bu taraflarda en meşhur ve büyük çiftçi kimdir diye birgün sordum. "Bu civarda bir Hacı Ahmed vardır, küçük bir çiftçidir. Fakat onun gibisi yokdur" dediler. Merak ettim Hacı

(Sayfa 61)

Ahmed'i mutlaka görmek, tarlasını gezmek istiyordum. Uzatmayalım; bir gün Hacı Ahmed'le görüşmeğe gittim. İki odalı evinin önüne vararak Hacı'yı sordum. On iki yaşlarında bir çocuk: "Büyük babam işte şurada tarladadır" dedi, pek yakında bir tarlacık gösterdi. Oraya gittim, etrafında iki üç ağaçlı bir bostan kuyusunun kenarında ve ağacın altında kır sakallı bir köylü oturmuş tütün içiyordu. Kuyusunun dolabına bir manda koşmuş idi. Selamlaştık; Hacı Ahmed beni gayet güler yüzle karşıladı. Ağacın altına yan geldik, Hacı hemen gür sesiyle "Hüseyin!" Diye bağırdı. O ilk gördüğüm çocuğu çağırarak hayvanımı tutturdu. Sonra hayvanı bilmem kime bırakarak evden kahve getirmesini emretti. Birer cigara sararak söze koyulduk. Hoş beşten sonra Hacı Ahmed'e dedim ki:

- Sizi bu tarafta çok methidiyorlar. Buraların en anlayışlı çiftçisi siz imişsiniz. Eğer bir mâni' yoksa ne ekip ne biçtiğinizi görmeğe geldim… Hacı gülerek:

- Ey efendim bizim çiftçiliğimizden ne olacak. Sekiz dönümlük tarla ile herkes uğraşabilir. Bizimkisi bir boğaz doyurmaktır.. Sözleriyle alçakgönüllülük gösteriyordu. Nasıl çalıştığını bana anlatmasını be-tekrar rica ettim. Hacı eliyle sağa sola tarlasını gösterip arada bir mandaya da bağırarak söze başladı. Dedi ki:

-Efendim, size her şeyden evvel malımı, sermayemi anlatayım. Benim şurada sekiz dönüm tarlam, şu kuyudan dörtte bir su hissem, şurada iki odalı bir evim, sonra şu kuyuda dönen mandam, üç dişi koyunum, bir merkebim, bir tek öküzüm, on on beş tavuğum vardır. Şu tarlada çalışanımız dâ'ima dört kişidir. Otuz beş yaşındaki oğlum ile ben, bir de gelinim ile torunum Hüseyin çalışırız. Karım ihtiyarcadır, evin işini görür. Tarlamı mesela iki parçaya taksim ederim. Bir parçasını bütün sene biriktirdiğim ve çardağın altına yığdığım manda ve öküzün gübresiyle âlâ gübrelerim; torunum gübreyi ufak küfelerle merkebe yükletip taşıyarak mevsiminde taşır. Bu iş belki kırk elli gün sürer. Bu yaz ortası olur, sonra yeri bol bol bir sularım. Az kuruyunca gübreyi yayar, hemen sabanı yürütürüm, ve buraya mısır buğdayı ekerim çünkü bu bizim bütün yıl ekmeğimiz, boğazımızdır. Tarlanın öteki yarıcasına gelince onu da kasımda sürer, buğday, arpa, bakla ekerim. Birinci ektiğim mısır buğdayı kasıma kadar yani üç ayda yetişir. Onu kesmezden on beş yirmi gün evvel altına biraz yonca tohumu atarım. Mısırı kesinceye kadar yonca da çıkar. Bunu hayvanlarıma yediririm. Mısır buğdayını ambarıma koyarım. Dişi mandanın günde beş okka sütünden yüz dirhem den ziyâde yağ çıkarırız. Kalan sütten peynir yaparız. Yağın günde ancak yarısını yer, yarısını saklarız. Yumurtaların da yarısını yer, yarısını biriktiririz. Tarlanın kenarlarına da'îma biraz bamya, kabak, patlıcan ve domates ekerim. Demek ki çoluk çocuğun ekmeği, sebzesi, yağı vardır. Buğdaylar, arpalar gelip yetişince harman eder, buğdayın birazını alı koyarak çoğunu satarım. Arpayı, baklayı da

öyle yaparım. Fakat ben bu buğdaya, baklaya da biraz gübre koyar ve suyuna, tohumunun temizliğine, tanelerine, tarlada ot bulunmamasına, hülasa her işine ve levazımına çok dikkat ederim. Onun içün hep komşularımdan da'îma fazla alırım. Onların bir buçuk misli mahsulüm olur. Neyse gelelim asıl söze: dişi koyunlarım kuzular. Üç kuzudan ikisini satarım, birini her sene ramazanda keserek biraz da buğday unundan ekmek ve sütlü çörek yaptırarak komşuları da'vet ederim, bir hatim Kur'ân okutur ve bu ziyâfeti çekerim. Sonra her mahsulden

(Sayfa 62)

kırkta bir zekâtını ayırarak veririm. Koyunların yapağısını kadınlar da'îma bükerler. Giyeceğimiz kışlığımızı ondan dokuruz. İşte efendim, ben böyle son derecede dikkatle ve iyi çalışmakla komşularımdan ve belki herkesten daha ziyâde mahsul alırım. Bunda doğrusu büyük bir sır daha var ki o da zekât hakkını vermek ve ibadeti unutmamaktır. İçkiye para vermeyiz ki bereketimiz azalsın. Halimize göre bir ekmek ile bir katığımız var, Vücut sıhhatte, sırtımız kavi! Böyle hesaplı davranmak sayesinde kesemden hiç para eksik olmaz. Köylüden, komşudan başı sıkılıp da "Hacı Ahmed bir altının var mı?" diye geleni mahzun döndürmemeğe çalışırım, hem sonra onlara öğüt veririm. Tarlası benimkinden geniş olana darılırım. Neden böyle idaresiz kalıyorsun derim; Sözümü sâkinmam eğer bir gün işimi ihmal etsem, rahatsız olurum, tarlanın içinde insanın eli ne kadar çok çabalarsa o kadar bereket vardır. Elini çektin mi, o da kendini senden çeker. Hele gübreye, tohuma çok dikkat ederim. İşte efendim, bizde başka hüner ve ma'rifet yokdur ki söyleyelim. Bizimkisi yerin hakkını vermek, bir de on paraya kadar hesaplı davranmaktır. Sizin okuduğunuz kitaplar ne diyor? Biraz da onu dinleyelim ….

Hacı Ahmed'in bu sözüne cevap vermekte güçlük çekmedim. Kitaplarımızın aslı, esası böyle şeyler olduğunu anlatdım, fakat bir derecesi gelir ki onu sen bilemezsin, o vakit zirâ't âlimini bulup sormalısın. Müşkülünü halledecek odur, işin kolayını ondan öğrenirsin dedim.

Hacı bunu da kabul etti, tasdik etti, hünerin nihayeti yokdur. diye söylendi. Hacıya, başka şeyler neden ekmezsin dedim. Suyum ve gübrem yetmez, hesabını yaptım, tam çıkmadı. Cevabını verdi. Buğday ekmeği ve tatlı şeyler, meyve gibi me'külât yemez misin diye latife ettim. "Buğday ekmeğini evde hastamız olursa yedririz, tatlıyı severim, fakat kendi arı kovanımızın balından ziyâde bir şey yiyemeyiz. Meyveyi de şurada komşumuz Ali Ömer vardır, zengince bağçesinde her şey bulunur. Benden her sene kuzu ve tohumluk buğday aldığı vakit dostça meyve de verir. Biz de çocuk değiliz ya, tadarız, oldu bitti. Ama ben da'îma tarlanın suya en yakın yerinde biraz bostan ekerim. Karpuza dayanamam!" dedi.

Ve gübre ile su sayesinde tarlasını hiç dinlendirmeyerek da'îma ektiğini 'ilâve etti. Hacı Ahmed'e karşı büyük bir hiss-i hürmet beslemeğe başladım. Bu koca ihtiyar gözümde büyüdükçe büyüdü. Çünkü aklı başında ve namuslu bir adam içün en büyük şeref ve şan çalışmak ve sonrada hesabını bilmek vazifesini bu muhterem zat mükemmel îfâ ediyordu. Hacı Ahmed'in elini öperek döndüm ve sonraları birkaç def'a da'vet ettim, dostluğunu kazandım, ve bazı uzun tecrübeye muhtaç şeyleri bu mübarek adamdan öğrendim. Nasıl Anadolulu hemşehriler! Kardaşlar! Şöyle bir çiftçi olabilir miyiz!

Kızıltoprak

Ali Suad

-------**-------

Halk İctimâ'îyâtı

1

YENİ NAHİYE TEŞKİLÂTI: KÖYLERDE MEŞRUTİYET

Her memlekette hükûmet-i resmi bir surette tanısın yahud tanımasın, kendi kendine kurulan ve kendi başına iş kuran bir takım idareler vardır. Bu idareler devletler tarafından kurulmadığı gibi kuruluşları da

(Sayfa 63)

devletlerden daha eskidir. Halkın ihtiyacından doğan bu idareleri halk kimsenin öğüdünü almaksızın şimdiye kadar kendi başına çevirmişdir. Ve hiç şüphe yokdur ki halk içün en faydalı idareler ancak bunlardır. Köy idareleri denilen bu kuruluşlar gayet sadedir. Köyün bir sığırtmaca, bir bekçiye, koyun, buzağı, kuzu çobanlarına ihtiyacı var. Köyün bir mescidi, bir mektebi, misafirler içün köy odası, bir imam ve muallimi var. Bunların aylıklarını, masraflarını toplamak, iyi kullanımlarına bakmak üzere köyün ak sakalları toplanarak bir meclis kurarlar. Bu meclisin verdiği kararların yapılmasını köyün muhtarı kendi üzerine alır.

Köy idaresi âdeta küçük bir cumhuriyettir. Köyün her ferdinin bu idarede re'y verme hakkı var. Muhtar, ihtiyar meclisinin â'zâları, imam ve mektep hocası, sığırtmaç ve bekçi, intihâb edilirken köyün her yiğidi kendi re'yini bildirir.

Şimdiye kadar köy idaresi kendi kendine işini görürken hükûmet buna layık olduğu ehemmiyeti vermemişdir. Her memlekette nahiye idareleri bu köy meclislerinden 'îbaret iken biz de yüzlerce köyle birleştirilerek uydurma nahiyeler yapılmışdı.

Halbuki hükûmet, kazaları, sancakları, vilayetleri yaratdığı gibi nahiyeleri yaratamaz. Daha hiçbir hükûmet yokken nahiyeler mevcut bulunmak lazımdır. Nahiyeler tabi'âttan doğar ve halk tarafından idare olunur. Bütün ilerlemiş mem-

leketler de nahiyeyi bu suretle tanımışlar ve bu sıfatları köylerde ve kasabalarda gördükleri için her köyü ve her kasabayı nahiye kabul etmişlerdir. Bizde de nahiyeler yapılacaksa zaten mevcut olan köylere ve kasabalara bu adın verilmesi ve hükûmet nahiyelere hangi müsaadeleri ve hakları verecekse onları köy ve kasaba meclislerine vermesi lazımdır. Bugüne kadar hükûmet böyle düşünemedi. O yüzlerce köyleri birleştirmekle aralarında müşterek menfa'atler, ortaklama meclisler, me'mûrlar, müşterek mektep, câmi', imam ve muallim husule getirebiliriz zannetmişdi; neyse çok şükür bugünkü hükûmet nahiyenin ne demek olduğunu anladı.Her köyü, her kasabayı bir nahiye haline koymağa, büyük kasabalardaki beledî meclislerinin bir işini küçük kasabalarda ve köylerde de yapmağa karar verdi. Bunun için yeni bir nahiyeler kanunu yaptı. Köyler nahiye olunca tabi'î eski nahiyeler birer küçük kaza olacaklardır.

İhtimal ki siz "Köylerin ve küçük kasabaların zaten kendilerine mahsûs küçük meclisleri vardı. Buna nahiye adını takmakla ve bunun için kanun yapmakla ne hâsıl olur?"diyeceksiniz. Vakı'â köylerin tabi'âtten ve ihtiyaçtan doğma husûsî idareleri vardır. Fakat bunlar gayet az iş yapabilirlerdi. Meselâ köyden yakındaki şehre ve kasabalara husûsî yollar yapamazlardı; köy bataklığını kurutamazlardı; çeşme bozulursa, köprü harab olursa bir hayır sahibi çıkıncaya kadar ta'mîr edilmezdi; köyün mescidi, mektebi harab kalır, iyi bir imam, yahud hoca bulmak için lazım gelen fazla aylığı bulup da veremezlerdi. Bunları yapmak için çokça paraya ihtiyaç vardı. Bu parayı nereden bulacaklardı? Köylülerden virgü alamazlardı. Bütün köy halkı aralarında ittifâk yapıp da iâne ile bu işi beceremezlerdi. Vakı'â bazı köylerde (mecî) usûlüyle epeyi yardımlaşmalar yapılır, ve ortaklama işler becerilirdi. Fakat bu da ihtiyaca pek az el verebilirdi. Sonra köy içindeki birtakım kavgaları, davaları bitiremezlerdi. Hükûmet davalara bakmak hakkını şehirlerdeki mahkemelerine vermişdi. Köylüler birtakım ehemmiyetsiz işler

(sayfa 64)

için haftalarca, aylarca, şehirlerin pis hanlarında sürünür, öteki beriki tarafından soyulurdu. Şimdi köyler nahiye olunca köyün nahiye meclisi hem köyü cennet gibi bakmak için lazım olan paraları bulacak, hem de köyün ufak tefek davalarını fasl edebilecekdir.Köyün nahiye müdürünü, nahiye meclisinin azalarını bütün köylüler seçecekler, yani kendilerini yine kendileri idare edeceklerdir. O halde köylüler gözlerini açarlar, akıllarını başlarına toplarlarsa iyi adamları iş başına getirerek yollarını, sokaklarını, câmilerini, mekteplerini güzel bir surette imar edebilecekler, ekinciliği ilerleterek hepsi zengin ve bahtiyar olacaklardır.

-------**-------

Türk Derneğinden: Halk arasında mütedavil Türküler, maniler, atasözleri, masallar, eskiden kalmış âdetâ ve itik'âda müstenit rivayetler, efsaneler, halk lehçesinde mevcut ve müstamel olup yüksek yazı lîsanına girmemiş Türkçe kelimeler bilenlerin bunları toplayıp tedkik ve tetebbu etmek vazifesiyle iştigal eden Türk Derneği Edebiyat Şubesi'ne tevdî' edilmek üzere kitâbete göndermeleri rica ve bu suretle Türkiyât hakkında tedkikleri teshîl etmek lütfünda bulunacak zevata şimdiden teşekkür olunur.

Türk Derneği Umumi Kâtibi
Celâl Sahîr

-------**-------

ŞEHBÂL

Memleketimizde çıkan resimli mecmualardan en güzeli ve on beş günde bir çıkan Şehbâl'in "76"ncı numrosu, belli muharrirlerin birçok faydalı makalelerini, ve kırk kadar gayet güzel ve nefis resimleri havî olduğu halde çıkmışdır. Bu nefis mecmuanın fiyatı beş kuruştur. Yirmi dört nüshadan ibaret olan seneliği bir lira, altı aylığı yarım liradır. İdarehanesi Yeni Postahane karşısında Ferruh Beğ Hanı'nda daire-i mahsûse.

-------**-------

ÇOCUK DÜNYASI

Çocukların fikirlerinin açılmasına yardım eder, haftada bir çıkar biricik çocuk gazetesidir. Tehzib-i ahlaka hıdmet eden ve güzel resimleriyle hoşa giden bu gazetenin 12'nci numarası Gök Alp Beğ'in "Türk'ün Tufanı" adlı manzum ve millî bir masalı olduğu halde çıkmışdır. Sayısı on paradır.

-------**-------

KÖY HÂTİBİ

Sevgili okuyucularımız, bu kitabı tanıyor musunuz? Samsun na'ibî tarafından yazılmış dini öğütlerdir. Ben dünyada bu kadar açık, bu kadar tatlı yazılmış bir kitap daha görmedim. Siz de alın, siz de okuyun. Değeri üç guruşdur. Bab-ı Ali Caddesi'nde çiftçi kütüphanesinde satılıyor.

-------**-------

İSLÂM DÜNYASI

Başmuharrirliğinde seyyah-ı şehir Abdürreşîd İbrahim Efendi bulunan bu

faydalı mecmuayı cümleye tavsiye ederiz. İdare hanesi: Nur-î Osmaniye civarında daire-i mahsûsadır.

-------**-------

İSLÂM TİCARETHANESİ

Her dürlü sağlam ve ucuz ayakkabıları almak ister misiniz? Bayezid'e Parmak Kapu'da lastikçi Kırımlı Ömer Lütfî Efendi'nin mağazasına gidiniz.

-------**-------

Celâl Sâhir **Matbaa-i *Şürekâ*sı**

-------**-------

(sayfa 65)

HALKA DOĞRU

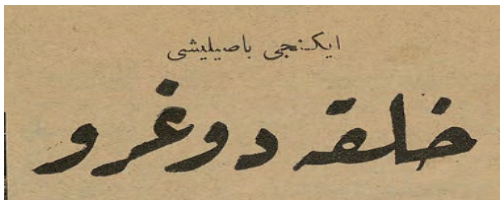

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 9	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 6 Haziran 1329**

"Halka Doğru"nun Da'imî Yazıcıları

Halide Edip Hanım, Aka Gündüz, Akçura Oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüzeyinzâde Ali, Hamdullah Subhî, 'Âkil Muhtâr, Abdü'l-feyyâz Tevfîk, Alî Canip, Ali 'Ulvî, Galîp Bahtiyar, Kâzım Namî, Köprülüzâde Mehmed Fu'âd, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfîk, Memduh Şevket Beğler.

-------**------

(Bağlama, Galib Bahtiyar * Türk Şehidi * İktisadi Hasbihal -3: İmece Şirketleri, Muhiddin * Baba öğüdü -7, Abdülfeyyaz Tevfik *)

-------**------

BAĞLAMA

Kınalı kız, sırma saçlarını üç bağ örmüş, dallısını şöyle boynundan atmış, çıkınını omzuna urmuş yamaçtan inerdi.

Şafak dumanlı dağlar ardından göklere bin nurlar salar, uykulara bürünmüş göller ürpere ürpere uyanırlar, ishak köylere sabah ezanını müjdelerdi...

-------**-------

Nereye varırsan? Ey kınalı kız! .. Mavi dumanı tüten ocaklar seni ısıtamadı mı? .. Bucağın seni barındıramadı mı? ..

-------**-------

Yok ağam! aşk ateşi özümü öyle sarmışdır ki gayrı sıcak istemem… Bucağım öyle ılık bir kanatdır ki altına sığınanı hep korur. Derdim başkadır, durmam giderim.

-------**-------

Nereye varırsın? Yosma kız! .. Salın salın salınan altın başaklar karardı, seni aç mı bıraktı? .. Al, yeşil, çiçekler soldu, seni gelin gibi donatmadı mı? .. Akşam garibliğinde öten bülbül nişanlından haber mi getirmedi?

***

Yok ağam! Altın başaklar öyle ganîdirler ki yedi çevredeki Allah kulunu doyurur… Çiçeklerim büyüyerek yaşayacak nice gelini donatır.. Yarimden artık haber beklemem ki bülbülden soram. Benim derdim başkadır, durmam giderim…

-------**-------

Ne ağlarsın ey kınalı kız.. Nişanlın şehid olduysa gül! Cennette seni gözler. Başka kıza göz koduysa acıklanma .. Nice delikanlılar senin bir tel saçına gönül bağlamışlardır… Ey gözlerinden dökülen incilere bin can kurban! Söyle derdin nedir!

-------**-------

Ağam! Derdimi sordun söyleyim! Nezir ettim ki sırma saçlarımı keseyim.. Şehitliğe saçayım.. Olur ki bir çift kumru gelir, otlarla insanlardan ırâk yuvalarını bezerler…

-------**-------

Nezr ettim ki gözlerimdeki incileri dökeyim… Ta ki tek kalmasın, beni ışıklamasın! Olur ki biriciğini Hızır alır, Irâk Türk illerinin göklerine yıldız yapar. Başka erlerin yolunu kılavuzlarlar.

Nezr ettim ki göğsümde çarpan yüreğimi kanadayım,

(sayfa 66)

kanadayım: Olur ki damlaları bereketli bir toprağa düşer, gazi çiçeği bitirir.

-------**-------

Hacılar bayramında tuttuğum kınalarımı taşlara sürte sürte arındırayım, olur ki taşları tutar, Kâbe taşı çıkar.

-------**-------

Ben yeşil namaz bezimi örter, Muhammed Yalavac'ın kabrine yollanırım. Olur ki ben garibi koynuna alır, korur.Memelerim çıtırdadığı gün adak etmişdim. Özümü er oğluna tapşırayım. Sevdimi er oğlu erk yavrusuna sağayım. Ben telli duvaklı Türk gelini namerde kısmet olmayayım...

-------**-------

Kış geceleri çerağ altında çıkrığımı çevirir, gelinlik çamaşırlarımı dokur, hep düşünürüm. Göğsü imânlı yağız bir erkek gelsin, beni bağrına bassın, alsın götürsün, helalim ağam olsun.

-------**-------

Öyle yavuz erkek ki erlik derneğinde yedi çevreye meydan okusun!.. Öyle erkek ki kellesi boynundan kopmadan alnı yere gelmesin. Göğsünden urulduğu vakit, güle güle ruhunu bana armağan etsin. Köyün şehitliğine çerağ assın. Ben o erkeğe sığınayım.

-------**-------

Yedi Türk ceddimin ününü, şanını koluna muska edeyim.. Şirinliğimi, civanlığımı, nakl çiçekli yurdumu ona emniyet edeyim. Kara düşmandan kaygısız karnımda Türk uşağı taşıyayım, kanımla besleyeyim!

Ah ne severdim! Yaralı döndüğü zaman başını dizimin üstüne kor, yarasını güzel yaşlarımla unutturur acılarını la'l dudaklarımla geçirirdim.

-------**-------

Ah ne severdim! Şehit düştüğünü duyunca kadınlığımı erimin canına vakf ederdim. Elimle bastığım helvasını kendim gedalara, dervişlere ulaştırır, sevap gecesi yol başında durur, ezdiğim ayranı canı içün sebil eder, bağrı yanıkları kandırırdım..

-------**-------

Her Cuma akşamı yetimimin elinden tutar, şehitliğe götürür fatiha okutur.. (Ana, babamın taşı nerede?) deyince "babanın taşı, göğsüne saplanan süngüdür, yüreğini delen kurşundur, şehitler o taşlarıyla bile cennete giderler uşağım." Der idim.

-------**-------

Dinledim ki: tükenmiş, o erlerin yerinde yeller esmiş.. Dinledim ki kavgalara na'ra basarak ölümlere meydan okuyan Türk uşağı dönmüş, kardeşimiz ardını çevirmiş.. Canını erlikten tatlı bulmuş.

-------**-------

Dinledim ki: nice civan kızları kaltaban düşman saçından sürümüş, nice duvaklı gelinlerin emanetini çiğnemiş!

Nice şehitlikleri camuz tarlası etmiş... Nice mescidlere hargele çekmiş; koruyan olmamış…

-------**-------

Hani ya Türk uşağının ünü.. Altı yüz senedir erkekliğine teslim edilen emanetleri korumak içün su gibi erimiş idi. Kavga meydanlarında nice kahramanlık destanı düzmüş.. Yenmiş, yenilmemiş. Ama o emanetlere el sürdürtmemiş idi!

(sayfa 67)

Ben civanlığımı, şirinliğimi kime emniyet edeyim. Yedi Türk ceddimin şanını hangi erin koluna sarayım, muska edeyim? Derdimi dedim, ağam, yol ver gideyim.

-------**-------

Gitme kınalı kız, gitme.. Gitme sırma saçlı kız, gitme.. İftira demişler sana.. Ölenlerin hakkını yeme! Kavga meydanlarından kopup gelen yellerden işitmedin mi? Türk uşağının nice kahramanlıklarını dizip döküp inler.

-------**-------

Türk uşağı canını verdi, sel gibi kanlara boğuldu gitti. Ekmek demedi, su demedi, uyku demedi. Dört çevreden çekirge gibi üşüşen düşmanla uruştu.

-------**-------

Ey yüce dağlar, ey engin ovalar, ey gurbet ellerine uçuşan bulutlar! Siz olsun doğruyu deyin. Zamane oğlu doğruyu da parayla satar… Siz olsun sevabınıza sayın : Metrisler içinde tabur tabur ölen yiğitleri, baskında öbek öbek yere yuvarlanan bahadırları .. Ey kara gece! Sen ki erlerin canını sırma pullu örtüne sardın, meleklere ısmarladın. Sen ki nice yavuzları baş başa yatırdın, nice gizli dürrleri kapadın, nice şeytanca kahkahaları dinledin. Allah içi doğruca söyle, kaltabanlık kimde..

-------**-------

Gitme sarı kız .. Gel böyle ağlayalım… Türk oğlu yenildi, kaltabanlıktan değil! Neden alta geldi diye de sorma… Elbet bir gün mahşer var..

-------**-------

Gitme sarı kız gel böyle dertleşelim! Bize bu tanrının cezası.. Altın saçlarının bir teline yedi devletin tahtını feda ettiğimin şirin kızı! Biz seni unuttuk, seni hatırlamaz olduk. Nakl çiçeklerini, altın başaklarını sevmez olduk.. Yedi Türk ceddinin kolumuza sardığı muskayı öpmez olduk…

-------**-------

Gözümüzü başka civanlar kapladı… Derler ki engin denizlerde, coşkun derelerde bir takım kızlar yaşarmış… Gün düşünce köpükler içinden fışkırır, çıkar, su başlarını beklerlermiş… Vah! Onların civarına düşen yolcuya. Ağlarlar, yanık beyt düzerler. Yiğiti yolundan şaşırtırlarmış.

-------**-------

Gözlerinden bin alev çıkar, saçlarından bin kokular yayılır, ağızlarından bin ağulu sözler dükülür, yolcuyu bunaltırlar, şaşırtırlar, denizlere düşürürlermiş.

-------**-------

Biz de bu sihirci kızlara kapıldık, biz de ağulu söze kandık… Denizlere düştük, az kalsın dibe kadar batıyorduk. Yarı yolda sen bizi çektin kurtardın.

-------**-------

Yurdundan ayrılma kınalı kız... İşte tövbe.. Bin tövbe.. Sen bizim canımız, sen bizim gelinimiz, sen çocuklarımızın anasısın.. Allah ile ahdimiz olsun ki kara bağrımız yerlere dökülünceye dek kellelerimizi senin emrine kurban ederiz. Sen bizim kolumuza yedi Türk ceddinin ününü yine muska diye bağla! Geç başımıza, sırma saçlarını güneşe salıver, bir telini bin ere ada! Koştur koştur, nice Türk eri varsa ardından koştur. İleri, hep ileri, hep ileri civan kız, yosma kız… Hepimizi ileri koştur…

Galip BAHTİYAR

-------**-------

(sayfa 68)

TÜRK ŞEHİDİ

Büyük ve fedakâr sadr-ı azâmımız Mahmud Şevket Paşa ile genç ve kahraman yaveri İbrahim Beğ'den sonra, Amasyalı Hilmi Beyi, bu fedâkâr Türk zabitini de kaybettik. Memleket pek az yetiştirdiği namuslu, hamiyetli çocuklarından birini daha kara toprağa verdi; fakat Türklüğün kendi göğsünden çıkardığı bu öz yavrusuyla, tarihinin şanlı, anlı yapraklarına yüce bir yaprak daha koymuş oldu. Ey ulu ismi Türklerin kalbinde ümitler uyandıran genç zabit! Ey Türk oğlu! Dinine, vatanına, milletine hizmet içün, Türklüğün yaralarını sarmak içün büyük ruhunu Tanrı'nın rahmedine bıraktın; fakat arkandan sıcak yaşlar döken milletinin şükranını kazandın! Osman Gazi'nin, Hüdâvendigâr'ın, Fatih'in, Selim'in kalpleri son felâketlerimizle kırılıp kanayan bu yüce hakanlarımızın ruhları senden hoşnut olsun!

Yer yüzünde yaşayan insanlar gibi, milletler de zaman zaman felâket veya saâdetlere uğrar. Fakat mert olan adam uğradığı felâketten nasıl yılmazsa, mert olan, yaşayacak olan milletler de başlarına gelen musibetlere karşı bir demir gibi sağlam ve metanetli dururlar. İşte biz, Türkler o milletlerdeniz. Cehaletimizden, tenbelliğimizden dolayı başımıza her vakit bir çok felâketler gelir; Fakat o felâketlerimizde bile mutlaka yaşayacağımızı ispat eden şanlı, şerefli bir çok vakı'alar gösterebiliriz. İşte bu son cinayetler esnasında, vatan düşmanlarını yakalamak içün Amasyalı Hilmi'nin göğsünü düşman kurşunlarına çevirmekten çekinmemesi, Türklerin eskisi gibi vazife uğrunda ölmekten hiç yılmadıklarını ispat etmiş oldu… Bu kahraman Türk milleti içün ölmeğe hazır olduğunu yalnız bu def'a göstermiş değildi; Şark Ordusu'nun Bulgarlarla çarpıştığı en tehlikeli yerlerde, Türklük aşkıyla dolu göğsünü o cehennem gibi yağan kurşunlara, şarapnellere açmaktan çekinmemiş; ve askerinin kuvva-i ma'neviyesini kırmamak içün yaralarını muharebe bitinceye kadar kimseye göstermemişdi. Ah! Bu geniş yürekli, sütü temiz Türk çocuğunun fedakârlığı ordumuzdaki efradın onda birinde olsaydı, çoktan Osmanlı bayrağı Sofya'da, Ferdinand'ın sarayı üzerinde sallanır dururdu!.. Hilmi, artık Allah'ın huzuruna çıkacağını artık his ettiği son sa'âtlerinde ne dul bırakacağı zevcesini ne çocuklarını, ne de yarasının tahammül olunmaz acılarını düşündü. Hayır! Onun Türklük aşkıyla çarpan büyük kalbinde başka aşklar, sevgiler içün yer yokdu. "Çocuklarımı hakiki birer Türk olarak büyüt!" bu Türk şehidinin zevcesine bıraktığı vasiyetname bu oldu. Fakat

ey milletin mukaddes şehidi, senin bu vasiyetin yalnız zevcene değil, asırlardan beri yoksul kalan, karanlıkta ışıksız yürüyen milletinedir. Sen hayatının o son saatlerinde, mutlaka Allah'ın ilhamıyla bize o vasiyetnameyi

(sayfa 69)

bıraktın; ve bu suretle hayatında yaptığın büyük hıdmetlere mematında da devam etmiş oldun. Artık emin ol, senin vasiyetini bütün kalbimizle tutacağımız, mu'âzzez ruhunu halka teslim ettiğin yerde Türklük kalkıp yükselecek! Zaten Türk milleti, her zaman şehitlerinin kanıyla büyümüş, yükselmişdir.

-------**-------

İktisad-ı Hasbihal -3-

ÎMECE ŞİRKETLERİ

Anadolu'nun gayet güzel bir âdeti vardır: Bir köy, bir kasaba da menfa'at-i umuma dokunan ehemmiyetli bir iş oldu mu? Köylü toplanır kadın erkek, o işi el birliği ile (imece) ile yaparlar… Geçen yazılarımda söylemişdim.. Bizim en büyük eksiğimiz, san'at ve ticaretin bunlarla uğraşan esnâfın bizde olmamasıdır; bu sınıfı yetiştirmek içün çalışmalıyız, biz de sanat ile ticaret ile uğraşmalı ve bu yolda çalışanları milletçe korumalıyız. Fakat, yine demişdim ki: bu, ilkin bir kişinin, beş kişinin yapacağı bir iş değildir. Zordur; para ister. Görgüye, yardıma muhtaçtır.. Onun içün bu büyük işte bu (millet işini)de hep birlik olarak, Anadolu'da her gün olduğu gibi, (imece) ile yapıp başa çıkarmalıyız.

İşte (imece şirketi) denilen şey; mesela herhangi bir mal, bir işte ticaret yapmak içün bir kasaba, bir köy, bir mahalle halkının, aynı sanatı gören esnâfın, bir yerdeki çiftçilerin mallarını, paralarını, topraklarını bir araya getirerek el birliğiyle çalışmak üzere yaptıkları şirketlere derler. Şu kadar ki bu şirketler yalnız ticaret ile uğraşmaz; daha pek çok hayırlı ve faydalı işler de yapar. Bu sebeple bu şirketlerin dürlüsü vardır: Sabun, kumaş, çuha, bez, fanila, çorap… gibi şeyleri yapıp çıkaracak fabrikalar açmak.Çiftçiye, rençbere her istediği zaman kolayca ve ucuzca ödünç para virerek onu dolandırıcıların elinden kurtaracak ve koruyacak (çiftçi sandıkları) yapmak; çiftlik atları almak, mahsulatı hep bir araya koyup toptan satarak çiftçiyi simsarların aldatmasına bırakmamak; yiyeceğimizi, içeceğimizi, giyeceğimizi satmak içün bakkal, ekmekçi, kunduracı, eczacı… Dükkânları açmak içün gayret eden ve ayrı ayrı her biri bir ad taşıyan (imece şirketleri) vardır. Bu şirketlerden hepsinin bir çok faydaları vardır. San'atımızı, ticaretimizi canlandırmak, zira'atimizi ilerletmek içün hiç durmayıp bunları

yapmamız lazımdır. Biz bunların hepsini birer birer halkımıza anlatacağız, hele (çiftçi sandıkları)nı uzun uzadıya ta'rif edeceğiz.

Bu şirketlerin tekmili böyle faydalı, lazım olmakla beraber en kolayını yapmaktan başlayıp yavaş yavaş ötekilere daha güçlerine geçmek en doğru bir yoldur. Bunlardan yapılması en kolay olanı (istihlâk imece şirketleri)dir; yani yiyecek, giyecek, içecek… gibi en çok muhtaç olduğumuz şeyleri satacak bakkal, ekmekçi, kasap, kunduracı dükkânları açmaya çalışan şirketlerdir. En evvel de bakkallık yapmak içün çalışanıdır. Biz de hemen şimdi en çok lazım olanı budur. Çünkü en çok sarf edeceğimiz şeyleri bakkaldan alırız. Hal bu ki dikkat ediniz yalnız İstanbul'da değil her tarafta köylerde, kasabalarda bakkalların hemen kâffesi Türk değildir. Yabancılardır. Şimdiye kadar onları aramızda yaşatdık,

(sayfa70)

paramızı kendilerine verdik, artık bundan böyle gözümüzü dört açalım, onları aramızdan kaldıralım. Lakin bu nasıl olur?.. Onları kovmakla değil; tabi'î… Bir mahalle yahud bir köy halkıyız. Bakkalımız bizden değil, İslâm değil… bir bakkal dükkânının sermayesi yetmiş, seksen lira kadar bir para.. O hal de, tutalım ki, mahallede ya köyde iki yüz kişiyiz. Hepimiz yarımşar lira virerek "bir istihlâk imece şirketi" kurarız. İçimizden o kadar yazar, İş bilir olanları ayırırız. Bunlar bir bakkal dükkânı açarlar; ince defter tutmasını, hesap yazmasını bilir aylıklı birini koyarlar; onu dâima göz altında bulundururlar, herkes, tekmil mahalle, köy halkı o dükkândan alışveriş eder. Şüphesiz o Türk olmayan yabancı bakkal da satacak müşteri bulamayınca kalkar gider. Biz de artık paramıza düşmanlarımıza iâne yapıp gönderenlere vermeyiz. Paramız kendimizde kalır. Böylelikle hem zengin oluruz, hem de elimizden çıkmış olan ticaretimizi tekrar ele geçiririz. Bizim istediğimiz de bu günlük fazla bir şey değildir. Diğerleri sonra birer birer kendiliğinden olur.

Şimdi farz edelim ki biz böyle bir şirket yapacağız. Acaba nasıl yapalım, sermayemizi nasıl toplayalım. Nizamnamemizi nasıl yazalım?.. İşte en meraklı ve sözden işe geçmek, iş yapmak içün en lüzûmlu noktalar.. Gelecek yazılarımda da bunları anlatacağım.

Muhîddîn

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ
7

Geçen öğüdümde başladığımız terbiye derslerine devam edelim: Yeni doğan çocuklara karşı ananın, babanın ilk işleri, onları tertibe, sıraya alıştırmaktır. Mesela memeyi, sıhhât kitaplarının dediği saatlerde vermek de sağlıktan ziyâde terbiye faydası vardır. Her şeye böyle sıra, tertip dairesinde alışan çocuklar da (intizam) ikinci bir tabiat olur. Ve bu sayede tesadüf, ikbal gibi tenbellik tohumu olan zararlı duygular onların saf yüreklerini zehirleyemez.İşinin nazikliğini, büyüklüğünü anlayıp vatan içün hayırlı evlat yetiştirmek isteyen analar bilsinler ki yavruların her huysuzluğu süt içün meme içün değildir. Başka sebepler vardır; onları aramalı, yoksa her ağlayışında memeyi ağzında bulan çocuk pek fena bir terbiye dersi almış olur; büyütünce millet hazinesine sülük olmaktan başka bir işe yaramaz. Mertliğin, insanlığın, (sabır) gibi güzel temelleri daha bu ilk günlerde atılmalıdır. Çocuklara verilecek ilk duygular dâima doğru olmalı ve dünyanın kendileri içün yaratılmadığı, emeksiz hiç bir arzularının yerine gelemeyeceği sözle değil, işle anlatılmalıdır.O küçük beyinlere ekilen bu faydalı tohumlar tam gençlik zamanında çimlenir, bizim şimdi arayıp bulamadığımız (kendi başlarına çalışıp kazanır) Osmanlıları meydana getirir. Gözünü açınca memesini ağzında, her istediğini önünde bulmaya alışmış çocuklar büyüdükleri zaman -er olup baş yaramazlar –Hayatlarını baba dostlarının arkasında kazanarak öptükleri eteklere borçlu kalırlar. Böyle büyümüşlerin yılgın gözleri önünde (serbest) işlerin kapıları dâima kapalı, yolları tıkalıdır.

Her şeyi tertip ile yapmayı duyduğu her lezzeti ufak bir emekle bulmaya alıştırılan çocuklardır ki (nefsinin izzetini) öğrenir. Devlet işlerinde kullanılsa bile, milletin yüzünü ağartırlar. Böyleleri çalışarak kazanamadığı

(sayfa 71)

şeyleri kendilerine mâl edinmekteki alçaklığın derecesini bilirler. Alın teri dökmeden gelen altınlardan, cevherlerden daha berbat bir namus lekesi olamayacağını anlarlar.

Çocuklara tertip ile bakmak, ilk terbiye mektepleri olan evlerde intizama dikkat etmek bakınız ne güzel şeyler meydana getiriyor. Bundan çocuk terbiyesinin ne kadar lazım olduğunu anlayınız.Terbiye işlerindeki ihmaller dünyaya kök salmış milletleri böyle yok ettiği gibi ona güzelce dikkat etmek sayesinde nice yurtlar kurtarılır. Tenbellikten dünya uçurumunun kenarına sürüklenmiş eski tahtların altına altın temeller örülür. Vatandaşlar! İyi bilelim ki kan bozulmaz, millet eskimez! Bozulan, eskiyen şey yalnız terbiyedir.

Bizim de terbiyemiz düzelirse bu defa (Meriç) kenarında suya düşürdüğümüz kıymetli (hilal)i taşıyacak parmaklara yeniden kuvvet gelir. (kızıl elma)nın terle yoğuracağımız yüce tepelerinde tekrar göklere karışır. Bugün kartalları uçamayacağı kadar yükseklere erişen (Alman) bayrağı da geçen asırda Avrupa'da patlayan (Napolyon) fırtınasında yerlere düşmüş idi. Çamurlardan kurtulup tekrar çıkmış olan o bayrağa bugün dikkat ederseniz bir gün yeni temellerinin sağlam, doğru terbiyelerle ibtidaiyye mektepleri olduğunu görürsünüz. Şaşmayınız, dağların taşların dayanamadığı fırtınalara ancak terbiyeler, mektepler göğüs verebilir.

Dikkat ediniz: bir memeyi vaktiyle emzirmekten bu kadar faydalı şeyler meydana gelirse inşallah gelecek öğütlerimi de süresiyle söyleyeceğim. Doğru terbiyelerin hepsini öğrenip ve onlarla 'amel edecek olursak hiç şüphesiz, on beş yirmi sene içinde yetiştireceğimiz terbiyeli, hayırlı evlatlarla Osmanlılığı kurtarmak mümkün ve müyesser olur. Ümit edelim: zira ümit çalışmanın altın kapısıdır.

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

TÜRKLÜK FAYDASINA ÇALIŞAN TÜRK ULULARINA

Bigadiç 27 Mayıs 329

Beğefendiler:

Bizler bu zamanın çocukları isek de gelecek zamanın genç, dinç, münevver fikirli Türk halkı, Türk nesliyiz. Kendimiz küçük, soyumuz sopumuz büyük Türk, yavrularıyız, okuyacağız, öğreneceğiz, benliğimizi Türklüğümüzü anlayacağız. Eski Türk atalarımızın ahfadı olduğumuzu âleme bildireceğiz. Uğradığınız, uğradığımız felâketlerin âhlarını, acılarını unutmayacağız. "Rumelimizi" hatırdan çıkarmayacağız. Evet! Yumruklarımızı sıkarak dişlerimizi gıcırdatarak, kaşlarımızı çatarak öç, intikâm hissiyle, fikriyle okuyacağız, çalışacağız, çabalayacağız. Bilinmezi çoğaltıp, sanat, ticaret, ziraat, yollarını usullerini öğreneceğiz, intikâm, öç meydanına atılacağız. Balkanların çocukları olan sinndaşlarımızdan sizin intikâmınızı, sizin ahlarınızı alacağız. Fakat onların babalarının yaptıkları gibi canavarcasına vahşicesine topla, tüfenkle değil, medeniyetle, bilgi, ticaret, sanat, zira'atle o Bulgar, Yunan, Sırp, Karadağ çocuklarına insanlığı, medeniyeti, öğreteceğiz. O vakit bütün dünyanın insanları göreceklerdir ki medeniyet neymiş, insanlık nasıl imiş. Akıl, fikir, zihin hangi kavimde imiş. Hangi millette imiş gözlerine sokacağız; bizler bir kere o günlere yetişsek. Bizim şimdi elimizden bir şey gelmiyor. Çünkü çocuğuz, ufağız. Bizim şimdi işleyeceğimiz iş, okumak yazmakla beraber ilm, fen, san'at, ticaret, zira'at, yollarını,

usullerini öğrenmek, noksanlarımız ikmal etmek her bilmediğimizi sorup, sual edip, bilmek ve her bir faydalı şeyi kaçırmayıp, istifade etmektir.

İşte şu ciheti düşünerek bu seneki tatilimizi

(sayfa 72)

boş geçirmeyeceğiz. Hem babalarımızın işlerine yardım etmek ve hem de aylak kaldıkça faydalı şeyleri okuyup faydalanmak fikrinde bulunuruz. Bunun içün yurdumuz tarafından haftada bir defa çıkarılan "Halka Doğru " nam gazetenin nüshalarını malum muhteremimizde gördük, aldık, okuduk, çok hoşumuza gitti. Zira şimdiye kadar gâib olmuş olan lisanımızla yazılmış, babalarımızın, amca ve dayılarımızın fikirlerini açıyor. Ruhlarını okşuyor. Biz şimdi belki halk sayılmıyorsak da halk sınıfına dahil olan köylü, recber, esnâf, dükkâncı babalarımızın kâtipleriyiz. Bu gazeteyi hem kendimiz okuyup yarın ki halk olmaya hazırlanacağız. Ve hem de şimdi ki halk olan babalarımıza, amcalarımıza, köylülerimize okuyuvereceğiz. Bundan dolayı aşağıda adresleri yazılı biz mektep efendilerin isimlerini dahi lütfen abone defterinizin bir kıyısına kayt ve her hafta muntazaman göndermenizi rica eder sizlere karşı gıyaben küçük kalplerimizde beslediğimiz selam ve ihtiramlarımızın kabulünü istirham eyleriz beyefendiler.

Bigadic nahiyesi mekteb-i rüştiyesi üç sene talebesinden yetmiş altı numerolu Kâsım, yetmiş üç numerolu İsmail, kırk dokuz numerolu Mehmed, iki sene talebesinden altmış sekiz numerolu Nazmi, yüz üç numerolu Yusuf, Devreseler Köyünden yüz iki numerolu Şerif, seksen dokuz numerolu Ahmed, yüz dört numerolu Ali.

-------**-------

ŞEHBÂL

Memleketimizdeki resimli mecmuaların en güzelidir. On beş günde bir kere çıkar. Son numerosu, belli muharirlerin birçok faydalı makaleleri, ve gayet güzel ve nefis resimleri havîdir. Bu nefis mecmuanın fiyatı beş kuruşdur. Yirmi dört nüshadan ibaret olan seneliği bir lira altı aylığı yarım liradır. İdarehanesi yeni postahane karşısında Ferruh Beğ hanında daire- i mahsûse.

-------**------

ÇOÇUK DÜNYASI

Çocukların fikirlerinin açılmasına yardım eder haftada bir çıkar biricik çocuk gazetesidir. Tehzib-i ahlaka hıdmet eden ve güzel resimleriyle hoşa giden bu gazetenin on üçüncü numerosu çıkmışdır. Sayısı on paradır. Müracaat yeri İstanbul da Cağaloğlunda otuz beş numerolu daire-i mahsûsedir. Senelik abonesi on beş kuruştur.

-------**-------

İSLÂM DÜNYASI

Baş muharirliğinde seyyah-ı şehîr Abdürreşid İbrahim Efendi bulunan bu faydalı mecmuayı cümleye tavsiye ederiz. İdarehanesi: Nur-i Osmaniye civarında daire-i mahsûsedir.

-------**-------

TÜRK DUYGUSU

Büyük bir gayretle Türklüğün yükselmesine çalışan bu mükemmel ve zengin Türk risalesini okuyucularımıza şiddetle tavsiye ederiz. Değeri (40) paradır. Müracaat yeri Bab-ı Ali caddesi, Zaman kütüphanesidir.

-------**-------

İSLÂM TİCARETHANELERİ
OSMAN ZEKİ

Paris terzi mektebinden çıkmış en mükemmel Türk terzihanesidir. Yeni Postahane civarında Erzurum hanına karşı.

Sağlam ve ucuz her dürlü kundura almak isterseniz: Veznecilerde lastikçi Hacı Veli Efendi'nin kundura mağazasına gidiniz.

-------**-------

ÇORAPÇI HACI MUSTAFA EFENDİ

Gayet dayanıklı yün ve – çorapların enva'ini kendisi yapıp pek ucuz satıyor. Bayeazid'de Maliye Nezareti karşısındaki sıra dükkânlarda.

-------**-------

Celâl Sâhir **Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı**

-------**-------

(sayfa 73)

HALKA DOĞRU

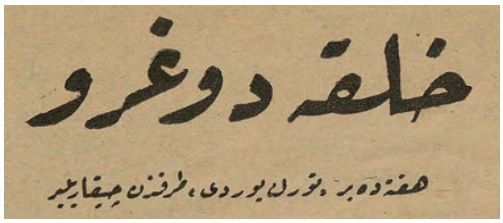

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 10	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 13 Haziran 1329**

Haftada Bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır.

"Halka Doğru"nun da'îmi yazıcıları

Halide Edip Hanım, Aka Gündüz, Akçura Oğlu Yusuf, Ahmed Agayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyinzâde Ali, Hamdullah Subhî, Akil Muhtar, Abdülfeyyaz Tevfik, Ali Cânib, Ali Ulvi, Galip Bahtiyar, Kâzım Nâmi, Köprülüzâde Mehmed Fuad, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfik, Memduh Şevket Beğler.

-------**-------

(Şiir: Kaval, Ali Cânib * Küçük Hikâye: Anladın mı? Ali Suad * Büyük İşçiler, Sâhib * Baba öğüdü – 8, Abdülfeyyaz Tevfik * Milyoner Sahabeler * Satıcılarda Temizlik * Halka Hitab Edenlere)

-------**-------

Şiir:

KAVAL

- Hürmet ve Muhabbetle Türk Gücüne Îthâf-
Boş bir ufuk, benzi uçuk bir hilâl;
Ka'înâtın kalbi durmuş gibi bir şey: Bir yoksulluk, bir melâl…
*
Bir yoksulluk bir melâl, sonra bir serseri ses:
Bir kuzucuk gayb olmuş, anasını arıyor,
İn ey çoban tepeden, kavalını biraz kes!
Ovaları pek ha'in karanlıklar sarıyor..
*
Ben istemem ey sevimli genç çoban
Ürkütmesin seni korku baykuşu;
Gecelere lakin kanma; afacan
Bir kurt saklar her inişi, yokuşu.
*
Toplandı mı kuzuların?
Fakat yine getir yarın! …
*
Bir çıngırak çalar, sükûn ürperir,
Sürü yürür yürür, tuzlanır, erir…
Artık her şey siner, uzak dağlardan
Dökülür kırlara yorgun bir figân:
*
Bana anlat duyuyorsan ey hilâl!
Gecelere ne söylüyor bu kaval? ..
*
Ne söylüyor yakın uzak kapkara
Yokluklardan matem yakan kırlara?
Küskün değil, şen hiç değil; yarabbi,
Yuvasından düşen yavru kuş gibi
Bilmeksizin çırpınıyor, inliyor
Onu yalnız meçhul bir şey dinliyor…
*
Bana anlat duyuyor musun ey hilâl!
Gecelere ne söylüyor bu kaval?

Meşedden ta Akdeniz'e ceset, kan
Sürükleyen Vardar'a bir cevabı mı?
Yoksa güzel Selanik'in o yaman,
O vefasız gurubuna 'îtâbı mı?

(sayfa 74)

Niçün baygın gözlerin görmeksizin bakıyor?
Bana yine bir derin, zalim şüphe bakıyor..

Ah ey hilâl Rumeli'de camilere takılan,
Yere göğe hâkim gibi çığlık saçan nakûslar
Belki senin kulağını sağır etmiş; bu figân,
asırlardan akşamlara bu ezeli yadigâr
Demek sana ebediyen yabancı?
Bu böyleyse, pek acı…

Bu böyleyse ey tufanlar baştanbaşa akınız,
Türk'e mutî' olmadıkça garbı şarkı yakınız!..
- Kadıköy-

Ali CANİB

-------**-------

Küçük Hikâye:

ANLADIN MI?

Soğuk ve karlı bir kış gecesiydi. Köyün ileri gelen ihtiyarlarından Bekir Ağa'nın misafir odasında kendi gibi beş altı yaşlı başlı ağalar toplanmışdılar. Bağçenin biraz gerisinde başka bir odanın ocakbaşı ise sekiz on delikanlı ile dolmuştu.

Bu gençler hep o ağaların oğulları, yahud torunları idiler. Ev sahibinin oğlu Timur, arkadaşlarına kuruyemiş çıkarmışdı; hem yiyorlar, hem konuşuyorlardı. Sonra söz gele gele muhârebeye geldi. Komşularından Kocaman oğlu Halil'in şehit olduğunu konuşmağa başladılar. İçlerinden biri: "çok yürekli çocuktu, küçükten beri ateşe saldırırdı, böylesi elbette dönmez." dedi. Bir diğeri: her cesur adam mutlaka vurulur mu? diye bir su'âl sordu.. Diğerlerinden kimi eceli gelmeğe bakar, kimi elbette vurulur, birisi de kurşun korkak adamı daha kolay bulur, diyorlar idi.

Biraz sonra söz korkmak, korkmamak iddiasına dayandı. Ev sahibi Timur korkuyu inkar etti. Bir başkası "cesaret insanla beraber doğar, ama nice korkaklar da vardır" dedi.

Laf gittikçe uzadı. Fakat mecliste "sen korkaksın, yok filan cesurdur, filan oğlunu ben korkuttum" gibi ara yerde hatır kıracak ve terbiyeden dışarı çıkacak sözler hiç olmuyordu. Bunlar korku ve cesaret meselesini bütün insanlar üzerine konuşuyorlardı.İçlerinde imam oğlu Hasan ayağa kalkarak: " Bu dediklerimizin sonu gelmez, hep kendi keyfimize lafı uzatıyoruz.Bana sorarsanız dünyada korkak elbette vardır.Ve çok korkan adam mutlaka kendi nefsini çok seven ve başkalarına vefası olmayandır.Kendi nefsini yemek, içmek ve para içün severek hep rahatını düşünenler vücutlarını tehlikeye koyamazlar.O vakit muhârebede geri kalırlar, bunlar işte tam korkaktırlar.Demek ki insanlarda korku her vakit vardır.Cesurlar, yüreği gönlü büyük olanlardır.Bunlar erkek ne demektirin ma'nasını tam bilenlerdir, bunlara göre korku ma'lûm değildir.Böylesine korku nedir diye sorarsan sana güler bir gün Ali Dayı'nın bana " Be hey adam, korkacaksan bari Allah'tan kork!" dediği gibi..!"

Bu sözü bitirirken arkadaşlarından biri :

"Yok Hasan! Biz bunu kabul etmeyiz. Ali Dayı bu sözü sana söylemedi; çok fa'îz yiyen, paralarım batacak diye her vakit korkan yaşar, dedi." Diyerek Hasan'ı güldürdü.

Fakat bu söz yine bitmedi. En gençleri Ahmed öteden

(sayfa 75)

atıldı." Canım bunu bilmeyecek ne var? Herkes bir değil, kokak da var cesur da. Ben yalnız o pek cesur adamlar korkunun ne demek oluğunu bilirler mi bilmezler mi? Bunu anlamak istiyorum" dedi. Bunun üzerine hepsi iki üç saniye sustular.

Sonra ev sahibi Timur: "bu böyle olmaz. Bunu birisine soralım bakalım ne cevap verir." Dedi. Soralım, sormayalımdan sonra karar verdiler. İçlerinden iki kişi ihtiyarların yanına gidecek, orda yetmiş beş yaşını bulmuş eski kahramanlardan olan Kal'acı Hacı Süleyman Ağa'ya bu meseleyi soracaktı. Olur mu olur. Hepsi birden "Hacı Ağa ne derse onu kabul ederiz" dediler. Hacı Süleyman Ağa Osmanlıların ilk nizâm askerinden pek güzel yetişmiş, vaktinin en iyi sucularından olan büyük zabitlerin kal'a muhafızlığına bıraktıkları emniyetli ve cesur kumbaracılar içinde bir tane gibi tanınmışdı. Bundan başka Hacı Süleymân Ağa pek güzel ata biner ve değnek oynarmış. Köyüne döneli yirmi sekiz sene olmuş; bunca zamandır Süleymân Ağa'nın bir kimseye fena söz söylediği, bir kimsenin en ufak hakkını yediği, başının kesileceğini bilse yalan söylemeğe tenezzül ettiği hiç görülmemiş. Gençleri beğenmemezlik etmezmiş. Sırası geldiği vakit delikan-

lılara: "Oğullar! Bizim yapamadıklarımızı sizler yapacaksınız. Siz bizden daha iyi olmazsanız halimiz yamandır, derdim ama sizi kendimden ileri görüyorum." dermiş.

Neyse misafirlerden iki kişi odadan çıktılar. Ev sahibi bağçedeki köpeği çağırdı. Gidenleri ısırmasın diye iki sualciler odaya vardılar. Ev sahibi: "hayır ola evlâdlar;" dedi.

Gençlerin biri gülmeğe başladı: "izniniz olursa Hacı Ağa babamıza bir şey sual edeceğiz." Dedi. "hay hay hacı hepimizin ağasıdır, en yaşlımız, en görgülümüzdür." Dediler. Hacı bu halden memnûn değildi, kaşlarını çatarak "anlat oğlum." Dedi ve başını önüne eğdi.

Delikanlı kendini toplayarak mes'eleyi yavaş yavaş anlatdı. Lafın sonunda sesi biraz titreyerek "korku var mıdır?" dedi, ve sustu. Başını kaldırdığı zaman Süleymân Ağa'nın gözleri biraz yaşarmış gibiydi. Meclis heyeti hep dinliyorlardı. Koca ihtiyar başını hafifçe birkaç kere sallayarak sert bakışını delikanlıların ta ciğerine dikti ve yavaş bir sesle: "canlı olup da korkmayan olmaz, insanı cesur eden hayatdır oğullarım, anladınız mı?.." dedi.

Kızıltoprak Ali Suâd

-------**-------

BÜYÜK İŞÇİLER

Medine-i Münevvere yakınında küçük bir bağın kenarında iki işçi işlemekte idi. Kısa boylu dolgunca olanı çamur karıyor, uzun boylusu ise kerpiç kesiyordu. Bu iki işçi böyle her gün işleyip kendi ellerinin emeğiyle para kazanıyorlardı.

"Ebu Fariz" adlı bir Arab bunlara yanaşıp Tanrı selamını verdi. İşçiler de " aleykü'm-Selam" diyerek biraz beklemesini konuktan dilediler. Arap biraz durduktan sonra dedi:

-Kardaşlar, iki gündür açım, lütf edip bana biraz ekmek verinizde açlığımı gidereyim. Kerpiç kesen adamın elleri çamurlu olduğu içün arkadaşına dönerek dedi ki:

-Kardaş, benim elim çamurlu lütf edip elini şu heybeye sok, biraz ekmek var, onu konuk

(Sayfa 76)

kardaşımıza verde yesin. Allah bizi aç komaz, kendi getirir.

Çamurcu heybenin gözünde olan o günkü azıkları kuru arpa ekmeğini çıkarıp konuğa verdi. Arap ekmeği alarak hoşnutluk getirdi. Ekmek hem kuru hem de arpadan idi; Arabın dişi kesemedi, dedi ki:

-Kardaşlar, Tanrı sizden razı olsun. Lakin bu arpa ekmeği o kadar kuru ki yiyemiyorum. Çamur karan işçi ekmeği aldıktan sonra cevap verdi:

-Kardaşım, öyleyse Medine'ye git; orada Kureyş mahallesinde Basra serdarı Hz. Hasan'ın evi var. Orada ne istersen sana verirler; çünkü serdar hazretleri pek cömert bir adamdır, gece gündüz açlara ekmek verir, oraya gitsen seni doyuruncaya kadar yedirirler. Arab, bu sözden sevinerek Medine'ye doğru yollandı. İşçilerde tekrar işlerine koyuldular. Minareden müezzinin "Allahu ekber" sesi kesildi; işçiler işlerini bıraktılar. Abdest alıp namaza durdular. İşçiler Tanrı ta'âlaya karşı o kadar namaza ve niyaza dalmışlardı ki parmaklarını kessen duymazlardı.

-------**-------

Medine-i Münevvere'de Kureyş mahallesinde güzel bir yerde Basra serdarı Hz. Hasan'nın güzel bir 'imâreti vardı. Hazretin mutfağında günde yetmiş beş altın havan döğüldüğü halk arasında söylenirdi. Günde nice fakir, hazretin yemeğini yemekteydiler. Cömertliği Medine'de, Basra'da, hatta bütün âlemde meşhur idi. Her kim onun 'imâretine gelse "yok!" sözü ile geri gönderilmezdi. Ekmek almak içün köylerden, kasabalardan gelen halkın haddi hesabı yokdu. "Ebu Farîz" de bunu öğrendiğinden "ya Allah!" deyip 'imaretin kapısını kakdı, içeriden gelen ses:

- Kapı açıktır, giriniz. dedi. "Ebu Farîz" girdi, 'gözüne ömründe işitmemiş olduğu bir hal göründü. Artık dayanamayarak:

- Uzak yerden geldim, açım, bana biraz ekmek veriniz de yiyeyim.

Dedi. O saat hidmedciler, el el üstüne seyirderek "Ebu Farîz"i doyurdular. "Ebu Farîz" bu lezzetli yemekleri görünce burasını kendisine salık veren kuru ekmek sahibi iki işçiyi hatırladı. Kendi kendine dedi ki:

- Adamcıklar, bana yemeğin yolunu gösterdiler, biraz da onlar içün ayırmamaklığım layık mıdır? Belki onlar, şehre gelemeyecek kadar işle uğraşıyorlar. Hiç olmazsa dağarcığımda onlara birazcık yiyecek saklayım da götürüp vereyim; zavallılar pek fakîr.

Tez elden yumuşak ekmekten, tatlı yemeklerden bir parça ayırıp heybesine ve cebine ve dağarcığına koymağa başladı. Bu halini gören hidmedci sordu:

-Kardaş neye uğraşıyorsun? Bu yemeği akşama kendin içün saklıyorsan, zahmet etme. Akşama yine verecekler. Ne kadar istersen burada kal, yiyeceksiz kalmazsın. Haksız yere kendine zahmet verme. Burada sana yok diyecek bulunmaz.

"Ebu Farîz" bunu işitince dedi ki:

-Kardaş sen bu Arabı tama'kâr bilme. Ben bunları akşama saklamıyorum. Şehrin kenarında iki işçi görmüştüm; onlara son derece acıyasım geldi. Zavallılar, güneşin altında işliyorlar. Biri çamur karıyor, öteki kerpiç kesiyor. Onlardan biraz ekmek istemişdim; arpa ekmekleri bile o kadar kuru idi ki

(sayfa 77)

yiyemedim. Bunun üzerine beni buraya gönderdiler. Ben burada karnımı doyurunca onların eyiliğine karşılık göstermek içün biraz yemek götürmeyi istedim. İyiliğe iyilik yapmamak yakışır mı?

Hidmedci bu sözler üzerine gülümsedi de Araba dedi ki:

-Kardaş, zahmet çekme. O iki işçi senin eyilğine muhtâç değildir; onlar millete hidmed ettikleri içün işçilik ederek ellerinin emeğiyle kazanıyorlar. Bu suretle çoluk çocuklarını besliyorlar.

"Ebu Farîz" bu sözden şaşırarak sordu:

-Kardaş, o iki işçi kimlerdir?

-Kerpiç kesen halife Emirü'l-mü'minin Hz. Ömer el-Faruk (r.a.)'dır, Hz. Hasan'nın eniştesidir, çamur karanı ise halifenin kaynatası ve serdarın babası Emirü'l- mü'minin Hz. Ali (keremullahî vechehu)dir. Tekrar söylerim ki bu zatlar, senin yardımına muhtaç değildirler. Onlar içün her şey mümkündür. "Ebu Farîz" bu sözü işitince ağladı… Demek büyük işçiler böyle ömür geçiriyor ve bu yol ile yaşayacaklarını kazanıyorlar.

Bakü'de münteşir "İkbal" Gazetesinden:

Sahib

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ
-8-

Geçen öğüdümde, çocuklara sıra ile, tertip ile bakmaktan, hatta ana sütünü bile o yolda emzirmekten ne kadar terbiye faydaları meydana geleceğini okudunuz.

Eğer ince düşünüp sözlerimin doğruluğunu anladınızsa bundan sonra yavrularınızın yiyeceğini, içeceğini, uyku zamanlarını da sıhhat bilgilerinin gösterdiği tertiplere uydurur, vücudlarına, huylarına umulmaz hidmetler edersiniz.

Bu faydalı emekleriniz de hiç boşuna gitmez. Bir parçası yavrularınızın – Altın topu- gibi sağlam olup hekimlere, hocalara muhtaç olmamasıyla derhal karşılanır. Diğer parçası da yurdumuza hayrı dokunacak vatandaş yetiştirdiğiniz anlaşıldığı zaman alacağınız du'âlarla Kur'an ve emsal arasında okunacak rahmedlerle (Allah) divânında yüreğinizi ağartır.

Ey ana baba olan yurddaşlarım, işiniz hem nazik hem de pek şereflidir. Vücud, fikir terbiyelerinin ilk temelleri hep sizin ellerinizle atılacaktır. Fikri vücuddan ayrı terbiye etmek isteyen eski usullerin boşluğu hep meydana çıktı. (Akıl) ağacının kökleri vücut içinde olduğu artık anlaşıldı. Evvelce zan olduğu gibi ayrıları gayrıları olmadığı tamamen bilindi.

Yavruları soğuktan sâkinmak içün sarmak, giydirmek işleri de tıpkı böyledir. Bilginin, tecrübenin aydınlatdığı nurlu yollardan yürüyüp ciğer paresini az, sade giydirenler, o körpe vücudları havadan ve ziyadan mahrum bırakmayanlar sağlam ve güzel huylu insan yetiştiren hayırlı kimselerdir.

Zavallı çocukları fazla giydirip soğuk alacak korkusuyla kapalı yerlerde büyütenler de bilmeyerek milleti ne ziyânlara uğratırlar. Zira öyle sıkıntı altında büyüyen kafalara güzel huylar uğrayamaz. Ya pek çirkin tabi'atlar birleşir, yahud bütün bütün boş kalır

(sayfa 78)

Zayıf giyinip kırlarda bağçelerde kelebekler arkasından koşmak küçük yavrulara (Tanrı'nın) bir daha ele geçmez ne güzel (armağanı) dır.

Çiçekleri, kelebekleri incitmeyin serbest kır havası hiç insan yavrularına ziyân verir mi? Çocukluk zamanını açık saçık Avrupasıyla ferah bir halde geçiren köylü ana kuzularıdır ki merdlik vergisini verirken hududun karlı yağmurlu gecelerine arslan gibi göğüs gererler.

Ey vatandaş, sâkin gafîl olma, sen evlâdının sahibi değilsin, o senin elinde yurdun bir emanetidir. Emanete hıyânet etmek istemez isen onu vatanın işine yarayacak yolda terbiye et, yoksa emeklerin bütün beyhude gider. Mertlik ocağı

olan kışlalar hastaneleri doldurmuş olursun. Milletin arzusunun kâr gözü içün büyüttüğün ocağının son goncasını ziyân gözüne yükletirsin.

Hemşerim, babalık işi pek ince, pek mübarek bir iştir. Vatanın felâketi de, selameti de ana baba parmaklarının ucundadır. İyi terbiye edeceğin çocuk milleti yükseltecek ve yükselmiş millet de yurdu kurtaracaktır.

Dünya işleri arasında çocuk terbiyesinin her işten faydalı olduğunu artık öz duygunla anladınsa şimdi söyleyeceklerime de iyi kulak ver:

Baharda, yazda, güzde (tabi'ât) mektebinden hiç ayırmamaya karar verdiğin yavrunu kış vaktinde de ateş başında oturmaya hiç heves ettirme, ocak, soba, mangal başları hayattan, kuvvetten tekâ'üd olan bacı nenelerin koca dedelerin son bucağıdır. Erler, delikanlılar kaynak kanlarıyla, işlerin verdiği tatlı sıcaklığa ısınmalı. Mini mini yavrulara da sözlü değil, böyle görenekle terbiye verilmelidir.

Yüz binlerce yıllar bizden evvel kulübesiz, esvabsız yaşamış ilk insanlardan ibret alalım. Bizim ilk ana babalarımız da (ulu Tanrı'nın) ma'sûm hayvancıklar içün baktığı ve bilgiçlerimizin (sevk-i tabi'î) diye ad taktıkları hidayet nuruyla nurlanırlar vesâ'ir mahlukât gibi o selamet izlerinde yürürlerdi. Yaz vaktinde cennet hayatını sürdükleri kırların kışından da yılmazlar, çelik vücutlarıyla av peşinde koşarlardı.

İşte onların(tabi'ât) kanunlarına ettikleri bu ma'sûmane ita'âtlarıdır ki bin dürlü tehlikeden insan neslini kurtarmış, bugüne kadar yaşatmışdır. Ma'sûmluğa karşı(Allah)ın hediyesi (merhametinin)nuru olan (sevk-i tabi'î)den artık bir şey ümit edemeyiz; zira bugün arkasından koşmakta olduğumuz (akıl) denilen kuvvetin (demirli)(kömürlü)gölgeleri çoktan o hafif izleri belirsiz etmişdir.

Fakat eskiden beri faydası denenmiş şeylerin hepsinden vazgeçmek de doğru değildir. Hiç olmazsa çocuklarımızı kırların temiz koynundan biraz geç ayıralım. Evde de derininden dayanıklılık, sağlamlık hediyelerini sabır ve çalışkanlık derslerini almalarına vakit bırakalım.

Abdülfeyyaz TEVFÎK

-------**-------

MİLYONER SAHABELER

(Sayfa 79)

Rusya'da "Ed-dîn ve'l-Edeb" isminde dini bir gazete çıkıyor. Bu gazetede gördüğümüz bir fıkracığı okuyucularımıza da bildirmek istedik.

Herkes bilir ki Peygamberimiz efendimiz hazretleri "el-Kâsibi Habibullah- Allah kazananları sever." Buyurmuştur. Çünkü kazanan kimseler zengin olurlar, zengin olunca da el birliğiyle dinlerine ve vatanlarına yararlar.

İslâmlığın ilk zamanlarda çoğalmasında ve büyümesinde elbette o zamanın İslâm zenginlerinin büyük yardımı olmuştur. "Aşere-i Mübeşşere- daha dünyada iken Cennet ile müjdelenen on zat"dan Zübeyir bin Avvâm bugünkü milyonerler kadar zenginmiş. Bakınız, "Ed-dîn ve'l-edeb" gazetesi bu hususta ne diyor.

"…Zübeyir bin Avvâm hazretlerinin babası terzilik ile yaşardı; kendisi ise Mekke'de vaktiyle kassablık etmiş sonra başka ticaretlere el urarak Şam taraflarına bile gitmişdi. Hicret'ten sonra Medine'de Hazreti Ebu Ebubekir'in kızı olan zevcesi Esma ile kendi kendilerine hurma bağçelerini yetiştirir, hayvanları terbiye ederlerdi. O vakitlerde köleleri, hıdmetçileri yokdu.

Sonra ticarete çok ehemmiyet verip bütün etraf ile iş görmeğe başladı. Bir hayli şehirlerde evleri ve yerleri oldu. Sahîh-i Buhari'nin rivayetine göre Medine-i Münevvere'de on bir, Mısır'da iki, Kûfe, Basra, İskenderiye'de birer evleri vardı. Yalnız Medine'de olan yerleri kendisinin vefatından sonra bir milyon altı yüz bine satılmışdır. Kazandığı malın büyük bir kısmını İslâm'ın faydasına fakîr, muhtaç ve yetimlere sarf ederdi. Bir def'a altı yüz bin diğer bir defada yüz seksen bin ihsan ettiği meşhurdur. Vefatında bir nice milyonluk malı kalmışdır. "Nasıl zenginlendin? Diye soranlara:

-Ticarette hiç hıyanet etmedim, hiçbir vakit pis mal satmadım. Pis malları satın almadım, az fayda ile olsa da çok mal satmaya çalıştım, böylelikle zenginlendim. Hak Te'âla dileyen adama bereket veriyor . Demişdir."

-------**-------

SATICILARDA TEMİZLİK

Temizlik imândandır; bundan hiçbir Müslüman'ın şüphesi yokdur. Gusül ve abdest ile olan temizlik derimizin üstündeki kirleri gidermek içün elbette faydalıdır; fakat içimize aldığımız, yani yediğimiz içtiğimiz şeylerin de temiz olmasına dikkat etmemiz lazımdır. Hamdolsun, abdestini alıp namazını kılanlar hem vücutlarını hem de ruhlarını temizliyorlar. Lakin çarşıda, pazarda, mahalle aralarında satılan bir takım yiyeceklerin temizliğine hiç dikkat olunmuyor. Mesela yoğurt görüyorsunuz ki kaymağının üzeri bir parmak toz tutmuş. Bu toz nedir? Sokaklara yayılan bütün pislikler un gibi dağılıp toz oluyor. Sonra biz bu pis tozlar altında açık saçık gezdirilen şeyleri çocuklarımıza yedirdiğimiz gibi hiç düşünmeden kendimiz de yiyoruz.

Artık bu pislikten illallah.. Kurabiyeciler, şekerciler, ma'cuncular, yoğurtçular muhallebiciler, lokmacılar… Satdıkları şeyleri hep açıkta gezdiriyorlar. Belediye bunlara karışamıyor mu ne oluyor? Herhalde siz onlara "Böyle açıktan satma" diyemiyorsunuz,

(Sayfa 80)

derseniz de dinlemezler. İyisi mi, böyle bize pislik yutturmak, kıymak isteyen bu dürlü satıcılardan bir şey almamalıdır. Belki o vakit akılları başlarına gelir de satdıkları şeyleri temiz örtülerle örterler.

Ah! Bu temizlik hususunda neler söylemek istiyoruz! Fakat kirlilik o kadar içimize işlemiş ki temizliğin kadrini anlamıyoruz. Bununla beraber sırası geldikçe kassab, bakkal, zerzevatçı….. Dükkânlarından da söyleriz.

-------**-------

Halka Hitab Edenlere

Hükûmet dairelerinin ara sıra lüzûm gördükçe gazetelere bastırmak, duvarlara yazdırmak suretiyle herkese anlatmak istedikleri maksadları halk anlamıyor, çünkü bunlar onların yabancı olduğu bir dil ile yazılıyor, havassın çoğu zaten bunları okuyup anlamaya muhtaç değildir. Misal olarak Şehremanetinin son günlerde neşr ettiği beyannameyi alıyoruz. Şehremini diğer bir çok yaptığı şeylerle beraber bu beyannameyi neşretmekle de şüphesiz memlekete büyük bir hizmet yapıyor; medeni bir şehrin temizliği, güzelliği, ahalinin sağlamlığı içün nelere dikkat etmek lazım geldiğini herkese anlatmak istiyor. Ne güzel ve hayırlı bir iş. Fakat bu nasihatlerden ders almaya muhtaç olan halk şehremininin dilini

anlamıyor, ve anlamadığı içün okumuyor. Bunun neticesi olarak pek hayırlı bir maksadla yapılan bu iş yarım, neticesiz kalıyor. Yazık değil mi? Bunu düşünen "Halka Doğru" kendisine bir vazife aldı. Gelecek hafta ilk olmak üzere Şehremanetinin beyannamesini halk lisanına, sade ve açık Türkçe'ye çeverecek. Fakat bu kafi değil. Artık halk hükûmetinin lisanını tercümansız anlamalıdır. Memleketinin eyiliğine, eminliğine, faydasına ait şeyleri ona anlatmak ve öğretmek içün ara sıra bu kesilen hükûmetin sesini halk bir yabancı dil konuşulur gibi anlamadan dinlememelidir. Arap vatandaşlarımız kendi lisanlarına mâlik oldular; hükûmet onlarla icap edince Arapça konuşuyor; ne zaman Türklerle Türkçe konuşacak?

-------**-------

Yegâh Beğ'e – eserinizi neşredemiyoruz. Gazetemiz küçük ve bir meslek gazetesi olduğu içün yazılarının seçilmesinde bir az fazla güç beğenici olmamızı ma'zur görünüz.

-------**-------

Şehbâl

Şehbâl refikimiz zarif bir kab içerisinde pek nefis ve zengin, intişar etmişdir. Mütalaasını tavsiye ederiz.

-------**-------

Yeni Fikir

Hey'et-i ictimaiyyemizin hakiki surette mahzar-ı refah olması içün ta'lim ve terbiyemizde esaslı bir inkılabın vücuda getirilmesi lazım olduğunu ve bu inkılabın en mühim erkanından biri de terbiye-i zira'iyyede inkılab teşkil edeceğini takdir etmek güç bir şey değildir.

İşte "Yeni Fikir"; terbiye mecmuaları arasında bütün emellerini bu yüksek noktaya tevcih etmiş bir risaledir. Hususiyle son nüshası; bütün mürebbiler, gençler, babalar içün kıra'ati şayan-ı tavsiye! Mühim terbiyevi makaleler ve resimlerle pek nefis bir şekilde olarak intişar eylemişdir.

Ta'lim ve terbiye ile alakadar olan bütün vatandaşlarımıza ehemmiyetle tavsiye eyleriz.

Celâl Sâhir "Matbaa-i Hayriye Ve Şürekâsı"

-------**-------

(sayfa 81)

HALKA DOĞRU

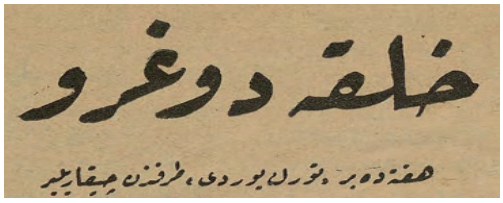

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 11	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 20 Haziran 1329**

"Halka Doğru"nun Dâ'imî Yazıcıları

Halide Edip Hanım, Aka Gündüz, Akçura Oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyinzâde Ali, Hamdullah Subhî, 'Âkil Muhtâr, Abdü'l-feyyâz Tevfîk, Ali Canib, Ali 'Ulvî, Galîp Bahtiyar, Kâzım Namî, Köprülüzâde Mehmed Fu'âd, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfîk, Memduh Şevket Beğler.

-------**-------

(Köylülere Mev'izalar: Dünya Müminlerindir * Küçük Hesabın Büyük Parası, Kızıltoprak, Ali Sa'di * İki Köy, Galib Bahtiyar *Halkımıza Beyanname)

-------**-------

Köylülere Mev'izalar:

DÜNYA MÜ'MİNLERİNDİR!

Mü'min kardeşler,

Peygamberimiz efendimiz hazretleri bir hadis-i şeriflerinde buyurmuşlar ki: "Va'az ve nasihat etmek, bilmeyenlere Allah'ın emirlerini öğretmek çok hayırlı bir şeydir fakat edilen va'az ve nasihati dinleyenler daha çok sevap kazanırlar." İşte kardeşlerim, hazret-i Peygamberin bu emrini tutmak içün bundan sonra size sık sık va'azlar yazacağım. Din-i İslâm'ın ne olduğunu, Müslümanların neler işlemeleri lazım geldiğini, dünya ve ahrette nasıl saadet kazanılacağını, Kur'an-ı Kerim'in ayetleri ve Peygamberimiz efendimiz hazretlerinin hadisleriyle ispat edeceğim. Şimdiye kadar gelen büyük İslâm âlimleri, ulu imamlar, bu şeyler hakkında pek çok büyük ve değerli kitaplar yazıp bırakmışlardır. Fakat o kitapları okuyup istifade etmek içün bizim gibi senelerce medresede dirsek çürütmek, hayatını bu uğurda bağlamak lazım gelir. Yalnız siz değil hatta öyle olur olmaz okuyup yazanlar, sarıklılar bile o derin kitapları anlayamazlar. İlim, derya gibi ucu bucağı gelmez bir şeydir. Eğer kütüphanelere gidip kırk elli ciltlik tefsir-i şerif kitaplarını, siyer-i nebevi mecmualarını bir kere görseniz bu dediklerimin doğruluğunu kolayca anlarsınız.

Hazret-i Peygamber, bilmeyenlere va'az ve nasihat edenlerin çok büyük sevap kazanacaklarını vaad buyuruyor. Ben hiç olmazsa şu ahir ömrümde biraz iyilik yapabilmek içün sizin okuyup anlayacağınız va'azlar yazacağım. Cenab-ı hakk Kur'an-ı kerim'inde bize ne gibi yollar göstermiş, onu anlatacağım. Hazret-i Peygamber sallallahu aleyhi vesselam efendimiz ümmetine neler buyurmuşsa onları söyleyeceğim. Allah'ın inayetiyle, o söylediğim şeylere ayetlerden, hadislerden deliller getireceğim. İnşallah siz işten kurtulduğunuz vakitlerde, kahvehanelerde oyunla, lakırdıyla vakit geçirecek yerde o va'azları okur, ve o suretle amel edersiniz.

Peygamberimiz efendimiz hazretleri bir hadis-i şeriflerinde "dünya bir cifedir ve onu isteyenler köpektir" buyuruyor. Müslümanların yalnız kendi nefslerine düşüp ahreti unutmamaları içün söylenmiş olan bu hadis-i şerifi bazı câhil medrese kaçkını softalar yalan yanlış tefsir ederler. Güya dünyada Müslümanlara rahat, saâdet, zenginlik yokmuş, yeryüzünde iyi ne varsa Hristiyanlarınmış.

(Sayfa 82)

Dünyada rahat eden Müslüman ahrette azab çekecekmiş. Müslüman'a bir lokma ile bir hırka yetişirmiş ve daha bu gibi neler neler… bu gibi yalan yanlış sözleri hepiniz duymuş, işitmişsinizdir. Öyle ya! Köyünüzde kıtlık olur, aç kalırsınız; yanınızdaki Hristiyan köyü bol bol zahire, odun, para bulur. Sıkıldığınız

zaman kasabaya gidip borç aldığınız tefeci Hristiyan'dır; Kasabalarda Hristiyan mahalleleri geniş, havadar, temiz, yeni; İslâm mahalleleri ise dar, karanlık, harab, fakirdir. Bütün bu şeyleri görüp de cenab-ı hakk'ın dünyayı Hristiyanlara verdiğine inanmamak kâbil mi?

Ey mü'min kardeşlerim, yeter bu gaflet! Artık uyanın, uyanın! Cenab-ı Hakk dünya saâdetlerini de ahret nîmetlerini de Müslümanlara vermişdir.

Kur'an-ı kerimde bakınız Allahü Teâlâ hazretleri ne buyuruyor: " Ey sevgili Peygamberim Muhammed! Sen ümmetine deki, Allahın lütf ve inayetinden dünya yüzüne çıkardığı zîynetler, güzel rızklar hep ona imân edenler içündir. Her dürlü zîynetlerden o güzel rızıklardan mü'minler istifa edecekdir. Kıyamet gününde ise bu nimetler yalnız Müslümanlar içündir."

Ey Müslümanlar, görüyorsunuz ya, dünya nimetleri, zenginlik, rahatlık hep sizin içündir. Hazret-i Peygamber birçok hadis-i şeriflerinde ümmetine söylüyor ki yeryüzünde hiç ölmeyecek gibi çalışmak lazımdır. Sonra zenginlik Müslümanlar içün en faydalı, en hayırlı bir şeydir. İnsan zengin olursa fukaraya yardım eder, dürlü dürlü hayırlar yapar, mektepler açar, Devletin donanmasına para verir, ve bu suretle daha dünyada ahretini kazanmış olur.

Hazret-i Peygamberin ve ondan sonra Hz. Ebubekir'in, Hz. Ömer'in, Hz. Osman'ın, Hz. Ali'nin zamanlarında kezalik eski padişahlarımızın vaktinde İslâmlar bütün dünyayı zabt etmişler, her tarafı titretmişlerdi. Çünkü onlar İslâmiyet nedir biliyorlar ve asla ondan şaşmıyorlardı. Zenginlik, rahatlık, rızık bolluğu kuvvet ve kudret hep onlaraydı. Bu gün Hristiyan memleketleri nasıl ma'mur ve güzel ise eski zamanlarda İslâm memleketleri de onlardan daha ma'mur, daha güzel, daha büyüktü. Sizin ecdâdınız, o babayiğit Türkler, o imânı sağlam Müslümanlar, mert, sağlam, zengin adamlardı. Hepsinin atı, sürüsü, silahı, çifti, çubuğu, kesesinde altınları, ambarında zahiresi vardı. Vergilerini kolay kolay verirler, düşmanla muharebe olur olmaz atlarına binince soluğu cenk meydanında alırlardı.

Bunun sebebi nedir bilir misiniz?.. Sebebi şu ki; ecdâdımız dinimizin her emrini işlerlerdi. Onlar sizin gibi vakitlerini kahvehâne köşelerinde ötekini berikini çekiştirmekle, tavla gibi, iskambil gibi Allah'ın harâm ettiği pis oyunları oynamakla geçirmezlerdi. Onlar çalışırlardı. Cenâb-ı hakk da istediklerini verirdi. Hâlbuki siz Allah'ın emrini tutmuyor, Peygambere âsî oluyorsunuz; sonra da " Ya Rabbi şunu şöyle yap, bunu böyle yap." Diye utanmadan dua ediyosunuz. Böyle miskinlikle Müslümanlık olmaz. Evet, Cenâb-ı Hakk dünyayı mü'minlere vermiş! Fakat öyle dini bilmez kahvehane kumarbazlarına değil, gece gündüz çalışan özü sözü doğru, asıl mü'min kullarına vermiş! Siz dininizi bilmediğiniz içün dünyada nasıl yoksulluk çekiyorsanız, yarın ahrette de aynı sıkıntıyı,

cezayı çekeceksiniz. Bakınız, düşmanlar memleketlerimizi çiğneyip zabt ettiler, yüz binlerce din kardeşlerimizin canlarına, ırzlarına kıydılar! Siz halâ daldığınız gaflet uykusundan uyanmayacak mısınız? Eğer halâ uyanmazsanız, eğer halâ büyük İslâm ulemasının, gösterdiği yollarla gitmezseniz Allah'ın namına kasem ediyorum ki dünya ve ahrette Peygamberimizin lanetine uğrayacak ve gavur ayakları altında

(sayfa 83)

ezilip gideceksiniz. Yok eğer dinimizin emirlerini dinlemeyip ecdâdınızın yolunu tutarsanız Allah'ın inayetiyle İslâmiyet az zamanda yükselecekdir.

-------**-------

KÜÇÜK HESABIN BÜYÜK PARASI

-Fakir Köylünün Defterinden-

İzmit mekteb-i i'dâdîsinde okuyan küçük Mustafa tatil zamanı (Sapanca) civarındaki köyüne dönmüştü. Bu çocuk çok çalışır, her söylenen söze kulak verir, ve hesabı iyi anlardı. Köye döndüğü gün pek sevdiği komşu çocuklarından İsmail'i bularak onunla bağçelere doğru bir akşam gezmesi yapmışdı. Gezerken İsmail ona mektepte ne okuduğunu sordu. Mustafa dedi ki:

-Çok şeyler okuyoruz. Ben en ziyâde hesap dersini seviyorum. Hocamızda iyi anlatıyor. Geçen gün bize bir hesap yaptı, çok güzeldi.

-Nasıl yaptı? Hesabın güzeli nasıl olur? :

Mustafa bu suale güldü ve "altın yumurta hesabı!" dedi. Bu söz İsmail'i daha ziyâde düşündürmeğe başladı, ve bunu anlamak içün Mustafa'ya "söyle dinliyorum" dan başka bir şey diyemedi. Mustafa söze başladı:

-Bizim hocanın kendisinin on iki tane tavuğu ile bir tane horozu varmış. Bize bunun bir senelik hesabını yaptı. Bunlardan senede üç yüz atmış kuruş kazandığını anlatdı. Ayda otuz kuruş edeceğini söyledi. Bu para ile bir çocuğun köydeki mektebe gidebileceğini, kitap, kâlem, kâğıt alacağını sırtına bir esvap ve ayağına kundura giyebileceğini söyledi. Biz buna şaştık çünkü hiç düşünmemişdik.

İsmail gözlerini açmış dinliyordu, Mustafa söze devam etti:

-Hoca dedi ki on iki tavuğumun cinsleri o kadar iyi değildi. Hepsi martın sonuna doğru yumurtlamaya başladılar. Günün birinde yumurta yapar, birinde

yapmazlardı. Bu hesapça ayda on beş gün yumurta alırdım. On ikiden iki yüz kadar ederdi. Bazen bilmem nedense gününü şaşırır, sayısı azalırdı, onun için on, on beş eksilirdi. Bu böylece Teşrin-i evvel sonuna kadar sürerdi. Yani tahminen yedi ayda yahud iki yüz yirmi gün kadar zamanda bir biri üzerine bin altı yüz yumurta almışdım. Tavuklardan beşi kuluçka oldu. Elli kadar yavru yaptılar. Bunları güzel ve dikkatli muhafaza ederek büyüttüm. Bin altı yüz yumurtanın iki yüzünü bu müddet içinde evde yemişiz, geri kalan bin dört yüzünün her bir yüzü on altı kuruştan iki yüz yirmi dört kuruşa satdım; Fakat kendi yediklerimin kıymeti olan otuz iki kuruşu da buna ilave etmek doğru olacaktır; çünkü evde olmasaydı çarşıdan para verip alacaktım. O vakit hepsi iki yüz elli altı kuruş eder. Elli tane pilici büyüterek Kanun-ı evvel ayında biraz pahalı olduğu vakit her birini beşer kuruştan hepsini iki yüz elliye verdim. Bu paraların cümlesi beş yüz kuruşa vardı. Gelelim masrafına:

On iki tavuk ile bir horozdan ibaret olan bu hayvanlarıma günde on beş para hesabıyla yem verirdim. Çok vakitler büyük bağçemde çöplenirlerdi. Ben onlara yemi kuvvet içün verirdim. Piliçlere biraz semiz olsunlar diye ara sıra semirtici şeyler yedirirdim. Bunun bir seneliği yüz otuz beş guruş etti, asıl beş yüz guruştan bunu inince bana üç yüz altmış beş kaldı. Demek ki günde bir kuruşum var. Fakat herkese böyle olmayıp da piliçlerin birkaçı ziyân olsa yine üç yüz altmış beş kuruş yerine yalnız üç yüz kalsın diyelim; bu da pek kolaydır.

(sayfa 84)

Fakat tavuklarımın cinsi iyi değil demişdim. Doğrusu da budur. Avrupa'da en iyi cinsleri aramış, bulmuşlar. Tavuğun yemini düzeltmişler, insana bakar gibi bakmışlar. Onlarda da senede üç yüz yumurta veren tavuk cinsleri var. Allah bize de bu nimeti bulmayı nasip etsin. Frenklerde bu iş büyük bir sanat, çok karlı bir ticaret olmuştur. Onların hesabı bizimkinden pek çok güzel, çok duygulu, çok akıllıcadır. Onlar hesaplarını ince yapa yapa böyle zengin ve kuvvetli olmuşlardır. Onların semizlediği tavuğu bir daha yemek değil görmedik bile.

İsmail burada içini çekti. Ve gözlerini yere dikerek "Söyle, söyle Mustafa!" dedi. Çocuk yine sözüne devam etti: "Evet Frenklerde bu işten senede bilmem kaç yüz lira kazananlar çok var imiş. Neyse hoca bu iki yüz altmış kuruşunu bir çocuğun mektebine ve kendisine sarf etti. Bu hesabı biz de biliriz! Hocaya ayda beş kuruş versek senede altmış eder. İki çift kundura iki mecidiye olsa hepsi yüz kuruş; kitap, kağıt, kâlem, deftere de haydi elli kuruş gitsin. Sonra sırtına giyecek â'lâ bir elbiseye bizde yazlı kışlı yüz kuruş gitse hepsi iki yüz elli eder. Yüz on kuruşta artar. Bunu da babamız anamıza harç etsin. Gördün mü bereketi?!"

İsmail birkaç saniye düşündükten sonra cevap verdi:

-Evet güzel bir hesap. Hem de hocanın dediği gibi altın yumurta hesabı, hele bir de Frenkler gibi yalnız çocuğu mektebe yollamak değil, âdetâ zengin oluruz.

Mustafa güldü, dedi ki: Hoca bir şey daha söylüyor: "Eğer hesaplı davranmaz, çalışmazsak Türklük, Osmanlılık kalmaz." Diyor!

Kızıltoprak - Ali Sa'di

-------**-------

-İKİ KÖY-

[Maârif, bilgi hakkında yazılmış, risaleden çıkarılan bir parçadır.]

Güz mevsiminin soluk bir akşamında iki yolcu yalçın bir tepeye tırmanırlardı. Yolculardan biri saç sakal bembeyaz olmuş, yaş ve yorgunluk alnına çizikler çizmiş, omzunu çökertmiş bir ihtiyar idi. Arkasındaki aba eskimiş, iplikleri çıkmış, ayaklarındaki çarıklar ise birkaç yerinden delinmişdi. Fakat bu halinde bile yine dinç gözüküyor ve her ne kadar 'âsâsına dayanarak yol alıyorsa da yürüyüşünde bir titreme, sarsılma görünmüyordu. Yoldaşı deli kanlı olmakla beraber eliyle ihtiyarın omzuna dayanmış, güçlükle yürüyordu. İki yolcu şimdi tepeye geldiler; biraz soluk almak içün durdular. Altlarındaki dereden coşkun coşkun akan sulardan bin sesler, iniltiler yükselirdi. Genç sordu: Bu bağrışmalar nedir?

İhtiyar cevap verdi: "bunlar kimsesiz kalmış zavallıların sesleridir." Genç anlamadı. Fakat ziyâde sormaya kıyışamadı, sustu. Zaten ihtiyar da kalkmışdı "Karanlık çökmeden, diyordu, konağa varalım." Yola düzüldüler. Şimdi batı çevresindeki bulutlar katar katar başka diyara yol almaya başlamışlar. Gök kubbede yalnız batıya kavuşmuş olan güneşin ışıkları ortalığı altın yaldızına bürümüştü.. Her şey yanıyor, kırlar, dağlar, taşlar parıl parıl ışıldıyordu. İhtiyar yanındakine döndü: "görüyor musun oğul?" dedi. Allah şu dünyaları ne kadar özenmişte yaratmış… Her gün yeni bir nimetiyle bu güzel yerleri nurlandırır. Otlar, çimenler, kuşlar, hayvanlar, her gün yeni bir kuvvet ile, yeni bir güzellik ile meydana çıkarlar.

Ulu tanrı bu güzellikleri kulları içün yaratmışdır.

(Sayfa 85)

Yalnız öyle açıktan açığa vermez, dilemişdir ki insanlar kendilerini bilsinler de o kendileri içün yaratılmış nimetleri bulup onunla bezensinler, nimetlensinler. Yazık ki insanoğlunun pek azı kendini bilmeğe uğraşır. Delikanlı sordu: "ne demek insanoğlu bu güzel şeyleri alamıyor mu? Bak bunca tatlı yiyecekleri buluyor, yiyiyor kuşları, koyunları besliyor. Yemişleri bildiği gibi devşirip ağzını ballandırıyor. " ihtiyar gülümsedi. Şimdi artık günbatımını ateşli renkleriyle nurlara dalmış olan çimenli bir kırdan yürürlerdi. Birdenbire ta ırâkta önlerinde kara, kirli dam kümesi belirdi. Ortalık ateşlere, altın yıldızlara batdığı halde o dam yığınları çirkin dururlardı. Sanılırdı ki güneşin şirin ışıkları damların etrafını çevirmişdir de oraya bir damla düşmemişdir. Ses yok.. yaşayan yok. Korkunç karanlık bir yer! İhtiyar dedi ki: "oğul geceyi burada geçireceğiz.. İstemez idim ama ne çare dilediğim yere yetişemeyeceğiz." biraz daha yol alınca köyün sınırına vardılar. İri köpekler haykıra haykıra koştular; misafirleri sardılar. İhtiyar asasıyla bunları defledi. Köyün sokağına girdiler. Kimse yok.. ışık yok.. toprak yüzlü, saç sakala karışmış birisi başını omuzları arasına almış, yorgun argın evine dönerdi. Misafirleri görünce afal afal baktı. Sonra tınmadı. Geçecek oldu. İhtiyar sordu : "selam-ı aleyküm adam. Burada misafir odası yok mudur ? "

Köylü insan sesine benzemeyen haykırma ile "nedir o, biz bilmeyiz." dedi. İhtiyar yine sordu: "sizin köyünüze hiç konuk uğramaz mı? "köylü cevap etdi: "uğramaz.. Biz sabah kalkarız topraklara varırız; akşama gelir yatarız" ihtiyar yine sordu: "demek tanrı misafiri ağırlamayı bilmezsiniz?" köylü bunu hiç anlamadı; cevap vermedi, İhtiyar dedi ki: "bak köylü biz garibiz; ırâktan geliriz, yorgunuz. Bizi barındıracak bir yeriniz yok mu?" köylü başını, sakalını kaşıdı; dedi ki : "gelin bizle bile yatarsınız." evine doğru yürüdüler. Köylü karanlık, pis kokan dumanla dolu bir kapıdan girdi. Çoluğu, çocuğu, öküzü, davarı hep bir yerdeydi. Şöyle bir saman yığını gösterdi: "nah, dedi; buraya uzanın." delikanlının içi bulandı. Yoldaşının kulağına fısladı: " ben burada yatamam." ihtiyar da istemiyordu. "iyi ama burada daraştasınız; sizi rahatsız ederiz, biz barınacak yer buluruz." Diyerek yoldaşıyla damdan çıktı, uzaklaştı. Köyü geçtiler, karanlık çökmüştü. Bir ışık yok... Koca köy sanki ölüler dünyasına karışmış gibi sessiz! İki yolcu şimdi kırlığa çıkmışlardı. Yüksecek bir yerde ulu bir ağaç karartısı belirdi. Gittiler, onun altında başlarına bir taş aldılar; uyumaya koyuldular. Tuhaf! Gece düşmüş idi. Fakat etrafta yine bir ışık, yine bir nur vardı. Şimdi gök kubbede birer elmas gibi pırıl pırıl yanan yıldızlar ortalığa sevaplar yağdırır gibiydiler. Yalnız yine köyün olduğu yerin üstünde tek bir yıldız bile ışılamıyordu. Bulundukları yerdeki toprak tümseklerinden delikanlı anladı ki burası köyün

mezarıymış! Ne Fatiha içün bir taş var… ne bir çerâğ! İhtiyar: "Yazık! Yazık!" diyordu. Buranın adamları sahihden ölmüşler… Delikanlı anlamadı: ''şakadan ölüler mi?" diye sordu. O vakit ihtiyar cevaba başladı. "oğul! Seninle biz seyyah olduk, dünyayı anlamaya koyulduk. Tepeden çıkarken coşkun sulardan bir inilti gelirdi.. Ben dedim ki kimsesiz kalmış zavallıların iniltileridir. İşte şu mezarlıkta kim bilir kaç kişi yatar; Onlar da kimsesizdir; Sahihten unutulmuşlardır; Çünkü bir taş, bir işmar yok ki... Gelen geçen görsün; bir yazı

(Sayfa 86)

yok ki gelen geçenler taşın altında uykuya dalanların ruhunu şenlendirecek bir Fatiha göndersin. Köyü gördün ya nice karanlıktır; bilmem ama, bu köyde okumak yazmak, ilm ve ma'rifet yokdur. Bunların dedeleri, babaları sahihten ölmüş, göçmüşlerdir. Bak bir hikâye söyleyeyim, can kulağı ile dinle. Vaktiyle Arap ilinde zengin bir kabile ağasının biricik kızı varmış. Kız o kadar şirin, o kadar kadın imiş ki nice komşu beyzâdeleri var ise o kızı kendilerine eş etmeğe yeltenirlermiş. Babası da evlâdını iyi bir adamla baş göz etmeyi dilermiş, ama kız babasına "Ben adamla yaşamak isterim." Der, nişanları hep geri çevirirmiş. Babası bıkmış; Bir gün kızını zorlamış " Komşu beyzâdelerinden birine varacaksın." Emrini vermiş. Kız babasına: " Peki, sen benim babamsın: senin buyruğun ne ise yapacağım; yalnız senden bir şey dilerim, bana er olacak civânı denemek istediğimden kim beni istemeğe gelirse ona bir iki bilmece koşacağım; çıkaran olursa ona varırım, buna izin ver." Demiş, İrtesi günü damatlığa gelenlere kızın babası şu bilmeceyi sorarmış; " İnsan yaşar mı? İnsan ölür mü?" Nice delikanlı geldiyse bu bilmeceyi işitince gülerler; " Senin kızın meğerse çok budala imiş." Derler; çekilip giderlermiş. Aylar geçmiş, birçok civân gelmiş, kızı almaya yeltenmiş, kız hep bilmeceyi sorarmış. Lakin herkes şu cevâbdan başkasını bulduramazlarmış: "Elbet insan yaşar; yemek, uyumak, gezmek, konuşmak yaşamak değil mi? Elbet insan ölür; can tenden çıkınca insanda yaşayış kalır mı?". Kız bu cevabı beğenmediğinden " Bilmeceyi bulduramadılar." der, varmaz imiş. Günün birinde fakir bir delikanlı çıkar kızı ister. Ağa güler. Der ki: " Oğul benim kızım sana gelmez; nice delikanlılar, akıllı, zengin civânlar geldi. Varmadı; çünkü onun bilmecelerini bulduramazsın.'' Delikanlı bilmeceleri sormuş. Ve gülümseyerek cevâp vermeğe başlamış: '' insan tanrısını, kendisini bilmezse yaşamış olmaz, Tanrıyı, kendini tanımak içün de okumalı, yazmalı; Hakk'ın insanlara vermiş olduğu aklı cilalandıracak, biz adam oğullarını yırtıcı, mankafa hayvandan ayıracak olan ilm ve ma'rifetiyle özünü, süslendirmelidir ki, yaşadım diyebilsin. İnsan ölmez: çünkü okumuşluğu kalbi dinlendirdiği vakit, bıraktığı şeyler onu unutturmaz; hiç olmazsa ilme, ma'rifete yarar en ufak bir iş görür, dünyadaki

yaşayanlara hayırlı gelir; en ufak hidmet yapar da adını gönüllerden sildirmez ve o adam ölmüş olmaz. İnsan okumuş, ma'rifetli olursa yaşar ve hiç ölmez." Delikanlının bu sözlerini perde ardından dinleyen kız hemen babasını çağırmış ve: " İşte baba, benim istediğim er böyle olmalıdır." demiş. Bu bir hikâyedir oğlum; fakat geçtiğimiz köyün ahâlisini anlatdığı içün söyledim." Yolcular uyudular. Çobanyıldızı kıble tarafından ışıldaya ışıldaya henüz doğmaya başlayan günün gül renklerine karıştı. Biraz sonra tan yeri de ağardı. Yolcular yollarına düzüldüler. Yavaş yavaş köy halkı da uyanmış, kirli toprak yüzlerini yere dikmişler, abdal abdal çapaya giderlerdi. Fakat delikanlı dikkat etdi ki kırların ortasında, ötede beride birden bire altın renkli bir çiçek köylülerin yolu üstünde belirdi. Bazen yakut mücevherli bir yaprak sallanır, yol üstündeki ağaçlardan altın, gümüş yemişler sarkar; fakat köylüler bu kıymetli çiçekleri çiğnerler, bu elmaslı yemişlere kollarını uzatıp toplamayı akıl etmezlerdi. Delikanlı şaştı, yoldaşına sordu ki: "Bunlar bu kadar zengin midirler ki bu güzelim yemişlere, çiçeklere el uzatmazlar?" İhtiyar dedi: "Hayır! Bunlar fakirdirler, görmüyor musun, hayvan derilerine sarınmışlardır? .. Fakat bunlar câhildir; bunlar okumak bilmezler. Allah insana bir çift gözden başka bir de akıl, gönül gözü vermişdir. O akıl, gönül gözleri kapalıdır. Onu ancak ilm,

(sayfa 87)

okumuşluk açar. Bu gördüğün altın, mücevher şeyler ancak ilm gözüyle görülür, bulunur. Uğraşma, çalışma ile devşirilir. Bunlar görmezler; fakat komşuları olan başka ahâli okumuşlardır; Onlar ma'rifet nuruyla gönül gözlerini açmışlardır, onlar gelirler bu zavallıların topraklarında biten altun yemişleri devşirirler, zenginlenirler." Böyle söyleye söyleye yolcular epeyce yol almışlardı ki ta o tepede gözlerine bir köy daha belirdi. Fakat ne güzel, ne şirin köyceğiz idi. Daha uzaktan bir temizlik, bir güzellik insanın yüreğini açıyordu.. Evler beyaz.. Evlerin etrafındaki bağçeler çiçek demetleri gibi derli toplu.. Besli ağaçlar iyi idi. Yürüdüler; köye etrafı gülfidanlarıyla bezenmiş bir temiz yoldan girdiler. Ne temiz bağçeler! Ne temiz yollar! Çiçekler açmış, her dalda bir kuş sevimli sevimli, şirin şirin öter idi. Birdenbire yolcuların kulağına bülbül deminden daha şirin, şakrak, tiz sesler geldi. Aman Allah'ım, o ne sesler idi.. Delikanlı kendini zabt edemiyor, sevincinden içüne bir genişlik gelmiş, biraz evvelki darlığı gitmiş idi. İhtiyara "Bu bülbül, kumru ötüşlerinden daha şirin sesler nedir?" diye sordu. İhtiyar güldü. "Şimdi görürsün, oğul." dedi. Bu esnada keyifli keyifli çiftine çubuğuna giden köylüler yolcuları gördüler. Selâm verdiler; Garib olduklarını anlar anlamaz sen mi ben mi konduracağız diye birbirlerine çekişmeğe koyuldular. İhtiyar bunlara eyvallah etti; " Konacağımız yeri biliriz, bize izin." dedi. Biraz sonra geniş, güneşli,

temiz bir meydanın köşesinde duvarları güller, taflânlarla örtülmüş bir dama yürüdüler ki, oradan o güzel sesler geliyordu.

Kapıdan baktıkları vakit orta yaşlı, alnı açık bir adam bunları karşıladı. İçeri girdiler. Kırk elli ma'sûm çocuk sıralar üstüne oturmuşlar, önlerinde kitâblar okurlar ve okudukları zaman cıvıl cıvıl ötüşürlerdi. İhtiyar gençe dönerek dedi ki: "İşte işittiğimiz güzel sesler, işte o bülbülden daha tatlı ötüşmeler: Okuma, ilm sesi oğlum.. Dünyada bundan tatlı bir ses olamaz. Bu efendi de bu çocukların babasıdır.. Gülme oğlum, senin benim bir veya beş evlâdımız olur ama, hocaların yüz, iki yüz evlâdı vardır.. Çünkü o okumuşluk, terbiye, ma'rifet babasıdır.." Hoca da gülüverdi. Bunları baş sedire geçirtti, oturttu. İzin aldı, çocuklarına derslerini okuttu.. Ne güzel şeyler söylüyordu. Ne güzel şeyler okuyordu. İhtiyar yoldaşına anlatmaya başladı: "Gördün mü oğul şu iki köyün halini? Kafanda birbirine benzettin mi, yaklaştırdın mı? İkisi de bir toprak.. Yanlış söyledim. Evvelki gördüğümüz köylüler buradakilerden çok zengin kırlara, topraklara, ağaçlara sahip ama anlamaz, o nîmetlerden kendilerine bir fâ'ide çekmeyi bilmezler; çünkü okumazlar. Köylerinin mektebi yokdur.. Ma'rifeti, bilgisi eksiktir. Onların gönül gözü kapalıdır. Ayakları altında biten, altın, elmas şeyleri görmez, çarıklarıyla iterler, çiğnerler; Başka okumuş, ma'rifetli insanlar gelir, onun malını alır, götürürler. Bir dereceye gelir ki başkalarının kulu, esiri olurlar.. Bu köyde herkes zengin, rahat… Orada ise herkes fakir, rahatsızdır. Burada insanlar nice işler yapmışlardır ki o işler ile adları, sanları unutulmaz.. Öteki köyde ise gelen geçen insanlar hayvanlar gibi göçüp gitmiş, adları sanları akıllardan, gönüllerden silinmişdir.

-------**-------

Yukarıdan beri söylediğimiz bu hikâye, pek doğru bir hikâyedir. Gözümüzü dörtaçıp, etrâfa çevirip de ortalığa bakacak olur isek bu hikâyeyi tamamıyla bulur, görürüz. Hangi memleket de ilm var, ma'rifet var ise o memleket ileri gitmiş; yalnız dünya rahatlığı değil, ahiret güzelliği de ele geçirmişdir.

Galib Bahtiyar

-------**-------

(Sayfa 88)

HALKIMIZA BEYANNAME

Şehreminliği tarafından günlük gazetelerde beyanname yazıldığını, bunu bizim okuyucularımızın da anlayabilmeleri içün öz dilimize çevireceğimizi geçen sayımızda adamışdık. Şimdi o adağımızı yerine getiriyoruz. Yalnız öyle kalıbı kalıbına çeverecek yerde beyannâmenin can alacak yerlerini çıkarıyoruz:

"Şehreminliği her şeyden evvel, bütün halkın sağlığını korumayı göz önüne alarak şimdilik cadde ve sokaklardan en ehemmiyetli ve işlek olanlar günde iki öğün suluyor ve haftada bir öğünde yıkıyor, süpürücüler ve çöpçüler ile sokakları süpürtüp süprüntüleri kaldırtıyor. Bu sağlığa çok faydalı iş, paranın azlığından ötürü yazık ki şimdilik her caddede, her sokakta yapılamıyor, ama yavaş yavaş o da olacaktır.

Bir kasaba, şehir içinde oturan halkın birlik evi demektir. İstanbul şehri de öylece İstanbulluların evidir. Her adam evinin düzgünlüğüne, sulanmasına, yıkanıp temizlenmesine çalışmalıdır. Dünyanın her yerinde bu işi belediyeler yapar. Ahâli de onlara yardım eder ve kolaylık gösterir.

Onun içün muhterem İstanbulluların da Şehreminliğinin işlerine yardım etmesi lazım gelir. Ne yazık ki halk bunun büsbütün tersini yapıyor! İlerlemiş memleketlerin hiç birinde kimse yediği yemişin kabuklarını, içtiği cigaranın paketini, kâğıt parçalarını başka süprüntüleri, murdar suları sokaklara atıp dökmezler. tükürüp sümkürmezler. Hele sokaklara hiç işemezler. Ayda yılda bir böyle bir kabahat yapanlarda hemen cezalarını verirler. Temizlemeğe yumaya, sağlığa yarayan bu şeyleri biz de kabullenmeliyiz, yapmalıyız. Mesela ev ve dükkânların kapılarına bırakılan kaplardaki süprüntüleri alarak arabasına yüklemeyi kaldırıp götürmeyi üzerine alan çöpçüler sokaklara atılan süprüntüleri ve yemiş kabuklarını süpürüp toplamak içün vakit kaybidiyor ve bundan ötürü her eve vaktinde yetişemiyorlar. Böylelikle de işlerini tamamı tamamına beceremiyorlar. Artık herkes süprüntülerini sokağa dökmeyip kaplarda toplayarak kapısının önüne koymalı ki çöpçüler geçerken alsınlar. Yoksa bu adamlar ta evin içerisine kadar girerek mutfaktaki, bağçedeki süprüntüleri alamazlar.

Sokaklarda, vapur ve tramvaylarda yerlere tükürmek görünüşü iğrenç bir şey olduktan başka halkın sağlığına da fenalığı dokunur. Bir veremli sokağa tükürmekle bütün halkın ve belki de kendi hısım ve akrabasının canına kıymış olur. Çünkü sokaklarda kalan tükürük kurur, toza karışır. İçindeki göze görünmeyen pislikler sağlam adamların nefes borularına kadar girer. O ince hastalığı onlara da bulaştırır.

İstanbul'da hepsinden çok süren verem ile birkaç yıldan beri tutulmuşları artan murdar ilik hastalığının başka adamlara bulaşmasına bu tükürmek başlıca bir sebeptir. Hele sokaklara işemek hiç olur iş değildir. Bu yüzden pislik ve mundarlıktan başka memleket halkının sağlığı da bozuluyor. Onun için Şehreminliği ötede beride sidiklik yaptırmaktadır.

Halı ve keçelerin sokak kapılarında pencere ve balkonlarda süpürülmesi ve böylece birçok zararlı "mikrop"ların sokaklara yayılması da sağlığa yaramaz. Böyle şeyler evlerin bağçelerinde veyahud tahta boşlarında ıslak süpürgeler ile süpürülmelidir.

İstanbul'da sinek ve sivrisinek gibi zararlı böcekler artıyor. Sinekler ahırlarda ve buna benzer pis yerlerde, sivrisinekler de durgun sularda yetişir. Bu dürlü zararlı hayvanlar bulaşıcı hastalıkları bir yerden başka yere göçerirler. Şehreminliği sokakları temizlemeğe çalışıyor. Onun içün bu yıl geçenkilerden daha az karasinek var. Böyle sinek ve böceklerle zararlı "mikrop" yayan yerlerin "asit fenik" kireç kaymağı gibi 'ufûneti giderici şeyler kullanarak temizlik yapmak da lazımdır.

Bunlardan başka daha bir takım hususlar vardır ki doğrudan doğruya sağlığa dokunmasa bile ilerlemiş şehirli kimselere yakışmaz. Meselâ evin sokak yüzündeki pencerelerine çamaşır asılıyor. (Ne kadar ayıp!) yine pencere ve balkon önlerine çiçek saksıları konuluyor. Pencereye çamaşır asmak zaten yasaktır. Saksılara gelince, bunları hiza ile intizamlı ve dayanıklı bir surette dizmek, sulanmaları içün de saksıları içeriye almak veyahud suyun aşağı dökülmemesine çalışmak lazımdır. Yoksa az bir rüzgârla saksılardan biri geçenlerden birinin kafasına düşerek ölümlü bir kaza çıkabilir.

Yağmur oluklarını ve soba borularını da unutmamalıdır. Oluklar ta yerin altına kadar indirilmeli ve soba boruları sokak üstüne olmayan tarafa takılmamalıdır, sayet boruların sokak üstüne takılması lazım gelirse, dirsek altına bir ucu yer altına girecek oluk yaptırılmalıdır.

Şehreminliği bağçevanlık ve ağaç dikiciliği şubesi de açmışdır. Ötede beride büyük bağçeler yapıyor ve sokaklara ağaç dikiyor. Ağaçları koparıp kırmak veya aklına estiği gibi budamak yasaktır.

Dükkânların önünde camekândan alışveriş etmemeli, dükkânın içerisine girmeli ve bu suretle gelip geçenlere rahatsızlık vermemelidir.

Ve vapura, şimendifere binip inerken halkımız birbirini itip kakıyor, hele kadınlara hiç kulak asmıyor. Böyle şeyler ne kadar ayıptır. Bunlara dikkat etmeli, kimseyi itip kakmamalı. Kadınlara yol vermeli, ilerlemiş adamlara yakışan hallerde bulunmalıdır."

Şehreminliğinin beyannamesi bize âdetâ terbiye dersi veriyor! Biz elbette bu derse layığız, ve doğrusunu söyleyelim, bu dersi dinlemeyecek olursak hem kendi sağlığımızı korumamış, hem de yabancılara karşı gülünç olmuş olacağız.

-------**-------

Matbaa-yı Hayriye ve Şürekâsı Celâl SÂHİR

-------**-------

(Sayfa 89)

HALKA DOĞRU

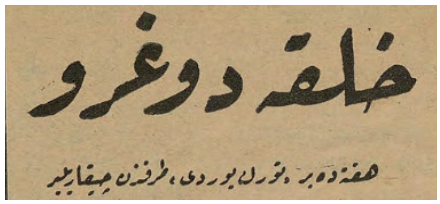

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 12	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 27 Haziran 1329**

"Halka Doğru"nun Da'imî Yazıcıları

Halide Edip Hanım, Aka Gündüz, Akçura Oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyinzâde Ali, Hamdullah Subhî, 'Âkil **Muhtâr, Abdü'l-feyyâz Tevfîk, Ali Canib, Ali 'Ulvî, Galîp Bahtiyar, Kâzım Namî, Köprülüz**âde **Mehmed Fu'âd, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfîk, Memduh Şevket Beğler.**

-------**-------

(Halk Masalı, Küçük Şehzade, GÖK ALP * Baba öğüdü -9, Abdülfeyyaz Tevfik)

-------**-------

HALK MASALI

- Küçük Şehzade-
Bir padişah sağlamlamak içün yarını
Huzura da'vet eder oğullarını.
Der: " Hanginiz olabilir bu mülke nâzım?
Bunu bilmek içün sizi denemek lazım.
Veriyorum biner altını size sermaye,
Yola düşün, gidin birer uzak ülkeye;
Bir yıl alışveriş edin, para kazanın.
Kim çıkarsa becerikli taht olur anın."
Üç şehzâde el öperek çıktılar yola.
Akşamüstü yol ayrıldı üç büyük kola.
Gün Beğ dedi: " hayır bunda!" sağa doğruldu;
Ay Beğ ise orta izi uğurlu buldu;
"Giden gelmez" yolu kaldı küçük kardeşe,
Diyerek " ya devlet başa ya kuzgun leşe!"
Yıldız Tigin ıssız çöle sürdü kısrağı.
Ne bir çoban damı, ne bir çiftçi ocağı,
Az, uz gitti; dere, tepe, ovalar aştı;
Bir sabah bir ıssız, virân köye ulaştı..
Çay önünde otlanırdı bir sürü koyun;
Çoban kaval çalar, köpek oynardı oyun.
Gitdi önce selâm verdi, sonra çobana;
"Bu sürüyü bin altına sat" dedi bana.
Köylü verdi koyunları aldı altını;
Sürü önde, dağa doğru sürdü atını.
Biraz sonra dağı aştı, indi dereye;
Karşısına bir dev çıktı, dedi: "Nereye?
Kurtlar, kuşlar geçemez iken buradan
Nasıl oldu sen buraya düştün ey insan?"
İlerledi, Yıldız dedi: "Sevgili dayım,
Üç aydır ki seni bulmak üzre yoldayım.
Annem çoktan beri her gün seni özlerdi,
Gelmek, sana bir armağan vermek isterdi;
Hastalandı yürümeğe yokdu mecâli,
Dedi: "oğlum! git dayına anlat bu hâlî,
Dedi bacın ayrılmaya dayanamadı,
Bu besili koyunları sana yolladı.

(Sayfa 90)

Diyor niçün hatırlamaz beni kardeşim?
Sağlığından haber alsam diner ateşim."
Dev âh çekti, dedi: "oğlum annen çok haklı
Dayıcığın bak ne kadar azalmış aklı,
Uzaktaki bir bacıyı çok mu unutmak
Az kaldı ki istiyordum oğlunu yutmak!"
Dev, sürüyü salıverdi Yeşilova'ya
Yeğenini götürdü bir altın saraya,
Odaları dolu çeşit çeşit mücevher,
Bağçesinde dürlü dürlü tatlı yemişler…
Yıldız Tigin bu yerde hiç sıkılmıyordu.
İrem bağı sanıyordu bu güzel yurdu.
Dev her sabah akşam keser bir tane koyun,
yerdi, sonra yatar idi hep yüzükoyun.
Bir gün Yıldız dedi: "Artık vakit daraldı.
Sıra bana gelecekdir. Koyun azaldı."
Dev'e gitdi dedi: "şimdi annemin gözü,
Hep yoldadır sağlığımın müjdesi, sözü.
Ona yeni can verecek, veriniz izin,
Hazırlığa başlayayım ben gitmek içün!"
Dev âh çekti dedi: "Evet, bacım merakta;
Ana, oğul kalmamalı böyle ırakta.
Al bunları işte sana birçok anahtar.
Her birisi bir mücevher haznesi açar,
Her odayı açıp dolaş, gir her hazneye,
Cevâhirler arasından seç bir hediye!"
Yıldız Tegin aldı ele anahtarları,
Altun kaplı merdivenden çıktı yukarı.
Bir odada elmâs dolu, birinde la'l,
Yakut, zümrüt… dedi: "bunlar gözümde değil!
Bir karanlık odacığa gelince sıra,
Açtı hemen oracıkta buldu bir sofra,
Dayısına dedi: "işte budur seçtiğim"
Dev başını sallayarak güldü, Dedi: "Hımmm!"
Bunu nerden buldun? Dayın sevsin canını
Ben bununçün bir kardeşin döktüm kanını."

Yıldız Tegin dedi: “Dayı, vermezsen kalsın!”
Dev dedi: “Yok, yeğen neyi dilerse alsın!
Canımı da almış olsan esirger miyim?
Annen bilir, ben sizinle can ciğer miyim!”
Yıldız Tegin bindi ata yola doğruldu.
Az, uz gitdi bir çimenli yerde yoruldu;
Kısrağını salıverdi yeşil çayıra,
Sofracığını getirerek serdi bayıra;
“açıl sofram açıl!” dedi, Sofra gerildi.
Üzerine altın, gümüş kaplar serildi;
Acıkmışdı, Yedi bu bin dürlü yemekten.
“ Peri Sultân” bakar imiş meğer yüksekten
Sarâyından bakışırken – dûrbîn elinde-
Dedi: “işte sırlı sofra Yıldız şehzâde!”
İki çavuş göndererek atlı civâna
Sofrasıyla birlik da’vet etdi dîvâna.
Yıldız Tegin kaldırınca başını baktı:
Önündeki bir dağ değil, bir altın taktı!
Pencerede gülümsüyor bir güzel sultân…
Dedi: “buymuş şimdiye dek gönlümde yatan.”
Bir kuş nasıl gider ise tuzağa doğru,
Sofrasını aldı gitdi konağa doğru”
Peri Sultân dedi: “affet güzel arslanım!
Tılsımlı sofracığı çok sevdi canım.
Bunu bana verir misin?” genç dedi: “böyle
Bir değersiz sofra değil ey melek. Söyle,
Ben canımı senin içün edeyim kurban!”
Sultân dedi: “hayır seni bekliyor baban,

(sayfa 91)

Kardeşlerin yetişmeden git bir iş ara,
Hiç olmazsa onlar kadar kazan bir para;
Yoksa tahtın elden gider, Kalırsın taçsız,
El demez mi: “ne âcizmiş şehzâde Yıldız!”
Yıldız baktı sevgisinin karşılığı yok,
Yüreğine saplandı bir yıldırımlı ok.
Küstü aşkın düzenine, bahtın nâzına,
Mahzûn mahzûn avdet etdi üç yol ağzına.

-------**-------

Kardeşleri yetiştiler, her biri biner
Altın kârla, "senin kârın nedir?" dediler.
- Kazanmışdım, fakat sonra elden çıkardım.
- Öyle ise etmeliyiz biz sana yardım;
Paramızdan senin olsun birer torbamız,
İyi olmaz kızar ise taçlı babamız.
- Hayır, hayır! Ben suçumu kuldan saklamam,
- Hiç kimsenin emeğinden zekât alamam.
Babam beni haşlayacak ise haşlasın.
İnsâflıysa tecrübeye tekrar başlasın.
Üç şehzâde dizildiler Hânım yanına,
Çıkardılar defterleri Arz dîvânına.
İki kardeş gösterdiler kazançlarını,
Küçük evlât söylemedi kendi kârını.
Hakân dedi: " Oğlum! Senden çok şey umardım."
Dedi: " Baba, kazandım da elden çıkardım."
Hakan kızdı, dedi "atın bunu zindâna!"
Vezîrleri yalvardılar ulu Hâkana,
Dediler ki: "etmelisin bir de imtihân,
Birinci de afv etmektir Hân'a yakışan."
Hâkân yine her birine verdi bin altın.
Dedi "gidin uzaklardan mal alıp satın;
Bir yıl sonra her biriniz bir büyük servet
getiriniz, aklınıza etsin delalet."
Yine bizim üç şehzâde düştüler yola,
Akşamüstü yol ayrıldı, üç büyük kola.
Büyük dedi: " hayır bunda!" sağda doğruldu;
Ortancası orta izi uğurlu buldu.
" giden gelmez." Yolu kaldı tekrar küçüğe;
Az, uz gitti, girdi yine bir boş düzlüğe;
Virân köyde bin altına bir sürü öküz
Satın aldı. Dev yurduna girdi bir gündüz.
Öküzlere meserretle baktı dayısı,
Dedi: "Bunlar hem büyücek, hem çok sayısı!"
Yeğenine: " safâ geldin, anan nasıldır?"
Diye sordu, Yıldız dedi: "dayı,
Bir yıldır iyileşti, çünkü senden haber alarak
Kalbi rahatladı. Artık itmiyor merak."

Dayı düştü yine eski karın cengine,
Yeğen daldı yine köşkün çeşit çeşit rengine.
Bir gün baktı azalıyor öküz sürüsü.
Yine kendisine verdi yeğenlik süsü,
Dedi: "Dayı, izin verin yine gideyim.
Vâlidemi Kâbe gibi tavâf edeyim;
Sizden ona götüreyim birçok selâmlar,
Ayrılığa dâ'ir yanık yanık kelâmlar."
Dev ah çekti, dedi: "Oğlum, çabuk varasın
Ben istemem evlâdını bacım arasın.
Zahmet et de al biraz bu anahtarları,
Altın kaplı merdivenden fırla yukarı,
Mücevherli odaları geçirip gözden
Yâdigârım olacak bir armağan beğen!"
Yıldız Tegin odalara bakmadı bile
Loş hücreyi açtı girdi bin merak ile,
Bir şemsiye görür görmez rafta asılı
Dedi. "Bugün ikbâlimin ikinci yılı!"

(sayfa 92)

Şemsiyeyi aldı, geldi, devin önüne,
Dev dedi: "Bak ben kalmışım ne kara güne!
Bunun içün bir kardeşi elimle biçtim."
Yeğen dedi: "öyle ise almam, vazgeçtim."
Dayı dedi: "Bu dediğin olamaz. Hayır!
Ben demişdim ne istersen kendine ayır.
Madem sevdin, al, mübârek olsun şemsiyen.
Canım bile olsa, oğlum sâkinmam senden."
Yıldız Tegin yine düştü o bitmez kıra,
Yine bir gün geldi kondu ıssız bayıra.
"Çadırcığım açıl!" dedi. Açıldı otak,
Gökyüzünü baştanbaşa tuttu bir çardak.
İçi dolu asker, leşger, hepsi süvâri
Bir ucundan görünmezdi öbür kenârı.
Peri Sultân yine iki yâver gönderdi,
Yıldız kızı görür görmez dirildi derdi,
Şemsiyeyi katlayarak çıktı huzûra;
Sultân dedi: "Verir misin gölgeyi nura?"

Yıldız dedi: “Çadır değil, bu anda işte,
Bir emrinle öleceğim: Ömrümü iste!”
Sultân dedi: “ Hayır, senin var imtihânın,
Bezirgânlık yarışında azizdir cânın.
Kardeşlerin ulaşmadan çabuk git, kazan.
Kazanmazsan seni hapse atacak baban.”
Yıldız baktı sevgisinin karşılığı yok
Yüreğine saplandı bir yıldırımlı ok.
Küstü aşkın düzenine, bahtın nâzına,
Mahzûn mahzûn avdet etdi üç yol ağzına.

-------**-------

Büyüklere beklemekten gelmişdi usanç,
Her birinde ikişer bin altınlık kazanç.
Küçük dedi: “ Tâli’ bana etmedi yardım,
Kazanmışdım; fakat sonra elden çıkardım.”
Gün Beğ dedi: “Bari bizden al biraz ödünç,
Halk önünde olacaksın yoksa pek gülünç.”
Yıldız dedi: “ben bahtımdan etmem şikâyet,
Zarar etmek sayılmaz ya büyük cinâyet?”
Hâkân işi anlayınca küplere bindi,
Dedi: “Bunu zindâncılar almalı şimdi!”
Vezîrleri düştü yine ayaklarına,
Hân bunların acıyarak ah ve zârına,
Dedi: “tekrar gönderelim bunları işe,
Farz edelim önce düşmüş idi teşvîşe,
Bu kere de göstermezse biraz yararlık,
Kellesini keseceğim: budur pazarlık!”

-------**-------

Yine bizim üç şehzâde düştüler yola,
Akşamüstü yol ayrıldı üç büyük kola.
Gün Beğ dedi: “Hayır bunda!” Sağa doğruldu;
Ay Beğ ise orta izi uğurlu buldu;
“Giden gelmez” yolu kaldı tekrar Tegin’e.
Az, uz gitti, daldı yine çölün içüne.

Virân köyde bin altına bir sürü deve
Satın aldı, akşamüstü sokuldu eve.
Dev görünce develeri iştâhla baktı,
Hâvân dişli çenesinin suları aktı,
Dedi: "Oğlum! geldin başım gözüm üstüne.
Anan beni arzular mı, Özler mi yine?"
Yeğen dedi: "Evet, dayı, sensiz duramaz.
Ona bedel seni görmek isterdim biraz
Gözyaşları çoğalınca dayanamadım,
Kadın gibi hüngür hüngür ben de ağladım!"
Dayı dedi: " oğlum! Sizi ben de severim,
Bu sözleri işittikçe artar kederim.
Bu ayrılık elbet bir gün bulacak pâyân,
Gam çekmeyen olur mu hiç sevince şâyân?"

(sayfa 93)

Dev her sabah, akşam kendi bir semîz deve,
Yeğen ise acıktıkça daldı bağçeye.
Bir gün yine baktı deve çokça kesilmiş,
Artık sürü korkulacak kadar eksilmiş;
Dayısından gitmek içün izin diledi,
Dev ah çekti, bacısına selâm söyledi,
Verdi ona anahtardan yine bir deste,
Dedi: "Git, gez, beğendiğin ne ise iste."
Yeğen gitti, loş odayı açtı, daracık
Bir bucakta görünce bir eski dağarcık
Aldı, geldi, dedi: "İşte istediğim bu!"
Dev dedi: "Bak, kurnaz oğlan yine ne buldu.
Ben bunun çün bir kardeşin ezdim başını."
Yeğen dedi: "Akıtamam ben gözyaşını,
Madem sence kıymeti çok, ben bunu almam."
Dev dedi: "Yok söz vermişim, sözümden kalmam.
Mirâsımdan çok mu olsa bu kadar payın?
Senin içün canını da verir dev dayın."
Yıldız yine bindi ata, düştü çöllere,
Uğrayarak tatlı, tuzlu, acı göllere,
Bir öğleyin buldu yine yeşil çayırı;
Attan indi; yurt edindi ıssız bayırı.

"Dağarcığım dökül!" Dedi. Altınlar aktı.
Peri sultân pencereden hayretle baktı.
Geldi derhâl iki elçi elinde ok- yay,
Dedi sana muntazırdır zümrütlü sarây.
Yıldız Tekin yine tatlı sözlere kandı,
Kül altında sönmüş olan derdi uyandı.
Koştu, dünya güzelinin çıktı yanına,
Yine aşkın bir şimşeği çarptı canına.
Sultân dedi: "Dağarcığın hüsnüme lâyık;
Sevdiğinden esirger mi bunu bir ' âşık?"
Yıldız dedi: "Esirgemem senden cihânı,
Sana fedâ bu dertlinin canı, cananı!"
Sultân dedi: "Hayır, sana lâzım hayatın.
Ticâretde ölçülecek güçün, sebâtın.
Çabuk yetiş, işler ara, paralar kazan;
Yoksa seni kelle eder mutlaka baban!"
Yıldız baktı sevgisinin karşılığı yok,
Yüreğine saplandı bir yıldırımlı ok.
Küstü aşkın düzenine, bahtın nazına,
Mahzûn mahzûn avdet etdi üç yol ağzına.

-------**-------

Kardeşleri kazanmışdı üçer bin altın,
Heğbelerle dolmuş idi yanı her atın.
Küçük dedi: "Tali' bana etmedi yardım,
Kazanmışdım, fakat sonra elden çıkardım."
Kardeşleri istediler etmek iâne,
Küçük dedi: "kazanç sizin, ondan bana ne?
Ben isterim tâli'min görmek sonunu,
Sonum ölüm olsa bile isterim onu."
Korkunç Hâkãn anlayınca işi bağırdı.
Huzuruna baş cellâdı hemen çağırdı.
Dedi: " Bunun kafasını kesecek sensin,
Kıyamaz isen koca başın kesilir senin."
Verdi ona şehzâdeyi, dağa gönderdi,
Onun kanlı gömleğini çabuk isterdi.
Cellât aldı şehzâdeyi girdi ormana,
Satırlarını indirecek iken civâna,

Yıldız dedi: “Vurma beni, babam pişman
Olur bir gün, ocağını eder perişan.”
Cellât vardı düşünceye, dedi “pek doğru!
Pâdişâhın nesidir bu? Yavrusu, oğlu!
Bugün kızmış ise, yarın geçer hiddeti,
sonra benim öz başıma çöker şiddeti.

(sayfa 94)

Neme lazım! Ben öldürmem bu yiğit bu eri
Bir gün benden isterse veririm diri.”
Şehzâdeye “var, git!” dedi, kesti bir tavşan,
Gömleğini baştan başa buladı al kan,
Hana dedi: “Gözünüzün dökün yaşını,
Bir vuruşta kestim onun güzel başını!”
Han ağlardı içün içün hergün, her gece,
“Nasıl kıydım evlâdıma!” derdi gizlice.

-------**-------

Bir ay sonra bir gün gözcü gördü ovada
Bir otak ki elmasları parlar havada,
Bir orduyu barındıran yüce bir divân
Padişaha ‘arz ettiler: Güçlü bir hakan
Ordusuyla gelmiş, konmuş şehrin önüne.
Halk diyordu ki: “ yine düştük bir kara güne!”
Han dedi: “iki atlı giderek yakın,
Düşman mıdır, memlekete var mı bir akın?
Tahkîk etsin meseleyi, anlasın işi!”
Gözcü dedi: “Gelmektedir bir elçi kişi.”
Altın cepken, elmas yenli bir gürbüz civan
Padişahın geldi,durdu önünde divân
Dedi: “ Ey han! Biz yolcuyuz, düşman değiliz,
Bir göçebe yahşi iliz, yaman değiliz.
Peri sultan yalvarıyor; beni bahtiyar
Etmek içün üç oğlu alarak hünkar
Bugün teşrîf buyursunlar lütfen yemeğe!”
Han sıkıldı “küçük oğlum öldü” deyim ki

Dedi "peki,baş üstüne, emre uyarız;
Sultan bizi hatırlamış: Ne bahtiyarız!"
Han içinden dedi: " yazık, küçük şehzâde
Sağ olsaydı gelecekdi şimdi birlikte.
Sorar ise, öldüğünü nasıl diyeyim,
Ah! Ben kendi ciğerimi kendim yiyem!
Bu ne büyük hunharlıktır,bu hunharlıktan
Kurtulmak çün geçmeliyim ben hünkarlıktan."
Aldı iki evlâdını, gitdi otağa;
Yerde halı benzerdi bir çiçekli bağa,
Tavan bütün yakut, zümrüt ile bezeli,
Elmas tahtta oturmuştu dünya güzeli.
Üç misafir yerleştiler kızla sofraya.
Şanlı sofra yayılmışdı bütün ovaya;
Dağarcıktan durmaksızın altın akardı;
Şehzâdeler bu servete şaşkın bakardı.
Peri sultan dedi; "niçün küçük oğlunu
Getirmedin, çoktan beri onun yolunu
Bekliyordum, onun ile yarışacaktım;
Bugün belki içinize karışacaktım.
Hakan, dedi: "üç imtihan ettim, yenildi,
Kelle ettim, bana layık oğul değildi."
Peri sultan hıçkırarak kalktı sofradan,
Dedi: "Eyvah! Yüce şahin uçmuş yuvadan!
Nasıl onu boğazladın, ey eli kanlı?
Değildi o kıyılacak bir delikanlı!
Şu gördüğün şeyler: Çadır, sofra, dağarcık,
Bütün onun kazancıydı, elinden aldık.
Sâkinmazdı yedi başlı devden canını
Zalim baba! Nasıl döktün onun kanını?"
Taht üstüne düştü, yanık ahlar çekerek
Dedi: "artık bana soğuk bir kefen gerek!"
Padişahın benzi kireç gibi solmuştu,
İki ma'sûm şehzâdenin gözü dolmuştu.
Bu anda bir atlı geldi, girdi çadıra,
Herkes baktı, üstündeki koç bahadıra;
Sultan koştu, dedi: "İşte benim şehzâdem"
Yıldız dedi "evet ben eyim, çekmeyin elem."

(Sayfa 95)

Bugün avda dolaşırken bir âla geyik
Kaçtı, düştüm arkasına, bir bağa girdik;
Eğilmişdim, tutacakken gizlendi gözden.
Doğrulunca ne göreyim? Buradayım ben!
Meğer eksik görmüş de bu bensiz meclisi.
Gelmiş, bana yol göstermiş sevgi perisi!"
Babasına döndü, dedi: " Avf eyle beni,
Celladımı kandırarak bozdum emrini.
İşte benim kazançlarım, fakat en üstün
Dileklerim iki şeydi, onlara bugün
Nâil oldum: Birincisi sevdiğim geldi,
İkincisi han önünde alnım yükseldi."
Sultan dedi: " Ben seninim, baht senin oldu!"
Hakan dedi: "Oğlum! Artık taht senin oldu!"
Düğün dedi: "Bırakmayın beni yarına!"
İki aşık o gün erdi murâdına…

GÖK ALP

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ
-9-

Sıhhat ve terbiye bilgilerinin hayırlı nasihatleriyle bakılan çocuklar, ana, kardeş kollarını çok zaman incitip yormazlar. Hemen koşup oynamaya başlarlar; kanları kuşlar kadar temiz ve çevik olan bu canlı goncaların artık şenliklerine doyum olmaz. Tatlı cıvıltılar, sevimli kahkahalarla kapanmak bilmeyen pembe dudaklar ana yüreklerini bol bol mükafatlandırır.

Tam bu yaşlarda ana yüreklerinden taşan fazla sevgi duyguları çocuklara anlatılmamalı; hele onların sırasız arzularına uyulmamalıdır. Yoksa senelerden beri alıştırdığınız tertip, sıra terbiyeleri birden bozulur. Mesela güzel,olgun meyvelerin temiz suda yıkanıp sofrada yenildiğini bilen çocuğa bir kere aç karnını yemeğe izin verdiniz mi, artık her şey biter. Bu ufak hatanın cezası gül renkli yanakların solmasıyla başlar, pek çok sıkıntılara, göz yaşlarına mâl olur; fakat bütün bu dikkatler büyük bir sabır ile yapılacak, ve çok, zararlı arzularından mülayim sözlerle var geçirilecekdir.

Sert, sabırsız bir muamele ana ile evlâd arasındaki muhabbet tellerini derhal paslandırır. Her sertliğe bir huysuzluk cevap vermeğe başlar. Güzelliğin, tatlılığın kazandığı kalpleri, acı sözler isyan ettirir.

Duygunun ilk başladığı bu zamanlarda melek gözler, her gördüğü şeyi sorup anlamak ister. Bu saf sorgulara onların anlayacağı kadar sade ve tatlı bir lisanla gayet doğru cevaplar vermelidir. Evet, bu cevaplar kafa tarlasına ilk ekilecek tohumlardır. Artık çocuk bunları bir daha unutamaz, her öğreneceği yeni şeyleri bu temeller üzerine kurmaya mecbur olur.

Bazı câhil analaların yaptığı gibi çocuğu azarlayıp merak duygusunu söndürmek, yahud ters cevaplar vermek mini mini ruhları, akılları tamamen zehirlemektir. Ah bilseniz bu sorgular uyanık ana babalar için ne kadar kıymetlidir! Geçen öğüdümde söylediğim (sevk-i tab'i) nin aratdığı ilk (eşya dersleri) dir.

Dikkat ediniz! İnsan yavruları, insan olacaklarını böyle pek küçük yaşlarda gösterirler. Fakat terbiye ilmini bilemeyen zavallı analar, babalar bu güzel merakları evvelce söndürdükleri, bin dürlü fena terbiyelerle körelttikleri halde sonraları okumaya hevesleri yok diye o biçareleri dövmeğe kalkarlar, bilmezler ki bu dayağa kendileri daha ziyâde

(Sayfa 96)

lâyıktır. Her ana bilmelidir ki memeden kesip kolundan indirdiği yavrusunun artık hocasıdır. Eğer analar (ilm-i eşya)'yı olsun doğru öğrenmemişlerse körpe beyinlere ne zararlı tohumlar ekmiş olacakları bir düşünülsün.

İşte bunun içündir ki bir milletin terbiyesine kadınlardan başlamadıkça, ıslahata, kökten, temelden, haneden girişilmedikçe faydalı bir şey yapılamaz ananın, babanın yanlış dikdikleri filizleri artık hocalar mümkün değil, düzeltemez; hele hocalar da ana babalar da farksız olursa; vay o milletin haline…

Ey vatandaş artık anladım. Eğer yurduna muhabbetin varsa, onu düşmanlara kaptırmak arzu etmezsen kızlarını da hiç olmazsa oğulların kadar okutmağa terbiye etmeğe çalış. İlk selâmet bayrağını (Fatma)'n memişinden evvel açacaktır. Bunu fikrine silinmez yazılarla yaz. Alnının terlerinden fayda görmek istersen her gün o terin birkaç damlasının getirdiğini ayır. Köyünde yeni bir kız mektebi yapılmasına karşılık tut. Ağaların hepsi de böyle niyet ederse yurdumuz az vakitte şenlenir; mektepler, bilgiçlerle dolar. Ataların sözlerini unutmayalım. (Damlaya damlaya göl olur.) fakat devam, sebat şartıyla…

Kardaş kazancından yüzde on ayırıp da bir günde vereceğine (bir) ayırıp da her gün vermeğe çalış.

İhtiyarlıkta kalp incitmez, en sağlam eli sana kim uzatacaktır bilir misin?.. Şehre kadar gönderip gecelik mektebde okuttuğun (Zehra)nın doğurup kendi

terbiye ettiği (Ahmedcik) okuyup (kadir, kıymet) öğrenecek özü, aklı düzelecek daha doğmamış o yavru!..

Kışladan okumak, yazmak, hediyesiyle dönüp köye gelen komşunuzun Mehmed Ağa'nın büyük oğlu Ali Çavuşun, kış geceleri, ocak başında lezzetle okuduğu (tarih) bilgisini hiç kulak kabartıp dinledin mi?.. O asker yavruya yalvar da bir gece sana, dinimizin ulu bayrağını frenk diyarının bağrısına ilk diken (Arab) ordusundaki kadınların terbiyesini bir okuyuversün. Müslümanlığın öz kıymetini anlamış o erlerin yaralarını bilgili kadınların nasıl sarıp merdlik dersleri verdiklerini anlatsın…

O zaman en büyük kusurun nerde olduğunu anlayacak şaşacaksın. Fakat şaşma yurddaşım. O bin senelik kıl çadırlardan çıkan bir millet yüz seneden az bir zamanda (Elhamra)saraylarına ancak böyle analar böyle kardaşlar sayesinde yerleşir.

Dünyayı kıyamete kadar nurlandırmak içün gelmiş büyük bir din hiçbir vakit câhillikten hoşlanmaz.

Saf yürekli hemşerim kızlarını okut dediğim zaman ne içün içini çekiyorsun? Yoksa bilgiye bizim memleketlerde edilen iftiraya sen de mi inandın?

Yalvarırım biraz düşün ilmin nurlu sayesinde kıskandığın kadınlığı cehlin karanlık, kirli gölgesine nasıl inanıyorsun?... Namus cevherini hiç cehlin kör gözleri bilginin nurlu gözleri kadar koruyabilir mi?

Aman bu boş kaygıdan vazgeç bu kadar beyinsizliğe hayvanlar bile güler.

Şunu iyi bil ki Müslümanlık bilgiden ayrılamaz.

Haydi yoldaş duracak bir anımız yokdur. Müslümanlık gölgesinde yaşayacak isen hiç düşünme kadınlarını ettiğin (ilimin) (ne doğru özlü) bir kudred olduğunu az vakitte öğreneceksin. Zira o senin kızlarının etrafına altından namus siperleri yaparak seni mahcup eyleyecekdir.

Abdülfeyyaz TEVFİK

-------**-------

Celâl Sâhir **"Matbaa-i Hayriye ve Şurekâsı"**

-------**-------

(Sayfa 97)

HALKA DOĞRU

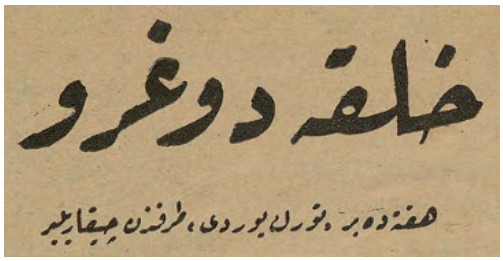

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 13	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 4 Temmuz 1329**

"Halka Doğru"nun Da'imî Yazıcıları

Halide Edip Hanım, Aka Gündüz, Akçura Oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyinzâde Ali, Hamdullah Subhî, 'Âkil Muhtâr, Abdü'l-feyyâz Tevfîk, Ali Canib, Ali 'Ulvî, Galîp Bahtiyar, Kâzım Namî, Köprülüzâde Mehmed Fu'âd, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfîk, Memduh Şevket Beğler

-------**-------

(Şiir: Yeni Atilla, GÖK ALP * Küçük Hikâye: Süngü Altında, Köprülazade Mehmed Fuad * Hakiki Hikâye: Pek Muhterem Bir Adam, Kızıltoprak, Ali Suad * Türk Selamları * Baba öğüdü -10, Abdülfeyyaz Tevfik)

-------**-------

YENİ ATİLLA [128[*]]

"Yürü! Yürü!" gökten bir ses
Ey Türk sana bağırır: " yürü!"
Kasırga ol, dağlarda es
Yıldırım ol, saldır yürü!
Kaçışıyor düşman geri,
Yürü! Yürü! Türk askeri!
Süngün senden baskın umar,
Atın kişner, ister akın!
Kaçıyor Sırb, Yunan, Bulgar;
Saldır! Saldır! Durma sâkin!
Tuttu garbı öç korkusu,
Yürü! Yürü! Türk ordusu

Yine girdik Rumeliye,
Selam verdi bize dağlar!
"Edirne'ye gelin" diye
Bir senedir Meriç ağlar!
Kaçışıyor düşman geri,
Yürü! Yürü! Türk askeri!
Yol ver bize kara Balkan!
Selanik'e varacağız!
Al kanları henüz akan
Yaraları saracağız!

Tuttu garbı öç korkusu,
Yürü! Yürü! Türk ordusu
(Yanya) gelin, yüzünde tül:
Diyor varmam Yunanlıya!
Arnavut'a vermem gönül,
Nişanlıyım Osmanlıya!
Kaçışıyor düşman geri,
Yürü! Yürü! Türk askeri!
Manastırda Türk kızları,
Al bayrağa bürünsünler!

128[*] "Türk gücü"ne marş olarak yazılmışdır.

(Sayfa 98)

Hilalleri, yıldızları
İle çıkıp görünsünler
Tuttu garbı öç korkusu,
Yürü! Yürü! Türk ordusu

Türk sancağı çekilecek
Biz varmadan İşkodra'ya
Arnavutlar eğilecek
Secde içün yeni aya!
Kaçışıyor düşman geri,
Yürü! Yürü! Türk askeri!
Üsküb şehri donanıyor,
Türk ordusu şerefine!
Avrupalı kıvranıyor,
Nihayet yok esefine!
Tuttu garbı öç korkusu,
Yürü! Yürü! Türk ordusu
Ey Avrupa bu beladan
Sen nereye kaçacaksın?
Bir ikinci Atilla'dan
Çok gözyaşı saçacaksın!
Kaçışıyor düşman geri,
Yürü! Yürü! Türk askeri!
Dinlen artık! Bütün cihan
Yine eski Turân oldu!
Padişaha dendi İlhan,
Yeryüzü bir vatan oldu!
Durmam, dedi, öç duygusu,
Yürü! Yürü! Türk ordusu

GÖK ALP

-------**-------

Küçük Hikâye

SÜNGÜ ALTINDA…

-1-

Kavala ile Drama arasındaki "Doksad" kasabası dünyanın belki en mesut, en güzel bir kasabasıydı. Etrafında gayet münbit tarlalar, geniş, yeşil meralar, zengin ve büyük bir orman vardı. İki yüz evden ibaret bu güzel havalı kasabanın ortasından geçen "Puyran" deresi iki taraftaki evlerin bağçelerini sular, ağaçlarını büyütür. Meyvelerini oldururdu. Tekmil Müselman olan kasaba ahalisi etraftaki bütün kasabalara numune olacak kadar çalışkan, gayretli ve iyiydiler. Sokaklar muntazam kaldırımlı, geniş, temizdi. Kaldırımların iki yanında iri söğüt ağaçları dikilmişdi. Evlerin çoğu iki katlı, büyük bağçeler birer köşke benziyordu. Hele kasabanın kârgîr iki katlı ibtidai mektebi ile zarif, ince minareli mescidi belki Rumeli'nin hiçbir kasabasında bulunmayacak derecede mükemmel ve muntazamdı.

Bu küçük Müslüman köyünün bu kadar terakki etmiş olması en ziyâde, köy imamı ve mektep hocası Hafız Hüseyin Efendinin gayretinden ileri gelmişdi. "Gökalp" eşrafından birinin oğlu olup İstanbul'un büyük mekteplerinde okuduktan ve medreseden icazet aldıktan sonra vatanperverâne bir hıdmed ifası içün köyüne dönen Hafız Hüseyin Efendi burada yirmi beş senedir çalışıyordu. Vatanperver, çalışkan, fedakâr olan bir adamın himmeti ile kasabada gençlerden okuyup yazma bilmeyen kalmamış, hatta en ihtiyarlar bile o sayede fikirlerini oldukça tenvir etmişlerdi. İşte bundan dolayı etraftaki Rum ve Bulgar köylerinden hiçbiri "Gökalp"ı geçememişlerdi. Hüseyin Efendinin mesciddeki hutbeleri,

(Sayfa 99)

va'azları, mektepteki nasihatleri herkese çalışmanın lüzûmunu, yaşamanın ne demek olduğunu anlatmışdı.

İşte bu suretle ahali birleşerek dürlü dürlü zira'ât makineleri getirmişler, aralarında âdeta ufak bir iktisat sandığı yapmışlardı. Zira'âtın terakkîyatını dâima merakla takip edip, ona dâir kitaplar, risaleler getirten Hüseyin Efendi orada her yeniliği yaptırıyordu. Yavaş yavaş oldukça zenginleşen köy ahalisi yirmibeş senede kasabayı büyüttüler; büyüttüler; kaldırımlı, geniş, temiz sokaklar açtılar; derenin etrafına muntazam sedler yapıp ağaçlar diktiler; sıtmadan, hastalıktan kurtuldular, büyük bir mektep ve mükemmel bir câmi yaptılar. İstibdâd yıkılıp meşrutiyet geldikten sonra köy daha çok ilerledi. O civardaki bir akarsudan elektrik çıkarıp köyü, evleri onunla aydınlatmak içün Avrupa'dan makineler getirttiler. Artık kasaba, meydan, mektep, mescid, hatta evlerin birçoğu elektrikle aydınlanıyor; geceleri kasaba pırıl pırıl parlayan ışıklar arasında cennete benziyordu.

Kendi çocukluğunda, bataklıktan geçilmez dar sokaklar, çamur evlerden mürekkep olan "Gökalp"ı kendi gayreti ve Allah'ın inayetiyle en güzel, en ileri, en zengin bir kasaba haline getiren Hafız Hüseyin Efendi artık bütün ma'nasıyla bahtiyar idi. Mektepte, medresede iken düşündüğü bütün hülyalar hakikat olmuştu. Henüz elli yaşında olmakla beraber sakalı, saçları beyazlamış olan bu fedakâr adam iri gözlükleri, beyaz ve temiz sarığı, güler yüzüyle köyün en muhterem, en sevgili bir siması idi. Büyük küçük herkes onu sevip hürmet ediyor, nasihatlerini dinliyordu. Çünkü köyde onun mektebinde okumamış, onun va'azlarını dinlememiş adam hiç yokdu.

-2-

Sonbaharın solgun, ılık bir akşamıydı. Mektebin büyük ve muntazam bağçesinde asker talimleri yapan çocuklar hep bir ağızdan millî şarkılar, ilahiler okuduktan sonra evlerine dağıldılar. O günlerde ortalığın halini biraz karışık gören Hafız Hüseyin Efendi bu akşamki posta ile gelecek gazetelerin ne gibi haberler getireceğini düşünerek dalgın, ağır adımlarla meydana doğru geliyordu.

Çiftçiler yavaş yavaş tarlalardan döndükleri içün meydandaki kahvenin önü epey kalabalıktı. İhtiyar söğütlerin, kavakların, fıstıkların altında kasabanın ileri gelenleri oturmuş, konuşuyorlardı. Yetmiş dokuz yaşında olduğu halde henüz bunamayan muhtar Hacı Hüsrev Ağa, eşraftan Hilmi ve Ke'nan Efendiler, mü'ezzin Ahmed Efendi, Hüsrev Ağa'nın oğlu Mehmed Beğ hep oradaydılar.

Hafız Hüseyin Efendi dalgın bir selam virerek oturdu. Mehmed Beğ sordu:

- Hoca Efendi, bugün bir dalgınlığınız var. Acaba rahatsız mısınız?

- Hayır! Fakat ortalık karışık. Gazetelerde ne var ne yok onu merak ediyorum.

- Ne gibi?

- Allah bilir ama, bana muharebe pek yakın gibi görünüyor. Mü'ezzin Ahmed Efendi siyah sakalını karıştırarak bu fikre iştirak etmediğini gösterir bir halde başını salladı. Fakat ne bu baş sallayış ne de ötekilerin söylediği sözler Hüseyin Efendi'yi kandırabildi. O mutlaka cenk olacak diyordu. Bir def'a o taraftaki bütün köylerin, hatta "Gökalp"ın redifleri toplanmışdı. İçeride işlerin karışıklığı, İtalyan cenginin halâ uzayıp durması Bulgar'ı, Sırb'ı, Yunan'ı mutlaka harbe sürükleyecekdi.

Kasabanın bu ileri gelenleri akşam ezanı okununcaya kadar söğütlerin altında postacıyı beklediler. Her zaman

(sayfa 100)

bu vakitlerde mutlaka gelen postacıdan halâ haber yokdu. Taş mescidin ince, narin minaresinden ezan sesleri yükseldi; uzaklardan sürülerin garib garib melemeleri duyuldu. O zamanda böcekler ötüşmeğe, derede kurbağalar bağırışmağa başladılar.

Yatsı namazından sonra postacı köy kahvesine girdiği zaman orada Hüseyin Efendi ile mü'ezzinden bir de Mehmed Beğ'den başka hiç kimseye tesadüf edemedi. Onlar gazeteleri meraklı meraklı alıp okudular: Karadağ ile muharebe başlamışdı…

-3-

Her taraftan kara kara haberler gelmeğe başlamışdı. Bir taraftan Sırbların, diğer taraftan Bulgarların Osmanlı ordularını bozarak ilerledikleri söyleniyordu. Bulgar önünden utanmadan kaçan birkaç nefer nasılsa "Gökalp"a kadar gelmişler, başlarına geleni hikâye etmişlerdi. Onların anlatdıklarına göre Kırk Kilise'de bir karışıklık olmuş, bütün askerler hatta kendileri düşmanı görüp bir tüfek atmadan sürü sürü kaçmışlar, düşmana birçok top, tüfek, cephane, erzak bırakmışlar…

Bu Hikâyeden fevkalâde müte'essir olan "Gökalp" ahalisi, hele birkaç günden beri, idâm dakikasını bekleyen bir mahkûm gibi idi. Artık kimse tarlalara gitmiyor, hiçbir çoban kaval çalmıyordu. Ahali hemen her vakit büyük meydanda toplu bir halde bulunmakta ve birbirleriyle dertleşmekte idiler. Bulgarların zabt ettikleri yerlerde ne gibi zulümler, vahşetler yaptığı ağızdan ağza dolaşıyordu. Analar, babalar, çocuklar birkaç gün sonra birbirlerinden belki ebediyen ayrılacakları içün bütün gönüllere ayrılık acısı çökmüştü. Herkes birbirinin yüzüne mahzûn mahzûn bakıyordu.

Hafız Hüseyin Efendi şu birkaç günden beri âdeta ihtiyarlamışdı. Hayatını yoluna vakf ettiği bir emelin, Rumeli'de Türklüğün yükselmesi, milletin böyle birdenbire hem de en vahşi ellere mahvedilmesi o geniş yürekli, âlîcenâb adama çok dokunmuş, dinç omuzları o müthiş azab yükü altında ezilip çökmüştü. Köy kahvesinde kasabanın eşrafıyla otururken hiçbir lakırdı söylemiyor, Bulgar vahşetleri hakkındaki korkunç rivayetleri dalgın dalgın dinliyordu.

Soğukça bir akşam, büyük meydandaki söğüt ağaçlarının altında toplanmış olan Hacı Hüsrev Ağa, Hilmi Efendi, Hafız Hüseyin Efendi, Mehmed Bey, Mü'ezzin Ahmed Efendinin anlatdığı acıklı bir hikâyeyi dinliyorlardı. Bulgarlar Kırcaali taraflarındaki İslâm kasabalarında hiçbir erkek bırakmamışlar, kadınların ırzlarına geçmişler, çocukları süngülere geçirmişler. Bu müthiş vak'aları

oradan nasılsa kaçmaya muvaffak olabilen bir çoban daha iki saat önce ağlaya ağlaya anlatmış… bütün hazır bulunanların gözleri yaşardığı bu esnada uzaktan bir gürültü, silah sesleri aksetti...

-Bulgar geliyor… Düşman geliyor…

Herkes birbiriyle vedalaşarak evlerine çekildi. Artık bir daha görüşmek, buluşmak ümidi kalmamış gibiydi!

-4-

Hafız Hüseyin Efendi kalbinde düşmanlara karşı büyük bir kin ve intikâm bileyerek, doğruca evine gitti. Kapılarını eyice kapadıktan sonra ikinci kattaki odaya girüb meydana bakan pencerenin yanına oturdu. Etrafında bir tüfek, iki tabanca, bir yığın da cephane vardı. O, bunları kaç gündür hazırlamış bekliyordu. Bu büyük yürekli,

(sayfa 101)

vatanperver Türk hayatının en son dakikalarında bile metaneti elden bırakmıyordu. Omuzlarını çöktüren musibet ve felâket yükleri kalbini bir kat daha genişletmişdi. O şimdi bir yanında Kur'an-ı Kerim, elinde mavzer, pencerenin yanında sâkin sararmış bekliyordu.

Biraz zaman sonra etrafında bir gürültü peydâ oldu. Kurşunların vahşi sesleri, ince feryâdkâr kadın nidalarına karışıyor, sarhoş ağızlardan çıkan vahşi bir şarkı, müstekreh, korkunç kahkahalarla beraber yükseliyordu. Vahşi gözlü, asker esvâblı neferlerle birer kasap gibi giyinmiş, kanlı çeteciler karma karışık ilerliyorlardı. Bir ordudan ziyâde bir vahşi sürüsüne benzeyen bu herifler, meydanın diğer tarafındaki evlerden erkekleri, kadınları çırıl çıplak çıkarmışlar, önlerine katmışlardı. Kimisi süngü kullanmaktaki maharetini göstermek içün önünde ki bir çocuğu saplıyor, bir diğeri kılıcını çıkarıp evlâdının felâketine ağlayan bir pederin başını uçuruyordu.

Bunları ve bunlardan daha şenî' vahşetleri gören Hüseyin Efendinin gözleri kanlandı; birden, evin iki – üç yüz adım ötesinde bir Bulgar neferinin zavallı Hacı Hüsrev Ağaya bir süngü sokduğunu görür görmez bila-ihtiyar mavzerin tetiğini çekti, ve başından vurulan me'lûn cani ruhsuz bir ceset halinde yere düştü. Bu cüretten şaşırmakla beraber kuduran caniler Hüseyin Efendinin evine doğru koşmaya, tüfeklerini boşaltmaya başladılar; fakat kahraman Türkün mavzeri durmaksızın işliyor, ve her kurşun bir Bulgar'ın hayatı bahâsına mal oluyordu. Vahşiler, geberen arkadaşlarının öcünü önlerindeki ma'sûm kadın ve çocuklardan, ihtiyarlardan alıyorlar, köye girer girmez başladıkları kasaplığa büyük bir şiddetle devam ediyorlardı.

Hüseyin Efendinin mavzeri durmaksızın işliyordu.. Fakat bu esnada kırk elli Bulgar kudurmuş bir halde evin kapısını kırarak o büyük yürekli kahramanı arıyorlar, "bu me'lûn Türkün derisini yüzmeli!" diye bağırıyorlardı. Heriflerin yukarı çıktığını ve oda kapısının birden kırılıp düşmanların kendisini yakalamak üzere odaya girdiklerini gören Hüseyin Efendi hiç temkinini bozmadı. Ulvi bir " yaşasın Türklük! Yaşasın İslâmiyet!" nidâsını dehşetli bir gürültü takip etti: Hüseyin Efendi elindeki bomba ile oradaki şakîlerin vücudunu uçurmuş ve bu suretle tam bir Türk gibi mertçe feda-yı hayat etmişdir.

Köprülüzâde Mehmed Fuad

-------**-------

-Hakiki Hikâye-

PEK MUHTEREM BİR ADAM

Geçen Senenin Nisan Ayında "Medine-i Münevvere"ye gitmişdim. Maksadım bu mübarek yerde birkaç gün kalarak Peygamberimiz efendimizi ziyâret idi. Bir gün çarşıya gezmeğe ve öteberi almaya çıktım. Harem-i şerif civarındaki caddelerden birinde dükkânları seyrederek yavaş yavaş gidiyordum. Küçük bir dükkânın camlı dolabında tesbihler gördüm ve bir tane satın almak istedim. Dükkânın sahibi Buharalı yahud Hiveli bir Türk idi. Daha ancak otuz, otuz beş yaşlarındaki bu genç adamın yüzünde bir nur, halinde bir sevimlilik vardı. Tesbihi istedim,

(sayfa 102)

ve fiyatını sordum. Bu esnada gözüm oradaki başka birtakım ufak tefek eşyaya ilişti. Ve dolabın bir tarafında on, on beş tane madenden yapılmış cep saatleri gördüm. O sırada da bir saate pek ihtiyacım vardı, çünkü benimki yolda bozulmuştu. Çok uğraştım işletemedim.

Tesbihi aldım ve sahibine "bu saatler iyi işler mi?" diye sordum, hemen cevap verdi:

-Hayır, iyi işlemezler.

Bu doğru cevaba şaştım. Ve dedim ki:

-Her tacir malını metheder, sen neden böyle söylüyorsun? Adamcağız bu sözüme güldü. Ve " ben rast söyledim. Yalan istemem. Saat sonra işlemezse yüzüm kara çıkmaz mı?" dedi.

Saatlerin bir kaçını çıkarttım, kurdum, kulağıma tuttum, işliyordu. Sahibine dedim:

-Bak hepsi işliyor

-Ben işlemez demedim. Doğru gitmez demek istedim.

Düşündüm. Doğru gitmez öyle mi? Demek ki iyi olmayan bir malı güzeldir ve eyidir diye yalandan överek satmaya bu adam yalancılık ve hilekârlık diyor. Birkaç kuruş kazanmak içün müşteriyi aldatmayı dinine namusuna yediremiyor. Zaten Peygamber-i zîşânımız efendimiz bize "E'd-dînü'l-muamele " buyurmuşlardır. Ben dükkânın önünde hep bu hakikati düşünürken bir müddet dalgın dalgın kaldım; ve halimize birkaç dürlü acıdım. Bu dinin asıl esası ahlak ve vicdan üzerine, aklıselim ve mantık temellerine konmuş iken bizim böyle perişan olmamız dine riayet etmediğimizdendir dedim. Ağlayacağım geldi…

Peygamberimiz bize "Din muameledir" diyor. Yani birbirinizle olan işinizde, gücünüzde, sözünüzde doğruluk eder ve Allah'ın huzurunda mahcup ve günahkâr olmayacak yolda muamele eyler iseniz o vakit dine ri'ayet etmiş olursunuz buyuruyor. Bu pek büyük bir hikmettir. Doğrulukla bu dükkân sahibi belki on beş guruş eksik kazanacak gibi görünür. Ama bu da yanlıştır. Çünkü onun doğruluğunu bilen her bilen kişi aldanmaktan korkmayarak ondan alışveriş eder. O vakit daha çok kazanır. Hem de Allaha karşı makbul olarak dünya ahirette aziz ve muhterem kalır. Doğruluk her hesaba uyan ve her vakit her yerde para eden en büyük sermayedir. Gelelim hikâyemize: bu doğru satıcıdan saatin fiyatını sordum, bir buçuk mecidiye dedi. Bir tanesini aldım ve tesbihle beraber parasını ödemek içün tacire bir lira verdim. Kendisinde bozacak para olmadığından lirayı mecidiye yapmak içün kaç dükkân öteden bir komşusuna gitti. Ben yalnız kalınca şu pek muhterem adamın doğruluğunu düşünmeğe başladım. Bu sağlam Müslümanlığa aşık idim. Derken elinde paralar geldi ve hesabı verirken:

-Ben yanlış hesap etmişim, şimdi gelirken düşündüm. saatin fiyatı bir buçuk mecidiye değildir. Yirmi sekiz guruşdur. Dedi. buna bir kat daha şaştım. Yüreğimde büyük bir duygu uyandı, gözlerim doldu. Bu pek muhterem adama dedim ki:

-Ben bu saati otuz guruşa kabul etmişdim. Sen neden sonra böyle dedin?.. cevap verdi:

(sayfa 103)

-Ben buna bu fiyatı koymuştum, şimdi yanlış söyledim diye niçün iki guruş ziyâde alayım. Bu iyi şey değildir. Ben böyle yaparsam sonra Müslümanlık nerde kalır. Ben hiç yalan söyler miyim? Bize doğruluk öğreten ve getiren Peygamber işte şuradadır. Ben sonra onun yakınlığına lâyık olur muyum? Bereket bundadır. Hz. Ebu Bekir'in dükkânını size gösterdiler mi? Benimki ondan daha büyük! Hâlbuki Hz. Sıddık orada doğrulukla zengin oldu. Sonra hepsini de fisebilillah sarf etti. Ah biz dürüst olsak hep âlemden daha zenginiz…" İşte bu pek muhterem adamı hiç unutamam. Bir daha görsem diye düşünürüm. Allah böylelerini vatanımızda çoğaltsın. Daha ne deyim bilmem ki…

Kızıltoprak Ali Suad

-------**-------

İ'tizâr – 11'inci sayımızda küçük hesabın büyük parası adlı yazımızın imzası "Ali Suad" iken yanlışlıkla "Ali Saadi" diye dizilmiş olduğu ma'û'l-i'tizâr bildiriliyor.

-------**-------

TÜRK SELAMLARI

Türkler bütün millî ananelerini unuttukları sırada Türkçe selam ve ihtiram tabirlerini de hatırdan çıkarmışlardır. Vaktiyle Arab selamlarını kabul etmişdik. Şimdi ise Frenk selamlarını taklit ediyoruz. Halk bu hususta da "münevver" namını verdiğimiz sınıftan ayrıldı. Münevverlerimiz "adiyo", "oruvuar" gibi Fransızca tabirleri kullanırken, halk " Allaha ısmarladık!", " sağlıkla kalın!", "uğurlar olsun!", "sağlıkla varın!", "hoşca kal!", "güle güle gidin!", kabilinden Türkçe selamlarını muhafaza etti. Halk lisânı tedkik edilecek olursa bu gün bir kısmımızın Arapça'dan, diğer kısmımızın Fransızcadan ödünç aldığı selam ve ihtiram tabirlerinin Türkçelerini bulabiliriz. Halkı tedkik ederken Türkmenlere, Kırgızlara hatta Yakutlara kadar gitmek iktiza eder. Bir taraftan salt Türkçe olan bu tabirleri aramakta olalım, diğer cihetten de hiç olmazsa Frenkleri taklit edenleri bir dereceye kadar memnun etmek içün "iyi gündüz!", "iyi gece!" gibi Fransızcadan göçürülmüş selam tabirlerini kabul edelim. Cenevre'de Türk çocuklarını mu'assır bir Türk terbiyesiyle yetiştirmekte olan "Türk yuvası" namındaki bir müessese dağıttığı bir sualnâmede diğer ehemmiyetli hususlar gibi bu mühim meseleyi de müttefikirlerimizden soruyoruz. Ümit ederiz ki lisan ve hayatımızın

millîleşmesini isteyen mefkûreci soydaşlarımız selamlarımızın Türkleşmesi kabil olmadığı takdirde hiç olmazsa Türkçelesmesine çalışacaklardır.

"Türk yuvası"nın sualnâmesindeki diğer maddeler hakkındaki fikirlerimizi de diğer sayılarımızda izah edeceğiz.

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ
-10-

Hayvan hissi ile insan duygusu arasındaki farkı görmek isterseniz mavi boncuklu tasmasından tutarak yedeği kara göz kuzusuyla insan yavrusunu kırlarda beraber seyrediniz. Kuzunun masum gözleri her şeye boş, ruhsuz bir bakışla bakar, onun düşündüğü yalnız midesidir. Güzel kokulu taze otlarla bir kere onu şişirdi mi artık cihan umurunda olmaz. Geviş getirip uyuklamaya başlar. Fakat beriki öyle mi? Her gördüğü şeye gözünü diker. Adım başında elinden tutan babasını durdurur, bir şeyler sorar. Her şeyi bilmek, anlamak ister.

Eflatun gibi eski, büyük bilgiçler insanla hayvan

(sayfa 104)

arasındaki farkı nafile yere arayıp yorulmuşlar… İşte ilk adımda göze çarpan en aşikâr fark, Yazık - Geçen öğüdümde de söylediğim gibi- bu farkı, insanlığın bu ilk nişanelerini biz kullanamıyoruz. Yavrularımıza dünyanın yükseltecek yollarını eyi, sağlık veremiyoruz. Sordukları şeylerin birçoğunu biz bilmiyoruz ki onlara doğru anlatalım. Bari bilmediklerimizi bilgiçlerden, kitaplardan öğrenip de öyle söylesek olmaz mı? Hayır, mutlaka yalan yanlış bir şeyler söyleyeceğiz, o ilk eşya derslerini faydasız masallara boğacağız. Hep bu hallerimiz! Sebebi, her şeyi bilir, anlar görünmek hevesidir. Görüyorsunuz ya ola da karşıda kibir ola da karşıda riya !!! Ey yalnız adı büyük insaniyet eyvah sana...

İnsan büyük görünmek hevesinden vazgeçse ne olur bilir misiniz? Başka hiçbir şey olmasa bile böyle herhalde küçülmez büyür, yükselir. Çünkü bu yükseğin yolu, zannettiğimiz gibi gökde değil, yerdedir. Kara topraklar, beyaz bulutlardan ziyâde belki nurlarıyla doludur. Üç bin yıl gökde nafile aranılan bilgiler bugün yerde görüldü. Gökdeki derin ilimlerin anahtarları beğenmediğimiz eski dünyanın kara bahtında bulundu. Fakat kime anlatırsak; kibirden eğilmeyen başlar hiç meram anlar mı? Halâ başı taşıyan ayağı hakir gö-

ren kimse hiç çekindiği şeyden hayır umar mı? Yüz binlerce yıldızı sağ elinin yanında acemi bir sol kol taşıyıp kuvvetini yarıya indiren mahlûk doğruyu kollamayı kabul eder mi?

Ciğerpare yavrusunu aldatmaya ka'il olur da yine riya gömleğini sırtından çıkarıp atmaz.

İnsanların olduğu gibi görünmeğe razı olacakları gün en büyük selamet bayramı olacaktır.

Öpülecek en değerli eller yalnız bildiklerini söyleyen koca elleridir.

Gel saf duygulu vatandaşım! Bugün düzelmesi mümkün olmayan büyük kaygılarımızı kısa keselim. Gelecek öğütlerimizde yine çocuklarımızın terbiyesiyle meşgul olalım, bunun ecri bize el verir.

Nice kocabaşlar beyin bu toprak eğer isterse o işleri de düzeltecek büyük kafalar meydana getirir.

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

İstihlâk-i Millî Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi

Yüreklerde kırgınlık veren bu günün acıları arasında yarının ümit meş'alelerini yakan küçük ışıklar parladıkça ruhlara necîb bir heyecan veriyor. Bu haftanın nuru da kadınlarımızın ufkundan doğdu. "İstihlâk-i Millî Hanımlar Cemiyet-i Hayriyesi"nin bir dikiş yurdu ve dükkân açmak üzere hazırlıklarda bulunduğu sevinçle işitiliyordu. Çalışkan ve memleketini seven hanımlarımızın bu hazırlıkları bitti. Geçen perşembe günü hem dükkânı, hem de altı gün devam etmek üzere güzel ve sevimli sergilerini açtılar. İlk üç gün hanımlara sonrakiler erkeklere ayrılmışdı. Bu kıymetli sergiyi, dükkânı gittik, gördük. Müslüman – Türk hanımlarının erkek kardeşlerine ibret ve şevk verecek çalışmalarının şu parlak neticesine hayran olduk. Osmanlı memleketinin her köşesinden gelmiş kumaşlar, örgüler, işlemeler, yine vatandaş elleriyle tanzim ve tertip edilmiş; güzelliği, nefisliği ve ucuzluğuyla her dürlü rağbete layık bir halde idi. Ecnebi mallarına avuç dolusu paralar döken zavallı vatandaşlarımızın takdir ve tercihini bekleyen bu seçilmiş güzellikler serginin her köşesini seyrederken göğsümüz iftihar ile kabardı ve ruhumuz muhterem hemşirelerimizin bu uyanık gayretleri huzurunda ta'zim ve takdir ile eğildi.

Halka Doğru

-------**-------

Resimli kitap -47'nci sayısı faydalı makaleler ile 29 Mayıs cinayetine (ait) 32 kadar resim ve daha otuz kadarda ayrıca resim ve tabloları havi olduğu halde çıkmışdır. Bu nefis mecmuayı kâri'lerimize tavsiye ederiz. Fiyatı beş guruşdur.

-------**-------

Celâl Sâhir **"Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı"**

-------**-------

(Sayfa 105)

HALKA DOĞRU

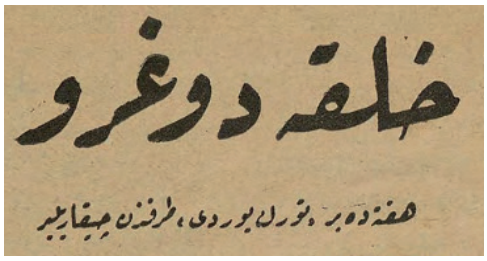

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 14	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 10 Temmuz 1329**

"Halka Doğru"nun Da'imî Yazıcıları

Halide Edip Hanım, Aka Gündüz, Akçura Oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyinzâde Ali, Hamdullah Subhî, 'Âkil **Muhtâr, Abdü'l-feyyâz Tevfîk, Ali Canib, Ali 'Ulvî, Galîp Bahtiyar, Kâzım Namî, Köprülüzâde Mehmed Fu'âd, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfîk, Memduh Şevket Beğler.**

-------**-------

Şiir: Bir Türk Yumurcağına, Feyzullah Sâcid * Na'ra, Galib Bahtiyar * Halkıyat 1: Başlangıç, GÖK ALP * Küçük Hikâye: Düğün, Nazım *Baba öğüdü -11, Abdülfeyyaz Tevfik)

-------**-------

Geçen yılın yaraları daha yüreğimizde onulmadan gelen " On Temmuz"un, milletin yanık bağrına şifalar ve teselliler getirmesini dileriz.

Halka Doğru

-------**-------

BİR TÜRK YAVRUCAĞINA

Masum kuzu! Müstakbelin yıldızı mı gözlerin?
O saf bakış milletin ruhu mudur, parıldar?
Önde, fakat, bilinmez bir kırıklık var, keder var:
Türk kovuldu Rumelinden… Bu mu yavrum kederin?
"Rumelinden Türk kovuldu!" Dedim, ruhun eridi,
Damla damla zehir oldu, gözlerine toplandı:
Parça parça ateş, sanki, yüreğime bağlandı;
Sen ağlama… Ağlayayım, haykırayım ben, şimdi!
Boynun bükük: büküldü mü Türk'ün demir bileği?
Milletinin yetimliği, söyle, yavrum sen de mi?..
Sende, yavrum, yetimliği… Sende, yavrum, dileği:
Büyü, güçlen, öç al çiğnetme şehit dedemi.
Ölüm gelip, yarın, beni bu dünyadan alınca
Gömüldüğüm toprakları düşman kanıyla boya:
Kuru, çıplak kemiklerim kan içsin doya doya!
Öç al, ruhum nihayetsiz uykusuna dalınca…
Kirpiğinden süzülen yaş, bak, toprağa döküldü;
Dökülsün, ki ondan aldın canı, kanı, bedeni!
Canın gibi sâkin, yavrum, sana canı vereni:
Bunda nice ten dağıldı, nice beller büküldü!..
Rumeli'yi kurtarınca toprağını öp, yavrum!
Sür yüzünü ıssız, garib taşlarına meşhedin!
Yerden gelen feryadını sustur Murâd şehidin!
"Balkan"ı yap düşmanlara çıkılmaz bir uçurum…
Git, kanayan bayrağına gözyaşını sil, kuzum!
Doya doya sarıl ona, seve seve kucakla;
Sarıl ona… Kefenin de olsa bırakma!
Kılıcını gözyaşınla bile, parlat, hazırla:
Yaş dökmeyi biliyorsun, kan dökmeyi bil, kuzum!
29 Haziran 1329 Kadıköyü

Feyzullah Sacid

-------**-------

(sayfa 106)

NA'RA

Hey hey! Adım, Hasan Toksabay, soyum öz Türk, kabilem Ak Doğanlı. Yedi ceddim Uluç oğlu Uluç. At sürdüm geldim er meydanına. Kargı çakam, na'ra basam, atalarımın şanını dökem sayam.

-------**-------

Hey… Kılıcımın suyunu Hind'de urdurdum. Kınını Çin-i Maçin'de işlettim. Öyle zağladım ki yüzü dönmeden yedi düşman kellesi uçurur, leke tutmazdan kanını süzdürür.

-------**-------

Kısrağım tozkoparan! Yelesine bin can kurban! Bir kişner ortalığı çöl eyler… öyle has hayvan ki ahu gözleri yalnız uğraş döneğinde yaşarır!!

-------**-------

Hey hey!! Biz kimiz bilir misiniz.. Yeryüzünü alt üst etmiş gün doğuşundan batıya kadarki çevrelere erlik bayrağı dikmiş! Sürmüş, basmış!. Kanını Yavuzların yoluna akıtmış Türk oğlu Türk.

-------**-------

Atlarımızın nallarını nice toprak sürttü… Kısraklarımızın kişnemesi nice yarlar çınlatdı… Davullarımız nice meydanlıklar gümletti. Baskın koşularında dalgalanan tuğlarımız batı güneşinden nice ateşler kopardı.

-------**-------

Bir aralar dünya bozuldu. İnsanoğlunda erlik, ağalık kalmadı. Er kişiler sakallarını incilerle bezediler… Kalkan kolluğu yerine bileklerine altın cevahir çember geçirdiler. Arlanmayı kaldırdılar. Tamu suyu ile kendilerinden geçtiler, casusları güldürdüler. Kalktık başbuğlarımızla yollandık… Hayasızlığı kanla yıkadık…

-------**-------

Hey! Birdir bir Çalab ancak… Yokdur gayri tapacak!!! Ulu Tanrı İslâm'ı bize armağan etti… Muhammed yalavacın kabrini gücümüze emanet etti… Sekiz yüz yıldan beri kanımızı İslâm'ın yoluna seyl ettik. Helal olsun ağalar!

Çocuklarımızla torunlarımızla uğraşır, Kâbe'nin taşına Muhammed'in kabrine el sürdürmeyiz.

-------**-------

Hey! Erlik bizim bayrağımız sanımız, kavga döngümüz toyumuz… Yurdumuz namusumuz, sırma saçlı bacımız, kanımız, özümüz…

-------**-------

Hey!! Aç kalırız, konuğumuzu ağırlarız.. Yurdumuza yolu düşen bay ve gedaya kapımızı açar, ocağımızı yakarız.. Zoru bizden aşağı olana el kaldırmayız.. Karımızın üstüne gül koklamayız. Bayrağımıza, başbuğumuza kellelerimizi kurban ederiz.

-------**-------

Beni cılız gördünüz kansız mı sandınız!.. Kemiklerim tenden ayrılsa, ateş saçan gözlerim yerlere dökülse göğsümdeki kanın son damlasını kızgın kumlar içse özümdeki yurt ateşinin tek kığılcımını bile söndüremezsiniz..

-------**-------

Heey!! Meydan okuyorum er diliyorum.. Kaltabanca üstüme çullanınız..Tek başıma bininiz çıkınız.. Beni bastırın,. çarmıha gerin, dilimi yüreğimi koparın, kanlarımı içün,

(sayfa 107)

Muhammed'in kabri, yurdumun yeşil ovaları, bacımın sırma saçları, oğlumun üzerine ahdederim ki Türk uşağını yolundan saptıramazsınız..

-------**-------

Heey adım!! Hasan Toksaboy. Soyum öz Türk.. Kabilem Ak Doğanlı, yedi ceddim Uluç oğlu Uluç; atalarımın ününü saydım, döktüm… Yok mu meydana çıkan.. Kulluğum başbuğuma 'ayan… Namerttir ardına bakan hey..

Galib Bahtiyar

-------**-------

HALKİYAT

(1)

Başlangıç

Her kavmin iki medeniyeti var: resmî medeniyet, halk medeniyeti. O halde kavimlerin medeniyetlerinden bahseden bir ilim olan "İçtimayat"ın halk medeniyetini tedkik eden bir şubesi de olmak gerek.

İşte kâ'ideleri yazılı olmayan ve ancak ağızdan ağıza geçmek suretiyle bir soyda uzayıp giden bu ananevî medeniyeti mütala'a eden ilme "Halkiyat" adı verilir.

Başka kavimlerde resmî medeniyetle halk medeniyeti o kadar açık bir surette ayırt edilemez. Türklerde ise bu ayrılık ilk bakışta göze çarpar. Türklerde resmi lisandan, resmi edebiyattan, resmi ahlâktan, resmi hukuktan, resmi iktisadiyattan, resmi teşkilattan büsbütün başka bir halk lisanı, halk edebiyatı, halk ahlâkı, halk hukuku, halk iktisadiyatı, halk teşkilatı vardır. Bu hadisenin sebebi, Türklerin, kendi müesseselerini yükseltmek suretiyle bir medeniyet ibda' etmek yolunda gitmeyip yabancı milletlerin müesseselerini iğtinam ve onlardan yapma bir medeniyet terkip etmeleridir.

Türk ruhu böyle bir uçuruma düşmemek içün Türklere ilk defalar bir takım sağlam duygular ilham etmişdi: Türk yalnız kendisini necîb görür, kendinden gayrıya (Tat) derdi.

Türkelerden herhangi bir kısım "Tat" milletleri taklit ederek Türklükten uzaklaşırsa onları da "Sart" tabiriyle kendisinden ayırırdı. Türkün kendine mahsûs bir medeniyeti var idi ki bunu "uygurluk" namıyla başka medeniyetlerden ayırt ederdi. Uygurluk ananelerine "Töre" nizamlarına "Tüzük", fıkhına "Yasa" adları verilmişdi. Türk kendi milletini "Kâinat" kadar müstakil gördüğü içün milletine ancak -bütün kelimesinden müştak olmak üzere - "Bodun" tabirini layık görebilmişdi. Türk taptığı yaradana " Türk Tanrısı" tesmiye eder, ve onu yalnız Türklerin i'lâ ve ihyasıyla meşgul görürdü. [Kültegin Kitabesi].

Türk vicdanının bu doğru mefkûreli ruhiyatına rağmen, Türk kavminin uluları (Divân) teşkilatı yüzünden millî ananeleri unuttu. Tatları medeniyetçe kendisinden daha üstün görerek taklit etti. Binaenaleyh Türklerin resmi seçmeleri (Sartlık) uçurumuna düştüler. Bereket versün ki halk seçmeleri şifahî anâneleri muhafaza ederek Türklüğü büsbütün izmihlâlden kurtardılar. Selçuklu tahtının münhal kaldığı bir sırada (Gıyaseddin) namında bir şehzâdeyi iclâs ederek hükûmet dizginini eline alan Karamanlı Mehmed Beğ'in ilk işi divân yaparak devletin resmi lisanı olan Farsîyi ve memleketin içtima'î dili olan Rumcayı yasak ederek Türkçenin resmi ve içtima'î lisan olduğunu ilan eylemek oldu.

(Necib Asım Beğ'in Türk Tarihi)

(sayfa 108)

Bu tarihî vak'a halâ Karaman Rumlarının Türkçeden başka bir dil bilmemelerini pek güzel izah eder. Osmanlı Türklerinin az zamanda şevketli bir saltanat kurmaları hükûmetin halk seçmeleri elinde olmasından idi. O zaman Enderun-ı Hümâyûn, acemi oğlanlar kışlası, paşa dâireleri namında üç amelî mekteb vardır. Bu mekteblerde Arap, yahud Acemin tahrîrî ilimleri değil,-Uygur Türklerinin sîyasî ve îçtîmaî tecrübelerden mütehassıl şifahî irfanları tatbik -tedris değil!- edilirdi.

İşte Lala Şahin Paşalar, Ferhad Paşalar, Özdemiroğlu Osman Paşalar sütûrda değil südûrda bulunan bu halk irfanıyla, Türk yasasıyla terbiye görmüşlerdi. Resmi bir mahiyeti hâiz medreselerden yetişen âlimler ve şâ'irler bu fevkü'l- beşer ve kendi zeamlarınca bilgisiz kahramanları kasidelerle medh ve tebcîl etmekten başka Osmanlılığa hiçbir hizmet etmemişleri, Hükûmet bu halk seçmelerinin [Tarîk-i Seyfî Ricalinin] elinden medrese yetiştirmelerine [Tarîk-i îlmî ricaline] geçdikden sonradır ki Osmanlılık merkez sıkletini gayb ederek yuvarlanmağa başladı.

Bu izahlardan anlaşılıyor ki bizi yükselten amilleri halk medeniyetinde, inhitata düşüren müessirleri de resmî müesseselerimizde aramak lâzım. Fakat şunu da unutmayalım ki bir milletin şifahî ananesiyle tahriri maârifi arasında bu kadar derin bir ayrılık açılırsa resmi medeniyet halkın bütün zekâlarını emerek halk medeniyetini büyük bir kansızlığa düşürür. Başka milletlerde halk ile resmi seçmeler arasında dâimî bir fikir ve duygu alışverişi vardır. Türklerde bu iki sınıf arasındaki münasebetler inkıtâ'a uğramış olduğu içün ne resmi ariflerde millî bir hassasiyet, ne de halk irfanında usulî bir intizam ve irtika mevcud olabilmişdir. Bu sebepten dolayı Türk halkı da yavaş yavaş gerilemeğe, Sartlaşmaya mecbur olmuştur. O halde Türk halkiyatını tedkik ederken bu inhitat hadiseleri de tedkik olunmak iktiza eder. Halkiyat sekiz mübahese tefrik olunabilir: halk teşkilatı, halk felsefesi, halk ahlakiyatı, halk hukukiyatı, halk bediiatı, halk lisaniyatı, halk iktisadiyatı, halk kıymiyatı.

Bu mübahisleri birer birer tedkik edeceğiz.

Gök Alp

-------**-------

Küçük Hikâye

DÜĞÜN

Mehmed çavuş köyümüzün oldukça hali, vakti yerinde ağalarındandır.

Sekiz sene kadar Trablusgarb'da askerlik etmiş. Bölüğünün zabiti Mehmed'i okutmuş, yazdırmış, çavuşluğa kadar çıkmış, işte çavuşluğu bundandır. Ağırdır ve halâ bir asker kadar vakarlıdır görgüsü de çokdur. Köyde çok vakit hükûmet

işlerini ona danışırlar. Kendisi askerdeyken validesi öldü; babası kahırlandı yataklara düştü; O ocak sekiz sene içinde âdetâ söner gibi oldu. Mehmed Çavuş askerden geleceği günler babası da ölmüştü. Tarla, çayır, çift, çubuk, evli olan iki kız kardeşiyle kendi arasında bölündü. Eline pek az bir şey geçmiş idi. O ev artık dağıldı, söndü. Mehmed Çavuş askerlikte maaşından, ta'yınından para artırmış; memlekete döndüğü vakit de de on maaş vermişler; bu para ile işini oldukça yoluna koydu, çift çubuk düzdü, çiftçilik içün yazılmış birtakım kitaplar getirtti, onlara baktı çalıştı, iki sene sonra köyde en az toprakla en çok kazanan Mehmed Çavuş olmuştu. Mehmed Çavuş iki sene sonra

(sayfa 109)

evlendi. Köylü onun evlendiğini güvey girdikten sonra duyabildiler. Ne düğün, ne davul zurna, ne davet. İmamla muhtarı köyün ihtiyarlarından birkaç kişi ile çağırtmış, aldığı kızın babasıyla görüşmüşler, nikâhı kıymışlar, köyün câmiinde yatsı namazını kılmış ve gerdeğe girmiş. İşte düğünün bütün olup biten şeyleri. Mehmed Çavuşu her işinde akıllı, tedbirli gören köylüler bunda yolsuz gördüler. "Cimri, hasis imiş;Yol, töre görmedi. Köylülerden bir lokma ekmeği esirgedi." dediler. Hele köyün kadınları bu işi tamam bir sene dillerine doladı durdular.

Bir sene sora Mehmed Çavuş karısına köyün kırağında [kenar] on liraya bir bağçe aldı. İşittik ki evleneceği vakit kayınatasına "Ben düğün falan yapmam. Buna siz kızınız içün birkaç guruş esirgediğime yormayınız. Düğünler, bu millet içün bir yıkımdır; düğünler yüzünden ne ocaklar söndü, ne evler yıkıldı, gördük; kuru bir nam kuru bir unvan içün evlenmeden, evini yıkan budalalardan olmayalım; Ben böyle düşünüyorum ve sanırım doğru düşünüyorum. Tutalım ki düğün yapacağız. Bizim gibi adamlar bir düğün içün bu köyde ne sarf ederler. Olsa olsa yedi, sekiz lira değil mi? Pek ala! İşte bu masraf içün on lira gözden çıkardım; fakat bununla kızınıza bir tarla, bir çayır yahud, manda, inek alalım onlara baksın. Alacağımız kârları biriktirir, birkaç sene sonra daha başka şeyler alırız. Bu daha karlı, daha akıllıca bir şey olmaz mı? Ben düğün edersem siz de kızınıza fazla elbise falan yapacaksınız; onlara da lüzûm yok sizden bir şey istemem." der, kayınatasını kandırır.

Bir sene sonra aldıkları bağçe meğer bu para ile alınmış imiş. Köyün kadınları Mehmed Çavuşun karısına on lira ile güzel bir bağçe alışına hep haset ettiler, yerindiler. Herkes kocasına: "Bak Mehmed Çavuş bir senelik karısına ne yapıyor?" diyor, alınan bağçenin düğün masrafından alındığını işitince şaşıp kalıyordu. Mehmed Çavuşun iki kızı bir oğlu oldu. Oğlu şimdi beş yaşındadır. Kendisiyle köyde en çok dost olan benim; Benden hiçbir sırrını saklamaz. Geçen gün bizim odaya geldi; Rengi kaçmış, benzi atmış, biraz da hiddetliydi, Ne var diye sordum.

Sorma kardeş, dedi; Bu kadınlar bu milleti yıkıp, yitiriyorlar. Bir haftadır ki bacı ile kavga ediyoruz. Ma'lum ya bizim oğlanın mekteb zamanı geldi. Bu gün inşallah mektebe vereceğim; ondan evvel sünnet ettirmek lazım. Ben sünnet düğünü falan yapanlardan değilim. Bir gün bir sünnetçi getirtip kestirmek istedim, fakat bir kere anasına haber vereyim dedim. Ev işine, hele evlâd işlerinde evin kadınıyla konuşmak lazımdır. Ben buna pek dikkat ederim. Fakat bazı kere de insanı pek kızdırıyorlar." düğünsüz olmaz, bir tek oğlumuz var, ben oğlumuzun düğünsüz sünnet olmasını istemem, yavrumun bana mürüvvetini göstermeyecek misin? Bana bir düğün yapmadığın içün köyde neler söylendi, bir sene kimsenin yüzüne çıkamadım. Köyün gelinleri, kızları bana güldü, eğlendiler, sanki bir yetim, bir sığıntı kızmışım gibi küçük gördüler, küçük gösterdiler. Şimdi de oğluma mı yapacaksın? Hayır, olmaz olmaz." Dedi, durdu. Şimdi yine o kavgada idik. Kendisine diyorum ki canım niçün böyle yapıyorsun, sana düğün yapmadığım seni sevmediğim, yahud birkaç guruşu esirgediğim içün miydi? Bak güzel bir bağçen oldu; Her sene iki, üç liralık mahsul alıyorsun, O sayede on koyunun, iki ineğin oldu. Köyde kimin karısı altı senede kendi kesesinden bu kadar mal alabilmiş? Ben bağçeye verdiğimiz on lirayı düğüne sarf etseydim o para şunun bunun kursağına,

(sayfa 110)

zevkine, eğlentisine gidecek, seninle, bana züğürtlükten bugün esneme düşecekdi. Şimdi oğlum için de böyle. Oğlana şimdi bir sünnet düğünü yapmak için hiç olmazsa beş lira lazım. Ben o beş lirayı davula, zurnaya, şunun bunun yiyip içmesine vereceğime; çocuğumun okuyup yazma masrafına veririm. Bak, köyde herkes benim sekiz sene içinde nasıl olup da bu kadar hal, vakit peyda ettiğime şaşıyorlar; sebebi hep benim okuyup yazmamdır. Allah razı olsun. Yüzbaşım beni Trablus da okutup yazdırmasa idi, ben çiftçilik hakkındaki kitapları getirtip onlara baka baka toprağı terbiye etmeyi öğrenmeseydim, bunlar olur muydu? Ben yirmisinden sonra okudum, yazdım. Oğlumuz şimdiden, beş yaşında iken mektebe başlarsa daha ileri gitmez mi? Söyledim, söyledim; fakat kime anlatırsın kardaş? Kadın kafası, Nuh dedi Peygamber demiyor. Bugünde ne derse beğenirsin. Sen kendi parandan vermezsen verme. Sarı ineğe beş altı lira verirler, onu satar çocuğumun düğününü yaparım demez mi? Bunun üzerine cinler başıma toplandı, bağırdım: - "Ben çocuğu kestirmekle Allahın bir emrini, Peygamberimizin bir sünnetini yerine getireceğim, böyle dinden bir şey için davul, zurna gibi israf safahat bir şeyi çaldıramam. Sonra başka düğünlerde olduğu gibi köyün gençleri benden kına isteyecekler, sonra rakı içecekler; Ben Allahtan korkarım. Bir sünnet için Allahın nehy ettiği bir şeyi yapıp, yaptırıp da güna-

ha girmem. Anladın mı? İşte söylüyorum sana bir daha bu yolda bir söz söyler, üstüme düşersen aramızda artık karılık, kocalık kalmaz, babanın evine çıkar gidersin." dedim ve çıktım.

Mehmed Çavuşun bu sözü beni şaşırttı, karısını çok severdi. Artık bir sünnet düğünü için, beş lira için altı senelik sevgili karıdan ayrılmaya kadar varmak da doğrusu haksızlık. Askerlikte sert alışmış hep ondan dedim. Fikrinden vazgeçirmek istedim, ben hemşiremle sizin aranızda meyancılık edeyim:

" - Yeğenimin düğününü ben yapayım kirvesi de ben olayım. Bu kadar dostluğumuz var, oğlun için birkaç lira sarf etmişim çok mu?" dedim. Mehmed Çavuş yüzüme dik dik bakmaya başladı, sonrasını indirerek nasihat edercesine dedi ki: "Kardaş, sen de halâ benim derdimi anlayamadın; ben birkaç lira gider diye düğün olmasın demiyorum; bu düğünler milletin başına bir derttir. Köylülerin verem gibi bir ince hastalığıdır. Canım sen bilmiyor musun bizim köyde kaç ev düğün yüzünden mahvoldu, gitti. Oğullarına acırım, sünnet düğünü yapıp da okutmaya para bulamayanlar mahvoldu, gitti. Ben oğlumu sessiz soluksuz sünnet ettirmekle bu köyden, şu düğün adetini kaldırmak istiyorum. Ben yapmazsam, sen yapmazsan öteki, beriki de yapmaz. Millet işte bir yükten kurtulur. Düğün masraflarından ötürü evlenemeyen ne kadar erkek, evinde kalan ne kadar kız var. Kızların, nihayet istediğine gönül verip kaçması, anasına babasına, yüz karası olması da bundan değil mi? Biz hep birbirimize bakarak, birbirimizle yarışarak bu dertlere düştük ve düşüyoruz. Artık yetişir. Akıllanmalıyız. Bak düşmanlar kapımıza dayandı; paramızı, neslimizi arttırmalı, çoğaltmalıyız. İntikam üfürükle alınmaz."

Mehmed Çavuşa böyle bir söz söylediğime pişman oldum. Bir hafta kadar gözüne görünmedim, utanıyordum. Dün haber göndermiş, ca'mi avlusunda beni istemiş, gittim.

Gülerek: "Buraya gel bakalım kirve ağa, şimdi hoca efendi ile köyün mektebini gezdim. Sıra yok, yazı tahtası berbat. Damın üzeri bozulmuş, yağmurlar da mektebe damlıyormuş

(Sayfa 111)

Hasan Ustayı çağırdık, bütün masraf altı lira tutacakmış. Ben bu paraları vereceğim, sen de oğlumun kirvesi değil misin? Düğüne edeceğin nezareti bu işe yapacaksın, ben bunu sana bırakmazdım. Fakat bu günler tarlalarda biraz işim var. Sen bu işi gör kardaşım." Dedi ve bana altı lira teslim etti.

Meğer geçen gün bana anlatdığı kavgadan sonra karısı korkmuş, biraz ağlamış mızmızlanmış, nihayet ne yaparsan yap demiş, o da hemen bir sünnetçi getirerek çocuğu sünnet ettirivermiş. Üç güne kadar oğlan gezecekmiş bile.

Mektebi bir kerede beraber gezdik. Hakikat pek harap zavallı çocuklar; o kış kıyamette burada nasıl okusunlar.

Mehmed Çavuş'a dedim ki: " Ben oğlunla kirve olsaydım; üç dört gün işimden olmakla beraber biraz, çok para da sarf ederdim; öyle değil mi? Bu âdettir. Şimdi bana yalnız işin üstünde durmak düşüyor bunu istemem."

Eliyle arkamı sığadı; sen bunları güzelce yaptır; alacağın keresteyi, çiviyi, camları ucuz alırsan tüccardan kazanacağın para da senin mektebe hizmetin olur. Mekteb düzeldikten sonra açar bir soba alırsan bu da kirve hakkı olabilir dedi. Ben de kabul ettim.

Yarın işe başlayacağız; Cum'a namazından sonra câmi avlusunda toplanan cema'at Mehmed Çavuş'un mektebe olan iânesini duydular. Ben sünnet meselesini evvelinden âhirine kadar anlatdım. Herkesten bir sukût. Evet hep sustular. Çünkü delikanlılar bir kına gecesi kayıp ettiler. Davul zurna ile hora tepmeden oldular. Onun için kızdılar, sıkıldılar.

İhtiyarlarsa niçin bilmem zâti mektebi istemiyorlar. Mekteb dedin mi kaşlarını çatıyor, başlarını çeviriyorlar. Kendileri câhil kalmış da onun için galiba yahud para isterler diye korkuyorlar.

Bir de fena bir huyumuz var, hiçbirimiz millet işine bakmayız, mektebe, câmi'e, köprüye, hayır, hayrâta para vermeğe gelmeyiz; bir kimse bu yolda çalıştı mı? Onu da çekemeyiz.

Görüyorum ki Mehmed Çavuş'un dediği olacak. Köyden şu sünnet düğünü derdi kalkacak, ben işi anlatıp bitirdikten sonra Sarracların Memiş, eğildi de kulağıma dedi ki:

"Mehmed Çavuş'un bu işini sizin bacıya söyle de bizim eve duyursun, ben de Süleyman'ın sünnetinden kurtulayım. On yaşına geliyor çocuk düğün olsun diye hâlâ sünnet ettiremedim. Bizim de valide söz anlamıyor, gözlüyor ki bir sene mahsul iyi gelsin de elimize geçeni sarf edelim. Ne yaparsın kardaş o da işte olmadı. Bizde ise oğlan da evlenecek hale geliyor."

Nâzım

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ

-11-

Câhil kalmış, küçük düşmüş milletleri kurtaracak şeyin [yeni terbiye] olduğunu ne kadar tekrar etsek yeri vardır. Evet yeni ve doğru terbiye, uyuşmuş damarları uyandırır. İçinde dolaşan soğumuş kanlara

(sayfa 112)

taze bir sıcaklık verir. Kanları böyle sıcak, böyle coşkun olan milletlerin alınlarında hiçbir leke kalmaz. Dikkat ediniz soğuk kanlardan ikbal de kaçar, tenbel milletlerin tali'leri de yaver değildir.

Kızlardan, kadınlardan başlayıp çocuklarımıza o elleriyle aşılatacağımız

(Yeni Terbiye)nin hayırlı temellerinden bir kaçını size evvelki öğütlerimde anlatdım. Bu gün de pek mühim [çocukları korkuya alıştırmamak] keyfiyetini yazacağım.

Analaren, babaların, hocaların, yeni terbiyenin bu kanununa çok dikkat etmesi lazımdır. Zira çocukları korkutmaktan fayda beklemek gibi iz'ansızlık olamaz. Bu yanlış terbiye zannedildiği gibi ne evlerin, ne mekteblerin bu günkü rahatını meydana getirir; ne de iş hanelerin; kışlaların yarınki selametini hazırlar.

Ey hemşeriler! Zavallı yavruları (dev)lerle, (cin)lerle korkutur iseniz, fikirlerinde doğruya karşı uyanan ışığı söndürür, yerine hayalin siyah gölgesini sokarsınız. Artık böyle zavallılar hayatta doğru düşünmek, göğüs germek hâssasından mahrumdurlar. Bir de bu hayâlâtlı korkuya 'ahlâkı bozan dayaklı, tekdirli örgüntü de ilave olunuyorsa artık (Allah) imdât eyleye, o zehirli kafalara mümkün değil nurlu bilgiler tesir edemez. Böyle büyütülmüş biçareler dinlerinin yüksek, temiz, emirlerini bile bir parça hayâlâtla bulaştırmadıkça hazmedemezler.

Böyle zulüm, dayak, azar, içinde gözlerini açan yavrulardan artık dünyaya ve âhirete yarar hiçbir şey beklenemez. Böylelerin işi câhil ana, babalardan aldıkları çirkin âdetleri kendi evlâtlarına aşılamaktır.

***

Ey analar, babalar, hocalar: ehemmiyeti pek büyük olduğu için bir daha tekrar ediyorum. Dikkat ediniz. Mini mini yavruları korkuya alıştırmak millî cinayettir. Gözünüzü açınız evvelki gibi meydanı boş bularak bu ahlâk cinayetlerini yapmazsınız zira artık milletin görür gözü, işitir kulağı, eyice yanmış cânı var.

İnanınız, çocukları korkutmaktan hiçbir fayda gelmez, onlar büyüklerini korktuklarından değil, sevdiklerinden saymalıdır. Ufak bir yaramazlık için dövülüp, sövülen ve hocasından nefretle kaçan yavruların daha o yaşta saf duyguları bozulur. Ya yalancı yahud abdal olmaktan yakasını kurtaramaz. Hiddetle dayakla önü alınamayan fenalıkların, güzellikle, nasihatle önlerinin alındığı çok tecrübe edilmişdir.

Çocukların pek tab'ii hakları olan, oyunlarına, ve tatlı patırtılarına karışmamalıdır. Yavrusunu (bezden bir bebek) gibi köşede oturtmak isteyen anadan babadan büyük düşman olamaz. Böylelerine evlâtları her zaman isyan eder, dayağı yedikçe huysuzlukları eksilmez, artar.

Yalnız, muzır bir şey yapmak istedikleri zaman üşenmeyip o şeyin fena olduğunu anlayacakları bir dil ile söylemeli. Yoluyla verilen nasihatleri çocuklar pek güzel anlar ve arzularınıza seve seve uyarlar.

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

Celâl Sâhir **"Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı"**

-------**-------

(Sayfa 113)

HALKA DOĞRU

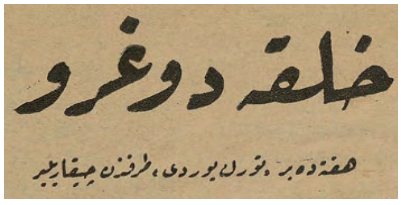

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 15	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 10 Temmuz 1329**

"Halka Doğru"nun Dâ'imî Yazıcıları

Halide Edip Hanım, Aka Gündüz, Akçura Oğlu Yusuf, Ahmed Ağayef, Tevfik Nureddin, Celâl Sâhir, Hüseyin Zâde Ali, Hamdullah Subhî, 'Âkil Muhtâr, Abdü'l-feyyâz Tevfîk, Ali Canib, Ali 'Ulvî, Galîp Bahtiyar, Kâzım Namî, Köprülüzâde Mehmed Fu'âd, Gök Alp, Mehmed Emin, Mehmed Ali Tevfîk, Memduh Şevket, Nâzım Beğler.

-------**-------

(Şiir: Öç, Celâl Sâhir * Köylülere Vaazlarım: Tembellik En Büyük Günahtır * Turan Yolu, Ali Canib * Memleket Hikâyesi: Onbaşı Ali'nin Gördükleri, Ali Suad * Görücü ve Tosun, Nâzım)

-------**-------

Şiir

ÖÇ

-3-

Ey Edirne, ey güzel yurt, aylar var ki hicrânın
Bir onulmaz yara gibi bağrımızda kanardı,
Gündüzleri tutuşturur ruhumuzu bir yangın,
Geceleri rüyalarımızda kal'aların yanardı…

Yangın söndü, gün açıldı, parçaladı zulmeti;
Sen bizimsin, Ey Edirne, ey Rumeli cenneti!
Söyleyiniz, ey melekler, "Nef'i"ye;
Yazsın güzel Edirne'ye methiye.

Altı yüzyıl Rumeli'ye hâkim olan Türk adı
Silinecek, Avrupa'da son ışığı helâlin
Sönecekdi.. Fakat hakkın adaleti parladı,
Aydınlatdı, çehresini bu karanlık hayâlin…

Yangın söndü, gün açıldı, parçaladı zulmeti;
Sen bizimsin, Ey Edirne, ey Rumeli cenneti!

Haber verin kan ağlayan "Sinan"a:
Sultan Selim kavuşuyor ezana.

Mazlumların âhı hakkın göklerine yükseldi,
Kanlı eller rahmetinin kapısında açıldı.
Ey Allah'ım! İntikamın gecikmedi, tez geldi,
Alçak düşman üzerine gazapların saçıldı…
Yangın söndü, gün açıldı, parçaladı zulmeti,
Sen bizimsin, ey Edirne, ey Rumeli cenneti!
Müjdeleyin ey melekler, "Murâd"ı:
Payitahtı düşman elde kalmadı.

Temmuz 1329

Celâl Sâhir

-------**-------

Köylülere Vaazlarım: -2-

TENBELLİK EN BÜYÜK GÜNAHTIR

Mümin kardeşler,

Bu haftaki vaazıma başlamadan evvel size ufacık bir hikâye anlatacağım; her köyde her mahallede olduğu gibi bizim mahallede de pis, karanlık bir kahve var. Birçok gençler, ihtiyarlar işlerine güçlerine bakmayarak vakitlerini hep orada iskambil ve tavla gibi oyunlar oynamakla,

-------**-------

(sayfa 114)

Turânın Yolu

Ovalar uyurken tan yeri atdı;
Gecelerden korkan, gizlenen şeyler,
Doğduğu gölgelerden hep birer birer,
Seherin nuruna biraz ruh katdı.
Karşımdaki dağlar büyük, kat katdı;
Çıktım, çıktım… Düşer gibiydi her yer.
Dedim: " Yükselişler böyle ise eğer,
Alçaklarda beni neler aldatdı?
Dağlar cevap verdi, dedi: " Türkoğlu,
Daha çık, yukarıda baş döndürücü
Uçurum da olsa yener Türk gücü!"
Çıktım, çıktım; güneş büsbütün doğdu,
Altın saçlarıyla zulmeti boğdu:
Göründü karşıdan Turânın yolu!...

Kadıköy, 15 Temmuz 1329
Ali Canib

-------**-------

Bir birlerini gıybet etmekle geçirirler. Bu son bozgundan sonra genç, dinç, pehlivan yapılı bir takım muhacirler de bizim mahalleye geldiler, civarımızda bir câmi'de oturmağa başladılar. Zavallılar pek acınacak bir halde sefil, perişan buraya geldikleri içün hükûmet çoluk çocuklarını aç bırakmamak içün onlara biraz aylık bağladı. Eğer o genç, dinç muhacirler İstanbul'da kendilerine birer iş bulup alınlarının teriyle çalışmağa başlasalardı hem çoluk çocuklarını daha iyi

bakarlar, hem de hükûmetin Beytülmal-i Müsliminin parasını haksız yere aylarca almazlardı. Hâlbuki bizim mahalledeki muhacirler öyle yapmadılar: İrtesi günden mahalle kahvesine düştüler. Şimdi sabahtan akşama kadar iskambil, tavla oynamakla vakit geçiriyorlar. Bir gün artık dayanamayarak onlardan birine sordum: "Niçün böyle tenbellik ediyorsun arkadaş? Böyle boş oturacağına bir iş yapıp para kazansan, çoluğuna çocuğuna sıkıntı çekdirmesen, olmaz mı?" Dedim. Adamcağız bu sözlerimden galiba bir az sıkıldı: "Memleketimizi düşman aldı, şimdi bizi hükûmet besliyor, Allah kerim. Elbet rızkımızı verir." Dedi.

(sayfa 115)

Ey Müslümanlar, ey Allah'ın sevgili kulları!

Bundan sekiz dokuz ay evvel muharebe başladı, dört devletle cenge tutuştuk. Devletimiz bizden yardım istedi, gönüllü istedi, para ve zahire istedi. Hiç birimiz devletimize yardım etmedik. Kendi rahatımızı bozmadık. Hâlbuki düşmanlar ellerinde avuçlarında ne varsa hep devletlerine verdiler, top, tüfek, zırhlı aldılar, zengini, fukarası yediden yetmişe kadar askere gittiler. Onlar daha senelerce zaman evvel bizimle muharebe etmeyi akıllarına koymuşlar, hazırlanmışlardı. Biz bunu bildiğimiz halde aklımızı başımıza almadık. Donanma yapmak, zırhlı almak içün üç seneden beri her tarafta para topladık, bir iki zengin Yunanlının Yunan devletine verdiği para kadar para bulamadık. Çünkü zenginlerimiz keselerinin ağzını açmadılar. Çünkü onlar da Müslümanlık yokdu, Fakat sonra ne oldu? Bulgarlar, Yunanlar, Sırplar geldiler, onların paralarını, çitliklerini, zahirelerini, sürülerini aldıktan sonra evlâd u ıyâllerinin ırzına da geçtiler.

Hristiyanlar bizi ezip yok etmek içün çalışıp dururlarken biz ne yaptık? Köy kahvesinde tenbel tenbel oturduk, ötekini berikini gıybet ettik. Çocuklarımız mektebe yollamadık, gazete, kitap okumadık, dinimizi, Müslümanlığımızı unuttuk. Allahü Teâlâ'ya isyan ettik. Sonra bozgun başlayınca yine eski tertibimizi bozmadık, yalnız "Allah düşmanları mahvetsin" diye boş boşuna dua ettik. Ey Allah'ın gafil, câhil kulları! Cenab-ı hak Kur'an-ı Kerim'de ne buyuruyor bilir misiniz? "Bir Hristiyan milleti el birliğiyle kendi yurdlarının eyiliğine çalışırsa, onları Hristiyan oldukları içün mahvetmek Allah'ın adaletine yakışmaz." diyor. Sonra da Müslümanlara: "Ey Müslümanlar! Düşmanlara karşı en yeni, en güzel toplar, tüfekler, zırhlar alınız, bütün varınızı yoğunuzu ona sarf ediniz." buyuruyor. Hâlbuki biz Müslümanlığımızı bilmediğimiz içün bunları anlayamadık. Hristiyanlar çalışıp çabalıyıp kendi devletlerine zırhlılar, toplar, tüfekler satın alırken biz uyukladık. Bir lokma ve bir hırka ile kana'at ettik. Buna kana'at değil miskinlik, tenbellik derler ki dinimiz onu haram etmişdir. Biz bugün düşman-

larımıza karşı koymak içün her şeyden çok paraya muhtacız. Peygamberimiz Efendimiz bugünleri ta bin üç yüz sene evvel haber vermiş. Bir hadis-i şerifinde buyuruyor ki: " Ümmetim öyle bir zaman görecek ki hem dinini, hem dünyasını kurtarmak içün paraya muhtaç olacak." Ey Müslümanlar, işte o günler geldi. Artık biraz da insan-ı Müslüman olmaya bakın.

Eski Müslümanlar hiç bizim gibi değillerdi. Onlar dinlerini bilir ve ondan dışarı çıkmazlardı. Daha sağ iken cennet ehli oldukları Peygamberimiz tarafından kendilerine bildirilen İslâm büyükleri arasında Hz. Osman, Hz. Ebubekir, Hz. Talha hep zengin idiler. O zaman düşmanlara karşı açılan muharebeler o zenginlerin verdikleri paralarla yapılırdı. İşte görüyorsunuz ki bugün para kazanmak, sonra o para ile zırhlı, top, tüfek almak, mektep açmak, yol yaptırmak Müslümanlar içün âdeta farz demektir. Dünyayı bırakarak yalnız ahirete bakmak iyi bir şey değildir. Hazret-i Peygamberimiz Efendimiz, para kazanmanın Allah yolunda cihad demek olduğunu söyledikten sonra, ayrıca, "İslâmların en hayırlısı dünyasını ahretine veya ahretini dünyasına feda eden değil, hem dünya ve ahret içün çalışandır." buyuruyor. Hz. Ömer el-Faruk da tenbellere bu nasihatı ediyor: "Hiç biriniz rızk aramaktan geri durarak yalnız dua ile yarabbi bana şunu ver demeyiniz. Çünkü gökten ne altın yağar, ne de gümüş!"

İşte, ey mü'min kardeşlerim, bu kadar ayet ve hadisten

(sayfa 116)

sonra artık doğru yolun nerede olduğunu görmüşsünüzdür. Artık delâletten, tenbellikten vazgeçin, dininizi öğrenin, birbirinizle hoş geçinin, gece gündüz demeyip çalışın, dünyada dini, milleti, vatanı içün çalışan bir adamı cenab-ı Hakk yarın ahrette elbette aziz edecekdir.

-------**-------

Memleket Hikâyesi

ONBAŞI ALİ'NİN GÖRDÜKLERİ

Burusa'ya civar köylerin birinden Ali askerlikle Yemen'e gitmişdi. Orada iki sene kaldıktan sonra (Basra) ya nakleden yüzbaşısı Salih Efendiyi bir türlü bırakmayarak beraber gitmek içün kumandana yalvardı. Ali, yüzbaşısını pek severdi, ondan ayrılırsa Yemen'de tek başına kalacak sanırdı. Çünkü Ali çalışkan ve çok sadık idi. Yüzbaşı pek cesur ve askerine iyi bakar terbiyeli bir zabit idi. Ali'nin Basra Kolordusu'na geçmesi yolunu buldular. Bir gün yüzbaşıyla beraber yola çıktı. (Şab Denizi) kenarında Yemen Vilayeti'nin iskelesi olan (Hadide)'den

vapura bindiler. Umman Denizi'ne doğru yollandılar. (Ceziretü'l-Arab)ın cenûb sahillerini dolaşarak Basra Denizine döndüler. Vapur burada (Maskat) Sultanlığı'na uğradı. Buraya tam sekiz günde gelmişdiler. Sonra iki gün daha yürüdüler. (Bahreyn) adasına geldiler. Buradan karşıda Acem ülkesi taraflarına gittiler. (Bender-i Buşeyr) adasındaki memlekete uğradılar. Sonra İrtesi günü (Şatt) nehrinin denize döküldüğü yere yaklaştılar. Vapur birkaç saat sonra o koca tatlı denizden içeri girdi. Sekiz on saat daha gidince (Basra)'nın önüne geldiler. Bu yol Ali'ye çok uzun geldi. Ama yeni yeni memleketler gördüğü içün seviniyordu.

Basra'da hemen bir hafta kalır kalmaz Yüzbaşı Salih Efendi (Necid) kıtasına me'mûr oldu. Yine vapura binerek geldikleri yola döndüler ve evvelce uğradıkları (Bahreyn) adasına geldiler. Oradan Celbus dedikleri bir yelken kayığına binerek on saatte Necid memleketinin iskelesi olan (Acir)'e vasıl oldular. Ali burasını beğenmedi. Büyük bir han ile yanıbaşında bir kaladan başka bir şey yokdu. Ötesi hep kum çölleri idi; ne bir ağaç, ne bir yeşil ot hiçbiri yokdu. İçtikleri su bile kuyudan çıkardıkları tuzlu bir su idi. Fakat Ali böyle şeylere aldırmazdı. Sevdiği zabiti ile beraber bulunmak onun içün büyük bir rahat idi. İrtesi günü Necid'den gönderilen bir süvari müfrezesiyle yük çektiler ve ucu bucağı yok gibi görünen kum çöllerine girdiler.

İşte Ali'nin gördüğü şeyler asıl bundan sonra başlar.

Ali Necid'de de iki sene kaldıktan sonra istibdal olarak Burusa'daki güzel karyesine gelmiş ve anasına kavuşarak güz aylarının yağmurlu bir gününde komşularını odasına toplamış, ve lakırdıya dalmışdı.

Ali onlara Necid memleketini anlatıyor ve diyordu ki:

"İskeleden hayvanlara ikindi üstü bindik. Birkaç kum bayırlarını çıkarak çöle girdik. Hayvanların ayakları kuma gömüldükçe geri geri gidiyor sanırsın. Biraz sonra akşam oldu. Çölde yatacak idik.

Önümüz hep bitmez tükenmez kum tepeleri idi. Yalnız bir yerde sekiz on yabani hurma ağacı gördüm. Ondan sonrası hep kum, hem de sarı bir kar yağmış da rüzgârla birer tarafa savrulmuş ince kum yığınları ile dolu idi. Burada kumlar rüzgârla yürür ve tepeler yerlerini değiştirir imiş. Bu sebebden burada hiç yol yokdur. Gideceği yeri bedevî Arap kılavuzları bilirler

(sayfa 117)

ve yıldızlara bakarak sağa mı sola mı nereye gideceklerse anlarlar.

İrtesi sabah erken yürüdük. Akşama kadar yine düz ovalarda ve en ziyâde kum tepecikleri arasında kâh yüksek kâh alçakta gittik. Sonra karşımıza birdenbire hurma bağçeleri çıkıverdi.

Yanımdakine sordum "Burası Necid'dir." Dedi. Bağçelerin arasına girdik. Etrafları hep çamurdan ve çitten alçak duvarlı bir bağçeler de bitmiyordu. Bazı yerlerde ufak tarlalar var idi. Bağçelerin içinden su akıyordu. Suyu görünce bizim taraflar aklıma geldi. Bir def'asında hemen hayvandan inerek suya koştum, parlaklığına imrendim. Bir avuç içeyim derken baktım ki su ılıktır. Güneşte eyice ısınmış gibi bir su. O vakit çok acındım. Eyvah dedim bizim soğuk sular burada yokmuş; Üç saat sonra kasabaya girdik. Dar sokaklardan, penceresiz evler önünden geçerek (Berahe) dedikleri kışla meydanına vardık. Etrafımız hep kal'a duvarlarıyla çevrilmişdi. Orada hiç hemşeri bulamadım. Kastamonu'dan iki nefer var idi. Geri kalan hep asker Bağdat'tan Arap askeri idi.

Dinleyenlerden biri Necid'deki ekinlerin ve ahalinin işini gücünü ve yediği içtiğini sordu, Ali içini çekti, anlatmaya başladı:

- "Kardeşim bu toprakların hususiyetine şaşarsın. Nerede şimal tarafları nerede o topraklar. Ama orası fena mı diyeceksin; yok sözüm o değil. Yüzbaşımın dediği gibi padişah bir, ülke bir, devlet bir, millet bir, orası da bizim devletin malı, hem hep aşiretlere devlet hükmeder. O memleket de Osmanlılığın yurdu. Bizim ona fena dememiz yakışmaz. Diyeceğim şu ki orası zordur. Sıcak cehennem gibidir. Hep ne gelirse hurma ağacından, ekmeği hurma, Taamının girişi hurma kütüğü, ocağın odunu hurma dalının dibi, hasırı sepeti hurma dalının incesi, yatdığı pike mi, kerevet mi nedir; hurma dalından kafes, kullandığı ip hurma lifinden bükülmüş. İneklere hurma çekirdeğini suda ıslatır, yedirir. Kendi ekmek yerine günde belki iki üç okka hurma yer, azıcık buğday ekerler, o da pek za'yıf mahsul verir. Belki bire dört beş! Bunu Ramazan'a saklarlar. Bundan en sevdikleri keşkek yemeğini biraz deve etiyle pişirirler. Başka vakit pirinci suda haşlayıp hurma ile katık ederler. Hem daha neler? Kuru bir balık gelir, çok ucuzdur, fukara yiyeceğidir. Ben görmedim ama işittim ki bu balığı havanda döver üstüne soğan doğrar ve limon sıkarlarmış. Böyle yemek işittiniz mi? Arpa hiç çıkmaz, yonca boldur. Bizim alayın top ve süvari bargirlerine ta Basra'dan arpa gelir. Sütlü ineklere de o dediğim balıktan yedirirlermiş. Askerin yediği tandır ekmeğinden başka memlekette ne fırın ne de ekmek hiç yokdur. Suyu çok ağırdır. Testide soğumazsa içerken kurşun gibi iner. Kasabadan az çıkınca yine çöl başlar. Bilenlerden sordum "çölün boyu bir haftalıktır" dediler. "Necid" böyledir ama asker yoksulluk hiç bilmez. Eti, ekmeği, zerzevatı, pilavı hep başka yerlerdeki gibidir. Hurmayı çerez diye yeriz. Onlar haftada belki azıcık deve eti bulurlar. Hele o çölün Arabları. O güneşde, günde onbeş saat yürürler. İçerilerde ne yerler var imiş. Oralardaki sular hep tuzlu imiş. Yarı deve sütü karıştırmadan içemezlermiş. Çöller ta Yemene kadar dayanır diyorlar. Dünyadan habersiz adamlardır. Bir saz çalmak bir türkü söylemek bilmezler. Nerede o bizim tarafın şenliği…"

Dinleyenlerden biri "Arpa çıkmayan memleketi ömrümde

(sayfa 118)

bugün işittim." Diye mırıldanırken öteden Ali'nin dayısı Yunus Çavuş doğruldu, yüreği taşkın bir halde gözlerini açarak dedi:

- Oğullar, kardeşler. Şu dinlediğinizden ne anladınız bakalım? Ben çok hisse kaptım. Memleketim, yurdum gözümde büyüdükçe büyüdü. Oradakiler ne çekiyorlar bir kere düşünün! Sonrada biz şu memleketin kıymetini bilmeyiz. Mahsulü kolay alınca kolay da elden çıkarırız. Allah her şey veriyor. Çok şükür bin şükür ama hesab bilmeyiz. Bir de gurbet hasret bilmediğimizden midir, nedendir; hemşeriyi hor görür, birbirimizle uğraşırz. Vallahi ben Ali'nin sözlerini dinlerken kendimi orada gibi sandım. Bundan evvel Ali bana anlatdı, oranın çiftçisi çok fakir imiş. Bağçelik yer az imiş, herkese yetişmezmiş. Ahalinin yüzde doksanı gündelikçi imiş. Günde dört okka hurmaya çalışırmış. Hurma'nın okkası da yirmi paraya… Hey gidi memleket hey! Memleketimiz dağ olursa sebebi biz, bağ olursa yapanı yine biz. Çalışmazsak, şimdikinden daha güzel, daha iyi şeyler düşünmezsek yazıklar olsun bize. Bak şu "Necd " mi neresidir, oradakilerin güçlüğüne bir de bizim şu güzel yerlere çöl mü, ılık su mu dedik? Hey gözünü sevdim Akpınar! Buz musun, ab-ı hayat mısın mübarek!..

Buğday, çerez, süt, yoğurt, daha ne istersin? Çalış hesaplı yaşa, doğruluktan ayrılma, komşu nu kardeşin bil. Bak o vakit ne bereket, ne rahat görürsün. Aferin oğlum Ali! Bize şunları sırası geldikçe hep anlat, biraz gayret alalım. Ah bu memleketimizi biz bütün candan yürekten daha başka dürlü sevelim derim. Yalnız karnımızı doldurup efelik satmakla değil, gece gündüz çalışmak ve nasıl iyi çalışılırsa öyle yapmakla daha ileri gidelim. Zengin olalım. Ne dersin Ali, hakkım yok mu?..

Hep dinleyenler sessiz kaldılar.

Ali, "Böyle yerde işimizi bilmezsek nankörüz." dedi.

Ali Suad

-------**-------

Hikâye

GÖRÜCÜ VE TOSUN

Size ilkin bizim tosunu anlatayım. Orta boylu, yirmi beş yaşında, buğday benizli, ablak, bir delikanlı yüksek, yakışıklı bir gerdanla omuzlara yapışık yuvarlak gülle gibi dolu, demirden bir kafa lekesiz, açık bir alın. Gür samur kaşlar altında uzun, uçları yukarı kıvrık kirpikler, bunların içinde bir çift ela, şahin göz, eti yanaklara doğru, uçları uzamış kumral, gümrah bıyıklar altında vakarlı bir ağızla kıvrık, kemikli bir çene.

Sonra geniş yağrılı bir beden, dolgun bileklere bağlı arslan pençesi gibi kuvvetli eller; bedenin üstüyle altını birbirinden ayıran inceden bir bel, kemikli kalça, gür, gürbüz baldırlar.

Tosun yiğit olduğu kadar yumuşak huyludur, merhametlidir. Bugün bir kadına, yahud bir çocuğa fenalık eden bir adama bakarsınız yumruklar, ezer arslanlar gibi kükrer, homurdar, ateşler püskürür. Öbür gün ihtiyar bir kadının elini çocuklar gibi öper. Dul bir kadının çektiği yoksulluklara acır, sızlar, yetim bir çocukla çocuk olur, âdeta onunla oturur oynar ve bazende ağlar.

Tosun on sekiz yaşında Amerikaya gitmişdi. On

(sayfa 119)

sekiz yaşında bir Türk köylü delikanlısının nasıl olup da Amerikalara kadar gitmiş olduğuna şaştınız değil mi? Evet bu şaşılacak bir şeydir. Buna o vakit köylüler de şaşmış idi; fakat asıl şaşılacak şey tosunu Amerika'ya kaçıran iştir.

Köyümüzden Kabasakalın İsmail, karısını boşar; bu o vakit köyde büyük bir dedikodu kapısı açtı. Her kafadan, her ağızdan bir söz, bir ses çıktı. İsmail: "Ben karımı boşamadım imam efendi bir gün beni çağırmışdı. Elinde boş bir bardak vardı. Bardağı bana gösterdi. Ve bu, boş mu dolu mu dedi; ben de boş dedim. Elbette böyle diyecekdim çünkü bardak boş idi. İmam efendi üç def'a bunu sordu; ben de üç kere boş dedim. Bunun üzerine yerinden kalkarak haydi senin karın talak-i selase ile boş oldu. Hülle olamadan artık alamazsın, bu dakikadan artık ona gidemezsin; çünkü karın haramdır; gidersen hükûmete haber veririm seni habsettiririm" dedi. İşte hakikat budur. Ben karımı niçün boşayayım o benden memnun, ben ondan; iki de çocuğumuz var Allah rızası içün beni bu felâketten kurtarın." der. Şuna buna başvurur, yalvarır; fakat derdini kimseye anlatamaz. Çünkü imam efendi Telakın vuku'nda hiç şüphe yok diyordu, Muhtar da onu tasdik ediyordu. Artık kimse ağız açamadı. Zavallı İsmail evine gidemedi, hülleye de tahammül edemedi, nihayet çiftini, çubuğunu, evini, barkını, iki yavrucuğunu bırakarak başını aldı, savuştu gitti. İsmail gittiğinden sonra köyde bir söz çıktı. Köyümüz Muhtarı Hüseyin ağanın oğlu Receb güya İsmail'in karısına göz komuş, kadın namuslu imiş, ne yapmışsa çaresini bulup görüşememiş, yanmış, tutuşmuş nihayet imam efendiye dehalet etmiş; imam efendi de sen merak etme ben onun kitapta bir yerini bulur çaresine bakarım demiş. Ve işte bu karar üzerine İsmail'in başına bu felâket gelmiş. Bu söze köyde kimi inanıyor, kimi de inanmıyordu. Herhalde İsmail bir hiddetle karıyı boşadı, sonra da pişman oldu; fakat son pişmanlık fayda vermedi diyorlardı.

Nihayet bir gün işitildi ki İsmail'in karısını Recep nikâh etmiş. Nikâhın kıyıldığı günün akşamı Tosun İmamı câmi avlusunda yakalar, der ki: "İmam Efendi,

şu biçare İsmail'in ocağını ne yapıp yaptın yıktın, söndürdün, Zavallının kendisini yoksul, çocuklarını yetim bıraktın. Bugün de Recep'in nikâhını kıyarak hıdmetinin hakkı olan beş lirayı aldın. Pekâlâ, fakat sana soruyorum bunu sen kitabın neresine uydurdun. Bir adam senin elindeki boş bardağa üç kere boş demekle karısı kendisinden nasıl boş oluyormuş, sonra bu yolda boşanmış bir kadına sen Allah'tan korkmadan nasıl nikâh kıydın. Bu İslâmiyet'in neresinde var. Şimdi İsmail'in köyde bırakıp gittiği iki kız çocuğu ne olacak. İsmail bu köye bir daha gelmez ben bilirim, O zavallı namus uğruna diyar gurbetlerde ölüp gidecek yahud bir uçurumdan kendini atarak canından kurtulacaktır. Herhalde şu iki kız bugünden yetimdir. İki kız babaları burada kalsaydı, anaları babalarından ayrılmasa idi memleket içün değerli iki ana olacak iki kız. Fakat şimdi bakılmazlarsa elbette birer hiç, birer süprüntü olup gideceklerdir. Demek ki sen bir kadını değil, üç anayı ezdin bitirdin; sen bir ocağı değil üç yuvayı yıktın. Bitirdin sen bunların vebalinden, günahından korkmadın mı, korkmuyor musun?" Tosunun sözlerini yumruklar, yumruklarını tekmeler, sıralar. Köyde bir kızıl kıyamettir koptu. Tosun yapacağını yaptıktan sonra köyün kenarına çıkmışdı, âdeta kudurmuştu; yanına kimse yanaşamıyordu tosunun

(Sayfa 120)

babası Salih Usta meydana gelmiş olan biten şeylerden sıkılmış, ezilmişdi.

Yatsı namazına kadar köylü câmi' avlusunda Tosun'un bu yobazlığına bu 'arsızlığına kızdılar, söylendiler ve nihayet evlerine çekildiler. İrtesi gün işettik ki Tosun gece yarısı evine giderek anasının elini öpmüş ve helallik dileyerek çıkıp gitmiş, herkes sanmışdı ki Tosun, İsma'il'i arayıp bulmak; onu köye getirmek içün gitmişdir. İki ay sonra Salih Usta'ya Amerika'dan bir mektub gelir. Tosun Amerika'nın (Boston) şehrine gitmiş, orada bir fabrikaya yerleşmiş babasına bunu yazıyordu.

Tosun Amerika'da altı sene kaldı. Salih Usta her ay mektub alıyor, soranlara Tosun'un yazdıklarından haber veriliyordu.

İmam Efendi, Receb'in babası muhtarın da yardımıyla Salih Ustayı da'va edeceğiz diye, sıkıştırdı, korkuttular. Zavallı bir çift öküzünü satarak imamı susturdu. Receb zaten evli idi. İsma'il'den ayırtılan kadını ikinci karı olarak almış idi. Yeni ortak geçinemediler. Hergün bir gürültü, hergün bir dırıltı çıkardılar. Receb evvelki karısını daha gerdeğe girdiği geceden sevmemiş idi. Hatta ertesi günü kızı kendisine beğenip almış olan anasına "Ana beni yaktın." Demişdi. O günden beri gözü dışarıda idi, İsma'il'in karısını sevişi de bundan idi. Meramına erince birinci karısını bütün bir köşeye atdı. O da bunu çekemedi. İkincinin üzerine atıldı, Receb'in evi gürültü yatağı oldu, nihayet birinci karıyı bıraktı. O biçare de kahrından yataklara düştü nihayet öldü.

Tosun, bir sene oluyor ki Amerika'dan gelmişdir. Altı senede yedi yüz lira kazanmış, sonra İngilizce öğrenmiş, orada gece dersleri varmış, onlara devam etmiş, İngilizce'yi okumuş yazmış da. Vücutça bir o kadar daha gürbüzlenmiş arslanlar gibi bir delikanlı olmuş. Halinde, tavrında bir kibarlık başlamış, oturuş, kalkış, söyleyiş hep efendi varî; fakat gözler, yine bakış, yine o bakış, köye gelir gelmez ilk işi İsma'il'in çocuklarını sormak oldu. Receb'in ilk karısını nasıl boşadığını İsma'il'in iki kızı sefalet içinde olduğunu anlatdığımız vakit o koca dağ gibi yiğit zayıf bir çocuk gibi hıçkıra, hıçkıra ağladı; bereket virsin ki imam şimdi köyde değildi. İki sene evvel muhtarla beraber bir delikanlıyı askerden kurtarmak içün sahte bir ilmühaber yazdılar. Hükûmet işi tahkik etti, ikisini de muhakeme altına aldı. Muhtar da imam da şimdi hapistedirler. Ben bunu Tosun'a söylediğim vakit iki elini göğe kaldırdı ve bağırdı "Allah'ım adaletin vardır ve büyüksün."

Bitmedi

Nâzım

-------**-------

ÇIFTLIK MÜDİRİ

Terbiyevi hikâyeler külliyâtı unvanı altında çiftçi kütüphânesi tarafından bir silsile-i hikâyât neşrolunmaya başladı. Bunların birincisini "Çiftlik Müdiri" unvanlı eser teşkil ediyor. Kütüphane ile eserini çocuk ruhunu tedkikte, terbiye ve millî yetiştirmede kıymetli kudretler ve muvaffakiyetler gösteren ve eserler meydana koyan terbiyevi Yeni Fikir Mecmuası müessisi Sabık Manastır Darü'l-muallimini Müdiri Edhem Nejad Beğ'e yazdırmışdır. Çiftlik Müdiri, bugün pek beceriksiz ve sönük hayat yaşayan gençliğe zira'at ve ticarete hevesi fikir ve emeli verecek ve onları diriltecekdir. Çiftlik Müdiri hikâyesi tarz-ı terbiyemizde bir inkılâp yapıyor demektir.

Çocuklar! Zira'at ve ticarete nasıl başlayacağını ve nasıl ilerilenip kazanılacağını öğrenmek isterseniz herhalde çiftlik Müdirini okuyunuz. Çiftlik Müdirini okurken siz daha bir çok fenni ma'lûmâtı kolaylıkla öğreneceksiniz.

Çiftlik Müdirini alanlar mükâfatlar da kazanıyor. Siz tatlı meşgaleye sokacak bir de müsabakası var. Kırk para fiyatla her yerde satılan bu kitabın asıl tevzi' yeri Bab-ı Ali Caddesinde Çiftçi Kütüphanesidir. Kırk paralık posta pulu gönderildiği halde Çiftçi Kütüphanesi her yere gönderir.

-------**-------

Celâl Sâhir **Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı"**

-------**-------

(Sayfa 121)

HALKA DOĞRU

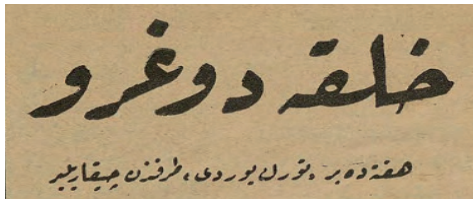

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 16	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler için 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 25 Temmuz 1329**

"Halka Doğru"nun Dâ'imî yazıcıları

Halide Edib Hanım. Aka Gündüz. Akçuraoğlu Yusuf. Ahmed Agayef. Tevkif Nureddin. Celâl Sâhir. Hüseyinzâde Ali. Hamdullah Suphi. Âkil **Muhtar. Abdülfeyyaz Tevfik. Ali Canib. Ali Suat. Ali Ulvi. Galib Bahtiyar. Kâzim Nâmi. Köprülüzâde Mehmed Fuad. Gök Alp. Mehmed Emin. Mehmed Ali Tevfik. Memduh Şevket. Nâzım beğler.**

-------**-------

(Şiir: Mektep Çocuklarının İlahisi, Gök Alp * Orağa Giderken, Aka Gündüz * Küçük Hikâye: Hicret Hikâyelerinden, Köprülüzâde Mehmed Fuad * Mektuplar: Sultan Selim Câmiinde * Görücü ve Tosun, Nazım * Baba öğüdü -12, Abdülfeyyaz Tevfik)

-------**-------

MEKTEB ÇOCUKLARININ İLAHİSİ

Yüce Tanrı; biz ki yavru Türkleriz,
Sana geldik, vatan içün duaya!
Yurdumuzun necâtını dileriz.
Elimizi açdık işte semâya!
Biz yalvarır iken, söyle! : Âmin
Duamızı kabul eyle: Âmin!

Yüce Tanrı! Bize pak bir yürek vir,
Temiz aşkla sevmek içün vatanı!
Hudud emin değil, bir ‘öc bilen ver,
O ezmeden, biz ezelim düşmanı!
Hilal haça yenilmesin: Âmin!
Türklük bitdi dinilmesin: Âmin!

Yüce Tanrı! Kalbimizi uyandır,
Yasamızın man’âsını duyalım;
Beş bin yıldır Türk onunla şanlanıyor,
Biz de Türk’üz, soyumuza uyalım!
Bu soyu şanda da’im olsun: Âmin!
Hak yolunda ka’im olsun: Âmin!

Yüce Tanrı! Biz üç yüz bin şehidi,
Unutmadık, sinemizde kinler var!
Kadın! Çocuk! Dinilmedi kesildi,
Yer üstünde kalmayacak bir Bulgar!

Bize güc ver, çabuk büyüt: Âmin!
Vireceğiz kanlı öğüt: Âmin!

Yüce Tanrı! Dirilt eski kurtları!
Bir demirci çekiciyle sed yarsın;
Geri almak içün aziz yurtları
Bizi yine Ergene’den çıkarsın.

Türk mühdisi yine doğsun: Âmin!
Deccal garbı kana boğsun: Âmin!

Yüce Tanrı! İzmir'e ışık saç,
Tarihimiz öz yolunu anlasın!
Damarında tıkanıklık varsa aç,
İslâmlığın eski kanı kaynasın!

Kanlanalım, canlanalım: Âmin!
Günden güne şanlanalım: Âmin!
Yüce Tanrı! Bize ilim, irfân ver,

Medeniyet eksik: Tamam edelim!
Bir nurlu din, bir ateşli imân vir,
Bir yüzünü bütün İslâm edelim!
Yoldaşımız ez'an olsun: Âmin!
Rehberimiz Kur'an olsun: Âmin!

GÖK ALP

{} Her parçadaki dört mısra' bir çocuk tarafından diğer iki mısra umûm talebe tarafından tertim olunacaktır. Altıncı sayıda "asker duası"da böyledir.*

(Sayfa 122)

Millî Türküler

ORAĞA GİDERKEN

Tanrının ışığı göklerde yandı.
Dumanlı yamaçlar nura boyandı,
Çiçekler açıldı, kuşlar uyandı,
Yürü çiftci! Tarlan seni gözlüyor.

Şu çimli yollarda tutuş el ele,
Birlik ferah verir her garib dile
As orağını da bükülmez bele,
Yürü çiftci! Tarlan seni gözlüyor.
Alnının akında akşamki keder
Sabah erişince dağılub gider.
Çok çalışanları bahtiyar eder.
Yürü çiftci! Tarlan seni gözlüyor.

Sırmadan başaklar tarlalardadır,
En şanlı devleti onlar yaradır.

Da'im açık etsin yolunu kader,
Yürü çiftci! Tarlan seni gözlüyor.

Sabah demirinden â'lâ taht olmaz;
Orak tutan eller saçını yolmaz.
Gayret çiçekleri bir vakit solmaz
Yürü çiftci; tarlaların seni gözlüyor.

İşte uzaklarda göründü ekin;
Kalbinde kalmasın ne keder, ne kin
Hazırla orağı biçime değin
Yürü çiftci! Tarlaların seni gözlüyor.

Aka Gündüz

-------**-------

Küçük Hikâye

HİCRET HİKÂYELERİNDEN

Hüsrev Ağayı Balkan kavgasından sonra tanıdım. Yetmişlik bir ihtiyardı. Seneler geçdikce alnındaki buruşukluklar daha ziyâde derinleşmiş, gözlerinin feri daha ziyâde uçmuşdu. Uzun beyaz sakalı rüzgârlara açık za'yıf göğsünün üzerinden bir nehir gibi iniyordu.

Hüsrev Ağa Kozanlık'lı idi. Orada doğmuş, orada büyümüş, gençliğinin ilk senelerini orada geçirmişdi. Fakat Moskof bozgunluğunda başlayan muhacirlik zamanında çiftini çubuğunu bırakmağa mecbur olmuş, Selanik taraflarında Toyran kasabasına yerleşmişdi.

Hüsrev Ağa son muharebeye kadar orada yaşamış, orayı kendisine vatan ithâz etmişdi. Bununla beraber oraya geldiği ilk seneler kendini bir dürlü avutamamış, doğub büyüdüğü, gençliğinin en tatlı zamanlarını geçirdiği memlekete karşı yüreğinde derin, unutulmaz bir hasret beslemişdi. Ara sıra Tuna'nın dilber afaklarını yâd ettikce gözleri yaşarır, bütün varlığından fışkıran bir kin ile

yumruklarını mechûl bir cihete uzanırdı. Fakat ne olursa olsun şunu da saklamamalı ki Hüsrev Ağa Toyran'da pekiyi bir hayat geçiriyordu. Son zamanlarda, yaşının tesiriyle, artık eski gücini gâib etmeğe başladığı içün yetişmiş, kuvvetli bir genç olan oğlu babasını çöktiren âile yükünü kendi omuzları üzerine almışdı. Gündüzleri Osman tarlada çalışır, kazandığı para ile ve aldığı mahsul ile babasını, zevcesini ve bir de küçük kızı Ayşe'yi rahat rahat geçindiriyordu.

Akşamları, âilenin en güzel, en mes'ud saatleri idi. Yazın kulübelerinin önünde otururlar, gün batımından, etrafa yayılan sislere karşı derelerin

(Sayfa 123)

hazin çağıltılarını dinlerlerdi. Bilhassa en hoş geçen zamanları kış geceleri idi: Ocakta tatlı tatlı çıtırdayan odunların alevine karşı, duvarlarında kuru mısır başakları asılı odalarında Hüsrev Ağa onlara bitmez tükenmez Tuna hikâyeleri anlatırdı…

Son zamanlar Balkan Hükûmetleriyle aramızdaki gerginlik haberleri kasabaya da aksetmişdi. Herkes işi gücü arasında yakında başlayacağı söylenen muharebeden bahsidiyordu.

Lakin Hüsrev Ağa, nedense, herkesden çok endişe etmekte idi. Zaten bir müddetden beri onda garib bir hal vardı: Muharebe lafı daha bu kadar çok ortaya çıkmadan evvelde o bazı şeyler sezmişdi. Kasabada bulunan okuyub yazmış bir beyi İstanbul'dan gelen gazeteleri okutmak son zamanlarda onun içün büyük bir merak olmuşdu. Câhil hocaları dinleye dinleye her şeyden mutlaka ahkâm çıkarmağa alışan Hüsrev Ağa ara sıra başını kaldırır, üstündeki gökleri de isticvâb ederdi. Daha erkenden kasabanın üstünde siyah halkalar yaparak muttasıl uçuşan kargaların tüyleri ürperten o boğuk sesleri her halde iyi bir ma'nâya delâlet itmiyordu. Zaten, eski Moskof Muharebesi'nden evvelde bir kuyruklu yıldız görünmemiş miydi?..

Harb i'lân edildi. Her tarafda hazırlıklar görülüyor, redifler toplanıyor, i'lânlar viriliyordu. Osman da redif idi, gitti.

Fena haberler birbirini ta'kib ediyor, endişe bulutları kasabanın üzerine siyah kanadlarını kırıyordu. Düşmanın yakına geldiği söyleniyor, herkesi bir telaş bir korku alıyordu. Bir sabah tüfek sesleriyle uyandılar: Vahşi Bulgar çeteleri kasabaya girmişdi…

Şimdi yağma başlamış, katiller meydan almışdı. Zorla evlere giriliyor, kadınlar, çocuklar kılıcdan geçiriliyordu. Az zamanda her taraf kan içinde kalmışdı. Hüsrev Ağa kulübesinin eşiğine çömelmiş, elinde doksan dokuzlu 'od ağacı tesbih önünde geçen bu kanlı vak'alara souk kanlı bakıyor, genç gelini ile mâ'sum torunu Ayşe içün yeri göğü yaradan Tanrı'dan kalben yardımlar diliyordu.

Uzaktan yalın kılıclar, kanlı kalpaklarıyla bir bölük süvari peyda oldu. Atlılar gitdikce yaklaşıyordu. Hüsrev Ağa pekiyi anladı: Kasabayı başdan aşağı mâ'tem sellerine batıran vahşet ve kan tufanı ona doğruda kol salmışdı.

Derhal abdest alub Kur'an-ı Kerim'den birkaç sure okudu. Sonra duvarda asılı duran tüfeği alarak üzerine hücum edecek ha'in kuvvete karşı geliniyle torununun ırz ve canını müdafaaya karar verdi. Süvariler gelmişlerdi… İçlerinden birkaçı yere inerek hayvanlarını ağaçlara bağladılar. Hüsrev Ağa daha iş etmeğe vakit bulmadan iki demir kolun omuzlarını tuttuğunu his etti.

O anda her şeyi bitmişdi…

Hüsrev Ağa zalimlerin evine daldığını gördü. âciz ve zebun yumruklarını uzatdı. Sonra dudaklarından birkaç kelime döküldü… Durgun, ılık bir sonbahar gecesiydi. Ağaçların arasından ay yükseliyor, maktul bir kadınla bir küçük kızın naaşı yanında kollarını kavuşdurub oturan bir

(Sayfa 124)

ihtiyarın kin ve intikâm halleri saçan gözlerini solgun bir ışıkla parlatıyordu…

Bir gün Hüsrev Ağaya:

-Ağalık ne oldu?

Dedim. Cevap vermedi. Yalnız, elleriyle uzak bir yeri göstererek acı acı güldü…

Köprülüzâde Mehmed Fuad

-------**-------

Mektublar

SULTAN SELİM CÂMİİ'NDE

Edirne'de ki okuyucularımızdan biri diyor ki:

"Tanrı'nın yardımı ile temmuzun on ikinci günü Edirne'mize kavuşduk ve temmuzun on ikisine tesadüf eden cum'anın namazını - Tanrı'ya şükürler olsun- Sultan Selim Câmi"nde kıldık.

Şu son iki sene zarfında kudret ve 'azametü'l-lahiyenin pek garib tecellilerini görmüş olan askerin ordugahdan câmi'-i şerife tekbir ve tahlil ile gelişi görilecek bir vak'a idi.

Tanrı'nın rızasını tahsile koşan binlerce asker câmi'-i şerifin içini dışını doldurmuşlardı. câmi'-i şerif'in tam ortasında müezzinler mahfili bunun altında da bir fıskiye vardır. Bulgarlar burada ve minberde nutuklar irad etmiş

ve (hurra)larla şampanyalar içmişler: Bu güzel, mübarek câmi'i müze yapmağa karar vermişler.

Çok şükür Cenab-ı Hakk'a ki bir gün Müslümanlar o minberde bir hutbe ve o mahfilde bir ezan okundu ve mevlud-i nebevi salavad edildi.

Mevlüdden sonra şehir müftisi Faziledlü Efendi Hazretleri zemin ve zamana münâsib du'â okudiler fakat yazık ki zabt ve kay idilemedi.

Müfti Efendiden sonra (yine mahfilde) Otuz Birinci Fırka Kumandanı Miralayı Fahreddin Beyefendi ayağa kalkarak ve kıbleye dönerek aşağıdaki Türkçe du'âyı okudu ve bununla cem'iyyet bitti.

-------**-------

DU'Â

E'uzu billahi mine'ş-şeytanirracim

Bismillahirrahmanirrahim

Elhamdülillahi Rabbil'âlemîn vessalâtü vesselâmü alâ resûli resülü'l-emin ve alihi ve essabihü'l-ekremîn.

Yarabbi! Yeryüzünde Peygamberinin vekili, seni (bir) tanıyan Müslümanların ulusu başkumandanımıza, sevgili padişah babamıza sabır, metânet ve selâmet ver:

Onun sesi gür, sözü geçkin, kılıcı keskin, yeri yurdu emin ve metin olsun!

Yarabbi! Biz; sevgilim dediğin Hazreti Muhammed'in gösterdiği yolun bekçisiyiz bize kuvvet ve mavaffakiyet ver!

Yarabbi! Biz habibim dediğin Peygamberimizin emanetlerini koruyoruz; bize kuvvet ve muavvakiyet ver!

Yarabbi! Biz Beyt-i Şerifinin muhafızlarıyız; sen bize nusret muavvakiyet ver!

Sana (Allah'ım!) diyen, her iyiliği senden bekleyen bizleri düşman şerrinden esirge!

Yarabbi! Biz sana sığındık; senden gayrı bize yardım edecek bizi koruyacak yokdur.

Sen bize hayırlı muvaffakiyetler ihsan eyle, sen bizi düşman şerrinden koru!

Yarabbi Osmanlılık ırzının öcünü almağa bizi muvaffak eyle!

(Sayfa 125)

Yarabbi! Ordumuza, donanmamıza yeniden şan ve şeref ver!

Yarabbi! Sancağımızı senin kudret ve azimetinin bir misali olan ay ve yıldızla süsledik. Bu sancak senindir. Sen onun şerefini yükselt!

Yarabbi! Mutlak senin yardımınla düşmandan kurtardığımız yurdlarımızı topraklarımızı, halifelerimizin mezarlığı, şehidlerimizin mezarlığı olan mübarek Edirne'mizi artık düşman istilasından koru!

Yarabbi! Gafirü'r-rahimsin! Günahlarımızı, kusurlarımızı afv eyle de câmi'lerimizi, mezarlarımızı artık düşmanlarımıza çiğnetme!

Yarabbi! Dileklerimizi, din-i Muhammed uğrunda can vermiş şehidler hürmetine kabul et ve cümlemizi dünya ve ahiret saadetine nâil eyle!

Rabbena âtinâ temâmü'n-nîmete ve devamü'l-'afiyete ve selamete el-kâmilete ve hüsnü'l-hatimete bihürmeti'l-fatiha.

-------**-------

Hikâye

GÖRÜCÜ VE TOSUN

Başı 15 inci sayıda

Tosun getirdiği para ile epeyce toprak aldı, birkaç demir saban bir orak makinesi bir kalbur makinesi getirtdi. Bir sene içinde köyde en ileri bir çiftci oldu.

Köylüler, Tosun'un Amerika'ya gitdiğini duyunca arkasından Salih Usta'ya pek acımışlardı. Diyorlardı ki; vah zavallı Salih Usta bir tek oğlu vardı, o da işte böyle çıktı; on sekiz yaşında bir çocukken utanmadan Allah'dan korkmadan koca bir imamı döğdü, ağzında daha süd kokarken ta Amerika'ya, gâvur içüne gitdi kim bilir orada şapkamı giyecek, domuz etleri mi yiyecek, şarablar mi içecek, kumarlar mı oynayacak, dinini mi değiştirecek, Allah kimseye hırsız evlâd vermesin, evlâdın fenası yüz karasıdır.

Hâlbuki Tosun köye şapkalı gelmedi; yine eski Tosun olarak geldi. Abdest namazda da hiçbir kusuru görülmüyor. Fakat Tosun'un köye orak, kalbur makineleri sokması, demir sabanlarla çift sürmeye başlaması hoşa gitmedi. İhtiyarlar birbirlerine ma'nâlı ma'nâlı bakarak birbirlerine gizli, gizli: "Bakalım sonu ne olacak" diyorlardı.

Bu günlerde köy Tosun'un evlenme sözleriyle dolu. Bu, artık hepsini basdırdı. Hakikaten merak edilecek, dinlenecek şey. Anlatayım; Tosun babasının anasının biricik erkek evlâdıdır. İki kız kardaşı var. Biri başka bir köyde koca da, küçüğü daha kız evde.

Tosun'n askerliği gelince Salih Usta tarlasını satarak bedel-i nakdi vermişdi. Artık askerlik falan kalmamışdı, şimdi oğullarını evermek zamanı gelmişdi. Salih Usta karısıyla konuşur, kız aramaya karar verirler. Tosun'un anası iki kız kardaşıyla beraber görücülüğe çıkar. Tosun bir senenin içinde kendisini herkese sevdirmişdi, yakışıklı idi, onun içün kız bulmak pek kolaydı. Fakat gelinlik kızlardan birini seçüb beğenmek, işte bu, zordu. Kızlarla ana gezerler nihayet üç köyden üç kız beğenirler.

Anaları kendi kızlığında bir yerde komşuluk etmiş, bir köyde büyümüş, nihayet bir sene içinde gelin olmuş olduğu kendi yaşında bir hanımın kızını beğenir. Büyük kız, boyda bosda kendisine benzeyen, her yerde kendisini medhettiği içün iyi bir kadın olacağında zaten şüphesi olmayan kumral saçlı buğday benizli balıketli

(Sayfa 126)

biriydi; küçüğü, siyah gür saçlı, şişmanca dâima güler, şakırdar yerinde duramaz, oynar fıkırdar, karakaşlı, karagözlü bir yosmayı sever, beğenir. Şimdi sıra şu üçünden birini ayırmaya gelmişdi. Hangisini ayırsunlar; herkes kendi beğendiğini almak istiyordu. Zaman olur ki kızlarla ana günlerle bir birleriyle kavgalar ederler. Birbirleriyle darılır, küserler; yarışır, yine küserler. Zavallı Salih Usta kızlarıyla karısı arsında şaşkın, şaşkın meyancılık eder durur.

Büyük kız - canım baba anam kızlığında kendisiyle düşüb kalkmış olduğu içün Ayşe Hanım'ı söylüyor onu sevdiği içün kardaşıma onun kızını almak istiyor. O nerede, kardaşım Tosun nerede; saz gibi sarı, sıska bir kız. Hiç benim arslan gibi kardaşım o sıska ile yaşar mı? Bir de soğuk mu, soğuk. İnsanla iki çift lakırdı etmiyor, but gibi duruyor, ya kibir yâhud ahmak. Yazık değil mi benim kardaşıma, ben erkek olsam ah bir kırk yıl karısız kalırdım da onu almam.

Ana - A bakınız elin kızına nasıl da kuluplar takıyor. Kız vak'a şarışın ve narin yapılı fakat hasta değil, za'if yaradılışı öyle, yanımazda elbette söylemez. Ne demek misafir yanında kızcağız kalkub oynayacak değil â: Hem ben asıl işte bu huyu içün onu beğeniyorum. Ya Gülsüm'ün [küçük kızın adı] beğendiği gibi züppe mi olsun. Aman Allah kız yerinde oturmuyor utanmasa Allah göstermesin kalkup şakır şakır oynayacak, yuvuk.. Ben oğluma öyle hopba kız alamam.

Küçük kız – Ana sen de hep eski kafada geziyorsun bir kız artık görücü karşısında put gibi duramaz. Elbette söyleyecek, icabında gülecek ki sözü, gülüşleri de anlaşılsın. Bir erkek elbette karısından gülüş, söyleyiş de ister. Soğuk bir kadın hiçbir vakit kocasına kendisini sevdiremez senin beğendiğin kız değil, balmumundan bir değnek, ablamınki ise pelte tenli, düşdüğü yerden kalkmaz, tenbel bir şey. Yazık değil mi kardaşıma, Salih Usta nihayet sözü keser: İşi bir kerede Tosun'a açalım; alınacak kızla o geçinecek biz değil, der. Akşam yemeğinden sonra Salih Usta oğluna: "Oğlum bu gece seninle biraz görüşeceğiz, köy odasına gitme." Der. Tosun evden çıkmaz bütün ev halkı bir odaya toplanırlar, söz açılır. Tosun anasının kız kardaşlarıyla beraber bir aydan beri görücü gezdiğini zaten küçükten haber almış idi; fakat oralık olmaz, yeni işitmiş gibi davranır ve hepsini dinler. Kızlarla ana gündüzki kavgalarını, gündüzki sözlerini yine tekrar ederler. Tosun anasına der ki: "Anacığım kardaşlarım ne derlerse desinler ben senin beğendiğin kızı isterim, ne kadar olsa onlar câhildirler elbette senin

kadar ince göremez ince düşünemezler; fakat olabilir ya belki alacağın kızın bir hali, mesela ağzı, gözü saçları, yâhud misal bir huyu hoşuma gitmez de sevmez, beğenmezsem ne yaparız."

Anası der ki "â… Tosun'un da düşündüğüne bak senin içün kız mı yok; elimi sallasam ellisi, başımı sallasam tellisi. Bir tane daha bakar, beğeniriz onu da alırız elhamdülillah Müslümanız, bir Müslüman'a dörde kadar müsaade var.

Tosun bu sözden müteessir olur. Der ki aman ana, ya öteki zavallı ne olur.

- Evde kalsun ne varmış başkalarının dört karısı var, iki karı bana çok mu?

- Fakat ben bir kadınla ömrümü geçirmek isterim hem şeri'atın emrettiği adalet kolay mı; ben bunu yapamazsam günaha girerim.

- Sıkılınca babasının evine gönderiverirsin o da düşünülecek bir şey mi sanki.

(Sayfa 127)

- Anasın kadınsın, gerek bir kadının kocasından ayrılub babası evine gitmesinin ne kadar ağır, ne kadar acı olduğunu bizden, biz erkeklerden ziyâde düşünesin. Bir de tutalım ki ben biçareyi sevmediğim halde o beni beğenmiş, sevmiş ben ayrılmak istediğim halde o ayrılmak istemiyor, sevdiği içün üstüne ortak getirmemede tahammül idemeyecek. Mesela kendisinden bir de çocuğum olmuş şimdi ne yapmalı? Bıraksam günah, evlensem yazık kendisiyle otursam ben biteceğim.

- Of aman Tosun sen de ne kadar ince eleyub sık dokuyorsun insan bir kız almak içün de bu kadar ince mi düşünürmüş, hem sen ne kadar merak ediyorsun çocuğum çöp çatan ne çatmış ise o olur. Nikâhda kerâmet var derler; alacağın kız kör de olsa Allah muhabbet verir, beni de baban böyle almadı mı?

Tosun sözü uzatmaz babasına der ki babacığım sizden müsaade isteyeceğim Salih Usta gözlerini, kulaklarını oğluna çevirir.

Tosun der ki anam bir senedir ki benden iyi bir Haleb ineği istiyor. Ben de kendisine alırım diye söz verdim. Ben bu ineği almadan, yani anamın istediğini yapmadan evlenmeyeceğim. Sordum iyi bir Haleb ineği on beş liraya veriyorlarmış. İşte anama on beş lirayı anama veriyorum, müsaade et validem kız kardaşlarımı da alarak şehre insün bir Haleb ineği beğensin, alsınlar ondan sonra benim düğünüme bakarız.

Salih Usta susar: Anası atılır der ki: "Oğlum Tosun'um ne vakit biz o ineği alırız elhamdülillah ahırımızda ineklerimiz de var benim Haleb ineği isteyişim ondan bir tosun alır da ineklerin cinsini düzeldiriz diyedir.

Bir de Haleb ineğinin rengi altun gibi sarıgözleri kara, memeleri uzun oluyor. İnsan onları pek seviyor da onun içün istedim. Tosun pek âlâ anacığım işte ben de onun için sana öyle bir inek almak istiyorum ya. Al işte on beş lira daha lazım olursa yine veririm. Siz hemen ineği beğenmeğe bakınız, kız kardaşlarımı da beraber al olmaz mı ana.

- Fakat oğlum şu ineği sen beğenüb alsan olmaz mı? Gerek ben, gerek kız kardaşların hayvandan ne anlarız. Bilmiyor musun bizim kedinin başında uyuz hastalığı başlamışdı da onu sen bize göstermişdin; evin kedisi hergün yanımızda, hatta kucağımızda iken biz onun o hastalığını göremedik. Kadınlık hali bu hiç unutmam birgün şehirden köye dönerken babana birkaç mendil, bir mintanlık alaca almak istemişdim de bir dürlü kesdirüb alamamışdım. Nihayet köye eli boş geldim: "Ve baba yahu kusuruma kalma sana bir şey getiremedim. Çünkü kendime güvenüb de bir şey beğenemedim alırım da belki beğenmezsin deyü vazgeçdim." Dedim.

Tosun - Peki ama anne ineği sen kendin içün alacaksın, sonra sen kendin sağacaksın, onun içün sen hangisini beğenirsen alıverirsin.

"Bitmedi"

Nâzım

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ

- 12-

Geçen öğüdümde korkuya alıştırılmamaları lüzûmunu anlatdığım çocuklar üç dört yaşına geldikleri zaman, âile ocağında bir de 'itibarları bulunduğunu öğrenmelidirler. Nefsin izzeti, insanlığın kaderi ancak bu sayede muhafaza olunur. Kendini ağıldaki keçi yavrusuyla bir îtibârda

(Sayfa 128)

görmeğe alışan çocuk büyüdüğü zaman vakarını gözetmeği bilemez, hissiyat yolunda edilen fedakârlıklar ona garib görinür. Fakat bu mesele sakın yanlış anlaşılmasın, çocuklara âile arasındaki itibarları üzerine titremekle değil bil'akis hayvanlar gibi her şeyi başkasından beklemek pek ayıb olacağı anlaşılarak öğredilür. Kendi başlarının çaresini düşünmek istîdâdı en küçük yaşlarda uyandırılıkla ta'lim edilür.

Ufak tefek şeylerden kendi nefsine güvenmeyi öğrenen çocuklar dünya meşakatlerine karşu daha pişkin olurlar; etmeklerini yumruklarıyla kırub, ana baba ellerine bakmanın ayıb olacağını daha erken öğrenirler.

Hele çocukları [mahcubiyete] hiç alıştırmamalı dâima serbest tutmalıdır. [Maşallah filanın oğlu ne kadar terbiyeli yüzüne bakınca derhal kızarıyor…] gibi yanlış terbiyeleri artık bırakmalı, yavrulara terbiye dâhilinde haklarını müdafaa etmeği ta küçük yaşında öğretmeğe başlamalıdır.

"Hicâb" rızka mâni' olan bir illetdir; nasılsa şarklılar bu illeti bir nîmet zan etmişler; "fikr-i teşebbüs", "nefse îtimâd" gibi en makbul kuvvetleri kıran bu belayı evlâdlarına körü körüne aşılamağa çalışmışlardır.

Çocuklar, doğuşlarında şen, zeki, serbestdir. Bizim fena terbiyelerimiz zavallıların neşelerini, zekâlarını söndürür, yakalarını hicâbın pençesine kapdırır..

Vatandaşlar, iyi biliniz "hicâb"dan hiçbir hayır beklenilemez. İş ahlakın, terbiyenin temiz olmasındandır. Yoksa "hicâb" ahlâk tasfiye idemez. Tersine olarak ıslahı çok mümkün olan fena huyları gizleyerek gürleşdirmeğe sebeb olur.

Kafalarımızda bir an evvel doğmasını bin can ile beklediğimiz "teşebbüs isti'dâdı"nın en büyük düşmanı mahcubiyet olduğuna hiç şübhe etmeyiniz. Zira Peygamberimiz Efendimiz "hicâb"ın mâni-i rızk olduğunu beyan buyurmuşlardır.

"Ensesine urdurub ağzından lokmasını aldırmak", "İki üç kişi yanında konuşur iken kıpkırmızı" olmak, "Ufak tefek işleri bile kendi beceremeyüb başkasına gördürmek" gibi zehirli, muzır, miskin terbiyeleri artık tamamen atmaz, halâ onların yalancı cazibelerine kapılur isek "adam" olacağımızı nafile ümid etmeyelim; zira "Allah"ın pek makbul görüb seveceğini tebşir buyurduğu "kazanır adam" olmak böyle fena terbiyeler arasında mümkün olamaz.

Bir milletin istikbâlini yalnız hudûdlardaki parlak süngülerden bekleyenler çok aldanırlar. Anı ana kucaklarından, mekteb binalarından beklemen daha doğrudur: Zira ananın, hocanın cesaret kıran, hicâb da'ved eden bir sözü, bir tavrı düşman toplarından ziyâde milletin bağrını deler.

Serhadlarda yüz ağartacak ordular, korkaklardan, mahcûblardan değil nefsine güvenir, hakkını müdafaa etmeyi bilir, serbest büyümüş arslan sürülerinden teşkil olunur.

Doğru özlü memurlar, ticaretin ruhu "emniyet" olduğunu anlar tüccarlar, ancak çocukluklarında kendi ufak tefek haklarına ri'âyet idilerek nefislerini müdafaaya alıştırılmış çocuklardan meydana gelir.

Velhasıl yüksek bir millet düzgün terbiyeden, düzgün terbiye de okuyarak fikirleri nurlanmış analardan doğar.

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

"Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı" **Celâl Sâhir**

-------**-------

(Sayfa 129)

HALKA DOĞRU

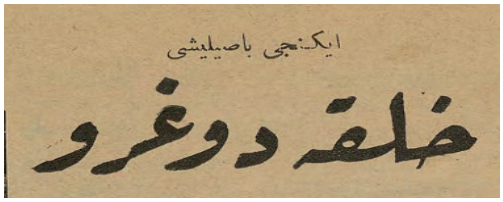

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 17	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 1 Ağustos 1329**

"Halka Doğru"nun Dâimî yazıcıları

Halide Edib Hanım. Aka Gündüz. Akçuraoğlu Yusuf. Ahmed Ağayef. Tevkif Nureddin. Celâl Sâhir. Hüseyinzâde Ali. Hamdullah Suphi. Âkil **Muhtar. Abdülfeyyaz Tevfik. Ali Canib. Ali Suat. Ali Ulvi. Galib Bahtiyar. Kâzim Nâmi. Köprülüzâde Mehmed Fuad. Gök Alp. Mehmed Emin. Mehmed Ali Tevfik. Memduh Şevket. Nâzım beğler.**

-------**-------

(Şiir: Ey Meriç, Eniş Behiç * Şiir: Bir Türk Evi, Muallim Sa'di * Küçük Hikâye: Deveci, Maraşlıoğlu * Denizli Dağlarına, Kâzım Nâmi *Ramazan Günleri, Maraşlıoğlu * Görücü ve Tosun, Nazım)

-------**-------

EY MERİC!

Ey Meric, hasretle yandım, kevser o niranıma;
Bir teselli bâdesinden mut ver hicrânıma!.
Ayrı düşdüm nazenin sahillerinden münhezim;
Ah.. Bilsen, ah.. Bilsen ben yetimim, sensizim…
Sen de ayrıldın mı "ay-yıldız"dan efsus ey Meric
Kanlı zulmetler midir sinende artık muhtelic?..
Oof .. Tarih ağlıyor, fakirim perişan ağlıyor;
Gözyaşım güya senin menba'larından çağlıyor…

Çağlayan menba'ların vaktiyle Türk'ün hükmüne
Inkıyâd eylerdi; heyhat.. âciz olduk biz yine!.
Gitdi elden bir muazzam nazlı hemşiren: Tuna!.
Ah.. Öğün biz bir azim aklım verdik düşmana…
Senden artık bir teselli, ey Meric, hüsrân içün;
Ayrılub kız kardaşından, bizler olduk kardaşın!..

Sonra lakin.. Aldılar bak şimdi bizden bir cihan;
Bir cihan gasb ettiler ki: Eskiden mağsub olan
Muhteşem hemşirenin tarihe kaldı matemi;
Şimdi ben, öz kardaşın, gayb ettim eyvah.. Annemi!

Bir cihan gasb ittiler ki: Gevheri toprakları;
Bir cihan terk eyledim ki: Kevseri ırmakları!..
Ah..Ben bir böyle cennetten cüdâ düşdüm bugün;
Böyle bir mâtemle yandım, bir cahîm oldum bütün!..
Hasretimden yandım, âlem duymuyor avazımı;
Âlemi yaksam da söndürsem muazzam gayzımı;

Sensin ancak bir teselli, ey Meric, ah.. Ey Meric,
Bir teselliden de mahrûmum câiz mi hiç?..
Bin bela, bir tek teselli!.. Ah..Vicdan yok mudur?..
Derdimiz pekçok, fakat bir tek teselli çok mudur;
Nazenin sahillerinden ayrılan kardaşların,
Ayrılan evlâdların idbare olmuş maktarın..
Ey Meric, evlâdının gözyaşlarından coşa gel;
Ağlayan evlâdının kalbinde sensin her emel…
Her emelden yese düşmüş kalkamaz bir milletin,
Bir kadersiz milletin ahıyla cûş etmez misin?..

Yok, hayır.. Tuğyân edersen sen boğarsın düşmanı;
Bense arzu eylerim süngümle nesr olsun kanı!..
Sandılar gâlib gelenler gâlib artık dâima;
Sandılar mağlûb olanlar gâlib olmaz bir daha!..

(Sayfa 130)

Ey Meric, aldandılar, aldandılar… Sen çünkü bil:
Bizleriz bizler mü'ebbed sahibin; düşman değil!..
Senden ayrılsak da zaten, ey Meric, bir lahzayız
Hatıran ayrılmaz asla kalbimizden şübhesiz..
Menb'an dağlar değil, tarihimin vicdanıdır;
Münasibin derya değildir, ruhumun imânıdır…
Bir muvakkat cezir olub bir an çekildim; şimdide
Sermedî milliyetin meddiyle geldim gayrete…

Ey Meric, Gazi Meric, Şiirimde namın mübtehic;
Şanımız namınla her dalganda olsun mümtezic…

Enis Behic

-------**-------

"BİR TÜRK EVİ"!

Uyanık kişi, dolu başlı er,
Dolu başlı er, uyanık kişi
Eli boş gezer mi sanırsınız?
Ne gezer? Onun işi var, işi.

Uyuşuk değil, beceriklidir;
İşini bilir, çalışır koşar,
Nice koşmasın ki evinde var
İki erkecik, iki üç dişi.

O mini mini iki yavrucak
Ne güzel yazar, ne güzel okur;
İki kızcağız gören imrenir
Ona el işi, ona ev işi.

Ne gerekse hep eyisin seçer
Ucuzin bulur, evi doldurur;
Alır ortağı o karıncadan
Daha yaz iken düşünür kışı.

Kadın evcümen, koca evci heb
Neyi istese, onu ister o;
Ne sevimli çift iki kumrudur
Bu onun eşi, o bunun eşi.

Sözü doğrudur, özü doğrudur..
Gözü tok onun dili tatlıdır,
Ne acı sözü, ne var içkisi
Neden ağrısın yüreği dişi?

Boşa gitmiyor çekilen emek,
Güle, söylene yenilir yemek,
Evvelü Tanrı'ya olunur dilek,
Ne güzel yaşar uyanık kişi.

Uyanın biraz, beni dinleyin
Beni dinleyin şu mutlu ev
Nice parlıyor hele bir bakın
Şu evin içi, şu evin dışı.

Muallim Şiiri

-------**-------

DEVECİ

Küçük hikâye

Daha küçük yaşdan uzun yolların yakıcı güneşine, yağmurına, yeline alışmışdı. Eşeğine binince yedi düvelin katsarının önüne düşer, yanık yanık ırlayarak yoluna giderdi. Koyu ela gözleri, kara uzun kirpikleri, altından yağız yüzüne kuvvetli bir nur salardı. Yakası açık mintanının altında kalın keten gömleği, yağız gösünü yarı

(Sayfa 131)

kapardı. Çıplak baldırlarıı, kışın bile tozsuzluktu. Bayramlarda giydiği gaytan işlemeli mavi çuhadan tozluklarını canı gibi saklardı. Ona Güçlü Mustafa'nın Ali derlerdi; babası köyünün kabadayılarından sayılırdı. Sekiz dokuz yaşlarında iken babası ölmüşdü. Şimdi onun yalnız silahlığında yatağını, omzunda tüfeği ile uzun boyunu, yağız yüzünü korkunç bir hale koyan bükük kara bıyıklarını hatırlıyordu.

Güçlü Mustafa, köyünün efesi idi; herkes onu sayardı. Onun vaktinde henüz demiryolları yapılmamışdı; deve katarları İzmir'e kadar gidüp gelirdi. Güçlü Mustafa İzmir'e birkaç sefer yapmış, her seferinde üçer beşer kalarak şehri görmüş idi. Onun içün oldukca dünya görmüş sayılırdı.

Ali böyle bir babanın oğlu idi.. Yetim Ali, anasına mu'în kaldığı içün askerlikten kurtulmuş idi. Daha çoktan develerde İzmir'e kadar gitmiyor, kara ve ayrı iskeleleri ile içeri kasabalar, köyler arasında gidüb geliyordu. Ali babası kadar dünya görmüş değildi; o deve arkasında büyümüşdü. Gücünü kuvvetini develerde denemişdi. Elli okkalık bir arpa çuvalını iki eliyle yakaladığı gibi silahlığının üzerine dayanır, ahlamadan deveye yükleniyordu. Ali otuz yaşına geldiği halde yirmi yaşında bir delikanlı gibi dinç ve kuvvetli idi; hiç hastalanmamışdı; başı yasdık görmemişdi.

Akşam bir yere kondukları vakit develerinin hamurlarını karub yoğurduktan, develere yutdurub başka işlerini de bitirdikten sonra eşeğinin üzerinden kebesini alır, sarılarak kırın ortasına boylu boyuna uzanır, bütün günün yorgunluğunu birkaç saatlik derin bir uyku ile geçirirdi.

Kimse ile kavga etmemiş, herkesle hoş geçinmiş; köylüler, deveciler onun babası gibi sukuti bir kahraman olduğunu his ederlerdi, kendisini sayarlardı. Hiçbir düşmanı yokdu.

Evleneli on yıl olduğu halde Ali'nin çocuğu olmamışdı; onun en büyük, en içli derdi yuvaydı; fakat bundan ötürü tali'inden başka kimseye kırılmamışdı; karısını horlamamışdı.

Eşeğine binüb de develerin önüne geçdimi, yüreğinin bütün zehrini yanık yanık ırladığı türkülerle dökerdi. Efelik, kahramanlık Türkülerinden başka şeyde bilmezdi. En çok sevdiği her tarafa ün salan "Ger Ali"nin türküsü idi:

Ödemiş'den çıktım kollarım bağlı
Aşkın ateşiyle ciğerim dağlı
İzmir'in Konak'ında urganım bağlı
Mukadder böyledir dedi Ger Ali.

Bozdağın çeşmeleri harlayub akar
Saçılmış kumaşlar şala kim bakar
Ger Ali'nin kurşunu cihanı yakar
Dağları bedestan eden Ger Ali
Ciğeri bereli, sorun da bakan aslı nereli.

Ali zeybekleri sever idi. Fakat zeybekliğe özenmezdi. Kendi halinde gezmeği, kimseyi incitmemeği isterdi. Efeliğini mazlum korumakta göstermeği severdi.

Bir gün iki deveci kavga ediyordu. Bu adamlar tülü develerini güreşdirmişlerdi; binilen devenin sahibi öfkesini almak içün hiç yoktan bir kavga çıkarmış, ötekinin üzerine saldırmışdı. Ali kavgadan ayrılmak istemeyen bu haksız adamı, iki demir yumrukla sersemletmiş, arkadaşını kurtarmışdı.

-------**-------

(Sayfa 132)

DENİZLİ DAĞLARINA

Yüce dağlar, yüce dağlar,
Yamacından sular çağlar;
İnekleri yeşil bağlar..

Hey gidi hey sıradağlar.

Yüce dağlar serincedir,
Akan sular derincedir.
Hepsi yerli yerincedir;
Hey gidi hey yaman dağlar.

Yüce dağlar dumanlanır,
Babaları kağanlanır,
Göllerine nişanlanır;
Hey gidi hey güzel dağlar.

Yüce dağlar yokuş iniş,
Başlarında neler geçmiş,
Karlı gönlü yine geniş,
Hey gidi hey sıra dağlar.

Bağları delik deşik,
Yemişleri elma, erik,
Perileri alageyik;
Hey gidi hey altun dağlar.

Yüce dağlar yelden korkmaz,
Karlı başı silden korkmaz,
Yıldırmadı elden korkmaz,
Hey gidi hey koca dağlar.

Denizli, Temmuz 1329

Kâzım Nâmi

-------**-------

Yenilen deve sahibi Ali'ye karşı bir deve kini beslemeğe başlamışdı. Öcünü almak içün fırsat gözetiyordu.

Bir gün Ali akşamleyin köye girdikten sonra, en arkadaki devenin yüklerinin kesilmiş olduğunu gördü. Birden bire kendisine bu fenalığı yapanın kim olabileceğini bulamadı. Sonra işi anladı, köpürdü. Eşeğinin üzerinde uyuya kalmış, dere kenarından geçerken düşmanları arkadaki devenin üzerine atılarak yüklerini kesmişler. Bu düşmanlar o yumruğunu yiyen deveciden başka kim olabilirdi? Fakat Ali böyle çürük tahtaya hiç basmamışdı. Ali gibi bir efeoğlu efe içün bundan büyük hakaret olur mu idi? Yüklerin kesildiğini utanmadan kime bildirecekdi? âleme karşı bu rezaleti nasıl yüklenebilecekdi? Ali'nin bütün kanı beynine vurmuş, gözleri kan çanağına dönmüşdü. Artık eyiyi kötüden ayıracak kadar muhakemesi kalmamış, kendinden geçmiş idi. Develerini bir meydancık da çökertdi. Geriye doğru seyirtdi, köyden çıktıktan sonra bir çeyrek saat kadar daha koşdu; sonra birden bire irkildi; yolun üzerine düşen iki çuval boydan boya kesilmiş, arpalar ortalığa yayılmışdı.

Ali artık büsbütün kendini gayıb etmişdi. Yumruklarını sıkıyor, dişlerini gıcırdatıyordu. Etrafına bakındı, kimseyi göremedi, geriye döndü, yıldırım gibi köyü geçdi; şimdi koyulaşan karanlığın içinde büyük bir yıldız gibi parlayan uzak bir ateşe doğruldu. Oraya vardığı vakit deveciler hamur yoğuruyorlardı. Ali kimseye seslenmedi; bir vakit yumrukladığı herifi gözüyle aradı. Bulduktan sonra üzerine saldırdı.

O zaten bekliyordu; Ali'ye karşı bıçağını çekti. O vakit Ali pazusuna saplanan bıçağı demir eliyle sapından

(Sayfa 133)

kavradı, yarasından çıkardı, karşısındaki herifin can evine dayadı; adam sendeledi, düşdü ve bir daha sesi çıkmadı.

Ali, ayakları altına yayılan leşe baktı. Bir kere titredi. Şaşıran devecilerin yüzüne bakmadan evine koşdu anasını karısını kucakladı. Babasından kalma bir dankayı içüne bir ekmek atdığı dağarcığı omuzladığı gibi buz dağına doğru yollandı:

- Haydi Ali, kader böyle imiş. Biz de Ger Ali'ye eş olalım, *dedi*

Maraşlıoğlu

-------**-------

RAMAZAN GÜNLERİ

İslâm'ın beş şartından ikisi, hac ile zekât halk ve vaktin müsaadesine bağlıdır. Kelime-i şahadet, hiçbir lahza dilden ve gönülden çıkmaz. Namaz, günün belli vakitlerinde beş defa kılınır. Oruç içün, Hak Teâlâ Hazretleri ramazan ayını tahsis buyurmuştur. Ramazan, on bir ayın sultanıdır. Rabbimiz Teâlâ Hazretleri Kur'an'ı bu ayda indirmişdir. Onun içün Allah katında kaderi pek büyüktür.

Arabî aylarda şemsî aylar birbirine uygun gelmedikleri içün ramazan ayı âdeta sıra ile mevsimleri dolaşır. Tam bir dolaşmasını otuz altı senede bitirir. Bundan ötürü bu yıl ramazan temmuza rastladı. Havalar sıcak, gündüzleri uzun, bununla beraber herkes istekle orucu tutuyor, Allah'ına karşı borcunu seve seve ödüyor.

Ramazan ayı, Müslümanların İslâmlıklarını tamamıyla anladıkları bir aydır. Üç yüz elli dört günün otuzu yalnız ibâdetle geçmiyor; yalnız câmi'ler süslenmiyor; yalnız minareler geceyi nurlandırmıyor. Bu ayda Müslümanlar, bilerek veya bilmeyerek, asıl İslâmlığın istediği gibi yapıyor. Meyhanelerde yabancı memleketlerden gelen pis ve zehirli ispirtoları yuvarlamakta kalıyor; hiç olmazsa bir ay zehirlenmekten kurtuluyor; bu bir aylık kazancı yabancı memleketlerin doymak bilmeyen kasalarına akmıyor.

Ramazan israfı benim hiç acımadığım şeydir! Çünkü ramazanda yenilüb içilen şeylerin çoğu yerli malı, bunları satanların çoğu Türk ve Müslüman'dır.

İşte bu mübarek ayın böyle birçok dünyalık ve ahiretlik faydaları vardır. Ah! Ne olurdu bu faydalar başka aylarda da yapılsa.. Meyhanelerden kaçmak, yerli malı almak, İslâm ve Türk'le alışveriş etmek yalnız ramazana mahsûs kalmasa!.. Gönülde böyle duygular beslemek, elbette çok büyük bir iştir; insan on beş on altı saat aç durmakla, vakitlerinde namaz kılmakla şüphesiz borcunu ödemiş olur. Fakat borcunu ödeyen bir adama aferin denilmez; sevab da virilmez. Sevab, insanlara yarayacak iyiliklerde bulunmakla kazanılır. İslâmlar, birbirlerine yardım etmekten vazgeçdikleri, birbirlerine yabancı gibi bakmağa başladıkları günden beri bin dürlü belalara uğradılar. Halâ bütün çektikleri sevişmemek, yardımlaşmamak birbirine aldırmamak yüzündendir. Yalnız ramazan ayındadır ki orucun mübarek tesiriyle bir dereceye kadar yüreklerine yumuşaklık geliyor da fakirlere hoşca bakıyorlar; simidler, reçeller, tatlılar gibi İslâm ve Türk yapısı olan şeyleri yiyorlar. Hâlbuki bu böyle mi olmalı?

(Sayfa 134)

Birkaç gün sonra bayram yaklaşdı mı, herkes bin güçlükle kazandığı parayı süslü esvâb Mağazalarının çürük mallarına dökecek.

On bir ayın sultanı ramazan hiç şüphesiz, ramazanı İstanbul kadar güzel bir şehri daha yokdur. İstanbul'un ramazanı, o kadar tatlı ve zevklidir ki.. Gündüzlerin, sessiz ve ağır, oruclu hayatı şehrin başka günlerdeki hummalı hayatından daha gönül alıcıdır. Câmi'lerde hafızların güzel ve yanık seslerle okudukları mukabeleler, bazı keresi şeyhlerinin İslâmlığı doğru gösteren va'azları, on bir ay susuz bir çölde denizlerle uğraşan bir yolcinin susuzluğu açlığı gideren vahalardaki rüzgâr sesi gibi seslerin çarpmasıyla inleyen kubbelere insanın gönlünde Allah korkusunu ve ahlak duygusini uyandırır.

Ben yapılmasını istemediğim şeylerin yapıldığını bilmekte istemem, düşünürüm ki Müslümanlar ve hususuyla İslâmlığa en çok bağlı olan ve hidmet eden Türkler, iyi olmak ve iyi yürek taşımak içün Hakk tarafından dünyaya gönderilmişlerdir. Bu işi kim iyi yapıyor veya elinden geldiği kadar yapmağa çalışıyorsa, bence Türk ve Müslüman odur.

İyi olmak ve iyi yürek taşımak, dünyanın ve milletin yükselmesi, kuvvetlenmesi, düşmanlar önünde hakir olmaması, ayaklar altında çiğnememesi

içün çalışmaktır. Bu iş nasıl olur? "Halka Doğru" şimdiye kadar bu hususda haylice yazdı, bundan sonra da yazacaktır. Onun işi, gidilecek yolu göstermek, yolda rastlanılacak engelleri kaldırtmaktır.

İstanbul uykuya dalmağa başladığı vakit, caddeleri canlanmağa, eğlence yerleri dolub boşalmağa başlayan karşıyaka, ramazan geceleri kubbeleri yapıyor; İstanbul iftardan ve teravihden sonra bütün parlaklığıyla canlanmağa başlarken karşıyaka olgun ve donuk bir örtüye sarınıyor. Ah! İşte bu benim mübarek bir intikâmımdır!

Gecenin saat üçünde kapının orta yerinde durub da İstanbul cihetine baktınız mı? Karşınızda sanki bir sıra dağlar gölgesi şöyle hayal meyal uzanır. Bu zincirin ötesinde birisinde Yeni Câmi', Süleymaniye birer heybetli zirve gibi yükselir. Ayasofya'nın, Sultan Ahmed'in Nur-ı Osmaniye'nin, Yeni Câmi''nin, Selimiye'nin, Fatih'in, daha uzaklarda Sultan Selim'in minarelerinde ki kandilleri sanki görünmez iplerle göğe bağlıdır. Bu o kadar güzel ve ruhanidir ki büyüklüğü ve mukaddesliği karşısında susar, yüreğimin tatlı çarpıntılarını dinlerim. Kalemim yazamaz ki duygularımı anlatayım. O üstünde yüksekten nurlar titreyen İstanbul'a bakarken arkamı hiç sevmediğim, sevmek istemediğim o şimdi karanlık karşıyaka âlemine çevirir, Allah'dan şu karşımdaki nurlu yerin sâkinleri de nurlandırmasını dilerim.

İstanbul'u bu halde gördükten sonra ona "Bizans" dimeğe artuk dilim varmaz; İstanbul bence üç yüz milyon Müslüman'ın Halife'sini barındıran mukaddes bir Türk yurdundan başka bir şey değildir. Bir vakitler anlamadığım içün sevemediğim İstanbul'u şimdi ancak bu mefkûrenin şevkiyle candan seviyorum.

Maraşlıoğlu

-------**-------

(Sayfa 135)

GÖRÜCÜ VE TOSUN

Başı 15 inci sayıda

- Doğru yaverim ama ben ineğin yaşını, hastalığını, sağlamlığını, cinsini anlamam ki. Mesela yaşı geçkin bir ineği bana düve diye de virebilirler, yâhudgözü, memeleri özürlü bir şey gösterirler. Ben anlamam, yazık değil mi paralara? Fakat sen ve baban ineği daha iyi anlarsınız; başkalarına da gösterirsiniz. Madem para veriyoruz, bari iyi bir şey alalım. İlin adamlarına aldanırsak olur mu?

- Ana tutalım ki aldığınız inek kör, yâhud koca çıktı. Bundan ne çıkar? Nihayet bir inektir, satarız. Olsa olsa birkaç lira zarar ederiz. O kadar..

- A! Niçün bunlara düşelim, oğlum? Madem diyoruz, adam akıllı bir şey olsun. Alub satmak sonra birkaç lirada zarar etmek niçün?

Tosun güler. Der ki: Peki anneciğim ben alayım. Fakat sizden bir şey soracağım. Siz kardaşlarımla beraber hatta bir ineği beğenüb almağa cesaret edemiyorsunuz da ölünceye kadar benimle yaşayacak, benle gece, gündüz arkadaş olacak, hayatını hayatıma katacak, hastalığımda başımın ucunda, sağlığımda evimde ocağımda yarım olacak bir insanı nasıl kendiliğinizden beğeniyorsunuz? Küçük kardaşım görüciliğe gezdiğinizi bana söylemiş idi de ben bunun ne demek olduğunu anlayamamışdım. Ben evleneceğim; fakat bulunacak kızı ben görmeyeceğim, ben bilmeyeceğim, ben anlamayacağım ben tecrube etmeyeceğim! Ayıb değil a, ben bundan hiçbir şey anlamıyorum.

Alınacak kızın inek kadarda değeri kıymeti, yok mu? Ya o biçare? Demek o da beni görmeyecek? İkimiz iki gözü yok köstebek gibi bir gün bir odada birbirimize rast geleceğiz. Birden bire birbirimize çarpacağız. Ya ahlâk? Ya huyu? Ah evlenmek ne kolay şey! Velhasıl ana beni bağışla. Bu yolda evlenemem.

Tosun'un sözleri anasını da, kız kardaşlarını da utandırır. Sözleri haklı idi. Fakat başka da ne yapılabilirdi? Tosun'a en çok hak veren Salih Usta idi; Salih Usta karısına: "Tosun haklıdır. Onu kendi haline bırakın artık." Der ve bir daha evde evlenme sözü olmaz.

Bunda biraz sonra Tosun bir ay kadar köyden gayıb oldu. Dediler ki nahiyedeki, Kürd, Çerkes köylerinde dostları varmış, onları görmeğe gitmiş.

Sonra anladık ki Tosun evlenmeyi kurar; fakat tam insanca evlenmek ister; gittiği Kürd köylerinde kadınlar, kızlar erkeklerden kaçmazlar; bu Kürdlerin âdetidir, Kürdler Şâfiî'dir dini bütün Müslümandırlar; Çerkesler'inde kızları evleninceye kadar erkeklerden kaçmıyorlar; onlar da pek sağlam Müslümandırlar ama âdetleri böyledir. Tosun bu köylerden bir kız beğenmeğe karar verir. Gider, dostları vasıtasıyla gezer, nihayet Kürd köyünden bir kız beğenir, babasına dost olur. On beş yirmi gün kadar o evde devam eder, kızla oturur, konuşur; sözlerini, sohbetini, oturuşunu, yürüyüşini, gezişini, yemek yiyişini, her halini yakından görür, anlar, anlayışına göre bazı tahkikat da yapar.

Nihayet bir gün kıza açılır, der ki: "Ben bekârım evleneceğim;

(Sayfa 136)

seni seviyorum, eğer Sen de beni beğendin, sevdin ise Allah'ın emriyle evlenelim." Kız der ki: "Peki; müsaade et de ben seni bir koca gibi düşüneyim." Bir hafta kız düşünür; nihayet o da beğenir ikisi de el ele virerek kızın babasına giderler: "Biz birbirimizi sevdik, beğendik; razı olursanız birbirimizi alacağız." derler. Baba razı olur. Fakat Tosun der ki: "Şimdi benim babamın rızası da lazımdır. Müsaade idin de ona da bir kere haber verelim." Tosun köye gelir, babasına işi anlatır; Salih Usta, karısı, kız kardaşları bir arabaya binerek Kürd köyüne giderler. Kızı onlar da beğenirler, orada nikâh kıyılır; onlar bir arabaya, gelinle güveyde başka arabaya biner, köye gelirler. Köyümüzün erkekleri, kadınları şimdi hep bu sözde ihtiyarlar Tosun'u da, Salih Usta'yı da, Salih'in karısını da hep kınıyorlar: Ne demek, hiçbir erkek böyle kendi görüb, kendi beğenüb evlenir mi imiş. Bu İslâmiyet de var mı imiş? Vak'a Kürdlerin, Çerkeslerin kadınları kızları erkekten kaçmıyorlarmış, onlardan böyle evlenmek kabilmiş ama onların âdetleri böyle imiş. İmiş.. İmiş.

Genç kızlarla delikanlılar ihtiyarların sözlerine karşı dudak bükmeğe başladılar. Onlar hep Tosun'u haklı bulurlardı; halâ Tosun'un bekâr kız kardaşı bu işinden dolayı kardaşını ne kadar beğeniyordu; öyle ya insan kendisi görmeden bir kızı nasıl alırmış diyordu.

Allah'dan olacak. Salih Usta'nın gelini de pekiyi çıktı. Tam Tosun'a uygun.. Tosun nasıl gürbüz, çevikse o da öyle. Tosun nasıl yerinde yiğit, cesur, yerinde yumuşak, merhametli ise o da onun gibi. Ya ne kadarda namuslu, ne kadarda Müslüman.. Kadıncık abdestsiz yere basdığı yokdur. Hatta bir erkek gibi atada biniyormuş, kılıç, tabanca bile kullanıyormuş, Tosun kendisi bana söyledi:

"Birader, geçen bizim arkadaşla babamı ziyârete gidiyorduk, ikimizde atlı idik, bindiği kısrağı şöyle bir diretdi, doğrusu karşısına çıkmaya kendimde cesaret bulamadım."

Ya Tosun'un anası, kadını gelinim diye göklere çıkarıyor, şimdi de ah nerede bu, nerede ötekiler diyormuş.

Köyün delikanlıları fırsat düşürdükçe Kürd köylerine gidiyor, orada dostlar araştırıyorlar. Geçen gün köyün iki kızı arasında söyle bir feyz geçmiş: "Keşke bizim köy de Kürd, yâhud Çerkes köyü olaydı. Yâhud biz de Şâfiî olaydık."

Nâzım

-------**-------

PİÇ

Türkler'in en genç ve en San'atkâr hikâyecisi Ömer Seyfeddin Beğefendi'nin esir bulunduğu Yunanistan'dan yazarak gönderdiği bu kıymetli eser Türk yurdunun gelecek nüshasında yazılıdır. Okuyucularımıza şiddetle tavsiye ederiz.

-------**-------

"Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı" **Celâl Sâhir**

-------**-------

(Sayfa 137)

HALKA DOĞRU

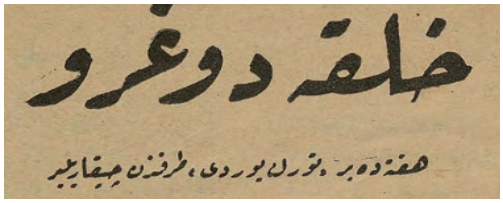

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 18	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 8 Ağustos 1329**

"Halka Doğru"nun Dâimî yazıcıları

Halide Edib Hanım. Aka Gündüz. Akçuraoğlu Yusuf. Ahmed Ağayef. Tevkif Nureddin. Celâl Sâhir. Hüseyinzâde Ali. Hamdullah Suphi. Âkil **Muhtar. Abdülfeyyaz Tevfik. Ali Canib. Ali Suat. Ali Ulvi. Galib Bahtiyar. Kâzim Nâmi. Köprülüzâde Mehmed Fuad. Gök Alp. Mehmed Emin. Mehmed Ali Tevfik. Memduh Şevket. Nâzım Beğler.**

-------**-------

(Şiir: Hakîkin Rüyası, Aka Gündüz * Kızlarımızı Okutalım * Bir Çiftlikten Geçiş, Maraşlıoğlu * Bitirilememiş Bir Koşma, Kâzım Nâmi)

-------**-------

HAKÎKİN RÜYASI

—Bir Türk kızı lisanından—
Seni rüyada gördüm
Güzel Arnavud kızı;
Baktım mahzun yüzüne
Sandım kervan yıldızı..

Niçün mahzun göründün?
Derdin mi var başında?
Bana keder yakışmaz
Bu dilber, genç yaşında…

Gerçi ben Türk kızıyım,
"Düşman!" dirsen bana sen;
Söylemezsin derdini;
Ben darılmam ne dirsen,

Fakat söyle bileyim
Ey Arnavud güzeli!
Arar, sorar, buluruz
Belki derman, teselli..

Kavgada mı kardaşın
- Çoktan kaçdı, gitmedi,
Arkasından babamda…
Sözümüz kâr etmedi:

Yalnız kaldık anamla
Bir çocuk dam altında;
İkimizde ezildik;
Bin intikâm altında…

Düşman geldi yağmaya,
Ne var, ne yok aldılar..
Dönmüş, kızıl gözlerle
Sonra bize saldılar;

Baba! Baba!.. Diyerek
Hep çırpındım, haykırdım..
Bir tek erkek gelmedi
Bize etsün bir yardım..

Karanlığın içinde,
Kardaşıma seslendim;
Artık hacet kalmadı
Çamurlarla pislendim..

(Sayfa 138)

Bir gün, babam, elinde
Beş altunla gözüktü!
Kardaşımda yanında,
Gözleri pek süzüktü..

Sarhoşdular, anladım,
Sordum:
- Ne var?
- İyilik
- Ne oldunuz?
- Ortodoks!
Papas verdi, biz içdik
- Ya altunlar! Sizin mi?
- Bir Türk zabit ölürken
Boğazını sıkınca,
Onu aldık cebinden!..

Al şişeyi, köye git!
Papas şarab vaad etti!
- Şey..
- Dırlanma, maskara!
Artık Türk mürk hep bitti..

Adım artık Bayramiç!
Kardaşının: Nikola
- Aman baba! Ne bu hal?
- Sus! Diyorum, budala!

- Baba! Gitmem bir yere!
Sor anama, ne oldu?
Ne ırz kaldı, ne namus,
Her şeyi yıkıldı, soldu..

Düşman basdı göğsüme
Dişlerini geçirdi..
ırzımızı çalarken
Size şarab içirdi!.

İki sarhoş sızdılar,
Dinlemedi birisi;
Çökük damı doldurdu
İki dinsiz nefesi..

- Dilber Arnavud kızı!
Bu mu derdin, kederin?
Buysa eğer, pek ehven,
Ya bizimki pek derin:

Senin baban, kardaşın
Yalnız size yapmadı;
(Miç) (Nikola) olmakla
Yalnız puta tapmadı

Ah! O erkek geçinen
(Canlı kal'a) cansızlar!
Ah o kadın yapılı
Uzun perçem kansızlar.

Müslüman da, cihanda
En mukaddes ne varsa
Ya çaldılar, boğdılar
Ya verdiler papasa!

(Sayfa 139)

Nice ana, hemşire
Nice zabit, nefercik,
O kahbeler yüzünden
Oldu bir yığın kemik..

Nice aziz türbeler,
Nice câmi', medrese,
Çöktü, oldu ya ahır
Ya meyhane, kilise..

Minberlerin önünde
Çiğneyerek Kur'an'ı
İçdikleri kırmızı
Şarab değil: Türk kanı!
Ah! vazgeçdim! Anlatma!
Sen de iken bu canım
İşte ettim i'tiraf:
Türk kızıyım, düşmanım!

Ben düşmanım, sizlere..
Ben ölsem de soracak
İşte tekrar ederim:
Bu düşmanlık haşre dek..

Senin için ararken
Bir teselli.. Unutdum
Teselliye en muhtaç
Şu zavallı, şu ma'sum

"Düşman Türk"ün kızını..
Şimdi acı duygunu
Kurcalamak istemem;
Şimdi işin uygunu:

Sana yardım etmektir..
Elbet gelir bir zaman,
Huzurunda fasıl eder
Bu da'vayı yaradan.

Aka Gündüz

-------**-------

KIZLARIMIZI OKUTALIM

Bizim kafamızda eski, yanlış bazı düşünceler, kalblerimizde yerleşmiş bazı fena duygular vardır ki onların zararını her vakit görürüz; fakat hiçbir zaman geçirdiğimiz zararların nerden geldiğini bilüb anlamak, o derdlere göre derman bulmak tarafını düşünmeyiz. Eğer aklımız, fikrimiz yerinde olsa da aklı erenlerin sözlerini nasihatlerini dinlesek, elbette böyle hakir, câhil kalmazdık.

Kızlarımızı okutmak meselesi, atalarımızdan beri kafamıza yerleşen fena, yanlış düşüncelerden dolayı hiç aklımıza gelmez. Çünkü kızlara okuyub yazmak lazım olmadığını, namaz surelerini öğrenmek yetişeceğini, okuyan kızın fazla "bilgiç" olacağını, ev kadınına başka şeyler lazım geldiğini ta çocukluğumuzdan beri kafalarımıza doldurmuşlardır. Bugün bile o eski kafalardan terbiye olan, dünyanın, dink ne olduğundan haberi bulunmayan adamlar, her meclisde, her yerde, mahalle kahvesinde kadınlara okuyub yazmak lazım olmadığını bağırub söylerler. Hatta yalnız bunu söylemekle de kalmazlar; İslâm dininin kadınlara mektebi haram ettiğini, kızların evde oturmasını emr eylediğini de ilave ederler. Ne büyük cehalet! Ne câhillere yakışır iftira!

Yeryüzünde insanları hayvanlardan ayıran şey "söz"dür;

(Sayfa 140)

biz konuşuruz, söyleriz, kâğıd üzerine yazub okuruz. Hâlbuki hayvanlarda bu şey yokdur. Dünyadaki mahlûkatın en ulusu olan insanlara Cenab-ı Hakk bu hassayı vermiş ki okuyub yazmağı, düşünmenin yollarını öğrensünler; bu sayede hem insanlar Allahü Teâlâ'nın büyüklüğünü daha iyi anlayarak neler yapmak hayırlı olacağını, nelerden kaçınılacağını öğrenirler. Hem de dünya işlerine akılları erüb ötekinin berikinin elinde oyuncak gibi aldanub kalmazlar. Kadın olsun erkek olsun, ektiği mahsulün ne ideceğini bilmeyen, hesabından haberi olmayan çoluk çocuğunun nafakasını tefecilere kapdıran câhiller Allahü Teâlâ'nın lanetine uğrarlar. Bu suretle hem dünyada rahat etmezler, hem de yarın rûz-ı cezâda sıkıntı çekerler.

Müslümanlar içün okuyub yazma öğrenmek, dünya yüzünde olub biten şeylere akıl irdirmek, düşmanımız olan Frenkler ne gibi işler, aletler, edevadlar, yapıyorlarsa hemen onları alub öğrenmek farz aynıdır. Yani ramazanda oruç tutmak, vakitde namaz kılmak nasıl farz ise câhil kalmamak ve evlâdını câhil bırakmamak içün okuyub yazma öğrenmekte onun gibi farzdır. Cenab-ı Hakk Kur'an-ı Kerim'in birçok mahallerinde bunu kullarına haber veriyor; Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri de mübarek ağızlarından çıkan birçok hadiselerde "câhil ile âlimin Allahü Teâlâ indinde bir olamayacağı", "âlimleri Allah'ın sevdiğini", "ilmi ve levk Çin'de bile olsa gidüb arama, bulup almak lazım geldiğini" bildiriyorlar. Demek ki ilim bu kadar büyük bir şeydir.

Şimdi burada bir nokta var; ilmin lüzümunu, câhilliğin fenalığını bugün en budala, en ahmak bir adam bile inkâr etmez; ancak bu ilim erkeklere göre midir? Cenab-ı Hakk kadınların âlim olmasını da emr ediyor mu? İşte mesele burada! Mahalle kahvesinde câhil câhil söylenen adamlar kızlarını câhil bırakmakla

nasıl günaha girdiklerini, dinimize nasıl iftira ettiklerini bilseler utanub susarlardı. Bakınız neden?Gerek Kur'an-ı Kerim'de, gerek ma'nâlarını yukarıda yazdığımız hadis-i şeriflerde yalnız ilimden, herkesin onu tahsil etmesi farz olduğundan bahs idiliyor. Hiçbir ayet-i kerime yok ki onda kadınlar ayrılsun, hiçbir hadis-i şerif yok ki kızların câhil kalmasını ca'iz görsün. Bilakis, yeryüzündeki kadın erkek bütün İslâmların birbirinden farksızca aynı suretle çalışmaları emr idiliyor. Beş vakit namaz nasıl kadına da erkeğe de farz ise bu da tıpkı onun gibidir. Okuyub yazma hususunda kadınla erkek arasında dinimizce hiç fark yokdur. Dinin bu emirleri karşısında kızların câhil kalmasını isteyenler ne fena bir yola saptıklarını anlasınlar.

Bir çocuk doğub mektebe gidinceye kadar, sonra mektebini, tahsilini bitirinceye kadar ömrünün çoğu evinde geçirir. Baba işiyle gücüyle uğraşdığından çocuğun okuyub yazmasına, terbiyesine eyice dikkat edüb bakamaz. Ona bakacak, çocuğunu dersine çalıştıracak, bilmediği yerleri öğretecek, yavrusuna daha küçükten İslâmlığın, Türklüğün ne demek olduğunu anlatacak, hulasa onun kalbine Allah korkusunu, vatan ve millet duygusunu sokacak hep anadır. Dünyanın kaç bucak olduğunu bilüb anlamayan câhil bir ana yavrusuna bu gibi şeyleri nasıl öğretiyor? O öğretse öğretse koca karı masallarını, dev hikâyelerini ve daha buna benzer saçma sapan birtakım şeyleri öğretiyor ki bunlarında faydasından çok zararı vardır.

Sonra, kadınların okumasından fayda yalnız bu kadar değil: Kocası ölmüş ihtiyar bir kadın, yâhud yanında akrabasından kimse olmayan genç bir dul kendi işlerini görecek,

(Sayfa 141)

hesaplarını yapacak mektublarını yazacak, hükûmet kapusuna işi düşerse kimseye muhtaç olmadan onu görecek kadar okumuş yazmış olmalıdır. Öyle olmazsa o kadıncağız sıkıntılar çeker, ne zararlar görür!

Peygamberimiz Efendimiz Hazretlerinin zaman-ı saâdetlerinde ve ondan sonraları, yani İslâmiyet'in en parlak zamanlarında Müslüman kadınları hep okuryazarlardı. Hatta onların arasında erkeklerden daha çok okumuş, daha âlim bir takım büyük, kıymetli kadınlar da meydana çıktı. Hazret-i Peygamber'in zevcât-ı tâhirâtından Hz. Ayşe ile, kerimeleri Hz. Fatıma, sonra meşhur (Râbia-i Adeviyye) İslâmlığın yetiştirdiği büyüklerdendir.

-------**-------

BİR ÇİFTLİKTEN GEÇİŞ

Güneş henüz doğmuş olmakla beraber günün maviliklerine yayılan sırma saçları birkaç saat sonra ki yakıcı sıcaklığına habercilik ediyordu. Kuvvetli iki atın çektiği arabamız, küme küme sazlıklar arasından, kurumuş çamurlu bir yoldan gidiyordu. Geceyi harmanlarda geçirmiş olan çiftçiler, çoktan dügenlerini koşdurmağa başlamışlardı. Harmanlarda ihtiyarlardan, kadınlardan, çocuklardan başka kimse yokdu; dinç, arslan yapılı bir delikanlıya rastlamak kabil değildi. Yirmisinden kırkına kadar bütün kuvvetli erkekler savaşa gitmişlerdi.

Evvela, yeni biçilmiş buğdayı, arpa, çavdar, yulaf tarlalarının saman renkleriyle sarı bir denize benzemişdi. Bu denizin ötesinde berisinde adacık gibi yeşil ağaç kümeleri görünüyordu. Buraları bağlık olmadığı içün çok ağaç yokdu. Ağaçlarda cırlamağa başlayan böceklerin ahengi sıcağın gitdikce artmakta olduğunu anlatıyordu.

Daha uzaklarda yeşil yeşil bağlar susamış gözlere birer vaha tesirini yapıyor, sabahın şu pek az serinliğinde o zümrüd gibi ağaç altlarının kim bilir ne kadar güzel olduğunu düşündüriyordu. Biz, kuvvetli atlarımızın çektiği araba içinde yavaş yavaş başımızın üstüne doğru yükselmeğe başlayan güneşin altında bu ince sabah yılından o kadar faydalanamıyorduk.

Karşı ki sırtlarda hoş bir köy göze çarptı. Bunu seyir ederken, daha biraz aşağısında başka bir köy gördük. Ovanın tarlaları arasında pek seyrek ve birbirinden saatlerce uzak görünen köylere karşı, bu dağlık ve ağaçlık yerlerdeki köyler birbirinden en çok yarım saat uzak bulunuyordu: Dağlar ovalardan daha çok meskûn idi.

Önümüze çıkan taşlık tepelerin arasındaki kurak ve kumlu dereden geçdikten sonra önümüze, ovanın başka bir ciheti çıktı.. Bunun ta kenarında küçük bir koruluk ve geniş bir sazlık vardı. Koruluğun ileri tarafında gideceğimiz çiftliğin yapıları görünüyordu. Artık sıcak haylice artmış idise de çiftliğe pek yaklaşmış idik; sıcaktan korkmayabilirdik.

Koca ovanın şöyle orta yerinde nasıl olmuşda böyle bir koruluk vucud bulmuşdu? Tarlaların arasından süzüle süzüle geçen derince bir derenin suları buralarda biraz yayılıyor, pek bataklık denilemiyecek derecede toprağı ıslatıyor, sazların, kamışların yetişmesine sebeb oluyor, ovanın orta yerinde işte böyle kolayı gizlemeyin koca bir saz ormanı çıkarıyordu.

Nihayet çiftliğe geldik. Arabamız, bir hapishane kapısı

(Sayfa 142)

gibi demir parmaklıklarla yapılmış, büyük kapıdan kaldırımlı avluya girdi ve durdu. İndik; ev sahibi, önümüze düşdü. Bize yol gösterdi. İki kanatlı büyük bir kapıdan başka bir avluya girdik; burası çiftliğin harem tarafı idi. Yapının damlarında, bacaların üstlerinde leylek yuvaları vardı. Çifter çifter leylekler bacalara, damlara konmuşlar, gagalarını birbirine çarparak lak lak yapıyor, sanki bize "Hoş geldiniz" demek istiyorlardı.

Ovanın bu bitmez tükenmez sessizliği içinde bulakların ne cem'iyyetli bir ma'nâsı vardı… Şehirlerde, kasabalarda belki bir parça harablığı gösteren leylek yuvaları, buralarda, bu ıssız köy yerlerinde büsbütün başka dürlü görünür, bu yuvalarda lak laklayan o koca kuşlar şu sâkin köy yapılarına bir şenlik veriyordu.

Haremliğin hasır döşeli taş hananiye girdik. Elimize, yüzümüzü yıkayarak yolda büründüğümüz tozlardan bir dereceye kadar temizlendik; sonra, hanayın iki tarafındaki fena pis sedirler üzerine uzanarak. Hanayın öteki kapısı güneşe karşı olduğu içün açılmamış idi, fakat biraz geçdikten sonra güneş göğün ortasına çıkmış olduğu içün o kapıyı da açdık. Buradan bir taş merdivenle etrafı fır dolayı çiçek saksılarıyla süslenmiş bir taşlığa iniliyordu. Bu taşlığın yanından, kenarları rıhtımlı, altı yedi arşın kadar genişlikte, suyu gayet berrak bir dere geçiyordu. İşte bu dere idi ki yukarıda söylediğim geniş sazlığı vucuda getirmişdi. Derenin öbür kenarı, salkım söğüd ve yemiş ağaçlarıyla süslü, çiçekli bir bağçe idi. Dere içinde sayısız küçük küçük balıklar dolaşıyordu. Sıcağın ziyâdeliğinden darlaşmağa başlayan göğüslerimiz bu akan gümüş dereyi, şu yeşil ağaçları, şu güzel çiçekleri görünce serinledi ve genişledi.

Biraz yorgunluğumuzu aldıktan, yemeklerimizi yedikten sonra öğlen uykusuna daldık; böylelikle günün en sıcak saatlerini habersizce geçirdik. Uykudan kalktık; yine hanaya çıktık. Şimdi çiftlik sahibini ziyâret içün yakındaki köyün â'yanından biri gelmişdi. Kısa sakalı, tek tük kır serpmiş uzun kurmak bıyıkları, kıyafeti kendisinin bir Rumeli muhaciri olduğunu gösteriyordu.

Adamcağız son Rus Muharebesinden sonra Şark-ı Rumeli'den veya eski Tuna Vilayeti'nden Anadolu'ya hicret eden muhacirlerden idi. Otuz beş seneden beri kıyafetini ve dilini değiştirmemiş idi; belki bu yerlerin bazı âdetlerini, bazı tabirlerini öğrenmiş idi.

Anadolu'nun bu yerlerine her tarafdan muhacirler gelmiş: Şark-ı Rumeli'li. Tunalı, Sırbistanlı, Teselyalı, Boşnak, Çerkes. Bunlar içinde en çok faydalı olanlar Tuna muhacirleri idi. Öteden beri böyle işidiyor. Böyle biliyor, sebebini öğrenmek istiyordum.

Çiftlik sahibinin çalışkan, sözü hatırı sayılır bir köy â'yanı olarak bana takdim ettiği bu adamcağız, istediğimi bana, öğredecek mi idi? Hasır üzerine bağ-

daş kurmuş olan 'Azır Ağa (muhacirin ismi böyle idi.) çok cigara, hususiyle pek çok kahve içiyordu. Derinliklerinde Tuna'nın hasretli sularının aksi titreyen gözlerinde, baba ocağından büsbütün ayrı geçirilen gamlı bir hayat okuniyordu.

Onda şimdi maziden büyük bir acının yâdı şüphesiz kalmamışdı; kim bilir ne vakit ele geçecek artık uzak bir nîmetin yâdı ye's artırmaktan başka neye yarardı? Bununla beraber kalbinin ta hafıza eriştiremediği yerlerinde eski yeşil yurdunun izlerinden akan sızıları duymaktan kendini alamıyor; bu mü'ebbet yaraları açan Moskof içün ta yedi

(Sayfa 143)

kuşak evlâdına olmaz bir öç duygusu nakl ediyordu. Aziz Ağa anlatmağa başladı.

Otuz beş sene evvel Tuna Yalısı'ndan çıktıkları vakit yüz bu kadar hane muhacir etmişler. Yollarda, uğradıkları yerlerde birçok sıkıntılar çekmişler. Sonra bu güzel ve zengin ovanın küçük bir köyüne yerleşdirilmişler. İlkin yerli ahali bunları istememiş; pek yüz vermemiş, zavallı muhacirler kendilerine ayrılan tarlalarda çalışmağa, eski yurdlarındaki evler gibi köy yapıları yaparak yavaş yavaş yerleşmeğe, yerlerine ısınmağa başlamışlar.

Hicret etmezden evvel pek çalışkan imişler. Lakin muharebenin acıları, zararları, yolların sıkıntıları içlerinden bazılarını durgunluğa ve tenbelliğe düşürmüş. Bazı düşkün huylular hırsızlığa, soygunculığa başlamış. Buna karşı köyün aksakallıları toplanarak çare düşünmüşler. Nasihatler, gece nöbetleri pek kâr etmemiş. Bunun üzerine en tesirli çareye başvurmuşlar: İleride pek fena örneklerin meydana çıkmasına sebeb olacak huysuz kimseleri, bir bir ortadan kaldırmağa başlamışlar. Bir ikisi sessizce, gürültüsüzce meydandan kalkınca işler düzelir, ne hırsız kalır, ne huysuz.

Bunların fenalıktan kaçan, çalışkan ve namuslu adamlar olduklarını gördükce yerleşdikleri köyün ve komşu köylerin ahalisine emniyet gelir. Artık kendileride bunlardan örnek almağa başlarlar. Muhacirler, getirdikleri arabaları yapub kullanmasını unutmazlar; yerlilerin kağnı arabalarına bir dürlü alışamazlar. Yerliler muhacir arabalarının bu düz ovada kânılardan daha çok işe yaradığı, öküz ve mandalara hiçbir zararı olmadığını görünce onlar da öyle arabalar yapdırırlar.

İşte böyle böyle yerliler muhacirlerden birçok şeyi öğrenirler. Birbirleriyle kız alub verirler; birbirlerine kaynaşmağa çalışırlar. Aziz Ağa'nın köyü, yakınlarındaki eski köylerinde iyileşmesine sebeb olur.

O pek fakir bir halde buralara gelen, bin dürlü ezici mahrûmelikler içinde inleyen muhacirler, çalışma yüzünden şimdi bir hayli zengin olmuşlar. İçlerinde

iki üç bin liralık adamlar eksik değilmiş. Artık pek rahat yaşıyor, din ve devlete dua ediyorlarmış.

Bu çiftlikte geçirdiğimiz yirmi dört saatin hayatı kolay kolay unudamayacağım; Aziz Ağa, o kır düşmüş uzun kumral bıyıklarıyla, kısa sakalı,

güneşden tunçlanmış yüzü, sarkık almacıklarının üstünde Tuna sularının aksini taşıyan ela gözleriyle dâ'ima yâdımda kalacak.

Maraşlıoğlu

-------**-------

BİTİRİLEMEMİŞ BİR KOŞMA

Ben kime ne ettim, ne zulmum vardı?
Rahatca yaşadım, hiç onu aradı
Fikrime koymadım, zihnim pek dardı.
Bir gün geldi halim varma kardı,
Bilmem ne denlü bir belaya düşdüm.

Bugün buldum yidim, sona bakmadım,
Atalar sözünü küpe takmadım;
Kömürün yerine odun yakmadım;
Türklük yapısına çivi kakmadım;
Yalnız eğilinceye, havaya düşdüm.

(Sayfa 144)

Bir zamanki çobanım ayrıldı benden,
Bağçıvanım gitdi , yalnız kaldım ben;
Sürümü bıraktım başıboş gezen,
Sultanlar gibi bir ömür sürerken
Şimdi deli gibi Sahrâya düşdüm.

Çobanım kurtlarla beraber oldu,
Bağçıvanım zengin bir rencber oldu,
Evimin damına baykuşlar doldu,
Sürüm seyrekleşdi, bağçemde soldu.
Bir aslı bilirsiz sevdaya düşdüm.
Nenemi, ağamı, kız kardaşımı,

Komşunun evindeki oynaşımı
Kıskandım herkesden gözle kaşımı.
Koyu bir câhillik sardı başımı
Mecnun gibi ben de Leyla'ya düşdüm.

Müslüman'ım dedim, namazlar kıldım.
Yalnız bu noktada durdum kakıldım.
Herkese dinsizler diye takıldım;
Kendimce güya bir keskin akıldım,
Sırat'ı geçerken Gayya'ya düşdüm.

Kâzım Nâmi

-------**-------

Şehbâl

Memleketimizdeki resimli mecmuaların en güzelidir. Onbeş günde bir kere çıkar. Son numerosu, belli muharrirlerin birçok faydalı makaleleri ve gayet güzel ve nefis resimleri havidir. Bu nefis mecmuanın fiyatı beş guruşdur. Yirmi dört nüshadan ibaret olan seneliği bir lira altı aylığı yarım liradır. İdarehanesi yeni postahane karşusunda Ferruh Beğ hanında dâire-i mahsûsa.

-------**-------

Çocuk Dünyası

Çocukların fikirlerinin açılmasına yardım eder haftada bir çıkar biricik çocuk gazetesidir. Tehzib-i ahlâka hidmed eden ve güzel resimleriyle hoşa giden bu gazetenin 22'inci numerosu çıkmışdır. Sayısı on paradır. Müraca'at yeri, istanbul'da Nur-ı Osmaniye civarında Şerif Efendi Sokağında 17 Numerolu Daire- i Mahsûsadır. Senelik abonesi 15 guruştur.

-------**-------

İslâm Dünyası

Başmuharrirliğinde seyyah-ı şehir Abdülreşid İbrahim Efendi bulunan faydalı mecmuayı cümleye tavsiye ederiz. İdarehanesi: Nur-ı Osmaniye cıvarında Daire-i Mahsûsadır.

-------**-------

Yerli Usturalar

Veznecilerde sıhhî traş berberi Hersekli Murâd Efendi İngiliz usturalarıyla rekabet edecek derecede metanetli yerli usturalar satmaktadır. Dâhili ma'mûlâtın revacını te'min etmek isteyen okuyucilarımıza Murâd Efendi'yi tavsiye ederiz.

-------**-------

Türk Berberi

Selanik'den hicret ederek Çenberlitaş'da Atik Ali Paşa Câmiine muttasıl berber dükkânını açan Nişli Ahmed Efendi berberlikte mahir ve temiz bir zatdır. O civardaki okuyucilarımız bu dükkânı ziyâret ederlerse memnun kalırlar.

-------**-------

"Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı" **Celâl Sâhir**

-------**-------

(Sayfa 145)

HALKA DOĞRU

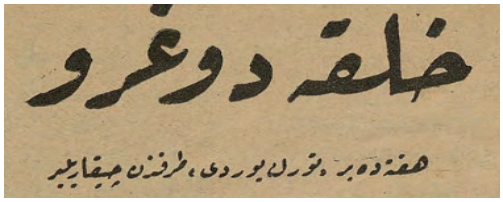

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 19	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 15 Ağustos 1329**

"Halka Doğru"nun Dâimî yazıcıları

Halide Edib Hanım. Aka Gündüz. Akçuraoğlu Yusuf. Ahmed Agayef. Tevkif Nureddin. Celâl Sâhir. Hüseyinzâde Ali. Hamdullah Suphi. Âkil **Muhtar. Abdülfeyyaz Tevfik. Ali Canib. Ali Suat. Ali Ulvi. Galib Bahtiyar. Kâzim Nâmi. Köprülüzâde Mehmed Fuad. Gök Alp. Mehmed Emin. Mehmed Ali Tevfik. Memduh Şevket. Nâzım beğler.**

-------**-------

(Şiir: Alnımın Yazısı, Bir Osmanlı* Köylülere Vaazlar: Çalışmak Müslümanlara Farzdır * Halk Medeniyeti -2: Resmi Teşkilat, Halk Teşkilatı, Gök Alp * Mühendis Efendinin Nasihati, Ali Suad * Bir Hapishane Ziyâreti, Maraşlıoğlu)

-------**-------

ALNIMIN YAZISI

Bozgunluk zamanına âid*dir*:
Atalarımın mezarını çiğnetdim,
Anacığımı acı acı inletdim,
Bu enini düşmanlara dinletdim,
Yüce Tanrı gözyaşlarım dinmiyor.
Al canımı can içime sinmiyor.

Ne olurdu kahr olaydım, öleydim,
Namusumu topraklara gömeydim,
Ecdâdımı alnım açık göreydim.
Yüce Tanrı gözyaşlarım dinmiyor,
Al canımı can içime sinmiyor.

Mezardan başlarını kaldırır,
Hep ölüler üzerime saldırır,
Dünya bana "alçak!.." Diye haykırır.
Yüce Tanrım gözyaşlarım dinmiyor,
Al canımı, can içime sinmiyor.

Osman kanı, namus yurdu, ocağı
Sönmüş, gitmiş.. Göl kıyısı, bucağı,
Boş duruyor anacığımın kucağı
Yüce Tanrım gözyaşlarım dinmiyor,
Al canımı, can içime sinmiyor.

Osmanlılar düşmanlılardan kaçmazdı,
Silahını çamurlara atmazdı,
Namusunu hayat içün satmazdı.
Yüce Tanrı gözyaşlarım dinmiyor,
Al canımı, can içime sinmiyor.

Dedelerim bu hâlimi görecek,
Yavrularım yarın bunu bilecek,
Kimler benim yüz karamı silecek?!..
Yüce Tanrı gözyaşlarım dinmiyor,
Al canımı can içime sinmiyor.

Derdlerine benden dermen arardı
Anacığımın beti benzi sarardı,
Kör olası gözüm yine karardı..
Yüce Tanrım gözyaşlarım dinmiyor,
Al canımı, can içime sinmiyor.

(Sayfa 146)

Varlığımı işte tedfin ediyor,
Vatanımda düşman ayin ediyor,
Dağlar, taşlar beni ta'yin ediyor..
Yüce Tanrım gözyaşlarım dinmiyor,
Al canımı, can içime sinmiyor.

Saf kanıma katil zehri katarak,
Garib yurdu boş bırakub atarak,
"Alçak" oldum anacığımı satarak..
Yüce Tanrı gözyaşlarım dinmiyor,
Al canımı, can içime sinmiyor.

Benim içün artık sabah olmasın,
Altın güneş üzerime doğmasın,
Vatan beni sinesinden koğmasın..
Yüce Tanrı gözyaşlarım dinmiyor,
Al canımı, can içime sinmiyor.

Hayır, hayır, koğsun, atsın dışarı,
Vatanımda evlâdımın nazarı
Göremesin bir namussuz mezarı..
Yüce Tanrım gözyaşlarım dinmiyor,
Al canımı, can içime sinmiyor.

Evet beni öldürsünler, assınlar,
Mezarımı il yurdunda kazsınlar,
Alnıma da "Alçak" diye yazsınlar..
Yüce Tanrım gözyaşlarım dinmiyor,
Al canımı, can içime sinmiyor.

21 Mart 329, **Bir Osmanlı**

-------**-------

KÖYLÜLERE VA'AZLAR:

-3-

Çalışmak Müslümanlara Farzdır!

Ey Müslümanlar!

Geçen hafta size tenbelliğin en büyük günah olduğunu, Cenab-ı Hakk'ın tenbel kullarını hiç sevmediğini, hele düşmanlarımızın dört tarafdan üzerimize saldırdığı şu zamanda her vaktinden fazla çalışmamız lazım geldiğini dilimin döndüğü kadar anlatmışdım. Bu haftada çalışmanın her Müslüman içün tıbkı namaz gibi, oruç gibi farz olduğunu ve Cenab-ı Hakk'ın miskinleri dünyada sefil yarın ruz-ı cezada rezil ideceği Kur'an-ı Kerim'in ayetleri ve Peygamberimiz Efendimiz Hazretlerinin hadis-i şerifleriyle isbât edeceğim

Sadaka Resûlallah: "Talebü'l-helâl farizatün 'ala külli müslim". Bu hadis-i şerifin ma'nâsı şudur ki: Çalışub helal mal kazanmak, Cenab-ı Hakk'dan helal mal istemek her Müslüman kişi üzerine farzdır. Yani dinine dört elle sarılan her mü'min kendisini beslemek, çoluğunu çocuğunu rahat rahat geçindirmek, devlete virgülerini kolayca verüb düşmanlara karşı tob tüfek alabilmek, din kardaşlarına elinden geldiği kadar yardım etmek içün mutlaka çalışub para kazanacaktır. Başkalarının parasıyla geçinüb tenbel tenbel oturmak, namaz kılmamak ve oruç tutmamak gibi günahdır. Öyle yapan kimse hem dünyada sıkıntı çeker, hayvan gibi yaşar; hem de yarın ahretde cehennem azâbına müstehak olur.

Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri evlâd u ıyâlini beslemek içün alın teri döken gayretli Müslümanlar içün ne güzel buyuruyor: "Men sa'yi 'ala 'ıyalihi men hallihi fehüve kalmücâhide fi sebilillah", yani: Evlâd u ıyâlini helal mal ile beslemeğe uğraşanlar Allah yolunda düşmanla cenge giden

(Sayfa 147)

gaziler gibidir. Yani cenge giden İslâm baba yiğitleri, Türk kahramanları bu Allah yolundaki hidmetlerinden dolayı nasıl sevab kazanıyorlarsa çalışub para kazanan Müslümanlar da o çalışmaları sebebiyle o kadar sevab kazanmış olurlar. Ama bunun da bir takım şartı şurûtu var. Para kazanub zengin olduktan sonra din, millet uğruna para vermek istemeyen, donanmamıza, ordumuza iâne vermekten çekinen, din kardaşlarına yardım etmeyen, kudreti olduğu halde köyünde, kasabasında mekteb yapdırmayan adamların parası, malı "mâl-ı habîs"dir; yani o malı artık şeytan zapt etmiş demektir ki sahibini cennete değil cehenneme götürür. Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri, Allah yolunda, din ve millet yolunda para vermekten çekinmeyen, dinini bilir, sâlih Müslimân zenginleri hakkında "ni'amü'l-mâl e's-sâlih lil-recül as-sâlih" bu suretle iyi bir adam içün mal-ı sâlih ne iyi bir şeydir, buyuruyor. Yani zenginliğin insanı dünyada da ahretde

de aziz ettiğini, zenginlerin birçok iyilikler yaparak birçok sevablar kazanabileceklerini bize anlatıyor. Bu böyle olduğu halde halâ birtakım miskinlerin "mal insanı cehenneme götürür". "Fakirler Allah'ın sevgili kullarıdır" yâhud "Cânab-ı Hakk dünya zenginliğini kâfirlere, fasıklara, zındıklara verir" demeleri yalandır, iftiradır. Sizlere evvelce anlatmış olduğum gibi dünya da, ahret de Müslümanlarındır. Eğer böyle olmasa Peygamberimiz Efendimiz'in zaman-ı saâdetlerinde birçok Müslüman zenginleri bulunmazdı.

Biraz evvel, evlâd u ıyâlini helâl mal ile beslemeğe uğraşanlar Allah yolunda düşmanla cenge giden gaziler gibidir. Demişdik. Şimdi size bunun ne demek olduğunu bir parça anlatayım.

Ey Müslümanlar, ey mü'min kardaşlar!

Gözlerinizden gaflet perdesini kaldırarak etrafınıza şöyle bir basiret gözüyle bakınız: O vakit göreceksiniz ki bu dünya âdeta bir kavgadır. Her tarafda bir yaşamak kavgasıdır, gidiyor. Büyük hayvanlar küçükleri yiyor, küçükler kendilerinden daha ufaklarına saldırıyor. Kurdlar kuzuları parçalıyor. Örümcekler sinekleri yutmağa çalışıyor, kediler farelere düşman… İşte kardaşlar, yeryüzündeki insanlar arasında da böyledir. Dünya yüzünde sizin daha hiç görmediğiniz birçok Hristiyan milletler, devletler var. Onlar kendi memleketleriyle kana'at etmeyüb bizim vatanımıza, bizim topraklarımıza göz dikmişler. Gece gündüz durmayub çalışıyorlar ki zengin olsunlar, zırhlılar, toplar, tüfenkler alsunlar ve sonra gelüb topraklarımızı elimizden zapt itsunlar. İstiyorlar ki bizim câmi'lerimizi kilise yapsunlar, kadınlarımızın kızlarımızın ırzına geçsunler, mezarlıklarımıza meyhane kursunlar, bizi de köle gibi kullansunlar. Çünkü onlar bizim gibi fakir, câhil, kuvvetsiz değil, ma'lumâtı, zengin milletlerdir. Onların şehirleri büyük, güzel, temiz, kasabaları zengin, muntazam, yolları çok ve rahat, şimendüferleri luzumundan fazladır. Her köyde taşdan yapılmış büyük, saray kadar mektebleri, akıllı dirayetli mekteb hocaları vardır. Onlar arasında, okuyub yazma bilmeyen, her sabah, gazetesini okumayan, mektublarını yazamayan yokdur. İşte böyle akıllı, ma'lumâtlı çok bilgili oldukları içün tüccarlık, makinecilik gibi her şey onların ellerindedir. Hükûmetimizin yapdırdığı zırhlıları, topları, tüfenkleri bile onlar yaparlar.

Bu dünya, bir kavga yeridir demişdim. İşte bu herifler şimdi bizim topraklarımıza göz dikmişler, elimizden almak istiyorlar. Çünkü topraklarımızın ne kadar zengin, mahsüllü, bereketli olduğunu öğrenmişler. Şimdi her Müslüman boynunun borcu çalışub çabalamak, geceyi

(Sayfa 148)

gündüze katarak mekteblere, medreselere yardım etmek, hükûmete iâne vermek, çocuklarını okutmak, tarlalarını en son çıkan makinelerle sürüb çok para kazanmağa çalışmaktır. Eğer biz de, topraklarımıza göz diken kâfirler gibi çalışır, okuyub yazmak öğrenir, ticareti, zira'atı elimize alırsak yaşamak kavgasında alta gitmeyiz ve Allah'ın izniyle düşmanlarımızı yenub ezeriz.

-------**-------

Halk Medeniyeti:

2

RESMİ TEŞKİLÂT, HALK TEŞKİLÂTI

Her teşebbüsü hükûmetden, yani resmi teşkilâtdan bekleyenler içün hükûmet (ruh), halk ise (beden)dir. Bizce hakikat bu telkinin tamamıyla zıddıdır; yani milletin ruhunu (halk), bedenini ise (hükûmet) teşkil eder.

Hükûmet (divân)lardan mürekkebdir. Kabine, millet meclis, ordu, idare, vilayet meclisleri, resmi mektebler, resmi mü'esseler birer divândan ibaretdir. Divânların bütün işleri kat'î kanunlarla, nizamlarla bağlıdır. Divânı teşkil eden me'mûrların terfi'i tenzilleri sabit usullere tabi'dir. Bu usullere göre ehliyetden evvel (kadim), zekâdan mukaddem (münasib) nazara alınır. Divânlar lâyetegayir kâidelere tâbi olduğu içün ictima'î ve siyasî hayatın hergün hergün değişen ihtiyaclarına hiçbir zaman tamamıyla intibak idemez. Binaenaleyh hükûmet teşkilâtı bedenimizi teşkil eden uzvi mekanizmalar gibi bir takım mütelâsık ve müteselsil makinelerden ibaretdir.

Halk dediğimiz heyet ise âile, köy, aşiret, hirfet, san'at şirketleri, cem'iyyetler, siyasi fırkalar, dini ve lisanı cema'atler gibi bir takım (ocak)lardan müteşekkildir.. Ocak hiçbir kanunla, hiçbir lâyetegayyir kâide ile bağlı değildir. Ocaklar (gökleri) mazide ve (dalları) istikbâlde olan canlı ve tekâmülü ananelere mâliktir. Ocakta zekâ ve iktidarın faaliyetine sed çekecek bir (silsile-i merâtib) zinciri yokdur. Meğer ki ocak dediğimiz şey de ictimâ'i bir tereddi ile resmileşerek divâna munkalib olsun.

Halk teşkilâtının, milletin ruhu olduğunu isbât içün divân makinelerini tahrik eden âmillerin ocaklar olduğunu göstermek kifâyet eder. Hükûmet makinesinde en mühim cerrahlar millet meclisi ile kabinedir. Bu cerrahları tahrik eden kuvvetlerin siyasi fırkalar olduğunu bilmeyen yokdur. Siyasi fırkalar ise birer ocaktan, yani halk mü'essesesinden başka bir şey değildir.

Vilayet meclislerini idare eden illerde mahalli fırkalar, yani eşraf heyetleri, iktisâdi şirketler, ruhani meclislerdir.

Donanma cem'iyyetinin bahriyeye, müdafa'-i milliye teşkilâtının orduya ne kadar kuvvetli müzâhirler olduğunu tecrübe ile anladık. (Türk Gücü) kabilin-

den (boy escavet) mü'esseselerinin milli statumuza ifa ideceği hidmetleri başka milletlerdeki misallerden istidlal ediyoruz.

Memleketimizin bütün servet memba'alarına hâkim olan hükûmet teşkilatından iktisâdca kimler istifade ediyor? Hangi unsurlar iktisâdi teşkilata mâlik ise onlar! Bu gibi teşkilatdan mahrum olan Türk İslâm unsurlarının yurdumuzun hazinelerinden ufak bir pay bile alamadığını her an ne'sefle görüyoruz.

Bu meseleler halk mü'esseselerinin resmi makineleri tahrik ettiğini isbâta kâfidir. O halde yalnız hükûmet teşkilâtına güvenerek halk teşkilâtımızı ihmal etme ne kadar yolsuz olduğunu anlamamız ve hiç olmazsa bundan sonra

(Sayfa 149)

yalnız cesedli değil, aynı zamanda (ruhlu) bir millet haline gelmemiz lazım gelir.

Osmanlı Devleti yeni teşekkül ederken bütün mü'esseselerimiz ocak halinde idi. Enderun-ı Hümâyün, Acemi Oğlanlar Kışlası, Paşa Dâireleri birer 'ameli mekteb halinde idi. Genç zekâlar bu ocaklara intisâb ederek ehliyetlerine göre kılıç tımardan vezir-i âzamlık rütbesine kadar iktisâb ederlerdi. Levend Ocakları birkaç korsan gemisiyle memleketler feth eden Hayretdin Barbaroslar, Turgud Reisler yetiştirirdi.

Yeniçerilik, sipahilik, garb ocakları, Mısır ve Bağdad kölemenleri birer âile ocağı halinde idi. Bu ocakların 'ana'neleri, pirleri, hususi 'asabiyetleri vardı. Bir milletin ihtiyarlaması ocakların divân haline geçmesi demektir. Ülkemizdeki halk teşkilâtının resmi mü'esseleler haline girmeğe başladığı gün Osmanlılık ihtiyarlamağa başladı. Bu sırada gayrimüslim unsurlar halk teşkilâtına gitdikce ehemmiyet virerek gençleşdiler. Patrikhaneler, metropolidhaneler, cema'atler, şirketler, ticarethaneler, komiteler, çeteler birer mücahede ocağı haline çalışdılar ve nihayet bu kavmi ocaklarından birer devlet peyda olarak Osmanlı saltanatından ayrıldığını görmeğe başladık. Bu küçük devletler istiklâle nâil olduktan sonra resmi mü'esseseler teşkil ettiler. Fakat bu resmi teşkilâtın ruhları yine ocak halinde idi. Bizde olduğu gibi divân mahiyetine geçememişdi. Bundan dolayıdır ki küçük Balkan Devletleri ruhlu milletler halinde çalışdılar, yoksuldular. Biz ise gitdikce inhitata, inkıraza sürüklendik: Çünkü bizim ruhumuz uyuşmuşdu. Milletler 'uzviyetler gibi değildir. Bir 'uzviyet ihtiyarlasa bir daha gençleşmez. Hâlbuki bir millet halk teşkilâtını yeniden diriltebildiği içün gençleşmek iktidarına mâliktir.

Bazıları, bir milletin gençleşmesi içün öldükten sonra dirilmesi lazımdır derler. Yani hükûmet teşkilâtını elinden çkardıktan sonra halk mü'esseseleri yapabilir; demek isterler. Biz bu fikirde değiliz. Bize göre tabiî bir cereyanın yapacağı bu mucizeyi (hayati bir hamle) de husule getirebilir. Gelecek makalelerimize bu husulün suretini izah ideceğiz.

GÖK ALP

-------**-------

MÜHENDİS EFENDİNİN NASİHATI

Birgün bir mühendis tarlaların arasında hendese aletini kurmuş, yol açılmak içün orasını ölçüyor ve işaretler dikiyordu. Yanında birkaç kişide beraber çalışıyorlardı. Bunların yapdığı işi görmek içün oradaki köylülerden bir delikanlı yanlarına gelmiş bakıyordu. Bir saat kadar böyle geçdi, mühendis çalışıyor, delikanlı öyle durmuş seyr ediyordu sonra mühendis ona sordu:

-Oğlum sen kimsin?

-Buranın köylüsüyüm.

-San'atın nedir?

- Hiç.

- Sen bir iş görmez misin?

- İşim yokdur. Bir tarlamız, bir de bağçemiz vardır. Dayım anam orada çalışırlar. Bana iş gösterirlerse yaparım. Hem işimiz azdır…

Bunun üzerine Mühendis Efendi işni bırakarak bir düşündü. Sonra başını kaldırub gözlerini delikanlıya dikerek yine bir kere daha ve sert sesle:

(Sayfa 150)

-Sana'tın nedir oğlum? Dedi.

Çocukta cevab yokdu. O, bu def'a önüne baktı. Mühendis Efendi sözüne de devam etti:

- Demek ki sen hiçsin ha! Vah vah… Elin ayağın tutar, gözlerin görür, dilin söyler, kulağın işidir. Gücün, kuvvetin yerinde, aklın, fikrin var. Ondan sonra da hiçbir şey değilsin. Bu nasıl olur, oğlum? Hem tarlada, bağçede sen dururken zavallı anan ve dayın neden çalışsınlar? Böyle her âzâsı yerinde bir genç hiç olur mu? Böyle tenbel geçirdiğin günleri Allah senden soracak. Daha Allah sormazdan evvel biz çalışanlar seni göreceğiz, seni ayıblayacağız. Bak biz karda kışda, yazın

güneşin altında sabahdan akşama kadar uğraşıyoruz da bu koskoca adam kollarını sallaya sallaya önümüzde işsiz güçsüz dolaşıyor diyeceğiz. Daha ister misin oğlum? Sonra sana düşman olacağız. Seni adam saymayacağız. Sana selam vermeyeceğiz, îtibârın olmayacak.

Mühendis terini silerek yine sözine devam etti:

- Ne diyordum! Evet. İ'tibârın olmayacak. Hem niçün olsun? Sen de bizim gibi çalışmadıktan sonra bizim gibi olmağa ne hakkın var…

Delikanlı bir aralık öfkelenecek oldu. Câhillik belâsı bu sözlere karşılık vermek istedi, dedi ki:

- Sen ne karışıyorsun Efendim? Ben senden bir şey istemiyorum ya!...

Mühendis Efendi bu söz üzerini ağlayacak oldu. Yüzü kıp kırmızı kızardı. Kaşları çatıldı, dudakları titredi.

Ne dedin, vah zavallı câhil çocuk, akılsız çocuk, kendini bilmeyen çocuk… Mademki böyle diyorsan, gel şuraya, karşıma otur seninle bir iyi anlaşalım." Diyerek gençin kolundan tutdu, oradaki bir ağacın altına oturdiler. Mühendis Efendi bir de cigara yaktı. "dinle!" Dedi. Ve söze başladı:

- Sana niçün karışıyorum, anlatayım. Sen, ben öteki, beriki, biz hep memleketin evlâdıyız. Şurada birbirimizin eyiliği, fenalığı, çalışkanlığı, tenbelliği birbirimize bulaşır. Ben çalışırım, sen oturursan sen benim hakkımı yemiş olursun. Hele ananın ve dayının hakkını yediğini hiç afv idemem. Bir de sen benden bir şey istemiyorsun. Ama şimdi dediğim gibi farkına varmayarak başkasının hakkını yine alub yiyorsun. Hem senin milletin, anan, vatanın var. Bir de kendin varsın. Bunların da senin üstünde hakları var. Senin de onların üzerinde hakkın olacak. Fakat bu hak eğer çalışırsan olur, çalışmazsan demek ki sen hiçsin. Hiç olanın, hiçin, başkasından bir alacağı yokdur. Çünkü kendisi yok demektir. Anladın mı? Sen şimdi benim gözümde bir karıncadan küçük, bir hayvandan aşağısın. Darılma, gücenme! İnsan kısmı çalışmazsa evvela yok demektir. Ondan sonra da ziyânlı bir şeydir. Çünkü başkasının yüzünden geçiniyor ve başkasının hakkını yiyor demektir. Senin rahmetli baban böyle mi idi? Söyle bakayım!

Delikanlı terliyordu. Elindeki çöp parçasıyla toprağı karıştırarak gözünü yere dikmekten başka bir şey yapamıyordu. Biraz sonra pek sıkılarak dedi ki:

- Anladım. Anladım ama ben bir şey öğrenmedim. Ne yapayım?!.

Mühendis Efendi cevab verdi:

- Evet baban sana şu tarla ile bağçeyi miras bırakacağına keşke bunları masraf edüb de seni mektebde

(Sayfa 151)

okutmuş, sana bir şey öğretmiş olaydı. Fakat bu da doğru değil. Senin tarlan var, bağçen var, sen onların içinde terleyeceksin. Onların içinde akşama kadar yorulacaksın. Onların köyün en güzel yeri yapacaksın, 'illa mahsul alacaksın. Bir buğday tanesine kadar hesab edeceksin. Malının virgisini beytülmala viriceksin. Evinin zahiresini anbara kendi sırtında taşıyarak kendi elinle koyacaksın. Fazlasını satub para arttıracaksın. Anan rahat edecek, sen uğraşacaksın. Yoksa yidiğin haramdır, oğlum, haram.

Bu def'a delikanlının aklı irdi, öfkesi geçdi, öfkenin yerine utanma geldi. Düşündü, akşama kadar kahvede oturduğu, evin önündeki ağacın altında yatdığı gözünün önüne geldi. Anasına, dayısına acımaya başladı; çalışanlara imrendi.

Mühendis Efendi yavaşca sordu:

- Cebinde kaç guruşun var?

Delikanlı sıkıldı, cevab viremedi. Ezildi, büzüldü.

Diğeri yine tekrar etti: kaç guruşun var?.

- Cevab: "Hiç yok!"

O vakit Mühendis Efendi ayağa kalktı. Delikanlıyı da çekti, yerinden kaldırdı. Ve dedi:

- İşte ben işimin başına gidiyorum. Sen de doğru tarlana git. Benim gündeliğim elli guruştur. Sen de oğlum beş guruş kazanmanın yoluna bak ki 'akibet rezil olmayasın. Bu tesir ile delikanlı artık çalışıyor ve çalışdıkca hayatın lezzetini duyuyordu.

Ali Suad

-------**-------

BİR HABİSHANE ZİYÂRETİ

Fırsat bulub da ömrümde hiçbir habishaneye girmemiş, istemeyerek yapılmış bir dayak meselesinden dolayı bir hafta cezaya çarpılan bir adamla cinayetin en büyüğini işlemiş bir katilin bir dam altında, yan yana nasıl yaşamakta bulunduklarını görmemiş idim. Geçenlerde Anadolu'yu gezerken, eski tarihimizde meşhur olan kasabalardan birinin hapishanesini görmek istedim. Bir gazeteciye her yer açıktır, istediği yeri görmesine, gezmesine mâni' yokdur.

Birgün evvel habishane müdiri ile görüşdüm; beni gezdirmeğe söz verdi. İrtesi günü bir arkadaşla gitdi m: Büyük bir meydan.. Sağ tarafda uzunca bir sundurma.. Burada habishaneyi gözetleyici candarmalarla ufak tefek cezalı bazı çocuklar, delikanlılar vardı. Meydanın içerisine girüb de sağa dönünce tam karşıda habibhane binası var. Kapıdan içeri girince önümüze demir parmaklıklı bir kapı daha çıktı. Sağ tarafdaki merdiveni çıktık, kapının üzerinde harab bir odaya girdik: Müdir odası.

Kasaba, İzmir vilayetini en ma'mur bir sancak merkezi olduğu, tarihî bir kıymeti bulunduğu halde, habishanesi pek fena, yıkıldım yıkılacak bir halde idi. Müdir odasının önünden habishanenin avlusu görünüyordu. Çocuk dinecek yaşda genç delikanlılarla aksakallı ihtiyarlara kadar bir hayli adam, ya asıl iç habishane binasının gölge tarafdaki duvarına yaslanarak çömelmiş, yâhud avluda bir aşağı bir yukarı gezmekte bulunmuş idi.

İç binayı dışından görmek kâfi idi; burada ancak pek sefil bir suretde yaşanabilir idi. Müdire rica ettim: Yukarıya dört beş mahbus da'vet ettim.

(Sayfa 152)

Bunlardan ikisi uzun sakal ve bıyıklı idi. Bunlar Çepni aşiretinden olduklarını söylediler. Çepniler, vaktiyle Şii olmuşlar, sonra her bir kabilesi Anadolu'nun bir tarafına düşmüş. Başka köyler, başka aşiretlerle kız alub vermezler. İçlerinde hiç okuryazarları yokdur; son derece câhildirler. Zira'atle uğraşırlar, fakat en

çok hayvan hırsızlığı ederler. Bu adamlarla tatlı konuşdum. Hiç fenalık edecek adamlara benzemiyordu. Gözleri gülüyor, yüzleri parliyordu. Çepniler hayvan hırsızlığından başka hiçbir kabahat yapmıyorlardı. Acaba, mezheblerinden mi, atalarından mı kalmışdı; bana aşiretlerinin hallerinden, âdetlerinden söylediler; ta Horasan'dan buraya kadar geldiklerini unutmamışlar. Bu adamları sevdim ve bunların az bir himmetle ne kadar iyi bir silah unsuru olacaklarını anladım.

Bunlardan başka, Kayı Han aşiretinden bir beyle, Kaçarlar'dan iki zeybekle daha görüşdüm. Sırası geldikce bunları okuyucılarımıza anlatırım. Bence bunların hiçbiri fena adam değildi. Beraberimde birkaç "Halka Doğru" sayısı götürmüşdüm; bazı güzel parçaları bu adamlara okudum.. Anladılar ve gözleri dolu dolu oluverdi. Ruhları bu kadar hisli olan kimseler, ne kadar kolaylıkla doğru yolda tutulabilir.

Ben şimdi şuna inandım: Anadolu'da sertliğe luzum yok..

Işığa luzum var.. Anadolu bir kere aydınlanır, Türkler bir kere uyanırsa, ötesine Allah kerimdir.

Maraşlıoğlu

-------**-------

TÜRK KANI

İzmir'in edib ve Türkcü gençlerinden Mehmed Sırrı Beğ tarafından yazılan bu iki perdenin millî faci'a, ahiren İzmir'e giden Türk Yurdcuları namına ithaf olunmuştur. Oradaki kitabcılarda satılıyor; bahası bir guruştur: Eserin mahiyetini anlatmak içün şu bir iki satırı alıyoruz:

Bundan sonra sana ahlak kin olsun.
Bulgar kesmek sana mezheb din olsun.
İster isen Hakka etmek ibâdet
Kurşun, gülle, top ve tüfenk i'mâl it.
Sofya'ya gir, işte sana budur hac.
Edirne'nin taşlarından yap bir tac…

-------**-------

Şehbâl

Memleketimizdeki resimli mecmuaların en güzelidir. On beş günde bir kere çıkar. Son numerosu, belli muharrirlerin birçok faydalı makaleleri ve gayet güzel ve nefis resimleri havidir. Bu nefis mecmuanın fiyatı beş guruştur. Yirmi dört nüshadan ibaret olan seneliği bir lira altı aylığı yarım liradır. İdarehanesi yeni postahane karşusunda Ferruh Beğ Hanı'nda Dâire-i Mahsûsa.

-------**-------

Çocuk Dünyası

Çocukların fikirlerinin açılmasına yardım eder haftada bir çıkar biricik çocuk gazetesidir. Tehzib-i ahlâka hidmet eden ve güzel resimleriyle hoşa giden bu gazetenin son numerosu çıkmışdır. Sayısı on paradır. Müraca'at yeri, İstanbul'da Nur-ı Osmaniye civarında Şerif Efendi Sokağında 17 numerolu Daire-i Mahsûsadır. Senelik abonesi 15 guruşdur.

-------**-------

İslâm Dünyası

Başmuharrirliğinde Seyyah-ı şehir Abdürreşid İbrahim Efendi bulunan faydalı mecmuayı cümleye tavsiye ederiz. İdarehanesi: Nur-ı Osmaniye civarında Daire-i Mahsûsadır.

-------**-------

Celâl Sâhir **"Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı"**

-------**-------

(Sayfa 153)

HALKA DOĞRU

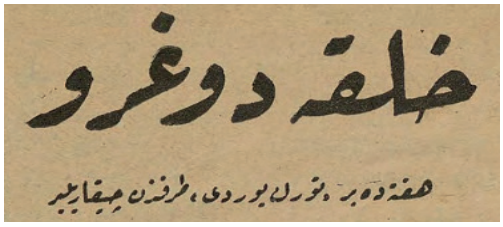

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 20	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 22 Ağustos 1329**

"Halka Doğru"nun Dâ'imî yazıcıları

Halide Edib Hanım. Aka Gündüz. Akçuraoğlu Yusuf. Ahmed Agayef. Tevkif Nureddin. Celâl Sâhir. Hüseyinzâde Ali. Hamdullah Suphi. Âkil **Muhtar. Abdülfeyyaz Tevfik. Ali Canib. Ali Suat. Ali Ulvi. Galib Bahtiyar. Kâzim Nâmi. Köprülüzâde Mehmed Fuad. Gök Alp. Mehmed Emin. Mehmed Ali Tevfik. Memduh Şevket. Nâzım beğler.**

-------**-------

(Şiir: Al Boya (Süleyman Sadık'a), Hekim Geçer Aydın * Akıllı Baba, Ali Suad * Tenkid: Ey Halka Doğru, Nazım * Beşik Kertiği, Kâzım Nâmi)

-------**-------

Şeker bayramı kutlu ve mübarek olsun! *"Halka Doğru"*

-------**-------

AL BOYA

- Süleyman Sadık'a-

Osmancıktan kalma bir renk
Diler her Türk onu görmek
Sence ye'se benzeterek
Neden onu istememek?
Belki seni kan kandırmış,
Al boyadan usandırmış.
Ben geçemem neler olsa;
Giydiklerim hemen solsa.
Bunu dirken her Türk dilden
Alı sever can u dilden.
Bayrağımız çünkü al kan!
İlk padişah onu yapan.
Yenilmişsek Balkanlara.
Tasa neden al kanlara?
Gerek idi alı sevmek
Al bayrağı çiğnetmemek.
Al boya yurd boyasıdır
Ye'se benzer neresidir?
Onu sevüb diriltmeli
Gidüb Balkan'a dikmeli.

San'â -4 Mayıs-329
Hekim Geçer Aydın

-------**-------

AKILLI BABA

Nahiyenin ileri gelenlerinden Abdülkerim Ağa aklı başında bir adamdı. Tarlaları hep güzel ekilmiş, hayvanları iyi besilenmiş, evinin önü her vakit temiz idi. Ondan çokları akıl danışırdı. Danışmayanın bile bir kusurunu görürse yüzüne söyler, hem de nasihat verir idi. Birgün bayrama bir hafta kala oğlu Hâşim'i beraber alarak nâhiyeden altı saat uzaktaki kasabaya götürdü. Kerim Ağanın arzusu hem kasabadan öteberi satın almak, hem de Hâşim'e orayı göstermekti. Çünkü Hâşim on yaşına gelmiş, daha kasabayı görmemişdi. Bu sene nahiyedeki ibtidâî mektebden kasabadaki Rüşdiye'ye girecekdi. Kasabadaki

dayısının evinde kalarak mektebde okuyacakdı.

Baba oğul kendilerinin yük Arabasına binerek şehre indiler. Çarşı pazarın galabalığı Hâşim'in hoşuna gitti. Yine baba oğul büyük câmi'de öğle namazını kıldıktan sonra çarşı boyunda gezmeğe başladılar. Kerim Ağayı bazı tanıyanlar buyurun ettiler, bir kahvede oturdiler. Hâşim geleni

(Sayfa 154)

geçeni seyir etmeğe dalmışdı. Biraz sonra dayısı tarlasından geldi. Buluştular, eve giderek biraz rahat ettikten sonra yine çarşıya çıktılar. İkindiüstü olmuşdu. Hükûmetin me'mûrları, kâtibleri hep sokağa çıkmış olduklarından caddede daha çok gelen giden vardı. Birtakım çocuklar da mektebden dağılıyorlardı. İçlerinde üstü başı eski fakirleri çıktı. Hâşim bunların hebsine bir bir bakıyorlardı. Me'mûr efendilerden birkaç kişi daha geçdiler. Bunlar başkalarına benzemiyordu. Üst başları temiz ve alafranga idi. Hâşim dayanamadı, babasına sordu: Baba, bak bu Beğlere. Bunlar kimdir? Dedi.

Kerim Ağa gülerek sordu:

- Deminden beri gelüb geçenleri sormadın da bunları neden soruyorsun?

- Bunlar güzel giyinmiş Beğler, büyük adamlar!.

- Öyle sanırsın oğlum ama iş başkadır. Güzel giyinmek iyi şeydir. Fakat buna aldanma yavrum. Bu efendiler me'mûrdur. Hükûmet adamıdır. Böyle adamlar eğer yalnız yazı ile iş gören me'mûr ise özenilecek bir şey olmasa gerek..

Bu söz üzerine Hâşim merak etti. Babasına dedi ki:

- Öyle ise beni neden mektebe veriyorsun? Niçün okuma yazma öğren diyorsun?

- O başkadır. Sen mektebde okuyinca hemen böyle me'mûr olmak mı istersin? Okumak yazmak dinini, hesabını, işini bilmek içündir. Dünyanın halini daha iyi anlamak içündir. Yoksa böyle olmak nedir ki! Eğer bu efendiler san'at sahibi iseler ona diyeceğim yok, oğlum. Geçende bize gelen hekim gibi, Mühendis Efendi gibi ellerinde san'atları varsa güzeldir. Benim gibi çifti varsa, ekub biçerse, işinde iyi iştir. Yoksa aylık almak nedir? Hem çok zor bir yoldur, işinde az yanlış yapsa, büyüğünü memnun idemese, işinden çıkarılsa iki eli böğründe kalır. Yolunu şaşırır. Hem memleket böyle meydana çıkmaz. Me'mûrların düşüneceği bizim işlerimizi görmektir. Biz onlarsız olamayız, ama onlar gibi olmak da istek edilecek bir kâr değildir. Biz çiftemize çubuğumuza bakalım. Benim şu kalın benden esvabım onun boynundaki ipekli sargıdan, sırtındaki, yakışıklı setreden daha eyidir. Senin on kile buğdayın, onun on altunundan yeğdir. Senin on on beş tavuğun, onun kafesdeki kanarya kuşlarından daha güzeldir.

Bir de memleketi onlar zengin idemezler. Hâla bizde kâğıd karalamaktan başka bir işe yaradıkları yokdur.

- Niçün öyle baba?

- Niçün olacak, bilmediğinden! aklınınca sanır ki o kâğıdı yazdı mı yapacağını yapdı. Onun üst tarafındaki büyüğü de kâğıd yazdırdımı iş oldu bitdi. Daha ondan evvelki de kâğıdı havale ettimi her şey yerini buldu. Kâğıd getir, kâğıd götür…

Hâşim düşündü. Babasının sözlerinden hiç hoşlanmadı. Hele o me'mûrluğu fena görüşü keyfini kaçırdı. Hâşim bunların halini beğenmiş idi. Kerim Ağa evvelki sözleriyle hep aklındakileri söylememiş olmalı ki biraz susduktan sonra yine başladı:

- Çifte, ekine, ticarete bak. Sana'ata bak!. İyi çalış, insafsız madrabazın eline düşme; hesabını bil. İşini düşünerek gör. Oğlum sana şimdi bir hesab yapayım, bakalım ne dersin? Hesabı belki iyi anlayamayacaksın, daha küçüksün. Fakat anladığın kadar. İşte oğlum. Demin buradan geçen iki efendinin biri buranın tapu me'mûrudur. Aylığı sekiz yüz guruştur. Ayda yetmiş guruş ev kirasına, altmış guruş bir hizmetciye verir. İki yüz guruşluk yemek yer. Çoluk çocuğu var. İşte aylığın nesi kaldı? Memleket pahalı oldu, aylık yine o. Bundan yirmi sene evvel et ekmek çok ucuzdu. Şimdi iki katına çıktı. Bak bu adamın

(Sayfa 155)

senede eline geçen yüz altunun haline! Şimdi bizim hesabımızı yapalım: Bizim on saban ortakcımız var; her biri beş liradan elli eder. Kendimizde beş sabanlık ekeriz, bu da elli lira, etdi yüz. Değirmenden senede yirmi, kuzu, yağ, peynirden otuz, bostandan on lira alıyoruz, hepsi etdi yüz altmış, tütünden yirmi, belki otuz alırsak yüz seksen yüz doksan eder. Bu paradan işci aylığı, çoban, sığırtmac filan içün doksanı gidiyor. Bize kaldı senin me'mûr Efendi gibi yüz lira!. Guruş hesabıyla ayda dokuz yüz eder. Bizim ev kiramız yokdur. Başka masrafa gelince öğünde üç okka ekmek alır, üç guruş verir. Biz buğdayı bahasına daha ucuz yeriz, ekmeğimizi evde kendimiz yaparız, unumuzu evvelden kendimiz öğütürüz. O hergün bakkaldan, kasabdan, zerzevadcıdan öteberi alır. Biz hergün et yimeyiz, kasaba hergün üş beş guruş vermeyiz, ama yidiğimiz şeyler ondan eyidir. Yiyecek içün evin galebeliği ile beraber ayda para olarak dışarıya belki yüz guruş ya gider ya gitmez. Paramızı saklarız, iyi senenin bereketinden fena seneyi duymayız. Öküz, bargir işe yaramaz. Yâhud ölür yerine başka alır. Paramız artıkca birkaç dönüm tarla, birkaç koyun keçi alırız. Evi ta'mir ederiz. Bunları hep yapdıktan sonra elimizde para kalmasa bile bu kadar sermaye var.

Bizim evde sen, anan, bacın, filan sekiz kişi var. Hergün misafir eksik değil. O me'mûr bizim gibi olsa birgün dayanamaz. Oğlum demek isterim ki bizim şu kalın kunduramız, kaba esvabımızla o güzel giyinmiş efendiden daha çok ileriyiz.

O efendi paşa da olsa ve benimle değişmek istese onun paşalığına atımın nalını vermem. Anladın mı oğlum?

Hele sen burada okuduktan sonra bir de san'at öğrenirsen ondan sonra dünya senindir. Sonra vezirler, paşalar sana yalvarsınlar. Sen bu kıyafetlere bakub daaldanma, oğlum. Allah onların yardımcısı olsun. Bizi kötüsünden sâkinsın, eyisine muhtaç etmesin. Özenilecek şeyler değildir, oğlum.. Dedi…

Ali Suad

-------**-------

"Tenkîd"

EY HALKA DOĞRU

Bu hafta birkaç def'a derin, derin okudum; düşündüm, düşündüm. Nihayet dalmışım: Kendimi hani sizin birinci sayınızda anlatdığınız, düzlükte, çayır, çimenlikte buldum. Ta karşımdaki tarlada çocuklarıyla başak toplayan bir ihtiyar kadın yere eğilmiş, iki eliyle çabalanıyor, dediniyordu. Bir aralık uf! Diye doğruldu. Bir eliyle yerden tuttuğu başakları, alt iki ucunu da beline takarak torbamsı bir hâle koymuş olduğu önlüğüne yerleşdiriyor, öteki eliylede gözlerini siliyordu.

Dedim, bu da bir asker anası.. Zavallı ya şehid düşdü. Ya esir. Şimdi hep böyle.

Yavaş yavaş yürüdüm, yanına yaklaşdım. O, benim kendisine doğru yürüdiğimi görmüşdü. Benimle konuşmak ister gibidir.

Nine, nen var bakalım, seni kederli görüyorum. Askerde oğlun olmalı. Nasıl bir fena haber mi aldın? Yoksa mektub mu alamıyorsun? Dedim. Kadın boynunu şöyle bir tarafa bükerek, sağ elini başak dolu önlüğüne sokarak melûl, melûl yüzüme baktı. Ak saçları altında hâla parlak duran o yıldız gibi ela gözlerden güneşden kararmış, yılların üstünde bıraktığı izlerle buruşmuş yanaklarına doğru birkaç damla yaş yuvarlanıyordu.

Şöyle bir içini çekti, dedi ki: "Evet asker! Aman yalnız bir oğlum değil, bütün yavrularım asker bütün yavrularım yaralı, bütün yavrularım esir. Hep, hep."

Şaşırdım "ne demek ev kapu kapamaca asker olur mu imiş?" diye soracak oldum; meydan vermedi:

- Evet, dedi, hep asker, hep yaralı, hep esir. Fakat benim kederim bundan değil.. Biz Türk anaları

(Sayfa 156)

bu bozgunları, bu kırgınları, üç yüz senedir tutub, tanıyoruz, artık alışdık, kanıktık. Bunda şaşacak, ağlayacak, hırlayacak ne var? "içini bir daha çekerek" beni ağladan beni hırladan, yaralayan bunlar değil, yavrum, bunlar değil.

- Ya nedir, anacığım?

Yine daldı, düşündü, düşündü:

- Oğlum, dedi, bu kavga başlar başlamaz ben şu ak saçım, şu görgülü başımla işin sonu neye varacağını anlamışdım. Karşımıza ne istediğini, ne yapacağını, nereye gideceğini bilir, dişine kadar silahlı dört halk dikilmişdi. Biz bunlara karşı giden, tek bir halk idik. Öyle bir halk ki ne istediğimizi, ne yapacağımızı, nereye gideceğimizi, hatta kaçarsak nasıl kaçacağımızı bilmiyorduk. Kendi kendime söyledim: Böyle olmaz, biz bir kere karşımız değiller gibi içi, dışı dolu tam bir halk olmaya, olabilmeğe çalışmalıyız. Yanımızı, yöremizi çevirerek bizi, sımsıkı tutmuş, kolumuzu, kanadımızı kırmış, gözümüzü, dilimizi bağlamış, özümüzü, dinimizi, kıskıvrak kavrayarak ezmiş, çürütmüş, bozmuş olan zincirleri kırmalı, asıl içimizde ki esirlikten çıkub biz hep cehaletin göreneklerin duygusuzluğun esirleri, şehidleriyiz.

Doğrusunu ararsan düşmanları işte bütün bu fenalıkların çok zamandan evvel öldürüb yere sermiş olduğu zavallı şehidlere kılıç çekti, kurşun atdı. Düşman elindeki esirlerimiz, bu ikinci esirliklerini evvelkinin verdiği alışıklıkla pek de duymamışlardır. Sanırım, çünkü kafalardaki zincirler, ellerine konan kelepceden ağırdır.

Düşündüm, taşındım, nihayet senin gibi bunun gibi buradan geçen birkaç gençe seslendim, derdimi açdım. Onlara yana yakıla yalvardım, Dedim ki;

- Evlâdlarım. Ben halkım, sizin atanızım, kendi yurdumda, kendi toprağımda bir yabancı, bir sığıntı gibi kala kala bitdim. Söyleyecek çok derdlerim var. Dilim yok. Artık bağıracağım, dinleyecek kulak yok.

Çocuklar anlayışlı imişler, ne söylediğimi anladılar. Bana söz verdiler, ana sen merak etme, biz senin istediğini yaparız, dediler.

İrtesi gün "Halka Doğru" çıktı. Gece bitmiş, güneş doğmuşdu. Artık rüya ile, hülya ile uğraşılacak değildi. Bildiğimizi söyleyecek, söylenecekleri anlayub bilecekdik.

Artık okuyor, anlıyordum. Dilim, gözüm açılıyordu. Bana "ana, sen" diyorlardı; "zat-ı âliniz, zat-ı behiyeniz, madar Mihriban" falan unuduluyordu, unudulacaktı. Ben benliğimi anlamışdım, anladacaklardı. Fakat ah! Yüz bin ah! Ki bu da eğreti bir heves, yalan bir görünüşmüş ortalığı ateşler yakan şu günlerimizde güneşli bir havada geçici bir bulutdan yere serpilen yaz yağmuru gibi ortalığa serpildi geçdi.

"İşte" dedi, ve önlüğündeki başakların içüne gömülü elini çıkararak titreye, titreye gögsüne sokdu, yırtık, yamalı kaba Amerikan bezinden dikilmiş gömleğinin içinden ta memeleriyle can evi arasında saklı bir kâğıd çıkardı. Kâğıdı elinde tutuyor ve söylüyordu:

Bu kâğıdı dün getirdiler. Ciğerparem "Meric"e yazılmış bir mektub, bunu "Halka Doğru" gönderiyor. Gözümün nuru, kalbimin seruru "Meric"de esir

düşmüşdü. Rabbime şükür o kurtuldu, fakat daha yurduna dönemedi, sınırda bekliyor. Anlaşılan mektub yazan yazılan şeyleri ben okuyayım, sonra kendi mektubima koyarak evlâdıma yollayayım diye bana göndermiş.

Ne kadar sevindim, bir dostdan ciğerpareme söz ve ses açdım.

Bak ilk satırda ne diyor:

Ey Meric, hasretle yandım. Kevser ol nîrânıma.

Bir teselli badesinden mut ver, hicrânıma.

Ayrı düşdüm nâzenîn sahillerinden münhezim

Ben "Meric"i bilirim, zavallı bir Türk köylü

(Sayfa 157)

çocuğudur. Ben ne bilirsem o da o kadar bilir. Ben ne kadar okuyabilirsem o da o kadar. Düşündüm; benim anlamadığım bu sözlerden "Meric" ne anlayacaktı? Benim anlamam lazım değildise dostum "Halka Doğru" bunu bana niçün göndermişdi. İkinci satırda:

Ah bilsen, ah bilsen ben yetimim. Sensizim bu söz gösteriyor ki yazan dürlü, yanık bir dost, ya bir oğul.

Merak ettim. Köyün imamına koşdum. Neme lazım, hocamız hakikat âlemdir, görgülü, bilgilidir; fakat işte o da daha ilk satırda durdu, "halk" hanım, bu mektub Arabca değil, Acemce değil. Olsaydı, okur, size de ma'nâ verirdim.

Düşündü, düşündü; "ummam dedi. Türkçe olsaydı sen anlamaz mıydın?" Dedi.

İşte oğlum, dünden beri bu derddeyim, şuna sen bir bak. Görünüyor ki Sen de bizim halk içinde bizim bilmediğimiz o sihirli, o büyük, yüksek, 'acil, 'acayib lisanlar konuşan büyük efendilerdensin.

Ah ne güzel, ne latif bir şiir.

Dedim ki nine: Mektub pek güzel, bak neler yazılı. Diyor ki su gibi Meric,

Kanlı zulumler midir? Sinende artık muhtelic

Yani senin gögsünde çırpınan, senin kalbini, senin yüreğini ezen, sıkan, boğan kanlı karanlıklar, kara zulumler midir?

Yine bağırdı: Ah! Yavrum, yavrum!

Çağlayan menb'aların vaktiyle Türk'ün hükmüne

İnkiyâd eylerdi, heyhat. Âciz olduk biz yine

Yani sevgilim Meric,

Senin doğduğun, senin büyüdüğün yerler, gözelerin, hep Türk'ün, bizim idi, oralarda bizim şanlı bayrağımız, dikilir, sallanırdı; oralardakiler hep bu şanlı sancağın önünde diz çökerlerdi, ne yazık, evet, ne kadar yazık ki bugün âciziz. Âciz kaldık. İller o bayrağı yırtdılar.

Nine bağırdı: Ah ne kadar doğru. Oku, oku.

gitdi elden bir ma'tem, nazlı hemşiren Tuna

Ah o gün biz bir azim aklım verdik düşmana.

Yani:

Senin büyük kız kardaşın "Tuna" da vaktiyle bizde idi, bizim yanımızda, yurdumuzda idi, bizim canımız, ciğerimiz. Onu da işte böyle bizim elimizden çarpdılar, kapdılar, kaçırdılar. Ah! Tuna'nın kaçırıldığı gün düşmanlarımıza biz koca bir dünya bıraktık. Tuna öyle büyük, öyle güzel, öyle sevimli idi.

Nine ağlayarak bağırdı: Ah! Doğru. Kızım, yavrum Tuna. Hakikat öyle oldu; oku, oku.

Hasretimden, yandım âlem duymuyor avazımı?

Âlemi yaksam da söndürsem muazzam gayzımı.

Yani:

Evet, senden de işte ayrıldım. Senden de işte uzak düşüyorum. Ey Meric, bu derd, bu ayrılık beni yakıyor. Yanıyorum, yana yakıla bağırıyor, sızlıyorum. Ah! Ne yapalım ki işiden, iniltilerimi duyan, anlayan, acıyan yok. İçimdeki kederler, duygular, derdler kabardı; büyük bir yangın, büyük bir yanardağ oldu. Ben bu yangınla, bu yanardağla beni dinlemeyen âlemi yakub kavurmak, böylelikle içimdeki büyük öc, intikâm ateşini söndürmek istiyorum. Nine yumruklarını sıkdı:

Ah! Evet evet, dedi, hakikati kimse anlamıyor. Ben de, anlamıyorum. Ah! Ne olur, Sen de anlayacak gibi yazsan. Ben muazzam gayzımı ne bileyim, nâzenîn sahilleri, münhezimi kim bilsin, kim anlasın, oku oku.

Menb'aın dağlar değil, tarihimin vicdânıdır

Mansabın derya değildir, ruhumun ummânıdır

"Meric", sen kendini dağlardan, dağlardaki

(Sayfa 158)

kaynaklardan mı çıkub akıyor sanıyorsun? Hayır, benim tatlı Meric'im. Sen o dağlardan, daha şanlı, daha uzun olan Osmanlı tarihinin içinden kaynayub çıkıyor, kabarub akıyorsan, sen koca bir Meric ölünceye kadar sana katışan o sevimli, o tatlı güzellerin sayısınca bizim o dağlarda, o derelerde, o güneş ovalarda olub bitmiş işlerimiz, güçlerimiz; vardır. O kadar kanlar akmışdır.

Akteniz'e mi dökülüyorum, sanıyorsun? Hayır, benim güzelim hayır, sen öyle küçük, öyle yufka şeye dökülmezsin ki gördüğün bir benim yüreğim, benim içüm, benim hayatımdır. Evet, sen benden çıkub yine bana dökülüyorsun nine gözlerini silerek: Doğru, pek, doğru, dedi.

Ey Meric, gazi Meric, Şiirimde namın mümtehic

Şanımız namınla her dalganda olsun mümtezic

Nine gazi sözünü duyunca birden bire sözümü kesdi; ya benim Meric'im de gazi olmuş ha; hâlbuki ben onu esir sonra da kurtulmuş sanıyordum: Peki, oğlum, memnun oldum; elbette bu son sözde iyi bir şey olacak.

Şimdi oğlum sana pek çok yalvarırım. Buradan gidince hatıram içün bizim "Halka Doğru"ya uğra, selamımı söyle, gözlerinden öperim. De ki gönderdikleri mektubu aldım. Ve işte senin himmetinle anladım da. Eline sağlık, yazan güzel yazmış.

Fakat "Halka Doğru" bilsin ki ben halen o eski halkım. Kendileriyle burada, yine şuracıkta görüşdüğüm vakit ne isem, yine oyum. O günden beri ne bir mektebe girdim, ne bir ders aldım. Ayıb değil a, ben hâlâ, ne mefkûreden ne idealden, ne kuşdiliyle yazılmış şiir mutarra ve mezhebden içi boş balonlar gibi pek yükseklerde uçan ulviyât-ı semâ peyma-yi fazl u edebden anlamıyorum. Benimle konuşmak isteyenler, bizim anlayacağımıza göre söylesinler. Artık katlanamayacağım Allah ve Resullullah aşkına hadi artık, uğurlar olsun. Dedi.

Uyandım.

Nâzım

-------**-------

BEŞİK KERTİĞİ

Köyde komşu idiler, yaşıt oldukları içün kardaş gibi birlikte büyümüşlerdi; çocuklukları, delikanlılıkları hep birlikte geçmişdi.

Nihayet yine birlikte asker oldılar; birlikte yola çıktılar. Taburlara gitmek üzere ayrılıkları pek acıklı oldu; çünkü doğdukları günden biri birinden ayrılmamışlardı.

Ahmed bir tabura, Mehmed başka bir tabura gitdi ; aradan aylar geçdi. Birbirlerinin yerlerini öğrendiler; mektublaşdılar. İlkin mektublarını para ile ötekine berikine yazdırıyorlardı. Hâlbuki yazıcı onların söylemek istediklerini yazmıyordu. "Evvela selam ve senalar olunub evvel mübarek hatr-ı şeriflerinizi istifsar ederim. Eğerçi tarf-ı ahvâlimizden sual şerir ve ezan latif buyurulursa tarih 'arizaya değin…" artık her mektubda tekrar idilen bu sözlerden usanmışlardı.

Çalışa çabalaya yazub okumayı öğrendiler; bir yıl kadar sonra yarım yamalak birbirlerine meramlarını anlatıyorlardı. Buna çok sevindiler ve secdeye kapandılar.

Aradan bir yıl kadar geçdi, Ahmed'in taburu Mehmed'in taburunun bulunduğu yere geldi. Mehmed'in yüreği, yalnız Ahmed'i değil, taburunu da beraber çeküb getirmişdi. Mehmed'in taburu, muzika önde Ahmed'in taburunu selamladı. Gelen tabur, selama duran taburun önünden geçerken Mehmed'in gözleri Ahmed'i araşdırıyordu.

Geçen sıralar arasından meraklı bir gözde selama duran askerleri merakla süzüyordu. Ahmed'le Mehmed'in bakışları birbiriyle çaprasladı; gülen gözleriyle sanki uyuşdular.

Artık iki arkadaş, günde birkaç kere boş buldukları

(Sayfa 159)

dakikâları birlikte geçirmeğe başlamışlardı. Bu iki hemşehrinin bu kadar sık görüşmeleri, başka arkadaşlarını kıskandırıyordu; çünkü Ahmed de, Mehmed de taburlarında yalnız bulundukları zaman iyi arkadaşlar idinmişlerdi. Şimdi bu kadar sene ayrılıktan sonra kavuşinca öteki arkadaşlarını unudur gibi oldular. İlk günlerin sıcaklığı biraz yavaşlanmış olduğu halde bile iki arkadaş, akşam yemeğinden yoklamaya kadar olan zamanı yine birlikte geçiriyor, cum'a günleri postadan ayrıldıktan sonra birlikte câmi'ye gidiyor, birlikte çarşıda, pazarda, kırda geziyorlardı.

Ne konuşuyorlardı? İkisi de memleketde iken birer yavuklu peylemişlerdi. Yavukluları da, kendileri gibi iki komşu idi; onlar da bir ayda doğmuş, birlikte yaşamışlardı. Birbirlerini çok seviyorlardı.

Kızların anaları yokdu; babaları da sonradan ölmüşdü; kimsesiz, yetim kalmışlardı. Ahmed'le Mehmed bu iki kızcağızla evlenecekler, yine mezara kadar yan yana yaşayacaklardı.

Ahmed erkek çocuk istiyordu; Mehmed'in de kızlara sevgisi vardı. Eğer Allah istedikleri gibi verirse, yavrularını bir biriyle evereceklerdi.

İki arkadaş bu tatlı hülya etrafında neler neler konuşuyorlardı.. Sanki çoktan evlenmişlerdi, çocukları olmuşdu. Bunlara ne isim takacaklarını bile düşünmekten geri kalmıyorlardı. Askerliğin iki senesi oldukca zorlukla geçirmişlerdi; fakat şimdi hiçbir zorluk duymuyordı. Ta'lim, nöbet, angarya hiç geliyordu. Çalışmaktan hoşlanıyorlardı; yorgunluk bilmiyorlardı; çünkü hep birbirlerini, birlikte yapacakları şeyleri düşünüyor, o mes'ud hayallere karşı yüzleri gülüyordü.

Bu iki çalışkan, uslu, güler yüzlü nefercikleri bütün arkadaşları, zabitleri seviyordu.

Askerliklerinin üçüncü yılı içinde Ahmed, onbaşı oldu; Mehmed bundan çok sevindi ama Ahmed arkadaşının nefer kalmasına dayanamadı. Bir hafta kadar gamlı, kasâvetli yaşadı. Bir hafta sonra Mehmed'de onbaşı oldu. O vakit iki arkadaş birbirine sarılarak sevinc yaşlarıyla ağladılar.

Mehmed, Ahmed onbaşılar, beş ay sonra çavuş nişanını da taktılar.. Yine kucaklaşdılar, öpüşdüler, ağlaşdılar. Çok geçmedi, üç dört gün ara ile tezkere aldiler; memleketlerine döndüler.

Köye beraber girmeğe ahd etmişlerdi; tezkere almış daha birkaç delikanlı da vardı ama, çavuşlar onlardan birgün sonraya kaldılar. Boyunlarında sırma şeridli birer tezkere tenekesi, omuzlarında birer çifte, bellerinde birer tabanca, gümüş köstekli birer saatle sallana sallana köye girdiler. Karşılarına çıkan köy ağalarının, kınalı saçlı analaren ellerini öpdüler, gençlerle kucaklaşdılar. Fakat gözleriyle kadınlar arasında o iki kızkardaşı arıyorlardı.

Geride, kırmızı peştemale bürünmüş, yalnız bir gözlerini açık bırakmış bir boyda iki kadın gördüler ve titrediler; askerlikte hiçbir şeyden çarpmayan yürekleri bir güvercin gibi gögüslerinin içinde çırpınıyor, hopluyordu.

Aradan birkaç gün geçdi; köyün ağalarından birkaçı kızlarını bu yakışıklı çavuşlara vermek istiyorlardı. Mehmed'le Ahmed'in babalarına iş açdılar; artık bu delikanlıları evermenin çağı gelmiş, geçmişdi. Babalar, ağaların paraları, malları kızlarla beraber gelecek zannıyla çok seviniyorlardı. İşi çocuklarının açdıkları vakit, neye uğradıklarını bilemediler; delikanlıkar, ağa kızlarıyla evlenmek istemiyorlardı. Onlar daha çocukluklarında beri, Aligil ile Veligilin

(Sayfa 160)

kızlarına göz koymuşlardı. Şimdi Ali'nin kızını Ahmed, Veli'ninkini Mehmed istiyordu.

Babalar düşünmeğe vardılar; ağakızı gibi yağlı parçayı bırakub da, birer kulubelerinden başka bir şeyleri olmayan iki yetim kızı almağa bir dürlü akıl irdiremediler. Aradan iki üç hafta daha geçdi. Ağalar, babalardan bir cevab istiyorlar; babalar red cevabı viremiyorlardı. Askerlikte çavuş olmuş koca delikanlıları, küçük birer çocuk gibi sıkıştırmak da kolay değildi. Zorla güzellik nasıl olur? Çocukları kandırmak da kabil olmuyordu.

Ahmed'le Mehmed, babalarının düşdükleri uçurumu anladılar; hem babalarını kurtarmak, hem istediklerine kavuşmak emeliyle köyün imamına vardılar. Bu elli beşlik dinc bir ihtiyar idi. Elini öpdüler. İşi anlatdılar. O kızları almak istediklerini söylediler. İmam pek münasib buldu. Köyün aksakallılarını topladı, kızlardan birinin 'amcasını, ötekinin dayısını çağırtdı. Allahın emri, Peygamberin kavliyle Hadice'yi Ahmed'e Ayşe'yi Mehmed'e avradlığa istedi. Kızlara sormak kimsenin aklına gelmedi; oracıkta nikâh kıyıverdiler; Kahveci Mustafa karşıdan birer şekerli kahve getiriyordu, iş oldu bitdi. Ağaların elleri böğürlerinde kaldı.

Kızcağızlar yetim oldukları içün imamın karısıyla beraber köyün bütün kadınları zavallıların evlerine toplandılar, olduğu kadar cihâzlarını hazırladılar, kına gecesini yapdılar; bir Cum'a gecesi Ahmed'i Hadice'nin, Mehmed'i Ayşe'nin evine dualarla, ilahilerle götürüb gerdeğe koydular. Kapıdan girerken Ahmed'le Mehmed'in arkaları ortasına birer yumruk yağmuru inmişdi.

Şimdi Ahmed yine Mehmed'le, Hadice yine Ayşe ile birlikte görüşmekte, yaşamakta devam ediyorlardı. Aralarındaki eski kardaşlığa hiç bozgunluk gelmemişdi.

İki arkadaş sabah irken, çapaları omuzlarına vurarak bağçelerine gider, akşamüstü yorgun argın geldikleri vakit, karılarının ta uzaktan yan yana kendilerini bekleyerek konuşmakta olduklarını görürlerdi.

Dokuz ay on gün geçmeden Hadice ile Ayşe'nin ağrıları tutdu, yine bir Cum'a gecesi sabaha karşı Hadice bir oğlan, Ayşe bir kız d(oğ)urdu. İkisi de nur topu gibi beyaz, yumuk, gürbüz idi. İki evde de iki beşik kuruldu; iki evde de beraber öğrenilmiş ninniler birbirine karışdı. Bu iki evin önünden geçenler orada bir sesle bir de onun yangısını[129(1)] duyarlardı. Ahmed'le Mehmed, askerliklerinde düşündükleri, konuşdukları şeylerin şimdi böyle oluvermesinden pek çok sevi(-ni)yor, Tanrı'ya nasıl şükr edeceklerini bilemiyorlardı.

Şimdi yalnız bir şey kalmışdı: Çocuklarını daha beşikte iken birbirine nişanlamak. Bunun içün yine İmam Efendi'ye koşdular, yalvardılar. Beşikleri avluya çıkardılar, yan yana getirdiler. İmam duasını okudu, babalar ve da'vetli köylüler âmin dediler. Ahmed Mehmed'in çocuğunun beşiğine, Mehmed Ahmed'in çocuğunun beşiğine bıçaklarıyla birer kertik yapdılar.

Kâzım Nâmi

-------**-------

Celâl Sâhir **"Matbaa-i Hayriye ve Şürakâsı"**

-------**-------

129(1) Yankı, aks, sedânın Türkçesidir.

(Sayfa 161)

HALKA DOĞRU

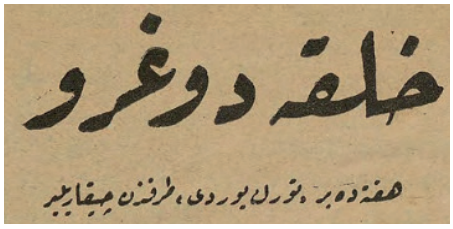

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 21	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 29 Ağustos 1329**

Halka Doğru"nun Dâimî yazıcıları

Halide Edib Hanım. Aka Gündüz. Akçuraoğlu Yusuf. Ahmed Ağayef. Tevkif Nureddin. Celâl Sâhir. Hüseyinzâde Ali. Hamdullah Suphi. Âkil **Muhtar. Abdülfeyyaz Tevfik. Ali Canib. Ali Suat. Ali Ulvi. Galib Bahtiyar. Kâzim Nâmi. Köprülüzâde Mehmed Fuad. Gök Alp. Mehmed Emin. Mehmed Ali Tevfik. Memduh Şevket. Nâzım beğler.**

-------**-------

(Şiir: İntikam, Ahmed Necmeddin * Büyük Türk, Ali Suad * Emanete Hıyanet olmaz, Maraşlıoğlu * Ana İntikamı, Nâzım * Esnafın Hamiyeti)

-------**-------

Şiir

İNTİKAM

Tanrım, büyük rahmetine sığınan
Kullarına sen acıdın değil mi?
Reddetmeden imdâd içün açılan
Benim za'if, kuru hasta elimi.

Gözlerimde şimdi ıslak bir sevinc,
Bir ağlayan öksüz sevinc akıyor;
Ah, bu yârim meseretde mündic
Eski derdler ciğerimi yakıyor.

Bu, kül olmuş mâtem ile, bu ocak
Halâ kardeş kanlarıyla tüterken,
Elbet benim bu sevincim pek erken;
Benim daha bir gayem var; öc almak.

Bundan böyle benim kâ'bem intikâm;
O kâ'bede hac etmektir ilk borcum.
Yarın içün hep kin tutmak urucam.
Ben bu büyük hakareti unutmam…

Ahmed Necmeddin

-------**-------

BÜYÜK TÜRK

Yaz gecesi evin önündeki çardağın altına yatdı. Eski yatağan bıçağını başı ucuna koyarak uyudu. O gün uzun bir yoldan geldiği içün yorgun, gözleri kapalı iken yine korkunc idi. Kalın, uzunca kaşları, sık kirpiklerinin üstüne çekilmişdi. Pala bıyıkları bükülmüş, kıvrılmış, alnında ter taneleri gözükmeğe başlamışdı. Kocaman ve üstü hafifce kıllı ellerinin birini, geniş ve kabarık göğsüne koymuş, yakası açık gömleğinin yukarısından siyah ve ince uzun kıllar fırlamışdı. Kalın ve sağlam bacak ve baldırları örtündiği kabanın altından güzel endamını gösteriyordu. Omuzları büyük ve yuvarlaktı. Elinin üstündeki dolgun damarları güya kımıldayordu. Kuvvetli nefesleri ciğerlerini doldurub boşaltdıkca göğsünün inüb kalkması tam bir erkek yüreğinin o sıcak yerde tıbkı insafsız bir avucu eline düşmüş ve karanlık mağaraya kapanmış bir aslanan çarpınması gibi çarpiyordu.

Uykusu, rahatdı. Fakat kahramanlığına güvenerek eskiden alışdığı gibi açık yerde yalnız bıçağını başucuna alub yatdığına iyi etmemişdi. Bundan evvel başına çok şeyler geldiğinden öyle her gördüğünden ürkmez, her rast

(Sayfa 162)

geldiğinden gözü yılmazdı. Hem babası ve ecdâdı ondan daha yiğit ve daha gözü pek adamlardı. Onların hikâyelerini dinler özenir, imrenir, bazı kere benliğine dokunarak içinden kızardı.

Bir sabah, namazdan evvel yine böyle yatarken birisi bağırarak geldi. Uykusunda gerinerek uyanan bu büyük Türk hiç telaşsız kalktı, köyü basanlar kimdi? Çokluk mudurlar? Hiç sormadan bıçağını çekerek yürüdü. Gözleri şimşek çakıyor, gırtlağı gürlüyor, ayaklarının altında yer titriyordu!

Arkasından birkaç kişi daha yetişmişdi. Büyük Türk aradığını bulamadı. Hangi yana seğirtdi ise heb kaçdılar. Bunlar onun düşmanları idi. Sınırı mahsûs geçmişdiler. Büyük Türk'ün yiğitliğini denemek içün yalandan bir baskın vermişlerdi. Ancak, eğer büyük Türk yiğit görünmese idi o yalan sonra gerçek olacaktı… Büyük Türk bunların arkasından korkunc sesiyle bağırdı: "Sâkin ha! Bir daha olmaya, gelesiniz." Dedi. Geri dönerek yatağına yine yatdı. Hiçbir şey olmamış gibi uyudu…

Biraz sonra kalkarak abdestini aldı, sabah namazını kıldı; köyün meydanına çıktı. Soranlara: "Yaramazlık ediyorlar!." Diyerek gülüyordu.

Lakin, ah.. O hilekârlar, gece büyük Türk'ün ecdâdı olan "Fatih Sultan Mehmed" yeniçerilerinin birinden kalma koca bıçağını nasılsa çaldılar. Büyük Türk bunun böyle olduğunu söylemeği yiğitliğine yediremedi, bu hali nefsine ağır gördü. Hiç ses çıkarmadı ama koca bıçağı da yerine koyamadı. İyice zaman sonra bir gün bu koca adam çift sürerken birden bire üstüne çullandılar. Kollarını bükmek içün uğraşıyorlardı. Bir şey göğsüne oturdu, öteki ayaklarını tutmak istedi, fakat bir tekmede yuvarlandı. Bir üçincisi ağzını tıkamak, boğmak istedi, onu da dişleriyle kaçırdı. Kollarını bir dürlü bükemediler ama büyük Türk de düşdüğü yerden kalkmak içün hâlâ uğraşıyordu. En sonra birden bire "Allah" diyerek kalkındı, göğsünde oturanı yan tarafa atdı; bunu gören ötekiler şaşırdılar. Sağ elini kurtardı, ötekini tutanı parçalayacağı sırada bir başkası arkasından gizlice gelerek başına vurdu. Büyük Türk bundan sersemleyecek iken ayağa kalktı! Bunu gören düşmanları artık geri çekildiler, daha çok olarak toplanub gelmek içün gitdi ler. Büyük Türk ayakta idi. Ama birkaç parmağı incinmiş ve ayağının biri çıkmış idi. Başına vurulan yerden Biraz da kan gaib etti. Bir tırnağı büsbütün düşmüşdü…

Büyük Türk bu uğradığı vurgunu düşünmeğe başladı. Evvelki bıçağı gözünde tütdü. Gizliden ağladı; kendinden utandı. O gün yemedi, içmedi. Evine kapanarak dişlerini kilidledi. Kimseye ağzını açmadı. Namazlarını kılarken yine gözleri yaşarırdı.

O günden sonra büyük Türk'ün o şahin bakışlı gözleri daha ziyâde açıldı. Parmaklarına, ayağına yaktırdı, İlaç aldı. Tırnağı yerine geliyordu. Dirken evine bir demirci ustası getirdi. Çelikler, bilmem neler satın aldı. Bir şey yapdırma-

ğa başladı. Bu iş içün yetişecek kadar parası olmadığından yiyeceğinden kesdi. Boğazından artırdı, biraz para biriktirerek işini devam ettirdi. Fakat gördü ki karnı yine iyi doyuyor. Kollarında, dizlerinde, bileklerinde, kalbinde yine evvelki kuvvet var. Hem bu sefer yüreğinde başka yeni bir ateş parıldamış. Bu ateş onun vucudini ısıtdıkca yüzü güneş gibi oluyor. Avucları kızararak elleri tunçdan kancalar dizili bir çelik pençe gibi sertleşiyor!

Bir sabah vakti evinde ki demir ocağından elinde koca

(Sayfa 163)

bir yatağan, belinde sıra sıra fişekliklerle bir tabanca, yüreğinin üstünde ay yıldız nışanlı bir zırhlı kapak, omzunda güzel ve büyük bir tüfenk ile çıktı. Boynunda bir de ufak bir kitab muhafazası asılı idi. Dizlerini, baldırlarını eyice sarmışdı.

Bunu uzaktan haber alub görmeğe gelen düşmanları şaşırdılar; güler yüz, tatlı dil ile yaklaşmak, ve eskiden aralarında olan şeyi unutarak afv etdirmek içün bir yol bulmak istediler. Koca adam işi anladı. Yüreği çok temiz, gönlü çok yüksekti. Onların istediği işleri unutmak üzere bir şey dimedi. Başını öte yana çevirdi. O güzel silahlarının parıltısı güneşe karşı göz kamaşdıracak kadar ışılarken büyük Türk, pek yüce bir dağın yolunu tutmuş:

Tüfengimin sesinden dağlar inler, söylenir
Doğar, büyür büyür de gönlüm güler, eğlenir
Gel Oğuz'un tek oğlu aç yolunu sevdaya
Şu dağların cevabından eski ünüm seslenir

Türküsünü söyleyerek gitdikce çıkıyor, ve yükseliyordu. İşte bu koca adam, güzel yiğit, bu "büyük Türk" bizim milletimizdir; ve çalışırsa yükselecekdir…

Ali Suad

-------**-------

EMANETE HIYANET OLMAZ.

Hacı Hüseyin Ağa, süd gibi aklanmış sakalı, bükük beli ile hayli düşkün bir ihtiyar görünürdise de kendisi ile görüşüldüğü vakit sözü sazı yerinde, iyi düşünür, iyi hüküm verir bir adam olduğu anlaşılıyordu. Şimdi yavaş yavaş seksen altı seksen yedi yaşlarında vardı. Lâkin değneğini eline alınca tin tin sekerek değme gençlerden ziyâde yola dayanırdı.

Hacı Hüseyin Ağa on dokuz yirmi yaşlarında iken anasının seçdiği on altı yaşında karakaşlı, kara gözlü güzel bir kızla evlenmiş idi. Bu karısından dördü

erkek olmak üzere altı çocuğu oldu. Erkekler, köyün mahalle mektebinde okudiler. Birisi hafız oldu; bir başkası medreseye girdi; ötekiler askerliklerine kadar babalarına yardımcı kaldılar.

Hüseyin Ağa kırk yaşlarında iken karısı, bir hastalığa uğradı; hocalar, muskalar fayda etmedi; öldü. Hüseyin Ağanın kızları daha küçük oldukları içün evin işini yapamıyorlardı. Komşuların söylemesi üzerine Hacı, bir kere daha evlenmeğe karar verdi. Fakat bu sefer kendisi gibi bir dul arıyordu. Kırk yaşında genç ve dinc bir erkek yirmi, yirmi bir yaşlarında bir kızla evlenebilirdi. Hüseyin Ağa kendisi gibi dünya ğörmüş, âile tecrübesi görmüş bir kadın istiyordu. Alacağı kadın dini bütün bir Müslüman olsun da isterse kendisi gibi kırk yaşında olsun, burası onun içün ehemmiyetsizdi. Kadını, kadınlık içün alıyordu; keyfi, zevki içün evlenmiyordu. Hususuyla ortada bakılacak, yetiştirilecek iki kız yavru vardı.

Komşular, Mustafa Çavuş'dan dul kalmış, otuz yaşlarında ağırbaşlı, güzel huylu bir kadınla Hüseyin Ağa'yı everdiler. Adamcağız bunun içün ilk karısının ölümünden beri bir yıl geçmesini beklemişdi.

Hüseyin Ağa, bu ikinci evlenmesinden hoşlandı. Kadın tam istediği gibi çıkmışdı. Beş vakit namaza beş daha katacak kadar sofu olduğu halde evin işini de hiç geri bırakmıyordu. Her taraf temiz, pak idi. Çocuklara kendi anaları gibi bakıyordu.

Bundan daha eyisi olabilir mi idi? Allahın inayetine yüz bin kere şükür ediyordu. Evinde hiçbir eksiklik

(Sayfa 164)

yokdu; komşular bile kahve şeker gibi, hastalık içün limon gibi şeyleri Hüseyin Ağa'nın evinde bulabiliyorlardı. Bu çalışkan adam bütün kazandığını evine barkına sarf ediyor, çoluk çocuğunu kimseye muhtaç itmiyordu.

Hüseyin Ağa'nın ikinci karısı yalnız bir kız doğurdu. Evvelki kızlar, onu analarından anaca bir sevgi, bir şefkat gördükleri içün onu ölen analarının yerine koymuşlardı. Şimdi doğan yavruyu da kendi öz kız kardaşları gibi sevmeğe başlamışlardı.

Hüseyin Ağa işte böyle me'sud bir halde yaşamış, doksan yaşına girmişdi. Hafızoğlu bir kasabanın câmiine imam ve hatib olmuşdu; medresede ki oğlu pek isti'dâdlı çıkmamakla beraber yirmi beş senede icazet alabilmiş, Rumeli'nin uzak bir kasabasında müftiliği yakalamış idi. Öteki iki çocuğu askere gitmiş, biri çavuşluktan tezkere bırakarak sani mülazımlıkla Hicaz'a gitmiş, öteki de askerlikte yazma okumayı kutlandırarak tezkere aldıktan sonra bir mekteb hocalığına kayırılmışdı. Kızlarını da köyün ileri gelenleri almışlardı. Hacı Hüseyin Ağa artık koca evde bir karı bir koca olarak kalmışdı. Karısı da kendisi gibi ihtiyarlamış ise de ne bunamış, nede kuvvetden düşmüş idi.

Bu kadar sene beraber yaşadıkları halde bir gün birbirine karın ağrısı dememişler, güzel güzel geçinmişlerdi.

Hacı Hüseyin Ağa seksen yaşını geçmiş olduğu halde bir gün yatağa düşecek kadar hastalanmamış idi; diş ağrısı görmemişdi.

O hiçbir zaman üstüne güneş doğurmamışdı. Dâima güneşden evvel kalkar, abdest alır, cema'atle namazını kılmış üzere câmi'e gider, baharda bülbül seslerini dinleyerek evine dönerdi. O vakit kahvesini hazırlıyor, ekmek peynir ile kahve altısını eder, eyiden eyiye ortalık aydınlanmış olduğunden işinin başına koşardı.

Bütün gün işledikten sonra, güneş batmazdan evvel yine evceğizine döner, akşam namazını kıldıktan sonra yemeğini yer, biraz karısıyla hoş beş eder, yatısıyı câmi'de kılar, kahveye filan uğramaksızın eve gelir, rahatca uykusuna dalar idi.

Tam seksen sene bu yaşayışını bozmamış, dakikasını şaşırmamış idi. Köyün etlisine sütlisine karışmazdı. Kendisinden bir şey sorarlarsa cevab verir, Ali şöyle der, Mehmed böyle der gibi dedikodulardan her vakit uzak bulunurdu. Herkesin kendisine sevgisi, saygısı vardı.

Hacı Hüseyin Ağa arabacı idi. Arabasına koşduğu öküzlerini dâima iyi besler, temiz tutardı. O gözleri yaşlanub da iş göremeyecek bir hale gelinceye kadar sahabeleri gibi bir dakika işden kalmazlar, ufak hastalıklar bile geçirmezlerdi.

Arabasıyla kasabadan köylere, köylerden kasabaya zahire olsun, tüccar eşyası olsun her şeyi taşırdı. Aldığı ücret ne kadar az olsa, yine kendisini, çocuklarını geçindirirdi. Hüseyin Ağa namerde muhtaç olmamış idi. Çünkü bir gün işinden, kazancından kalmamış idi.

Tüccar, esnâf hep onu ararlar, eşyalarını ona verirlerdi, o, arabasına yükletdiği şeyleri kendi malı imişcesine dikkatle taşırdı. Bir şeyin kırılmasına, zâyi' olmasına meydan vermezdi. Yükletdiği eşyanın dengili kıracak, öküzleri haksız yere yoracak kadar ağır olmamasına bakardı.

Gündüz araba ile giderken, namaz vakti gelince, öküzlerini durdurur, abdesti yoksa alır, her vakit gidüb geldiği bu yolda artık alışdığı kıbleyi bulur, namaza durur idi.

(Sayfa 165)

Ondan hayırsızlar da, haydudlar da çekinirlerdi; bu mübarek adama ilişmek tekin sayılmazdı.

İşte son derece emanete ri'ayet etmesi; gayet temiz yürekli bir Müslüman, gayet yüce ruhlu bir Türk olması dolayısıyla tüccar onu başkalarına değişmezlerdi.

Hüseyin Ağa altmış beş yaşını geçdikten sonra artık arabacılığı bırakmış, evinin yanındaki tarlada bakla, fasulye, soğan gibi yazlık ve kışlık şeyler yetiştirmeğe başlamışdı. Arabasını, öküzlerini satarak, tarlada bir bostan kuyusu

kazdırmış, bir dolab yapdırmış, bir de beygir almış idi. İşte böylelikle çalişub yaşamakta idi. Karısı da tarlada kendisine yardım ederdi.

Çocukları kendisine muhtaç değildi; hatta babalarına yardım bile etmek isterlerdi fakat Hüseyin Ağa bunu kabul etmemişdi. "Elim tutar, gözüm görür, çalışırım, kazanırım; Allah beni çocuklarıma muhtaç etmedi; duam budur ki yine de etmesin. Evlâdlarım da kazandıklarıyla kendi yavrularını yetiştirmeğe çalışsınlar." Dirdi.

Birgün Hüseyin Ağa'ya bir çifte emanet ettiler. Çiftenin sahibi ihtiyata çağırılmışdı. Zavallının kimsesi olmadığı içün evini kapayub gitmiş idi; en çok sevdiği çifteciğinide Hüseyin Ağa'ya bırakmış idi.

Adamcağız üç dört günde bir, çifteyi siler, yağlar, yerine kordu; ona kız gibi bakardı. Bir gün damadlarında biri Hüseyin Ağa'yı ziyârete geldi. Duvarda asılı olan çifteyi gördü; sordu. İşi anladıktan sonra sahibi gelinceye kadar çiftenin kendisine virilmesini istedi. Kendisinde av merakı vardı; fakat şimdiye kadar dişinden, tırnağından artırub dabir çifte tedarik etmek muaffak olamamışdı.

Hüseyin Ağa bir damadına, bir de çifteye baktı.

- Oğlum, bu bir emanetdir. Sahibi gelinceye kadar burada kalması lazımdır.

Dedi. Damadı sesini çıkarmadı; üç gün sonra yine geldi; yine çifte sözü açıldı. Hüseyin Ağa bu seferde aynı sözü söyledi. Damad, istediğini kavuşamayacağını anlayınca başka yollar düşünmeğe başladı. Mutlaka çifteyi ele geçirmek istiyordu.

Bir gün Hüseyin Ağa kasabaya gitmiş idi; eve dönünce gözü duvardaki çivinin boş olduğunu, çiftenin yerinde yeller esdiğini gördü. Kan başına sıçradı. Bunu kim alabilirdi? Şübheye yer yokdu: Mutlaka damadı almışdı.

Hacı Hüseyin Ağa duramadı; doğru damadının evine gitti. Damadı her vakitki gibi kaynatasını karşıladı. Sanki hiçbir şeyden hayrı yokdu. Hüseyin Ağa hiddetle sordu:

- Çifteyi sen mi aldın?

Damad şaşalamış göründü:

- Nasıl çifte?

Dedi. Hüseyin Ağa büsbütün kızdı. Gözü ile odayı aradı. Bir şey göremedi:

- Çifteyi aldınsa şimdi ver, emanete hıyanet olmaz. Sonra aramız bozulur.

Dedi. Damad inkâr etti; Hüseyin Ağa ses çıkarmadı, döndü. İrtesi günü sabah namazından evine gelince, çifteyi yerde buldu. Karısına sordu.

- Yarım saat evvel kız getirdi. "Ben babamın kızıyım, emanete hıyanet ettirmem" Dedi, gitti.

Meğerse Hüseyin Ağa'nın kızı, kocasının çalışub da anbara gizlediği çifteyi geceleyin usul usul çıkarmış, sabaha karşı babasının evine getirerek anasına vermişdi.

(Sayfa 166)

Uykudan uyanub da çifteyi anbarda bulamayan damad, karısını çağırda, " anbarda bir çifte vardı, ne oldu?" Diye sordu. Kadıncağız "bilmiyorum, ben çifte mifte görmedim." Dedi.

Damad işi anlamak içün kaynatasını evine koşdu, fakat sokak kapısında duran Hüseyin Ağa karşısına çıktı.

- Haydi geriye dön, bir daha evime basma. Emanete göz koyan adamlarla alışverişim yok.

Dedi. Damad söz söyleyecek oldu, Hüseyin Ağa içeriye girerek kapıyı yüzüne kapadı.

Kayınata ile damadın bu dargınlığı tamam on sene sürdü. Nihayet torunun sünnet düğünü hasebiyle damadı ayağına kadar gelerek kendisi ile barışdı. Ve:

- Oğlum, ben bu yaşa gelinceye kadar hak yolundan sapmadım; vucudumu nasıl yordumsa kalbimi de öyle arıtdım. Onun içün bir def'a başım bile ağrımadı. Hakk yolunda giden adam emanete hiyanet etmez. İşte bu kulağında küpe olsun. Dedi.

Maraşlıoğlu

-------**-------

ANA İNTİKAMI

Şimendüfer istasyonun kadınlar odasında taze, titrek bir şey yanındakilere anlatıyordu.

Kırk kilise bozgunluğu bizim taraflarda kızıl kıyametler koparmışdı., O günler oralarda bir ana, baba günüydi, ikinci gün köyümüz birden bire sarsıldı, çalkandı, Bulgar geliyor, dediler.

Herkes başının çaresine düşmüşdü, karısını, çoluk çocuğunu arabasına yükleten dağlara, derelere, bizim orduya doğru kaçıyordu.

Kocam altı aydan beri Yanya'da askerdi, kayın babam iki ay evvel ölmüşdü. Erkeğimiz yokdu. Ben kaynanamla evde yalnızdık. Köyde hısımden akrabadan da kimsemiz yokdu. Olsa da kimden ne fayda vardı. Böyle bir günde kim kime el, arka virebilirdi.

Bir aralık biz de canımızı alarak bir tarafa kaçmayı düşündük; fakat ben bir aylık loğusa idim. Yürüyemezdim kaynanamda beni bırakub gitmek istemedi.

Kapılarımızı sürmeledik, pencereleri sıkı sıkıya kapadık. Allaha dayanarak oturduk. Köyde neler oluyordu, herkes kaçmış mıydı, kalan var mıydı bilmiyorduk.

Akşam karanlığı basmış idi, dış kapuda tekmelenmek gibi bir gürültü işettik. Bu, herhalde hayra 'alamet değildi. Kapumuza düşman dayanmışdı. Ben kundak içinde bulunan zavallı yavrumu kucaklayarak evin en gizli ve karanlık yeri olan kilere kaçdım, kaynanam odada bayılmışdı.

Kapudaki gümbürtüler sıklaşdı, nihayet ses kesildi; şimdi avluda kılıç sesleri, yabancı seslenişleri duyuluyordu. Ben kiların köşesinde büzülmüş, Allah'a yalvarıyor, ağlıyordum.

İki adam ellerinde bir fener evin içinde gezinmeğe başladılar. Bir şeyler arayorlardı. Nihayet kilere yöneldiler. Beni köşede görünce güldüler ve birbirlerine bir şeyler söyleyerek bana doğru llerülediler.

Bitmişdim. Bayılırım da yavrumu kucağımdan düşürürüm, diye korkuyordum.

İki adam başımın ucuna dikildiler: Evinde fena olan fenerle yüzüme bakıyor ve kaba bir Türkçe ile söyleniyordu:

Hanım Efendi, sen burada ne duruyorsun? Korkuyor

(Sayfa 167)

misin? Yok, korkma, sen gençsin, güzelsin, bizim Bulgarlar genç, güzel kadınlara bir şey yapmayız. Hadi kalk. Odaya gidelim.

Ben göğsümdeki kundağın üzerine düşmüş, hıçkırıyordum. Nihayet demir gibi bir el kolumdan tutdu, beni kaldırdı. Öteye doğru sürüklediler.

Oda ile avlu arasındaki aralık da kaynanamı gördüm, zavallı kanlar içinde yatıyordu. Anlaşılan odada baygın yatan biçare ihtiyarı öldürmüş aralığa atmışlardı. Bunu görünce bütün, bütün fenalaşdım, titredim, dizlerimin bağı çözüldü. Çöküverdim. Koltuklarımdan tutarak sürüklediler ve beni odaya soktılar.

Ocağın iki yanındaki sedirlerden birinin üzerinde bir adam vardı, çizmeli ayaklarını uzatmış, şakağını koluna dayamış, bize bakıyordu.

Beni odanın ortasına bıraktılar. Çocuk bağırıyor, uğunuyordu. Ben ağlıyor, hıçkırıyordum. Feneri yüzüme tutarak sedirde oturana bir şeyler söyledi, güldüler, sedirdeki de gülüyordu.

Feneri oracığa bıraktılar. Bir kucak odun getirerek ocağı doldurdu, yaktılar. Ona da yiyecek içecek hazırladılar.

Oda ısınmışdı. Çocuk korktu mu, ısınarak gevşedi mi ne oldu bilmem susdu. Ben de şaşırmışdım. Acaba ben yâhud çocuğimi şu ateşe atub yakacaklar mı? Diye düşünüyor, çocuğum içün korkuyor, kendim içün bir an evvel ölmeği istiyordum.

Köşedeki adam gür bir sesle Türkçe dedi ki:

- Ey Hanımefendi, nasıl korkun geçdi mi? Niçün korkuyorsun, hanım? Sen işitmedin mi? Bulgarlar güzel hanımlara hiç seni incidir miyim? Bu köyün en güzeli

senmişin. Yaşında on sekizmiş, taze gelinmişsin, çocuğun yeni doğmuş, hastasın, onu da bana söylediler. Korkma yarın hekim getirir, sana baktırırım. İyi oluncaya kadar sana dokunmayacağım. Kocanı mı düşünüyorsun? Onu bizim Bulgarlar muharebede süngülediler. O, şimdi öteki dünyada, hurilerle baş başa eğleniyor. Sen artık onu düşünme, seni Allah'ın emriyle ben alacağım kocan bir neferdi. Ben yüzbaşıyım. Fena mı? Nefer karısı iken yüzbaşı madamı olacaksın.

Zabit Allah'ın emriyle, cennet gibi sözleri söylerken karşısındaki Bulgar neferleri kıs kıs gülüyorlardı. Nihayet ötekiler Bulgarca birşeyler söyleyerek oda kapusını kapadılar, gitdi ler, zabit kalktı, çizmelerini, ceketini, pantolonunu cebinden birçok liralar, mecidiyeler çıkardı, saydı, şöyle istif ederek çenberinin içüne koydu, yeleğinin cebinden üç bilezik, iki küpe çıkardı. Fenere tutarak baktı, onları da liraların yanına koydu, sonra ocağın başına giderek, esnedi, gerindi.

Yemekle beraber getirdikleri şişeyi şöyle başına çekti, içdi, içdi.

Elleri pantolonun cebinde olduğu halde başı ucuma dikildi. Hem dudaklarını şapırdatıyor, hem de sarhoş bir sesle şu koşmayı söyliyordu.

Seni alam gidem bizim ellere

Telli turnam artık sen benim oldun

Bu beyiti hemen sekiz, on def'a tekrarladı, nihayet eğildi, eliyle yüzümü, yanaklarımı okşamak istedi, sen başımı kundağın üstüne kapayarak sızlanıyordum. Çocuk uyandı, acı acı ağlamağa başladı.

(Sayfa 168)

Herif kızmışdı. Çocuğu kucağından kapdı. Kalktım, üzerine atıldım. Odanın içinde birkaç def'a döndük, dolaşdık. Nihayet fena bir sesle bir şeyler mırıldanarak zavallı yavrumu yere çarpdı, çiğnemeğe başladı, artık alt tarafından haberim yok. Bayılmış, oraya yığılmışdım.

Bilmem ne kadar sonra uyandım. Ocak sönmüş, yemeklerin yanındaki şarab destisi devirilmiş, ortalık koku içinde kalmışdı. Zavallı yavrum odanın içinde ezilmiş bir halde olmuş, sönmüş duruyordu. Koyu, şarabla çocuğumun penbe kanı birbirine karışmışdı. Zabit sedirin üstüne yüzükoyun uzanmış horul, horul uyuyordu.

Çocuğu o halde görünce bütün sinirlerim oynadı, fakat ne bayılmağa, ne ağlamağa vaktim yokdu, bitmişdim deli gibi odanın içinde koşdum, dolaşdım. Nihayet kaynanam hatırıma geldi, odadan çıktım. O biçare de gördüğüm gibi hâlâ al kanlar içinde yatıyordu.

Avluda bağlanmış bir at vardı. Eğeri üstünde kimi eğerin kaşında asılı idi. Şimşek gibi bir düşünce aklımdan geçdi. Hemen odaya döndüm, zabitin çizmelerini ayağıma, şapkasına başıma geçirdim, kaputunu giydim. Kılıcını omzuma

asdım. Bulgarın kılıcına güveniyordum, mutbaha koşdum, kocamın ormana gitdiği, beraber götürdüğü baltayı aldım, zabitin açık olan kafasına ya Allah diye indirdim. Herifin kafası parçalandı. Beyni pencere içindeki lira kulesine doğru fırladı. Burunundan bir çeşme fışkırır gibi oda döşemesine kan akıyor, devirilüb destiden akmış olan şaraba karışıyordu. Şarab ve kan içinde ezilmiş duran yavrumu kucakladım, birkaç def'a öpdüm.

Kapunun önünde hayvana binerken karşıdan gelen birkaç sarhoş Bulgar neferi beni zabit sanarak selamlayub geçdiler. Bu kıyafetle artık bu canavarların içinden sıyrılub çıkacağıma emin olmuş idim.

Şafak atarken bizim orduya yetişmiş idim.

Nâzım

-------**-------

ESNÂFIN HAMİYETİ

Vatan ve millete karşı sevgi ve bağlılık halk arasında artdıkca gelecek günlerin bugünden daha güzel ve parlak olacağına imânımız vardır. Onun içün halkın ve onun çalışkan ve değerli bir kısmının teşkil eden esnâfın bu dürlü tezahürlerini gördükce seviniyoruz. Bu bir iki sene zarfında böyle ne necîb hıdmetler, ne galeyânlı hareketler gördük. Mavnacıların, arabacıların, hamalların, kalbleri hisselerinden çok zengin olan bu alnının teriyle geçinen tabakanın cem'iyyetleri ne yüksek misallarıyla tecelli etti. Bugün de yeni bir şey işitiyoruz: Hayreddin'i Turgud'u gökleri de hoşnud eden gazasından İstanbul'un kucağına düşen gazi "Hamidiye"nin büyük Rauf'unu karşılamağa giden Müdafa'i Milliye Cemiyeti'nin bu istikbâline arabacılar da iştirak etmişler ve kendi cem'iyyetlerinden murahhaslar ta'yin eylemişler. Zaten Müdafa'i Milliye'ye her zaman canla, başla hidmet eden arabacıların bu suretle büyük gaziyi karşılarken de onunla beraber olması aynı zamanda hem sevgili vatana fedakâr olanlara karşı ne derin bir hürmet beslediklerini, hem de alâyişden nasıl çekindiklerini gösterdiği içün iki kat alkışa layıktır.

-------**-------

"Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı" Celâl Sâhir

-------**-------

(Sayfa 169)

HALKA DOĞRU

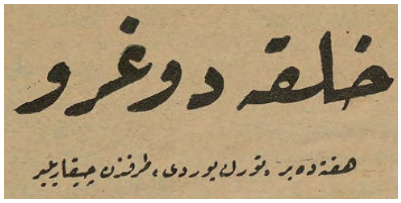

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 22	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 5 Eylül 1329**

Halka Doğru"nun Dâimî yazıcıları

Halide Edib Hanım. Aka Gündüz. Akçuraoğlu Yusuf. Ahmed Ağayef. Tevkif Nureddin. Celâl Sâhir. Hüseyinzâde Ali. Hamdullah Suphi. Akil Muhtar. Abdülfeyyaz Tevfik. Ali Canib. Ali Suat. Ali Ulvi. Galib Bahtiyar. Kâzim Nâmi. Köprülüzâde Mehmed Fuad. Gök Alp. Mehmed Emin. Mehmed Ali Tevfik. Memduh Şevket. Nâzım beğler.

-------**-------

(Halka, Akçuraoğlu * İhtarlar, Halka Doğru * Şiir: Biraz Vicdan, Aka Gündüz * Bir Altunun Taksimi, Ali Suad * Haftalık Havadis)

-------**-------

HALKA

Biz, "Halka Doğru" diye ad taktığımız bu cerideyi halk içün, halka faydalı olmak içün çıkarıyoruz. Halktan murâdımız, köylükte yaşayan az toprak sahibi, yâhud büsbütün topraksız recberler; sonra şehirlerde geçinen ufak esnâf ve günlükcü ameleler, ırgadlardır. Biz, ufaktan ufağa bunların geçinişleri güç olduğunu, fikir ve zaruret çektiklerini biliyoruz. Bazı köylükler de toprak az, mahsül kâfi gelmiyor. Bazılarında iyi buğday, arpa çıkıyor. Üzüm oluyor, dürlü meyve, sebze yetişiyor. Ama bunları başka tarafa götürüb satmak içün yol yok, timuryolu yok, Araba yok.

Geçenlerde birisi anlatıyordu: Burusa'dan, şu İstanbul'un, üç, dört saat ötesinde bulunan Burusa'dan İstanbul'a size, meyve getirebilmek içün vasıta yokmuş! Burusa'da patlıcanın danesini 3 paradan satacak adam bulamıyorlarmış da patlıcanlar çürüyormuş; İstanbul'da ise patlıcanın danesi 15 paraya güç alınıyor. Hâlbuki Burusa'ya vapur var, şimendüfer var! Burusa'nın hâli böyle olursa, artık Ankara ve Konya'yı siz düşünün! Satılamayan mahsülden elbette para çıkmaz. Türk köylülerinin hemen hepsi, tarlalarında pek eski, Nuh Nebi zamanından kalma sapan kullanıyorlar. Çoğu gübre kullanmak nedir, bilmiyor. Bir tarafdan köyleri gübreden dağlar arasında kalub pislikten çürüyor; öbür tarafdan tarlaları gübresizlikten kısır kalıyor! Bu zavallılara yeni sapanlar, yeni tırpanları, düğenleri, dürlü dürlü harman makinelerini ne gösteren, nede alub veren var! Köydeki fakir halkın üstündeki en ağır bela sermayesizliktir. Köylünün ekseriye ne tohumu, nede tohum almaya kâfi sermayesi bulunmuyor. Ona az fâiz ile tohum veya pareyı ödünc verecek adamda yok. Zavallı köylü Türk, Beğlere, ağalara, muhtekir, sarraflara başvurmaya mecbur kalıyor. Bunlar başa baş fâiz istiyorlar; bazen de yüze iki yüz aldıkları oluyor. Başka memleketlerde recberin sıkıntılı zamanında imdâdına yetişecek bankalar vardır. Banka en çok alırsa, yüzde on alır. Bizim Zira'at Bankası her yerde bulunmuyor, parası da yetişmiyor, üstesine köylüden ziyâde Beğlere, ağalara para vermeyi daha emniyetli buluyor. Hâsılı köylü yine Hacı Mıstık Ağaya, sarraf Bedrose gidüb tohum tedarik edeceğim dirken, gelecek sene mahsülünü de elinden kaçırıyor…

(Sayfa 170)

Köylüklerimiz böyle, şehirlerde küçük esnâfın hâli daha kötü. İstanbul'da, evvelleri bir hayli esnâf, vardı. Terzi, kavaf, sarac, kaşıkcı, tarakcı, tornacı, marangoz, dülger, boyacı, çilingir, kalaycı… Daha da birçok -cı. İnsan seneden seneye bunların eksildiğini, çarşılarının kapandığını göriyor. Avrupa'nın sanâyii bunları bir bir öldüriyor, yok ediyor. Sorarım size: Şimdi kaşıkcı esnâfından, tarakcı esnâfından kaç dükkân var? 50 sene evvel kaç dükkân vardı? Bu esnâf

nereye gitti? Şimdi ne ile yaşıyor? Unutmayın ki bu esnâfın çoğu Türk idi… Küçük esnâfımız böyle birer birer yok olub giderse, şehirlerde oturan Türkler ne ile geçinecekler?.. Ya köylere çıkılmakla, ya Avrupa malına burada tezgâhdarlık etmekle, yâhud zaten pek çok olan me'mûrları artdırmakla.. Değil mi? Türk me'mûrlar, bundan böyle artayamayacak, bila'kis eksilecek; çünkü hürriyet, müsavat olduğunden Rum, Ermeni vatandaş da artık kalem efendisi, asker zabiti olmak istiyor. Avrupa malına tezgâhdarlığı da bize, Türkler'e, kapdırmıyorlar; öteden beri Avrupa malını getirüb satan gayrimüslim vatandaşlarımızdır. Öyle ise, bizim zavallı Türk esnâfına şehri bırakub köylere kaçmaktan gayrı çare kalmayacak, yani şehirleri Türk olmayanlara bırakacağız.. Bırakacağız değil, bırakıyoruz: Görmüyor musunuz ki İstanbul'da Türk gittikce eksiliyor; Türk olmayan artıyor; hele ecnebilerin, Frenklerin artması pek müthiş.. Böylelikle birkaç sene sonra, İstanbul'da tıbkı Beyoğlu gibi bir Frenk şehri olub çıkacak.

Esnâf böyle; ya amele, ırgad nasıl? Onların hali bir (Allah)'a kalmış. Zavallı Harputlu Hüseyin, yüz okka gelen yükünü, suretinden kızıl ırmak gibi ter akıta akıta Galata Kemerinden, Yemiş İskelesinden asma altına taşıyor, taşır da nihayet gününe iki çarıktan fazla düşüremez. Her gün ekmek peynirden başka bir şey yimez de yine uzakta kalan yarı aç âilesine birkaç ayda birkaç yüz guruş biriktiremez hele o ırgadcıklar! Şirketi Hayriye İskeles'inde, on iki on üç yaşındaki Anadolu yavrucaklarını gördükce dâima yüreğim sızlar, göz, yaşarır. Zavallılar, o yaşdan başlayarak, okumamaya, yazmamaya, san'at öğrenmemeye, en ağır ve en ucuz hidmete, hamallık etmeğe mahkûmdurler… Onları düşünen, eden hiç yok.

Halkımızın parası pulu artmıyor; iş, san'atı ileri gitmiyor; yıldan yıla fakirleşiyoruz. Böyle para pulun, iş ve sa'natın ileri geri gitmesini araşdıran bir fen vardır, ona "ilm-i iktisâd" derler. Okumuş adamlar, bütün şimdiye kadar söylediğimiz şeylere, "iktisad meseleleri" "iktisadî ahvâl" ismini verirler. Ulemâca söylersek, Osmanlı Türklerinin iktisadı ahvâli gitdikce fenalaşıyor, diyeceğiz. Bir milletin ahvâl-i iktisadiyesinin fenalaşması, muharebelerde yenilmekten, kal'alar gâib etmekten daha korkuncdur. Çabuk çaresine girişilmezse, Allah etmesin, o millet ölür, gâib olur.

Mesâ'il-i iktisadiye kadar, belki ondan daha mühim yalnız bir şeyi vardır; o da milletin hastalıksız, sağlam, dinç olub vaktinde evlenüb, çok çocuk dünyaya getirmesi. Bilmem bunun ehemmiyetini uzun uzadıya anlatmaya luzum var mı?

Herkes, söylemeden bilebilir ki, eğer insanlar cılız olursa çabuk ve çok hastalanırlar; hastalıklı adamlar çabuk ölürler. Cılız ve hastaların çoluk çocuğu ya hiç olmaz, ya az olur, bu az olanlarla ana babaları gibi, belki onlardan ziyâde sıska ve hasta olurlar. Hasta, sıska, cılız, çelimsiz adamlar, adam akıllı çalışamazlar, ne kendilerini

(Sayfa 171)

ne de âilelerini geçindiremezler.. Hele Allah saklasın, verem gibi, frengi gibi, sıtma gibi hastalıklar, salgın halini alınca pek korkuncdir. Bu hastalıklar milleti kırar, götürir. Bu hastalıklar, en kanlı muharebelerden pek çok fazla adam öldürür. Bir millet, adamların bir araya gelmesinden çıkar. Milleti yapan adamlar, böyle hastalıktan kırılırsa, çoluk çocuk azalırsa, tabiî o millet küçüldükce küçülür, sonra biter. Böyle hastalıklardan, hastalıkların sebeblerinden, hastalıkların önü nasıl alınmak lazım geleceğinden bahseden de bir fen vardır; ona "hıfzıssıhha" derler.

Hastalıklara dâir söylediğimiz şeyler, "sahi meseleler" "sahi ahvâl"dir. Anadolu'nun sahi ahvâli de iktisâdi ahvâlinden iyi değildir. Her tarafda sıtma var, bazı vilayetlerde frengi var, verem var.

Bir memleketlerin iktisâdi ahvâliyle sahi ahvâli arasında sıkı bir münasebet vardır. Öyle ya, insan fakir olub da adam akıllı yeyüb içemez, giyinüb kuşanamaz, sıcak dam altında yatamazsa, tabiî çabuk hastalanır ve para kazanmak içün gurbetlerde çok gezerse, çabuk evlenemez, kötü hastalıklara yakalanır. Güzellik, sıhhati yolunda olmayan adamlarla iyi çalışub çok para kazanamazlar. Sözün kısası, sağlık ile zenginlik birbirine sımsıkı bağlıdır.

Şimdi, halkımızın paraca ve vucudca olan eksikliklerini azıcık saydık. Bu bu kadarla bitmez, araşdırıldıkca, düşünüldükce çıkar. Fakat bu günlük bu kadarı da yeter. Bizim asıl maksadımız halka hastalıklarını sayub dökerek canını sıkmak, ümidini keyfini kaçırmak değildir. Maksadımız bu fenalıkların bu hastalıkların sebeblerini, mesullerini arayub çıkarmak, sonra elimizden geldiği kadar o sebeblerin ortadan kaldırılması içün çareler aramaktır. Çoğunuz bilir ki bir hekim hastayı mu'ayene etdi mi, ilk önce hastanın hastalıklarını bilmeye, anlamaya çalışır, sonra ona göre ilacını tertib eder. İşte bizim görebildiğimiz fenalıkların hastalıkların bazılarını yukarıya yazdık. Fakat şüphe itmiyoruz ki göremediklerimiz, görebildiklerimizden pek çok fazladır.

E, biz kalanlarını nasıl görebileceğiz? "Halka Doğru" giderek, köyleri gezerek, esnâf arasına karışarak, onlarla konuşarak, derdleşerek… Bu pek doğru! Lakin halk da biraz bize doğru gelmeli midir? Esnâfımızın, recberlerimizin yazı bilenleri, hâl ve ahvâline dâir bize mektublar yazsalar, idarehanemize gelüb bizimle görüşseler ne kadar iyi olurdu: Bir tarafdan biz, yani okumuş tıbkı halk arasında ma'lûmât toplayarak, elimizden gelen hidmetde bulunurduk; diğer tarafdan halk, bizim aramıza girüb ma'lûmât verir ve derdlerini, dileklerini anlatıyordu. Böylece, çalışan halk ile halk içün çalışanlar arasında dostluk, kardeşlik bağları bağlanıyordu; hep birden milletimizin kurtulmasına, yükselmesine uğraşmış olurduk.

Şimdiye kadar, "Halka Doğru"nun vaziyeti minbere çıkmış hatib efendi'yi andırıyor. Halka faydalı olacak diye Şiirler okuyoruz, hikâyeler anlatıyoruz.. Ama halk bunları anlıyor mu, dinliyor mu? Yoksa biz okurken o tatlı tatlı uyuyor mu?.. Bundan sonra "Halka Doğru" câmiin döşemesinde, halkın arasında oturan va'azlara benzemek, halkla dâima beraber bulunmak, konuşmak, derdleşmek, onların suallerine cevab vermek, bakışlarından ma'nâlar çıkarmak istiyor. "Halka Doğru" halkla, halkı seven okumuşlar arasından bir sohbet odası, bir müzakere meclisi olmak istiyor.

Fakat bu istek yerine gelebilmek içün, halkımızda bize yardım etmelidir: Bize mektub yazmalı, sualler sormalı, gelüb bizimle görüşmeli. Yoksa yalnız bizim isteğimizle iş olub bitmez. Tek elin havada sallanmasından ses çıkmaz.

(Sayfa 172)

Halk arasında yaşayan mekteb hocaları, nahiye müdirleri, imam efendiler, zirâ'at müfettişleri, sıhhiye müfettişleri himmet ederlerse çok, ama pek çok yardım edebilirler. Ezcümle halk içinde gördüklerini, bildiklerini düşündüklerini güzel güzel yazabilirler. Bu yolda himmetlerini beklemeğe, kendimizi pek haklı zann ediyoruz. Onlar da bizim kadar biliyorlar ki kendilerini asıl yaşatan, besleyen halktır. Halk sağlam ve zengin olmazsa, onlar da en sonunda aç kalacaklarını asla unutmamalıdırlar.

Akçuraoğlu

-------**-------

İhtarlar:

Esnâf recber, amele kardaşlarımızdan istek idenler cum'a ertesi ve salı günleri öğleden sonra saat alaturka dokuz ile on bir arsında idarehanemize teşrif ederlerse çok memnun kalırız.

Esnâf, recber ve amele tarafından idarehanemize yazılacak sualli mektublara. "Halka Doğru" vasıtasıyla lazım gelen cevabları vermekte kusur etmeyeceğiz.

Halkın okuyabilenlerinin bile çoğu gündelik gazeteleri okumaya vakit bulamıyorlar, vakit bulsalar da, karışık yazılardan çokluk ma'nâ çıkaramıyorlar. Onun içün bundan böyle halkın bilmesinde fayda gördüğümüz havadisi öbür gazetelerden alub "Halka Doğru"da kıza, kıza ve açık bir dil ile yazacağız. Böylece "Halka Doğru"yu okuyanlar, haftada bir küçük gazeteyi okumakla haftanın kendilerine faydalı havadisini öğrenmiş olacaklar..

"Halka Doğru"da yazılan yazıların anlaşılamayan yerleri olursa okuyanlar bize mektub yazarak haber vermelerini rica eder. Biz o anlaşılmayan sözleri anlatmaya çalışırız; biz, yazılarımızı anlatmak içün yazıyoruz; kendimiz yazub kendimiz okumak içün değil…

Recber, amele ve esnâfın ahvâlini bildirüb, derdlerini anlatub ve bunlara çareler gösterüb yazılmış iyi mektubların sahiblerine miktar münâsib tahrir icrâati de verilecekdir.

"Halka Doğru"

-------**-------

BİRAZ VİCDAN

Göçdü gitdi yine altun harmanı; [*]
Esmer tüller sardı köyün başını..
Koyulaşdı, mor dağların dumanı;
Bir yas tutdu toprağını, taşını..

Geniş ova, sessiz sessiz açılan
Bir kanadın gölgesine büründü;
Sarı gözlü birkaç kandil, ıraktan
Küçük gölün eteğine süründü…

Ne bir yıldız, ne o nazlı, güzel ay
Görünmüyor; ne bir şimşek çakışı…
Ne bir ishak, ne bir kaval, ne bir çay
Duyulmuyor, gamı, ses, akışı..

Kırağlı bir karanlık, serinlik
İnce ince dondiriyor yüzümü,
Görünmeyen bir kopkoyu derinlik
Karartıyor yürüdükce gözümü..

Anadolu yuvaları, dağları
Ah! Hep böyle, hepsi böyle kimsesiz,
Hep bülbülsüz gonca güllü bağları,
Bir kara çöl.. Yas köpüllü bir deniz..

[*] güneşden kitabe

(Sayfa 173)

Genç kızların inci döker gözleri,
Sırma saçlar çura örer elleri
Yaşlıların ah etmektir sözleri,
Bir bu gönlün gelmiş, basmış bellere..

Her bir ana yiğitini, bu yurda
Başkasının hesabına doğurur,
Bakar, besler, asker eder gider de
Kanlarıyla Türk yurdunu yoğurur..

Bu ne cilve? Bu ne tali'? Bu ne hâl?
- Haydi sende! Garib yolcu. Durma? Çek..
Şehirliysen, sen kendini it suâl!..
- Ben kendime sormalıyım! Pek gerçek..

Evet, haklı, ey gizli ses! Haklısın
Benim hâlim, benim şanım, günahım
Üstündedir her matemin, her yasın;
Bana biraz sen vicdan ver Allah'ım!

Bu öksüzler obasından geçerken
Yüreğimi bin hicrânla yoğurdun;
Şehirlerde gül şarabı içerken
Sundun bana her zehrini bu yurdun

Evet, haklı, ey gizli ses! Ulu ses!
Ben kendime sormalıyım hepsini..
Ciğerimde ah olmalı her nefes,
Vicdanımın duymalıyım sesini..

Evet, haklı, ey gizli ses! Haklısın
Benim hâlim, benim şanım, günahım
Üstündedir her matemin, her yaşın,
Fakat bana sen vicdan ver Allah'ım

Aka Gündüz

-------**-------

BİR ALTUNUN TAKSİMİ

Çalışarak bir altun kazandığımızı farz edelim. Ve bu parayı topraktan yani ekin ekerek çiftcilikte ele geçirdik diyelim. Bu parada elbette birçok kişilerin hakkı olacaktır. Yani bu liranın hepsi onu kazanan adamın değildir. Dünya böyle kurulmuştur, bu paradan bazı yerlere hisseler, paylar ayrılacaktır. Şimdi bu taksimi yapmak içün her şeyden evvel Allah'ın bizim üzerimize farz ettiği emrine baş eğerek kırkta bir "zekât" vireceğiz. Lirayı yüz guruş dirsek bunun iki buçuk guruşunu ayıracağız. Bu paranın kime nasıl ve ne vakit virileceğini şeri'at bildirmişdir.

Geri kalan doksan yedi buçuk guruşdan hükûmetin Beytülmala vermek içün ta'yin ettiği virgilerimizi vireceğiz. Bunlar a'şar gibi, yol gibi, ma'ârif gibi şeylerdir. Bunların hepsinde mesela on yedi buçuğunu versek elimizde seksen guruş kalır. İşte buraya kadar verdiğimiz yirmi guruşla vatana ve milletimize karşı şeri'atca ve kanunca borçlu olduğumiz parayı ödeyerek ilk vazifemizi yapmış oluyoruz. Bu yirmi guruş vermekle bu memleketde yaşamak ve memleketin iyilik ile yaşamasına ortak olmak hakkını kazanıyoruz. Elimizde seksen kuruş artık kendimizindir.

Şimdi bu seksen guruşun ikinci bir taksimine gelelim, bu para evvela kendimizle bir de ahalisinden bulunduğumuz kasaba veya karye arasında bir taksimi uğrayacaktır. Şöyle ki: Kasabamızın sokaklarını temiz tutmak, şeri'atla ve Peygamberimiz Efendimiz'in mahsûs emirleriyle mecbur olduğumizdan bu işi yapmak, gece sokakta gezenlere kolaylık içün fenerler yaktırmak, hastamız olursa baktırmak, memlekete bulaşık ve ölek bir illet gelirse ona karşı kendimizi esirgemek,

(Sayfa 174)

memleketin içinde korkulu bir yer, sıtma yapar bir batak gibi şeyler varsa onları düzeltmek, dükkânlarda kokmuş ve çürümüş yiyecek ve yemiş satan tam'akâr ve câhil satıcılar var ise onları bu fena işden vaz geçirmek içün bir ahali idaresi yaparak "belediye" denilen faydalı işi yoluna koyacağız. Bunun masrafları içün de mesela on guruş vireceğiz. Bu parayı ev sahibi, dükkân sahibi, iş güç sahibi herkes haline göre az çok verecekdir. Gezen, sokakların temizliğinden fayda gören, memleketin hastalık hekimini vakitlerinde dinleyen, bu rahatlıkları bulan herkes bu işler olsun diye, kendi komşusuna, kendi hemşehrisine para ile yardım etmeğe mecburdur. Herkes böyle kendini ve birbirini düşünerek ve bir olarak yardım ederse faydalar meydana gelir. Çünkü bu işleri her adam, yâhud her ev kendi kendine yalnız olarak yapamaz, yapmağa kalkışırsa asıl işinden gücünden kalır. Eğer ben bu pisliğe alışırım. Hekim istemem, gece karanlıkta da görürüm, hastalık gelirse de bahtıma der ise o adam Müslümanlığa ve insaniyete karşı gelmiş yâhud anlamamış demektir. Çünkü insanın yalnız sırtına giydiği ünvânı temiz olmak yetmez. Evinin önü, sokağı, ölek geldiği vakit bütün memleketi

pak bulunmak çok lazımdır. Demek ki bütün vatan ve memleketden sonra bir de kendi bulunduğumuz ve sâkin olduğumuz yer için de yapacak vazifemiz ve yardım içün verecek paramız vardır. Bunada on guruş versek kisemizde yetmiş kalır. Bu para artık büsbütün bizim kendimiz göre namazımızı kıldığımız câmii şerifin eskiden vakfı yoksa kandiline yağ, mum, zeminine hasır gibi lazım olan eşyayı almak ve suyunu taşıyub maaş vermek içün aramızda ufak bir şey toplarız. Yâhud İmam Efendi'ye çoğumuz bir yere gelüb bir iki gün çalışarak bir tarla ekeriz. Ramazanın sonunda veya bayramda bir şey ikram ederiz. Bunlar öyle para veriyorum diye kurulacak ve hesab edecek şeyler değildir.

Demek ki en sonunda kalan paramıza hiç kimse karışmaksızın cebimize koyarak istediğimiz gibi harcayacağız. Bu para ile boğazımızı doyuracağız, sırtımıza giyineceğiz, evimizin eksiği varsa tamamlayacağız. Bu parayı çoklu azlı beş parçaya böleceğiz. Mesela yetmiş guruşun otuzunu yiyeceğimize, onunu giyeceğimize, ikinci bir onunu yâhud on beşini çocuklarımızın okumasına, bir onunu da evimizin, damımızın, bağçemizin git gide eskimekten muhafazası içün hürmetine sarf ederek sonunda kalan on guruşu da günün birinde lazım olur diye saklayacağız. Bu sakladığmız para bize mutlaka pek lazım olacak bir paradır, bir kuvvetdir. Hayvanımız sakat olursa yerine alırız, hastalanırsak, bununla kendimize bakarız, askerlikte bedel vermek iktiza ederse veririz, ölürsek cenazemizi kaldıracak birkaç guruşumuz olur.

Hülasa dünyanın ve işimizin her haline karşı böyle tedarikli bulunmak ister.

Böyle davranan adam sıkıntı çekmez, boynu bükük kalmaz. Memleketine ve evlâd u ıyâline çok faydası olur. Evin bereketi artar. Sahibi çabuk ihtiyarlamaz. Herkes de onu sayar. Bu paranın bir parçasıyla eğer vakti varsa iyilik etmek lazımdır. Mesela fakir yetimlere bakmak ve akrabasından muhtaç olanlar varsa ve onlar kadın ve çocuklardan yâhud eli ayağı tutmaz ihtiyarlardan iseler onların yiyecek ve giyeceğine elinden geldiği kadar yardım etmek vacibdir.

Bizde eski zamanlarda büyütmüş seksen guruşu yalnız üç parçaya ayırırlardı. Bunun bir parçasıyla boğazlarını doyurur ve esvab giyerler, bir parçasını eve barka

(Sayfa 175)

sarf ederler, üçüncü parçayı da ya şöyle böyle perişan eder yâhud bir köşeye sakladıktan sonra onu bir oğul ya kız everirken düğüne derneğe verirlerdi. Bugün âdet hâlâ birçok yerlerde böyle gidiyor ama bunun sonu fakirlik ve perişanlıktır. Bu gidişle insanın iki yakası bir yere gelmez, işi gücü bozulur, evi harab olur. Bu eski taksimde çocukları okutmak, mekteblere vermek payı ile memleketin temizliği içün bir para ayrılmıyor. Çocukları okutmak ve mektebler açmak hükûmetin üstünedir, bir maârif hissesi veriyoruz; ondan ötesine karışmayız diyenler

çok yanlış yola gidiyorlar. Çünkü maârif içün şimdi verilen para ile ta köylerin içinde ve ufacık çocuklardan başlayarak ve kız erkek hep çocukları okutduktan başka ta en büyük ve en yüksek mekteblerden hekimler, mühendisler, âlimler, kitab yazan ma'lûmât sahibleri, ticareti ve çiftciliği pek güzel bilen ve öğreten, memleketi başdan başa gezerek halini anlayan ve zengin olması içün şirketler, cem'iyyetler, fabrikalar yapan iş bilir adamlar yetiştiremez. Bunlar yapmak içün milyonlar ister. Biz şimdi çocuklarımız küçük iken okuyacakları şeylerde hükûmete yük olmamak yâhud hükûmetin yapacağını bekleyub durmak ve yâhud onun yapdığından daha iyi ve daha çok bir iş görmek içün hiç düşünmeyüb evlâdlarımızı hemen iyi ve anlayışlı hocalarla nizamlı küçük mektebler bularak, açarak okutmağa gece gündüz çalışmalıyız. Sonra sa'nat öğretmeliyiz. Terzilik, kunduracılık, dülgerlik, demircilik, baytarlık, bezzazlık, ekmekçilik, yağ peynir, tuzlama balık, et, pasdırma yapmak, işcilik, bakkallık, şekercilik, tavuk yetiştirmek, saraflık, bankerlik gibi para işlerini hep bildirmeliyiz.

İşte bunlar içün seksen guruşumuzun beşini onunu sarf edersek bu para elden gitmiş sayılmaz, artmış sayılır. Çünkü evlâdımız bu para ile ilim ve san'at öğrenüb gelirse daha çok kazanır. Bu paranın on misli yüz misli getirir. Fakat böyle para ayırmayub da elimize geçen hesablı hesabsız boğazımıza tıkar ve cebimizde bir mangır kalmayıncaya kadar giyeceğe, düğüne ve keyfe verirsek sonra böyle fakir fukara Frenge borçlanırız, câhil kalırız, zebun oluruz. Yüzümüzde kan kalmaz muharebede kırılırız, rezil oluruz. Aklımız işlemez, başımız göğsümüze düşer. Böyle şaşkın şaşkın düşünürüz, çünkü yapacağımız işi iyi bilemeyiz. Frenkler'de şu dangalak Türk'ü soyalım, elinden bir iş gelmiyor diye üstümüze gitdikce yüklenirler…

Birisi çıkub da bana, sen yüz guruş böyle taksim ediyorsun ama ya benim yüz guruş yokta elli varsa o vakit ne yapayım dirse ona cevabım her ne yapub edüb namusuyla çalışub uğraşarak o elliyi altmışa, yetmişe çıkarmağa gayret etmeli. Yüz guruşu olan adam günde iki guruş yirse altmışı olan bir guruş yimeli sırtından dişinden tırnağından artırub yine çocuğunu okutmalıdır diyorum. Bence evlâdını okutmayan, çalışmayan, vatanını memleketini düşünmeyen insan değildir.

İşte ben yüz guruş mu dediğim gibi taksim ederim. Bu taksim yalnız çiftci içün değildir. Tüccar, me'mûr her kim olursa olsun mademki çalışıyor ve onun eline bir mahsul, bir para, her ne ise bir servet giriyor; bu dediğim taksime mutlaka ri'ayet edebilir. Yarını düşünmek ancak böyle olur.

Ali Suad

-------**-------

(Sayfa 176)

Haftalık Havadis

Rauf Beğ Binbaşı oldu - Geçen muharebede Osmanlılık şerefini koruyan zabitlerimizden Hamidiye Kumandanı Rauf Beğ'e Padişahımız Efendimiz binbaşılık rütbesi verdiler. Halk kendisi içün fedakârlıkla çalışanları sever; Rauf Beğ halkın mahcub kulûbudur. Halk padişahlarının tam yerinde sarf olunan lütfundan pek sevindi. "Halka Doğru" kahraman Rauf Beğ'i samimiyetle tebrik eder.

Edirne hey'etinin Rusya'da Türk kardaşlarımızla münasebeti.

Edirne'nin Osmanlı idaresinde kalması içün, Avrupa pay-ı tahtlarında dolaşan heyet Rusya'nın pay-ı tahtı olan yani hükümdarı oturan Petersburg şehrine de gitmiş idi. Rusya'da birçok Müslüman ve Türkler bulunduğundan bu heyet Petersburg'da yerli Türklere rast gelmiş. Edirne Heyeti azâsından birisi, o Rusya'lı Müslüman Türk kardaşlarımıza dâir "Tanin" gazetesine aşağıdaki ma'lûmâtı vermiş:

"Rusya'da birçok Türkler'le de görüşdük. Konuşduk. Bu Türkler çok okumuşlar. Zengin olmuşlar. Yüksek derecelere çıkmışlar. Bunu görerek memnun olduk. Rusya'daki Türkler'in çıkardıkları 20 dane gazetenin muharrirleri gelüb bizi ziyâret ettiler. Biz onlara Türkiye'deki din kardaşlarının uğradıkları belaları, zalimleri anlatdık. Onlar bu haberlerden pek müte'essir oldılar. Çok kederlendiler. Ve söylediklerimizi ayrı ayrı gazetelerinde yazdılar.

Petersburg şehrinde yeni yapılan Ulucâmi'yi gezdik. Bu câmi' son derece mükemmel olarak yapılmış. Câmi' yapılmak içün Buhara emiri yalnız bir def'a da dört milyon yedi yüz elli bin guruş vermiş.

Rusya'daki İslâmlar, Edirne'nin bizde kalacağına pek seviniyorlar."

-------**-------

Ermeni Patriki'nin intihâbı. - Vatandaşlarımız Ermeniler'in Devlet-i Osmaniye'deki en yüksek dereceli papaslarına Patrik Efendi derler. Patrik Efendi'yi, Ermeniler'in mu'teber adamlarından toplanmış bir meclis seçer, sonra Osmanlı Hükûmeti tasdik eder. Padişahımız Efendimiz Hazretleri fermân-ı hümâyûn çıkarır; ondan sonra seçilen adam patrik olur. Bir müddetden beri Ermeni Patrikliği açık idi geçen gün Ermeniler'in Meclis-i Umumî denilen meclisleri toplandı. Ve Diyarbekir'de murahassalık eden (murhassa diye Papasların büyüğüne diyorlar) Zaven Yağyayan Efendi'yi seçdiler.

Zaven Efendi'nin kısaca tercüme halini Tanin yazıyor. Bunu hepimiz, alelhusus bizim ulemâmız, Hoca Efendiler, Hatîb ve Va'az Efendiler, hatta daha büyük dereceli ulemâmızda pek dikkatli okumalıdırlar. Zaven Efendi Bağdad'da doğmuş ve bütün ömrünü uzak vilayetin mekteblerinde muallimlik yâhud Erzurum, Diyarbekir gibi şehirlerde papaslık ederek geçirmiş. Ancak 46 yaşında ama beş lisan biliyor: Ermenice, Türkçe, Arabca, Fransızca, İngilizce!

İnsan bunu okurken ister istemez düşünüyor ki bizim ulemâmız arasında böyle beş altı lisan bilenler ve bildiği halde vilayet mekteb ve mahallelerinde dolaşanlar acaba hiç var mı?.. Yoksa. İşte Ermeni vatandaşlarımızın ilerlemeleri sebeblerinden birisi de budur.

-------**-------

Gülhane Parkı. - Geçen hafta Gülhane'de yapılan park, yani büyük bağçe açıldı. Gitdik, gördük ve pek sevindik. Böyle büyük bağçelerden en ziyâde fikir ahali. Halk istifade eder. Hem hava alur, hem muntazam, temiz, güzel bağçede gezinerek ferahlanır ve intizama, güzelliğe, temizliğe alışır; medenileşir. Avrupa'nın büyük şehirlerinin hepsinde böyle kocaman bağçeler vardır. Bunlara halk bağçesi, millet bağçesi derler. Şimdiye kadar İstanbul'da Şehreminliği sandalyesine oturan zatların hemen hiç birisi, hiç bir şey yapamamış idi. Şehreminliği Meclisi Devr-i Sabıka'da kayırılacak kötü ve beceriksiz adamlara mahsûs tenbelhane gibi bir şey idi. Yeni devirde de Şehremini Cemil Paşa gelinceye değin bir ma'rifet gösteremedi. Cemil Paşa Şehremini olunca her şey değişdi. İstanbul temizlendi. Hayli güzelleşdi. Hele paşanın fukara ahaliyi gözde tutarak, onlar içün gezinti yerleri, bağçeler, parklar yapdırışına ne kadar teşekkür olunsa yeri vardır. Muhterem ve sevimli Şehreminimizi muvaffakiyetlerinden dolayı tebrik ederiz ve tuttuğu doğru yolda ilerlemesi ve dâima Muvaffak olmasını can u gönülden isteriz.

-------**-------

Celâl Sâhir **"Matbaa-i Hayriye ve Şükâsı"**

-------**-------

(Sayfa 177)

HALKA DOĞRU

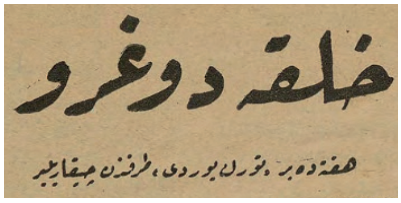

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 23	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 12 Eylül 1329**

Halka Doğru"nun Dâimî yazıcıları

Halide Edib Hanım. Aka Gündüz. Akçuraoğlu Yusuf. Ahmed Ağayef. Tevkif Nureddin. Celâl Sâhir. Hüseyinzâde Ali. Hamdullah Suphi. Akıl Muhtar. Abdülfeyyaz Tevfik. Ali Canib. Ali Suat. Ali Ulvi. Galib Bahtiyar. Kâzim Nâmi. Köprülüzâde Mehmed Fuad. Gök Alp. Mehmed Emin. Mehmed Ali Tevfik. Memduh Şevket. Nâzım beğler.

-------**-------

Bu Sayıdaki Yazılar:

İhtarlar, Halka Doğru * Düşünce Yarışı, H.D. * Halka (2), Akçuraoğlu * Türk Yurdu (Şiir) Mehmed Niyazi. - Va'azlarım, **...** . * Edirne'den, Maraşlıoğlu * Haftalık Şuun, AY

-------**-------

İhtar:

Esnâf, rencber, amele, kardaşlarımızdan istek idenler cum'a ertesi ve salı günleri öyleden sonra saat alaturka dokuz ile on bir arasında idarehanemizde teşrif ederlerse çok memnun kalırız. **"Halka Doğru"**

-------**-------

DÜŞÜNCE YARIŞI

1.- Hamallar, arabacılar, kayıkcılar arasında (nöbet) usulü var. Bu usul, tek tek hamalın, arabacının, kayakcının istediği gibi alışveriş etmesine müsaade etmez, mutlaka sırasını, nöbeti bekletdirir. İşte bu nöbet usulü iyi midir, kötü müdür? Esnâfa faydalı mıdır, zararlı mıdır? Nöbete rağbet etmeyenler iyi mi ediyorlar, kötü mü ediyorlar?

2.- Hemen hepsi Bolu'lu olan erkek ev aşcıları eve aşcılıkla girmeden evvel, kendisinden evvel o evde aşcılık eden hemşehrisinin aylığı tamam virilüb virilmediğini sorar. Öğrenir; eğer hemşehrisinin aylığı tamam virilmemişse oraya aşcılığa girmez. Usul böyledir. Bu usul iyi midir, kötü müdür? Doğru mudur, yanlış mıdır? Esnâfa faydalı mıdır, zararlı mıdır?

Şu karşıdaki iki sualle iyi ve doğru cevab verenlerden birinciliği kazanana bir altun ceb saati, ikinciliği kazanana "Türk Yurdu"nun üçüncülüğü kazanana "Halka Doğru"nun bir seneliği hediye verilecekdir. Cevablar, nihayet iki aya kadar gelmeli. Cevabı yazub zarfa koyduktan sonra zarfın üzerine "Halka Doğru" nun adresini şöyle yazmalı: "İstanbul'da Nur-ı Osmaniye Caddesinde Türk Yurdunda "Halka Doğru İdaresi"; sonra zarfın bir kenarına "Düşünce Yarışı" diye de işaret etmeli.

HALKA

-2-

Geçen hafta eksikliklerimizden kusurlarımızdan hatrımıza gelenleri sayub dökmüşdük. Bu sefer, bu eksikliklerin, bu kusurların kabahatlisi, mesulu kim olduğunu azıcık düşünelim.

Bizde bir âdet var: Kusuru, kabahati kendi

(Sayfa 178)

üstümüze almak hiç istemeyiz; kabahat bir samur kürk olsa kimse onu üstüne almaz, deriz. Bereket virsin her kabahati kolay yükleteceğimiz birisi var ki o da hükûmet. Fenalık? Kusur, kabahat oldu mu ur abalıya, haydi hükûmetin omuzuna!.. Geçen sefer, memleketde yol yok, şimendüfer yok, zira'atimiz ilerlemiyor, rencber para bulamıyor; ticaret iyi değil, san'atımız bitiyor, alışverişde kesad var, halkımız arasında verem, sıtma, frengi gibi hastalıklar artıyor, demişdik. Bunu okuyanlarında hepsi mutlaka "ne, biz ne yapabiliriz, bunların mesulü hükûmet." Demişlerdir. Evet, niçün hükûmet, yol şimendüfer yapdırmıyor? Niçün zira'ati ilerletecek tedbirler kurmuyor? Niçün zira'ati iyileşdirmiyor? Niçün kesadın önünü almıyor? Niçün hastalıkları kökünden kazımıyor? Bu doğru; hükûmetin yapacağı birçok iş varken, birkaç yüz yıldan beri hükûmet vazifesini hakkıyla yapmamışdır.

Hükûmetin kusuru pek çok. Büyük yolları, timuryollarını bizde ancak hükûmet yapabilir. Keza rencberlere az fâizle ödünç para verecek büyük sarraflığı, yani bankacılığı da asıl hükûmet yapabilir. Zira'at Bankasını büyütdü mü, her tarafa şubeler açub, lüzûmunda rencbere sermaye virebildi mi, muhtekirler, sarraflar, mütegallibeler kendiliğinden düşer; demek halkı onlardan kurtarmak da hükûmetin vazifesidir. Yeni zira'at usullerini, zira'at makinelerini, rencbere öğretecek gösterecek de hükûmetdir. Hâlbuki hükûmetin zira'at müfettişlerinin çoğunun 'ameli zira'atden hiç haberleri yok. Hükûmetin numune tarlalarının ekserisi â'di tarlalar kadar mahsul viremiyor; zira'at makinelerini göstermiyor, öğretmiyor. Viresiye satmıyor. Bu, böyle: Hükûmet kusurlu, hem çok kusurlu.

Lakin hükûmet, hükûmet… deyüb duruyoruz; hükûmet nedir? Ne olacak, bizim gibi adamların bir araya gelmesi… O adamlara "me'mûr" diyoruz. Me'mûrların hepsine birden de hükûmet diyoruz. Me'mûrların dürlüsü vardır: Kimisi yüksek dereceli olur, çok maaş alır, İstanbul'da oturur; kimi köylerde gezer az maaş alır, mansıb küçüktür. Kimi iş bilir, çalışır; kimi iş de bilir, çalışmazda.. Daha ne bileyim ben? Tıbkı başka insanlar gibi, akıllısı da var, ahmağı da; eyisi de var, kötüsü de; çalışanı da var, tenbeli de.

Sonra, bu me'mûrlar, yani hükûmet dediğimiz şeyin bu canlı parçaları, bizim kardaşımız, amucamız, amuca oğlumuz dayımızın torunu, falandır; hiçbiri gökten inmiş, yâhud da başka tarafdan gelmiş değildir; onlar da tıbkı bize benzerler, bizim halkın çoğu tenbelse hükûmet de tenbel olur; halkın çoğu câhilse, hükûmetde câhil olur; halkın çoğu akılsızsa, hükûmetde akılsız olur. Onun içün bir memleketin hükûmeti. O hükûmet halkının aynasıdır, demişler.

İyi bilmeliyiz ki hükûmetden şikâyet etmek demek, kendimizden şikâyet etmek demektir. Hükûmet kusurları varsa, o bizim kusurlarımızdır. Hükûmetin iyi olmasını istersek, evvela kendimizi ıslah etmeliyiz.

Bundan başka, hükûmete muhtaç olmaksızın kendi kendimize, halkca, esnâfca, köyce yapabileceğimiz işler de az değildir. O gibi işlere dair, inşallah, gelecek sayılarda konuşuruz.

Akçuraoğlu

-------**-------

KÖYLÜLERE VA'AZLARIM

-4-

Kazâ ve Kader

Hazreti Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem bir hadisi şeriflerinde buyuruyorlar ki: "'izâ semiatüm bi't-tâ'ûn bi'arz felâ tedhulû

(Sayfa 179)

aleyhâ ve 'izâ vakıa ve 'entüm bi'arz felâ tahrucû' minhâ firâren minhu[130] yani "bir yerde ta'un olduğunu haber alırsanız üzerine gitmeyiniz. Siz bir yerde iken ta'un olursa oradan kaçmayınız." Bu hadis-i şerif, aşere'i mübeşşereden yani daha dünyada iken cennet ehli oldukları kendilerine Peygamberimiz tarafından bildirilen on büyük zatdan biri olan "Abdurrahman bin Afv" hazretleri tarafından rivayet edilmişdir. "Kolera" illetinin başka bir dürlüsü olan o salgın hastalık hakkındaki bu emr-i nebeviden biz bugün ne kadar hakikatler çıkarabiliriz. Fakat ondan evvel size "' Abdurrahman bin Afv" Hazretlerinin bu hadis-i şerifi ne vakit ve ne münasebetle söylemiş olduğunu anlatayım:

Hazreti Ömer el-Faruk, halifeliği zamanında, Şam'daki orduya imdat etmek için yanına bir miktar asker alarak yola çıkmışdı. "Seriğ" denilen mahale geldikleri zaman, eshab kiramin ulularından ve aşere-i mübaşereden Şam Ordusu Kumandanı 'Ebu Ubeyde Bin El Cerrah' gelüp halifeyi karşıladı; ve ona Şam Ordusunda ta'un yani veba illetinin salgın olduğunu söyledi.

Hazreti Ömer bu fena haberi alınca düşündü: Geri dönse, Şam'daki orduya imdat edemeyecek; ileri gitse salgın hastalık yeni gelen askeri de kıracak. O vakit bu zorlu meseleye bir karar vermek için İslâmlık'da âdet olduğu üzere eshab kiramın büyüklerinden, âlimlerinden, ihtiyarlardan bir dernek kurdu.

Ertesi gün toplanan dernek düşündü, taşındı, nihayet yeni gelen askerin ta'un tutulmaması için geri dönmesine karar verdi. Bu kararı işiten Şam Ordusu Kumandanı Ebû Ubeyde bin El Cerrâh'ın pek ziyâde canı sıkıldı. Derhal halifenin yanına gelerek "ya Ömer, Allah'ın kaderinden mi kaçıyorsun?" diye hiddetli hiddetli sordu. İyi ile kötüyü, doğru ile yanlışı derhal ayırdığı için. **"Faruk"**

-------**-------

TÜRK YURDU

Türk Oğluna:

Al sargılı, saç dağınık, gözlerde fer kalmamış
Bu kadın kim?! Şu ses nedir? Hazin hazin inliyor
Bazen susub sinesinin elemlerin dinliyor
O..onulmaz yaralara hiç mi merhem almamış…
Bu yanan kim?.
Türk yurdu mu için için ağlayan?.

130 Ebû Dâvûd Cenâiz, 6. (n.)

Elemlerle, kederlerle yürekleri dağlayan
Derdin nedir?. Diye sordum. Dedi:
- Yavrum sen kimsin
"Sen mi benim yüreğimin derdini dinleyecek"
"Ve bağrıma yaslanarak benimle ah edecek"
"Göz yaşları akıdacak?.. Demek ki sen benimsin"
"Ey Türk oğlu!. Dinle!. İşte budur benim kederim"
" Koparıldı birçok 'uzuvum, parçalandı ciğerim"
"Bir cihanken pek küçüldim…. Cennet kadar güzelken"
"Düşmanların ayakları şu çehremi kirletdi"
"Layık mıdır bu hakirler... Beni düşman inletdi"
"Büyük doğmuş Türk kalbinde beslenilen emelken"
"Koşun arslan yiğitlerim hududları bekleyin"

Mehmed Niyazi

-------**-------

lakabını almış olan Hz. Ömer Ebu Ubeyde'ye şu güzel cevabı verdi:

- Ya Ebu Ubeyde! Bu sözü ben senden duymamalı idim. Evet! Allah'ın kaderinden kaçınarak yine Allah'ın kaderine sığınıyorum. Bak düşün. Senin bir sürü deven olsa da iki dağ arasına inse, yamaçlardan biri otlak biri çıplak olsa. Develerini otlak yamaçda da, çıplak yamaçda da otlatsan, hep bu işler Allah'ın kaderiyle değil mi?

Bu esnada eski derneğe karışmış olan Hz. "Abdurrahman Bin 'Avf" meclise girdi. Ve ortada geçen lafı anlayınca, yukarıda zikr ettiğim hadis-i şerifi okudu. Bu hadis-i şerifi işitince Hz. Ebu Ubeyde

(Sayfa 180)

kendi düşüncesinin yanlışlığını hemen anladı ve ağzını bile açmadı.

Şimdi size anlatdığım bu hikâyeden ne hikmetler çıkıyor onu göstereyim. Mesela bulunduğunuz yerde. "Kolera" gibi yâhud "çiçek" gibi "humma" gibi salgın bir hastalık çıkar. Siz câhil softaların laflarına inanarak "bunlar hekim düzmesi". Ne olsa Allah'ın dediği olur. Kader yerini bulur. Kırk yıl kıran olmuş, eceli gelen ölmüş!" Diye hiç aldırmazsınız. Köyünüzde, kasabanızda salgın hayvan hastalığı olur, yine öyle söylersiniz. Bağlarınızda çubuklarınıza hastalık gelir, hiç ehemmiyet vermezsiniz. Hâlbuki ey Allah'ın gâfil, câhil kulları! Siz kaza ve kaderi böyle yanlış anladığınız için Allah'ın Peygamberin emirlerine ita'at etmemiş, dinimizin dediklerini yapmamış oluyorsunuz. Çiçek illetini, havyan hastalıklarını def' etmek için dürlü dürlü davalar bulunmuştur. "Kolera"nın çabuk geçmesi için, hatta koleraya yakalanmamak için dürlü dürlü usuller vardır:

Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri ta'un için ne buyurmuşlarsa kolera hakkında da onu dinlemeliyiz. Bazı kolera çıkan evlere girüb çıkmamalı, temiz sular içmeli, mi'demize dikkat eylemeliyiz. Mi'demize dikkat eden koleradan

kaçan, temiz, dinini bilen bir Müslüman emin olunuz ki hiç o fena hastalıklara yakalanmaz. Bizim dinimiz o kadar büyüktür ki bir Müslüman dinin emirlerini tamamıyla yaparsa dünya ve ahiretde aziz ve mes'ud olur. "Kolera bu kadar, koleralının yanına girmekle insana ne olurmuş diyerek evlerindeki hastaları hükûmetten saklayan budalalar yalnız kendi canlarına değil bütün dindaşlarının canına kıymış olurlar. Cenab-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'den: "vela tulku bi eydikum ile't-tehluketi"[131] yani man'ayı münifeyi "kendi kendinizi tehlikeye atmayınız!" Buyururken, insan nasıl olur da mesela çiçek hastalığı varken kendini, çoluk çocuğunu aşılatmaz! "Çiçek aşısı"nın faydası güneş gibi meydanda iken, ondan istifade etmemek günah değil midir? Evet, dünyada her şey Allah'ın emir ve takdiriyle olur. Fakat insan her ne isterse her neye çalışırsa Cenab-ı Hakk onun esbabını yaratır ve onu takdir eder inşallah "Lâ yus-elu 'ammâ yef'alu vehum yus-elûn"[132] yani "Allahü Teâlâ yaptığından mes'ul olmaz, hâlbuki insanlar mes'ul olurlar." Ayet-i celilesi meydanda değil mi? Kezalik "Kul küllün ya'melu 'alâ şâkiletihi fe rabbukum a'lemu bimen huve ehdâ sebîlen" [133] yani "habibim sen onlara söyle ki: Her birimiz kendi niyetine göre 'amel eder. Hangimizin tuttuğu yol hidayete daha yakın ise onu da Rabbiniz daha iyi bilir." Ayeti kerimesi o gibi meskenlerin , câhilleri gözlerine çarpmaz mı?..

Ey Cema'at-i Müslimin! Artık uyan, cehalet ve gaflet uykusunu bırak. Biraz da İslâmiyet nedir? Din mübeyyenimiz neleri emir eder? Dünya ve ahiretde rahat etmek içün ne yapmalı? Onları bilenlerden, ilmiyle 'amel eden âlimlerden sor, dinle. Yoksa her iki cihanda da makhur ve zelil olmak muhakkakdır. Vesselam 'ala man ıttba'al-huda[134]

Edirne'den:

Bilmem, okuyucularımın hepsi bu güzel şehri görmüş müdür? Bütün Türk ve İslâmlara Edirne'yi şanlı ordumuz geri aldıktan sonra, gezüp görmek, bence bir hac kadar farzdır.

Bir kere burası, Meriç ve Tunca'nın birrleştiği yerde, hemen güneşin doğduğu yarı tarafı fır dolayı tepelik, batı tarafı ise yeşil yeşil ağaçlıklarla süslü, ucu bucu görünmez ovalıkdır.

Edirne'ye yalnız vaktiyle büyük padişahîlerimiz ehemmiyet

(Sayfa 181)

vermişler de yüce yüce câmiiler, nehirler üzerine taş köprüler, daha bunlara benzer şeyler yaparak i'mar etmişler. Gel zaman git zaman şehrin binaları eskimiş, yolları bozulmuş, bakan olmamış. Edirne'de şimdi "Kal'aiçi" denilen, Hristiyan ve Yahudilerin oturduğu mahalle olmasa, insan bir yangın yerinde oturduğunu zan eder; öte tarafları o kadar harabdır, eskidir. Bereket versün o güzelim câmi'ler Edirne'ye bir heybet, bir güzellik veriyorlar.

131 Bakara: 195 (n.)
132 Enbiya: 23 (n.)
133 İsra: 84, (n.)
134 Hidayete uyanlara selâm olsun, İbnu'l-Esîr, Usdu'l-Gâbe, I, 189,(n.)

Edirne senelerce ikinci ordu merkezi olduğu içün etrafında istihkâmlar var; bu istihkâmlar, şehri saran bağlara pek çok zaman karşı durdular.

Tunca Edirne'ye yaklaşdığı vakit ikiye ayrılıyor ve Meriç'le birleşmezden evvel yine birleşiyor. İki kol arasında kalan bu adaya saray içi ve tavuk ormanı derler; ağaçlık, yeşillik güzel bir seyir yeridir. Kışın sular coşduğu vakit buraları su altında kalır; yâhud yağmurların çamur deryası olur.

İşte düşmanlarımız, kal'a düşdükden sonra bizden aldığı Türk esirlerini bu adaya sokdu; zavallı adamlar altda yok, üstde yok, kışda kıyametde o çamurlar içerisinde kaldılar; Tunca'nın çamurlu suyunu içdiler; adadaki ağaçların kabuklarını kemirdiler. Tab'i basura uğradılar. Bulgarlar, "Türklerde kolera var." Diye etrafına bir kordon çevirdiler. Açlıkdan susuzlukdan ölmemeğe çalışanları, kordonu çekdi diye süngülediler.

Bunları, daha beterlerini hep cerideler yazdı; fakat ceridede okumak, başka, sarayiçini, o gemirilen ağaçları görmek, buralarda bir kere şöyle güzellerini kapayarak yapılan vahşetleri düşünmek yine başka.

Bir vakit padişahlarımızın içinde tenzih ettikleri, sonra daha düne kadar Edirnelilerin eğlendikleri bu saray içi bugün birkaç bin zavallı Türk'ün mezarıdır. Buraya hacca gider gibi gelmeli, bu şehidlerin kendi elleriyle kazub gömüldikleri yerleri görmeli.

Edirne hakikat güzel bir şehirdir. Yalnız harabdır, temiz değildir; askerlerden başka kimse buraya bir ehemmiyet vermemişdir. Hâlbuki bence İstanbul'dan sonra en çok mühim Edirne'dir. Bir kere Edirne İstanbul'dan evvel Türklerin pay-i tahtı idi, sonra ta Viyana kapılarına, Sangotar (St. Gotthard) Dağları'na kadar giden Türk ordularının Avrupa'da kazandıkları yerlerden elimizde son bir armağan gibi kalmışdır; daha sonra Edirne'de Türk mi'marlığının en büyük bir eseri vardır: Sultan Selim Câmi'. Ondan sonra da askerlikce İstanbul'un binaenaleyh Türk hâkimiyetinin âdeta bir kilidedir.

Edirne'de san'at namına bir şey yok gibidir. Demircilik, marangozluk gibi ufak san'atlar, esnâflık, hemen Hristiyanların Yahudilerin elindedir. Ticaret büsbütün berikilerdedir. Zavallı Türkler, ticaret âleminden sanki koğulmuşlardır.

Burada "Ali Paşa Çarşısı" denilen yüz yirmi kemerli uzun bir bedestan vardır; içinde dört veya beş Türk, bir o kadarda Rum var; artığı Ermeni ve Yahudi'dir. Türkler hemen her yerde olduğu gibi ya hükûmet adamı, ya arabacı, kahveci beraberdir. Âdi san'atlar Türklerdedir. Onun içün içlerinde ticaretle zenginlemiş kimse yok gibidir.

Sanıyorum ki bunun artık bir çaresine bakmak lazımdır. Herkes Türk'ü aldatıyor, Türk'ü kandırıyor, Türk'ü soyuyor, Türk'ü yiyor, Türk'ü kemiriyor; ondan sonra yine Türk'den öç almağa çalışıyor. Burada Türklerden başka yaşayanlar ta yüz yıl evvelini gaziliklerimizin halen acısını çıkarmak istiyorlar. Bir altmışlık Türk kadını karşısındaki yabancı bakkaldan dâima alışveriş eder, ona elinden geldiği kadar iyilikler yapar, para kazanmasına, büyücek bir bakkal olmasına çalışırmış.

(Sayfa 182)

Kadıncağız bu bakkala satdırdığı kendi evinin, ineklerinin, tarlasının mahsulleriyle bakkalı âdeta zengin etmiş. Bu senelerce böyle sürmüş.

Kal'a düşüb de Bulgarlar içeri girince yabancı bakkal, kadıncağızın evine hücum etmiş, yüz bilmem kaç lirasını zorla alarak savuşmuş. Biz Edirne'yi geri aldıkdan sonra herif bir daha görünmemiş.

Kadıncağız bu hikâyeyi anladırken, kendisine "bakkal tekrar gelirse ne yaparsın?" Demişler. "Ne yapacağım, Allah'ından bulsun, dirim." Demiş. Bu bence dikkate şayan bir şeydir.

İşte, Edirne'nin Bulgarlar elinde bulunması gibi zamanlarda der ki vatandaş diye bağrımıza basdığımız kimseler, bize olmadık düşmanlıklar yapdılar. Biz yine afv ettik. Buralara giren askerimiz, hatta Bulgarlara bile fenalık etmedi.

Artık biz de ticaret âlemine girelim. Biz de zengin olalım. Böyle zengin olursak, hükûmetimiz de zengiler, ordumuzu kutlandırır, donanmamızı artdırır, o vakit bir daha böyle düşman ellerine düşmeyiz; kimseden fenalık görmeyiz. Mektebler açalım; fakat hükûmet mektebi değil, cema'at mektebi. Çünkü cema'at mekteblerimizde istediğimiz gibi tam Türk ve İslâm terbiyesi virebiliriz. Bakınız: Öteki vatandaşlarımızın kendi mektebleri var; bizim hükûmetin mekteblerine rağbet değil, tenezzül bile etmiyorlar.

Bunların hepsi kavmiyet ve din hisleriyle oluyor. Biz de Türklüğümüz ve İslâmlığımıza kuvvet verelim. İşde Edirne'yi gördükden, bütün bu çekilen acıları anladıkdan sonra böyle istemeğe başladım.

Ancak Selanik'de bizim iki ticaret mektebimiz vardı. Bunlar oldukca ticaret adamı yetişdiriyorlardı. Bugün hiçbir yerde bir ticaret mektebimiz yok. İstanbul'da hükûmetin bir âlî ticaret mektebi varsa da hiçbir tüccar yetişdirmedi. Biz, kendimiz bize cema'atce, yâhud hususi ticaretde mektebler açmalıyız. Bu mekteblerde okuyan çocuklarımızı birkaç sene bankalarla, büyük ticaret evlerinde çırak olarak kullandırmalıyız. Sonra bunlar da öteki vatandaşlarımız gibi iyi tüccar olabilirler. Artık me'mûr makinesi olan mekteblerden oldukca uzaklaşmalıyız.

**

Edirne geri alındıkdan sonra buraya kimler geldi? Selanik bonmarşesi, mehpare mağazası gibi ticaret işleriyle uğraşanlar bazı ordularla öteberi satmak içün buralara adamlar gönderdiler. Bunlardan başka kimse yok.

Ziyâretciler içinde ise, ne büyük yazıcılar, ne büyük şâ'irler, ne de büyük fikirli Türkler yokdu. Bunlar yalnız Edirne'nin geri alınmasından dolayı uzakdan sevindiler. İşte o kadar.. Bu, oldu mu ya?..

Maraşlıoğlu

-------**-------

HAFTALIK HAVADİS

Padişahımız Efendimiz Hazretlerinin doğduğu gün

Evvelki salı gün sevgili babamız, Padişahımız Efendimiz Hazretlerinin doğduğu gündü. Sevgili padişahımız, evlâdları olan halkı çok sever; gece gündüz, onların eyiliğini düşünür. Son iki üç senede, milletinin başına gelen felâketlerden çok müte'essir olan şübhesiz, sevgili millet babası padişahımızdır. Son günlerde Edirne şehrinin ve Edirne vilayetinin bir kısmı tekrar Osmanlılar eline geçdiği içün, padişah babamız, elbette çok sevindiler. Bu senenin veladet günü öyle sevinceli bir zamana rast geldi.

Bundan ötürü halkın sevinci de tabiî artdı. "Halka Doğru" padişah babamızı veladet günüyle tebrik eder ve daha çok seneler bu mübarek günün idrakını Allahü Teâlâ'dan diler.

(Sayfa 183)

Bulgarla Barışık Oldu - Ordumuz (Edirne)'yi (Kırk Kilisa)'yı istirdâd edüb, Meriç'i de geçerek Ortaköy, Dimetoka, Sofyalı'ya doğru ve ilerülemeğe başladığını gören Bulgarlar, İstanbul'a elçiler gönderdiler ve Osmanlı ile barışmak istediler. Padişahımız Efendimiz tarafından Dâhiliye Nazırı Tal'at, ve Şurâ-yı Devlet Re'isi Halil Beğlerle Bahriye Nazırı Çürüksulu Mahmud Paşa, Bulgar elçileriyle konuşmaya me'mûr edildi. murahhaslar, altı yedi def'a bir araya toplanub müzakere ettikden sonra nihayet uyuşdular. Edirne, Kırk Kilisa ve Dimetoka, elhamdülillah, bize kaldı. Padişahımız Efendimiz, sulh müzakeresini iyi neticeye erdirdiği içün Sadrazam paşaya büyük bir nişan ihsan buyurdu.

-------**-------

Evkâf Mektebleri -İstanbul'da da, Osmanlı memleketinin başka taraflarında da İslâm mekteblerinin çoğu evkâfındır. Bunlara şimdiye kadar adam akıllı bakan, bunların ıslahını ciddi düşünen yokdu. Hâlbuki halk evlâdının hepsi bunlarda okur. Okur ama ekseriya bir şey öğrenemez. Köy, kasaba hatta İstanbul'un bu dürlü mekteblerinde dört beş yıl okuduğu halde bir satır yazı yazamayan hayli Müslüman gördük. Başka vatandaşlarımız, mesela Rumlar, Ermeniler, kilisa mekteblerinde, iki üç sene okuyub, okuryazar oluyorlar: Rum balıkcıların, Ermeni hamalların bir haylisi okumak yazmak bilirler. Türk aşcılar, Kürd hamallar arasında okuryazar ise hemen hiç yokdur. Bunun sebebi mektebe devam etmemekden değil devam ettikleri halde iyi okudulmamakdan. İşte bunları düşünen evkâf nezareti, şimdi evkâf sübyan mekteblerini ıslaha uğraşıyor. Bu teşebbüş fukara evlâdı içün pek faydalı, pek hayırlı teşebbüsdür. Evkâfın muvaffak olmasına can ü gönülden dua ederiz.

-------**-------

Bir Müslüman'ın Telgraf İmtiyazı Alması - Telgrafı artık bilmeyen kalmamışdır. Sokakda hergün gördüğiniz teller vasıtasıyla pek uzakdan mesela Erzu-

rum'dan İstanbul'a, birkaç dakika içinde haber göndermek mümkün: Erzurum'da bir telgraf makinesi önünde oturan telgrafcı, makinesine bir takım yazılar yazıyor, o yazıları İstanbul telgrafhanesinde ki telgrafcının makinesi tekrar ediyor; böylece haberleşiyor. Yirmi otuz senedir, bir de telefon çıkdı. Telefon, uzakdan yazı yazmıyor, söz getiriyor. Mesela Beyoğlu'ndaki telefon makinesine birisi bir şeyler söyliyor, İstanbul'da Sultan Hamamı'ndaki adam kendi telefon makinesini başında onun söylediğini duyuyor, işidiyor. Galata ve Sultan Hamamı'ndaki makineler arasında, tıbkı telgrafda olduğu gibi teller uzadılmışdır. İstanbul'da çokdan beri telgraf varsa da telefon yokdu; iki üç seneden beri o da oldu. Şimdi dâireler, polisler, askerler, tüccar, bir birisiyle, muttasıl telefonla konuşub duruyorlar. Telefonda telgraf gibi pek uzaklardan ses getirebilir. Şimdi Avrupa'da beş, on günlük yoldan konuşuyorlar! Bizde bu gibi ma'rifetleri hep Frenkler yapar. İcad iden de, yapub, takub veren de Frenk, işleten de Frenk. Bir Türk, bir Müslüman çıkub da mesela İstanbul'un, yâhud İzmir'in, Atina'nın telefon imtiyazını almıyor. İmtiyazı Frenkler, alıyorlar, sonra onlar, tabiî me'mûrlarını da Frenk'den, Ecnebi'den kullanıyorlar. Öylece bize, o gibi işlerden para kazanmak kapusu kapanıyor. İstanbul telefon, elektrik tramvayı, timuryolu, gaz, su, tünel şirketlerine, bakan! Onlar da me'mûr olarak kaç Türk var? Kaç İslâm var? Sahibi yabancı oldukdan sonra, elbette böyle olur. Ticaretde, sa'natda, hayatda, yani yaşamakda insaf, merhamet yokdur. Bunu böylece bilmeli! Çalışmayan, çalışmanın yolunu bilmeyen, her tarafdan koğulur.

Bu hakikati düşünen anlayan Osmanlılı Türk kardaşlarımız,

(Sayfa 184)

ticaret, sa'nat, zira'at işlerine dikkatlerini artdırdıkca, artdırıyor. Bu sefer, pek sevinerek haber aldık ki şimali genç tüccarlardan Yusuf Efendi Muzaffer namında bir zat, Rusya'daki büyücek bir Rus şehrinde telefon yapmak imtiyazını almış ve işe girişmişdir. Bu haberden ibret almalı; şimali kardaşlarımız, Rus şehrinde imtiyaz alabiliyorlar; biz burada kendi şehirlerimizde böyle imtiyazları yabancılara kapdırıyoruz!

Zira'at Nezareti'nin Islahatı - Bizim memleketimiz asıl çiftcinin memleketidir. Bütün zenginliğimiz toprakdan ekin ekerek, hayvanlardan süt, et, yün, yapağı alarak hâsıl olur. Eğer memleketimizde buğday, arpa, üzüm, incir, fındık ve başka meyveler yetişmezse, kavun, sığır, at, merkeb gibi hayvanlar artmazsa, tüccar, esnâf hiçbir şey satamaz, me'mûrlar maaş alamaz. Onun içün her şeyden evvel hayvan yetişdirmek ve rencberlik işleri yoluna konmak lazımdır. Bunları düşünmek üzere hükûmetin bir nezareti var, ona zira'at nezareti diyorlar. Geçen gün zira'at nazırı efendi, memlekete hayırlı işler yapacağına dâir, bir gazeteciye haylı iyi sözler söylemiş. Demiş ki: "Yeni usul zira'at öğretmek üzere ecnebiden ustalar çağıracağız. Örnek çiftlikleri, zira'at mekteblerini artdıracağız. Mekteblerde en ziyâde bağcılık ve sütcilik öğretdireceğiz. Bunları öğretmek üzerede ustalar, muallimler getirte-

ceğiz. Patates, pamuk, ekmek içün halkı teşvik ideceğiz. Zira'at ucuz fâizli para vermek üzere bankalar açacağız." Bunlar pek iyi vaadlerdir.

Ama yalnız vaad halinde kalmamalıyız. Şimdiye kadar zira'at nezareti başına geçen nazırlar birkaç def'a böyle pek tatlı vaadlerde bulundular. Vaadin arkası pek gelmedi. İnşallah bu sefer gelir. Sözde, yazıda kalmaz. Memleketimizin hayat çeşmesi ekin ve hayvan yetişdirmekdir. O çeşme kurursa, memleketin hayatı biter. Bunu yalnız zira'at nazırları değil, bütün memleket ahalisi düşünmelidir. Halâ taşrada, yeri yurdu, tarlası, bağı olub da İstanbul'da me'mûriyet peşinde dolaşan Beğler, en çok düşünmelidir. Onlar mutlaka toprak başına gitmeliler; yoksa me'mûr olacak dâireden kuru kalırlar.

A.Y.

-------**-------

İhtar

Esnâf, rencber ve amele tarafından idarehanemize yazılacak sualli mektublara, "Halka Doğru" vasıtasıyla lazım gelen cevabları vermekde kusur etmeyeceğiz.

Halkın okuyabilenlerinin bile çoğu gündelik gazeteleri okumaya vakit bulamıyorlar; vakit bulsalar da, karışık yazılardan çokluk ma'nâ çıkaramıyorlar. Onun içün bundan böyle halkın bilmesinde fâ'ide gördüğümüz havadisi öbür gazetelerden alub "Halka Doğru"da kısa, kısa ve açık bir dil ile yazacağız. Böylece "Halka Doğru"yu okuyanlar. Haftada bir küçük gazeteyi okumakla haftanın kendilerine fâ'ideli havadisini öğrenmiş olacaklar..

"Halka Doğru"da yazılan yazıların anlaşılmayan yerleri olursa okuyanlar bize mektub yazarak haber vermelerini rica ederiz. Biz o anlaşılmayan sözleri anlatmaya çalışırız; hem de bir daha öyle kusurlardan sâkinırız; biz, yazılarımızı anlatmak içün yazıyoruz; kendimiz yazub kendimiz okumak içün değil..

Recber, amele ve esnâfın ahvâlini bildirüb, derdlerini anladub ve bunlara çareler gösterüb yazılmış iyi mektubların sahiblerine kadar münasib tahrir ücreti verilecekdir.

H. D.

-------**-------

Şehbâl

Memleketimizde çıkan resimli mecmuaların en güzel ve en faydalısı hiç şübhe yok ki Şehbâldir. Şehbâl edebiyatdan sanayi-i nefiseden, musikiden bahseden kısmetli bir risaledir. En â'lâ celâli kâğıd üzerine basılmış olduğu halde fiyatı ancak beş guruşdur, tavsiye ederiz.

-------**-------

"Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı" **Celâl Sâhir**

-------**-------

(Sayfa 185)

HALKA DOĞRU

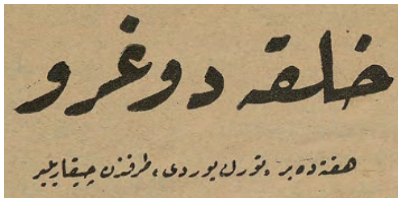

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 24	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 19 Eylül 1329**

"Halka Doğru"nun Dâ'imî yazıcıları

Halide Edib Hanım. Aka Gündüz. Akçuraoğlu Yusuf. Ahmed Agayef. Tevkif Nureddin. Celâl Sâhir. Hüseyinzâde Ali. Hamdullah Suphi. Âkil **Muhtar. Abdülfeyyaz Tevfik. Ali Canib. Ali Suat. Ali Ulvi. Galib Bahtiyar. Kâzim Nâmi. Köprülüzâde Mehmed Fuad. Gök Alp. Mehmed Emin. Mehmed Ali Tevfik. Memduh Şevket. Nâzım beğler.**

-------**-------

Bu Sayıdaki Yazılar:

İhtarlar, Halka Doğru * Halka Doğru gidenler, H. D. * Biraz da tarihden, …. * Ali Onbaşının sözü, A. H. N * Bahalılık meselesi, Halkı seven * Nestle Südü ve Bazı doktorlarımız Doğru söyler * Onulmaz yara, İzzet Ulvi * Haftalık havadis

-------**-------

İhtarlar:

Esnâf, recber, amele kardaşlarımızdan istek idenler cum'a ertesi ve salı günleri öyleden sonra saat alaturka dokuz ile on bir arasında idarehanemize teşrif ederlerse çok memnun kalırız.

**

Esnâf, recber ve amele tarafından idarehanemize yazılacak sualli mektublara, "Halka Doğru" vasıtasıyla lazım gelen cevabları vermekde kusur etmeyeceğiz.

**

Halkın okuyabilenlerinin bile çoğu gündelik gazeteleri okumaya vakit bulamıyorlar. Vakit bulsalar da, karışık yazılardan çokluk ma'na çıkaramıyorlar. Onun içün bundan böyle halkın bilmesinde fâ'ide gördüğünüz havadisi öbür gazetelerden alub "Halka Doğru"da kısa, kısa ve açık bir dil ile yazacağız. Böylece "Halka Doğru"yu okuyanlar, haftada bir küçük gazeteyi okumakla haftanın kendilerine fâ'ideli havadisini öğrenmiş olacaklar..

"Halka Doğru"da yazılan yazıların anlaşılmayan yerleri olursa okuyanlar bize mektub yazarak haber vermelerini rica ederiz. Biz o anlaşılmayan sözleri anlatmaya çalışırız, hem de bir daha öyle kusurlardan sâkinırız; biz yazılarımızı anlatmak içün yazı yazayoruz. Kendimiz yazub kendimiz okumak içün değil…

**

Rencber, amele ve esnâfın ahvâlini bildirüb dertlerini anlatub ve bunlara çareler gösterüb yazılmış iyi mektubların sahiblerine mukadder münasib yazı ücreti de verilecekdir.

"Halka Doğru"

-------**-------

HALKA DOĞRU GİDENLER

"Halka Doğru" ceridesi çıkmadan evvel halka doğru gidilmesini, halkın ahvâli öğrenilmesini, öğrenildikden sonra elden geldiği kadar halkın yaralarına merhem urulmasını söyler, dururduk. "Türk Ocağı" adıyla Türklerin münevver gençlerinden toplanan derneğin âzâları, halka doğru gitmeyi, halkı görmeyi, halkı öğrenmeyi iki üç seneden beri düşündüler, konuştular. Türk ocağında halk hayatının hangi cihetleri görülmek, öğrenilmek lazım geldiğine dâir, konferanslar, müzakereler oldu. En önce halkın uğraşmakda olduğu hastalıklarla o hastalıkların sebebleri; bir de halkdaki fikir ve zaruretin derecesiyle sebepleri araşdırılmak lazım deniliyordu.

(Sayfa 186)

"Türk Ocağı"nı kuran Mekteb-i Tıbbiyeliler idi. Zaten her iyi işin ibtidasında çokca "Mekteb-i Tıbbiye" yetişdirmelerini görüyoruz. Tıbbiyeli münevver gençler, memleketimizin en ziyâde terakki isteyen fedakârlık gösteren çocuklarıdır.

"Tasfir-i Efkâr" refikimizin bu hafta çıkan nüshalarından birinde "Anadolulara yaya seyahati hatıraları -1" diye bir makale okuduk. Birkaç Türk genç Anadolu'da halk arasında yayan seyahati etmişler; yani halka doğru gitmişler. Hatıraları yazan kardaşımızın "yaya gezen tıbbiyeliler namına Kıbrıslı 1. irfân" diye imza atışından ve seyahatnamedeki ifadelerinden anlıyoruz ki halka doğru gitmek mühim teşebbüsine bilfiil ilk başlayanlar da yine tıbbiyelilerdir. "Halka

Doğru", tıbbiyelilerimizi samimiyetle alkışlar. Ve bu yolda diğer gençlerinde tıbbiyelilere yoldaş olmalarını temenni eder.

Anadolu'da yaya seyahati hatıralarının mühim gördüğümüz kısımlarını aşağıya naklediyoruz:

"Memleketin hakk-ı hayatını, Türk köylüleri yükseltmekle kazanacağına derin ve sarsılmaz bir imân ve 'itikatla kâni olanlardan olduğumiz içün, büyük bir ekserinin yapdığı gibi bizim de bunlara karşı lâkayd kalmamaklığımız icab ediyordu. Zaten bu asker kardaşlarımızın yaşadığı muhiti görmek, tarz-ı hayatlarını tedkik etmek ancak Türk gençlerine âid bir vazifedir. Hayat-ı ictimaiyesi yükselmiş olan herhangi kavmin tarih-i terakkîyatı açılırsa gençlerin, genç fikirlilerin ne büyük bir kuvvet, ne derece mühim bir 'amel oldukları kolayca göze çarpar.

"Bir memleketin gençleri hayat-ı milliyeye müte'allik olan her hususda bütün ma'niaları engelleri kırmağa azim etmiş, milletine âid meselelerde her tehlikenin fevkine çıkar. Cesur ve müteşebbis ve kırılmaz bir kuvvet olmalıdır.

"Temiz havalı ormanları, bayırları, yüksek yaylaları, sıhhi ve mevâd-ı mağdiyeden zengin gıdalarına rağmen bu günkü kardaşlarımızın yine böyle bir iskelet gibi kuru yaşamalarını da mesleğimiz namına ayrıca şayan tedkik bir mesele sıhhiye telakki ediyoruz ve biran evvel Anadolu'nun köy hayatına koşmak istiyor idik. Felâketlerin, musibetlerin tevalisi de bu arzumuzu kuvvetlendiriyor idi. İşde aynı emel ve gaye arkasında koşan biz gençler aynı mekteblerde, mekteb-i tıbbiyenin muhit- i feyz ve irfânından birleşdik ve yaya olarak yapacağımız İzmir seyahatinin programını hazırladık.

"Edindiğimiz Erkan-ı Harbiye haritalarımızı yol pusulalarımızı köylülere meccanen dağıtmak içün aldığımız birçok solkano şişelerini, çiçek aşısı yapmak içün aldığımız aşı tüplerini yüklenerek on beş yiğirmi okkalık yükümüzle temmuzun beşinci cum'a günü İstanbul'u terk ettik.

"Yakın bir atide geçirebileceğimiz hararetli bir hayatın zevk tahayülü ile sermest oluyor ve millî şâ'irimiz Mehmed Emin Beğin:

Ben bir Türküm benim cinsim uludur
Ateş ile özüm sinem doludur

Teranesini hep bir ağızdan tekrarlıyorduk. Köylülere te'min edeceğimiz maddi ve manevî fâidelerden başka tereddüt gençlerinin artık kasvetli odalarda, salon köşelerinde tenbellik ile meşgul olmadıklarını ve Türk gücünün her şeyi yendiğini de âleme gösterecek idi. Bundan sonra bütün gençler tarafından yapılmasını temenni ettiğimiz bu hayırlı seyahatlarin ilk adımını biz atdığımız içün yüreğimiz lekesiz ve samimi bir duygu ile çarpıyordu."

H.D.

-------**-------

Biraz Tarih

İLK PADIŞAHIMIZ

Bu devletimizi kuran ilk padişahımızın adı Sultan Osman'dır. Onun içün bize Osmanlı diyorlar. Sultan Osman'dan evvel gelen dedelerimize Osmanlı dinmezdi; onlara yalnız "Türk" denirdi. Asya kıt'asında Türkistân denilen koca bir ülkeden cıkan bu kahraman, şeca'atli, fedakâr Türkler İran, Çin, Hindistan, Rusya gibi büyük memleketleri zabt etmişler, bütün dünyaya hâkim olmuşlardı. Dünyanın her tarafına yayılan bu kudretli kavim her tarafında ayrı ayrı hükûmetler, padişahlıklar yapıyorlardı. Bir kısım Türkler de bir yerde, bir şehirde oturmayarak "aşiret" halinde yaşayorlar, kendi beğlerinin, re'islerinin kumandası altında yazın bir yerde kışın bir yerde vakit geçiriyorlardı.

İşte bizim dedelerimizin mensub olduğu aşirete "Kayı Han" aşireti derlerdi. Bu aşiret Türkistân'da yaşardı. Fakat o esnada bütün dünyayı titreten, Cengiz Han namında

(Sayfa 187)

büyük bir Türk padişahının henüz İslâm olmaması, İslâm dininde olan "Kayı Han" aşiretini Anadolu'ya kaçırdı.

O vakit Anadolu'da "Selçuki" Hükûmeti dinen bir Türk hükûmeti vardı. Bu hükûmetin padişahı "Sultan Alaaddin" Konya'da oturur. Kayı Han aşireti Beyi olan "Ertuğrul Bey" bunu haber aldı ve o padişahdan memleket istemeğe karar verdi. Ertuğrul Beğ bu iş içün kendi oğlunu o padişahın yanına gönderdi; padişah da pek â'lâ diyerek Ertuğrul Beğ'in aşiretine "Ankara" taraflarında güzel yerler verdi.

Bir gün Ertuğrul Beğ arkadaşlarıyla Anadolu'da gezerken birbiriyle gavga eden iki orduya rast geldi. Bunlardan biri kuvvetli gelmiş, diğeri fena halde bozulmağa yüz tutmuşdu. Ertuğrul Beğ gavga eden bu iki tarafdan hiçbirini tanımuyordu. Fakat hem kendisi hem arkadaşları pek merd, pek kahraman adamlardı. O tarafda muharebe edilirken beri tarafda tenbel tenbel onun seyrine bakmağı nefislerine yediremediler. Hemen za'yıf tarafa yardıma koşdular. Ertuğrul Beğ ile arkadaşları za'yıf tarafa yardım idince, bu taraf kuvvetli geldi. Karşısındaki düşmanı püskürtdü. Bir Türk şâ'iri, bu şanlı vaka'yı bakınız nasıl anlatıyor:

İlk padişah Osman Beğ'in pederi
Ertuğrul Bey, yanında refikaları
Bir gün kabirde gezerlerken, döğüşen
İki ordu getirurler ta öteden.
Harb olur da uzak durur mu erler?

Dizgin vurub beygirleri sorarlar.
Bakarlar ki iki ordu çatışmış;
Kargı, kılıc, balta, topuz katışmış
Bilmiyorlar bu gavga idenleri,
Mağlub olmuş bir tarafın askeri.
Ne yapsınlar? Geri dönmek yakışmaz,
Harb olurken Türk evlâdı kaçışmaz.
Galiblere yardım etmek, bu kolay;
Vurgunlardan, yağmalardan düşer pay.
Fakat Türkler yiğit, arslan kanlıdır.
âcizlere yardım etmek şanlıdır.
Ertuğrul Beğ düşkünlerle bir olur,
O bertaraf galib iken bozulur.
Ecdâdımız kahramandır, büyükdür,
Kahramandır demek bile küçükdür.

-------**-------

Muharebeden sonra iş anlaşıldı: Meğerse Ertuğrul Beğ'in yardım ettiği asker, kendilerine evvelce memleket veren Türk padişahının askeri imiş. Bu askerler gidüb başlarından geçeni padişahlarına anlatırlar. Ertuğrul Beğ'le askerlerinin kendilerini nasıl bozgundan kurtardığını söylerler. Sultan Alaaddin bundan pek ziyâde memnun olarak onlara mükâfat olarak "Söğüd" isminde güzel bir memleket verdi, güzel güzel hediyeler de gönderdi. İşte ilk padişahımız Sultan Osman bu kahraman Ertuğrul Gazi'nin oğludur ve Söğüd'de doğmuşdur.

Sultan Osman, babası Ertuğrul'un vefatından sonra aşiretin beyi oldu. Etrafdaki memleketler, o zaman İstanbul'da oturan "Bizans" İmparatoru'na tâbi' Rum kal'alarıydı. Sefahatle, zalimle, ahlaksızlıkla artık olub bitmeğe yaklaşmış olan bu kuvvetsiz hükûmetle Osman Beğ birçok muharebeler etti. Birçok kal'alar, hisarlar, şehirler zabt etti. Osman Beğ'le ma'iyetindeki kahraman Türkler şeca'at ve fedakârlıkları, güzel huyları sayesinde her tarafda muvaffak oluyorlar, İslâm dinini her tarafa yayıyorlar, Hristiyanlara karşı hiçbir adaletsizlik etmeyerek onların da saadetini te'min ediyorlardı. Hatta, amirlerinin zulmünden, istibdadından usanmış olan Rum

(Sayfa 188)

ahali, her tarafda Osman Beğ'in teb'ası olmak istiyorlardı.

"Selçuklu" Hükûmeti mahvolarak yerine Anadolu'nun her tarafında küçük küçük beylikler vucuda geldiği sırada Osman Gazi de istiklalini i'lân etti. Ve o günden sonra Osmanlı Hükûmeti her gün büyümeğe, Osmanlı Türkleri her gün

daha kudretli, daha şevketli olmağa başladı. Etrafındaki Rum memleketleri bir bir Osmanlılar eline geçiyor, devletimiz büyüyüb, kutlanıyordu.

Sultan Osman eyice uzun bir saltanatdan sonra vefat ettiği zaman, o vakit ve hâlâ Anadolu'nun en güzel şehirlerinden olan Burusa şehri Rumlardan zabt edilmiş, Osmanlı Memleketi büyümüş, kuvvetli bir devletin temeli kurulmuşdu...

-------**-------

MECHÛL BİR KAHRAMAN

Osmanlı tarihinin her sahifesinde bizdeki vatan sevgisinin, fedakârlığın, kahramanlığın ne kadar büyük olduğunu gösteren birçok şanlı misalleri vardır. Osmanlılar işde bu kahramanlık sayesinde Avrupa'ya geçerek büyük bir hükûmet yapmışlar ve her taraftan saldıran düşmanlara yüzlercesine karşı koymaktan geri durmamışlardır.

En âciz, en küçük bir Osmanlı bile vatan uğruna ölmesini bilir. İşde şimdi size anlatacağım hikâye, mechûl bir Türk neferinin vatanı içün ne yapdığini gösterecek: Ecdâdımız, Macarlarla ettikleri "Mohac" Muharebesi'nden sonra, Macaristan'ı zapt etmişler ve "Budin"i yani şimdiki "Budapeşte" şehrini bir vilayet merkezi yapmışlardı. Fakat henüz zapt idilemeyen gayet müstahkem ve kuvvetli bazı kal'alar ara sıra askerimize ani hücumlar yapıyor, birçok fenalık ediyorlardır. Bu kal'alardan biri de meşhur "Kanije" idi.

Osmanlılar bu meşhur kal'ayı zapt içün büyük bir ordu tertib ederek geldiler ve "Kanije"yi muhasara ettiler. Düşman ara sıra kaladan çıkan askerimizle muharebe ediyordu. O tarihte, dünyanın hiçbir tarafında emsali olmayan toplarımız sabahtan akşama kadar kal'ayı döğüyor, duvarlarda bir takım delikler açıyordu. Fakat düşman bu delikleri, Osmanlılardan vaktiyle almış olduğu esirlere zorla ta'mir ettiriyor, mukavemet eyliyordu.

İşde bu esirlerden biri vatanı aleyhinde böyle zorla hıdmet etmeyi vicdanına sığdıramadığından hatırına gelen bir fedakârlığı yapmak içün fırsat kollanmağa başlar: Bir akşam kal'a bedenlerindeki gedikleri kapamak içün toprak taşımakda iken kal'anın cephaneliğine nasılsa yaklaşır; ve etrafındaki adamların telaşından istifade ederek oraya girer. Çakmak taşıyla yanındaki fitili tutuşdurub nöbetci yetişmeden evvel cephaneliği ateşler. Birden bire gayet korkunç bir gürültü ile kal'anın bir tarafı baştanbaşa yıkılır, ta'miri kabil olmayan büyük bir delik açılır. Osmanlı Ordusu da oradan içeri girüb o meşhur kal'ayı kolaylıkla zapt eder.

Vatanı içün kendisini feda eden o ism-i meçhul Türk Kahramanı bütün vatandaşlara bir misal olmalıdır. Bir milletde vatanı içün canını esirgemeyecek adamlar bulunursa o millet hiçbir zaman batmaz, dâima yükselir.

Ali Onbaşı'nın köylü kardaşlarına sözü

- Duydunuz mi kardaşlarım geçende;
Kasabada bir kaç evlü bir yere
Toplanarak demişler ki: "Biz böyle
Ne vakte dek öykü, rüya içinde
Duracağız, miskin, olgun, habersiz,
Hasta, yoksul, düşüncesiz, kaygısız,

(Sayfa 189)

Bir bakalım dört tarafa, ellere,
Gece gündüz nasıl candan çalışub
Cabalayub neler koyur meydana:
Havalarda kuşlar gibi uçiyor:
Denizlerde dalga gibi yüzüyor:
Dağı, taşı delik, deşik ederek
Karalardan şimşek gibi geçiyor
Geceleri gündüz edüb geziyor
Gündüzleri mağaralarda inlerde
Çalışıyor, öğreniyor duraksız
Tarlalara; ağaçlara, otlara
Başka kuvvet, başka biçim veriyor
Mandaları, inekleri, atları
Davarları, tavukları, kuşları
Daha birçok hayvanları gözedüb
Koruyarak hastalıktan, ölümden
Kurtarıyor çoğaltıyor ha bire
Daha bilmem.. akla gelmez nice bir
İşler bulub beceriyor biz daha
Köyümüzün tarlamızın yolini
Sınırını bilmiyoruz bu neden?
Çünkü onlar ta küçükten okuyub
Öğrenerek her bir şeyinin aslını;
Bizim böyle alık, salık duygusuz
Baktığımız, gördüğümüz işleri
Becererek kazanıyor; biz ise
Elimizde avucumuzda olanı
Elimizle veriyoruz onlara

Onlar öyle çalışarak kazanır.
Biz de böyle tenbel tenbel durursak
Düşünün bir... Nolur sonu bu işin?..
Bu halleri görüb örnek almamak
Onlar gibi çalışmamak, boş durmak
Ahmaklığın, miskinliğin büyüğü.
Onlar gibi biz de gayrı bir elden
Çalışarak mekteb açar okursak
Öğreniriz, rahat eder, yaşarız."
Kardaşlarım... Şimdi biz de bu sözden
'İbret alır, çalışırsak biz bize
Şuracıkta ufacıktan bir mekteb
Yapar, açar oğlanları, kızları
Okudiriz öğrediriz elbette...
Aç durmamak, zengin olmak dilersek
Kuvvetlenmek çok şey bilmek istersek
Okuyalım, Okudalım... Okumak;
Herkes içün, her şey içün eyidir

A.H.N.

-------**-------

BAHALILIK MESELESİ

Seneden seneye İstanbul'da yiyecek, içecek, ev kirası bahalanıyor. Üç dört yıl içinde kira fiyatları iki mislinden fazlaya fırladı. Un, ekmek, et, sebze, meyve, odun,

kömür fiyatı artdıkca artdı. 'Âlâ kıvırcığın okkasını altı yedi guruş yediğimiz zamanlar, şimdi zihnimize tatlı bir masal gibi geliyor. Bahalılık hayatın en mühim meselesidir. Öyle iken, ne hükûmet, ne belediye, ne de münevver sınıf denilen halk tabakası bu meseleye kâfi derecede ehemmiyet virmiyorlar. Belki ayda dört, beş bin guruş maaş yiyen me'mûrlara, on bin guruş kazanan zenginlere bunun o kadar ehemmiyeti yokdur; fakat İstanbul'da günü gününde zor bela geçinen amele, gündelikci, küçük esnâf ve küçük me'mûr içün, bahalılık, hayat ve memat meselesidir.

(Sayfa 190)

Geçen hafta içinde efkâr-ı umumiye'ye tercüman olan gazetelerden bazıları, bahalılık meselesine biraz kulak asmış gibi gösterdiler. Gazeteden birisi, belediye

re'isiyle konuşdu; diğer birisi de Mü'essesât-ı Umumiye'ye bazı nasihatler verdi. Belediye re'isinin dediklerine bakılırsa, belediye çok şey yapamaz; asıl halk kendisi uğraşmalı, bir takım şirketlere tesis edüb bahalılığı eksiltmeğe çalışmalıdır. Mü'essesât-ı Umumiye'ye, yani hükûmet ve belediyeye nasihat veren gazetenin fikirlerine göre, bahalılığı ucuzluğa çeverecek hükûmetle belediyedir. Biz, zan ediyoruz ki hakikat bu iki fikrin ortasındadır. Bizim halk kendi başına bırakılırsa bir iş göremez. Belediye re'is muhtarının dediği «istihsâlât", istihlâkât, kooperatif" şirketlerine tenzim idebilecek adamlar halk arasında hiç yok dinse mübalağa olmaz. Bu halk bir kaç yüz yıldan beri hükûmet ve me'mûrların babalığı altında yaşamaya alıştırılmışdır. Onları kendi kendine yürütmek içün bile yol gösterecek hükûmet ve belediyelerdir. Tanzimat devresinden evvelki Osmanlı Hükûmeti'nin en çok uğraştığı meseleden birisi "narh" meselesi, diğeri payitaht erzakının, bol bol, ucuz ucuz hazırlanmış bulunması meselesi idi. Hükûmet bunda pek haklı idi. Çünkü biri yir, biri bakar, kıyamet ondan kopar...

Bununla beraber, hükûmet veya belediyenin akı kara, kadını erkek yapabilecek iktidarı olduğuna da pek inanamıyor. Yalnız belediye bu pek mühim meseleyi çok ve iyi düşünsin, dürlü kooperatiflere o ön ayak olsun, diyoruz. Sonra halka hitaben de diyoruz ki aklî iktisada, hesaba yatar okumuş ve becerikli adamları bulup, istihsal, istihlâk cemiyetleri nedir. Kooperatif ne oluyor. Ucuz ev yapmak şirketleri deyu niye derler? Bunları öğrenmeye, mümkünse pek küçükten tutdurub yapmak tecrübesine kalkışmaya başlamalısınız! Zaman muttasıl koşuyor, hiç beklemiyor, onun yürüyüşüne olmayanı, ezüb, öldürüb geçiriyor. Onun içündür ki büyük babalarımız: zaman sana uymaz, sen zamana uy! demişler..

Halkı Seven

-------**-------

NESTLE SÜDÜ VE BAZI DOKTORLARIMIZ

Zamanımız ahvâlini, gidişini az çok anlayanlarımız, dâima "zira'atimizi, san'atimizi yükseltmeliyiz, iktisaden yükselmeliyiz, yoksa işimiz berbat, aç çıplak kalacağız» sözünü avrad gibi tekrar ederiz. Hükûmet de bunu böyle düşünür. Fırsat düşdükçe gümrük resmini artdırarak yerli malın sürümünü te'min etmeğe çalışıyor. Bir ecnebi devletle mu'ahede yapdıkça, gümrük resmine yüzde iki, üç ilave etmek istiyor. Bir taraftan böylece biraz yerli malına rağbet hasıl olsun diye çalışılırken diğer taraftan en münevver, vatanperver geçinen bazı mühim adamlarımız, yerli malının canına kıyıyorlar; herkesin rağbet ettiği yerli malının mahvine yürüyorlar.. Fesubhanallah!

Memleketimiz her şeyden evvel hayvan ve 'ale'l-husus, koyun, inek, manda, yetişdiren bir memleket değil mi?

Bu, boynuzlu hayvanlardan da et, süt, yün, yapağı çıkar. Demek oluyor ki memleketimizin en bereketli mahsulü de süt ve sütden yapılan şeylerdir. Bir takım tatlı su Frenkleşmiş züppe Beğlerimiz öteden beri memleket mahsulü peyniri bırakub kurdlu ve kokmuş Frenk peynirine aşk ve 'alaka bağlamışlardır. Tereyağının da ecnebiden gelmişleri, ne kadar pis ve mahlût ve bayat olsa, yerliye üstün tutiliyor. Bunları şimdilik bırakalım. Fakat yakın zamanlara kadar südü de ecnebi memleketden getirtüb yemek modası olsun çıkmamış idi ya!. Bir iki senedir, kör olası gözlerimiz onu da görmek

(Sayfa 191)

bahtsızlığına mahkûm oldu. Burusa, İzmit gibi yakın yerlerde çıkan memleketimiz südlerine müşteri bulunamazken, Nestle, Kohler namındaki birtakım kumpanyalar, ta İsviçre'den getirüb bize sahte süd yutdiriyorlar. Herkes kazancını arar, bu kumpanyalar da elbette para kazanmak içün her şeyi yaparlar; hele bizim gibi alık, parlak şeylere çocukca kapılır ve kumar mübtelası bir halkı buldular mı, bin dürlü şatafatlı i'lânlar, bin dürlü sahte mükâfatlarla kazıkladıkca kazıklarlar. Bu heriflerin hakkıdır. Lakin halkımızın en münevver sayılan tabakası, doktorlarımız, doktor muallimlerimiz yabancıların bu fena hareketlerine şerik olmalılar mıdır? Bir kaç altun parçasu hatırına memleketlerinin en mühim bir menba' servetini kurutmaya çalışmalılar mıdır? "Nestle"nin koca gazete sahifelerini dolduran yorgandan büyük i'lânlarından "Nestle" südünün fezailine dâir en meşhur ve en yüksek mevki'lere çıkmış doktorlarımızın imzasıyla bir sürü medhiyeler okuyoruz. Halkımız bu büyük isimleri gördükce, "hah en iyi süd Nestle imiş." diye kendi ineğinin südünü bırakub, Nestle kutusunun şeker ve un bulamacını yemeğe kalkışıyor! Bu doktor raporlarının millî servete ziyânından başka çocuklarımızın sıhhatine zarar vermek ihtimalleri de yok değildir.

Hükûmet ve bir kısım halk ecnebi emtia'sından kurtulmaya çalışırken en münevver tanıdığımız adamlar, üç beş guruş hatırı içün ecnebi südlerinin dellallığını yapmağa kalkışırlarsa, sonra halimize neye varır? O muhterem doktorlarımıza sorarız: Memleket nokta'i nazarından, derince düşünülecek olursa, gümrükden mal kaçırmak içün alınan rüşvetle, ma'hud raporları yazmak içün alınan honorer[135] arasında ne fark vardır?

Doğruyu söyler

-------**-------

135 (Fr. Onurlandırmak. n.)

Türk Masallarından:

ONULMAZ YARA

Şehir durgunluklarından, miskinlerinden silkinmiş idi.. Çarpık ve tozlu sokaklarda hareket ziyâdeleşmeğe gözlerden sisler sıyrılmış, adımlardan ağırlık kalkmışdı. Çok def'a sarı kumlu çölleri andıran Turânlı çehrelerde ümid ve sevinç dalgalanıyordu.

Selçuklardan kalma nefis işlemeli, sivri kubbeli türbeler.. Çatlak surlar, yüksek Borçlar o günlerde bana daha başka, daha heybetli göründü. Daha başka, daha daha muhteşem ma'nalarla hitab etti.

Şurada duvara ya(pış)dırılmış bir kağıdın başında fotinli, çarıklı, paltolu, kebeli bir sürü halk.. Ötede (ajans)cının çevresinde şehirli çocuklar, köylü analar, genç bacılardan toplanma bir küme.. Harbe kalkışan Balkanlılara dâir haber almak istiyor. Hükûmet meydanı adam karıncalığı halinde.. Han önleri köylülerle dolu.. Önde müsika arkada üzerine halılar ve üzerine sırmalı kumaşlar örtülmüş atlar.. Boyunlarındaki levhalarda kimlerin iâne ettiği yazılı. Atlar geliyor, geliyor; alkış alkış..

Meydanlıklarda nutuk: "Vatan tehlikede. Hayat memat meselesi içindeyiz. Fedakârlık, fedakârlık. Bizim kuvvetimiz düşmanların kuvveti." İzahlar iknâlar. "Yaşasun harb!" sesleri. Gönüllüler yazılıyor. iâneler viriliyor; üç lira, on lira, benden yirmi lira sedaları helecanla yükseliyor. Bir simidci çırağı üç guruşunu, bir talebe on guruşunu, veriyor. Ruhu bilinür, iyi yetişdirilür ve iyi idare olunursa bu millete her şeyin yapdırılacağı fikre geliyor. Ümid, ümid..

(Sayfa 192)

taburların gideceği gündü. Askeri kumandanının yanında idim; içeriye bir Türk gençi atıldı. Beyaz donunun üzerindeki yırtmaclı uzun entarisinin beline sokulan uclarini düzeltdi. Yün çuhadan yapılmış, rengi uçmuş, delik dirsekli, kısa fermenesinin önünü karuşdirmak ister gibi çekdi.

İri kemikleri, geniş göğsü kavi atalardan kendisine iyi bir vücud kaldığını… İskelet üzerine çekilivirmişe benzeyen toprak renkli ve çizgili derisiyle kamışlı bir gülü ekdiran büyükce gözleri de sefaleti, mahrumiyetlerini söylüyordu.

Zan olunurdu ki on dokuz yaşlarında görilen bu körpe ve asil fidanın bütn dallarındaki hayat virince sular damla damla kurumağa, sönmeğe hazırlanmış:

Paşa söze başladı:

- Oğlum nerelisin?
- Ayhan köyünden, paşam.
- İsmin ne… Adın?
- Keskin.

- Baba sen?
- Turgud Ali.
- Hastayım mı, diyorsun?
- Hayır, çürük değilim, gönüllü gideceğim.
- İçim istiyor efendim.

Son sorgu Keskin'i sarsar gibi oldu. Hayır! Derken başını pek şiddetle arkaya fırlatmışdı. Bu mu'ayyen bir fikir ve terbiyenin neticesi değil. Fıtrî bir sâ'ikin te'siri olduğuna şübhe yokdu. Balkanlıları, onların kuvvetini, maksadını bilememekde ma'zurdu; şu kadar var ki içinden kaynayan cenk isteğine ita'at ediyordu. Buna hüküm ettikten sonra kendi kendime: "yalnız mevrut bir istîdâd kâfi mi, her ruhda böyle kuvvetli bir sa'ik bulmak her vakit kabil mi?" diyordum.

"Bitmedi"

İzzet Ulvî

-------**-------

HAFTALIK HAVADİS

Padişahımız Efendimiz'in 'Afiyet-i Şahaneleri - Padişahımız Efendimiz biraz rahatsız olduklarından geçen cum'a günü selamlığa çıkmamışlardı. Son günlerde gazetelere verilen hekim raporlarından anlaşıldığına göre Padişahımız Efendimiz elhamdülillah tamamen iyileşmişlerdir.

Osmanlı-Bulgar Muâhadesi. Geçen hafta ki "Halka Doğru"da Osmanlı Devleti ile Bulgar Krallığı arasında sulh olduğunu yazmışdık. Bu sulhun muâhadenâmesi Pazarertesi günü imzalandı.

Gökde Uçmak Yarışı. - Uçmak yarışı denildiği zaman hatıra mutlaka kuşlar gelir: Öyle ya, kuşlardan başka hangi hayvanlar uçmak yarışı yapabilir fakat beş altı seneden beri insanlar da yapıyorlar. Evet, insanlar Frenk icadı, uçurtma, yâhud kuşa benzer bir makinenin içüne girüb oturuyorlar da, tıbkı kuşlar gibi uçuyorlar. Bu makineye bizim Arabca meraklısı yazıcılar "tayyare" adını takmışlar. İstanbul üzerinden bir iki def'a "tayyare"nin uçdiğini elbette görmüşünüzdür. Evvelce "tayyare"ler pek uzaklara gidemiyorlardı. Havada bir iki saatden fazla kalamıyorlardı. Şimdi, on, on iki saat kalıyorlar. Ve pek uzak yerlere kadar gidiyorlar. Geçen hafta gazetelerinin haber aldıklarına göre, Paris'le Mısır ve Bağdat arasından, İstanbul'dan geçmek üzere bir "tayyare" yarışı yapılacakmış!

Paris'le Bağdat arası deve yürüyüşüyle beş aylık yoldur. "Tayyare"ler Paris'ten Bağdat'da en çoğu beş günde gideceklerdir! Artık bunları gören efkâr etmez ki dünya, yerinde saymıyor.

-------**-------

İncirciler Bankası. - Ecnebi sandıklarının iktisadî zulmünden canları yanmış İzmir'in Türk "İncirciler Bankası" açmayı düşünüyorlar. Allah muvaffak etsin.

İttihad ve Terakki Konferansı'nın İyi Bir Kararı. - İttihad ve Terakki merkez-i umûmiyesi kongreye fırkanın siyasetinden ziyâde iktisadî, ictima'î ve terbiyevî meselelerle uğraşub onlara dâir kanunlar koydurmak içün çalışması lüzûmunu söylemişdi. Geçen haftaki ictima'larda bu esasın kongre heyetince de kabul edildiği işidildi. Kongreciler iyi imişler. Memleketi kurtaracak bu şey siyasi gürültüler değildir. Halkı ta'lim ve terbiye görirse, halkın iktisaden ilerülemesine çalışılırsa, o zaman inşallah felâh buluruz.

-------**-------

Celâl Sâhir **[Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı]**

-------**-------

(Sayfa 193)

HALKA DOĞRU

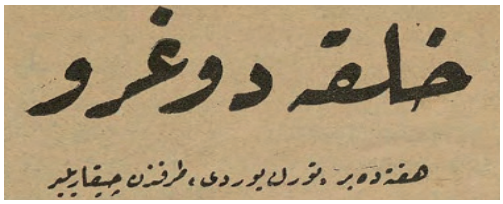

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 25	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 26 Eylül 1329**

Bu sayıdaki yazılar

Öğüd: Halka-3, Akçuraoğlu Yusuf * Şiir: Sorma.. Ah öğren. M. Nuri * Tarih: İspanya'da Müslümanlar… * Hikâye: Onulmaz Yara, İzzet Ulvi * Haftalık Havadis: Talebe Yurdu- Hayırlı teşebbüsler- Darende İplik Fabrikası- Sel

*

Gelecek sayıdan başlayarak Yıldırım Sultan Bayezid zamanındaki Türk hayatını gösteren ve tatlı bir kalemle yazılan "Türk" isimli bir büyük hikâye neşr edeceğiz.

-------**-------

Öğüd

HALKA

3

Bundan evvel "halka" yazdığımızın sonunda demişdik ki "hükûmete muhtac olmaksızın, halkca, esnâfca, köyce yapabileceğimiz işler de az değildir." Şimdi az olmayan işlerin hatra gelenlerini söyleyelim.

Başka memleketlerin halkı yani esnâfları, köylüleri her şeyi hükûmetden beklemezler; kendi kendilerine de davranırlar. Ve böylece hükûmetin hiç yardımı olmaksızın zira'ate, ticarete faydalı bir hayli şeyler yapabilmişlerdir. Başka memleketler dediğim zaman, öyle bazı yüksekden uçar arkadaşlarımız gibi, Almanya'yı, Fransa'yı, İsviçre'yi murâd itmiyorum; o memleketler pek ileri git-

mişler, biz birden bire onları örnek ve misal alamayız. Başka memleketlerden maksadım, Rusya, Bulgaristan, Romanya gibi bilgili, ma'rifet ve çalışma cihetinden bize daha yakın memleketlerdir. Ruslardan, Romanyalılardan, Bulgarlardan daha evvel hatırıma gelen, Rusya te'bası Türk kardaşlarımız oldu. Bunların yapdıklarını Osmanlı Türkleri neden yapamasınlar? Köylülerin, esnâfların kendi kendilerine yapabildikleri şeylerin en çabuk hatıra gelenleri şunlardır: Ufak borç cem'iyyetleri, çift avadanlıkları "zira'at aletleri" satın alma cem'iyyetleri mahsulâtı yâhud ma'mulatı doğrudan doğruya satmak cem'iyyetleri; çocuk mektebleri rencber mektebleri, çırak mektebleri… Şimdilik bu kadarı da yetişir.

Ufak borç cem'iyyetleri, küçük esnâfı, rencberi, ameleyi parasızlıkdan, tohumsuzlukdan, sermayesizlikden, bir dereceye kadar kurtarır; bu zavallıları muhtekir, sarrafların mütegallibelerin, ecnebi tüccar ve sermayedarların demir boyundurluğu altına girmekden bir derece esirger. Ufak borç cem'iyyetlerinin nasıl yapıldığını ayrıca yazarız. Ve eyice anlatmaya çalışırız. Şimdilik şu kadar söyleyelim ki bunun esası, rencberin, esnâfın, amelenin paralıca zamanlarında beş on parasını bir araya toplayub bir sandık yapmak, sonra o parayı maya tutub, dürlü vasıdalarla, mesela bir bankaya îtibâr açdırarak, toprak ve îtibârla te'min olunmuş esham çıkararak sermayeyi arddırmak ve sonra sıkıntılı vakitlerinde ufak

(Sayfa 194)

borç cemiyetine girmiş adamlara sandıkdan ödünc para vermekden ibaretdir. Evkâf borç cem'iyyetlerini bir gün halkı, yâhud bir san'atla meşgul esnâf bir araya gelüb yapabilirler! Sonra birkaç günün, yâhud birkaç dürlü esnâfın evkâf borç cem'iyyetleri, kendi aralarında bir ittifak yapub, birbiri ile yardımlaşarak, sermayelerini artırabilirler, işlerini büyütebilirler.

Bizim köylüler fakirdir, hiç birisi sırf kendi parasıyla yeni zira'at aletleri satın alamazlar. Çünkü pulluklar, tırmıklar, hele harman makineleri ile onları çevirerek ateşli makineler hayli bahalıdır. Ama, damlaya damlaya göl olur, derler. Eğer bir köyün ahalisi bir araya gelüb, para toplayub, yeni zira'at aletleri satın alma cem'iyyeti yaparlarsa o para ile hiç olmazsa, birkaç yeni çift avadanlığı almak, sonra bunları nöbetle kullanmak kabil olabilir. Aletlerin pek bahalılarını almağa bir köyün de toplanmış parası kifâyet etmez; fakat birkaç köyün yeni çift avadanlığı satın alma cem'iyyeti bir araya gelüb, ittifakla iş görürse, birkaç yakın köye büyücek zira'at aletleri, mesela makineli harman ve düğen aletleri alınabilir ve bunlar da tıbkı damızlık aygırlar, boğalar gibi köyden köye yürütülüb kullanılır. Ben Şam-ı şerif tarlalarında, bazı zengin paşaların zira'at aletlerini köylü rencberlerin böyle gezdirüb istifade ettiklerini ve paşa efendilere bunun içün ayrıca kira verdiklerini gözümle gördüm. Çift avadanlığı satan fabrikalar, bunların parasını derhal ödetmezler, birkaç sene mühletle yavaş yavaş te'diye

olunur. Bu da kolaylıkdır. Bir de evkâf borç cemiyetleri yeni zira'at aletleri satın alma cemiyetlerine yardım edebilirler; şimdi çok kullanılan bir tabir ile teşrîk-i mesâî eyleyebilirler.

Mahsulâtı yâhud ma'mulatı doğrudan doğruya satmak cem'iyyetlerinin bir danesi İzmir'de yapılmak üzeredir. Geçenlerde gazeteler yazıyordu; İzmir'in incircileri, şimdiye kadar hep öteden beriden, Yunan'dan, İtalyan'dan gelme yabancı heriflere kazandırmak üzere çalışdıklarından, artık bıkub usanmışlar, kendi emekleriyle başkalarının zenginleşmesinin önünü almak yollarını düşünmeğe başlamışlar, ve bunun içün incir sendikası yapmağa karar vermişler. İşte bu incir sendikası denilen şey bir cem'iyyetdir, incir mahsulünü doğrudan doğruya satmak, ortaya başka vasıtalar, tüccarları karışdırub, kaymağı başkasına kapdırmamak içün yapılan bir cem'iyyetdir. Şimdiye kadar, incirciler, parasız zamanda Yunanlı, İtalyan, İngiliz tüccardan ödünç para alıyor ve ona mukabil mahsul vaktinde incir vermeyi taahhüd ediyordu. Ödünç para aldığı zaman rencber sıkıntıda olduğundan tüccar incirin fiyatını o sıkıntılı zamanda gayet ucuz ta'yin ettirüb rencberin kazancını bitiriyordu. Zavallı rencber ne yapsın? Razı olmazsa, büsbütün aç kalacak. Yunanlı tüccar hiç olmazsa, açlıkdan ölmeyecek kadar bir kâr veriyor. Böylece bütün Aydın vilayetinin incircileri, Yunanlı tüccarın, yalnız boğaz tokluğuna çalışır esirleri olmuşdu. İşte şimdi incir mahsulünü doğrudan doğruya satmak içün bir cem'iyyet, Frenkce tabiri bir sendika yapılarak bunun önü alınmak isteniliyor.

Aydın incircilerine böyle cem'iyyetler lazım olduğu kadar başka rencberlere de lazımdır. Yalnız rencberlere değil, san'atkârlara mesela halıcılara da lazımdır. Bugün Anadolu'nun bütün halıcıları "oryantal karpet" denilen Amerikan tüccarlarının kölesidir. Halıcılarımız çalışmalarına karşılık hiç kâr alamıyorlar. Bunların da, ma'mulatı doğrudan doğruya satmak cem'iyyetlerine ihtiyacları vardır.

Bu cem'iyyetlere dâir tafsilatı mektebler işini inşallah gelecek sefer yazarız.

Akçuraoğlu

-------**-------

(Sayfa 195)

Şiir

SORMA… AH ÖĞREN!...

1344 yılında - Ali Canib'e

- Atina. Hocam anlatıyor. Bundan on beş yıl evvel
Bizim Türkler, Balkandaki milletlerle çarpışmış;
Bulgar gelmiş, İstanbul'un kapısına yapışmış.

Beyoğlu'nun konserleri Türk gençleriyle dolarken
Dedeağaç, Siroz, Toyran kan içinde çalkanmış,
Türk kızları hırpalanmış, kiliseye kapanmış..

Yeşil otlar donmuş, kızıl menekşeler kararmış.
Çocuğuna ana sudan, taşdan, ekmek aramış;
Akşam tuzlu tikenlerden al yaprağı sorarmış.

Sonra pek çok Türkler, bunun karşısında duymayan
Bir taş gibi bayramını, şenliğini yapmışmış
Yetimlerin ellerinden ekmeğini kapmışmış.

Atina. Benim yaralanan öldürülen babamın
İhtimal ki gözlerini çıkardılar, aldılar.
Vah, zavallı mı babam.. Ve hatta sefil, alçak, Bulgarlar
Sen o vakit nerde idin?..
- Orakob'da. Meleğim.
- Gördük demek al bayrağı kışlalardan inerken!,
Orda idik ha, hep yangınlar fışkırırken evlerden?

Evet, hücum anlatıyor. Çocukları kesmişler.
Kadınların kulağıyla küpesini almışlar.
Ellerine ne geçmişse aşırmışlar, çalmışlar…

Kubbesinde çanlar öten mescidlerde asılan
Dilber İslâm kızlarının bin katını isterim;
Beyle biraz yürüyeyim, tüfek tutan ellerim,…
A… O ne? Sen ağlıyorsun, niçün?..

- Sorma evlâdım!
- Söyle işte…
- Tüylerimi ürpertiyor sözlerin.
- Söyle, niçün ağlıyorsun, söyle yüzünde niçün benliğinden nefret eden gölgeler var, gamlar var?
- Acı yavrum, sorma bana…
- A.. Senin de kulağın
İnsafsızca yırtılmış…
- Ah sus, acı!..
Bahtsız Atina, ne kara güngörmüşsün!
- Sus!
- Kim söyle,

Senin nazlı kulağını acmadan, kıymadan
Bir hediye olsun diye aldı. Gitdi?
- Sus aman!
Bunu sağır taş duymasın, söyleyen dil kurusun.
Seni seven kalbi hakkın bildirimi… Söyletme;
Anayım ben, senin anan.. Sâkin yavrum öğrenme!...

Yaşlarımı karışdırma, kadrinden titre, kork..
- Kadir mi?
- Evet!
- Söyle!...
- afv et beni, Allahım.
Analık bu.. Kıyamadım sana.. Eyvah. Evlâdım..

Evlâdım ha? … Sana sıcak bir analık hissiyle
Bakıyorken, korkuyordum göklerini ezmesin.
Cehennemler köpürmesin, intikâmlar sezmesin! …

Kulağımı yırtan katil eli sürdün, ah öğüren.
Sonra beni sevme, öldür, benliğinden de iğren:
Kulağımı yırtan zalim, senin Bulgar babandı!

Paris: 30 Temmuz 1309

M. Nermi

(Sayfa 196)

Tarih

İSPANYA'DA MÜSLÜMANLAR

Hazret-i Peygamberimizin vefatından altmış yetmiş sene sonra, İslâmlar yalnız Arabistan'ı, Acemistan'ı, Suriye'yi, Türkistân'ı değil şimdi İtalyanlarla Fransızların eline geçen bütün şimali Afrika'yı da zabt etmişlerdi. akıllı ve adil valilerin elinde her taraf ma'mur, ahali zengin oluyordu. Eski kum çöllerinde, Akdeniz kıyılarında büyük büyük şehirler yapılıyor, haşmetli câmi'ler, azimetli medreseler, süslü ve güzel saraylar her yerde göze çarpiyordu. Zira'at, ticaret, san'at pek çok ilerlemişdi. Hatta o zaman câhil ve vahşi bir halde olan Hristiyan Avrupa ahalisi şimdi bizim yapdığımız gibi yiyeceklerini, içeceklerini İslâm memleketlerinden getirdiyorlardı. Bu suretle Müslümanlar zengin, rahat yaşayorlardı; çünkü ticaret ve san'at sayesinde câhil tenbel Avrupalıların parası onların cebine giriyordu. Nasıl ki şimdi de bizim kazandığımız paralar, Avrupalıların mallarına gidiyor! …

İşte Afrika kıt'asının Akdeniz kıyıları böyle rahat ve mes'ud iken, "Cebel-i Tarık" Boğazı'nın o tarafındaki İspanya Yarımadası'nda cehalet, haksızlık, yoksulluk hüküm sürüyordu. Zenginler, büyük me'mûrlar saray adamları hiçbir para virmiyor, zavallı câhil ahali bütün kazandığını, virgüye verdiği halde yine hükûmetin pençesinden, tahsildarlardan yakasını kurtaramıyordu. Topraklar, şimdi bizim zavallı Anadolu'muzda olduğu gibi, ekilüb biçilemiyor, ahali miskinlikden, tenbellikden budala budala meyhanelerde, kahvelerde oturub duruyordu.

İspanya'da başka birçok Yahudiler vardı. Fakat onlar papasların, zenginlerin zalimleri, işkenceleri altında esir gibi yaşayorlardı. Dinini değişdirüb Hristiyan olmadan orada yaşamak hemen kabil değildi. Yahudiler bu haksızlıklara karşı birkaç def'a baş kaldırdılarsa da hiçbir faydası olmadı. Bilakis papaslar ve zenginler zulümlerini bir kat daha artırdılar.

İşte İspanya böyle yoksulluklar, haksızlıklar içinde kıvranub dururken, şimal Afrika'ya "Musa bin Nusayr" namında gayet akıllı, dirayetli, cesur, hamiyetli bir vali geldi. O aralık İspanya'da yeni karışıklıklar olmuş, "Rodrik" isminde birisi "Kral Viçya"yı öldürerek onun yerine geçmişdi: Fakat "Rodrik" gayet zalim, kendini beğenmiş, budala bir adam olduğu içün herkesi soğutmişdi. Hatta "Şusa" Vilayeti Valisi "Jülyen" kızına sarkındılık ettiğinden dolayı "Jülyen" kralı aleyhine teşebbüslerde bulunmak içün çareler düşünmeğe başlamış, "Musa bin Nusayr"a İspanya'yı zabt etmesi içün mektublar, elçiler göndermişdi.

"Musa bin Nusayr" İspanya'daki zalimlerden kaçub gelen biçarelerden, oranın ne fena halde buluduğunu, ne kadar kolay zabt idilivireceğini anlamış ve hatta

"Suşa" Valisinin mektublarından sonra bu işe kat'i bir karar virerek meseleyi halifeye anlatmışdı. Bu büyük işe halife de rızasını virince, "Musa" İspanya'yı zabt içün ordular tertibine başladı. Diğer tarafdan da oraların ahvâlini anlamak içün "Şerif" isminde genç, gayretli bir zabiti beş on kişi ile beraber o tarafa yolladı.

"Şerif"in verdiği haberler gayet iyi ve müsa'itdi:

İspanya'da ahali-i hükûmetden, hükûmet ahaliden bıkmış, büyükler arasında nifak ve tefrika baş göstermiş, zenginler zevk ve sefalarına dalmışdı. âdeta herkes kör olmuş, basireti bağlanmışdı. Yakında başlarına inecek olan İslâm kılıcını hiçbiri aklına getirmiyor, dâima zulüm gören

(Sayfa 197)

ahali ise İslâmların oraya zabt etmesini can ü gönülden diliyordu. Çünkü onlar Şimal Afrika'da İslâm idaresinin ne kadar adil, iyi olduğunu, İslâmi, Hristiyan'ı, Yahudi'yi hiç ayırmayarak memleketin hayrına, ilerlemesine yardım ettiğini işitub biliyorlardı. Hele İspanya ahalisinin büyük bir kısmını teşkil eden Yahudiler, memleketin İslâm eline geçmesi içün gece gündüz dua edüb duruyorlardı.

Avrupa'nın büyük bir kıt'asını daha İslâmiyet'in hükmü dai'resine almak ümid ve zevkiyle pek memnun olan basiretli vali, bu müşkil işi layıkıyla başa çıkarabilmek içün ordusunun genç fakat akıllı, şeci', hamiyetli bir kumandanını seçdi. "Tarık Bin Ziyâd" namında olan bu genç kumandan topu topu yedi bin kişiden ibaret küçük ordusunu ufak gemilere bindirerek bir gün ansızın karşı tarafa geçdi ve halâ namına nisbetle "Cebel-i Tarık" dinen mahale çıkdı. Artık İslâmlar Avrupa toprağına ayak basmışlardı.

Tarık pek akıllı ve dirayetli bir adamdı. Binaenaleyh yapılacak işin büyükliğini, zorluğunu düşündü. Düşman ne kadar zebun bir halde olursa olsun her halde yüz bin kişilik bir ordu çıkarabilirdi. Hâlbuki kendi yanında ancak düşman kuvvetinin on dörtde biri kadar bir ordu vardı. Dirayeti tesbitinde şeca'ati de fazla olan Tarık buna bir çare düşündü: askerini toplayub onlara yapacakları işin büyükliğini, şerefini, dünya ve ahiretdeki ecrini anlatdıkdan sonra, ya galib gelüb İspanyayı zabt edeceklerini yâhud son nefere kadar ölüb gideceklerini söyledi. Hep birden ahd ettiler. Ve dönmek, kaçmak ümidinin büsbütün kalkması içün geldikleri gemilere iş verdiler. Artık ister istemez kaçmayub dayanacaklardı; çünkü önleri düşman ise, arkaları da denizdi.

Tarık evvela bulunduğu yeri eyice tahkim etti, ordusunun eksiklerini tamamladı. Sonra, Allah'ın lütfuna güvenerek ilerledi. Evvela "Elcezire" valisi "Teodömir"in ordusunu bozarak oraları zabt etti; bu esnada "Musa bin Nusayr" beş bin kişilik bir imdâd kuvveti gönderdiği cihetle bundan cesaret alan Tarık "Rodrik"in pay-ı tahtı olan "Tuleytela"ya doğru ilerlemeğe başladı.

Hiç beklemediği halde Arabların böyle hücumunu haber alan "Rodrik", memleketin yukarı taraflarında bazı uygunsuzlukları düzeltmekle meşgul iken onları terk etti; ve hemen pay- ı tahtına dönüb geldi. Orada yüz bin kişilik büyük, muntazam, haşmetli bir ordu tertib ederek "Tarık"ın üzerine yürüdü.

İki ordu "Vadiül-kebir" nehri kenarında karşılaşdılar. Bu pek garib fakat ibretle görülecek bir manzara idi. "Tarık"ın ufak, ziynetsiz, zırhlardan, altunlu elmaslı bayraklardan, tahtlardan, muntazam zırhlı süvarilerden mahrum bir ordusu vardı. Hâlbuki onun karşısında duran "Rodrik" ordusu bir deniz gibi nihayetsiz; zırhların, ipekli bayrakların, altun ve gümüş kılıcların mahşeri dinecek kadar şa'şa'alı idi; tunc miğferlerin, demir zırhların şakırdısı, müzikaların ve hatta gürültüsü ortalığa garib bir dehşet veriyordu. Birçok kızlar, kadınlar askere şarab dağıtıyordu. Hâlbuki İslâm ordusunda yalnız bir "Allahu ekber" sedası vardı ki imân ile dolu halis Müslüman kalblerinden, demir yüreklerden çıkıverdi.

Muharebe başladı. İlk çarpışmada, eski kral "Viçya"nın oğulları - babalarının intikâmını almak içün ma'iyetlerindeki askerle beraber çekilüb gitdiler. Fakat doğrudan doğruya kralın ma'iyetindeki ordu, İslâm mücahidlerinin yedi sekiz misli idi. Ondan başka İspanyol Ordusu muntazam ve az çok ta'limli idi. Lakin İslâm mücahidlerinin ya ölüb şehid olmak veya İspanya'yı zabt etmek maksadıyla

(Sayfa 198)

arslanlar gibi, "Allah Allah" diye hücumları karşısında o ta'limli saflar bozuluyor, kırılıyor, zırhlarla kılıcların çatışmasından dehşetli, madeni sesler çıkıyordu. Nihayet bizzat "Tarık"ın kumandasıyla icrâ idilen son bir kat'i hücum neticeyi verdi: Bir deniz gibi nihayetsiz, muhteşem, ziynetli İspanyol Ordusu perişan bir halde firara başladı. Bu esnada Kral Rodrik'in nehirde boğulması bozgunu bir kat daha dehşetlendirdi.

Bu büyük muzafferiyetden sonra Sidona, Kamuna, Kurtuba, Malaga, Gırnata, Kalıtla, gibi büyük şehirler, hülasa bütün İspanya İslâm eline geçmiş, ve orada asırlarca zaman İslâm padişahları hüküm sürerek Avrupa'ya ilim, erkan, medeniyet dersleri vermişlerdir.

-------**-------

Küçük Hikâye

ONULMAZ YARA

-Başı geçen sayıda-

Kumandan tarafından keskin "şimdi taburlar gidecek iki gün sonra arkadaşlarınla seni de gideriz ve sevk ederiz." Dinildiği vakit onda istediğine kavuşamayanlar, mahsûs bir memnuniyetsizlik görüldü. İki dakika kadar sessiz sessiz

durdu; fakat ruhundaki "saygı" hastanın emrini unutmadı ve nasırlı elini solgun ve biraz sarkık dudağına doğru kaldırararak çarıklı ayaklarının patırdıları arasında çekildi gitdi.

O gün bir mahşerdi. Köylü, şehirli bütün halk yollara dua meydanına dökülmüşdü.

Binlerce mezar taşlarının yanında binlerce kadın ve çocuk dikiliyordu. Zabitler, küme küme askerler.. Cebhane yükletilmiş atlar, arabalar.. Askerlere şerbetler, paketler.. Veda'alar, dualar.. Toz kasırgaları, ruh fırtınaları… Ayrılık yaşları, zafer temennileri.. Sancaklar, borular.. İşte o günü bu umûmî çizgilerle resm edebiliriz.

Orada milleti ve milletin halini gösterir birçok manzaralar, levhalar vardı. Bunları kaçırmamak lazımdı. Elimde bir küçük makine toplaşıyor.. Büyük boyunları, ümidli gözleri, harab çehreleri fen perisine kayd ettiriyordum.

Taşları dökülmeğe başlayan yüksek bir çeşmenin üzerinde geniş cübbeli, gür sakallı bir hoca efendi "nusret" dualarını bitirdi, binlerce ağızdan yükselen tekbir sesleri derin bir tevekkül içinde dalgalanıyordu.

Artık asker kalkacakdı, ilerilere gitdim. Sıralanmış olan askerlerin bu tarafında keskin dikilerek bir şey seyir ediyordu. Elimdeki siyah kutunun içüne resmini sokduğimin farkında bile olmadı.

Keskin birkaç gün içün kaldı; lakin kalbi taburlarla beraber sürüklenmişdi.

Oğuzların, Atillaların, Cengizlerin, Selimlerin askerlerinden ruh taşıyan bu halis özlü Türk gençi tesadüfen gözümün önüne açılmış canlı hikâye idi. Onun sahifa sahifa sarı ve kıvrak hayatını okumak lazımdı. Galiba üç gün sonra idi, gençi arayub soruşdurdum; bekaya rediflerle sevk olunduğunu söylediler. Gitmemek içün bazılarının ortaya sürdükleri bahaneler desiseler ona fena bir misal olamadı. Keskin içinden gelen yüce sesi –ki kahraman ataların hitabı olduğuna şübhe yokdur– dinlemekde sebat etmişdi.

Aradan iki, üç hafta geçdi. Muvaffakiyetsizlik haberleri gelmeğe, hal anlaşılmağa başladı. İşitildi ki bütün

(Sayfa 199)

Balkanların büyük küçük hududlara dökülmüş.. Şehirlerde, köylerde kimse kalmamış. Demek düşmanlarımız yaşamanın, intikâmın ma'nâsını biliyorlardı. Onların kalblerine senelerden beri en bombalı türk düşmanlığı saçılmışdı.

Bu havadis bizlere büyük bir te'sir bırakmadı. Çarşular, sokaklar, kahveler, evler kalabalığını asla eksiltmedi. Bu tehlike karşusunda herkes bozgunluk sebeplerini araşdırmakla vakit geçiriyordu; kimi mekteblere yeniliklere.. Kimi firarilere, sevkiyata kabahat buldu. Bazıları da kendi noksan tedbir ve hareketlerimizin cezasını çektiğimizi unutarak bunu beşeri olmayan bir beliyye diye kabul etti.

Herkes zaferin, şerefin elde edilmesini istiyordu; fakat bunu sırf ma'neviyatdan ve yâhud her fert kendisinden başkasından bekliyordu. Mukaddes muhidler müddet isteyen dualarla ve binlerce mü'minin âmin galgalarıyla inliyordu ferdi teşebbüs ve fedakârlık lüzûmunu düşündükce Keskin nazarında daha ziyâde büyüdü. Yalnız ara sıra "acaba nerede, acaba ne oldu?" millî ruhumda sık sık kıvranıyordu. Bir buçuk ay sonra idi, günlerde bir gün haber aldığım eski bir Türk küttabını aramak içün Keyhüsrev bin Keykubad'ın validesi Mahperi - Huand Hatun'un türbesine gidiyorken Kılıcarslan Hanın'ın önünde bir asker gördüm; kalın bir ardıc kütüğünün üstüne oturmuş, yanında bir ihtiyar vardı. Yaklaşınca Keskin olduğunu anladım. Vaz'iyeti canlı idiyse de gözlerinden acı bir şikâyet ma'nâsı serpiliyordu. Yanında kalınca bir koltuk değneği fark ettim.

- Keskin! diye haykırmışım.

Beni tanımaz bir bakışla süzerek ayağa kalkdı. Kumandanın odasında bir kerecik gördüğü bir adamı nereden bilecekdi. Ayağının birisinin yere basmadığını görünce avdetinin sebebini anladım.

- Nerede harb ettin?

- (Vize)de..

- İyi çarpışdınız mı?.

Dönmüş gibi biraz durdukdan sonra beyaz dişlerini gıcırdatarak:

- Ahh!.. Diye derin kuvvetli bir hırıltı ile teskin edilemeyen hırsını, arkadaşlarına olan kinini gösterdi.

- Bazı arkadaşlarınızı görüyorum; onlar niçün geldiler?

Birden sarardı. Yumruğunu sıkıb kolunu yukarı fırlatarak:

- Bırak! Be efendi.. Dedi.

Bu iki kelime içinde her şey vardı. Artık kahraman muhatabımı daha ziyâde üzmek istemedim. Bu gençin gururu vardı; ayağından başka ruhu da yaralı idi.

Türklüğün buyruğunu tutan ve sevgili analarımızın bize bırakdığı toprağı yakut kanıyla çiçekleyerek kurtarmağa savaşan Keskin ile buna benzeyen yiğitlere kaçaklara yakışan çamurlardan, la'netlerden tenzih ederim.

Keskin'in ayağındaki yara bir gün tamamen kapanacak; lakin ruhundaki, kalbindeki yaranın kanları ebediyen sızacakdır. Korkarım ki her dakika içinde bir parça daha yayan ve kemiren o "onulmaz yara" bu genç kadını vaktinden evvel devirmesin!...

26 Kanun-i Evvel 1328

İzzet Ulvi

(Sayfa 200)

Haftalık Havadis

TALEBE YURDU

Tahsil etmek içün İstanbul'a gelen Türk Müslüman talebe pek çok güçlük çekiyorlar. Burada hepsi leyli mekteblere gidemedikleri ve âile ocağından da mahrum oldukları içün şurada burada temizlikden ve rahatlıktan uzak yerlerde yaşamağa mecbur oluyordu. Bunu düşünüb çare bulmak isteyen evkâf nezareti bir "talebe yurdu" vücuda getirmeğe teşebbüs etti. Bu güzel yurdun birini İstanbul'un en güzel tarafında, Şehzâde Câmi'nin yanında ayırdı, resimlerini yapdırdı. Pazar ertesi günü de okumak, ilerilemek isteyen gençlerimize göğsünde rahat verecek bu sevimli yurdun temelini atdi. Bu sevincli başlangıcı yakından görmek ve hayırlı suretde bitmesine dua etmek üzere evkâf nazırını me'mûrları ile Türk Yurdu Heyeti orada toplandılar. "talebe yurdu" tahsilde bulunacak gençlere yalnız yatacak bir yer olmakla kalmayacakdır. İçinde mükemmel bir konferans salonu, bir kütübhanesi de bulunacağı içün aynı zamanda gençler içün kıymetli bir ictima' yeri ve bir mütala' yurdu olacakdır. Bu güzel binanın resmini türk yurdu neşr etmişdi. Yapılışının tarzı da Türk mimarlığının nefis bir örneğidir. Evkâf nezarerini bu faydalı ve ehemmiyetli tesbitinden dolayı tebrik ve muvaffakiyetle tamamlanmasını temenni ederiz.

-------**-------

HAYIRLI TEŞEBBÜSLER

Bu haftaki gazeteler İnebolu'da bir ticaret mektebi açılarak muallimlerinin ta'yin olunduğunu, yakında Anadolu'da miri çiftliklerinin bazılarında zira'at mektebleri açılacağını ve meclis-i vükelanın "teşvik-i sanayi" kanununun hemen tatbik olunmasına karar verdiğini yazıyordu. Bu hayırların üçi de ayrı ayrı birer müjdedir. Memleketimizin ticaret, zira'at ve sanayi, bakımından geriliğini düşünürsek bunları ileriletmek. Sevgili Anadolu'yu, asırlarca en büyük devletleri koynunda beslemiş zengin ve cömerd vatanımızı şenlendirmek içün yapılacak her şeyin ne büyük bir kıymeti olduğunu anlarız. Yalnız arzu edelim ki bu mekteblerde talebe nazari şeylere boğulmayub ticaret hayatının çetin cenklerine hazırlatılsın ve bu kanunun tatbiki sözde kalmasın hem tatbik hem de tecrübelere göre ıslah olunsun.

-------**-------

Darende İplik Fabrikası

Yavaş yavaş ahalimiz ticarete alışıyor. Çalışkan ve atılımcı hayata giriyor. Sivas vilayeti içinde Darende kazasına bir saat uzaklıkda "Aşuri" Irmağı vardır. Bunun kaynağındaki kuvvetli çağlayandan istifade ederek bir iplik fabrikası yapmak içün oranın ahalisi vilayete müraca'at etmişler. Bu fabrikanın mesarifi içün on ikişer liralık bin tahvil çıkarılacak, her isteyen ayda birer lira virerek bedelli ödemek üzere alacakmış. Bu fabrika yapılınca Darende'ye altı saat uzaktaki Gürün Kaza'sı destgâhlarında dokunan güzel şal ve kumaşlar burada da dokunabilecekmiş. Halkımızın böyle el birliğiyle çalışmanın ehemmiyetini anlayub iş görmeğe başlamasını alkışlar ve çalışkan Darendelilerin muvaffak olmasını dileriz.

-------**-------

Sel

Öteden beri her belayı ateşten gören İstanbul geçen haftada bir su felâketine uğradı. Eylülün on altıncı günü akşamı pek ziyâde yağan yağmurlardan seller husule gelmiş ve şehrimizin muhtelif yerlerinde, hele Sarıyer, Büyükdere, Eyüb, Kâğıdhâne taraflarında birçok insanların ölümüne yüzlerce ev, dükkân vesâirenin yıkılmasına, harab olmasına sebeb olmuşdur. Allah memketimizi böyle felâketlerden korusun.

Bu felâket esnasında Kağıdhane'de nöbet bekleyen askerlerin su bellerine çıkıncaya kadar nöbetlerini bırakmamaları, polislerin adam kurtarmak içün canlarını tehlikeye koyacak kadar fedakâr olmaları gibi bazı kahramanlık levhaları görülmüşdür. Ancak biz bu acı münasebetle biraz ihtiyatsızlığımızı hatra getireceğiz, evlerimizin bu gibi afetlere tahammül edecek suretde yapılmamasını, faraza Sarıyer'deki dere içinin böyle bir tehlikeye uğramak ihtimali pek çok mevcud iken bunun içün hiçbir çare düşünülmemesini tedbirsizliğin fena numuneleri addedeceğiz. Her gün bir köşesi yanan İstanbul'da halâ tahta ev yapmak ve sigorta etdirmemek fena âdeti devam ederken böyle kırk yılda bir olmuş bir felâketin ahaliyi uyandırması biraz güç olmağla beraber biz bunu temenni ederiz.

H.D.

-------**-------

Celâl Sâhir **[Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı]**

-------**-------

(Sayfa 201)

HALKA DOĞRU

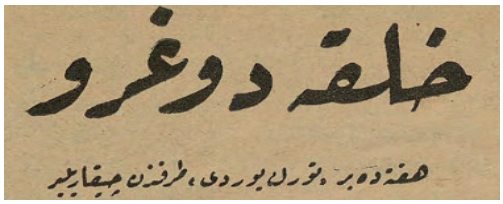

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 26	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 3 Teşrin-i Evvel Eylül 1329**

Bu Sayıdaki Yazıcılar

Öğüd**: Baba öğüdü–13, Abdülfeyyaz Tevfik** * Şiir**: Sonbahar, Haver** * Küçük **Hikâye: Acaba gelecek mi,** Kâzım **Nâmi** * **Haftalık havadis: Evkâf Müzesi- Evkâf Mektepleri- Darülfünun - Zir'aat İşleri- İl Gazetesi.**

-------**-------

Geçmiş günlerin doğru ve ibretli Masalı olan **Türk** adlı büyük hikâye bu sayıda başlıyor.

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ

-13-

Millî kusurlarımızın en büyüğü "mahcubiyet" olduğunu geçen öğüdümde [*] anlatmağa çalışdım. Sözlerimizin doğruluğuna okuyucularımızın tamamen inandıklarına şübhe etmem.

Bütün vatandaşlar, gölgelerinden korkan adamların er olub baş yaramayacaklarını artık anlamışlardır. Muhtac olduğumuz faydalı, serbest işlere ancak cerbezeli kimselerin girişebilecekleri beş senelik tecrübemizle gün gibi meydana çıkdı. Fakat asıl ma'rifet bu cerbezeli! evlâdları yetişdirmekde ve çoğaltmakdadır. Bu da bilgisiz, zahmetsiz olamaz.

Bizi vaktiyle yükselmekden men' eden bahaneler çokdan ortadan kalkdı; fakat neye muvaffak olabildik? Meşrutiyete nâil olur olmaz ihya olacaklarını iddi'a eden müteşebbüslerimiz nerede kaldı?

Bunca acı tecrübelerimiz, her arzu edilen şeyin kolayca meydana gelmeyeceğini elbette isbât eylemişdir.

Tabi'atda hüküm süren kanun, millet işlerinden de caridir. Nasıl ki bir ağaç, bir çiçek, hatta bir ot parçası bile hikmetsiz, tohumsuz meydana gelmez ise, insanların hayırlı işleri de çok zaman evvel atılmış tohumlar ve o uğurda sarf edilmiş emekler olmayınca husul bulamaz.

Bahtiyar milletlerin hep imrendiğimiz güzel halleri, pek uzun süren gayretlerinin mükâfatıdır. Bugün on sekiz on dokuz yaşlarında dünyayı dolaşub yine baba ocağına pak kalan ağıtlarıyla kucak kucak görgüler, ilimler getiren kızları yetişdiren İngiliz milletini taklid etmek kolay değildir. O güzel, o sağlam terbiye birkaç asırlık ahlak idmanlarının, doğru çalışmalarının hediyesidir.

İngilizlerde birkaç yüz sene evvel bu kadar metin, bu kadar müteşebbis değil idiler. Hatta ilk Hindistan'a ayak basdıkları zaman Hollandalılar onlarla eğlenmişler, böyle serbest, tehlikeli işlere girişmek istîdâdı İngiliz damarlarında bulunmadığını iddi'a etmişlerdi. Fakat gayret, sebat, evvelce olmayan bu güzel istîdâdı doğurmuş, eski çalışkan milletleri bile gölgede bırakdırmışdır.

[*] on beşinci sayıda

(Sayfa 202)

Milletleri mahv eden en kuvvetli te'sir "ye's" olduğu gibi ye's de uyandıran sebebler yanlış hesaplar, vakitsiz emirlerdir. Bilelimki iyi idareler, doğru kanunlar hiçbir yerde hiçbir vakit dünya saâdetlerini, çalışmak fenninde usta insanları gökten zenbil ile indirmemişdir. Yalnız doğru yolların üzerindeki dikenleri toplamış, halkı hayırlı emellere doğru yürümeğe cesaretlendirmişdir.

Ahalisine pederane muamele eden hükûmetlere, adil kanunlara ilk kavuşan insanlar, hep bizim gibi, beş on sene Acemilik devresi geçirmişlerdir. Nihayet akılları başlarına geldiği zaman kendileri içün değil çocukları içün çalışmak lüzûmunu his etmişlerdir.

Bizde boş ümitlerin uyandırdığı ye'si bırakub bütün kuvvetlerimizi çocuklarımızın doğru terbiyelerine sarf eder isek ozaman selamet yolunu tutmuş oluruz. İleride yavrularımızın bahtiyar olacağına inanmakdan büyük mükâfat, milletimizin îtibârı yükseleceğine imândan parlak iftihar olamaz.

Fakat evlat terbiyesinde hüsnü niyet kâfi değildir. Usulsüz, bilgisiz çalışmakdan fayda gelemez. Her şeyden evvel bizi sahip olduğumuz memleketin şu geniş toprakları üstünde cılız bırakan kuvvetli sebepleri aramalıdır.

Memleketin tabiî hazinelerinden ecnebiler ihya olurken, kolları göğsü üzerinde bağlı, boyunu bükük seyirine dalan mülk sahiplerinin aklına cihanın gelmemesi kabil değildir. Bu mashara, bu sefil hallere nihayet vermek içün bizi hakaretlere uğratan, bu derecede kollarımızı, kanatlarımızı kıran millî hastalıkları bulup kökünden kesmeliyiz.

Biz evvelleri böyle değildik; kara cümleden fazla hesap bilmeyen, bir tüccar mektubu derecesinden yüksek yazı yazamayan dedelerimiz senede binlerce liralar kazanırlardı… Ne tuhafdır, bugün riyâziyât-ı âliye ile uğraşanlarımız, "Alfons Dode" kadar parlak yazanlarımız açlıktan ölmeğe mahkûm!... Bunlar hep dünya saâdetlerinin hayat damarları olan zira'at, ticaret yollarına hor bakmamızdan ileri gelmişdir. Eminönün'den Unkapanı'na kadar sahil boyunca devam eden yağlı fıçılarla dolu karanlık dükkânlar yok mu idi? İşte ağa yani sarıklı dedelerimizin idaresinde olan o mağazalar bizim ticaret darü'l-fünûnlarımızdı. Oğullarımız o mağazalarda çekirdekten yetişir, uzaktan kolay zannettiğimiz ticaret fenninin tatbikatını, inceliklerini öğrenirlerdi. Günler geçtikten sonra, Hayriye tüccarı dediğimiz o aksakallı, sarıklı, şalvarlı ticaret yerleri birer ikişer içimizden eksildikten ve oğulları, yavruları da dedelerinin izlerini gâibettikten sonra sermayeler ezildi; millet de bu tatbikat-ı ma'lumlarından mahrum kaldı. Bu alın teri ile kazanılan lekesiz altunlar hayırsız evlatlar tarafından meyhanelerde israf edildiği gibi beş yüz senede meydana gelen ticaret istîdâdı da söndü ve karardı!

Emin olmalı ki ticaret mekteblerinde beş senede okunan nazari, dersler, o kavuklu, ciddi üstadların mağazalarında beş aylık çıraklığın verdiği rusuhi hâsıl idemez. Her ne ise iâdesi mümkün olmayan nîmetlerden ibret alınır. Fakat karşısında ağlanamaz. Biz de bunlara bakub ibret alalım, bundan sonra yapacağımızı düşünelim. İnşahallah gelecek öğütlerimde yavrularımızı mahcubiyetin, beceriksizliğin pençelerinden nasıl kurtaracağımızı ve fikirlerinde ticaret, tasarruf isti'datlarını nasıl uyandaracağımızı anlatacağım.

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

(Sayfa 203)

Şiir

SON BAHAR

Yağmur yağar, şimşek çakar, gök gürler,
Bir hışıltı içindedir yapraklar;
Bir yamactan akın, akın sürüler
Meleyerek ağıllara kaçarlar...

Uçan kuşlar yuvalara çekilmiş,
Deliklerden garib garib bakalrlar…
Yüce dağlar siyah bir sis kesilmiş;
Yıldırımlar afakları yakarlar…

Yağmur yağar, şimşek çakar, gök gürler.
Bir kasırga ortalığı kavurur,
Hasta, soluk yaprakları savurur;
Taşkın, taşkın akar küçük dereler...

Akşam olur, minareler seslenir,
Ovalarda yanar donuk lambalar...
Her şey susar, her şey gözden silinir;
Issız yollar içün içün gam ağlar...
Denizli- 14 Eylül, 1329

Hâver

-------**-------

Küçük Hikâye

ACABA GELECEK Mİ?

Size yanık bir hikâye diyeyim:

Bulgaristan'dan muhacir olarak olarak Edirne'ye geldikleri vakit o, beş yaşında idi. Şimdi pek az hatırlıyor, hicret günleri ta uzakda silinmiş bir gölge gibi karışık, anlaşılmaz bir halde kalıyordu. Ara sıra anası, komşularla konuşurken bozgun devrini anlatır, yanık acı bir şeyler söylerdi. O, bunları, bir dev masalı gibi, korka korka dinlerdi.

Komşu kızlarıyla oynaya oynaya yavaş yavaş büyümüş, haberi olmadan kocaya varacak yaşa gelmişdi. Yine hiç haberi olmadan bir gece ellerini, ayaklarını kınalamışlar, daha ertesi gecede kırk yaşlarında bir herifin koynuna atmışlardı.

O, o vakit yirmi yaşında idi; fakat çocuklukdan çıkmamışdı. Yine öyle çocuk kalacağını, istediği gibi güle oynaya endişesiz yaşayacağını zan ediyordu. O vakte kadar yabancı bir erkek görmemiş, sert söz işitmeğe alışmamış idi. Herifin, kendisini acı acı hırpaladığını o geceden beri zavallı, yabancı erkeklerden fena halde ürkmekde idi. İrtesi günü komşular geldiği, defler darbukalar çalınarak eğlenildiği halde o, gece ki kaba ve sert hırpalanmayı düşünüyordu.

Bu ilk korku onun yüreğinde derin bir iz bırakmışdı. Kendinin iki misli yaşında olan bu kıranta adam, zaten nevbârenin biri idi.

Kadıncağız, bir buçuk sene sonra bir erkek çocuk doğurdu. O vakit biraz yüzü güldü; çocuğu içün kalbinde anlayamadığı bir duygu vardı; çocuğuna bakarken yüreği taşıyor, yavrunun gül gibi tombul yanaklarını ısıracak kadar hırsla, sıcaklıkla öpüyordu. O, kadınlığı şimdi anlıyordu; bütün kadınlığının gizli kalmış en tatlı duygularını şimdi çocuğuna veriyor, onu bağrında sıkarken, dünya malına nâil olmuş gibi gözleri gururla parlıyordu.

Bir iki yıl sonra bir oğlu daha oldu; bundan sonra iki kızı dünyaya geldi. Artık bütün hayatı

(Sayfa 204)

çocukları içün çalışmakla geçiyordu. Kocası, kazandığı az bir para ile bu kalabalığı kolayca geçindiremiyordu. Anası hem çocuklara bakıyor, hem de ötede beride çamaşır yıkayarak kocasına biraz yardım etmeğe uğraşıyordu.

Büyük oğlu, o ilk göz ağrısını mektebe verdi. Onun okuması, adam olması içün hiçbir fedakârlıkdan çekinmiyordu. Küçük oğlunu, kızlarını da vakti gelince mektebe gönderdi; fakat bunlar, yalnız gidüb geliyor, bir şey öğrenemiyorlardı. Kadıncağızın bütün ümidi bu yönde idi. Ali, on üç yaşında iken ibtida'î şahadetnamesini aldı; sonra medreseye devama başladı. O vakit medreselerde derse çalışan talebe pek azdı; çünkü imtihan usulü çokdan kaldırılmış, yalnız medreseye devam etmek askerlikden kurtulmak içün kâfi gelmişdi. On altı yaşına girdiği vakit meşrutiyet i'lân edildi. Anası, çocuğun medresede bir şey öğrenemediğini bilmiyordu; o yalnız oğlunun az zamanda para kazanacak bir iş bulmasını istiyordu. Artık kocası ihtiyarlıyordu. Bir gün büsbütün işden kalacakdı. O vakit bu kadar kalabalığı kim doyuracakdı? Ali'nin medrese arkadaşlarından birisi, birkaç ay kendi kendine bazı derslere çalışdıkdan sonra imtihan virerek Darü'l-muallimi'ne girdi. Ali bundan örnek aldı. Arkadaşını bularak, nasıl yapdığını anladı. Ve o da aynı yoldan giderek Darü'l-muallimi'ne kayd olundu. O gün anası, üç sene sonra oğlunun bir mekteb hocası olarak çıkacağını, artık para kazanacağını, kendisine yardım ideceğini düşünerek sevincinden ağladı, ve uzun uzun Allah'ına şükr etti.

Öteki oğlu on beş yaşına kadar mektebde kaldığı halde ancak biraz okuyub yazmağı, hesab etmeği öğrenebilmişdi. Bu hal ile Darü'l-muallimi'ne giremezdi, medreseye de gidemezdi. Nihayet çıraklıkla bir berber dükkanına girdi; ve Ali'den daha evvel, üç beş guruş gündelik alarak, para kazanmağa başlamışdı. Kadıncağız artık kendisini yarı ihtiyar sayıyordu. İki boğaz eksilmişdi. Bir gün büyük kızını bir kahveci istedi; evlendirdi, yanında yalnız küçük kızı kaldı.

Üç sene sonra, Ali tam yirmi yaşında görünür bir delikanlı iken Darü'l-muallimi'nden "'aliyülâlâ" şahadetnamesini aldı, birincilikle çıkdı. Üç yüz guruş maaşla kendisini Dedeağaç Sancağı'nın bir köy mektebine muallim yapdılar.

İrtesi sene Ali, anasının beğendiği güzel, sarışın bir kızla evlendi. Karısını da yanına aldı. Bulunduğu köyde kendisini pek ziyâde sevdirmişdi. Bir gün teftiş içün mektebe uğrayan müfettiş, Ali'yi erkek ve kız doksan kadar köylü çocuğu arasında, sessiz sessiz çalışırken gördü; çocukları hemen her dersden yok-

ladı, maşallah hepsi de su gibi cevapları verdiler. Müfettiş pek hoşlandı, Ali'nin defterine güzel, teşvikli sözler yazdı. Ali aldığı üç yüz guruşdan yüzünü her ay babasına gönderiyordu. Artık ihtiyar adam, âdeta kötürüm olmuş, hiçbir iş göremiyor, bir işe yaramıyordu. Bütün evce Ali'ye dua ediyorlardı. Yüz guruş bu âile içün bir servet yerine geçiyordu.

Öteki oğlan berber kalfası olmuşdu; bir berber dükkânı açmak istiyordu; Ali, yıl bittiğinde Edirne'ye geldiği vakit, birikdirdiği para ile kardaşına bir dükkâncık açmağa çalışacağına söz vermişdi.

Ali sözünü tutdu; o yıl Edirne'ye gelirken karısını bir de Allah'ın verdiği bir aylık yavrusunu beraber getirmişdi. Berber dükkânını açmağa hazırlanıyordu. Tam o sırada askerler toplanmağa başladı. Balkanlılar memleketimize hücum edeceklerdi.

(Sayfa 205)

Kardaşını hemen silâhaltına çağırdıkları içün Ali, dükkânı açamadı. Daha kavga başlamamışdı; fakat her tarafda ateşli bir hazırlık vardı. Ali maârif idaresinden aldığı emir üzerine mektebine gitdi; lakin ne olur, ne olmaz diye karısı ile yavrusunu Edirne'de anasının yanında bırakdı. Nihayet muharebe oldu, Bulgarlar yürüdü, askerimiz bozuldu. Edirne'yi her tarafından düşmanlar sardı. Aylarca böyle geçdi. Bu ne acıklı, ne dehşetli bir kış idi, Yarabbi! Kadıncağızın büyük oğlu, uzaklarda kim bilir nerelerde kalmışdı; öteki oğlu kalada, istihkâmda çalışıyordu. Damadı da redif olduğu içün istihkâmlarda döğüşüyordu. O fakir evinde, kötürüm ihtiyar, evli kız çocuğu, öteki kız, gelin ve yavrusu olarak yedi kişi aç çıplak oturub düşünüyorlardı. Kadıncağızın oğlu ile damadı, her gün arkadaşlarından artan kırpıntıları toplayarak eve getiriyorlar, birer yığın bu zavallıları açlıkdan öldürmemeğe çalışıyorlardı.

Bir gün, ha'in bir gülle, evin avlusunda patladı. Kadının evli kızını yaraladı; kızcağız olduğu yerde, al kanlar içinde kaldı; birkaç saat sonra, inleye inleye ruhunu Allah'ına teslim etti.

Bu ilk ye'sin arkasından bir daha büyüğü geldi: Damadı da bir Bulgar kurşunuyla şehid oldu. Bombardimân bütün şiddetiyle günden güne artıyordu. Çatalca Ordusu'nun gelüb kal'ayı kurtaracağı ümidleri artık kesilmişdi. Yiyecek azalmışdı; damadı öldüğünden beri çocuğun getirdiği ekmek, evdekileri idare itmiyordu. Adam akıllı doyamamakdan zavallıların yüzü ölü rengi bağlamışdı. Komşuları bunların haline acıyordu, fakat onlar da kendilerini ancak doyurabilecek kadar ekmek bulabiliyor, onun içün yardım idemiyorlardı.

Nihayet bir gün, mahalle aralarında "gâvur girdi." Sesleri işidildi; herkes evlerine kapandı; ne olacağını kimse bilmiyor, korkusundan tir tir titriyordu. Birkaç gün bütün Edirne üzerinde öyle bir korku bulutu vardı ki bütün Türkler, başlarını kapıdan çıkaramıyorlardı. Sokakda geçerken keyif içün öldürülenler, evlerinde yakalanub işkenceler altında şehid idilenler, evleri soyulanlar, paraları çalınanlar, yavruları koyunlarından alınub karınları yarılanlar, memeleri kesi-

lenler, göz göre göre ırzlarına geçilenler pek çokdu. Sanki bir zebani ordusu cehennemden çıkmış, Edirne'nin içüne yayılarak ölüm ve namussuzluk saçıyordu.

Bu cehennem günleri, uzadıkca uzayordu, fakat yavaş yavaş fenalıkla gizli ve tek tük yapılıyordu. En çok can yakan şey, Bulgarlar kadar yerli Hristiyanların yapdığı fenalıklardı. Mesela on altı yaşında bir Ermeni çocuğu, dişlerine kadar silahlanmış, Türk delikanlılarını bağlar arasına çeküb orada Manliher kurşunuyla öldürüyordu!

Ali'nin anası, kaç gün bir kırıntı bile bulamamış, bütün ev üç dört gün aç kalmışdı. Nihayet komşuları Müftü Efendi'ye koşdular; o yüzden bu zavallılara da bir parça ekmek virilmeğe başlandı.

Bir gün Edirne'nin üzerinden nurlu bir haber uçdu. Bütün, iğrenç düşman suretlerinde "Türk geliyor." Sözünün korkusu göriliyordu. İşte o gün herkes sevindi! Bizim öç almak isteyen kahraman askerlerimiz Edirne'ye girerken, Ali'nin anası, kardaşları, karısı yüzlerini topraklara sürerek sevincinden ağlıyordu. Onlar da artık Ali'nin yolu açık olduğunu, onun da artık gelerek kendilerini aylarca süren açlıkdan kurtaracağını umuyorlar, Tanrı'ya şükr ediyorlardı.

Fakat işte iki aydır, Ali'den haber yokdu. Herkes gelmişdi; Ali'nin kardaşı Bulgarlar tarafından esir edilmiş, kim bilir, belki Eski Zağra'da öldürülmüşdü!

(Sayfa 206)

Şimdi herkes geldiği halde Ali'den haber yokdu. Acaba ne olmuşdu? Bulgarlar mı öldürmüşdü? Yoksa o da bir takımları gibi Anadolu'da Bir muallimliğe mi gönderilmişdi?

Kadıncağız, halini bana anlatırken ağlıyordu; ben de ağlıyordum: İnşallah Ali sağdır ve gelecekdir, diyordum. Ah! Öyle olsa….

Kâzım Nâmi

-------**-------

Büyük Hikâye

TÜRK
AT, SİLAH, KADIN

Başlangıc

Hiç gözedilmemiş bir mezarlıkda, yerlerde sürünen bir mezar taşı üstünde:

İklime Binti Umur Beğ Bin Timurtaş

Yazılarını okudum, azıcık kurcalanınca şu katkısız Türk masalı meydana çıkdı. Gençleri erlik meydanlarında yaşatmak istiyor.

Masal dedim, sâkin uydurma sanılmasın, burada geçecek olan değerli işlerin hepsi tarih kitablarının yapraklarından toplanmışdır, isteyen olursa -hepsi içünyer göstermeğe hazırım.

Bu gün gözlerimize büyük görünen işleri atalarımız oyuncak diye yaparlarmış. Alkış o atalara, yazık bu günün yanlış düşünecek gençliğine.

Burusa - Işıklar: "Kanuni Sani" 1328

A. Kadir

-------**-------

AT VE KILIC

Dinc bir atın kişnemesi, bir genç
Kızın kikirdisinden, nazik, heybetli
Bir arslanın kükremesinden
Dehşetlidir.

Rahvan, tırıs, atak yürüyüşlerle, pek de geniş olmayan atcılar yolu üstünde. Kasırgaya tutulmuş yapraklar gibi, ilerileyen, atılan, sıçrayan küheylanların ayaklarından yükselen toz bulutu üç adım ilerisi, ilkbaharın Burusa'ya mahsûs sisinden daha koyu bir karanlığa yürüyordu. Çoğu atcılara doğru yönelmiş [*] olan bu kıyak binicilerden kimisi de, unudulmuş bir işi tamamlamak, verilmiş bir haberi iletmek üzere, geri dönmüş olduklarından çarpışmalardan korunmak içün kasıkiye aldıkları beygirlerini pek değerli bir cesaretle kullanıyorlardı.

Bu dar yol üstünde, sarkık kollu cebkeni gümüşlü düğmelerle süslenmiş küçük bir binici açık eşkin yürüyen kır atıyla bir öküz arabasının yanı sıra gidiyor ve bu soy küheylan iki de bir de yanından bir kırlangıc hızıyla geçen atların uzaklaşmasına özenerek sabırlı kişnemelerle pekiyi terbiye gördüğünü gösteriyordu.

Çok uzak zamanlardayız. Bugünkü günden tamam beş yüz yirmi beş yıl gerideyiz.

O zaman şimdiki deveciler mezarlığı boyunca açılmış olan geniş yol açılmadığı içün atcılara gitmek isteyenler az ziyâde Tatarlar Köprüsü'nden geçüb az aşağıdaki kal'a kapısından çıkarlardı.

Bu yolcuların hepsinden daha hızlı bir yürüyüşle mesela

(*) doğrulmuş, yüzünü dönmüş.

(Sayfa 207)

dakikada beş bin adım yol giden hava gemisiyle şöyle rüzgâr gibi esiverüb bütün büyülü bir dakikada geçiversek hemen her yerinde aynı kalabalığı görürüz. Sanki bu yol bir dere yatağıdır da üstünde su yerine atlı arabalı binlerce halk akıyor ve o geniş ova ve gelen kalabalıkdan habersiz gibi boş kalıyor, gelenleri göstermiyordu.

On yaşındaki çocuklardan seksenlik ihtiyarlara kadar atlı, yaya, binlerce halkın bu mayıs gününde, bu yakıcı güneş altında toplanmalarına sebeb ne olduğunu şimdi öğreneceğiz.

Şunu da söyleyelim ki; bu insan kümelerinde bir sabırsızlık görünüyor, ama, bu şimdiki toplanışlarda olduğu gibi ağaç kuytusuna, şemsiye gölgesine sokulmak içün yapılan aceleden değil, güneşin karartdığı kızarmış yüzlerde parlayan çalan gözlerin sık sık kasabaya doğru dönmesinden anlaşılıyordu.

Rüzgâr gibi geçen, yıldırım gibi gâib olan biniciler meydanı boşaltmışlar, gezişmeler azalmış, şehirden de yolcu gelmez olmuşdu ki uzakdan bir davul sesi duyulmağa ve gitdikce yaklaşdığı anlaşılmağa başladı.

Meydanın kıble tarafına kurulan ve Niğbolu Cengin'de Burusa dalgıclarının payına düşüb koşu loncasına armağan verilen üç süslü çadırın önlerinde gelişme gidişme çoğaldı, bu esnada tırıs yürüyüşle gelen davulcuların sesini kesecek bir taraka ile her tarafdan başlayan alkışların maşallahların tiz ve gür velvelesi dağlardan askerler getirmeğe başlayınca her biri nice cenkler görmüş dinc atların heybetli bir arslan kükremesinden daha dehşetli kişnemeleri işidilmeğe başlandı.

Bir emirle yapılmış gibi hemen bir anda başlayan bu alkışların, bu velvelenin kulaklardaki çınlaması geçmeden davulların arkasından gelen som sırmalara gömülmüş ihtiyar yapılı, genç tavırlı otuz kişilik bir dernek atlarından yere atladı, at uşakları civanları hayvanları çekdi götürdü.

Dernek daha yere serilen Acem halılarına oturmamışdı ki davula bir tokmak uruldu, çadırların üstünden bir bayrak sallandı. Ve keskin gözlerin "Devrend" tarafından üç beş kadar atlının sükûn ettiğini gördükleri bir saniye sonra gözlererin, parmakların o tarafa uzanmasından anlaşıldı…

Derneğin sağ tarafında elli adım uzaklığa kadar bir ip gibi dökülen samanın tam orta yerine konulan kulan dört dakika sonra al beygirli bir binici eliyle yerden kaldırılmış, kuyruğu dibinde gelen turu atın binicisi aynı zamanda aynı yerden bir avuc saman alabilmişdi.

Dört sıçrayış sonra kulan, yem bakla kırı, iki sıçrayış sonra bir kola gelmiş ve iki turu otuz

- bitmedi-

-------**-------

HAFTALIK HAVADİS

Evkâf Müzesi - Eski zamanlardan kalub o vaktin insanlarının âdetlerini, hallerini, ilerilemelerinin derecesini gösteren şeylerin saklanıldığı yerlere "müze" derler. Müzeler tarihi koynunda yaşatan yerlerdir. Oralardaki örnekleri görmekle gelüb geçmiş zamanlara ve insanlara yaklaşmış oluruz; aynı zamanda o eserlerdeki hünerleri tedkik ederek o san'atları daha ziyâde ileri götürmeğe çalışırız. Bütün büyük memleketlerin zengin müzeleri vardır. Bu hususda bizim memleketimizde pek geri kalmaz. Türklerin tanınmış bir ressamı ve "asar-ı atika" alimi olan merhum Hamdi Beğ'in himmeti sayesinde Osmanlı müzesi de bütün dünyadaki müzelerin en zenginlerinden biridir. Hamdi Beğ bunu vücuda getirmek içün canla başla çalışmış, hatta istibdad zamanında tehlikeli bir cesaret bile göstererek bugün müzemizin

(Sayfa 208)

en kıymetli eserlerinden olan meşhur Büyük İskender'in mezarının ecnebilere virilmesine mâni' olmuşdu. Şimdi Gülhane Bağçesi'nde gezerken görülen Çinili Köşk içinde de yalnız Müslüman eserlerini toplamış, orayı da hususi bir müze yapmışdı. Müslümanların her şeyde ne kadar ileri gitdiklerini, ne güzel eserler bırakdıklarını isbât eden bu müzenin büyütülüb zenginleşdirilmesi lazımdı. İşte Evkâf Nezareti İslâm eserlerine âid bir müze vücuda getirmeğe teşebbüs etmekle bu lazım işe başlamış oldu. Bu işden anlayan adamlardan bir komisyon yapdı. Bu komisyon câmi'leri, medreseleri, kütübhaneleri dolaşıyor; gördüğü kıymetli şeylerin müzeye alınmasına karar veriyor. Bu hafta gazetelerde komisyonun çenberli taş civarında Atik Ali Paşa Câmi'nde bazı eski eserleri, büyük kıtada ve som altun ile yazılmış ve en eski Türk nakışlarıyla süslü "Tuğra-yı Hümayun"ları. Ekserisi bin yüz seksen tarihinde yazılmış levhaları tedkik ederek bunların hepsinin müzeye nakline karar verdiğini okuduk. Yazıcılık, cildcilik, yaldızlayıcılık gibi san'atların bizde ne kadar ileri gittiğini anlatan bu eserler cidden öğünecek şeylerdir. Bunların ve daha birçok sanatlar eserlerinin çokluğu bizim eski medeniyetimizin şahidleridir. İstanbul, Konya, Burusa ve daha pek çok şehirlerimiz böyle eserlerle doludur. Biz Burusa'da Yıldırım Sultan Bayezid Hazretleri'nin sarı zemin üzerine ince yazı ile ve üç, dört köşe, yuvarlak. Dürlü dürlü muntazam şekillerle ayetler yazılmış yüzlerce seneden beri durduğu halde mürekkebi solmamış ve yazılırken yapılamamış cebeleri karşısında hayran kaldık. Bazı yerlerinin katlanmakdan üzüldüğünü de esefle gördük. "Emir Buharî" türbesinde Hazreti Ömer'in, Ulu câmi' kütübhanesinde Hazreti Ali'nin el yazılarını, Hüdâvendigar türbesinde Bilecik Kal'ası'nın kilidini ve daha pek çok nefis şeyler gördük. Şimdi, bunların kabilse yerlerinde yapılacak şûbelerde, değilse hepsi birarada İstanbul'da dizilüb saklanması ne büyük ve faydalı bir işdir. Evkâf Nezareti'nin ve komisyonun muvaffakıyetini dileriz. Halkımıza da memleketlerinde, evlerinde böyle kıymetli eserler olanların onların kadrini bilmelerini, üzerlerinde atalarımızın hatıraları, emekleri yaşayan şeyleri horlamamalarını, ehemmiyetsiz görmemelerini onlardan ibret almalarını tavsiye ederiz.

Evkâf Mektebleri - Evkâf Nezareti'nin memleketimizde, iş gören idarelerden biri olduğu her zaman göze çarpıyor. En çok muhtac olduğumuz maârif işlerinde onun hayırlı teşebbüslerini gazetelerde okuyoruz. Evkâf Mektebleri'ni ıslah içün yapılan komisyon kısımlara ayrılmış, mekteblerin inşası içün planları dersler içün programları tedkik edecek, sonra ayda bir toplanan umûmî heyetine bu hususda müzakere ve karar verilecekmiş. Hristiyan vatandaşlarımız millî mekteblerini ıslah etmek içün nasıl çalışdıklarını, ne kadar ileri gitdiklerini görüyoruz.

Bizim de artık uyanub bu işlere başlamamız gelecek günler içün bir ümiddir. İzbe sokaklarda, câmi' halıları üstünde, dar kirli binalarda en eski ve fena usullerle güya okutularak zihinleri küçükden körletilen çocuklarımız kayıdsızlığımızın zavallı kurbanlarıdır. Biz onları düşünmemekle istikbâlini elimizle yıkıyoruz. Ancak onları kurtardığımız gün yarına ümidle bakabiliriz.

Darüşşafaka - Kimsesiz Müslüman çocukları içün müşfik bir ilim yuvası olan Darüşşafaka, meşrutiyetden biri ıslah idilmeğe çalışılmış ve bu hususda oldukca gayret edilmişdi. Bu sefer mektebin müdirliğine Sat'ı Beğ'in ta'yin olduğunu işitdik. Böyle hayırlı bir işe başlamalarından dolayı Sat'ı Beğ'i ve onun gibi bir müdiri nasıl olduğundan dolayı mektebi tebrik ederiz. Sat'ı Beğ'in şimdiye kadar memleketin maârifine ettiği hıdmetler bu mektebi de ıslah ideceğine emniyet verecek derecede büyükdür.

Zira'at İşleri - Maârifden sonra zira'at, ahalimizin iktisadı varlığı canını toprakdan almaya mecburdur. Dünyanın en münbit topraklarına mâlikiz. Halkımızın en büyük işi, gücü, kabiliyeti ekicilikdedir. Bu işlerde ona yol göstermek, elindeki hazineden istifade etmesinin çarelerini bulub ortaya koymak yalnız virgi alınacağı zaman hatırlanan bu zavallılara yapılacak en mühim iyilikdir. aynı zamanda ödenmesi lazım bir borçdur. Zira'at Nezareti'nin çalışmağa başladığı göriliyor. Mektebler açmağa hazırlanıyor. Bunlar hayırlı adımlardır, bu hafta Avrupa'ya iki me'mûr gönderildiğini okuduk, bunlar Avrupa'da zira'at sendikaları, kooperatifler ve îtibâr-ı zira'î hakkında tedkikler yapacaklarmış. Seyahatlerinden memleket içün faydalı ma'lûmât ile dönmelerini dileriz.

"İl" Gazetesi - Şimal Türklerinin mücedded ve mücahit din ulemâsından Musa Efendi Bikeyef ile en nâmdâr ediblerinden Ayaz Efendi İshakof'un Petersburg'da "İl" unvanlı Türkçe bir gazete neşrine teşebbüs ettiklerini, sevinçle haber aldık. Yirmi milyon kadar Türk yaşayan Rusya İmparatorluğu'nun payitahtında bu güne kadar Türkçe ciddi bir ceride yokdu. Musa ve Ayaz Efendilerin himmeti, inşallah bu noksanı dolduracakdır. Şimdiden tebrik ederiz.

H.D.

-------**-------

[Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı] Celâl Sâhir

-------**-------

(Sayfa 209)

HALKA DOĞRU

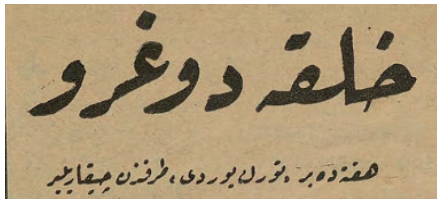

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 27	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 10 Teşrin-i Evvel 1329**

Bu sayıdaki yazılar

Öğüd: Halka -4, Akçuraoğlu Yusuf * Şiir: İntikam Marşı.. Aka Gündüz * Biz Türk müyüz?, Tomrisoğlu * Küçük Hikâye: Köylünün intikâmı, Mehmed Rıf'at * Büyük Hikâye: Türk, A. Kadir * Haftalık Havadis: Büyük Enver'in Muhiti - Düşmanlarımızın ve vatanperverliği- Kırım Türkleri -Kazan'da Kadın Gazetesi- Yeni Bosna Pulları – İhtarlar

-------**-------

Öğüd

HALKA

-4-

Geçen gün halkın kendiliğinden yapması lazım gelen şeyleri anlatmağa girişmişdik. Birden bire hatrımıza gelenler, ufak borc cem'iyyetleri, çift avadanlıları satın alma cem'iyyetleri, mahsulatı yâhud ma'mulatı doğrudan doğruya satmak cem'iyyetleri; çocuk mektebleri, rencber mektebleri, çırak mektebleri.. demişdik. Sonra yapılabilecek cem'iyyetlere dâirede kısaca ma'lûmât vermişdik. Şimdi sıra mekteblere geldi:

Köylerde, kasabaların, mahallelerinde çocukları içün ufak, yâhud hükûmetin mektebi yoksa köylüler, mahalleliler mekteb açabilirler; bunların masrafı pek az bir şeydir. Hem masraf tıbkı iyi tarlaya atılan tohuma benzer; üç, dörd, yıl sonra sekiz on misli mahsul verir. Köylüler el birliğiyle bir ev yapıvirerek, içüne

san'atını bilir bir hoca oturtdılar mı, köy mektebi oldubitdi demekdir. Mahsuller iyi olub, köylünün eline avucuna birkaç para girdikce, o mektebin eksiği, gediği yamanır, doldurulur.

Mesela çocukların oturması içün sıralar yabdırılur, hocaya bir sedirle bir masa tedarik olunur, sonra yazı yazmakta kolaylık içün tebeşir ve yazı tahtası alınır, kitablar alınır; daha da para bulunabilirse harita falan da getirtilir.

Bizde tuhaf bir âdet vardır. Her şeyini büyükden, mükemmelinden tutdurmak isteriz; küçükden başlayub yavaş, yavaş ilerlemeyi sevmeyiz. Olacaksa, en mükemmeli olmalı.. Mahalle mektebi, çocuk mektebi dindi mi, bizim maârifcilerin gözleri önüne mutlaka Almanya'nın, İsviçre'nin, daha bilmem nerenin saray gibi çocuk mektebleri gelir. Ve onların benzerini yapabilinceye kadar, Nasreddin Hoca gibi, gökden inecek parayı bekler, dururlar. Para inmez; mekteb de yapılmaz. Almanya'nın, İsviçre'nin mektebleri de öyle birden bire, bugün görülen mükemmel hale gelmemişlerdir; bu hale getirmek içün o milletler birkaç yüzyıl çalışmışlar, zenginleşmişler, zenginleşdikçe her şeyleri gibi mektebleri de mektebleşmiş…

Bizim yani halkın köylerde, kasabalarda, şehirlerde yapacağımız çocuk mektebleri, gayet sade başlamalıdır; sıcakca bir oda ile biraz işini bilir ve sever bir hoca yetişir. Sonra seneden seneye iyileşdirmeli.

(Sayfa 210)

Çocuk mektebleri olan köylerin, kasabaların birkaçı bir araya gelüb, dişlerinden, tırnaklarından artdırabildikleri para ile rencber mektebleri yapmak yoluna da girmelidirler. Rencber mekteblerine masraf biraz fazlaca gider ama adam akıllı yapılabilirse faydası pek çok olur. Bunlar da çocuklara hatta akşam dersleri ile gençlere isteyen yaşlılara bile yeni çift avadanlıkları gösterilir, o avadanlıkların nasıl kullanılacağı anlatılır ve onları kullanmakdan çıkacak faydalar söylenir; tarlalara çıkılub yeni avadanlıklarla iş görülür, yani tarlalar sürülür, mahsul toplanır. Harman yapılır.. Yeni çift avadanlıklarını satan kumpanyalar, belki de şimendüfer kumpanyaları rencber mekteblerine yol göstererek, iş öğrenerek yardım da ederler. Çünkü onlara avadanlık satmak, mahsul çoğaldıkdan sonra mahsulü taşımak kazancı var. İşitdiğime göre Anadolu şimendüfer kumpanya'sı yeni avadanlıkları köylülere göstermek, kullandırmak içün epey uğraşmış ve halâ da uğraşıyormuş.

Eğer evvelce söylediğimiz ufak borc, avadanlık alma, mahsul satma cem'iyyetleri yapılırsa, onların da bu rencber mekteblerine paraca yardımları dokunabilir.

Çırak mektebleri kasabalarda, şehirlerde yapılmalıdırlar. Esnâf, kendi aralarında para toplayub, çıraklarına mahsûs mekteb açar. Bu mekteblerde okuyub yazma öğretildikten sonra, hesab gibi çizgi çizmek, resim yapmak gibi san'atlarına yarayacak ilimler de kısaca sadece gösterebilir. Çıraklar, sabahleyin iki üç saat mekteb-

de bulunduktan sonra dükkaanlarına gelerek çalışırlar; mekteb de okudukları işlerini kolaylaşdırır, içlerinden istîdâdlileri, mektebde okuduklarından faydalanarak san'atlerini ileri götürmeye, terki etdirmeğede muvaffak olabilirler.

Birkaç haftadan beri "halka" diye yazageldiklerimiz şeyler yapılamayacak hayaller değildir. Bunların çoğu, evvelce de dediğimiz gibi şimal Türkleri arasında yapılmışdır.

Öksüz çocuk kendi göbeğini kendi keser, derler Şimal Türkleri, dörd, beş yüz yıl evvel kendi hükûmetlerini gâib edüb öksüz kaldılar. Öğey ana ne kadar şefkatli olsa, yine öğeydir. Şimal Türkleri, kendi göbeklerini kendileri kesiyorlar, hükûmetden pek çok şey beklemiyorlar. Ama Osmanlı Türkleri aksine olarak hep hükûmete dayanmışlar, her şeyi hükûmetden beklemişler, âdeta nazlı çocuk kesilmişler. Bunun içün kendiliklerinden hiçbir şey yapmıyorlar; elma piş ağzıma düş diyorlar, bekliyorlar. Artık bu fena tabi'atı terk edecek zamandayız. Görüyoruz ki ana hükûmet her derdimize çare ve deva olamıyor. İş başımıza düşdü. Hamd olsun, bir müddetdir, az çok kımıldanma eserleri var. İstanbul'da bir çırak mektebi açılalı üç dörd yıl oldu. Şam'da esnâf cem'iyyetleri tarafından açılmış birkaç ibtida'îye ve rüşdiye mektebi kendi gözümle gördüm.

Halk, yani köylü ve esnâf bunları yapabilmek içün önüne düşüb yol gösterecek adamlara muhtacdır. Zaten başka memleketlerde de halkın mürşidi, okumuş adamlar, hocalar, muallimler, Darü'l-fünûn talebesi falan olmuşdur. Osmanlı memleketinin İslâm olmayan halkı arasına o halkın büyük mekteblerde tahsil görmüş şahadetname almış gençleri girerek halka mahsûs cem'iyyetler, mekteb-ler açdıklarını hergün görüyoruz. Halk öğrendikden sonra artık kendisi de yapabiliyor: Açılmışlar devam ettiriliyor, yeniden yeniye de açıyor; fakat başda iş başlayub yola koyan dâima okumuş adamlardır. Eskiden İslâm ilminde bugün başka memleketlerde okumuşların halk arasına nasıl girdiklerine ve şimdi

(Sayfa 211)

bizim o komşuların nasıl girmesi icab ettiğine dâir, inşallah, gelecek sayıda konuşuruz.

Akçuraoğlu

-------**-------

Şiir

İSTIKLAL MARŞI

"Gümülcinelilere"

Rum iliyi kurtarmağa giderken söyle ki:
Biz zilletin pençesine girmeyiz;
Fazilettir sermayemiz, şanımız;
Yurdumuzu kahbe gibi vermeyiz,

Halis Türkdür her bir damla kanımız:
Dağ dime! Taş dime çık korkma kardaş;
At korkma, yak korkma! Yık korkma kardaş!

Top patlarken, ateş yağar, yakarken,
Dişimize takılıdır istiklal;
Her şehidin gözü bize bakarken,
Elbet esir olur bize istikbâl:
Dağ dime! Taş dime! Çık korkma kardaş!
At korkma! Yak korkma! Yık korkma kardaş!

Zehir boğar, kurşun yanmaz, yakarken,
Süngümüze takılıdır tatlı can;
Nice mazlum kadın bize bakarken,
Biz dönmeyiz yolumuzdan, ey cihan!
Dağ dime! Taş dime! Çık korkma kardaş!
At korkma! Yak korkma! Yık korkma kardaş!

Her bir yalçın kayabaşı tahtımız,
Gökde duran ay- yıldızdır tacımız,
Namlumuzun ucundadır tahtımız,
Düşmanlardan "istiklal"dır bacımız,
Dağ dime! Taş dime! Çık korkma kardaş!
At korkma! Yak korkma! Yık korkma kardaş!

Aka Gündüz

-------**-------

BİZ TÜRK MÜYÜZ?

Biz Türk müyüz? Hayır hayır, Türk değiliz! Hangimiz
Bu suale "evet!" diye cevap verir? Düşünün!
Biz Türk müyüz? Hani bizim lisanımız? Ötemiz
Ahlakımız nerde? Şimdi çürümüşüz biz bütün.

"Türk" sözünü küfür gibi kullananlar var bugün
Anadolu, Türk vatanı viran olmuş, gözünüz:
Orda kıtlık, orda açlık, orda yastır her düğün,
Orda Turân yollarından kalmamışdır hiçbir iz…

Bu gidişle yurdumuzu düşman gelüb alacak;
Ah, alacak uyanmazsak, ey Türkoğlu! Bu alçak
Duygusuzluk sana mezar olacak pek yakında!

Yok zararı "ben Türküm!" di, korkma, yahud etme nazar.
Türklüğünü öğrenerek, namusunu takında
Lisanını, tarihini, ahlakını sev biraz!...

Tomrisoğlu

-------**-------

Gerçek Hikâye

KÖYLÜNÜN İNTİKAMI

Genç zabit, Balkan'ın dolambaçlı patikalarından uzun bir yol keserek varacağı köye geldi. Askerini köyün

(Sayfa 212)

mektebine yerleştirdi. Kısa kısa bazı emirler verdikten sonra kendisine gösterilen ufak bir odacığa çekildi. Artık o günün, bar hayatını oracıkda bırakacak ve yorgunlukdan gerilen sinirlerini bir sükûn ve rahat verecekdi. Diyojen'in evinden pek de rahat olmayan seyyar karyolasına uzandı. Gece yarısı bir def'a daha kalkub dolaşmakdan başka bir şey düşünmeksizin uykuya daldı. Sabahleyin gözlerini açdığı zaman; üç senelik seyyar, sefil hayatının kabusları altından kıvranarak kalkuyordu.. Odasının bir tek küçük pencereciğinden dışarı bakdı. Kar yağmış..

Evlerin, ne eğrilmiş ve yosunlaşmış tahtalarla çırpınan siyah çatıları ve ne de taşla çamurdan örülmüş çarpık ve çökük duvarları seçilmiyordu..

Her taraf, çılgın bir hüzün içinde… Köyün etrafı kuşanan dağlar, azarlayıcı tavırlarıyla bulutlara batmış.. Uzaklara kaçmak isteyen en niyaz mendane nazarları durduruyor, beneksiz, beyaz örtileriyle gözleri kamaşdırıyor… Sert, dondurucu bir rüzgâr, viran bir kulübenin yıkık duvarları üstünde - bilmem nasıl bir hisle- ötmek isteyen bir horozu savuruyor… Genç zabit nisan ayında tabi'atın buradaki şu huşunetinden mütevellit bir can sıkıntısı ile yüzünü ekşiterek "bir yere çıkmış kabil olamayacak" dedi. Burada ne kadar kalınacak? O da bilinmiyordu…

Odanın içinde birkaç def'a dolaşdıkdan sonra eline bir kitab aldı. Okudu, okudu… Gözleri yorulunca ondaki ümid teselliyat da kaçdı.. Saate bakdı. Daha beş… Şimdi oyalanmak hevesiyle odasını ısıtmağa yeltendi. Köylünün, misafirine getirmiş olduğu odunları fevkala'de bir ihtimamla ocağa dizdi, çıraları bunların üzerine çatdı. Artık sönmüş emellere tatmin olunmamış hırslara - muvakkat olsun- bir heykel vücuda getirecek gözlerine yükselen alevlere dikerek

donuk kalbinin çarpıntısını dinleyecekdir.. Biraz sonra keşif bir duman odayı kapladı. Bacadan giren rüzgâr, kığılcımları etrafa saçıyordu.

Hayatın boğucu ıstırablarına karşı mukavemetsiz kalan zavallı, acı bir teslimiyetle seyyar karyolasına uzandı. Gözlerini kendinin de ta'yin idemediği bir noktaya dikerek kararmış, basık tavana bakıyordu.

O, şimdi bütün geçmiş hayatını yaşıyor… Üç sene evvel gençliğinin bitmek tükenmek bilmeyen hevesleri peşinden nasıl koşduğunu, geçirdiği heyecanlı saatleri, mes'ud günleri düşünüyor ve böylece mahrumiyetlerinin acı emellerini uyuşdurmağa, öksüz ruhunun gizli iniltilerini boğmağa savaşıyordu…

On beş gün olmuşdu ki on beş sene kadar uzayan bugünler zarfında, ihtiyaçlar içinde yatan ruhunu teskin edecek hiçbir çare bulamamışdı. Ne öyle gençliğinin bütün ateşlerini ta'dîl edecek süslü bir gece ve ne de benliğine şiirler ilham eyleyecek güneşli bir gün…

O, artık sıvaları dökülmüş esmer duvarları, siyah tavanlı kerpiç odasının içinde geçen ömrüne mersiyeler okuyor… Ölüm içün gönlünde büyük bir arzu duyuyordu.

Üç senelik hayatını şöyle bir göz önüne getirdi. Ve sonra kim bilir bunun daha ne kadar temadi ideceğini düşünerek titredi.

Bu aralık kapı açılmış, içeriye otuz otuz beş yaşında bir köylü girmişdi. Köylü, diz çökerek kapının önüne uzanmış hasırın üstüne oturdu. Biraz hoşbeşden sonra Bulgarca'ya benzeyen yarım Türkçesiyle sordu:

- Efendi! Garbdaki muharebe nasıl oldu, asıl garb kal'asını alabildik mi, Arablara imdâd yollayabiliyor muyuz?

(Sayfa 213)

Konuşabilmek saadetine nâil olan zabit, artık uzun, uzun anlatıyor ve birbirine dikilmiş olan gözlerden şimşekler saçılıyordu.

Zavallı köylü, dinledi, dinledi ve göğsünü kabartan bir Türk hissiyle derin bir nefes aldıkdan sonra "Ah din u devlete zeval vermesin. Düşmanlar, birkaç sene evvel bizim de bu köyü yakmışlardı" Dedi. Ve anlatdı:

- Ben, o vakit askerde idim. Köyde babamla anam ve kız kardaşımla halam ve bir de küçük çocuğum vardı. Babam nasılsa kasabaya pazara inmiş, çocuklar yalnız kalmış.

Komitalar, köyü sarmışlar. Köyün delikanlıları hep aşağıda bağlarda bulunuyormuş. Zaten köyde olsalar ne hayır var? Ellerinde silah yok, bir şey yok. Fakat evvelalah yine saldırırlardı. Köydeki ihtiyarlar, kadınlar, çocuklar hep bu aşağı ki dereden kaçmışlar. Bizim çocuklar ne yapacaklarını şaşırmışlar. Şaşkınlıkdan köyün üst yanındaki samanlıklara koşub oradaki bir samanlığa gizlenmişler. Komiteler, köyü ateşe verirler. Bizim ev de yanar.

Zavallı köylü, fütursuz ve dik bir sesle bu sözleri söyledikden sonra yanan kalbine sızmış olan millî gururunun buharı yavaş yavaş gözlerine toplanmağa başladı. Tekâsüf içün onun, afîf ve bakir duygusuna Türk ruhuna dokunacak daha acı bir hatıranın söylenmesini bekliyordu. Devam etti:

- Sonra samanlıklara gitmişler. Samanlıkları da yakmağa başladıkları zaman artık bizim çocuklar da ümidi kesmiş. Salâvat getirmeğe başlamışlar…

Canavar düşmanlardan birkaçı, bizim çocukların bulunduğu samanlığa gelmişler. İçeride kimse yok sanmışlar. İçlerinden biri bunu da yakalım demiş. Bu söz üzerine helalim, çocuğuma sarılmış, kapıdan fırlayub çıkınca biçareyi tutmuşlar, çocuğuyla kesmişler….

Yıllanmış olan bu felâket, - kim bilir kaçıncı def'a olarak- artık onun gözlerini yakan mahsarı döndürmüşdü.

Ooh!... Genç zabit, şimdi bütün ızdırablarını unutmuş, artık yaşamak istiyordu. Yaşayacak, hem de köylünün intikâmını almak içün yaşayacakdı. ..

O gece uykuya daldığı zaman "hayır" sizin dediğiniz olmayacak. Burada ma'sum köylünün evi barkı yakılırken ötede binlerce Türkle Arab boğazlanırken Türk odu sönmeyecekdir." Diye bağırıyordu…

Mehmed Rıf'at

-------**-------

TÜRK

Yazan: A. Kadir

Başı geçen sayıda

Adım sonra başa baş geçmiş en sona bir al kalmışdı.

Aksakallı silahlığına dokunan seksenlik bir ihtiyar her geçeni yüksek sesle haber veriyordu:

- Uçarsa da Al uçar, ... da al. Pango düzün Al'ı birinci. Tırnağı dibinde Karabeğin Doru'su. Sekiz kulan ardında Turna Mehmed'in Bakla Kırı bir kulan sonra Kara Ali'nin Kula'sı. On beş ulan geride başa baş davarcı Musa ile Tığ Mustafa'nın Doruları. Genç oğullarının Al en geride. Dedim ya! Allardan korkmalı.

Yanında duran bir başka ihtiyar:

- Hacı Dede! Binilen değil, binen geri.

(Sayfa 214)

- Doğrusun Ali Ağa oğlanlar nerede?... Hem kayrı niye koyu vermedin sanki…

- Kayır küçüğün!...

- Ne sırrı var?

- Haftaya!

- Eh Ali Ağa şimdiden söz vireyim. Haftaya en peşin "genç oğullarının Kır" diye bağıracağım.

- İnşallah.

**

Koşucular ancak bir Türk binicisine yaraşan çeviklikle samanı atlar atlamaz kısa bir tekerlek çevirerek tırısa iniver ve hemen yere atlayub hayvanını yanı sıra gelmek üzere bırakıyor ve küçük küçük tekerlekler çizerek koşuyor ve ara sıra ters dönerek kâh sağ kâh sol yanını halkanın içüne getiriyordu.

Şimdi otuz kadar gençin sıralanmasından peyda olan bir çizgi ovanın gün doğuşundan kaldırdığı tozun altında belirmeğe başladığı anda havada uçusan değneklerin karşısından bir o kadar atlının ilerilediği görülüyor, atanların koşusu, tutanların fırlatışı o kadar ustalıkla oluyordu ki bu kadar intizam ancak Osmanlı ordusu silahdarlarında görülebilir. Hâlbuki bunlar silahdar değil, sipahi değil,

"bölükat-ı erba'a"dan bile değildirler. Bunlar Burusa'nın gençleridir ve en büyüğü on beşi aşmamış çocuklardır.

Cirid yarım saat kadar sordu. İhtiyar Demirtaş Paşa Hisarlıların yenildiğini şu sözlerle söyledi:

- Biniciler mahir, başları acemi! Hem de toplu gidiyorlar. Bir kere sıra dağıldıkdan sonra atlılar çil yavrusu gibi yayılmalı, ikisi yan yana gelmemeli. Bak oğlum! Sesin kuvvetini vaktinden evvel elinden çıkardık, daha menzile girmeden yürüyüş açdık. Hâlbuki eski yürüyüşle ve toplu sıra ile daha iki yüz adım yürüyebilirdik.

Dönerek:

- Siz de gök dereliler! Kısa dönüşler keskin olmuyor. Hayvanlar oturuşdan ziyâde baldır ve dizginle kullanılıyor. Bak Sarım'a! sene beş, hayvanın ağzını ne hale getirmiş. Her vakit söyleniyor, işte yine tekrar ediyordum. Evvela oturuş vebaldir en son dizgin.

Derin bir sükût içinde söylenen bu sözler ağızdan ağza yayıldı, her tarafda ufak halkalarda takrarlanarak duyamayanlara da işitdirildi.

Dere boyunda taşlar üstüne gelişi güzel oturan on beş yirmi kişilik halkada da takrarlanıyordu. Sözler bitince içlerinde en yaşlıcası da şu sözleri söyledi:

- Şimdiki gençler söz dinlemiyorlar. Geçen hafta bu sözler Pınarbaşılılar içün söylenmedi mi idi? Canım, herkes bir yanlışı mutlaka kendisi de yapdıkdan sonra mı düzeltmeli? Dedim ya! Söze aldırış eden yok. Bunlara ceza urmalı ceza!... Bizim çocukluğumuzda hayvanın ağzını kanadan gençe üç gün ata binmek yasak edilirdi. Nerede o günler?... Şimdi belinden silahlığını alıveriyorlar, işte bu

kadar. Ama neymiş? Silahlıksız bir genç sokakda utanırmış!... Bu da ceza mı?... Çıkmayıveriyor sokağa vesselam!...

Gençler başlarını önlerine eğerek sessizce dinliyorlardı.

Çadırlar öninde, davulların tir tir gümbürtüsü yeni bir kargaşalığa yol açdı. Ufak halkalarda bir kaynaşma, bir telaşdır başladı. İki dakika geçmeden belden yukarısı çıplak kırk elli delikanlının meydana doğru seyirtdikleri göründü.

(Sayfa 215)

İki kuvvetli gençin getirdiği kazan içindeki yağla vücudlarını yağlayan bu gençler çadırlara doğru ilerilediler ve orada baş pehlivanın:

Allah Allah illallah koç yiğidler çıkmış meydana, biri birinden merdane! …

Diye başlayan duası biter bitmez kısa ve çevik peşrevlerle el ense etmeğe başladılar.

Çadırlar o gündeki seccadelerde oturan ulucanlar arasında da şu sözler oluyordu:

Demirtaş Paşa - Gençler az çalışmağa, daha çok eğlenmeğe başladılar. Ağalar! Gücenmeyin, sözleriniz dinlenmemeğe başlanmış olduğunu görüyorum. Bunun zararını çekeceğiz.

Adına Hacı Dede dinildiğini az önce at yarışları yapılırken öğrendiğimiz aksakallı ihtiyar cevab verdi:

- Doğrusun paşa! Gençler aykırı yolları da yokluyorlar ama ta'limlerden geri kalan yokdur.

- Hacı benim gözlerim görüyor!… Genç oğullarının ata niçün uşak binmiş?… Sarıca lobudu ne vakit bitirdi de ciride çıkardınız?…

Genç oğullarının Ali Ağa - Paşa, büyük oğlan hasta.

Demirtaş Paşa - Küçüği bindirmeliydik.

- Bitmedi-

-------**-------

Haftalık Havadis

Büyük Enver'in Sıhhati - Vatanın sevgili ve büyük evlâdı Enver Beğ on dört günden beri hastadır. Körbarsağın iltihablanmasından hâsıl olan bu hastalık bir müddet eyice bakılmamış. Çünkü inkılab ve cenk meydanlarında canını kaç def'a vatan içün feda etmeği gözüne alan cesur Enver ehemmiyet vermemiş. Nihayet daha ziyâde artınca İstanbul'a gelmiş. Şimdi en mahir hekimler tarafından bakılmakda ve hastalık hamd olsun eyiliğe yüz tutmakdadır. İlk zamanla-

ra sevgili hastayı pek ziyâde rahatsız eden sızıların, acıların sükûn bulduğunu memnuniyetle işitdik. Hemen Cenab-ı Hakk bir an evvel Enver'e şifa virsin. Onu millete bağışlasın ve büyük hidmetlerinde devama muvaffak etsin.

Düşmanlarımızda Vatanperverlik - Yunanlıların vatan sevgisini ne kadar ileri götürdüklerini her gün işitüb duruyoruz. Hatta bu ırka mensub olanların bu muhabbetlerinin bazı meselelerini aramızda gözlerimizle de görüb yaralanıyoruz. Bugün yazacağımız havadisde bu muhabbetin ne derecelerde vardığını gösterir. Yunan Müdafa'i Milliye Cem'iyyeti namına toplanılan iâne hesabına Hindistan'da, Kalkuta'da, Afrika'da, Madagaskar'da, Sibirya'da, İrkutski'de, Avusturalya'da, Kars'da, Amerika'da, Sanfransisko'da bulunan Yunanlılardan Başvekil Venizelosa iki milyon frankı [dokuz milyon beş yüz bin guruş] mütecaviz para gelmişdir. Kraliçe Olga'nın idare ettiği hastaneler içinde başka başka yerlerdeki Yunanlılarda yine aynı mikdarda iâne gelmişdir. Bunlardan ayrı Kızıl Hac [Salib Ahmer] Cem'iyyeti içün yüz binlerce frank, muharebeden zarar gören âilelerin ihtiyaclarına bakmak üzere teşkil olunan Ak Hac Cem'iyyeti içinde bir milyon franga yakın iâne toplanmışdır. Yalnız Yunan şâ'irlerinden Matsukas'ın Rusya'nın muhtelif şehirlerinde dolaşarak söylediği şiirler sayesinde birkaç yüz bin frank iâne toplanmışdır. Bunlar bizim gözümüzü açmak lazım gelen şeylerdir. Yunan zenginleri memleketlerine koca koca zırhlılar hediye ederlerken bizim zenginlerimiz bugünkü halimizde donanma iânesine beş on guruş vermekden çekiniyorlar. Milletlerin yaşamak hakkını isbât eden böyle cem'iyyetlerde hissis ve tenbel davranırsak istikbâlden korkmalıyız. Ba husus karşımızda böyle vatanını seven düşmanlarımız varken!...

Kırım Türkleri - Bize uzak kardaşların yaşayışlarına, ilerilemelerine âid havadise kayıtsız kalamayız. Onlara dair iyi haberler duydukca tâbi seviniyoruz. İşde yazacağmız havadis de bunlardandır:

Kırım'ın eski payitahtı olan Bağçesaray şehrinde eylülün on ikisinde bir sergi açılmış, bu sergide Kırım'ın yerli Türk malları, kadınların el işlemeleri, kilimler, bakır, deri, ağaç, yapağı işleri, bağçecilik mahsulleri yapılmış. Ve pek çok yerli Türkler mükâfatlar kazanmışlar. Mahalli san'atları, çalışmaları teşvik içün pek faydalı olan bu serginin teşkilinde oranın sancak meclisinin ve bazı yerli büyüklerin çok himmetleri olmuş.

(Sayfa 216)

Diğer bir sancakda da at sergisi yapılmış ve pek çok Türklerin yetişdirdiği atlar mükâfat kazanmışdır. Bu sergilerin ahaliye büyük faydası vardır. Çalışması-

nın böyle herkes tarafından görülüb beğenilmesi bir iş adamına ne kadar şevk ve heves verir. Memleketimizde de ba husus şimdi büyük bir kuvvet ve hatta mâlik olan vilayet meclislerinin bu gibi işlerle uğraşmalarını ve ara sıra bazı vilayetlerde yapılan emsalinin çoğaltılmasını arzu ederiz.

Kazan'da Kadın Gazetesi - Kazan'da "Yol" Kütübhanesi mü'esseselerinden Ya'kub Halil Efendi "Süyümbike" adlı kadınlar içün bir mecmua çıkarmak üzeredir. Süyümbike Şimal Türkleri içün tarihî bir addır, çünkü dokuzuncu hicret asrının ortalarında kazanda hükûmet eden son hanın kadını bu adı taşıyordu. On beş günde bir çıkacak ve bu güzel ismi taşıyacak olan mecmuanın kadınlara pek faydalı olacağını gazetelerde 'ilan olunan programından anlıyoruz. Gerek şeri'at, gerek medeniyet bakımından kadınların hukukunu müdafa' edecek, onlara iktisada hukuka, ahlaka, âileye, ısınmak, aydınlanmak, temizlemek, yemek pişirmek, pazara gitmek, hizmetcilere nezaret etmek gibi ev idaresi işlerine, giyinmek, kuşanmak, bezenmek gibi şeylere "bağçeciliğe, çocuk terbiyesine, hıfz sıhhate dair ma'lûmât verecek, kadınlar havadisini, kadın mes'elesinin tarihini, filosofların, âlimlerin kadınlar hakkındaki düşüncelerini, Rusya'da, başka yerlerde, medeni ve medeniyetsiz muhitlerde yaşayan kadınların hallerini bildirecek, anlatacak, edebiyatında bahsedecekmiş. Ne güzel ve faydalı bir program. Hemen yeni çıkacak arkadaşımıza uzun bir ömür diler ve onu tebrik ederiz. Bu münasebetle bir de kendi âilemize bakmakdan kendimizi alamadık. Beş senedir ne kadar kadın gazetelere çıkdı. Bunların hepsi çok edebiyatcı idi. Hiç biri yaşamadı. Son zamanlarda çıkmağa başlayan "kadınlar dünyası" tek başına kaldı. Onda da bir programsızlık kusuru var. O da edebiyatcılık uçurumuna düşmek üzeredir. Böyle büyük maksadlar içün çıkan gazeteleri yaşatacak bir çare varsa o da maksadı iyi anlamak ve onun yolundan ayrılmamakdır.

Yeni Posta Pulları - Dünkü gazeteler sevgili Edirnemiz'in geri alınması hatırası olarak yapılan ve Londra'da basdırılan pulların hepsi bir arada örneklerinin Padişahımız Efendimiz Hazretlerine ve Veliahd Hazretlerine takdim edildiğini yazıyordu. Bu pulların örneklerini biz de gördük: büyük ve güzel Sultan Selim Câmii'nin resimiyle süslenen bu pullar gerçekten pek güzel yapılmış ve basılmışdır. Yalnız bir mühim kusuru var! Türkiye pulu olduğu güç anlaşılıyor. İki tarafda büyük yazılarla yazılı Fransızca "Osmanlı Postası" 'ibaresi ve yine Fransızca "Edirne" ve "para" yazıları pek çabuk göze çarpdığı halde Türkçe yazılarını görmek içün biraz uğraşmak lazım geliyor. Posta ve telgraf nazırı efendinin bu noktaya dikkat edüb etmediğini bilmiyoruz; yalnız bildiğimiz bir şey varsa- isteyenler bunu da milliyetçiliğin ifratı addetsin- Türkiye pullarında yabancı bir lisan yazısının Türkçe'den daha îtibârlı ve gösterişli bir yer almaması lüzûmudur.

Lisanımıza, tarihimize, âdetlerimize, hâsılı kendimize hürmet etmeği artık öğrenmeliyiz. Ve bunun kör bir enaniyet, başkalarının iyi şeylerine düşmanlık şeklini almadıkca hiçbir zaman terakkiye ma'ni olmayacağını da bilmeliyiz.

H. D

-------**-------

İhtarlar:

Esnâf, recber ve amele tarafından idarehanemize yazılacak sualli mektublara "Halka Doğru" vasıtasıyla lazım gelen cevapları vermekde kusur etmeyeceğiz.

Bu hususda aldığımız bir iki mektub hakkında gelecek sayıda yazacağız.

"Halka Doğru"da yazılan yazıların anlaşılmayan yerleri olursa okuyanların bize mektub yazarak haber vermelerini rica ederiz. Biz o anlaşılmayan sözleri anlatmaya çalışırız; hem de bir daha öyle kusurlardan sâkinırız; biz, yazılarımızı anlatmak içün yazıyoruz; kendimiz yazub kendimiz okumak içün değil…

Recber, amele esnâfın ahvâlini bildirüb, dertlerini anlatub ve bunlara çareler gösterüb yazılmış iyi mektubların sahiblerine mikdar-ı münasib yazı icrâatı da verilicekdir.

"Halka Doğru"

-------**-------

[Matbaa-i Hayriye ve şürekâsı] Celâl Sâhir

-------**-------

(Sayfa 217)

HALKA DOĞRU

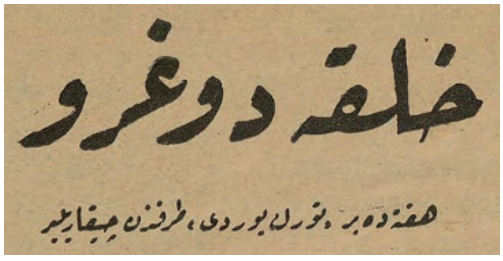

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 28	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 17 Teşrin-i Evvel Eylül 1329**

Bu sayıdaki yazılar

Baba Öğüdü -14- Mahcubiyet, Abdülfeyyaz Tevfik * Şiir: Anaları Görmeliydi, Ispartalı Hakkı * İntikam, İzzet Ulvi* Küçük Hikâye: Ulu Su, Tal'at Orhan * Millî hikâye: Türk, A. Kadir * Haftalık Havadis: Osmanlı Maârif Cemiyeti - Ermeni Hurufat Şenliği- Sıvacılar Cem'iyyeti

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ

14

Mahcubiyet

Geçen öğüdümde milletimizi en ziyâde za'yıf düşüren, hakkımızı bile aramakdan âciz bırakan mahcubiyetin miskin nicesinin yakamızı nasıl kurtaracağımızı, evlâdlarımızı ondan nasıl koruyacağımızı anlatacağımı vaad etmişdim. Birkaç öğüdümde hep bu hayırlı konuşmağa devam edeceğim.

Bir aletden korunmak içün her şeyden evvel o aletin nasıl başladığını, hangi kusurlarımızın yüzünden meydana çıkdığını araşdırmak lazımdır. Kötü, sebebi ölçülmeyen belaların def'a çareleri bulunmaz. Büyük hekimlerde bu yolda çalışmağa başladıkdan sonra, en korkunc vücud aletlerine galib gelmeğe başlamışlardır. Bizde bu doğru izden yürür isen, ahlakımıza, ruhumuza musallat olan derdlerin davalarını daha kolay buluruz.

Sonra miskinliğe, kansızlığa, varan beceriksizliğin muzaffer tohumları kanımıza ne zaman aşılandığını bulmak içün çocuklarımızın hallerine dikkat edelim.

Yavrular bir iki yaşlarına gelinceye kadar - sıhhatleri yerinde oldukca- dâima şen ve serbest dürlüdirler, yüzlerine gülenlerle gülerler, kendilerine muhabbet gösterenlerden kaçmazlar. Bu haller gösteriyor ki beceriksizlik anadan doğma bir şey değildir. Bizim ters, yolsuz terbiyelerimizin mahsulüdür.

Sözlerime kana'at getirmek içün, birkaç sene ziyâret idemediğiniz âilelerin hanelerine ilk gittiğiniz zaman dikkat ediniz: Vaktiyle şen, zeki, laubali, bırakdığınız yavruları artık bulamazsınız. Onların birkaç senenin fena terbiyesi tamamen değiştirmişdir. Sizi ilk gördükleri zaman o maziden kaçar gibi firar ederler. Neden sonra babalarının zoru ile yanınıza soluk dudaklı uçuk benizli çocuklardan kuş neşeli, bülbül cıvıltılı fıkırdak simaların verdiği zevki mümkün değil bulamazsınız süngüler düşen, kanlar ağırlaşmış, merakla her tarafa dönen parlak gözler artık sönmüşdür. Eğer hissi, dikkatli bir zat iseniz fena terbiyenin bu küçük kafalar üzerinde bırakdığı miskin izleri derhal görür, te'essüfler edersiniz.

Zavallı yavrular nasıl şaşırub alıklaşmasınlar? Analar, babalar, dedeler, nineler.. Heb bu candan mürebbiler kafi değilmiş gibi komşu teyzeler hatta, hatta bekci babalarıyla gülüşmeleri, koşuşmaları çok görmekde,

(Sayfa 218)

yumrukları, iğneleri, hacamatlanları, gulyabanileri, sopalarıyla tehdid etmekdedir. Böyle büyük anadan mahalle bekcisine kadar herkesten tekdir, dayak, sopa yiyerek susmağa, oturmağa, uyumağa mahkûm idilen küçüklerden nasıl büyük bir millet meydana çıkar? Bu hiç mümkün mü?

Daha pek yakın zamanlara kadar her mahallenin ağaları, beğleri, bütün çocukları, bakınız bunun gibi uslu olmağa çalışınız- diye nerede kansızlıkdan söz söylemeğe, kımıldamağa mecali kalmamış hastalar varsa onları örnek gösterirlerdi. Bu derece izansızlığa, gaflete karşı mini mini yavrular nasıl mukavemet etsinler? Onlar da çaresiz susarlar, sönerler, etraflarını görüb öğrenmeksizin ağaç gibi büyürlerdi.

Hep bu ters terbiye yüzünden, etrafımızı saran genç, dinc, çalışkan milletlere karşı bugün Türklüğü yılgın, tenbel, zavallı boyun eğmiş bir güruh halinde temsil ediyoruz.

İçtimaiyatın kanunları bî amandır. Yarın bu kadarına da tahammül etmez.

İntibah nurlarına karşı göz yuman eski milletler gibi bizi de siler, süpürür.

Yaşamağa niyetimiz varsa iki gözümüzü fal taşı gibi açmalı, bütün emellerimizi, ümidlerimizi, evlâdlarımıza bu istikbâl sermayelerine çevirmeliyiz. Onları halâ koca neneleri tandır başı mekteblerinde bırakır, körpe dimağlarını cinli, perili, şeytanlı masallarla zehirletir isek vay bizim halimize!...

Ana, baba olmak kolay değildir. Vazife onları vücuda getirmekle bitmez; asıl o zaman başlar, gün gecdikce ehemmiyeti arddırır. Çocuklar büyüdükce onları

adam yerine koyub konuşmalı, sevk-i tabiîyle sordukları şeylerden sıkılmayub bil'akis memnun olarak gayet doğru cevablar vermeli, memnun oldukca beraber gezdirüb her şeyini görmeğe, düşünmeğe alışdırmalı, akran ve emsaliyle gülüb oynamalarına, koşub sıçramalarına hiç karışmamalı…

Bu hayırlı yolları ta'kib edecek olur isek beş, on sene gibi az bir zaman içinde serbestce konuşub adam içüne çıkmağı bilir, hayatı, nefsinin izzetini tanır, her şeyi hakkında doğru ma'lûmât almış, sıhhati yerinde, çalışkan, kanlı, canlı, görgülü yavrular yetişmeğe başlar.

Aman analar, babalar, kardaşlar, iki yüz seneden beri Osmanlı boğazına sarulub getirdikce sıkan bu korkunc pençe sizin uyanıklığınızı, sizin himmetinizle kopacak, evlâdlarınızı, miskinliğe, mahcubiyete sürükleyen iğrenc terbiyeyi artık eziniz, çiğneyiniz… Siz bunu idrak eder, yeni, serbest terbiye ile kanlı, canlı evlâd yetişdirmeğe başlarsanız asıl o zaman vatanı kurtarmış olacaksınız… Bu ümid ettiğimiz çalışmakdan yılmaz, dinc nesli yitişmiş görenler ne bahtiyar olacaklar, zira Osmanlı mülkini, Osmanlı sancağını böyle metin ellere emanet ederek gözlerini kapayabileceklerdir.

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

Şiir

ANALARI GÖRMELİYDİ!

Oğulcuğum çavuş olmuş, yeni geldi askerden:
Veli Çavuş, Veli Çavuş, çağırırlar her yerden..
Evin içi, köyün içi düğün bayram bu hafta.
Yavuklusu Ümmühan kız köy içinde öğünsün,
İstemeyin yere bakın, taşlar ile döğünsün..
Kaç zamandır kızcağızın yol gözledi gözleri,

(Sayfa 219)

Kara kara düğüm oldu yüreğimde sözleri
Şimdi şükür.. Bütün düğün bütün bayram bu hafta.

Veli gitdi.. Ali çocuk.. Yardımcımız yok idi,
Tan yerleri ağarmadan kaldığımız çok idi..
Ali kalır evde yarı güle, yarı ağlaya,
Geceleri erken gider idik tarlaya..
Kadıncığın dikenlerden parça parça tabanı.

Veli asker, ben yalnız.. Hicrânlara alıştım..
Çift önümde.. Biri eşek, biri inek çalışdım..
Kıraçlarda topal sakat sürükledim sabanı.

Elle yapan.. Ne kadar yıl harab olduk, yıkıldık..
Yalnızdık, ne yapalım, borça girdik, sıkıldık..
Bugün şükür.. Saray gibi top doludur çardağım.

Adımızın, sanımızın namusunu güderiz..
El bir eder, çalışırız, borcumuzu öderiz..
Çok şükürler.. Oğullarım bucağımda yardağım.

Ali oğlanda, işte bir yiğit oldu büyüdü..
Sağ olursa, üç yıl sonra, asker olub gidecek.
Vatanına Veli gibi, o da hidmet edecek.

Eyi tosun öğüründen[136[1]] alır elbet öğüdü..
Bunun içün ağacığı sabah akşam yürüyor;
askerliği, onbaşıyı, çavuşluğu soruyor.

Çavuşumun bıyıkları sırma sırma burulmuş,
Aliceğiz ağacığın yan başına kurulmuş..

Konuşurlar tatlı tatlı askerliği, bayramı..
Soruşurlar önde gelen ili yeni bayramı:
Birisinin karavana tarhanası, öğünü..
Öbürünün bayram sonu yapılacak düğünü…

Anaları sağ olmalı, görmeliydi bu günü!

Ispartalı Hakkı

-------**-------

İNTIKAM

Sırtlanlar yurdumu bastılar!
Yakdılar, yıkdılar, kasdılar;
Kocayı, yiğiti asdılar..
And olsun bozgunu unutmam!

136[1] öğür= öğrenmiş, alışık.. Terbiye olmuş koşum hayvanı. Çocuğun beraber oynadığı ve kendisinden oyun öğrendiği çocuk.

Al Türk'ün suladı al kanı
Ve Volga'yı, Tuna'yı, Balkan'ı,
Şimdi de.. Meric'i artanı..
Bu hale utandık, bil atam!

Yurdumun burcları söküldü,
Yüzsuyum toprağa döküldü,
Pak alnım yerlere büküldü;
Öcümü bir zaman hor tutmam!

İçimde ağlıyor bir sızı;
Ak Türk'ün, doğ, sabahyıldızı;
Nurlandır oğlanı ve kızı;
Bilgimle düşmanı uyutmam!
Vazifem fen bilmek, savaşmak,
Çalışmak, çalışmak, çalışmak,

(Sayfa 220)

Sonrada Sınırı ah! Aşmak..
Barışıklık dıştandır, yok şakam!

Gök Türk'ün öç çarpar yüreği,
En ölmez, en yüce dileği
Turân'ın sevgili meleği:
Ah, bugün yalnızca intikâm!

And olsun bozgunu unutmam,
Bu hale utandık, bil atam,
Öcümü bir zaman hor tutmam,
Bilgimle düşmanı uyutmam,
Barışıklık dışdandır, yok şakam,
Son sözüm yalnızca intikâm,

İntikam, intikâm, intikâm!..

Kayseri 20 Eylül 1329
İzzet Ulvi

-------**-------

Küçük Hikâye

ULUSU

Kara kış akşamlarından biriydi. Her bir, dağ, taş yağan karlarla ak pak olmuşdu. Çiniler Köyü'nün konuk odası yakılmış, ca'miden çıkan köylülerle dolmuşdu. Ocakda uzunluğuna dikilmiş baltalık çamları çatırdaya çatırdaya yanıyor, odayı ta gerilerine kadar kırmızı alularıyla aydınlatıyordu.

Söz söyleyen adam köyün eski muhtarıydı. Şehre gitdiği zaman ilk def'a gördüğü iki tekerlekli şeytanarabasını anlatıyor, yanında oturanlardan Ramazan Onbaşı da başını sallayarak onun sözünü doğruluyordu. Şeytanarabası hepsini düşündürmüşdü. Muhtar sözünü bitirdiği vakit kendisini hayretle dinleyenlerden Ali Molla "ahir zaman bakalım daha neler çıkacak" demiş ve iki dakika süren bir sükût ile hepsi bunu tasdik etmişlerdi. O sırada kapı açıldı, elindeki odunu kapı arkasındaki dolaba koydukdan sonra içeriye koca Yusuf girdi. Merhabalar yapıldı. Koca Yusuf ortaya "haberiniz var mı? Dedi. Öksüzü yavuklusu halime'nin cenazesi bulunmuş?..."

- Ya, nerede?...

Bunu birkaç kişi birden sormuşdu. Koca Yusuf cevap verdi:

"Ahmedler"de Ulusu'da.

Son söz herkesin merakını giderdi. Yalnız ocağın başında oturub karada muharebesinde atdığı fişenk kapçuklarından yapılan ağızlığı ile cigarasının dumanını savuran durmuş çavuş derin bir göğüs geçirdikden sonra koca Yusuf'a sordu:

- Ne vakit bulunmuş?

- Bu sabah. Çamaşır yıkamak içün savatlığa giden kadınlar görmüşler, oradan geçen yanık Hasan'a söylemişler ve ağanın uşakları gelüb kaldırmışlar. Yeşil Câmi' de namazını kıldıkdan sonra kimseye haber vermeden mezarlığa gömmüşler.

Bu tafsilatı odadakilerin hiç biri dinlememişlerdi. Onlar Halime'nin Ulusu'da boğulduğunu anladıkdan sonra yaylada kurd avlarken Geyik Uçurumu'ndan yuvarlanan Sarı Memiş'in Ali'yi konuşuyorlardı. Halime'yi, Ulusu'yu unutmuş, gitmişlerdi.

Ulusu, Anadolu'nun içerilerinde ilk Türk konaklarından dörd divân nahiyesi ve civarını dolaşan koca bir çayın adıdır. Köroğlu Mağarası denilen Aladağ'ın korkunç ve karanlık bir köşesinden kırklarpınarından çıkar.

(Sayfa 221)

Bu çayın oralardaki köylerin kuruluşundan daha eski bir tarihî bir sergüzeşti vardır. Her köylü yedi yaşından yetmiş yaşına kadar yılda birkaç insanın boğulması, ölmesi ile kalınlaşan bu hikâyeyi, sergüzeşti bilir ve sorarsa kız korku ve hayretle karışık bir sözle sıra size anlatılır:

- Ulusu'nun içinde kırk dane girdab vardır ki her yıl bir adam yutar. Muharremin ilk günü oldu mu bunların her birinden kıpkırmızı kan çıkar. Onun içün kimse muharremin ilk günü Ulusu'dan gügümlerini, bakırlarını doldurmaz, birgün evvel aldığı su ile işini görür. Sonra o gün gebe kadınlar da su kenarına gitmez; doğurduğu çocuk girdaba kaçmasın diye. Her sene ona düşün, onda boğulan çocuklar ya kırmızı suyundan içün yâhud ana gözüyle kırmızılığını görenlerdir.

Bu sergüzeşt köylülerin zihnine o kadar yer etmiş, onların damağında öyle koyu bir i'tikat halini almışdır ki, güz sonu olub da havalar soğumağa başladı mı herkesin zihinlerinde olmayub uyuyan bu sergüzeşt uyanır, Ulusu'yun derinlikleri kaziyârak sapsarı akan suları, görenleri titretir… Köyün kazları bile güz sonunda onun ortasında yüzmekden korkarlar.

Kışın başlangıcında yağan sürekli yağmurlar Ulusu'yu coşturur o vakit akıntısında bakanların gözlerini karartacak bir bulanıklık, bir heybet görülür. Köylüler onun taşacağını daha bir hafta evvel anlarlar, hazırlanırlar. Yaz günlerinde iniltiyi andıran ses bu sırada kabarır, bütün ovanın hâkim sırtları üzerinden boğuk bir uğultu gibi duyulur. Sonra taşan, üzerine kurulan bütün köprüleri - Pazaryerindeki Hızır köprüsünden başka- kırar, bozar, götürür. Yalnız Hızır köprüsü kalır, bunu da Hızır aleyhiselâm yapdığı, harcına tükürük karışdırdığı içün yıkamaz, bırakır.

Gözleme[137][1] dönüşünde Köse Kâhyanın önü kızı halime birdenbire ortadan gayb olmuşdu. Nereye gitdiği bilinmiyordu. Bu münasebetle köy kadınları arasında bazı sözler geçiyordu:

- Öksüz'ün yavuklusu halime kaçmış. Galiba Öksüz'ü istemiyormuş.
- Ayol kızın yerden göğe kadar hakkı var. Öksüz istenilecek şey mi?
- Öğle ama babası ısrar ediyormuş, ala varacaksın diyormuş.
- Katil herif, malı elimden kaçmasın diye yapar.

Adı dillerde gezen bu Halim'e, on beş yaşında, ceylan bakışlı, narin yapılı güzel bir kızdı. Zavallı bu güzelliği kadar bahtsız yaradılmış, üzüm gibi kara ve yakıcı gözlerinin yaşı bu yaşa gelinceye kadar bir gün bile dinmemişdi. Daha henüz yedi aylık iken pek zengin ve cesur olan babasını vaktin en ünlü şakilerinden Hüseyin Efe Köroğlu derbendinde koyun keser gibi kesmiş, şehid etmişdi. Bu suretle dul kalan anasını da malına göz dikerek köyün ileri gelenlerinden Köse Kâhya zorla nikâhı altına almış ve kadıncağız zorla yapılan bu izdivacının ikinci yılı yine ha'in kocasının bir hücumu neticesinde korku ile ölmüş, gitmiş idi.

Anasız, babasız olarak yâd ellerde geçirdiği bu günler Halime içün gayıb korkunç bir rüya gibiydi. Bunları düşünmek istemezdi. Fakat hatrına geldiği vakit içün, içün ağlamakdan da kurtulamazdı.

137[1] Harman bitdikden sonra ki yayla zamanı

Onu babası, Halime'nin gün günden büyüdüğünü ve bir gün kocaya gideceğini hatırladıkca hiddetinden köpürüyordu. Bu hınzır kız da diyordu, ne çabuk büyüdü.

Bunun sebebi vardı. Çünkü Köse Kâhya'nın iki

(Sayfa 222)

seneden beri bin dürlü desiselerle eline geçmiş olduğu malı, rahatı Halime ile birlikte gidecek, yine bir sefalet, sıkıntı baş gösterecekdi. Herifin bu düşüncesini anlayan karısı bir çare bulmuşdu: "Canım ne var, Halime'yi bizim öksüze nikâhlarız, olur biter. Öksüzün canına minnet." Diyordu. Bu öksüz Köse Kâhya'nın uşağı, çobanı velhasıl her şeyiydi. Böyle bir nîmet karşısında elbet sebeb olan ağasını terk etmeyecekdi. Karısının bulduğu bu çareden dolayı kâhyanın sevincine nihayet yokdu. Bu buruşmuş çehresini bir kat daha buruşturarak:

- Sahi (sahih) be dedi ve bu günden sonra her vakit Halime'yi çağırmağa ve kendisine Öksüz'ün eyiliğinden, merdliğinden bahsetmeğe başlamış idi. Halime ilk önce bunlardan bir şey anlamuyordu. Yalnız babasının dilindeki yumuşaklığa şaşıyordu. Fakat sonra işi anladı, sebebini öğrendi. Kat'iyen öksüzü istememeğe karar verdi. Kararını babasına söylediği gün gözlemedelerdi. Babası kızdı. "Ben senin babanım, istediğime veririm" dedi. Halime, "asla" dedi. Ağlayarak cevab-ı redd verdi.

**

Çiniler Yaylası'nın açık câmiinde sabah ezanını okuyan imamın sesi sislere gömülen dere boyunca yükseliyor, meşelikde yatan koyunların çanları arasında boğuk boğuk uluyan köyün sesleri ile çarpışıyordu. Hafif, ince bir ay aydınlığı camlar arasına sıkışmış olan evlerin esmer gölgelerini yerlere serpiyordu.

Yaylanın alt başındaki evlerden birinin kapısı gıcırdadı. İçeriden çıkan araba, üzerinde bir kadın ve önünde bir erkek olduğu halde köy yoluna doğru ilerledi.

Sırtlar kırmızılaşmağa başladığı sırada araba yayladan uzaklara, Ulusu'nun kenarına yaklaşmış idi. Karşıdan Ahmedler Köyü'nün sürüleri çıkıyordu. Araba tahta köprü üzerinde durdu. Yanındaki erkek arabanın üstündeki kadına sarıldı, tiz bir çığlık içinde aşağıya bırakdı. Kadının tüyleri ürperten feryadına Ulusu'nun köprüye çarpan dalgalarından başka cevap veren bulunmadı.

Tal'at Orhan

-------**-------

Millî Hikâye

TÜRK

(Yazan: A. Kadir)

Başı geçen sayıda

- Onu kılıca çıkaracağım.

- Koşuya girseydi kılıca yetişemez miydi?

- Yetişirdi ama hasta ile kaldı da….

- Ali Ağa küçük için hem kılıca çıkacak diyorsun, hem de hasta oğlanın yanında diyorsun!... Sen de bugün bir şey var, anlayamıyorum.

- Elhamdülillah hiçbir şeyim yok, paşa, küçük buraya geldi. Ne karşıda işaret gözleyen kır atlı! Ağası da yanındaki arabanın içinde.

- Çok şey!... Çok şey!... Hastayı buraya neye getirdiniz Ali Ağa?...

- Paşa deminden siz de söylediniz ya! Artık gençler bizi az dinlemeğe başladı. Daha doğrusu sözlerimize az kulak veriyorlar!... Evde kalsın, gelmesin dedim. Küçüğü kılıca çıkacak dedim. Yalvarmış yakarmış. Sözüm söz diye direnüb kalacakdım, haydi dedim hastadır, kırmayayım gönlünü.

(Sayfa 223)

Ali Ağa sözü bitirir bitirmez Hacı Dede söze başladı;

- Paşa – dedi – Sarıca en keskin bir binici olacağını dün gösterdi. Ilıca yolunda acemi bir uşak bir at kaçırmış. Danacı Oğulları'nın güveyisi ile Kara beğ, Tığ Mustafa ve Sarıca gezinti dönüşünde imişler. Sarıca atı görünce önleyecek olmuş, at yanlamış ama Sarıca da peşine takılmış, daha beş şıçrama geçmeden Sarıca'yı hergelenin sırtında görmüşler. Bu gece bizim evde söz etdik, hep ihtiyarlar razı oldular. Sarıca'yı ciride geçirdik. Hayvanın ağzına gelince: Altındaki hayvan kendi atı değil. Yeni terbiyeye başlanmış sert bir hergele. En ağır şebeşler urduk, başlığı ben kendi elimle uydurdum, oğlan da iyi kullanıyor ama, hayvan geme gelmiyor…

Demirtaş sessizce dinledi. Şimdiye kadar düşmanlarına yenilmemiş olan bu çenk arslanı dostları karşısında mağlub olmuşdu.

-Anladım:

Diye hafifçe gülerek işitdiği sözlerden hoşlandığını anlatdıkdan sonra AliAğa'ya:

-Ağa, çağır bakalım küçüğü, gelsin. Bizim çocuklar pek övüyorlar, görelim bakalım, dedikleri kadar olabilmiş mi?...

Ali Ağa silahlığının arasından sırma işlemeli bir çevre çıkarub salladı. On beş yirmi saniye sonra sabırsız bir atın, tüy kadar bir hafiflikle havayı yararak çadırlar önünde kazık gibi mıhlanub durduğu görüldü.

Az önce yol üstünde, araba yanında kişnemesini işitdiğimiz at ile üzerinde gördüğümüz genç çocuk.

Haydi buracıkda şu oğlan ile atı alıcı gözü ile görüverelim:

Henüz on beşine ya girmiş ya girmemiş olan bu gencin güneşden yanıklığını hesaba katmazsak beyaz ve yakışıklı bir çehresi, parmak gibi kalın iki kara kaş al-

tında iri, parlak gözleri, çekme bir burun ile büyük denmeyecek bir ağzı var. Beygir üstünde oturduğu ve henüz çocuk denecek bir yaşda bulunduğu cihetle boyu içün bir şey diyemeyeceksek de her halde alt kısmının bir biniciye yakışacak kadar üst kısmından uzun olduğu meydanda. Ve zaten pek geniş olan göğsü de buna şâhid.

Başında beyaz külah üstüne önü alçarakça düşürülmek üzre özenilerek sarılmış bir sarık, arkasında gümüş düğmeli gâzekisini biraz örten aba bir cepken ve bunun altında diz kapaklarını geçdiği halde etekleri bele sokularak toplanmış, Bilecik alacasından entari ve aba tozlularla örtülü aynı abadan gaytan ve sırma işlemeli bir çakşır bu genç delikanlıyı oldukça cüsseli gösteriyor. Bir karış enliliğinde yarım top acem şalı üstüne siyah sahtiyandan yapılma kırmızı benekli silahlığındaki iki bıçak, yanına asılı bir sadak, buna ilişdirilen sapan ve arkasındaki yay ile elindeki mızrak o çocuk çehresine pek yüksek bir mehâbet veriyordu.

At. Bu kırat! Bir Türk'ün yanında hazine değerinde meziyetlerle süslenmiş. Bakın, iyice bakın, o zahmete değer, hâlis Arap ile İngiliz melezi ne ise o zamanın bugünki melezi belki daha bile parlak bir soy. Ne hacet mal göz önünde, dikkatlice bile bakmağa bile hacet yok. Alametler aşikâr.

İnce, damarlarda kanın gezdiği görülebilecek kadar ince bir deri. Küçük bir hilâl teşkil edecek kadar uçları birbirine yakın kulağın arasından fırlayan yele altında mürebba'î bir göğüs,

(Sayfa 224)

bir bel baba mirası yanık bir bukağılık bir sağrı. Sağlam hanebeler, ana armağanı koçanı kalkık, kılları uzun, bağlanmasa yerde sürüklenecek kadar uzun bir kuyruk.

İşte at!… Az eksiği var tamamlayalım!

Önü ardı kalkık, sırma saçakları yanından sarkık hâşâlı, gümüş kazak üzengili bir de eğer.

İşte deminden beri anlatmağa uğraşdığımız halde beceriksizliğimizden ötürü sözü uzatmakdan başka bir şey yapamadığımız oğlan ile at. Genç ağaların bahtiyar ile Bahtiyar'ın sevgili atı Burak. Soyunu sopunu ileride öğreneceğimiz Bahtiyar ile atı içün can sıkacak kadar uzatdığımız şu bilgiyi çok görmeyin. Bu yapraklarda onların adı çok geçecekdir.

Şimdi Demirtaş Paşa ile çocuğa kulak verelim: Demirtaş Paşa - Atı ne güzel durdurdun, küçük.

Bahtiyar - Öyle öğretdiler, bir Türk böyle durdurulabilmeli imiş!…

Paşa - Her Türk böyle olursa dünyalar Türk'ündür.

Bahtiyar - Ona şübhe eden yok ki!…

- Sana hâlâ bir kılıc verilmedi mi?

- Kullanabileceğimi isbât idemedim ki!...

- İşte bugün.

- İzin verirseniz!...

- İzin veririm. Beğendirebilirsen…

- Bitmedi-

-------**-------

HAFTALIK HAVADİS

Osmanlı Maârif Cem'iyyeti - Bu isimle Şehzâde Mecid Efendi Hazretlerinin Maârif Nazırı Şükrü Beğ'in riyasetleri altında maârife mensub bazı zatlarla muallimlerden mürekkeb bir cem'iyyet yapıldığını ve pazar günü Beyoğlu'ndaki Sultanî Mekteb'inde açılmasına âid merasimin icrâ edildiğini gazetelerde okuduk. Memleketimizin maârif saçmak ile uğraşacak böyle cem'iyyetlere ihtiyacı pek büyükdür. Fakat cidden çalışmak şartıyla. Bu cem'iyyetin ve buna muvaffak olmasını dileriz.

Ermeni Hurufat Şenliği – Ermeni vatandaşlarımız yazılarının bin beş yüzüncü ve Matbaacılığa başlamalarının dört yüzüncü yıl dönümünün şenliklerini yapdılar. Bu şenlikler pek güzeldi. Millî medeniyetlerinin mühim bir hatırasını hürmetle ve alkışla anan vatandaşlarımızı takdir etdik. Hele bu münasebetle basıcılığın mevcudu olan Gutenberg'i de unutmamalarını pek beğendik. Fakat bu şenliğin vak'aları arasında bizi müte'essir idenler de oldu. Adapazarı vak'ası bunların biridir. Biz Ermeni vatandaşlarımızı böyle zamanlarda hükûmete vesâ'ir unsurlara daha muhabbetle, hürmetle bağlı görmek isterdik. Ba husus bu şenlik vesilesiyle neşr idilen bazı makalelerle basılub dağıtılan kartlara bütün bütün te'essüf ettik. Bu kartların bir danesinin üstünde eski Ermeni arması, Arşakyan sülalesine mensub Ermeni krallarının resimleri vardı. Hiç olmazsa Ermeni vatandaşlarımız bu kartları neşr edüb Türk kardaşlarının kalbine fena duygular dökerken hatırasıyla öğrendikleri kral sülalesinin Ermeni değil Fars olduğunu, Eşkanyan sülalesinin bir kolu buluduğunu düşünseydiler ve bu faydasız münasebsizliği yapmasaydılar!...

Sıvacılar Cem'iyyeti –Sıvacı, kalemkâr, nakkaş esnâfının bir cem'iyyet teşkil ederek nizamnamelerini Ticaret Nezareti'ne verdiklerini memnuniyetle işitdik. Onların muvaffakiyetlerini ve diğer esnâfın da bunlar gibi hareket etmelerini, kendi haklarını el birliğiyle müdafaa edecek ve işlerini ileriletecek cem'iyyetler yapmalarını arzu ederiz.

H. D.

-------**-------

"Türk" hikâyesinin geçen ve evvelki hafta parçalarında yanlış dizilen bazı sözleri özür dileyerek düzeltiyoruz:

Sahife	Sütun	Satır	Yanlış	Doğru
207	1	23	dalgıçlar	dalkılıçlar
207	2	17	yem bakla kırı	bir bakla kırı
214	2	6	sarıma	sarıca
214	2	6	sene beş	şebeş [*]

-------**-------

[*] En kuvvetli Osmanlı başlığı "bir nevi' gem.

-------**-------

Celâl Sâhir **"Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı"**

-------**-------

(Sayfa 225)

HALKA DOĞRU

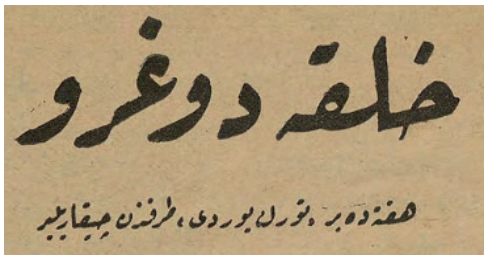

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 29-30	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 24 Teşrin-i Evvel 1329**

Bu sayıdaki yazılar

Tebrik, Halka Doğru * Bayram, Abdülfeyyaz Tevfik * Şiir**: Edirne Yolunda Alay Sancağı Açılırken, Eminoğlu Kemal * Tenbel Olma, Ey Türkoğlu, Hidayetullah * Tarih: Üçüncü Sultan Selim… * Faydalı D**üşünceler: **Esnâf** İçin Terakki yolları, **Faik * B**üyük H**ikâye: Türk, A. Kadir * Haftalık Havadis, H. D. * Açık Haberleşme, H.D.**

-------**-------

"Halka Doğru" Kurban bayramını sevgili okuyucularına kutlar ve bu günün büyük yurda daha güzel günler içün uğurlu bir başlangıç olmasını diler

-------**-------

BAYRAM

Benim saf kalbli, temiz yürekli okuyucularım, geliniz bugün de sizinle dini bayramlarımızın, millî derneklerimizin, vatana, millete ne gibi faydaları olduğunu konuşalım. Demir nasıl tavanda döğüldüğü zaman istediğimiz şekle kolayca girerse "bilgiler"de, mevsiminde, zamanında yazılırsa hevesle okunur, daha kolay anlaşılır.

Ey yüreği yanık dostlarım, "bilgili" sözünden ürküb de yine derdlerinizi tazeleyeceğimden, tam yararınızın üzerine parmağımı basacağımdan kuşkulanmayınız. Bugünün hürmetine sizinle yürek yakıcı şeyler konuşacağım, her şeyin bir yakışığı vardır. Bayram, dernek günlerinde acı sözler söylenmez. Yoldaşcasına tatlı tatlı konuşulur.

Haydi, yurddaşlarım, gelen bayram millet düğünümüzdür. Böyle hayırlı günlerde ye'sle bozulub, cılız, kansız pineklemek iyi bir şey değildir. Babadan kalma güzel âdetler, denizle dağları, ormanları çın, çın ötdürünüz. Bu sizin hem hakkınız, hem millî mirasınızdır. Davulları vur patlasun çalınız. Bu diyarın taşları, toprakları o gür seslere alışkındır. Koca kavuklu, arslan yürekli ecdâdınız Macar kardaşların illerinde Viyana önlerinde bu seslerle kıyametler koparırken başları göklere irmişdi.

Hiç sıkılma, kara zeybek! Bugün millet derneğidir. Kırın sırtına sıçra, çala kırbaç er meydanına gir; yatağanını havada çevir, Fatma kız çalınmaya hayran olsun; seni er kıyafetinde görüb candan vurulsun. Düşünme, Osmanlı yavrusu! Her millet kendi âdetiyle yaşar. Al sancak semâlara böyle uçar. Osmanoğulları topla, kadınla değil, gargıyla, atla oynar. Hani ya bizim bayram koşularımız? Atsız, yiğitsiz, davulsuz derne mi olur? Bize miskinlik, kansızlık hiç yakışmaz. Yiğit alnı tersiz, Türk düğünü tozsuz, dumansız olamaz. Senetlerini, gerdeklerini, şenliklerini güreşlerle, yarışlarla, ciridlerle yapan, atsız zevk, silahsız neşe tanımayan babalarımız Karacadağ'dan küheylan sırtında fırladı, bir pertevde Avrupa'nın ta göbeğine atladı.

Bizim altı yüz yıl evvel yapdığımız bu güzel âdetlerin

(Sayfa 226)

faydaları Frenk diyarında daha yeni anlaşıldı, atlara, koşulara, yarışlara, oyunlara heves etmeğe başladılar. Kanlı, canlı olmanın lüzûmunu teslim ettiler. Ya biz neden o güzel âdetlerimizden uzaklaşdık; civan meraklılarını, cirid oyunlarını bir tarafa bırakdık. Bu gafletimiz olmasa idi bugün namımız ne kadar yükselirdi.

Ah cehalet, bizim bükülmez kolumuzu, kanadımızı kıran hep odur: evet, ilmin nurlu gölgelerinden ırak kalan kuvvetler cılız, fedakârlıklar bile faydasızdır. Bizim de ilmimiz olsa idi milletleri dünya yüzünde kıyamete kadar yaşatan, sâir kumlara karışub gâib olmakdan koruyan şeylerin başında "lisan"la "âdet"in bulunduğunu bilir de iki elimizle lisanımıza, güzel âdetlerimize sarılırdık.

Bari bundan sonra kulağımızda küpe olsun lisanlarına, âdetlerine sadık kalanlar hiçbir şeyden korkmaz edebiyatı yüksek âdetleri mahkûm milletlerin başlarına yıldırımlar tufanlar yağsa yine altundan deyib diri kalkarlar.

Dağlar, dereleri harman gibi savuran toplar, tüfenkler sağlam bir dilin tek bir harfini yerinden oynatamaz.

Faydası sayılmakla tükenmeyen bayramlarımıza bin can ile sarılarım. O hayırlı günlerde mini mini yavrulardan ta seksenlik ihtiyarlara kadar herkes gamını, kasavetini unutur; en yaralı kalbler bile teselli bulur. İşden güçden, dünya gâilesinden birbirini her zaman göremeyen evlâdlar analara, hemşireler kardaşlara kavuşur.

Böyle günlerde kırlarda gezenler derinden gelen davul sesleriyle ırakda küçük bir millet ocağı, Osmanlı köyü bulunduğunu anlar. Milletin umûmiyetle güldiği, temiz temiz giyindiği, bekci babanın bile kenarına yeni yazmasını sardığı, fesini eğerek neş'e ile tütün sardığı bu kaygusuz günler nasıl aranmaz?...

Hele öğünleri, câmi'den çıkınca milletce püşüb koklaşdıkdan sonra eskiden olduğu gibi güzel havalı yerlerde hayvan koşularıyla geçirmeğe tazeler isek ne kadar iyi olur. Vaktiyle Türk evini içeriden gelen beygir kişnemesinden tanırlardı. Bu güzel merakların tazelenmesi neden olmasın?

Bayram günleri Fatmacığını al krapla (craftla) süslerken ahırdaki yağızı da müzeyyen rahtlarla donatmağı unutmayan babaların evlâdları değil miyiz?

Abdülfeyyaz Tevfik

-------**-------

Şiir

EDİRNE YOLUNDA ALAY SANCAĞI AÇILIRKEN

Senin rengin şehid kanı, ay yıldızın göklerde;
Senin yerin Türk başları, adın gezer dillerde;
Türk adına dayandıkca sürünmezsin yerlerde
Kefen bana parçaların, sâkin kalma ellerde…

Gösterirsin sen Türklere aydın uçmak yolların;
Gösterirsin sen Türklere Oğuzhan'ın yolların;
Sen var iken Türkler korkmaz, hepsi senin kulların.
Kefen bana parçaların, sâkin kalma ellerde…

Ey sancak, sen, adın ile, sanın ile düş öne!
Hep ardınca koşan Türk'dür can verirler bu güne.
Sana değen kılıç, kurşun batsın Türk'ün bu böğrüne.
Kefen bana parçaların, sâkin kalma ellerde…

Senin kızıl sineciğin kanımızla sulansın;
Senin beyaz ay yıldızın kanımızla bulansın;

(Sayfa 227)

Senin sırma püsküllerin Türk boynuna dolansın;
Kefen bana parçaların, sakın kalma ellerde…

Eminoğlu Kemal

-------**-------

TENBEL OLMA, EY TÜRKOĞLU!

Erken kalkdım tan yerini bakdım duman kaplamış,
Şeytan sanki bıçağını oralara saplamış.
Yavaş, yavaş yüce dağın yamacına tırmandım,
Tanrı'mın ben kudretine bütün bütün inandım.
Kim yaratdı - soruyordum - şu uzanan çayırı,
Yeri, göğü, denizleri, ırmakları, bayırı?
Bir ses geldi: "Hepsi benim, ben yaratdım" diyordu,
Çağlayandan akan sular toprakları yiyordu.
Yine o ses yükselerek, incelerek buyurdu:
Ben yaratdım yıldızları, ayı, günü, bu yurdu.

**

Bize böyle bir ülkeyi bağışlayan ulunun
Benliğine dokunmakdır: tenbelliği kulunun.
Nedir o boş tarla? Yazık değil midir bu yere?
Altun biçmek yakışmaz mı işsiz duran şu ere?
Türk Ocağı çalışmakla şenlenecek; eğer biz
Dört el ile sarılmazsak, diyecekler: "Değersiz
Çocuklara kalan neyine işte böyle beslenmez,
Beslenmezse sonra o da çağırılınca seslenmez."
Ey Türkoğlu sen alnına bu lekeyi vurdurma!
Zenginliğe yollar açan sapanını durdurma!

Mevlevi Hidayetullah

-------**-------

Tarih

ÜÇÜNCÜ SULTAN SELIM

Üçüncü Sultan Selim, devletin çok gâileli bir zamanında tahta geçti. Düşmanlar her tarafdan memleketimize hücum ediyor, onlara karşı gelmek hemen hemen kabil olamıyordu. Çünkü devletin idaresi bozuk, ordusu ta'limli bir ordu değil, kuru bir kalabalıkdan ibaretdi. Yeniçeriler dedikleri o insan sürüsü saygı sıra bilmez, dâima kazgan kaldırub devlete âsilik eder, muharebede daha düşmanı görmeden topunu tüfengini bırakub tabana kuvvet kaçar, kaçarken de İslâm memleketlerini yağma etmekden çekinüb utanmazdı. Hâlbuki Avrupalılar o zaman her şeyde, ilimde, san'atda, askerlikde çok ilerilemişlerdi. Düşman orduları, ta'limli, muntazam, kumandanlarının emrine son derece ita'atli olmakla beraber, askerlik ilmini bilen zabitlerin idaresi altında idi. Hâlbuki bizim yeniçeri ordusunda okuyub yazma bilmez, askerlik ilminden anlamazdı, câhil, ahlaksız zabitler de çokdu. Eskiden Fatih Sultan Mehmed, Kanuni Sultan Süleyman zamanında İstanbul'u zabt, Viyana'yı muhasara eden o büyük, cesur, muntazam yeniçeri ordusu Üçüncü Sultan Selim zamanında çok bozulmuşdu.

Üçüncü Sultan Selim, daha şehzâdeliği zamanında, milletin başına gelen felâketlerin hep câhillikden olduğunu, Avrupalıların ilim kuvvetiyle bizi ezdiklerini anlamışdı. Binaenaleyh memleketde mektebler, fabrikalar açmak, kitablar bastırmak, ta'limler ve ita'atli bir ordu yapmak içün gece gündüz çalışıyordu. Milleti çok seven bu akıllı, iyi kalbli padişah yeniden tophane ve tersane yapdı, Fransa'dan birçok ustalar, işciler, zabitler, muallimler getirerek bir hendesehane mektebi, bir baruthane, bir Matbaa ve kumaş

(Sayfa 228)

fabrikaları açdı. Memleketin her tarafındaki eski kal'aları, istihkâmları ta'mir ettirerek onlara yeni toplar koydurdu. Tersanede Fransız zırhlılarına benzer zırhlılar, tophanede büyük toplar, obüsler yapılıyordu. Humbaracılar, levendler, kalyoncular, topcular gibi intizamsız, ta'limsiz asker ocakları yeniden ıslah olunarak bunlardan başka intizamlı yeni bir süvari bölüğü de meydana getirildi. Fakat ordunun asıl büyük kısmını teşkil eden ve âsilikde en ileri giden takım, o zamanın piyadesi demek olan yeniçerilerdi. Sultan Selim onların ıslahı kabil olmadığını anlayarak "Nizam-ı Cedid" namıyla ayrıca, yeni bir sınıf piyade askeri yapdı, Nizam-ı Cedid'in bir kısmı İstanbul'da bir kısmı Kütahya'da büyük bir kısmı da Karaman Valisi Kadı Abdurrahman Paşa'nın ma'iyetinde idi. Bu askerin düşmanla idilen muharebelerde, eşkiyayı ortadan kaldırmakda çok faydası görüldüğünden Rumeli tarafında da "Nizam-ı Cedid" bölükleri yapıl-

masına karar verildi. Fakat yeniçeriler, din ve milletin en çok muhtac olduğu bu ıslahatı istemiyorlardı, ahalinin câhil kısmı "Nizam-ı Cedid ta'limli asker demekdir, onları ta'lim ettirenler ve padişaha bu akılı verenler hep kâfirlerdir. Biz böyle gâvur icadı istemeyiz!" diyorlardı. Bu budala, câhil adamlar her yeniliğe böyle karşı gelmekle milletlerine, dinlerine ne büyük düşmanlık ettiklerini tabiî anlamıyorlardı.

Câhil halkın ve yeniçerilerin bu körü körüne düşmanlıkları az zamanda kendini gösterdi: Edirne ve Tekfur Dağı'nda Nizam-ı Cedid fermanlarını okuyan me'mûrları öldürdüler. Sultan Selim daha Rumeli'de böyle bir şey yapılamayacağını anlayınca, yalnız Konya'da Kadı Paşa kumandasındaki orduyu daha çoğaltdı.

Sultan Selim, nihayet Kadı Paşa'yı ma'iyetindeki yirmi bin askerle İstanbul'a çağırdı. Bu ordu zahirde Sırbistan isyanını basdırmak içün geliyordu. Fakat hakikatde padişah bu ordu ile Rumeli'yi âsiler, derebeğleri elinden kurtarmak istiyordu. Binaenaleyh Edirne'de birçok derebeğleri toplanarak İstanbul'da bu Nizam-ı Cedid bidiatını çıkaranların katlini istediler.

Hükûmetin emri altında otuz bin kişilik kuvvetli bir Nizam-ı Cedid ordusu vardı; bu ordu isyanı pek kolay basdırır, Rumeli'yi pek güzel temizlerdi. Fakat Sultan Selim çok merhametli bir padişahdı: Teb'asından birinin burnu kanadığını görmek, ona sebeb olmak istemezdi. Sonra etrafındaki vezirlerden birçoğu Rus, Fransız parası alır, edebsiz, ahlaksız heriflerdi. Binaenaleyh Kadı Paşa Edirne üzerine yürümekde iken, çıkan irade mucebince Çorlu'dan geri döndü; Nizam-ı Cedid düşmanlarının burnu da büyüdükce büyüdü.

Dâhilde böyle fitne ve fesad hüküm sürerken, tabiî her tarafda devletin başına gâileler çıkmakda idi: bir tarafdan Moskof Orduları Tuna Kal'alarını muhasara ediyorlar, diğer tarafdan Vehabi eşkiyası Mekke ve Medine'yi zabt etmiş bulunuyorlardı. Sadrazam ordu ile düşman üzerine hareket ettiğinden, İstanbul'da Sadrazam kaimmakamlığında Köse Musa Paşa namında ıslahat ve padişah düşmanı bir hain, şeyhhülislâmlıkda ise Topal Efendi Ataullah Efendi gibi rezil ve münafık bir herif devlet işine bakıyorlardı.

Köse Musa, Selim-i Sâlisi tahtından indirmek ve Nizam-ı Cedid'i kaldırmak içün dürlü dürlü hilelerle boğaz kal'alarındaki yamakları isyan ettirdi: Kabakcı Mustafa namında bir rezili kumandan yapan âsiler at meydanında toplanarak ertesi gün istanbul'a girdiler. Eğer birkaç yüz Nizam-ı Cedid askeri bunların üzerine sevk idilse idi, âsilerin mahv olacağı muhakkakdı; fakat Köse Musa'nın hilesiyle yamaklar ortalığı boş

(Sayfa 229)

buldular; Boğazdaki Nizam-ı Cedid askerinin Üsküdar'a geçmesini istediler. Halim ve iyi kalbli Sultan Selim âsilerin dediğini yapdı. Fakat bu edebsizler meydanı büsbütün boş bularak tekrar toplandılar, Nizam-ı Cedid'in kalkmasını istediler. Köse Musa mel'unu padişahı kandırarak bu hususda bir hatt-ı hümayun aldı. Âsiler bunun üzerine edebsizliği artdırarak Nizam-ı Cedid tarafdarlarından on bir kişinin ölü veya diri kendilerine teslimini istediler. Ataullah Efendi padişahı aldatarak buna da razı etti. Fakat iş bununla da bitmiyordu. Çünkü âsileri idare edenlerin maksadı Sultan Selim gibi akıllı namuslu milletini sever, melek gibi bir padişahı indirerek yerine Sultan Mustafa gibi akılsız bir şehzâdeyi geçirmek ve edebsizliklerine meydan bulmak idi. Binaenaleyh ertesi sabah, yamaklar dağılmak istedikleri halde ona mâni' oldular ve Şeyhülislâm Atâullah fetvasıyla Sultan Selim gibi bütün saltanatın da milleti kurtarmağa çalışmış yüksek kalbli bir padişahı indirdiler.

-------**-------

Faydalı Düşünceler

ESNÂF İÇÜN TERAKKİ YOLLARI

San'ata âid bilgiler öğretecek bir mü'essese içün neler yapmalı? Bizde esnâf. Rum taşcı amelesi ve Türkler. İngiltere'de: "Ekitabl pey yunie dö Ruşdal" (Equitable Pay Unité de Rushdal, n.). Gand de "vu-o-di". Bizde de böyle bir mü'esseseye temel atmanın maddi fâ'idesi ve ma'nevi şerefi nasıl yapacağız?

Bizde esnâflık en karanlık kalmış bir san'at şubesidir.

Hiç kimse zavallıların hayatlarını merak etmemiş hiç kimse ilerilemek içün onlara yol göstermemişdir. Onlar bizde dâima ihmale mahkûm tutulmuşlardır. Hatta inkılab bile hallerini değişdirmemiş, ihtilal kendi ruhlarından doğmadığından, yapdıkları cem'iyyetlerde bu gayeye götürmemişdir. Onların asırlık hayatı: hakiki görenek usulüne tâbi' ve ibtida'î tahsilinden mahrum, tasarruf, san'at ve yarın düşüncesinden ve onlara götürecek yollardan bî haber bir zavallının halidir.

Bunları kurtarmak içün ne yapmalıdır?… Bu hususda müraca'at edilecek kuvvet yine kendilerinin necîb sa'yidir… Biz bunu izah içün onların bir kısmını mesela taşcıları tedkik ideceğiz. İstanbul'da en şık sarayları, en muazzam ca'mileri yapanlar Kayseri'nin çalışkan Türk evlâdıdır. Bunlar genç yaşlarında buraya gelirler. Çıraklık müddetini bitirdikden sonra ustaları tarafından işlemelerine izin verilir. Bugün mikdarları tahminen iki bini geçgindir. İstanbul'un taşcılık piyasasında görünen eller sade bunlar değildir. Beş yüz kadar da ekserisi Yunan

teb'asından bulunan Rum'u buna ilave ederseniz yekûnu tamamlamış olursunuz. Demek bu sonuncular Türklerin yüzde yirmi beşine müsavidir. Şu hesaba nazaran bile çok addedilecek bu tesbitin açıkca göstermediği bir acılık daha vardır. Hakikati de beş yüz kişinin sa'yinin tevellid ettiği servet iki bin kişinin sa'inin vücuda getirdiği servete müsavi ve bazen de fazladır. Çünkü Rumların hemen hepsi kalfadır. Ve her işde mimar yamaklığı yaparlar. Mimar yapacağı planı, resmi ameleler izah içün bunlara müraca'at etmeğe mecbur kalır. Çünkü âdi ameleler yani Türkler resimden anlamazlar. Kalfaların görenekle husul bulmuş bir mevki'leri daha vardır: İstedikleri ameleyi kullanırlar, istediklerine yol verirler. Bu suretle amele kalfaya yaltaklanmak, mutlaka onunla hoş geçinmek mecburiyetinde kalır. Ve hemen her zaman gündelikden bir mikdarını ona bırakır. Kalfanın zaten ameleden pek yüksek olan gündeliği bu suretle de kabarır. Bundan dolayı

(Sayfa 230)

bir amelenin müteahhidin defterindeki gündeliğiyle eline geçen para arasında fark vardır. Mesela otuz beş iken otuz alır ve o beş guruşun kalfaya gitdiğini bilir. Bu iş bulmak içün bir nevi' rüşvetdir.

Başka memleketlerde ecnebi teb'ası böyle san'atlarla meşgul olamazken bizde bu hak Yunan ve İran'a ihsan edilmişdir! İkincilerin hemen hiç veya pek az te'siri olmuş ise de birinciler ta'til gününü değişdirecek kadar hükümlerini ileriletmişlerdir. Öyle olmasa bile yukarıda verdiğimiz izahat taşcıların hendeseye ve resme ne kadar şiddetli bir ihtiyac ve arzu beslemeleri lazım geldiğini gösterir. Ve onlar buna muvaffak olmak içün birçok fedakârlığı göze aldırabilirler. Sade onlara yol göstermelidir. Biz gayet ehemmiyetsiz bir şey tavsiye ideceğiz ki vucuda getireceği me'sud neticeye kendileri de hayret edeceklerdir. Fakat daha evvel şu satırları ta'kib edelim:

Miladi 1844 Tarihinde İngiltere'nin "Ruşdal" şehrinde 28 amele haftada ikişer pens yani birer guruş vermek üzere birleşdi. Birikdirdikleri para 28 lirayı bulunca onunla ufak bir bakkal dükkânı açdılar, tamamıyla alışverişlerini oradan yapacaklardı. Bu suretle evvela her şeyi ucuz alıyorlardı. Bu ucuzluk iki sebebden neş'et ediyordu: (1)nci sebeb kendileri her şeyi tobdan alıyor ve alışveriş fiyatına sade yirmi sekiz liranın fâizi, dükkânın kirasını zam ettiklerinden obür dükkâncılar gibi bir de kâr koymuyorlardı. (2)nci sebeb öbür dükkâncılar temettü' virgisi verdikleri halde kanun bunlardan alamıyordu. Çünkü bunların yapdıkları tıbkı bir adamın kilerine erzak doldurması gibi idi. Ve nasıl hükûmet gelüb size matbahınızdaki bir teneke yağ içün temettü' virgisi viriniz diyemezse bunlardan da isteyemezdi. Saniyen sahte muzır, karışık şeylerden kurtuluyorlardı.

Çünkü her şeyinin hem nefis, hem ucuzunu alıyorlardı. Mesela zeytün yağı yerine pamuk yağı kullanmuyorlar, başka mağazalardaki karışık yağın fiyatından daha ucuz bir para ile hâlisini kendi dükkânlarından alabiliyorlardı.

Bu dükkân o kadar rağbet buldu ki haricden birçok müşteriler eşya almağa talib oldılar ve tabiî ortak olan amelelerden maadasına satdıkları vakit kendileri bir şey, ufak bir kâr alıyor, hem de hükûmet bu son satılan kısım içün temettü' virgisi istiyordu. 1845'de yani bir sene sonra amelenin adedi 574, sermayeleri 4500, satışları 17, 850, kârları 550 franka, 1891 senesinde yani 54 yıl sonra amelenin adedi 11,647'ye, sermaye 7,400,000, temettü' 1,300,000 franka bâliğ oldu. Ve İngiltere'nin müteaddit yerlerinde 10 şube, bir mekteb, bir kütübhane, bir müze, bir değirmen, bir iplik fabrikası açdılar.

Yine 1873'de "Gand (Ghent)" şehrinde 30 amele on hafta ellişer santim yani yüzer para virerek ekmekci dükkânı açdılar. İlk hafta bir şey kazanamadılar, ikinci hafta bir kilogram "yeni okka" ekmek başına altı santim "on iki para" kazandılar. 1880'de ikiye ayrıldı. Dokumacı amelenin borç aldığı iki bin frankla "Vo- Or- Vi (Vooruit)" yani "ileri!" diye bir cem'iyyet yapdılar. Bunların ayrıca siyasi maksadları da vardı.

1883'de şehrin ortasında bir fabrika kiraladılar. Ve sonra birbiri arkasınca ictimâ' salonu, kütübhane, kahvehane, tiyatro, eczane, hatta 1886'da bir de Matbaa açdılar. Ve "ileri!" isimli bir gazete çıkarmağa başladılar.

1893'de, yani bundan yirmi sene evvel İngiltere'de yapılan istatistike göre ingiltere'de bu tarzda yapılmış 1624 şirket vardı. Buna müdavim şirketlerin

(Sayfa 231)

adedi: 1,196,369, sermayesi: 331,462,050, bir sene zarfındaki mü'âmelesi: 1,214, 294, 550, kârları: 119, 450, 750, franga bâliğ olmakda idi.

Ameleler arasında muhtelif maksadlarla bunların çoğalmasına çalışanlar çokdur. "Mösyo Jide" bu kabiliyetlerine göre çiftciliği, makinacılığı, ticareti, yani bütün san'at sahasını elde etmelerini söylüyor. Bu izahat okunduktan sonra görülüyor ki bunların maksadları sade para kazanmak değildir. Amelenin halini rahatlaştırmak için teşebbüsleri, kütübhaneleri, müzeleri, mektebleri, hatta tiyatroları vardır.

Biz bu meselelerden nasıl istifade edebiliriz?

Avrupa'da bir amelenin bir fabrikatör olması mucize kabilinden bir şeydir. Garb'da amele içün bu ümit yokdur. Bir amele onbeş yaşında çalışmağa başladığı bir destegahın başında yine ihtiyarlayabilir ve hemen her amelenin hayatı böyle geçer. Bu fabrikacılığın vücuda getirdiği fena bir neticedir. Hayal hakikatın pan zehiridir. Hâlbuki Avrup'da bir amelenin tasavuru, ümidi, hayali, olsa

olsa mi'desinin hududuna varabilir. Şark'da öyle değildir. Âdi bir terzi çırağı yarın usta olacağını, büyük bir dükkâna, büyük bir mağazaya, büyük bir şöhrete mâlik olacağını düşünür. Ve bunlar kendisi için muhal değildir.

Birgün gelir, olabilir. Yani demek isteriz ki Garb'da amele bir makinanın mesela bir çarhına benzer. O bu dünyaya bunun için gelmişdir. Ve onun pederi de öyle idi. Büyük pederi de aynı vechile son nefesini vermişdi. Binaenaleyh onda babadan kalma bir emel sönüklüğü vardır. Büyük şeyler düşünemez. Şarklı ise aksinedir. Fakat ona mukabil pek büyük bir noksanı vardır: Bilgisi.

Binaenaleyh şark ve garp amelesinin böyle bir teşebbüsde muvaffakiyete olan yakınlıkları arasında pek o kadar fark yokdur.

Nasıl yapacağız?

Yine taşcıları nazar-ı dikkate alalım: Yukarıda iki bin kadar olduklarını söylemişdik, bunların içinden bir sene için:

10 danesi hergün onar para vermek üzere birleşse 20 ve 912

50 danesi hergün onar para vermek üzere birleşse 20 ve 4562

10 danesi her hafta beş beşer guruş vermek üzere birleşse 1200

50 danesi her hafta beş beşer guruş vermek üzere birleşse 8000 guruş eder. Taşıyıcıların en fazla gündeliği 37, en az 18, ortası her nekadar 28 buçuk gibi görünürse de asıl 20'dir. Binaenaleyh haftada beş guruş bu gündeliklerin hiçbir derecesi için çok ad idilemez.

Sonra bunlarda ikinci ve gayet mühim bir iyilik var ki o da hepsinin birbirini tanımalarıdır ve hemşehri olmalarıdır. Binayenaleyh bunlar; aralarında kararlaşdıracakları bir tarzda - zaten hemen hepsi bekâr bulunduklarından- müşterek bir yemekhane, müşterek bir bakkal, müşterek bir kahvehane açabilirler. Ve böyle en ucuz ve en sıhhi bir tarzda hayat geçirdikten maada haricden gelecek müşterilerden de fazla bir şey taleb edebilirler. Ve yalnız onlar için hükûmete temettü' vergisi vermeğe sonunda virgisi vermeğe mecbur tutulabilirler. Ve tabii olarak kendilerine sermayelerinin fâizi, dükkanlarının kirası, işci maaşı ve amortisman [138[1]] bedeli çıktıktan sonra bir kazanç kalır ki bunu asıl zikr edeceğimiz şu maksada sarf ederler: ameleyi memleketlerinden çıraklık tahsili için yeni gelenlere başlangıç ma'lûmâtı vermek ve sana'atlarına âid bilgiler öğretmek için bir dershane açarlar. Burada resim ve mi'marlığa âid gayet sathi şeyler gösterilir. Yani okuyanlar bugün Rum amelenin vazifesini ifa idebilecek bir hale getirilir. Bunu hemen hiç dinecek bir masrafla yapmak kolaydır. Hususi mekteblerin sınıfları geceleri

138[1] Kullanıldıkca eskiyen demirbaş eşyanın hissesi.

(Sayfa 232)

boş bulunduğundan gayet ufak bir bedelle kiralanır ve sonra matlub dersleri okutacak hemşerilerinden fahri muallim bulunamazsa haricden ücretle ta'yin olunur.

Bu sınıflarda bir medeni insanın bilmesi lazım gelen birçok şeyleri de öğrenebilirler. Kanunlar şöyle sathice kendilerine anlatılır. Mesela temettü' kanununu bir amele bilirse bazı ahvâlde bir gün gecikmekden dolayı istenilen iki kat ceza-yi nakdiden kurtulmuş olur. Musakkafât, intikal kanunlarını, ceza kanunu bilirse işini ona uydurur. Velhasıl bunların hepsinden daha büyük, hepsinden daha mühim bir netice olmak üzere bilgili, mahir bir sa'y unsuru yetişdirecek böyle bir mü'esseseye temel atılmış olur ki maddi faydası kadar ma'nevi şerefi de büyükdür.

Mühendis Fâik

-------**-------

Millî Hikâye

TÜRK

Yazan: A. Kadir

Başı geçen sayıda

- Çalışacağım!...

- Göreceğim!...

**

Bir tarafdan güreşlerde kazananlarla yenilenlerin adları söylenirken ötede lobud oynayanların na'raları, beride iki uclarına birer sağlam ip bağlanub arasına taş parçaları konarak uzaklara atmağa yarayan ve adına sapan denilen meşin parçası ile yarış yapanların çağırışmaları, daha uzakda "Kemankeşler" ok atanların nişana urub urmadıklarını bildiren davul sesleri işidiliyordu.

Demirtaş başının bir işaretiyle davullar hep birden urmağa başladılar ve her tarafda her oyunun bitirilmesi bir dakika sürmedi bile. Bu aralıkda pek değerli atlara binmiş sekiz binicinin çadırlara doğru at saldığı görüldü. Gelenler Bahtiyar'ın sağına doğru dizildiler ve paşanın ihtiyarlara doğru dönerek:

- Haydi, bakalım, ağalar.

Dimesiyle ihtiyarlar kılıclarına el atdılar ve ince, narin hafif, yarım aya benzeyen dokuz kılıc atlılara verildi. Bahtiyar'ın karşısına geçüb kılıc veren de ötekiler gibi:

- Yüzün ak olsun, Mevla utandırmasın. Dedikden sonra ihtiyarlar çekildiler. Bundan sonra ta'lim ustası ve atıcılar kâhyası Hacı Dede ileriledi ve sağ baştaki atlının karşısına geçüb:

- Başla.

Dedi. Binici atını toparladı. Dizginler hiç kıpırdamuyor, yalnız hayvanın başının dönüşüne uyuyordu. Atlı, paşanın her vakit bağırdığı oturuş ve baldır yardımlarını gösterüb bir topaç gibi hayvanın ön ayaklarının basdığı yere ardlarını getirerek böylece dört ayağın yerini değişdirdikden sonra bir adım bile eşğin yürütmeden tırısa kalkdı. İki yüz adım kadar böylece yürüdü. Bütün gözler bu gençde idi. Kaynaklar eğerden bir parmak bile ayrılmuyordu. Sonra çevik bir kısa geri dönüşle çadırlara yönelen genç toplu bir atakla [*] yaklaşdı ve tam çadırların önüne, derneğin karşısına konulan telden bir yumak üstüne dört kat sarılmış ıslak keçeye elindeki kılıcı çaldı ve iki adım geçmeden hayvanı durdurdu. Uruş beğenildi. İkiye bölünen tel yumakla keçe parçaları doğrultuldu.

İkinci ve üçüncü atlılarda tıpkı bunun gibi beğenildiler. Dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci biniciler

(Sayfa 233)

tam vaktinde kılıc çalamamak hayvanı iki adımdan fazla yürütdükden sonra durdurmak, teli kesememek gibi biceriksizliklerinden ötürü beğenilmediler.

Sıra Bahtiyar'a gelmişdi. Bugünkü yoklanışda en genç olduğu için en sona kalan bu binicinin at hünerlerini herkes biliyordu ama kılıc kullanışını daha görmemişdi. İşin en ziyâde meraka dokunan yeri de Bahtiyar'ın kılıc hünerlerini Yahşi Beğ'den öğrenmekde olması idi. Zamanın en ünlü silah adamı olan Yahşi Beğ elbette kendine yaraşan bir çırak yetişdirecek idi. Şimdiye kadar Demirtaş Konağı'nın dört yüksek duvarlı avlusu içerisinden sızan haberler, ustanın bile çırağın karşısında pek çevik davranmakla korunabildiğini bildiriyordu.

Bundan iki ay kadar önce yine bir Cuma günü Bahtiyar at kullanmakda, eğer boşaltmakdaki hünerleri ile herkese parmak ısırtdırdığı zaman binicilik hocası Umur Beğ sevincinden ağlamışdı. Bakalım, bugün Yahşi Beğ ne yapacak.

Bugüne kadar üç kat keçeye kılıc çalınıyordu. Demirtaş'ın karşısında kılıc kullanmak ne kadar güç olduğu herkese ma'lumdu ve şaşırmak ne olduğunu hiç de denememiş olan Türk gençlerinin bu cenk eri karşısında bir parça ezilüb büzülmelerini ve bu yüzden en güzel binicilerden beş kişinin bugünkü kılıcda kazanamamasını dörde çıkarılan keçeden biliyorlardı. Bu aralık Kara Beğ keçelerin dört olmasından şikâyet etmeğe kalkışdığından Demirtaş Paşa su sözlerle karşılık verdi:

- Yıldırım böyle istiyor!...

Bu söz herkesin boynunu önüne düşürmeğe yeter artardı!... Paşa yan tarafda beklemekde olan ta'lim ustasına:

- Haydi Hacı.

Dedi. Hacı Dede de bahtiyara işaret verdi.

Burak tatlı bir orta kısım üstünde dönüş yapdıkdan sonra açık bir tırıs ile çadırlardan açıldı, kaynaklar sanki tutkalla yapışdırılmış gibi eğerden ayrılmuyordu. Yay gibi düzgün açılub kapanan bacakların iki kısa sıçrayışı ardından yapdığı kısa geri dönüşden sonra yıldırım gibi gelüb geçenin iki adım ötesinde mıhlandı kaldı.

Demirtaş Paşa:

- Maşallah küçük!

Sözünü söylerken etrafdan seslenmeler başladı. Seksenlik ihtiyarlar bile böyle ani bir uruşa inanamuyorlardı. Hacı Dede'nin sesi:

- Bunu Niğbolu günü Yahşi Beğ'de gördü idim. Zırhlara gömülmüş bir Freng'e kılıcı çaldığı halde herifin hayvanı dört beş sıçrayış yapdı. Hiçbir şey olmamışdı. Şaşdı idim. Umur Beğ kılıc çalsın da kesmesin, inanamuyordum. Bereket o aralık hayvan tökezledi, herifin kafası yere düşdü de işi anladı idim. Eh! bu da o ustanın çırağı!...

Diyordu.

Bu defada Demirtaş Paşa'nın kılıcının çamurluğu ile keçeye dokunuvermesi henüz anlayamayanlara işi anlatdı. Kılıc o kadar hafif örülmüşdü ki kimse farkına varmamışdı.

Şimdiye kadar Demirtaş Paşa'nın ağzından böyle söz duyulmadığı için, âdetden dışarı olarak hünerini pek beğendiren Bahtiyar, yüzleri az önce üzüntüden kızarmış iken şimdi şenlenen ihtiyarlar tarafından yere indirildi ve paşanın eli öpdürüldü o zaman paşa:

(Sayfa 234)

– Yahşi. Diye seslendi ve gelen oğluna:

- Bahtiyarımı kılıcda sen mi yetişdiriyorsun? Diyerek Yahşi Beğ'den:

- Evelallah sonra ben. Cevabını alınca:

- Memnun oldum. Daha ne hünerleri varsa göstersin. Dedi.

Bir çadır kazığı güzelce evrilüb çevirilerek görüldükden sonra üstüne bir su tası konuldu ve içine silme olarak su dolduruldu. Burakın üstüne sıçrayan Bahtiyar açıldı. Ve az sonra çadır kazığının iki adım yanından yıldırım gibi geçdiği ve bu arada elindeki kılıcın şimşek gibi yalabıdığı görüldü. İşte o kadar.

Kazığın yanına koşuşan ihtiyarlarla birlikde Yahşi su tasını yokladı; ve içindeki suyun dökülmek değil sallanmadığını bile anlatdıkdan sonra Hacı Dede ayağıyla kazığın toprakdan bir karış yukarısına şöylece dokunuvirince bir karış uzunluğunda bir odun parçası ile birlikde tas yere yuvarlanub içindeki su yeri ıslatdı. Kesilen yer duyulabilecek kadar sıcak idi.

İhtiyarlar Yahşi Beğ'in etrafını sararak böyle bir çırak yetişdirdiği için kendisini kutlularlarken onun da gözleri sevincden yaşarmışdı. Bahtiyar'ın babası genç oğulların Ali Ağa sessizce seyrediyordu.

Bahtiyar elindeki kılıcı sahibine virüb çekildi. Halkalarda Bahtiyar'ın uruşlarındaki çeviklik ve hafiflik görüşülüyor, ihtiyarlar parmak ısırıyor, gençler içlerini çekiyordu.

Bir saat kadar zaman yemekle geçdi. Yumurta, peynir, taze soğan, zeytün gibi hafif şeylerle lezzetli bir kuşluk yemeği yiyildi. Güzel sesli bir hoca ezan okudu. Sekiz on yerde cema'atle öğle namazları kılındı.

Bundan sonra atlı çarpışmaları yapılacağı bu oyun için hazırlanan gençlerin kıyafetlerinden anlaşılıyordu. Başlarına sade birer tolga koyan bu gençlerin arasına Bahtiyar da vardı.

Biri kır biri al beygirli iki binici ellerindeki tahta kılıclarla karşılaşdılar. Bibirinin etrafında fırıldak ibi dönüyorlardı. Sağ elleri hayvanın başından azıcık yüksek olarak tahta kılıcı tutuyor ve kılıcın ucu azıcık ileriye düşük olduğu halde sol omuza doğru göğsü örtüyordu. O kadar çabuk dönüşler yapıyorlardı ki altlarındaki hayvanlara sanki lakırdı ile dönüş yapdırdıkları zannolunabilirdi. Ve ara sıra gerçekten hayvanlarına:

- Haydi Çakal!
- Haydi Gümüş!
- Ha Çakal ha!
- Dön Gümüş!

Dedikleri işidiliyordu!

Bir zaman oldu ki al beygirlinin dönüşlerindeki çabukluk anlaşılmağa başladı. Ve o zaman kır atlının kısa bir dört n'al ile uzaklaşarak allıyı peşine takub sürüklemek istediği ve al atlının önündekinin solu arkasına yaklaşmağa uğraşdığı görüldü.

Demirtaş Paşa'nın bir işaretiyle Hacı Dede bir kır beygirli daha çıkardı. O zaman al beygirli iki atlı ile uğraşmağa başladı. Ve çok geçmeden sonradan katışan kırk beygirlinin solu gerisini alarak elindeki tahta kılıcla sol böğrüne hafifce dokundu ve yıldırım gibi geçüb öteki allıyı peşine takdı. Yenilmiş olan kır atlı azıcık utanarak yere atladı ve kenara çekildi. Az sonra al beygirli ilk mübarizini de birinci gibi utandırarak yere indirmişdi.

(Sayfa 235)

Bu ta'limler çok uzun sürdü ve halk hiç de bezginlik göstermeden seyrediyordu.

Birçok çiftler kimisi başa baş, kimisi bire üç çıkarak çarpışmışlardı. Bahtiyar da iki kişi ile çarpışmış ve kazanmışdı.

Hep kazananlar bir sıraya dizildiler. Beş kişi pek şanlı çıkmışdı. Şimdi bunlar birbirleriyle mübâreze[139[*]] edeceklerdi. Bahtiyar ile onun dengi bir genç ayrıldılar. Üç dakika geçmeden Hacı Dede Bahtiyara karşı bir ikinci, beş dakika dolmadan bir de üçüncü yolladığı halde Bahtiyar peşine takılan üç süvariyi çekiyor, uzaklaşdırıyor, uzuyor, yürüyordu. Ve anlaşılıyordu ki henüz ezmeğe niyeti yok. Ve doğrusu da öteki atlar Burak ile boy ölçücek değerde değil. Demirtaş Paşa Hacı Dede'ye bir dördüncü yollamasını işaret edince herkesler de bir şaşırma göründü. Bu şimdiye kadar olmamış bir şey idi.

Bahtiyar halâ mübârizlerini yormakda ve hep dolambac yollarla üzmekde idi. Dernek arasında sabırsızlık baş gösterdi. Atlılar çadırlara yaklaşmışlardı. O zaman Demirtaş Paşa ortanca oğluna seslendi:

- Ömür!

Bu sesi herkes gibi bahtiyar da işitmişdi. İşte o vakit çevik dönüşlerle yana açılub dört mübârizi önüne katması ardınca aralıksız iki çarpışıyla iki mübârizi, daha sonra üçüncü ve dördüncüyü yere indirmişdi.

- bitmedi –

-------**-------

HAFTALIK HAVADİS

Kadınlarımız İçin- Meşrutiyetden beri kadınlarımıza verilen konferansların büyük istifadelere sebeb olduğu muhakkakdır. Umûmî birer ders demek olan bu konferanslara giden hanımlarımız bazen millî heyecanlar, bazen faydalı ma'lûmât alarak vakitlerini kazanmışlardır. Bu son haftalar içinde bu konferansların daha ehemmiyetlileri verildiğini memnuniyetle duyduk. Teâ'lî-yi Nisvân ve Umûmî Konferanslar cem'iyyetleri tarafından evvelki Cum'a verilen birincinin mevzuu "verem" ve hâtibi Doktor Kadri Raşid Paşa idi. Millî varlığımızı kemiren bu hastalığın kadınlarımız ve çocuklarımız arasındaki sirayetini, bundaki hatalarımızı anlatmış ve korunmak çarelerini söylemişdi. Bundan ayrı olarak sevgili Edirne'nin Bulgarlar eline geçmeden evvel, geçdiği zaman ve geçdikden sonraki manzaraları ziyâlı sabit levhalar şeklinde gösterildi. Bu Cum'ada

139[*] Eski zamanlarda bugün dört nal denilen yürüyüşe "atak". Sür'atli denilene "tırıs tırıs" âdetâ denilene "eşkin" denilirdi. Son ikisi elân kullanılıyor. Hücum denilen ala bildiğine koşduruşa eskiden "ılgar" denilirdi.

Türk Ocağı ictima'î ve edebî bir konferans tertib etti. Türklerin millî şâ'iri Mehmed Emin Beğ güzel ve heyecan verici şiirlerini okudu. Akçuraoğlu Yusuf Beğ millî gaye ihtiyacından, buna âid duyguları umûmîleştirmenin faydalarından bahsetti. Hamdullah Subhi Beğ yine Türk milliyet duygularının ehemmiyetini söyleyerek kadınların ictima'î mevk'ilerini, bundan düzeltilecek şeyleri, istikbâllerini şerh etti. Selim Sırrı Beğ de bedeni idmanların lüzûmundan, eski millî oyunlarımızın âdetlerimizin bırakılmasındaki mazarratdan bahsederek bunların yeniden canlandırılmasındaki faydayı anlatdı. Kadınlarımızın bu konferanslardan topladıkları heyecan ve istifade pek büyük olduğunu işitdik. Müteşebbüslerini tebrik eder ve her zaman tekrarını Türk kadınlığının uyanmasına sebeb olacak vasıtalardan biri olarak görürüz.

Verem Müzesi - Gülhane Hastanesinde bir verem müzesi açıldı. Burada hastalığa tutulmuş ciğerler, hastalığın devirlerine âid levhalar, istatistikler ve hasta olanların kullanacağı edevat ve vesâ'ire yayılub asıldığını ve ayrıca hekim beğler tarafından izahat de verildiği içün verem hastalığının başlaması, ilerilemesi nasıl olduğunu, korunma çarelerini, hâsılı hastalığa âid her dürlü ma'lûmâtı elde etmek kabildir. Ahalimiz mutlaka burayı gidüb görmelidir. Bu yapılması en faydalı bir işdi. Yapıldı. Ahalimiz gidüb görmekde ihmal ederse büyük bir kusur işlemiş olur. Hergün on ikiden ikiye kadar hanımlara, ikiden sonra erkeklere açıkdır.

Bu müzeye dâir gelecek sayılarımızda daha tafsilat vireceğiz. Şimdilik herkese ziyâreti tavsiye ediyoruz.

(Sayfa 236)

Talebe Yurdu- Geçenlerde temeli atıldığını yazdığımız talebe yurdu yapısına başlanmışdır. Bir an evvel muvaffakiyetle bitmesini ve gençlerimizin bu güzel yuvada toplanmasını dileriz.

İbrahim Müteferrika- Vaktiyle kitablar el ile yazılır ve bunun içün gayet bahalı satılırdı. Yazıcılığı icad edüb ilmin yapılmasına mâni' olan bu hale nihayet veren meşhur Götenberg'dir. İşte bu güzel icadı memleketimize ilk önce İbrahim Müteferrika sokdu. Onun içün bu zat bizdeki ilim terakkilerinin ilk babası demekdir. Kendisinin Kasımpaşa'da harab bir mezarı vardı. Şimdi onun ta'mir olunmasına İstanbul Muhibleri Cem'iyeti karar vermiş. Şehrimizin güzelliğine, tarihî kıymetine, büyüklerimizin isimlerinin unutulmasına çalışan bu cem'iyete teşekkür ederiz. Cem'iyet, mezarı İbrahim Müteferrika'nın yaşadığı zamanın mi'marisine göre ta'mir ettirecekmiş ve bunun masrafının bir kısmını kendisi verdiği gibi kalanı içün de iâne toplayacakmış. Milletini ve ma'rifetini sevenler bu iâneye para vermelidir. Büyüklerini unutanlar dâima küçük kalır!

Sultan Selim'in Gömleği - Sevgili Edirne'miz Bulgarlar eline geçdiği sırada Selim Câmii'nde saklı olan kıymetli bir gömlekle bazı makbul eserler çalınmışdı. Sulh olunca hükûmet bunu düşünerek Bulgaristan Hükûmetinden bunların iâdesini istemişdi. Bu sefer bunların Viyana'da Bulgar zabiti tarafından satılığa çıkarıldığı telgrafla bildirimişdir. Bulgar Hükûmeti bunların iâdesine razı olduğu ve kimin elinde olduğu da meydana çıkdığı için artık bu baba yadigârı kıymetli şeylerin elde edileceğini ümid eder ve hükûmetimizin bu hususdaki himmetini alkışlarız. Bu gömlek üzerinde Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetleri yazılı olub Burusa Evkâf Müdirliğinde saklı olan Yıldırım Beyazıd'ın cübbesi gibidir, diğer eserler de en meşhur hattatların el yazısıdır.

Şehrimizde Elektrik - İstanbul'un elektrikle aydınlatılması yaklaşdı. Kanun-i Sâni ayının sonuna doğru hem şehrin tenviri, hem de elektrikli tramvayların her tarafda işlemesi başlayacağını kumpanyanın müdiri söyliyor.

Teşvik-i Sanayi Kanunu - Memleketimizde sanâyinin ilerilemesi ve san'at sahiblerinin teşviki içün yapılan kanunun Zirâ'at Mezaretinden Bâb-ı Âliye gönderildiğini yazmışdık. Bu sefer Zira'at Nezareti bu kanunun vükela meclisinde müzakeresi geri bırakılmasını yazmışdır. Bunun da sebebi kanunda sonradan görülen bazı eksikleri tamamlamakdır. Kanunların iyi düşünülerek yapılması ve iki günde bir değişdirilmemesi memleketin hayrı içün lazımdır. Fakat böyle hayatî kanunların uzun müddet gecikdirilmesi de bir zaruridir. Bunun içün Zira'at Nezareti'nin bu hususda faaliyet göstermesini dileriz.

Maârif Amelesi İçin - Bu sefer yapılub Bab-ı Âliye gönderilmek üzere olan yeni madenler nizamnamesine Ereğli kömür madeni ocaklarıyla civardaki şimendüferde sık sık olan ve birçok amelenin ölümüne ve sakatlanmasına sebeb olan kazaların vuku'una mâni' olmak ve amelenin hayatını ve istikbâlini korumak hususlarına hidmet edecek bazı maddeler konuşulduğunu memnuniyetle işitirdik. Alnının teriyle geçinen ve devleti geçindirenlerin hakkını saymak ve gözetmek en büyük vazifedir.

Konya Vilayeti'nde - Konya vilayetinde henüz aşiret halinde kalanların yerleştirilmeleri düşünülmüş ve bunlar içün yeni bir köy teşkil etmeğe karar verilmişdir. Bunun içün bir komisyon yapılarak beğlik araziden kendilerine tarlalar ve fakir olanlara ayrıca çift hayvanları da verilmişdir. Bu köye "Meşrutiyet" adı konacakdır.

Bundan başka Konya mülhaktından Isparta, Antalya, Aksaray, Ereğli, Kara-

man, Akşehir, Ilgın, Kadın Hanı, Eğirdir ve Alaiye kazalarında zahire borsaları açılmasına karar verilmişdir.

Vilayetler ahalisinin ilerilemesine, rahatına faydalı olan bu işlere teşebbüs edüb başa çıkaranların çoğaldığını görmek isteriz. Artık anlamalıyız ki memlekete gerçekden mâlik olmak iktisadî ve ictima'î bir medeniyet yapmakla mümkündür.

H. D.

Açık Haberleşme

Faik Beğ'e - Yazılarınıza her zaman muntazırız. Bayramdan sonra ilk Perşembe günü saat bir de Türk yurduna gelmenizi rica ederiz.

Gazetemizin bir sayısını bazı lugatlı yerlerini çizerek gönderen zata- i'tirazlarınızın çoğu doğrudur. Teşekkür ederiz. Dikkat ideceğiz.

H. D.

-------**-------

Celâl Sâhir "Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı

-------**-------

(Sayfa 237)

HALKA DOĞRU

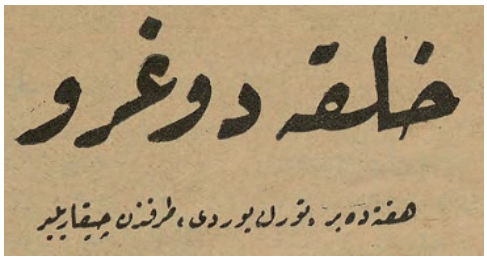

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 31	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 7 Teşrin-i Sâni 1329**

Bu Sayıdaki Yazılar

Halka: -5-, Akçuraoğlu Yusuf * Şiir**: İhtiyar Bir Türk'ün Vasiyeti, Hüseyin Cavid * Tarih: Girid Fethi… * Büyük Hikâye: Türk. A. Kadir * Haftalık Havadis: Bayramlaşmak - Osmanlı- Yunan Sulhu - Sultan Selim'deki Gömlek-Kanuni Sultan Süleyman'ın Hatırası * Düşünce Yarışı Hakkında**

-------**-------

HALKA

-5-

Evvelki makalemizde [140][1] halkın, yani köylü ve esnâfın mektebler, cem'iyyetler yapabilmesi içün önüne düşüb yol gösterecek okumuş adamlara ihtiyacı var demiş ve başka memleketlerde hoca, muallim, büyük mektebler talebesi gibi okumuş adamlar halk arasına girerek bu vazifeyi ifa etmekde olduklarını söylemişdik. Vak'a şimdi zengin, ma'lûmâtlı, rahat ve kuvvetli görünen milletlerin hepsinde böyle olmuşdur. Mesela Almanlarda Ruslar'da halkın ileri gelenleri yalnız şehirlerde oturub kalmamışlar, kasabalara, köylere gitmişler, oradaki halkı öğretmeye, ilerületmeye, yoluyla çalışmaya ve zenginleşmeğe ve halkın insanı, millî, vatani

hislerini yükseltmeğe uğraşmışlardır. Ben kendim böyle halka doğru giden Sırbları, Bulgarları, Rumlar'ı kendi memleketimizde de gördüm. Hele "Seniçe"de tesadüf ettiğim Sırb muallimlerini hiç unutamayacağım. Üç yıl evvelîsi Yeni Pazar Sancağı'nda seyahat ediyordum. Sancağa Bosna hududundan girmiş ve yolsuz yollardan, dağlar taşlar arasından beygir üstünde geçerek, nihayet düzce bir yerde kurulu Seniçe Kasabası'na gelüb yetişmişdim. Kasabanın en uzakda görünen binası, iki katlı beyaz boyalı büyük bir taş evdi. Ben önce bu evi, hükûmet konağı sanmışdım. Bir Sırb ibtida'îye mektebi olduğunu sonradan kasabada öğrendim. İslâm mekteblerinin ibtidayesini değil, rüşdiye ve îdadîyesini dahi, kasabaya girdikden sonra bile arayub bulmak zorca idi. Öğlen üstü, Sırb Mektebi'ne gitdim. Meğer o gün muallimler ictima'ları varmış. Etraf köylerin muallime ve muallimleri Seniçe Mektebi'ne toplanmışlar; "ta'lim ve terbiye mes'elelerini" müzakere ediyorlarmış. Muallimler, bana öyle dediler; bilmem söyledikleri tamamen doğru mudur? Hükûmetin, maârif müdirinin, tabiî bu ictimaadan falan hiç haberi yokdu. Hatta bana refakat iden, mekteb-i idadiye müdir mu'avini beğ galiba şimdiye kadar bu mektebe bir def'a bile olsun uğramamışdı. Her dershaneye asılan eski Sırb kralzâdesinin resmini bile tanıyamuyordu!... Ne ise bunlar bahsimizden hariç geçelim. Böyle on, on iki Sırb muallime ve muallimine bir arada rastlamak, benim içün büyük bir tâli idi. Hemen konuşmaya, dersleri, işleri, çalışmaları

(Sayfa 238)

hakkında ma'lûmât almaya başladım. İçlerinden, bilâhare karı koca olduklarını anladığım bir muallime ile bi muallim en ziyâde nazar-ı dikkatimi celb etti: bu genç köy hocasıyla karısı, pekiyi Rusça ve Fransızca konuşuyorlardı, her sözlerinden ciddi ve geniş ma'lûmât sahibi oldukları anlaşılıyordu. Hocadan sordum:

- Nerede okudunuz?

- Evvela Belgrad'da Darü'l-muallimini ikmal ettim; sonra Heidelberg'de [Heidelberg Almanya şehirlerinden birisidir; pek meşhur bir Darü'l-fünûn'u vardır.] felsefe şubesini bitirdim.

- Muhterem zevceniz?

- O yalnız Belgrad'da Darü'l-muallimin'i ikmal etti; fakat sonradan ben onun da Fransızca, Almanca ve pedagojide terakkisine ve elimden geldiği kadar çalıştım. Zaten vaktimiz pek müsâid: Ortalığı kış basınca, biz köyün mektebinde karla mahsur kalırız. Beş altı ay dünya ile münasebetimiz kesilir. Yollarımızın halini elbette gördünüz, yazın bile onlardan geçebilmek bir kahramanlıkdır; kışın kahramanlar bile geçemez. Ne Sırbistan hududına yetişmek, ta Seniçe'ye gelebilmek asla mümkün olamaz.

Pek şaşılacak bir şey değil mi? Sırb [o zamanlar Osmanlı Sırb..] muallim, Avrupa'nın en büyük Darü'l-fünûn'larından birisini ikmal etmiş, şahadetnâme almış, sonra kışın beş altı ay civar köye bile gidilemeyecek kadar dünyadan ayrı, medeniyetden mahrum ücra bir köye gitmiş, Darü'l-muallimat şahadetnameli genç karısıyla mekteb-i ibtida'îye hocalığı ediyor! Bazı, yalnız mekteb-i ibtida'îye hocalığı değil, bütün köyün, belki bütün o civarında hocalığını ediyor.. O yalnız yedi sekiz yaşındaki köylü çocuklarına elifba öğretmiyor; bütün köye, belki bütün o havaliye adam olmayı, usullü çalışmayı servet kazanmayı ve.. Sırblaşmayı öğretiyor. İşte asıl halka doğru gitmek böyle olur…

Seniçe ile Sırb hududu arasında bilmem hangi meçhul ve küçük köyün hocası olan bu Sırb gençi hiç mübalağasız söylüyorum ki payitahtımızın büyük mekteblerinde mu'alllim veya müdir olan zatların bir çoğundan ilimce, irfânca hatta zekâca olsun üstün idi.. Bu yüksek emelli köy hocası Sırbistan'ında büyücek şehirlerinde muallim olabilirdi; fakat o, köy muallimliğini arzu etmiş, karanlıklara girüb ışık dağıtmayı, zaten hayli aydın yerlerde parlayub göze çarbmaya tercih eylemişdi… Böyle halka doğru giden gençlerin varlığını, sa'ilerinin boşa gitmediğini vakai'-yi ahire isbât etti: Düşmanımız Sırblıların bize galebeleri sebeblerinden bu büyüğü de böyle halka doğru giden, köy hocalığı eden Darü'l-fünûn me'zunlarının mevcududur…

İki sene evvel halka doğru gitmeğe hazırlanan Rum gençlerini de Atina Darü'l-fünûn'unun salonlarında görmüşdüm.

Bunlar Anadolu'nun kıyılarından, içlerinden, Trabzon'dan, Samsun'dan, Kayseri'den, Ankara'dan gelmişler, Atina Darü'l- fünûn'una talebe olmuşlardı.

Atina Darü'l-fünûn'u bunlar nazarında hatta bir kısım Avrupalılar nazarında bile, şarkın irfân ve ziyâ ocağıdır: Bilgi ve aydınlık şarka, oradan dağılacakmış… Atina'da tahsilini bitiren genç Osmanlı Rumlar, Anadolu içlerine dağılıyorlar, kasabalara, köylere kadar gidiyorlar, mektebler açıyorlar, hocalık ediyorlar, hâkimlik idiyorlar, yani halka gidiyorlar, kendi halklarının Rumların maddi hastalıklarına ilaç veriyorlar, ma'nevi hastalık olan câhilliklerini gidermeğe çalışıyorlar ve aynı zamanda umûmî Helenlik [Yunanlılık] fikr-i milliyesini de aşılıyorlar…

Rum vatandaşlar böyle uğraşırlarken, acaba bizim Türk gençleri ne yapıyor?... Bu sualin cevabını gelecek makalede bulmaya çalışırız.

Akçuraoğlu Yusuf

-------**-------

(Sayfa 239)

Şiir

İHTIYAR BIR TÜRK'ÜN VASIYETI

Yavrularım! Ey ömrümü şenlendiren, güldüren
Alnı açık oğullarım; güzel, temiz kızlarım!
Bir gâyesiz uçurum var ayrılmıyor önümden;
Bana ömrüm vefa etmez, belki az yaşarım

Artık bana dar gelür hep şu engin ufuklar
Şimdi ruhum kanatlanıp yükseklere dalacak;
Karşımızda yangın gibi görünen al şafaklar
İhtimâl ki yarın ki gün sönmüş bulacak

Ecel güçlü, ben güçsüzüm; kimse ondan kurtulamaz…
Toplaşınız, size birkaç sözüm vardır, dinleyin,
Vasiyetsiz ölürsem benim ruhum şâd olmaz,
Kulak verin sözlerime birer birer belleyin.

İlk isteğim: Hiçbir zaman sevgiden el çekmeyin;
Âdemoğlu sevgi için yaradılmış, doğmuştur.
İnsânları kardaş bilin, kardaş kanı dökmeyin;
Bu dünyâ bir kaşık suda çok zâlimler boğmuştur!

Kimseye kin bağlamayın, yiğit olun, merd olun;
Vicdânınız elmâs gibi nur saçarak parlasın.
Konu komşu, yakın uzak herkesle hem-derd olun;
Kırık gönülleri yapın, bırakmayın sızlasın.

Zulme asla yaklaşmayın, doğru yoldan şaşmayın,
Tanrı haktır, hakkı sever, adaletden hoşlanır.
Yaltaklığa imrenmeyin, kibre hiç yanaşmayın,
Öz haddini bilmeyenler en sonunda haşlanır.

Arslan gibi cesur olun, fakat haksız çıkmayın,
Haksızlığa karşı koyun, bırakmayın şımarsın;
Zâlimleri cellâdları çiğneyin, hiç korkmayın,
Türk milleti görülmemiş boyun büksün, yalvarsın

Bak, şu yanda gülümseyen yeni doğmuş ay nedir?
Akşamların doğurduğu bir kızdır ki her yerde,
Türk adını gösterici bir semâvi aynadır.
İşte bizim tarihimiz! Hem yerlerde hem göklerde…

Ey kahraman yavrularım! Ayrılırken sizlerden
Benim en son vasiyetim; asla mahzun olmayın:
Vicdanımla, namusumla yaşar, hakkı bilirken
Güçlük mü var rahmetine kavuşmakta Tanrı'nın.

Namus, vicdan insanlarda iki büyük kanatdır
Onlar ile âdemoğlu yüksek göklerden aşar;
Namus, vicdan bizler için dâimî bir hayatdır,
Türk'ün gönlü o hiss ile çarpar, onunla yaşar.

Bir milletin tarihidir kökü, yurdu, yuvası,
Tarihiniz başucundan asla eksik olmasın;
Altay dağı, Mahan Çölü, hem de Pasin Ovası
Birer aydın sahifedir, her Türk gerek anlasın.

Sevdi temiz, asil oğul bilmez mi ki ecdâdı
Nasıl doğup, yaşamışlar, ne erlikler etmişler?
Bilmeli ki tez mahfeder zaman nânkör evlâdı
Öz neslini unutanlar çoktan sönüp gitmişler…

Her bir millet öz kökünde biter, büyür, yükselir;
Köksüz ağaç çabuk çürür, çiçek açmaz, yeşermez.
Bakın, görün tarihiniz size neler gösterir,
Hep şeref, hep büyüklüktür, bunu ancak kör göremez!

Merd atalar yiğitlikde nam almamış yalnız,
Ta eskiden onlarda var ilm, hikmet hevesi;
Güneş gibi tarihleri parlatıyor baksanız
Semerkand'ın dârülfünûnları, rasathâneleri!...

Evet, arslan yavrularım, Türk ili pek şanlıdır,
Elmas gibi lekesizdir, sâkin gâfil olmayın,
Asır, yirminci asırdır, vazifesi pek ağır,
Arş ileri! Komşular yol aldı, geri kalmayın!

Kafkasyalı
Hüseyin Cavid

-------**-------

(Sayfa 240)

Tarih

GİRİD FETHİ

Milletimizin pek eski düşmânı olan Yunan Devleti'yle Hükûmetimiz arasında bir seneden beri süren kavga birkaç gün evvel bitti, iki devlet arasında barışıklık oldu. Fakat bundan dolayı biz Türkler "Çok şükür bu *da bitti!*" diye sevinip övünmeyelim. Yunanlılar muhârebe bitdi diye her tarafta şenlikler yapıp toplar atarken, evvela ca'milerimizi kilise yapıp minarelere yedi yüz okkalık çanlar asarken, biz aklımızı başımıza alalım, gözyaşlarıyla öç kılıçlarını bileyelim. Vaktiyle ecdâdımıza kölelik eden bir kavmin öyle bir sene içinde Yunanistan'dan daha büyük ve daha zengin ülkelerimizi kanlı ellerine geçirmesi Türkler içün ne acı, ne dayanılmaz bir şeydir! Bizim bugünkü miskinliğimize, tenbelliğimize bakıp bir de ecdâdımızın kuvvetini, mehabetini düşünürsek mutlaka utanır başımızı önümüze indiririz.

Yunanlıların bu son def'a bizden zabt ettikleri memleketlerin birisi de, Akdeniz'in en güzel, en değerli toprağı sayılan "*Girid*"tir. Devletimizi elli altmış senedir uğraştıran bu cennet gibi güzel adayı vaktiyle dedelerimizin nasıl aldıklarını ne büyük fedakârlıklar ettiklerini kısaca anlatmak istiyorum:

Girid, Akdeniz'in en ehemmiyetli bir yeri idi oraları nasılsa elde etmiş olan "*Venedik*" Devleti, bugünkü İngiltere gibi tüccarlıkla yaşadığı içün, büyük ve kuvvetli bir donanma yapmışdı. Girid'in güzel, emniyetli, zengin limânları elde olmadıkca "*Venedik*" donanması Osmalı Hükûmeti'ne hiçbir şey yapamazdı. İşte bunun içün Venedikliler Girid'i elde bulundurarak Suriye, Anadolu ve Yunan sahilleriyle eyiden eyiye ticâret ediyorlar, kuvvetli donanmalarını istedikleri yere kolayca yolluyorlardı.

Adriyatik ve Adalar Deniz'i kıyılarından Mısır'a, oradan tâ "*Fas*", İspanya karşılarına kadar Akdeniz'in en büyük kısmına hâkim olan Osmanlı Devleti, Girid'in böyle düşmanlar elinde bulunmasından hiçde hoşlanmıyordu. Binaenaleyh "*1055*" tarihinde Sultan İbrahim zamanında "Venedik" Devleti'yle cenk açıldı; Girid'e bir cok Türk orduları, donanmalırı gönderilmeğe başlandı.

"*Kal'alâr* dışından değil, *içinden alınır*" derler. Meşhur atasözüdür. İçeride padişahın deliliği, Yeniçerilerin zorbalığı, monlaların ta'assubu ve ahlaksızlığı vezirlerin ve hükûmet adamların câhilliği ve namusuzluğu koca Osmalı Devleti'ni ta temelinden yiyip bitirirken, Girid Cengi bir dürlü bitmek bilmiyordu. Venedikliler Girid'i vermemek içün her fedakârlığa katlanıp çalışıyorlar, oradaki Osmanlı Ordusu ise baz'en İstanbul'dan senelerce imdat almayarak din ve millet uğrunda kan akıtıp duruyordu.

Nihayet, ilk cenk başladığı tarihten yirmi üç sene sonra, Girid Cengi'ni sona erdirmek zamanı geldi: Devleti batmaktan kurtaran Koca Köprülü Mehmed Paşa'nın oğlu Fazıl Paşa içeride dışarıda ne kadar düşman varsa hepsini ezmiş, Osmanlı Hükûmeti bütün dünyayı keskin kılıcıyla titretmişdi. Binaenaleyh devletin şan ve şerefi içun Girid artık Venedikliler elinden alınması lazım geliyordu.

Osmanlıların bu kararını haber alır almaz Venediklilerin etekleri tutuşdu: İstanbul'a boyuna sefirler yollayarak va'atlerde bulunuyorlardı Girid'in ruhu olan o metanetli kanadı Kandiye Kalesi artık her ne olursa olsun Osmanlının eline geçecekdi. Bunu Venediklilerde anladıkları içün o kadar çok telaş ediyorlardı. Hâlbuki diğer taraftan cenk hazırlıkları ilerliyordu.

(Sayfa 241)

Padişah harp masraflarına bir yardım olmak üzere kendi hazinesinden bin beş kese ihsan eyliyor ve sancak-ı şerif i sadr-ı azam Köprülü Fazıl Paşa'ya virerek genç vezirine sorguçlar takıyor onu dualarla selamlıyordu. Fazıl Ahmet Paşa İstanbul'dan kalktıktan sonra yedi ay sonra Hanya'ya geldi ve etraftaki düşman kuvvetlerini mahvederek ilkbaharda "Kandiya" Kal'â sı muhasaraya başladı. Yirmi üç seneden beri yalnız Venediklilerle Osmanlılar değil belki bütün Avrupa haritasından devletler ile Osmanlılar arasında sürüb gelen bu cenk herkesi meraka düşürüyordu. Bir taraftan Osmanlıyı padişahı karargâhı Yenişehir kenarına götürüyor, öbür taraftan Papa bütün hristyanları Kandiya'ya çağırıyordu. Deniz yolu açık olduğu cihetle Kandiya'ya birçok İtalyanlar, Fransızlar, Rumlar gelmişlerdi. Sözün kısası, bütün hıristyan devletler Kandiya'yı Türklere vermemeğe azmetmişlerdi, ona göre çalışıyorlardı. Hâlbuki Türkler bundan yılacak, korkub çekinecek adamlar değillerdi. Demir kalbli sadrâzam bütün dünya karşı gelse Allah'ın inayetiyle Kandiya'yı alacağını söylüyor.

-Cenk isterse yüz sene sürsün, sonunda yine Girid'i alacağız! Diyordu.

Muhâsara tam 3 sene sürdü. Bu üç senede düşmânlar seksen def'a Osmanlılar da altmış dokuz kez def'a hücum etmişlerdi; düşmandan otuz bin kişi ölmüş; Osmanlı ordusundan da yüz bin kişi şehid olmuştu. Fakat nihayet, hıristyanlığın bütün yardımlarıyla beraber Osmanlıların azmi, metaneti galib geldi. Ve Fazıl Ahmet Paşa Kandiya'ya muzafferâne girdi. Artık bütün orduda emsâlsiz bir sevinç, bir yürek genişliği vardı. Ordu, padişahın, Beytülmalın ekmeğini helâl etmişdi.

Kandiya'nın Türkler eline geçmesinden dolayı Avrupa'nın her yerinde matem tutulurken, bu saâdetli haberi Livadya'da alan Dördüncü Sultan Mehmed bütün

İslâm memleketlerinde şenlikler yapılmasını, kandiller yakılarak Allah'ın bu lütfuna karşı şükr ve hamd edilmesini emrediyor. Osmanlı ülkesinin her köşesinde Macaristan'dan Rusya içlerine ve Basra Körfezi'nden Fas'a kadar şenlikler yapılıyordu.

-------**-------

Millî Hikâye

TÜRK

Yazan: A. Kadir

Başı geçen sayıda

Tamam bu zamanda babasının emriyle atlanub karşısına geçen Umur Beğ'le başa baş kalmışdı. Oh! Bu pek eğlenceli bir şeydi. Fakat artık Burak, hocası önünde ders okuyan bir çocuk gibib zayıf yerlerini pek güzel bilen bir usta karşısında koşmakta olduğunu gösteriyor ve hızdan ziyâde kuvvetli bacaklarının çabukluğuna sığınıyordu.

On dakika böyle geçti. Umur Beğ kendisinden uzakta dolaşan çırağını en değerli oyunlarla kendisine çekiyor ve işte o zaman çırak ustasının öğrettiklerini pek güzel kavradığını gösteriyordu.

Bir zaman oldu ki dernek ulucaları? Bahtiyar'ın ve Burak 'ında can taşıdıklarını ve en sonu yorulacaklarını söyleyerek aldılar. Demirtaş Paşa:

- Düşman yorgunluk dinlemez!…

Diye gürledi ve Hacı Dede'nin paşadan aldığı

(Sayfa 242)

bir emirle dört atlı gönderip Bahtiyarı mutlaka kıstırup sıkıştırmalarını söylediği iştildi. Demirtaş ihtiyarlara dönerek:

- İşte bir genç ki bütün gençlerimizi buna benzetmek lazım geliyor.

Bahtiyar kıymetli Burağı ile uzaklarda dolaşıyor, zaman kolluyordu. Artık herkes sabırsızlaşmışdı. Demirtaş Paşa yanındaki değerli binicilere döndü:

- Çocuklar! Bu çapkın altındaki ata güveniyor. Bunu yere alın kibirini kırın, mızrak, kemer herşeyine izin veriyorum.

O zaman, Yahşi Beg, Ali Beg, Sungur Beg, Sumak Beg, Boga Beg Gibi vaktin en şöhretli cenk erleri ortaya fırladılar. Küçük gercekte ele geçmeyecek kadar çetin cıkmışdır. On onbeş değerli bini tarafından kuşatılacağını anlayan Bahtiyar hünerlerinin beğenilmesinden doğan bir coşkunlukla ilk gelen dört atlının en zayıf gördüğü sol taraftakilerine saldırarak yarup geçerken Umur Beğ'in hazırladığı uruçtan güç kurtulmuştu. İki güç genişlikte bir hendeği atlayan Burakla Umur Beğ arasında kalan bu çukurluk Umur Beğ'e çapraz gelmişdi.

Şimdi hemen karnı yere sürünecek gibi geniş bir harmanı dolanan Burak bir dakika geçmeden Yahşi Beğ'in kumandasında birleşen bir kuşatma kolu tarafıntan sarılmışdı. Ve harman her adımda küçülüyordu. Mızraklara karşı sağını, kılıçlara karşı solunu kemendlilere karşı her tarafını korumaya mecbur kalan Yahşi Beğ artık ele giriyordu. - Görseler süratlilerle kovalanan Burak elli adımlık bir harman içüne sıkırmışdı. Ve artık hiçte ümit yokdu...

Bir zaman olduki Yahşi Beğ yarık yüzlü çadırlılara döndü elinde bir kemend uzatdı, uzatdı, uzatdıda o dakikada çadırlılarla kendi arasındaki atlıya kadar dayandı, ve yine o an içinde atlının hayvanıyla birlikte yuvarlandı ve Burak'ın bu çürük yerden atlanıp çadılarlar önünde durduğunu ve arkasına düşün on kadar atlının pek az aralıkla bitiştiği görüldü. Fakat Paşa'nın:

- Yeter!

Dimesiyle birlikte hepsi oldukları yerde durdular.

Demirtaş Paşa - Bu gençin atından alınmasına felek bile razı olmadı. Alnından terler akan Bahtiyar'a:

Yoruldun mu Bahti?...

Dedi. Onu böyle çağırır yahud sadece küçük derdi.

Bahtiyar başı ile yorulmadığını anlatdıktan sonra:

- Burak ön solunu atdıda tırnağı esirgemek içün yerimden ayrılmadım.

Filhakika hayvanın ön sol ayağı nal atmışdı. Paşa'nın işaretiyle Bahtiyar yere atladı. Uşaklardan biri hayvanın yumuşak yerlerde biraz yedikde? Koşturduktan sonra Paşa'nın nalband başısı ön sağını perçinlemiş, solu kayar etmişdi.

Şimdi, ey bu yazılanları okuyanlar! Siz merak ediyorsunuz, bu gençe neler söylendi, nasıl kuvvetlendi, bunu da öğrenmek istiyorsunuz!... Doğru! Bu sizin hakkınız amma ben orasını kısa keseceğim ve sizlere pek de üzmemek içün yalnız Demirtaş'ın küçük oğlu

(Sayfa 243)

Oruç Beğ'e yavaşça söylediği şu sözleri söyleyeceğim. Daha ziyâdesine vakit yok. Büyük işler bizi bekliyor. Bahtiyar'ı o işler başında gördüğünüz vakit siz kendiniz şimdi söylenenleri söyleyeceksiniz.

Demirtaş Paşa'da Oruç Beğ'i bir kenara çeküb demişdi ki:

- Oruç! Bahti güzel yetişmiş, istediği gibi olmuş. Okuma yazmadaki değerini de senden öğrendim. Bundan inşallah bu devlete, bu millete, büyük büyük hıdmetler beklenir. Dedem Aykud Alp'in kılıcı Bahtiyar'ın elinde bulunmağa yakışır. Şimdi hazinedara haber yolla; kılıç buraya gelsin. Burak da tam Bahtiyar'a yaraşıyor. Atı var, kılıcı da var. Umur'un kızı İklime'yi aldığı zaman en bahtiyar bir Türk olur.

Oruç Beğ, babasından ayrıldıktan sonra dediğini yapmış, hazinedara adam saldırmışdı.

Öğle vakti olduğu gibi ikindi namazı da cem'aatlerle birkaç yerde kılındı. Namazdan sonra hep birden çadırlar önünde toplanıldı.

Dağılma vakti yaklaştığında Molla Fenari Hazretleri el kaldırub: Allah'a hamd ü sena, Peygambere salâvat, sahabe- i güzine tarziyeden sonra Sultan-ı İklim-i Rum'a nusret, askerlerine kuvvet, memleketlerine bereket, gençlerine ita'at, hastalarına şifa, derslilerine deva istedi. Herkes candan yürekten "Amîn" dediler.

Ondan sonra Demirtaş Paşa ayrıldı. Sol eli ile kılıcına dayandı, sağ elini onun üstüne koyarak:

- İhtiyarlar, ağalar! Güneş bile bize aydınlık verdiği için sevilir, bizi ısıttığı için istenilir öyle değil mi? İnsanlar her şeyden fayda beklerler. Faydasız şeylerden hoşlanmazlar!... İşte! Yakın zamanda bugün fazla sandığımız şeylerin faydasını göreceksiniz... Size bu kadar söylerim! Yıldırım padişah iken boş durulmaz! Hergün yarına hazır bulunmalı!...

Hacı Dede'ye dönerek:

- Hacı! Ben yarın Edirne'ye gidiyorum. Sen Salı ve Cum'aları hiç gecirme. Gayretinizi pek beğendim. Daha ziyâde olsun. Kece dört kat! Bir atlıya dört atlı, bunları da unutma.

"Dönerek":

- Gençler! Sizin de bugün gayretinizi gördüm ve beğendim. Geçilenler, kazanamyanlar, yenilenler kıskanmasın, gıbta etsin! Gençler, kazananlar, yenenler güvenmesinler, gayretlerini artırsınlar. Çünkü memleket kıskançlığa değil, gıbtaya muhtaç. Vatana gurur değil çalışmak lazım işte bu kadar!...

**

Elinde pek narin bir kılıç tutmakta olan bir uşak Oruç Beğ'in önünde durdu. Ve Oruç Beğ, bu ulu ata armağanını eline alınca öpüp başına koydu ve sonra götürüp babasına verdi. Demirtaş Paşa da kılıçı öpüp başına kaldırdıktan sonra karşısında duran Yahşi Beğ'e:

Yahşi - dedi- al! Çırak senin, şan da senin olacak! Bu kılıçı o arslanın boynuna sen tak!

İlerileyen Bahtiyar ihtiyarın önüne diz çöktü. Ve yanına yaklaşan Yahşi Beğ bu kıymeti bulunmaz kılıcın kayışını gençin başından aşırdı. Bütün halkın maşallahları arasında sevincinden kızaran Bahtiyar sol kolunu kaldırarak kayışın içinden geçirir geçirmez fırlayub Yahşi Beğ'in iki elini birden tutarak öptü. Yahşi

(Sayfa 244)

Beğ de bir dakikaya kadar kulağına kılıç kullanmak hünerinin sırlarını söyledikten sonra çırağının alnından öptü. Demirtaş'ın en büyük oğlu ve sonraları Bahtiyârın kaynatası olan Umur Beğ som yakud kabzalı bir hançer, kardeşi Yahşi Beğ değerli bir gürz, Ali Beğ kıymetli bir silâhlık, Oruç Beğ de altun üzengili bir eğer takımı hediye ettiler. Güzel temrenli bir mızrak, gümüş kakmalı bir kırbaç, kuvvetli bir yay, hilesiz tunçdan ayetlerle vefklerle donatılmış bir tolga da, Kara Beğ, Turgut Beğ, Deli Mustafa, Hacı Dede gibi güngörmüş, nam kazanmış, ümera tarafından armağan verildi.

Ondan sonra kılıç kabzası alacak olanlar da ortaya çıktılar, bunlar dört kişi idi. Onların da ustaları kılıçlarını kuşatarak "*Esrar*" söylediler. Bahtiyar" ile beraber beş olan bu gençler Demirtaş Paşa'dan başlayarak ihtiyarların ellerini öptüler.

Bitmedi.

-------**-------

HAFTALIK HAVÂDİS

Bayramlaşma - Kurban bayramının ikinci Salı günü Türk Yurdu ve Türk Ocağı'nda bayram kabulü yapılmışdır. Türklerin ilerlemesi için çalışan her iki müessese bu mukaddes maksadın muhib, hâdim ve fedakârlığıyla dolaştı. İhtiyar, genç herkesin çehresinde sevinç, üzerlerinde istikbâle doğru emniyetle bakış tavırlarında müthiş felâketlerin sarsamadığı azim ve metanet vardı. Herkes birbiriyle konuşuyor, büyüklerin çalışmak lüzûmunu anlatan müşfik sesini gençler hürmet ve muhabbetle dinliyor. Onların gözlerinde yanan ateş yaşlılar sevinç ve ümid ile seyrediyordu. Bütün bu sevimli kalabalıktan sonra yılmaz ve yorulmaz meram ile "yarın"ı fethe hazırlanan bir ordu hali vardı. Bu manzara dünün ve bugünün acılarını azaltıyor. İstikbal içün ümid veriyordu. Allah Türk milletine daha kutlu bayramlar versin.

Osmanlı-Yunan Sulhu- Yunanalılarla barışık olduk. Felâket günlerinin acı bir yaprağı daha kapandı. Fakat kalbimizdeki öç yarası kapanmasın. Bu muahede evkâf vesâire meselelerinde Yunanlılara müsaadeli davranmağa mecbur olduk. Fakat adalar meselesi halledilemedi. Onu ileride devletler halledecek.

Sultan Selim'deki Gömlek- geçen sayımızda yazdığımız Edirne'deki Sultan Selim Câmii'nden çalınan Viyana'da elde edilen gömlek Sefir Hüseyin Hilmi Paşa tarafından Doktor Besim Ömer Paşa'ya tevdi edilmiş ve İstanbul'a getirilmişdir.

Kanuni Sultan Selim'in Hatırası- Teşrin- i saninin üçüncü günü Macaristan'da Zigetvar Şehri'nde onuncu padişahımız Kanuni Sultan Süleyman'ın Hatırasını Yaşatmak için merasim yapılmışdır. Büyük Padişah şehrin fethinde vefat etmiş ve orada kendilerine bir türbe yapılmışdı. Sonradan Macarlar bu türbeyi yıkub yerine kilise yapdılar. Şimdi bu kilisenin duvarına Ulu Padişah'ın şerefine hükûmetimiz tarafından Türkçe ve Macar tarih encümeni tarfından Macarca bir levha asılmış ve bu merasimde Peşte Baş Şehbenderi Ahmet Hikmet Beğ de bulunmuştur. İki kardaş milletin mazinin arbedelerine soğukkanlılıkla bakarak Türk ırkının Büyük bir padişahına hürmet etmesini alkışlıyoruz.

H.D

-------**-------

Düşünce Yarışı

Gelecek sayıda düşünce yarışı hakkında aldığımız cevapların kazandıkları mukafatları yazacağız.

H.D

-------**-------

Gülhane VEREM MÜZESİ

Gülhane Hastanesi'nde acılan Verem müzesini ziyâret etmelerini herkese, bilhassa çocuk analarına, babalarına tavsiye ederiz. Zevali On ikiden ikiye kadar hanımlara, ikiden sonra erkeklere acıktır.

-------**-------

Celâl Sâhir Matbaa-i Hayriye ve şürekâsı

-------**-------

(Sayfa 245)

HALKA DOĞRU

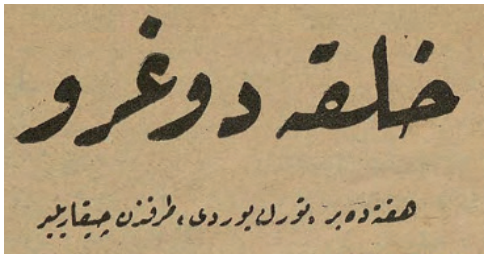

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 32	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 14 Teşrin-i Sâni 1329**

Bu sayıdaki yazılar

Faydalı Düşünceler: Esnâf İçin **Terakkî Yolları -4-, F... * Mukaddes Kinler: Selanik'li Ayşe Hanım, Maraşlıoğlu * Millî Hikâye:** Türk, **A. Kadir * Haftalık Havadis: "Türkiye" U**ğrunda. H. D. Verem sergisinde
Gelecek sayıda verem ve verem müzesine dair makaleler

-------**-------

Faydalı Düşünceler

ESNÂF İÇIN TERAKKI YOLLARI

-6-

Bu memleket rencber toprağıdır. Çiftçi yurdu olmalıdır. Köylüler ne yapmalı. Bizde Ziraat Bankası. Almanya'da "Rayfayzen (Raiffeisen Bank)" Bankaları.

Bizde bazı cümleler vardır ki çok tekrar ettiğimiz içün ehemmiyeti, ruhu, ma'nası kaybolmuştur. İşte bu memleket zira'at yurdudur sözü de onlardan biri hatta en mühimidir. Herkesin dimağında bu i'tikad kuvvetle yerleşmişdir. Çifçilikden bahs olunurken bizim de aklımıza ilk def'a bu geliyor.

Fakat bu memleket zira'at yurdudur sözü acaba doğru mudur? Niçün? İşte en az düşünülen cihet de burasıdır.

Zira'at çiftçilik demektir. Fakat iki dürlü çiftçi vardır. Biri eker, biçer, sene nihâyetinde eline geçen şeyi kendi ihtiyâçlarını giderecek bir hale koyar, yani un, bulgur… ilh yapar. İkincisi yine çiftçilik eder; fakat sene nihâyetinde eline geçen şey'i –bazen tohumlıktan başka bir şey alıkoymaksızın bile– birisine satar: Nakde tahvîl eder. Bizim memlekette çokluğu teşkil edenler birincilerdir. Yani ilmî tabiriyle hem müstahsil hem de müstehlik-i münferit [141[1]] olanlardır. Binaenaleyh bizde zira'at mes'elesi denildiği zaman göz önüne gelecek de kendileridir. Hâlbuki yaşadığımız asırda san'at sahibi olanlar ancak meydana getirdikleri şeyleri kendileri içün hazırlamayanlardır. Mesala terzilik bir san'atdır; çünkü terzi başkasının hesabına elbise diker. Doktorluk bir san'attir; çünkü doktor başkasının nabzına bakar. Bu misalleri uzatmak kolaydır. Bunu bir cümlede kısmak lazım gelirse diyeceksiniz ki: Bir san'atkârın emeğinin mukabili dâima para olmalıdır. Ve böyle olması da zaruridir; çünkü bir terzinin ihtiyacı sade ruba değildir ki sa'yine mukâbil elbise verilsin. Onun daha mühim ve her gün çoğalan ihtiyaçları vardır. Ona bütün bu isteklerini te'min edecek bir şey verilmelidir, o da para olabilir.

Çiftçilikte hiç şüphesiz san'atdır ve müterakki san'atkar bir çiftçi dürlü dürlü ihtiyaçlarını gidermek içün mahsülünü para ile değiştirmek mecburiyetindedir.

Binaenaleyh netice olarak elbisesini kendi diken bir kadına terzi diyemeyeceğimiz gibi karınlarını doyurmak,

(Sayfa 246)

öküzlerini beslemek içün çalışanlara da bu günki san'at bakışıyla çiftçi diyemeyeceğimiz. Bu tabir hatasını da yapanlar kendileri değildi, memleketin fikirleri aydınlanmış denilen adamlarıdır. Taşrada bir çiftçiye:

- Ne ile uğraşıyorsun?

Denildiği zaman:

- Rençberim.

Der. Kendi hâllerini bize söyliyecek en güzel tabir de budur. Binaenaleyh şimdi diyeceğiz ki:

Memleketimiz rencber toprağıdır. Çiftçi yurdu olmalıdır. Ve bu feyz, kabiliyet kendisinde pek ziyadedir.

Bunun içün ne yapmalıdır?

İşte en mühim nokta da burasıdır. Bunu halletmek içün siz kendinizi dünya ilk güneşi gördüğü zamandan beri insan eli dokunmamış bakir bir

141[1] Kendi eküb biçdiğini kendi sarf eden demekdir.

toprakta farz edebilirsiniz: Yoldan, şimendüferden, bilgiden ve herşeyden mahrum. Sade hayatınızı senelerin terbiye ve tekâmül veren ellerine terketmemek içün pek çok mütarakki bir Avrupa'nın varlığını, her an büyüyen, sizi istila içün kabaran ikdisadi tufanı ve nihayet onun irfan güneşine karşı açılmış kollarınızı unutmayınız. Eminim, bu kadar çok ihtiyaçların te'min edilmemesinden doğan bir acz sizi ümitsizlik ve şaşkınlığın derin uçurumuna atar. İnsanların bugüne kadar boş bir kafayı bilgiyle dolduracak bir ilaç, ne medenî bir insan eli karıştırmamış toprakları, birden on senede raylarla boğacak bir kudret keşfedemediğine acırsınız. Gözünüzün önünde intihara benzeyen bir tek kurtuluş çaresi kalır ki o da ilerlemeyi sizlerin gayet yavaş ve kısa terakki adımlarından beklemektir.

Bütün bunlar doğru olmakla beraber biz yine ümitsiz kalmayacağız ve bazı ehemmiyetsiz görünen teşebbüslerin çiftçi hayatında bir inkılâb yapabileceğini iddia edeceğiz:

Bugün ekseri köylerde "Mübadele-i Ayniye" denilen malı mala değişmek usülü hüküm sürer. Bu köylünün bütün ihtiyacı zaten bir merkeb yükünü geçmediğinden "Çerçi" denilen adamlar hayvanlarıyla gelirler, demir, buğday, arpa mukabilinde eşya satarlar. Bazı köylerde şehirden bir şey geldiği zaman kâfi miktarda, yumurta, buğday… getürülür, pazarda nakde tahvil edildikten sonra alınacak şey alınır. Eski bir maliye müfettişinin tabirince paranın iki tarafına bakub bir şeye benzetemeden atan köylüler de yok değildir. Çünkü ömründe para içün ihtiyaç hissetmemişlerdir; çünkü hükûmete vergilerini aynen tediye ederlerdi, yani öşür verecekleri zaman buğday olarak verirler. "Tarik" içün ise bizzat yollarda çalışırlar[142[2]]. Alacaklarını çerçiden aynı mukabilinde, yani buğday, arpa gibi şeylerle alırlar. Hülasa nakd kendileri içün faydasız birseydir.

Bunun sebebi? İhtiyâçlarının sayılı olmasıdır. Siz onlarda yeni yeni ihtiyaçlar da vücuda getirmeğe çalışınız, emin olunuz, nakd kendi kendine feyz ve tekâmül veren hıdmetini ifaya başlıyacaktır. Ekseri köylülerin ihtiyacı maddelerinde toplanmışdır. Düşünceleri ancak hasat vaktinde ellerine geçecek mahsûlleridir. Çok yağmur, fazla kuraklık günleri bunların ömürlerinde tesadüf olunan en acıklı, en işkenceli saatlerdir.

Zavallıların bütün kışları aynı duâ ile geçer: Hayırlısıyla hasada yetişmek. Bunların dimağlarında açlık başka dürlü düşüncelere mâni olan dâimî bir yasakçıya benzer. Bunlarca, tohum bile tali'a itilmiş bir şey olduğu içün gübre dökerek, toprak naklederek masrafı.

142[2] Yeni Nizamnâme'de "mükellefiyet-i ayniye". Yani bizzat çalışmak kabul edilmemişdir.

(Sayfa 247)

kabartmak istemezler. Kendi tabirlerince aza kana'at, hiçbir şey ele geçmemek ihtimali karşısında daha akıllıca bir harekettir. Çünkü bu sonuncu takdirde ekseriya ömürlerince sürecek bir sefalete düçâr olurlar. En muktedir bir muallimin, bir maliye müdürünün yaptığı *tahmini bir hesap bu acı neticeleri ve ne kadar çok tekrarlandığını* göstermişdir. Şimdi siz bu adamın hayatını birdenbire te'min ediniz; yarının bütün fena ihtimallerine karşı *sığınacak bir yer gösteriniz*; ona karşı o ümidi veriniz; o zaman mide ihtiyacı zayıflar ve hemen yok denecek bir hale düşer; onun yerine yeni yeni ihtiyaçlar kâim olmağa başlar. Mesela bu sefer biraz daha temiz gezmeğe *çalışır. Ve y*eni daha büyük, daha müzeyyen bir hâle getirmeğe uğra*şır, zevk* denilen birşeye mâlik olur; ve nihayet bu adama yavaş yavaş medeni bir insanın ihtiyaçları toplanır, şehirden getireceği mesela daha şık, daha sağlam bir yemeni, bir elbise için -tabiî *köyde olduğu gibi buğday ver*emeyeceğinden- hububatını nakde tahvil etmek mecbûriyetini duyar. İşte bu ihtiyaç onun yükselmesinin bir mebdeidir. Bütün köye bu ihtiyaç yay*ıldık*dan sonra artık orada para vazifesini if*â* itmeğe başlar ki ilmi tâbiriyle buna "m*übadele-i* nakdiye" türü derler.

Bir köylünün hayatı nasıl te'min edilebilir?

Bir köylünün hayatı demek çifti, öküzü tohumu demekdir. Siz bir tehlike, bir buhrân zaman*ında ona bunları verebilirseniz âdetâ* yeniden diriltmiş olursunuz. Ve ondan sonra artık *çiftçinin gözüne a*çlığın en sefil ve en çirkin çehresi görünmez, ebediyen sefil ve en perişan sürünmek ihtimali kalmaz; ve bu sayede biraz daha rahatça insanlığını düşünecek bir kaç saniye bulur. Onun için bankalar tesis etmelidir. Bizim resmi Ziraat Bankası köylülere nazaran en korkunç bir müessedir. Bir köylünün bir senelik sa'inin semeresini ve tabi olduğu bin dürlü muessirlerin onun muayyen *şera'iti,* sabit usulü kavrayamaz. Bahusus köylüler bütün dünyada mahdut fikirli adamlardır. Tıbkı bir *çoçuk* gibi teftişe tabi olmazlarsa ekseriya ellerine geçecek sermayeyi kullanamazlar. Bizim Zira'at Bankası ise tabi bu tedkiki yapamaz onun için teşkil edilecek bankaları köylü hayatı ile alakadar etmeyi de düşünmeyebilir.

Atmış dört sene evvel Purusyalı "Rayfayzen (Raiffeisen)" isminde birisi buhran zamanlar*ında köylülerin katlandıkları sefaletten* muteessir olmuş "Flammersfeld" şehri hallicelerinden altmış kişi ile "Fakir çiftçileri himâyesi için teşkil etmiş hallicelerinden muavenet şirketi" diye birşey teşkil etmişdi.

Bu altmış kişi yek-diğerine kefil olduklarından gayet ucuz bir fâizle 7500 Frank [yani 327 osmanlı lirası] borç aldılar; bundan fâiz fiyatına cüzi bir ilave ile tohum, hayvan, gübre satın almak, ahır, ambar, bina etmek isteyen fakir *zürrâ'a* bir seneden on seneye kadar vade ile borç verirler "Rayfayzen" ikinci

bankayı dört sene sonra, üçüncü bankayı beş, dördüncüyü 1862'de, yani altı sene sonra birbiri ardınca açmağa muvaffak oldu. Yirmi üç sene sonra adetleri 245'e ve 1891 istatistiklerine nazaran yani yirmi iki sene evvel 895'e bâliğ olmustu. Bankalar, nüfusu dört yüzü bulan köylerde ve kazalarda tesis olunuyor. Ve ilk idare he'yeti bankayı açmağa teşebbüs edenler tarafından seçiliyordu. Bundan başka bankan*ın muamele*lerine nezâret eden ve ayda bir toplanan ikinci bir heyeti vardı ki bunların hepsi maaşsız idi. Sade kasadar bir miktar birşey alırd*ı*. Ve bütün bu çeşit bankalar bir merkeze tâbi' idi; oradan l*â*akal iki senede bir gönderilen müfettişler bu şubelerin defterlerini yoklarlardı. Bankan*ın sermayesinde hisseleri olanlar sade* fâiziyle iktifâ

(Sayfa 248)

ederler temettü'nden bir pay almazlardı. Bu suretle her sene husûle gelen kâr ihtiyat sermayesine zamm ederler ve binde bir bile vuku'a gelmeyen zararlara karşılık olurdu. Fazla olarak bu para faiz fiyatının düşmesine de hıdmet ederdi. Çünkü maksad kazanmak olmadığından kasada para çoğaldıkça çiftçiye daha müsâadeli davranırlardı. Pek kabardığı zamanlarda ise ihtiyat sermayesi köyün umumi ihtiyaçlarından birine sarf edilirdi. Bu bankalar İsviçre'ye, Fransa'ya, İtalya'ya da sirayet ettiler ve çoğaldılar. Bu bankalrın maddi fâidesinden başka bir de ahlakî te'siri görülüyordu ki o da çiftçinin borca sebeb olarak gösterdiği şey'i yapmak mecbûriyetinde kalmasıydı. Çünkü bankalar dört yüz kişilik yerlerde teşkil edildiklerinden borç almak isteyen adamın hâli her hususda belli olur ve o şey'i yapub yapmadığı kolayca tahkik olunabilirdi. Mesela öküz almak, kulübe yapmak üzere borç eden birisi bu paraları başka bir yere harç ederse artık umumun emniyetlerini kaybeder, i'timâda bir daha lâyık görülmez, diğer bir zaruret hâlinde kendi yağıyla kavrulmak mecburiyetinde kalırdı.

Memleketimizde bu nev' bankalar merkeze yakın yerlerde te'sis edilebilir ve köylülerce faydası i'tikâd haline geldikden sonra artık çalışmağa da hâcet kalmaz, o kendi kendine çoğalır. "Örnek" köyleri te'sisine çalışırken bunun gibi yeni bir hayatın yeni esasları da va'z olunursa, ümid ve sa'y tepeleri arkasında hareret ve ziyâsını tahmîn etmek istediğiniz yarının, bizi huzur ve saâdet içinde bulacağından emin olabiliriz.

F.

-------**-------

Mukaddes Kinler

SELANİKLİ AYŞE HANIM

Üstü başını oldukça yoluna koymuş, orta hâlli İstanbullu bir âileden bir hanım gibi taşralılığını iyice gizliyebilmişdi. Makedonya çetelerinin eliyle çiftliğinde ve vahşicesine öldürülmüş bir babanın kızı olan Ayşe Hanım, Selanik'in teslîmi zamanında pek çok ta'arruza uğramış, bütün o canavarlıklardan yalnız namusunu lekelemeksizin kurtulabilmiş, İstanbul' a can atmışdı.

Babasının sağlığında daha on iki yaşında küçük bir kız iken bir kere bu Hilafet Makarrı'na gelmiş, birkaç aylık ikâmetinde İstanbul'un cicili bicili zâhiri hayatından yalnız tatlı bir hatıra ile dönmüştü. Şimdi, yirmi senelik haylice mesûd bir hayâtdan, kocasını, evlâdlarını haçlı düşmanların ayakları altında inliye inliye ölmüş gördükten sonra, daha taze iken buruşmuş yüzü, kırlaşmış saçlarıyla payitahta sığındığı vakit o eski, tatlı hatıraları hafızasının üzeri kederlerle pıhtılaşmış derinliklerinden çıkarub gördükleriyle karşılaştırmış, en acı elemlerini unutturacak kadar gönlünü gussalandırmışdı.

Rumeli'de mahvedilen yüzbinlerce Müslümanların, Türklerin buralara hiç haberi mi gelmemişdi? Bu İstanbul Beğleri, hanımları halâ zevklerinde, eğlencelerinde bu kadar hissizcesine nasıl devam edebiliyorlarlardı? Acaba bunlar anababa, oğul, kardaş yüreği taşımıyorlar mı idi? Yoksa yürekleri taştan bile olsa, bir seneden beri Rumeli'nde akan kanlardan, yaşlardan biraz aşınmak lazımdı.

Selanikli Ayşe Hanım, herkesi kendi gibi görmeğe alışmış, etrafında ye's günleri tatmış kimselerin gözyaşlarını göre göre ağlamadan geçen günlerin kıymetsizliğine inanmış idi. İsanbulluların da kendi gibi insanlardan başka dürlü olabileceğine pek akıl erdiremiyordu; bunu denemek istedi.

Bir gün aklına esdi, çarşaflandı, İstanbullulardan pek de ayırt edilemeyecek sıkça bir kıyâfetle sokağa çıkdı.

(Sayfa 249)

kalın peçesinin altından iki tarafa bakınarak, ağır ve temkînli adımlarla Mahmûd Paşadan Sultân Hamâmı'na doğru inmeğe başlamışdı. Biraz daha inince büyük camekânları çeşid çeşid kıymetli kumaşlarla süslenmiş büyük bir mağazanın önünde durdu.

Hamiyyetli babası Ayşe Hanım'a gündelik cerideleri okuyub anlıyacak kadar okuma yazma öğretmiş idi. Hanım, bu süslü mağazanın büyük camlarından biri üzerinde yaldızlı yazıyı seçebiliyordu:

"Binbir Çiçek Mağazası - Gramatopolu Biraderler"

Ayşe Hanım'ın bütün vücudu sarsıldı. Oraya yığılıverecekmiş gibi sendeledi; fakat birden bire kendini topladı. Çok kere ölüme pek yaklaşmış, her def'asında

onu âdetâ kucaklayacak kadar istemiş olanlara mahsûs bir pekcanlılık kazanmışdı. Mağaza kapısının önünde, lastik tekerlekli konak arabası gibi boyaları parıl parıl parlayan bir coupe duruyordu. İçlerinden on dokuz yirmi yaşlarında iki tarafa taranmış uzun saçlarıyla açık başlı bir oğlan göründü. Ayşe Hanım'ı başından aşağıya kadar bir süzdükten sonra:

- İçeriye buyursanız â, hanımefendimiz. Son moda her çeşidinden yünlülerimiz, ipeklilerimiz var; memnun kalırsınız.

Dedi. Ayşe Hanım tınmadı. Kapıya doğru birkaç adım atdıktan sonra, kendisine yol vermek üzere dışarıya çıkan gencin önünde durdu; kapıdan içeriye şöyle bir baktı. İçeride peçeleri kabartılmış saçlarının tâ üstüne kadar açarak, elmas küpelerini, pudralanmış gerdanlıklarını göstermekten ürkmeyen üç hanımın, tezgâh önüne oturmuş, başı cas cavlak bir herifin döktüğü dillere karşı mütebessim ve verilen te'minlere karşı şüpheli, önlerine serilmiş kumaşları birbirlerine göstermekte olduklarını gördü.

Artık kararını vermişdi; bir erkek gibi keskin, fakat ağır adımlarla içeriye girdi. Peçesi dâima kapalı idi. Hanımlar, mağazaya girüb de yüzünü açmayan bu kadını görünce biraz şaşırdılar. Kadınlık duygusuyla geleni şöyle bir süzdüler. Kapıdaki delikanlı bu yüzünü açmayan, hiçbir söz söylemeyen kadına karşı bilenmiş cümleleri yalancı talâkatla kıkırdayup duruyordu.

Ayşe Hanım, dim dik bir halde hanımların yanına kadar sokuldu; o vakit bu kapalı kadına karşı berikilerin hicâb hissi uyandı; beyaz güderi eldivenli ellerinden biriyle peçelerini saçlarının üzerinden çektiler, diğeriyle gerdanlıklarını kapayacak bir sûrette çarşaflarının bütün cihetini kısdılar.

Hanımlara dil döken herif, birden sözünü kesti;

Ayşe Hanım'a dönerek teaccüblü bir sesle:

- Bir şey mi emrediyorsunuz hanımefendi?

Daha içeride birtakım kumaşları raflarına yerleştirmekle uğraşan başka bir herife bağırdı:

Aristidi bak hanımefendi ne emrediyorlar?

Ayşe Hanım'ın söz söylemek üzere yutkunduğu hissedilebiliyordu. Elini yukarıya kaldırdı, parmağını çıplak kafalı herife uzatarak titremesi zabtedilmiş ağır bir sesle:

- Gramatopulu sen misin?

Dedi. Herif yüzünü görmediği halde senelereden beri edinilmiş mülke sevkiyle rolünü anlar gibi olduğu bu kadına karşı şaşkın şaşkın baktı:

-Bendenizim, hanımefendimiz

-Senin Selanik'te, yine böyle malları satan kardaşın var mı? Bu sorgudan iyi fena ne çıkaracağını pek de anlamayan Gramatopulu cevap verdi: Evet hanımefendimiz.. Nikolaki Gramatopulu

(Sayfa 250)

benim küçük kardeşimdir; kendisini tanırsınız? Oraya müşteri ediniz? Öyleyse bizim de müşterimiz olursunuz, hanımefendimiz. Burası İstanbul'dur, çeşidimiz daha modaya uygun, daha zariftir.

Artık coşmuş, bütün aldatıcı talâkatını takınmışdı; söylüyor, söylüyordu.

Ayşe Hanım birdenbire arkasını herife döndü; ta çenesinin ucuna kadar başlı, bir toplu ile bağlanmış çarşafıyla çerçevelenen yüzündeki peçeyi gözleri görünecek kadar kaldırdı; gördüğü faicaların acısını, kanların kızıllığını akseddiren nazarlarıyla o üç hanıma ayrı ayrı baktı. Bunlar, her vakit sokakta çarşaflarının şıklığına kızarak "Hay, boyun devrilsin! Emi Kaltak!" diyen bir mahalle karısı karşısında bulunduklarını zannederek tiksindili bir surette başlarını çevirmek istediler; fakat o asırların babadan evlâda naklettirdiği asaletle olgun ve vakur alın, o merhamet ve gazabla karışık yıldırımlar saçan nazarlar önünde, tâ burunlarının derinliklerinde anlayamadıkları bir titreme duydular ve mıknatıslanan gözlerini, o temiz alnından, o beliğ gözlerden ayırmadılar.

Şimdi o, birdenbire susarak alık alık kendisine bakan herifin orada bulunduğunu sanki unutmuştu. Solgun dudaklarını kıpırdatdı. Ahenklerinde ince sızılar ağlayan titrek ve ağır sesi duyuldu:

-Hanım hemşireler, Selanikte manifaturacı Nikolaki Gramatopuluyu tanımazsınız, değil mi? Size, şimdi şurada bin dürlü şaklabanlıklarla mallarını iki misli pahasına satmağa çalışan herifin kardaşı...

Ayşe Hanım biraz durdu; gerçekler arasından solgun ve vaktinden evvel buruşmuş yanakları üzerine yuvarlanan iki damla yaşın ihsâs ettiği gözyaşı fırtınası yüreğinin acıklı katmerleri arasına gömmek üzere yutdu...

- İşte o melun, Yunan askerinin o canım, Selanik'e girdiğinin ikici gecesi üç dört palikarya ile konağımıza geldi, kapıyı ellerindeki tüfeklerin dipçikleriyle kırarak içeri girdi. Kocam, İttihatçı diye daha gündüzden yakalanmış, hapse tıkılmışdı. Konakda bir uşaktan başka erkek yokdu; ne olduğunu anlamak üzere kapıya koşan zavallıyı orada beynine bir dipçik vurarak şehit ettiler. Korkudan bayılan anamı ayakları altında çiğneyerek öldürdüler. Beni dehşetle bir korku kapladı; merdiven başından bu canavarlıklara, bana en aziz olan anamın çiğnene çiğnene öldürülmesine karşı yerimden kıpırdayamıyor, hüzâl yaprağı gibi titriyordum. Nikola'nın merdivenden çıkarak bana doğru geldiğini gördüm "Ah güzel Civan Hanım ben seni istiyorum, seni." Dediğini işitebildim; bilmem nasıl oldu, bu söz bana korkuyu unutdurdu. Yerimden fırladım, sofadaki kütüklerden birini bir tüy gibi birden kaldırdım, merdivendem aşağıya fırlatdım. Hınzır herif koltukla beraber aşağıya yuvarlandı. Ben de fırsatı ganiment bilerek yan tarafdaki pencerelerden birini açtım, öteki evin damına atladım. Bizden iki ev aşırı

Avusturyalı bir madamın evi vardı; damdan dama gecerek o evin çamaşır astıkları tahta poşuna atladım; avazım çıktığı kadar madama seslendim. Kadıncağız geldi, tahta poşdan beni içeriye aldı. Artık orada bayılmışım. Bayılmışım amma, hem çıkasıca canımı, hem de ondan cok aziz olan namusumu kurtarmışdım.

Ayşe Hanım bunları çabuk çabuk söylerken Nikolaki hâininin kardaşı ilkin tatlılıkla:

-Hanımefendi, ne söylüyorsunuz; Ayıp değildir? Gibi sözlerle işi bastırmaya çalışmış,

(Sayfa 251)

muvaffak olamayınca Ayşe Hanı'mı kolundan sarsarak:

-Utanmıyorsun, be kadın? Ne Allah'ın belası imişsin? Sus artık defol buradan başımı derde sokacaksın!

-Demeğe başlamışdı. Ayşe Hanım hiddetle kolumu silkeledi:

- Bırak beni, pis mel'un herif. Kâtil kardaşının eli değmeyen temiz kolumdan elini çek. Yoksa…

Yine o üç hanıma döndü:

- İşte kardeşciklerim, siz böyle kanlı katil bir herifin kardaşından mal alıyorsunuz. Bu paraların oraya gittiğini bilmiyor musunuz? Hep işte benim ve sizin gibi Müslüman ve Türk hanımlarının alın teri döken kocalarımızdan alub bu hayırsız heriflere döktüğümüz paralarla Averoflar toplar, tüfenkler alındı. Analarımız, babalarımız, evlatlarımız, hep bizim paralarımızla alınan toplarla, tüfenklerle şehit edildi. Averof Zırhlısı'nı, Yanyalı bir rumun verdiği para ile aldılar. O ölenler, kahpece şehit edilenler sizin kardaşlarınız değil mi? Yüreğiniz bu heriflerle alışverişe nasıl razı oluyor? Siz de Müslüman kalbi yok mu? Hanımlar çoktan peçelerini indirmişler, halâ ellerinde tuttukları kumaşları çıplak başlının yüzüne atarak ayağa kalkmışlardı. Ağlar sesleriyle Ayşe Hanıma: "Hakkın var hemşireciğim; ne söylersen hakkın var. Biz düşmanlarımızdan da aşağı bir dereceye düştük? Bundan sonra bir daha tövbe, Allah hakkı içün buralara ayak bile atmayız." Diyerek arabalarına koşmuşlardı.

Şimdi Ayşe Hanım, ruhlarının ta en samimi ve güzel yerlerinde Müslümanlık ve Türklük yaşayan İstanbullu hemşirelerinden üçünü denemiş olmaktan mütevellid bir halascı sevinciyle peçesini indirmiş, arkasına bakmadan, yine girdiği gibi vakur, çıkarken arkasından savrulan en alçak küfürleri anlayamamış idi.

Maraşlıoğlu

-------**-------

Millî Hikâye

TÜRK

Yazan: A. Kadir

Başı geçen sayıda

Gençler çadırlarının önünden ayrıldıktan sonra hemen hepsi o değeri bulunmaz kılıcı görmeğe koşuştular.

Az bu gece sizlerin en beklediğiniz yerde susup söz söylemediğim için kabahatliyim. Onu bastırmak istiyorum. Bari, Aykut Alp'den Taz Ali'ye[143*] ondan Demirtaş Paşa'ya, ondan Bahtiyar'a geçen bu güzel kılıcı size gösteriyim de suçumu bağışlayın

İyi bir kılıç Türklerin yanında frenkistan hazinelerine bedeldir. Bu kılıçta eski Türk yurdundan gelmiş ortası oluklu bir "taban"dır. Sonraları Demirtaş Paşa tarafından kabzasına koydurulan birkaç bin Macar altını değerinde yakut ve zümrütler demirin yarı bedeli bile değildir.

Kın o kadar nazik işlenmiş ki gümüş kakmalardaki incelik, altın kaplamalardaki güzellik bugünkü kuyumcu ustalarını saatlerce düşündürecek değerde.

İki altın bilezik takılı halkalara bağlanmış olan sırım sinelerin giçişinden, sarsıntıların o zamanda hiç de yıpranmamış ve zaman geçtikçe sağlamlığı artmış.

Gençler hep birlikte, Burak gibi atı olan elbette

(Sayfa 252)

Aygud Alp'in ejderini taşımaya layıktır. Ve Burak ile ejder ancak Bahtiyar gibi bir Türk'de bulunursa işe yarar diyorlardı.

**

İçi pirinç doldurulmuş kuzular, yeşil salata ile taze soğandan yapılan ekşiler bu geniş ovanın dere kıyısına düşen yeşillikleri üstüne dizilmiş… Güneş gökteki bulutları al bir renge boyayarak saklanmaya hazırlanmış; bu kızıllık arasında az sonra ortalığı şenlendirecek olan ay yüzüyor, ortalığa gariplik, ıssızlık çöküyordu.

Sofradan kalkanlar gök derenin çalkana çalkana akan suyundan ellerini yıkayarak abdestlerini tazeliyorlardı.

Gür sesli bir hoca ezân okudu. Akşam namazları kılındı. Ay ortalığı şenlendirmişdi. Bu yıldızlı gecenin kısa sürecek zevkini doya doya çıkarmak için halk ağır ağır hazırlanmağa ve Burusa'ya doğru yürümeğe başlamışdı. Yanık ve fırlak sesli bir hey hey ortalığı çınlatdı. Ağaçlar arasında dalgalana dalgalana bütün ovayı geçti, dağlara dayandı. Oradan da geriye döndü. Türk türkülüleri pek de dokunaklı olur. On onbeş gençin bir ağızla başladıkları yanık bir türkü çoşkun gönülleri taşırdı. Ortalığın garipliğine daha bir ağırlık çöktü.

Dere boyunca gidiliyordu. Ağır bir öküz arabasının yanınca giden Bahtiyâr bir genç kızın kikirtisinden daha nazik kişnemeleri gönül ferahlandıran Burak'ı

143* Aygud alp birinci padişâhımız Osman Gazi'nin dedesi olan Süleyman Şah'la birlikde Türkistan'dan gelmişdir. Onun oğlu Taz Ali'dir ki (Emir Ali de derler). Marmara'daki İmralı adaları [doğrusu Emir Ali'dir] onun adıyla anılır. Demirtaş paşa da Emir Ali'nin oğludur.

ile birlikte bu şanlı günün şereflerini canlandırıyor ve kendisini sevenlerin ne kadar sevineceklerini hesaplıyordu.

İlk parça bitti.

-------**-------

Haftalık havadis

"Türkçe" Uğrunda- Öz lisânına hürmet etmenin ve ettirmenin en mukaddes bir borç olduğunu bilen ve kalbinde duyan fikri aydın Türk gençleri bu maksad uğrunda muvaffakiyetle biten numâyişler yapmışlardır. En yüksek hükûmet makamlarından en âdi efrada kadar kimse nazarında layık olduğu ihtiramı kazanamayan zavallı lisanımız içün çalışan gençler var olsunlar. Bunlardan bir kısmı geçen hafta içinde bir gece Beğoğlun'da "Pata Kardeşler" Sinematografında gösterilen levhaların üzerindeki Fransızca yazılara, olunan müraca'atlara rağmen, halâ Türkçe ilave edilemediğini görerek tiyatroda "Türkçe isteriz" diğe bağırmışlar, nihayet temaşa müdürünü meydana çıkararak herkesin önünde millî lisâna hürmet edeceğini vaad etmeğe mecbur etmişlerdi. Bundan sonra gençler diğer tiyatroları da dolaşarak aynı ihtârı da onlara da tekrar etmişlerdir.

Beğoğlu'nda Ermeni kabristanın duvarına yapıştırılan ilânlardan içinde Türkçe yazı olmayanların hepsi karanlanmış, yalnız Türkçesi de bulunan bir tanesi bırakılarak üzerine aynı ihtar yazılmışdır.

Üstünde Türkçe yazı bulunmayan bazı dükkân levhalarınının da kırıldığı söyleniyor. Gençlerimizin şu millî gayreti şükrana layıktır. Kimsenin hakkına tecavüz etmeden kendi hakkını istemekten daha meşru birşey olamaz. Resmi lisanı bu kadar hakaret gören dünya yüzünde bir memleket daha yokdur. Bu hususda hükûmetimizin de bazı tedbirler ittiâz etmesi lazımdır. Fakat mantıkî olmak için evvela kendisi buna ria'yet etmek, Edirne pullarında olduğu gibi Türkçe'yi ikinci mevkie indirmemek şartıyla…

Gülhane verem sergisinde sıhhiye müdüriyet-i umumusiyesi hıfz-ı sıhhat şubesi azasından Doktor Ekrem Hayri Beğ tarafından bu ayın ondördüncü Perşembe ve onaltıncı Cumaertesi günleri zevali onikiden ikiye kadar hanımlara, ve onsekizinci pazertesi, ondokuzuncu Salı günleri saat ikiden dörte kadar erkeklere verem hakkında umumi konferanslar verilecekdir. Herkese gidip dinlemelerini tavsiye ederiz.

H.D.

-------**-------

Matba-i Hayriye ve Şürekâsı Celâl Sâhir

-------**-------

Yazılarımızın çokluğundan düşünce yarışı hakkındaki mütalaa gelecek sayıya kaldı. Okuyucularımızdan özür dilerriz. H.D.

-------**-------

H.D.

-------**-------

(Sayfa 253)

HALKA DOĞRU

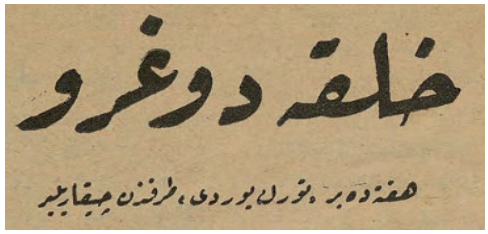

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 33	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 21 Teşrin-i Sâni 1329**

Bu sayıdaki yazılar

Verem ve Verem Müzesine dâir Makaleler: Veremle Güreş. A.Y. * **Verem** * Eğ**ri Muharebesi… * Düşünce Yarışı***

-------**-------

VEREM İNSÂNLIĞIN EN KORKUNÇ DÜŞMANIDIR. YALNIZ İSTANBUL'DA 27.000 VEREMLİ VARDIR VE SENEDE BUNLARDAN 2,700 KİŞİ ÖLMEKTEDİR.
FAKAT VEREM İYİ OLUR BİR HASTALIKTIR. VEREME TUTULMAMAK VE TUTULDUKTAN SONRA VEREMDEN KURTULMAK İNSÂNIN KENDİ ELİNDEDİR.

-------**-------

Veremle Güreş

Hekimlerin hesâblarından anlaşılıyor ki dünyada en çok adam öldüren hastalıklardan birisi veremdir. Veremin insanlara verdiği zarar ne kolera, ne veba, ne muhârebe, ne başka afetler vermiyor. Halbuki koleraya, vebâya karşı karantinalar,

kordonlar konuyor; muharebelerden imkânın son derecesine kadar çekiniliyor. Verem, yani ince hastalığa insanlar ne dense o kadar ehemmiyet vermemişler, ondan korunmak içün çareler, tedbirler pek de aramamışlar.

Zamanımız eski zamanlara nispetle çok daha akıllı bir zamandır. İnsânlar, şimdi daha iyi düşünerek daha akıllı hareket ediyorlar zamanımız insanlarının da en akıllıları Frenklerdir. Zâten "akıllı, Frengistan" demezler mi ya? Zâmanımız Frenkleri bir eyice düşünüp taşındıktan sonra söyle demişler "Mademki dünyada insanları en çok öldüren muharebe, zelzele, su basması gibi kazalar yahud verem, sıtma gibi içün içün yiyen hastalıklardır o halde

(Sayfa 254)

biz en çok bunların önünü almaya çalışmalıyız; bu hastalıklarla güreşmeliyiz, kavga etmeliyiz, nihayet onları yıkıp, âdem oğullarını bu hastalıklardan kurtarıp ölümü eğitmeliyiz; insanları çok yaşatmalıyız..."

Frenkler düşündüklerini hemen yaparlar. Bizim gibi eşref-i saat bekleyüp vakit kaybetmezler. İlk önce galiba Almanya'da veremle güreş dernekleri kurulmuş. Budur ki, tıbbî hekimler alîmler, zenginler, hükûmet adamları girmişler dernek akıl ve para toplamış. Adam, akıl ve para olduktan sonra dünyada devle bile güreşilebilir. "Veremle Güreş" başlamış nasıl güreşmişler? - Evvela veremin ne olduğu insanın vereme nasıl yakalandığını vereme yakalanmamak içün ne yapmak lazım geldiğini, yakalandıktan sonra veremden kurtulmak içün nasıl kendini kollamak gerek olduğunu herkese bütün Almanyalılar öğretmeğe çalışmışlar. Almanyalılar atmış beş milyon kişidir, yani bizim Osmanlıların mecmû'unun üç dört misli. Bu kadar kişiye nasıl öğretilir mi, diyeceksiniz? – Onun da kolayı var "Veremle Güreşme Derneği" her şehirde her kasabada birer şube açmış, oralarda veremle güreşmek heveslilerini toplamış. Vereme dair risaleler, beyannameler, yazıp bastırtmış, o risale ve beyannameleri bedava olarak her köye, her eve dağıtmış. Almanya'da herkes okuyup yazmak bilir; bununla beraber belki risale ve beyannameleri herkes okumaz diye bir takım kocaman divar resimleri yazdırıp, köylerin ve şehirlerin divarlarına astırtmış. Bu levhalarda en câhil adamların, en küçük çocukların bile anlayacağı gibi kocaman, renkli sade resimlerlerle beyannamelerde yazılı şeyler anatılmak istenilmiş. Belki resimlere de bakmayan bulunur diye, kiliselerde, muhtar evlerinde, mahalle kahvelerinde veremi öğretmek ve ondan sâkindırmak içün va'azlar, musâhabeler tertip edilmiş. Büyücek şehirlerde veremi bildirir, veremden kaçınmayı öğretir sergiler yapılıp o sergiler kasabalarda, köylerde dolaştırılmış, bu munâsebetle de yine va'azlar verilmiş, musâhabeler yapılmış.. Tabii günlük gazeteleri haftalık aylık mecmualara müracaat edilip onların da vereme dair çokça yazmaları temin edilirmiş. Bununla da

iktifâ olunmamış halkın birden nazar-ı dikkatini verem üzerine celp etmek, bir gün halkı münhasıran veremle meşgul etmek, yalnız veremi düşündürmek, yalnız vereme dair konuşturmak içün verem günleri yapmak âdeti çıkmış. Ben bu âdeti hangi Frenklerin çıkardığını bilmiyorum. Onu Rusya'da gördüm Rusların "Veremle Güreşmek Cem'iyyeti" geçen senenin ilkbaharında, büyücek şehirlerin her birisinde "Ak Çiçek Günü" diye "verem Günü" yaptı. Ak Çiçek Günü'nde, şehrin birkaç yerinde doktorlar tarafından verem hakkında mevizalar, musâhabeler tertip edildi. Sokaklarda, tıpkı bizim muavenet-i milliye "kokard"ları gibi "Ak Çiçekler" yani papatyalar satıldı. Bu satıştan toplanan para, "Veremle Güreşmek" Cem'iyyetinin sandığına girdi. Şehrin o günkü gazetelerine, koca koca yazılarla "Bugün Ak Çiçek Günü, veremle güreşmek günü! Verem, yenilebilir bir hastalıktır! İyi güreşebilirsek, onun pençesinden birçok insan kardeşlerimizi kurtaracağız. Nasıl güreşebileceğini aşağıdan okuyup öğreniniz!" gibi anlaşılacak ve gözü, fikri çekecek sözler yazıldı. Ve bütün gazeteler yalnız vereme dair makalelerle, hikâyelerle, düşüncelerle, nasihatlerle dolduruldu. Ak çiçek satan küçük kızlar, güzel madmazeller ise, çiçekleriyle beraber, bedava olarak birçok risâleler, beyannameler dağıtılar. Bazı şehirlerde o gün duvarlara, tramvaylara,

(Sayfa 255)

otobüslere asılmış kocaman resim levhalarıyla büyük yazılarla veremin ne olduğu, nasıl sirayet ettiği, ondan nasıl sakınabildiği gösterildi. Hatta akşamın tiyatroları bile, o gün vereme dair oyun oynadı! Yine o gün şehirde verem sergisi açıldı. Sergide kadın ve erkek hekimler, ziyâretçilere ağızdan birçok ma'lûmât verdiler; risale, beyannâme dağıttılar.

Böyle bir verem günü yapılan şehrin, büyük küçük âlim, câhil bütün ahalisi veremi duymayan kalmadı. O gürültü, o çiçekler, o yazılar herkesin gözünü, düşünmesini kendine çekti: Az çok düşündürdü; az çok iz bıraktı. Rusya'daki Ak Çiçek günlerine şimâlli Türk kardeşlerimiz faaliyetle iştirak ettiler, birçoğu "Veremle Güreş" Cem'iyyetine âza yazıldı. İmamları câmi'lerde verem hakkında veremle güreşmenin sevap olması hakkında vaaz verdiler; erkek ve kadın hekimleri konferanslar musâhabeler yaptılar; genç kızları ak çiçek satdılar; zenginleri çok çok para verdiler; gazeteleri, o günki nüshalarını vereme tahsis ettiler. Şimal Türkçesiyle risale ve beyannameler yazılıp basıldı ve bedava dağıtıldı. Tıbbiye talebesi gençler, köylere gidip verem musâhabeleri yaptılar ve köylülere o beyannameleri okuyup anlatmaya uğraştılar.

Bizim sıhhiye idâremizde "Veremle Güreşme"ye başladığı, Gülhane Hastahanesinde verem müzesi açılmasından, verem hakkında risale ve beyannameler neşr edilmesinden ve bu bâbda gazetelere ve efkâr- ı umûmiyeye müraca'at eyle-

mesinden anlaşılıyor. Tebrik ederiz. Allah yolunu ak ve açık etsin. Bu işte en çok himmeti sebkat eden zâtlar, Doktor Reşâd Rıza Beğ ile muhterem refikâlarıdır. Halkımız, veremle güreşmek mes'elesinde bu muhterem pehlivanların isimlerini unutmayacaktır.

Hekimlerimiz vazîfelerini ifâ ediyorlar, fakat itirâf etmeliyiz ki matbû'at ve efkâr- ı umûmiye bu mühim işte elinden geleni tamamen yapmadı, essirgedi. Verem bizim içün İtalyanlardan da, Balkan hey'et- i müteferrikâsından da, hatta gittikçe üstümüze çullanan Avrupa hey'eti mütefikasından da daha korkunç bir düşmandır. Ötekiler yerimizi, malımızı aldılar, almak istiyorlar; beriki ise canımızı alıyor. Türkler, Osmanlılar ölüp bittikten sonra, Osmanlı vatanı kalır mı? Asıl canımıza susayan düşmanlarımız verem, sıtma ve frengidir. Biz gazeteciler İtalyanlar, Bulgarlar, Yunanlılar, hakkında muttasıl baş makaleler, orta makaleler, son makaleler yazar dururuz da, ırkımızı hakikâten mahveden hastalıklara dâir, verem müzesinin açılması gibi bir fırsat zuhurunda bile yazmaktan çekiniriz!

Efkâr-ı umûmiyeyi yapan halkımız ise câhil mi câhildir. Efkâr-ı umûmiyeye yol göstermek davasında olan matbu'ât vazifesini hakkıyla ifâ etmedikten sonra halkın, verem konferanslarında üç dört kişi hazır bulunacak, verem müzesine günde, dört beşten fazla ziyâretçi gelmeyecek kadar bigâne davranması mazûr görülmelidir.

Bununla beraber veremle güreşmeğe başlayanların himmetleri eksilmemeli, gayretleri kesilmemelidir. Yalnız güreşe, matbu'âtı, halkı iştirâk ettirmek içün çareler aramalı ve muvaffak olurlarsa, sıtma ile de frengi ile de yalnız resmi ve kırtasi değil, halka dayanarak, halkı iştirâk ettirerek, yani veremde başladıkları gibi güreşmek yollarını bulmaya çalışmalıdırlar. Eğer ordumuz, donanmamız insandan düşmânlara karşı vatan ve milletimizi müdafaaya müekkil ise hekimlerimiz de sıtma, frengi, verem, kolera gibi insan olmadıkları içün daha gür ve daha korkunç düşmânlara karşı yine o vatan ve milleti müdafaa ile muvazzafdırlar. Türk

(Sayfa 256)

Türk hekimleri bu mukaddes vazîfeye layık olduklarını bu işin eri bulunduklarını elbette isbât edeceklerdir.

A.Y.

-------**-------

VEREM

Verem pek öldürücü bir hastalıktır. İstanbul şehrinde vuku'a gelen ve fiyata kıyas ile hesap olunur ise her sene Osmanlı diyârında yüz bin ila yüz yirmi bin kadar adam bu hastalıktan ölmektedir. Bütün bu vefât edenleri bir araya toplamak mümkün olsa Edirne ile Adana şehirlerinin mecmû ahâlisi kadar eder.

Yani her sene verem memleketimizden Edirne ve Adana şehirlerinin mecmû nüfusu kadar halkı itlâf etmektedir.

Vaktiyle Avrupa memleketlerinde de böyle idi. Lakin onlar fennin kâidelerini tatbîk ede ede bu hastalığın mazarratını azaltmağa muvaffak oldular.

Mesela İngiltere'de 1864 senesinde veremden on bin kişide 25 kişi vefât ediyordu. İngilizler çok çalıştılar. Evlerini fenne daha muvafık olarak yaptılar. Veremin nereden geldiğine dikkat ederek onun imhâsı çaresine baktılar. Bu sayede 1879 senesinde on bin kişide 21 kişi ölmeğe başladı; 1889'da 15 kişi öldü; Şimdi yalnız 13 kişi ölüyor. Yani fiyâtı yarı yarıya azalttılar. Bu suretle de kazandılar.

Almanlar da aynı suretle veremin mazarratını azaltmışlardır. Böyle mühim bir muvaffakiyet bir takım sade kaidelerin tatbîki sayesinde mümkün oluyor.

Evvela veremin nasıl geldiğini bilmelidir.

Verem gözle görülmeyecek kadar küçük pek küçük, bir mikrobun insanın vücûduna girmesiyle hâsıl olur. Bu mikrop en ziyâde nefes alındığı zaman akciğerlerimize kadar giden tozlarla vücuda dâhil oluyor. Tozlarda verem mikrobunun bulunması da bu hastaılığı tutulmuş olanların yere fırlatdıkları balgamlar, tükrüklerden ileri gelir. Bu balgam kurur, toz haline geçer, süpürülürken veya rüzgârdan havaya uçar, sağlamların vücuduna girer. Evvela tozları mikroblardan muhafaza etmeli, bunun için de herkese velev hasta olsun velev olmasın yere tükürmenin bir kusur değil, âdeta bir cinâyet olduğunu öğretmeli. Sonra tozu havalandırmaktan sâkinmalı, bunun için de ba-husus birçok kimselerin bulundukları mahâlleri sulamaksızın süpürmemelidir.

Mikroplu tozlar doğruca insanın ciğerlerine gidebildiği gibi evvela açıkta bırakılan yemişler, kuru yemişler vesâir yenecek maddeler üzerine de konar, oradan insanın vücûduna dâhil olur. Açıkta yenecek şey satdırmamak bundan dolayı pek mühimdir.

Bir hasta öksürdüğü zaman ağzından balgam damlacıkları çıkar, etrafa fırlar, böyle bir hastanın bir metre kadar yakınında bulunanlar bu damlacıklarda bulunan mikropları nefes borularına alırlar.

Herkese öksürür iken elini ağzında tutmayı öğretmelidir.

Veremlilerin çamaşırlarında mikroplar vardır. Bunları kaynatmaksızın yıkamak çok tehlikelidir. Veremli çocukların oyuncakları da tehlikelidir.

Veremlilerin bulundukları odaların her tarafına verem mikropları yayılır. Böyle odaları başka kimse oturmağa başlamadan evvel fennî surette temizletmelidir.

Verem mikropları vücûda müteverrim ineklerin sütü ile de girer. Bu vasıta ile en ziyâde çocuklar hastalığa tutulur. İyi kaynamamış sütü içmemelidirler. Süt bir çarik kaynatılmaz ise içindeki mikropların hepsi telef olmaz.

(Sayfa 257)

Vücuduna verem mikrobu giren herkes verem olmaz. İnsanın bir hastalığa karşı mukâvemeti, dayanması vardır. Lâkin bu mukâvemet bazılarında az, bazılarında ziyâdedir. Ba-husûs veremlilerin çocuklarında mukâvemet azdır. Onları gâyet havadar yerlerde iyice baslemeli ve bu sûretle mukâvemetlerini artıramalıdır.

İnsanın vereme karşı olan mukâvemeti artabilir. Bu da saatinde yatıp saatinde kalkmak, gündüzleri işiyle meşgûl olmak ve bununla beraber yemeğini muntazaman yemek, istirahat saatlerinde hava almak sayesinde olur.

Kahvehanelerde ve bâ-husûs meyhanelerde hayat geçirenler verem hastalığına karşı vücudlarının tıbbî mukâvemetini gâib ederler.

Her nev'î suisti'mâller verem içün kapı açar. İşret ise suisti'mâllerin en dehşetlisidir. Ayyaşların çocukları vereme pek büyük isti'dâd gösteriler.

İyi hava veremin en büyük düşmanıdır. Evi havalandırmak ve boş zamanları açık havalı mahallerde geçirmek veremden vücudu korumak içün en büyük çaredir.

Güneş giren yer verem güç girer. Verem mikrobu güneşte çok yaşayamaz. Onun içün insanın yatak odası en güneşli oda olmalıdır.

Bir şehrin yolları ne kadar geniş, meydanları ne kadar bol, bağçeleri ne kadar çok olur ise orada verem, o kadar az olur.

Verem bakılmayınca ne kadar öldürücü ise iyi bakılırsa iyi olması o kadar kâbil bir hastalıktır. Hatta hastalığı pek ilerlemiş veremlilerin bile iyi oldukları muhakkaktır. Müteverrimler ümidsizlenmemelidir. Yalnız büyük bir kanâ'at ve emniyet ile hastalıkla uğraşmalıdır. Ekseriyan muvaffakiyet kendilerine kalır.

Fakat bunu içün hastalığı anlamak be tedâvi etmeğe başlayarak canla başla çalışmak lazımdır.

Verem nasıl başlar?

Nefes borularında, ciğerlerde gelip geçiçi hastalığa benzetilemeyen bazı alametler zuhûr eder. Arada bir kaybolup tekrâr zuhûr eden ve böyle çok zaman devam eden kuru veya balgamlı öksürük boğazda, göğüste, arkada, gidüp gelen ağrılar, dâimî kırıklıklar sebepsiz veya az bir işten sonra yorgunluk, iştahsızlık, dâimî bir zayıflama. Arda bir hususi ile akşamları gelen hususi ve akşamları gelen kan eserleri veyâhut boğazda bolca kan gelmesi veya hemen bir tabip tarafından dikkatlice mu'ayeneyi icap ettirir [balgamda verem mikrobu aratdırılmalıdır] Eğer verem olduğu tahkakuk ederse evvela hekimler tarafından ne suretle hareket edeceğini gösteren nasihatleri harfi harfine tutturulmalıdır. Eğer hasta bunları yapmaz ise onun içün hiçbir ilaç kâr etmez. Kayıtsızlığın cezasını mutlaka çeker.

Verem hastası iki vazifesi olduğunu unutmamalıdır: Biri kendi şifasını temin ile cem'iyyet-i beşeriyenin faydalı bir â'zası olmaya çalışmasıdır. Diğeri de etraftakilere hanesine gidip gelenlere ve hatta uzağındakilere hastalığı geçirmemesidir. Başlıcası veremlinin balgamına, tükürüğüne dikkat etmekdir. Veremli ne yerlere tükürmeli ve ne de tükürüğünü yutmalıdır. Tükürüğünü her zaman sık sık ve kolayca temizlene bilir ve kaba çıkarmalıdır. İyisi cebinde taşıyarak mendil gibi kullanabileceği dötvaylar ceb hokkasıdır. Eğer mecbûren bir iki def'a mendile tükürdüyse bu mendili kurumadan, yani içindeki toz haline gelmeden hemen kaynatılmalıdır. Öpmek ve kendini öptürmek ile verem intikâl eder. Hususiyle çocukları ne öpmeli ne de öptürmelidir. Aşikâr bir veremli te'ehhül etmelidir.

(Sayfa 258)

tamamen iyi oluncaya kadar beklemelidir. Veremli kadınlar çocuk emzirmemeli, çocuklara bakmamalıdır. Hararet ziyadeleşir ve ağızdan kan gelmeğe başlar ise hemen kat'i istirahate girmelidir. Güneş ile ısınmış tozsuz, dumansız hava veremlilere çok fayda verir. En eyisi veremliler üç cihetinden muhafazalı açı bir mahâlde kâfi derece örtünmüş bir halde uzanıp istirahat etmelidirler. Emniyetlisi erbâb bir hekim tarafından idare olunan münâsib bir sanatoryuma [verem hastanesi] girmektir. Buralarda üç ay zarfında [daha aşağı zaman kifâyet etmez] itâ'atli ve dikkatli bir hasta ekseriyetle yalnız afiyet bulmaz, Hastalığın bir daha ayaklanmaması içün lâzım olan tedbirleri, nasıl yaşamak lazım geldiğini öğretir.

Veremlilerin tedâvisi ve etrâfındakilerin korunması, hâsılı veremin müşterek bir düşmân addedilerek onunla uğraşılması bütün cem'iyyete âid bir vâzifedir. Bunun içün husûsi muâyenehâneler ve hastaneler açmak, verem hastalığına karşı insanı dayanıklı yapan şeylere herkesi dikkat ettirmek, sonra şehirlerin havâsını temiz yapan ağaçlı yollar, büyük meydânlar be bağçeler vücûda getirmek lazımdır.

-------**-------

Tarih

Etrafındaki saray dalkavuklarının laflarına kapılarak dürlü sefâhatler, isrâflarla devletin idaresini bozan Üçüncü Murâd'tan sonra oğlu Üçüncü Mehmed oldukça karışık bir zamanda padişah oldu. Rumeli'de Avusturya Devleti ile muhârebe sürüp gidiyor, kumandanların iktidârsızlığı yüzünden aylarca kuşatmakla alınamayan kal'âlar birer birer düşmân eline düşüyordu. Ordunun zabt u rabtı bozulmuş, devletin eskiden altın dolu hazîneleri boşalmışdı. Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve Asya'daki bütün düşmanlarını berbad eden, korkudan anlı şanlı zamanlar artık uzaklaşmışdı. Çünkü iş başına ehil olanlar getirilmi-

yor; dalkavuklukla, riyakârlıkla, edepsizlikle meydâna çıkan soyu sopu belirsiz bir takım herifler her şeye karışıyorlardı.

Milleti bütün kalpleriyle seven bazı hükûmet adamları bu işin sonunu merâkla düşünüyorlar, eğer bu bozgunlukla karışıklıklar devam ederse her taraftaki düşmanların baş kaldıracağını hesab ediyorlardı. Hakikaten, bu düşünülen, korkulan şeyler birer birer çıkmağa başladı. Padişahın âdi bir kulu, bir bendesi demek olan Eflak Voyvadası ile Erdel Kralı ordularımızın bozgunluğundan cesaret alarak isyan etiler ve Bükreş, Targovişte istihkâmlarını zapt ederek devlete meydan okumağa başladılar.

Artık bu kadar rezalete tahammül olunamazdı. Avrupa'nın en büyük, en kudretli imparatorlarını asırlarca mağlûb edip payitahtlarından kaçıran, taçlarını başlarından alan o şanlı Osmanlı hükûmeti bir Eflak Voyvadasına karşı gelemesin! İşte bu mümkün olamazdı…. Binâenaleyh Sadrazâm Koca Sinan Paşa ile Şeyhülislâm Hoca Saâdettin Efendi doğru padişahın yanına gidip olanı biteni açık açık söylediler: "Padişahım! Düşman her tarâftan mülkümüze saldırdı. Sınırlardaki en değerli kal'alarımızı zapt etti. Devletin a'sırlardan beri bozulmayan şanı, şerefi tehlikede! Yangın bu derece saçağa sarmış iken İslâm halifesinin sarayda harem dâiresinde kendi keyfine bakası ca'iz değildir. Büyük kahraman ecdâdınız böyle tehlike zamanlarında ordunun başında şehit olulardı. Artık size de vâcip olan, şanlı ceddiniz olan Kanuni Sultan Süleyman

(Sayfa 259)

hazretleri zamanından beri açılmayan sancak-ı şerifi çıkarıp bizzât muharebeye gitmektir. Halife-i İslâm böyle ordusunun başına geçüb düşmanı mukâbeleye azmederse Allah'ın nusreti elbette onunladır! Dediler.

Üçüncü Sultan Mehmed, ne Yıldırım ne de Yavuz Sultan Selim gibi cesur, nede Fatih gibi gayretli ve zekidir. Fakat Şeyhülislâm'la, Sadrazâm kendisine gitmek mecburiyetini anlatınca ister istemez yola çıkdı. Mevkib-i hümâyûn'un hareketi her tarafa haber verilince, Anadolu'dan, Rumeli'den mîrimirânlar, beğlerbeğiler, valiler ma'iyyetlerinde binlerce kişi olduğu halde koşup geldiler; ve Türk Ordusu Belgrat'a oradan Macaristan'a giderek yirmi günlük bir muhâsaradan sonra Eğri Kal'ası'nı zabt etti.

Osmanlı padişahının bütün kuvvetiyle geldiği haberi düşman memleketlerine yayılınca, Avusturya İmparatoru "Maksimilyen" ile Erdel Kralı "Sigusmund" çok telaşa düşmüşler ve tekmil kuvvetlerini toplayarak mevkib-i hümâyûna gelmişlerdi. İşte bu iki büyük ordu "Eğri" Kal'a'sına, sekiz on saatlik bir yerde "Haçova" nâm mahâlde birleşdiler. Bu muharebe, her halde iki taraftan birinin mahvıyla neticelenecekdi! Sokullu'nun vefatından beri ordunun zabt u rabtı bozulmuş olduğu içün, askerimizin eskisi kadar kıymeti yokdu; çünkü iyi hazır-

lanmamış, muntazam talim görmemiş bu Osmanlı ordusu karşısında ise eski bozgunluklardan ibret alarak eksikliklerini tamamlamış, muntazam talimli bir ordu bulunuyordu. Binâenaleyh yeniçerilerin ilk hücûmlarına karşı düşman bir hareket göstermedi. Lakin, münasib bir fırsat kollayub, zamanında bizimkileri öyle bir pusuya düşürdüler ki bu hücumun tesiriyle saflarımız bozuldu, câhil ve korkak kumandanlar askerleriyle beraber soluk soluğa kaçmağa başladılar. Düşman süvarileri meydanı boş bularak padişahın çadırı etrafına kadar gelince ma'iyyet-i şâhânede bulunan aşçılar, karakollukcular, çadır bekçileri ellerine geçen sopalar, kepçeler, kazıklarla mukabeleye mecbur oldular!

Ecdâdı gibi kalbinde çelikten bir metânet bulunmayan, Murâd Hüdâvendigarın, Yıldırımın, İkinci Murad'ın Birinci ve İkinci Sultan Mehmedlerin şahâne azimlerinden mahrum olan Üçüncü Sultan Mehmed, daha cengin ilk dakikalarından itibaren orduyu Sadrazam İbrahim Paşa kuvvetine bırakarak Belgrat'a hatta İstanbul'a çekilmek çarelerini arıyordu. Fakat Hoca Saadeddin Efendi: "Padişahım, Allah'ın nusreti elbet bizimledir. Zafer sabır ve tahammülle olur. Sen çekilip gidersen maza'llah İslâm ordusuna fitne düşer, asker senin arkandan çekilip gelir, düşmana karşı durmanın çaresi kalmaz. El hükmullah" diyerek onun zayıf kalbini kuvvetlendirmeğe çalışıyordu. Mamafih padişahın korkusu yavaş yavaş haklı görünüyordu: Çünkü artık bütün vezirler, düşmana karşı gelmek kâbil olamayacağını, padişâhı bir ana evvel selâmete çıkarmak lazım geldiğini söyleyip duruyorlardı. Mamafih Hoca Saadeddin Efendi bu miskin, kahpe lakırdılarına hiç aldırmıyor, padişahı yerinden kımıldatmıyordu. Kaçmak isteyen birçok vezirler de padişahın bu metanetinden cesaret alarak düşmanla çarpışıp duruyorlardı.

Osmanlı ordusunun artık bozulduğunu zanneden düşman, fazla gururlanıp mâl ve ganimet elde etmek içün çok yayılmış, parçalanmışdı. Bu fırsatı epey vakittir gözleyen talî'a kumandanı Cağalazâde Sinan Paşa ile Kalgay Fetih Giray Sultan mahiyetlerindeki taze, yiğit kuvvetle düşmana öyle bir hücûm gösterdiler ki, Avusturya ordusu neye uğradığını bilemedi: İçlerinden yüz bin kadarı ölmüş, esir olmuş, o koskoca heybetli ordudan ancak onbeş yirmi bin kişi kaçıp kurtulmuştu. Bütün ağırlıklar, toplar, tüfenkler, cephaneler Osmanlı ordusuna kalmışdı.

Hoca Saadeddin Efendi'nin azmi sayesinde büyük muzafferiyeti kazanan olan Üçüncü Sultan Mehmed, memnuniyetinden,

(Sayfa 260)

Kahraman Cağalazâdeyi sadrazam, Fetih Giray Kalgay'ı da Kırım Hanı yaptı; ve kendisi "Eğri Fatihi" ünvanını aldı.

-------**-------

Düşünce Yarışı

Hamallar, arabacılar ve kayıkçılar arasındaki nevbet usûlüyle hemen hepsi Bolulu olan aşcıların bir yere aşcılığa girmeden evvel kendilerinden evvel çalışan hemşehrilerinin aylığını tamam alıp almadığını sorup öğrenmeleri ve almamışsa o eve aşçılığa gidememeleri âdeti iyi ve esnâf içün faydalı olup olmadığını sormuştuk. Şimdiye kadar buna dâir aldığımız cevapları sıraladık, derecelerini ta'yin ettik. Mükâfat kazananlarının isimleri aşağıda yazlılıdır. İktisadta ferdcilik ve ocakcılık diye iki yol vardır. Ferdcilere göre nevbet usûlü tabiî doğru ve iyi değildir. Onlar herkesin yalnız kendine güvenip dayanmasını iş ve san'at arkadaşlarıyla serbesçe kazanç yarışına girmesini beğenirler. Farazâ arabacılardan hangisi müşteriye kendini beğendirirse, hangisinin vücûdu daha genç ve dinç, atları daha kuvvetli, arabası daha sağlam ve temiz ise o yük ve müşteri taşısın, diğerleri isterse aç kalsın, zararı yok fikrindedirler. Bu yarışı ilerilemek içün biricik çare gibi görürler. Keza aşçı mes'elesinde kimseyi kendi iş ve sana'at arkadaşlarının hakkını korumakla mükellef görmedikleri içün sorduğumuz tarzda kaydlarının hepsinin aleyhindedirler.

Ocakçılara göre ise bir hareketle meşgûl olan esnâfın aralarına rekabet sokmaları ve bunu gittikçe alevlendirmeleri, yahud bazı arkadaşlarının, yoldaşlarının düçâr oldukları haksızlıklara göz yummaları zararlıdır. Bu rekabet ve birbirin hakkını korumayış onların büyük bir kısmı, yarın diğer kısmını, nihayet sıra ile hepsini zararlandırır. Meşhur misaldir, bugün bana ise yarın sanadır derler. Bugün genç ve dinç olan ve bu sayede arkadaşlarından daha çok para kazanan esnâf yarın o halde kalmayacaktır. O zaman kendisine de dün başkalarına yaptığı muamele yapılacaktır.

İnsânların tek başına dâima zayıftırlar, birleşip kuvvetlerini ekledikçe iktidarları çoğalır. Bahusus bizim gibi her işte kendimizden daha ilerde olanların güç başa çıkılır rekabeti karşısında bulunanlar ocakçılar gibi düşünmekten başka yolda hayır aramamalıyız.

Daha birinci sayımızda nevbet diye yazdığımız bir hikâyede nevbet usûlünün iyiliklerini göstermişdik. Şimdi de şu kısacık izahımızda Latin kavramlarından yalnız Fransızlar ayırılırsa diğerlerinin ve diğer bilhassa ticaret ve iktisâdda en ileri gitmiş İngiliz, Cermen kavimlerinin ve İslav'ların hep ocakçılık yolunu bırakmadıklarını söylersek bu yolun faydasına açık ve göze çarpacak bir isbât göstermiş oluruz sanıyoruz. Bunun içün biz aldığımız cevabları tabiî kendi nokta-i nazarımıza göre seçtik.

Cevabı verenler arasında esnâfdan da zâtlar bulunması kendilerinin faydası içün çıkardığımız gazetemizin onların rağbetini kazandığını gösterdiği içün çok sevindik.

-------**-------

Mükâfatlar

Birinci mükâfatı Arabacılar Cem'iyeti Re'isi Hacı Mes'ûd Efendi ikinci mükâfatı Zağferanbolu'da Müderris Müftüzâde Ziyâeddin Efendi, üçüncü mükâfatı M. Rıfkı Efendi kazanmışlardır.

Hediyelerini olmak üzere Teşrin-i Sâni'nin 21. Cum'a günü Cuma namazından sonra idaremize gelmelerini rica ediyoruz.

O zaman gelmeyenler, ertesi Cum'a günü aynı zamanda idarehanemize gelip yahud bir mektub gönderip mükâfâatlarını isteyebilirler.

-------**-------

Matbaa-ı Hayriye ve Şürekâsı Celâl Sâhir

-------**-------

(Sayfa 261)

HALKA DOĞRU

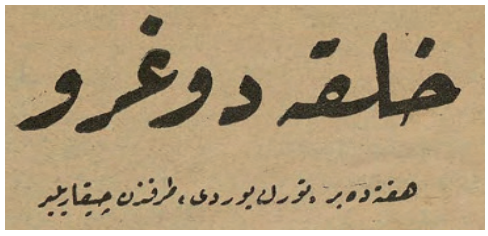

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 34	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 28 Teşrin-i Sâni 1329**

Bu sayıdaki yazılar

Baba Öğüdü -15-: Çocukları Nasıl Becerikli Yetiştirmeli, Abdülfeyyaz Tevfik * Faydalı Düşünceler: Esnâf içün Terakki Yolları -3-, F. * Şiir: Garb İstiyor ki, Fikret Ziyâ * Öç Türküsü**, Atla Han * Denizde Geziş Harp Gemisinde Gün Geçiriş, Safvet * Haftalık Havâdis H.D.***

Gelecek Sayımızda: Halk Masalı: Ülker ile Aydın, Gök Alp

-------**-------

BABA ÖĞÜDÜ

-15-

Çocukları Nasıl Tecrübeyle Yetiştirmeli

Evvelki haftalarda çocukları doğdukları zamandan itibâren yeni terbiye nasıl verileceğini anlatdım. Mahcûbiyet gibi fenâ bir aletin pençesinden korunma yollarını gösterdim. Bu konuşmamızda da tecrübeli adam yetiştirmenin yollarını arayalım.

Her zaman büyüklerimizin dillerine doladıkları bir söz var, o sözü elbette siz de çok kereler iştiniz: Müteşebbbis olmak….

O vakit, "müteşebbis" olmak çok güzel ve çok lâzım bir şey; memeleket ancak bu sayede refah bulur. Parasızlığın siyâh pençesinden, sefaletin öldürücü ellerinden yakasını sıyırabilir, ne kadar muhtac olduğumuz şeyi, bizim içün âdetâ "iksir"…

Fakat iş, iyi bir şey beğenmek, arzu etmekle bitmez, öyle hayırlı şeyleri tatbîk etmenin onu adlarımız, terbiyelerimiz arasına karışdırmanın çaresini bulmalı; bu ise ne kolay ne de çabuk olur; uzun uzadıya beklemek ve uğraşmak lazımdır.

Yeni "müteşebbis" nasıl olacaksınız, diye bana sorarsanız te'essüfle "olmayacaksınız" diye cevab vereceğim zirâ "müteşebbis" dedelerimiz "kart ağaç eğilmez" demişler, bu pek doğrudur. Hâlâ ruhumuz üzerinde tesirât yapacak terbiyeler ancak çocuklar üzerinde tatbîk olunabilir.

O halde bütün kahve köşelerinde esneyerek uyukladıklarını gördüğümüz kimseleri yarın iyi bir iş ardında, güzel bir mağaza başında görmek istersek, işte o zaman bu gülünç bir hayâl olur.

Teşebbüs istidâdını milletimizin damarlarına aşılamak içün evvelce çocuklardan işe başlamalı, semeresini yakın zamanlarda idrâk edemeyeceğimizi bilmekle beraber sabır ve sebât ile çalışmağa koyulamalı. Yoksa yalnız kendi istifâde edeceğimiz şeylerden gayrısını düşünmeyince ta yüz sene

(Sayfa 262)

sonra meydâna gelecek haberlerin temellerini atmak içün bu günden ter dökmek lüzûmalarına kâni olmayınca bu güzel neticeler hâsıl olmaz. Ruhî kâbiliyetler mercimek gibi bugün ekülüp yarın yeşillenemez. Dimâğ tarlası çiftlik yamacı değildir; beş on gündü değil beş on senede bile mahsûl veremez.

Milleti hakikâten seven, kendi görmese bile ileride onun haberini candan arzu eden vatandaşalar, bu günden işe başlamalı, küçük yavrularıyla meşgul olmalıdır.

Tecrübeliğin başı cesârettir. Bunu iyi bilmeli ve çocukların cesaretlerini her neye mâl olursa olsun kırmamalı, onlara insan aklı sayesinde dünyanın neresine olsa ekmeğini çıkarabilir fikri verilmelidir. Dâima onlarla konuşmalı, cesaretlerini, görgülerini kuvvetlendirecek sözler söylemeli. Hele evin ma'îşet usulü-

ne, tarzına dâima onları vâkıf kılmalı. Ufak tefek alışverişleri onlara yaptırmalı, âilenin büyücek işlerinde dâ'imâ bulundurmalı, emniyet sandığı, banka gibi mü'esselelerle olan muamelelerinde iştirak ettirip gözlerinin açılmasına gayret edilmelidir. Biraz yaşları ilerledikten sonra bu gibi işleri hep onlara gördürmeli. Böylece küçük yaşlarında hayâta alışdırılan çocuklar büyüdükleri ve âile işleri başlarına kaldığı zaman şaşırmazlar. Tecrübe görmüş bir peder gibi işlerini muntazaman görebilirler.

İşte böyle cesaretleri kırılmamış ve hayât işlerinde fiili hıdmetmetleri geçmiş yavrular aramızda yetişmeğe başlar. Mekteblerde tarzlarını değiştirip pederlere, velilere büyük "müteşebbis" gençler yetişmeğe, yavaş yavaş memleketimizin hayat damarları olan ticâretini ellerine almağa başlarlar.

Abdülfeyyaz Tevfik

Faideli Düşünceler

ESNÂF İÇÜN TERAKKÎ YOLLARI

- 3-

Bedbînlik= Kötügörücülük. Amelenin derdi. Alman müte'ahhid. Hükûmetin kayıdsızlığı. Asrın silâhlarıyla kuşanmk ihtiyacı. 10 Temmuz'da sonra loncalar, bir loncanın faydaları

*

Memleketimizizde gözlerimizin doyamadığı güzellikler kadar, kalblerimizinden taşan bedbinlikler de vardır. Bilinmez ki başka memleketlerin erimiş duman kümesini andıran semâsı altında yetişebilen bu fena meyveler, bizim genç ve göğe benzeyen ufuklarımızda nasıl tohum vermişdir.

Bizde kime sorarsanız kötü görücüdür. Hatta kalbinin bütün kanları dimâğından çok kollarında gezen bir amele size acı acı nakl eder:

Selanik'de daha câmi' kubbelerinde çanların çirkin gölgeleri uzanmadan evvel birçok Türk amele çalışırdı. Şimdi bunları Yunanlılar hep kovdular. Bir Osmanlı Paşasından başka bir şey olmadığını söyledikleri Hidîv'in bile Kavala'daki yapılarında bir tek Müslüman kalmadı. Buna mukâbil Yunanlılar ordu halinde memleketinize doldular. Bütün İstanbul işlerinde en yüksek ücretleri emen birer süngere benzeyen Alman, İtalyan ameleye bunlar da karıştı ve bizden farkları sade kafalarında kasketlerden ibâret olduıu halde bizim iki üç mislimiz gündelik alıyorlar. Yapılarındaki Türk mimarlığı diriltmeğe çalışan Evkâf Türk pazularını hiç düşünmüyor.

Bizim kanunlarımıza, padişahlarımızın ecnebilere ihsan ettiği haklara nazaran kumpanyalar sade iş başını kendi memleketlerinden getirebilirlermiş; ecnebi amele kullanamazlar imiş. Hâlbuki şimdi âdetâ bizimle rekâbet ediyorlar hükûmet bunu niçün unutuyor? Ta Amerika'nın cenubuna

(Sayfa 263)

Patagonya'ya giden yapı şirketleri gibi bunlar niçün bize ordu halinde geliyor?

Bir Alman müte'ahhid daha çabuk, daha temiz yaptığı bir iş içün bir Alman ameleden niçün daha az gündelik aldığını soran bir Türk'e ne diyor biliyor musunuz?

-Sen on para ekmek, on para peynir yiyecek. Onun şarabı var, eti, zevki var. Güzel cevap değil mi? Frenk memleketlerinde bazı yerlerde ücret içün bir esas kabul edilmiş, ismine "Pirinç Nazariyesi" diyorlar. Ücreti, amele yalnızsa sade kendi ihtiyaclarına, eğer âilesi varsa âilesinin de ihtiyaçlarına kâfi gelebilecek bir para ile tayin ediyorlar. Fakat bu ona da benzemiyor. Anlaşılan Almancası, ve zavallı Türk'ün sefaletiyle eğlenmek isteniliyor.

Şimdi böyle acı düşüncelerle kavrulan bir amele hükûmetin kayıtsızlığına karşı ne der? Eğer bir loncaları olsaydı orada derdleşirler ve hükûmete mürâca'at ederlerdi. Halbuki on temmuzdan sonra teşkil eden cemiyetlerin bir çoğunun şimdi ellerinde sade bir mührü, yüzlerinde "Ha Loncâmi?… Biz sınadık" Diyen gülünçlü bir eseri kalmışdır. Böyle mi olmalıydı?… Nasıl insanlar vahşet halinde yaşayamamış, toplu bulunmağa mecbur olmuşsa esnâf da ayrı ayrı yaşayamazlar. İlerilemek içün lonca teşkil etmek onlar içün en birinci ihtiyaçtır.

İlk loncalar ne içün kapanmışlardı?

Bugünki Türklerin ve bütün şarkın pek büyük bir derdi vardır. Yaptıkları şeylerde düşüncenin en az payı bulunması.

Ve onların gidişlerini uydurdukları kanun ekseriya faydalı bir maksaddan ziyâde bir hefes oluyor. On temmuzdan sonra ortaya çıkan esnâf cem'iyyetleri de böyle oldu. Hiç kimse bir cem'iyyetin faydalarını - bugün bilmediği gibi- o gün de bilemiyordu. O günki günce lüzûmlu bulunduğu içün değil herkese benzemek içün yapılmışdı. Ve onun içün sabundan üflenmiş bir balon gibi ilk mâniada söndü.

Bugün şu hakikatleri herkes bilmelidir:

Herkes, herşeyi yirminci asırda yaşayabilmek içün yirminci asrın silâhlarıyla kuşanmalıdır. Binâenaleyh bu asırda vücûda getirilecek bir loncada yaşıya bilmek içün hiç ölmemek içün bu asırın kırılmaz bir silahı olan fikre dayanmış olmalıdır. Fikirden süzülmemiş olan herşeyin yaşamak hakkı yokdur. Fikir yıkılmayan, ezilmeyen birşeydir. Buğün en büyük yapı toprak haline getirilebilir, en küçük bir imân yok edilemez.

Acaba bir lonca böyle hiç ölmeyecek fikre lâyık olacak kadar iyilikler te'min edebilir mi?

Biz amelenin müşterek ihtiyaçları, müşterek arzûları oldukça: Her zaman!… Diyeceğiz.

Ve te'min edeceği tükenmez faydalara şöyle bir kartal bakışıyla göz gezdirdikten sonra yukarıdaki ecnebi amelenin tardı meselesine şunları da ilâve edeceğiz:

Yevmiyyeleri artırabilmek içün loncaya ihtiyac vardır. Bu hususda ameleler aralarında ittifak bile etseler pek müstesna ahvâlde muvafık olabilirler. Çünkü bir amele bir sermayedar değildir ki… Aralarında pek çok farklar vardır. Mesela evini badana ettirecek bir adam bir hafta bu fikrinden vazgeçebilir; ayağına potin almak isteyen bir ay sonra yaptırmağa karar verebilir, fakat her günki ekmeğini her günki sa'iyinden kazanan amele bunu yapamaz. İki gün otuz guruş alacağım diye sabretse bile üçüncü günü on sekize işlemek mecburiyetinde kalır.

Lonca olursa yevmiyyelerin niçün arttırıldığını gazetelerle, sâir vasıtalarla ilân eder. Önünde daha

(Sayfa 264)

fazla bir kat'iyyet bulunur. Ameleyi açlık korkutmaz. Çünkü boş kaldığı günler içün lonca onlara bir şey dağıtır.

Bir lonca ameleyi âdetâ muhtemel felâketlere karşı teselli eder. Rahhatsız bulunanlara doktor gönderir. Ağır hastaları hastahaneye savar. Kimsesiz kalmışsa âilesine bakar. Bir yerden düşer, bir kaza olur, işlemeyecek bir hale gelirse ekmek parası edecek bir şey verir. Tedbil-i hava lazımsa memleketine gönderir.

Hülasa kâbil olan bütün muavenetleri yapar.

Bir lonca ameleye sana'at bilgisi vermek, zihnen terakki ettirmek içün mektebler açar. Dersler, konferanslar verdirir. İşsiz kalan ameleyi iş bulunan yerlere sevk eder.

Bir lonca evlenen ameleye arkadaşlarının hediyesi makamında bir nakid verir. Bu suretle de amele yekdiğerinin saadetine alâkadar edilmiş olur. Ve küçük âilelerin fevk'inde büyük bir sa'i familyası teşkil etmiş bulunur ki hükûmet içün de pek arzu olunur bir seydir.

Bu satırları loncanın hususiyetine göre uzatmak kabildir. Ve bütün bu iyilikleri düşünülerek yapılan bir loncada bitmez bir hayatın tükünmez bir feyzi yaşayacağı şüphesizdir. İşte biz dinimizin ulu âlimlerinde, Muhiddin Arabî hazretlerinin şu beyitini de esnafımıza hatırlatarak loncaların böyle teşekkül etmesine dileceğiz:

Devâik fîk vemâ teş'ir = İlacın sendedir, bilmiyorsun;
Ve davâik-i mink vemâ mütebassır = derdin sendendir görmüyorsun.

F.

-------**-------

GARB İSTİYOR Kİ.

Toprağımda bilgi adlı ak çiçekler bitmesin;
Güklerimden câhilliğim bulutları gitmesin;
İnsanlığın tarihinden Türk'ün adı silinsin;
Türk tarihi inkırazın hil'atini giyinsin…

İstiyor ki: Bilgi nuru toprağıma akmasın;
Türk Tangrısı medenilik güneşi yakmasın.
Altın sesli çaylarımda felâketler çağlasın;
Türk Gençleri boynu bükük, dertli, yaslı ağlasın…

İstiyor ki: Ocağımda kor, kıvılcım kül olsun,
Yüreğime haksızlığın hançeri vurulsun;
Ak tahtıma garbın siyah, kanlı tacı kurulsun;
Bağrım, başım parçalansın, betim, benzim hep solsun;
Neden benim varlığıma bu hakâret, bu zulüm?
Neden benim ak alnıma yazdıkları bu ölüm?
Neden, neden, Türk hulyası Avrupaya bir kâbus?
Korku neden? Büyle korkunç, ölümcümü bu ulus?

Yüreğime ölmezlerin damgasını işledim;
Bilgileri öz derdime derman, deva belledim.
Tabiatta imânlıyım, istikbâle nişanlı!…
Adım Türktür, soyum sopum Turânlı!…

Varsın garbın vahşet kusan kalemi
Heykelime mezar kazsın.. öldürsün
Varsın garbın riya tutan âlemi
Varlığımı, rüya boya!...- gömdürsün…

(Sayfa 265)

Yüreğime ölmezlerin damgasını işledim;
Bilgileri öz derdime derman, deva belledim.
Tabi'atla imânlıyım, istikbâle nişanlı;
Adım Türkdür, soyum, sopum Turânlı!…

Fikret Ziyâ

-------**-------

ÖC TÜRKÜSÜ

Uçma turnam, uçma dağlar başından
Haber ver öksüzüm kanlı yaşından
Bana selam getir urumelinin
İşsiz kalan toprağından taşından

Yüce dağ başına duman bürüdü ;
Kadersiz vatana düşman bürüdü :
Gelinlik kızları alçak bulgular
Saçlarından tutup yerde sürüdü

Ataşlar püskürür toplar, tüfekler
Saldırır namusa, ırza köpekler
Kıyametler kopar dünya sarsılır
Hâlâ Türk evlâdı bilmen ne bekler?

Düşman kanı içmek yakmak ve yıkamak
Türkoğlu vazifen budur, bu mutlak...
Fink atarken balkanlardan analar
Hezamdır vallahi durmak uyumak

Atla Han

-------**-------

DENİZDE GEZİŞ HARB GEMİSİNDE GÜN GEÇİRİŞ;

Denizde Geçen Günler - Öyle gün olur ki güneş "Gemiyi duvarda, suyu bardakla gürmeli diyenlere hak verir. Ama, denizde geçen günlerin akıllarda kalanları acıları değil, tatlılardır. Deniz kin tutmaz bir arkadaşa benzer. Sert boralı bir gece, sabaha doğru rüzgâr kalmış. Denizler düşmüş Güneş yavaş yavaş ortalığı ağartıyor. Dalgaların köpüğü, çırpıntığı kesilmiş, ağır sişkinler olmuş. Güneşin, daha kızıl olan ışığı bunların üzerine vurdukça yüzlerde rüzgâr göster. Gözünüzü alamaz, bu tatlı, bu denişir. Güzel rüzğâra bakar, dolar, gece ki o silkinti, o sarsıntıyı o gürültüyü, şimdi sessiz ağır ağır inüp çıkan bu şişkinlerin yaptığına inanamasını. Deniz o güler yüzüyle çar çabuk gönlümüzü alır, siz onun akşamki suçunu, ettiklerini bağışlar, barışır. Unutursunuz. Siz o geceki çekdiğini çok yerde anlatırsınız, bir sözünüz kulağıma girmez buna bu anlayacağınızla denizin kötülüğünü bildirmiyorsunuz, başından geçenle öğünüyorsunuz, sevimli kalemini ressâma fırçasını aratdırır.

Sözün gelişi, siz de bir kapudansız bir gemi ile yolcu olarak gidiyorsunuz. Yetmiş iki saat süren bir furtınaya tutuldunuz. Filikaları deniz almış, burda fenarları zor yanar, sular güğertede adam arar. Siz sıcak kamarada, geminin kapudanı köprü üstünde soğukda, ayakda. Hanginiz çok yorulur? Sen. Siz de denizde gezmiş, furtına nedir bilir ve alışkınsınız Yine içinizi az çok korku, hiç olmazsa sıkıntı bürür. Kamara lombazınız sızmış, yasdığımız ıslanmış, rahatınız kaçar. Kapudan sırılsıklam, burun deliklerinden duman

(Sayfa 266)

fışkırıyor sizin kadar üşüme, korku tutmuyor onun seyirlinde vazife denilen kalın ağır, bir kocuğu gönlünde yontar. Bir kazanç hırsı var. Korku falan içün vardı ya gözü başka yanda kulağı başka yanda başını bir çevirerek:

-Vardıya bunu?

-Bunu

Bir iki volta daha dolanır, hesap karamasına girer. Bir şeyler hesap eder Derken, puruaden bir ses

-Puruada bir kenar var

İşte Hazreti Nuh'un güvercinin uçtu. Suları ölçdü. Geldi, öttü. Fenâr tanılır. Kapudan hesab kamarısına çekilir, bir sigara içer, arkasına dayanır. Buna bakarsanız bir karış büyümüş yarım endaze genişlemiş gözleri şimdi görünen fenar gibi gittikçe parlıyor, yorgun yüzünde hem sevinç, hem gurur görünüyor. Hakkı var "Halik-ul azîm" i çiğnedi geçti. Canlarını kendisine inanub ısmarlamış bir iki kişi sağ ve esen taşıdı getirdi.

Limâna girilir. Kaporta ağızlarından başlar görünmeğe başlar. Kapudan köprü altından geçenlerden birer birer "geçmiş olsun kapudan!" tebrik veya teşekkürlerini alır. "Vazilil alayı" bunun yanında nedir? Gittiğiniz yerde bunları anlatacak, söze "felan kapudanın vapuruyla geliyordum" diye başlayacak değil misiniz? İşte kapudannın kazancı bu kişi o gecenin acısını çabuk unutur. Sabahının tadı damaktan çıkmaz.

Harp Gemisinde Gün Geçiriş - Bir gün (Gil)de bahriye kulübüne gitmiş idi. Duvarda bir tablo asılı, altında yaldızlı harflerle İngilizce [vazife zevk demek olan] "diyuti end plejer" (duty and pleasure) yazılı idi. Resim bir filonun bütün filikaları denize indirerek yelken, kürek ta'lîmi, yarışını gösteriyordu. Tablo pek güzel idi, çok beğendim. Hele altındaki o iki söze bayıldım. Günler haftalarla çalışan o el ressâmın göstermek istediği bu dil ressamı iki sözle daha iyi anlatıyordu. Ben de şu yazacaklarımı o ressamdan öğrenmiş idim. İşte harb gemisinde yaşayış budur. İş eğlence yorgunluğu zevk olur.

Denizdesiniz, dört yanınızda her şey değişir, yaşayışınız değişmez, güneş doğar, batar, bu size ancak "sea gutteries" almanızı akla getirir. Evet, gemide her

gün bir geçer. İş, iş, iş! Bundan bıkılmaz mı? Gece ile gündüzün her gün bir birini kovlamasından ne kadar sıkılırsa o kadar bıkılır. Vazife en büyük duygu en tatlı eğlencedir. Hem neden bıkılsun, herkesin vazifesi ayrılmış kimsenin kimseye angaryası, dargınlığı olamaz. Küçük küçük paydoslar, kısa kısa dinlenme, soluk almalar, sıralarında sevgili arkadaşlarla gülüşme, şakalaşmalar, iş üzerine bahisler hatta kaynayışlar en büyük eğlenti olur. Gemi temiz, yemek temiz, hava temiz, yeme yatma saatleri dakikası dakikasına, kol, bacak, Beğin, gövde çalışır. Böyle yaşayışın ne olduğuınu ancak bir doktor anlatabilir.

İş sıkı ve zor olmağla beraber nizâm, vazife alışkanlık zorluğunu, yorgunluğunu giderir. Bir spor, bir eğlence kılığına kor.

Limândayız. Asker kalkar, abdest alır, irte namazlarını kılar, çorbasını içer. Sözün gelişi, o gün gemi yıkanacak. Boru çalar. Vardiya bağırır. Hemen kollar, paçalar sıvanır. Tulumbalar koşulur, kerdel mastalıya, süpürge, lastikler ortaya çıkar. Görürsünüz askerler üçer beşer bir arada kollar yanındakinin umuzunda "Arş!" "sıya beraber sıya!" diye ayak süpürgeleriyle güverteyi oğuyorlar. Hava soğuk, su

(Sayfa 267)

buz gibi, yine yanaklar, pancar. Kollar sevdiğinin omuzunda soğuk mu duyulur? Gemi onun yurdu bucağı, iş kendinin işi, yorulur mu? Hem "üşüdüm, yoruldum" o yiğitlerden hangisinin ağzına sığar yaraşır sözdür? "Top başına!" boru ürür. Bir koşuştur gider. Asker top başına geçer. Hakka ibadetten geri kalmayan vatana hıdmetini o noktoda göreceği. Borcunu o noktada ödeyeceği içün orası askerin ikinci kıblesidir. Orada namazda gibi her düşünce başından çıkar. Gözünü nişana, kulağını kumandaya, gönlünü vatana verir.

Sabah ta'limi biter "Ariyya sofra!" çağırulur, yemek başına oturulur. Talimde alınan "aferin" ler azalır. Edenilen yanlışlıklar konuşuşa konuşula, yalnız ekmek ve zeytin salatası olan o sade yemek kapışıla kapışıla biter.

Biraz yoldan çıkacağımdan, ömrümün en tatlı bir saatinin hikâyesini izninizle söylemeden geçmeyeceğim.

Arkadaşlarım pekiyi hatırlarlar, mekteb gemisinde mühendisim. Uzun bir seferden sonra "Portukuv"ya etmiş idik. Ay nisan idi. Filikaları indirdik, hem limânı gördük, hemd ebiraz kürek ta'limi yaptık. İkindi oldu. Karınlar acıktı, peksimed, soğan, zeytin olan azığımızı alarak karaya çıktık. Yüksek bir tepeden tatlı duru bir su iniyor, ortada havuz gibi kumsal bir gölcüğe dökülüyor, oradanda aşağıya çağlayıp gidiyor. Peksimedleri zeytinleri o havuza atdık. Peksimetteki yabancılar çıktı! Soğanları kırdık, yemeğe koyulduk. Susayanlar eğilüb gölden, çağlayandan içiyorlardı. Çok ağır ziyâfetlerde, çok parlak kır eğlencelerinde bulundum. Şimdi hiç birisini bilemiyorum. O günkü yemek tadını unutamıyorum. Bu neden idi! Gençlikten, yokluktan mı? Vede varsa başlıca o günkü vazife yorgunluğundan sonra sevimli, sevgili arkadaşalarımla gülüşe, sataşa, kapışa yiyüb dinlenişten idi:

A, ben yanıldım. "Gemide hergün bir geçer" demişim. Yok! "karaya asker çıkarmak" ta'limleri, kürek yelken yarışları öyle denişimlerdir ki masalları bir ömür sürer.

Yarış - Yelken, kürek yarışları o kadar meraklıdır ki ne güreşe, ne at koşusuna benzer, kişi sıtmaya düşer hele arada yabancı da olursa vare, Allah esirgeye!

Kıyıda filikalar dizilmiş, eller küreklerde, başlar klakmış, kulaklar dikilmiş, birden "arş" tüfeği patlar. Denizin yüzü köpük kesilir. Bir şey görünmez. Seyirciler arasında beş altısına eyice bakarsanız yüreklerinin çarptığını duyar, benzelerinin atdığını görürsünüz. Dakikalar onlar içün yıl gelir filikalar "işaret yeri"ni dolaşır, geri dönmeğe, biraz geçtikten sonra belirmeye, git gide tanınmağa başlar. O beş altı kişi boyun, göz kesilir. Parmağınızla dürseniz kırpmaz. Filikadaki sır devamını naklidir. Rükûa varır kalkarlar. Filikalar eyice yaklaşırlar ya dalgın ya saygısız bir seyirci sandalı yol üstüne yürümüş, en önündeki filikadan bir ses

- Gayuğ…..!

Bu kişilerden birinin ağzından katıca bir söz fırlar. Bun yerinden kalkmak istiyor ama daha yüreği pek pek değil, ah, bu son dakikada neler olur, neler! Derken peşinden el şakırdıları kopar. Demin söylediğim o kişi yerinden fırlar, kanadlanır, iskele başın ao filikanın yanına uçar, başları açık, kolları paçaları sıvalı, gömlekleri sırtlarına yapışmış, geniş alınlarından kopup, tonbul, kara yağız yanaklarından dolaşarak, enli, etli çenelerinden dökülen terlerini yanlarıyla silerek geriden gelenlere gözlerini diküb bakan yiğitlere kilidlenmiş dişleri arasından çatlak bir sesle:

(Sayfa 268)

- Aferin tosunlarım der, iki damla yaş döker. Yüzü gülüyor kızarmış gözleri siz dümen o kişiye, bir selamla dönerek:

-Baba, (Turmuş) görerek kaptırdı, topaç boğazından kırdı.

- Millet sağolsun, siz sağolun, oğlum demek, bu bunların babası imiş, öylemi? Evet, babası, hocası, zabittir. O tosun oğullarını kendi yetiştirdi, vazife görmede ötekilerin oğullarına üstün çıktığını gördü. "Yarış kazandı" değil ha! Sermaye kendinin olduğu içün bu kazançtan onun da büyücek payı vardır.

Bazı olur ki bir gemi iki filika çıkarır, biri çapraz vermek, engel olmak içündir. Filikada "Yük" kürek gizlenir. Bunlar yarışın hileleridir. Bayağı bir günde bile bir birine rast gelen iki filikadan biri ötekine çıma gösterir. Bu "Gel seni peşime bağlayayım" demek, meydan okumaktır. Artık bir "Al!" der gider. Kürekleri yaylanır talazlıklar gündüz bir, yarım oturaklar çıtırdaya çıtırdaya eşsiz serdumanlar? Yatar kalkar. El oğlu kişiye "Biraz daha ekmek beğeniniz!" der aman ne kötü söz! bu pek kirli bir hıdmet değil mi? Yok, Avrupa bahriyelerinde felan gemi şu kadar ton kömürünü şu kadar saatte aldı diye gazeteleri, risaleleriyle aferinler okurlar. En büyük kişi zâdeleri bile toza bulanır, adını gaztelerde görmek ister.

Bitmedi

Türk Derneğinden Safvet

-------**-------

HAFTALIK HAVADİS

Tiftik Keçileri - Gazetelerin verdiği haberlere göre memleketin en mühim bir sürüsünü teşkil eden tiftik keçilerinin dâhilde muhafazası ve salahı (iyileşme) ve osmanlı tiftiklerinin ecnebi piyasalarında fiyatlarının düşmemesi içün damızlığa elverişli olsun olmasın tiftik keçilerinin memleketten çıkarılması ve hatta memleket içinde bir yerden diğer yere ecnebi vapurlarla taşınması şiddetle men'edilmiş. Memleketin ticaretini koruyan bu tedbirin faydası hakkında söz söylemek zâidir.

Darülfünunluların Hakları - Geçen Cuma gecesi Mühürdar'da Apolyon Tiyatrosu'nda bir vak'a olmuş. Tiyatroya yarı ücretle girmek isteyen tıbbiye talebesinin bu arzularına tiyatro müdürü tarafından ehemmiyet verilmemiş… Bunun üzerine talebe de oyun esnasında bu hareketli gürültü ve ışıklarla protesto etmişler. Her memlekette darülfünûn talebesine verilen bir hakkı tanımamak, memleketin gençliğine hürmet etmemek hiçbir zaman ca'iz görülür bir hareket değildir. Tiyatro kumpanyası bunu idrâk etmeliydi. Diğer taraftan gençlerimizde bu gibi saygısızlıklara hedef oldukları vakit haklarını müdafaa etmekle beraber itidâl göstermelerini, asla ifrata gitmemelerini tavsiye ederiz.

Güzel Memleket Adları - Atranos Kasabasının ismi Orhan ili olduğunu işittik. Atalarımızı hatırlatan onların sevgisini yüreğimizde yakun bu isimlerin çoğalmasını temnni ederiz.

Belkıs Şevket Hanım – Müdafaa-i Hukûk-ı Nisvân Cem'iyeti âzâsından ve "Kadınların Dünyası" mecmuası muharrilerinen Belkıs Şevket Hanım geçen hafta tayyare ile uçmuştur. Bu cesareti gösteren hanımı biz de tebrik ederiz. Cesur Analar, hemşireler bütün millete cesaret verir.

Bu şecî hanımın resminin askeri müzesine konulduğunu duyduk. Bu merâsimde pek çok hanımlar, bilhassa cemiyet âzâları hazır bulunmuşlardır. Memleketimizde ilk defa bu cesareti gösteren hanımı biz de tebrik ederiz. O cesaret ve kahramanlık sergisinde bir Türk hanımının da resmi bulunsun. Aynı zamanda "Kadınlar Dünyası" namıyla ordumuza bir tayyare hediye etmek üzere iâne toplanmaya başlanmışdır. Vatanperver hemşirelerimizin muvaffakiyetini temenni ederiz.

-------**-------

Celâl Sâhir Matbua-i Hayriye ve Şürakâsı

-------**-------

(Sayfa 269)

HALKA DOĞRU

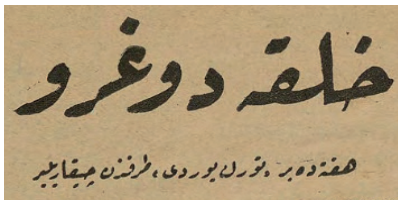

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 35	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 5 Kanun-i Evvel 1329**

Bu sayıdaki yazılar

Halk Masalı, Ülker ile Aydın, Gök Alp * Denizde Güneş, Harb Gemisinde Gün Geçiriş Safvet

- Halk masalı

- ÜLKER İLE AYDIN

O ki Ana dedi: "Artık Çekemem
Bu Afacan cocukların dediği;
Ya bunları evden çıkar, ya beni."
Baba dedi: Sen üzülme; bu elzem
İş olacak; fakat uzun etekli
Bir entâri şimdi bana dikmeli!"
Ülker kızın adı, Aydın oğlanın
Babaları dedi Haydi uyanın,
Gideceğiniz bugün kuşlar iline!"
Eteğini sarmış idi beline;

Çocuklara biraz çorba yaptırdı:
Ellerinden tuttu dağa yetirdi.
Bütün gündüz dolaşdılar ormanda;
Akşam çatdı, gözler dumanda.
Baba dedi: "Yavrularım, acıktık."
Yaydı yere bir küçücük tağarcık
Ülker baktı pek tuzludur pastırma,
Yiyemedi, dedi: "Artık pek baba!
Gece oldu, evimize gidelim!"
Baba dedi: "Vakit geçti, güzelim,
Yol boyunda şimdi azgın kurtlar var,
Bizi yutar bir kurt, ya bir canavar.
Bu köşede uyur isek sessizce
Selametle geçebilir bu gece."
İki kardeş titrediler korkudan…
Aydın dedi: "Sabahleyin uykudan
Bizi kuşlar uyandırır, kalkarız,
Her tarafı dolaşırız, bakarız:
Babamız yok! Bizi atmış savuşmuş;
Evdeki yavrusuna kavuşmuş.
Zeyneb! Onun annesi var, sevilir.
Biz öksüzüz, bizim için kim bilir
Babacığım ne düşünmüş, yapacak?
O gidecek, bizi kurtlar, kapacak."
Ülker dedi: "Geçen gece rüyama
Annem geldi, dedi: kızım Ağlama;

(Sayfa 270)

Kolundaki mercan peri kızıdır,
Bir sizi her kaygıdan kurtarır."
Baba dedi: "Hiç ben sizi bu dağda
Bırakır da dönermiyim Cellada?
Babanızım sizin bunu bir duyun,
İsterseniz eteğimde uyuyun ."
Eteğini serdi, yere uzandı,
Yavrucaklar bu hileye inandı.
Yorgundular, hemen meleği
Güzlerine gerdi sırlı perdeyi.

Taş yürekli herif bakdı: çocuklar
Kuzu gibi mışıl mışıl uyuklar,
Cebindeki makascığı, aradı,
Eteğini kesti, yerden fırladı;
Lânet edüp o insâfsız karıya
Yavruları ısmarladı Tanrı'ya.
Habersiz gibi korka korka sıvıştı,
Gün doğmadan yuvasına erişti.
Karısı da meğer çıkmış o gece,
Pınarlara büyü yapmış gizlice.
Erkeğinden evvel eve gelmişdi,
Kocacığım, al Zeyneb'i, öp." Dedi.
Zeyneb neydi? Karayüzlü sıska,
Kel başında on tel kirli lapiska...

**

Biz gelelim Aydın ile Ülker'e!
Şafak altın ışığını göklere
Saçar iken, kuşlar Ezan okurken
Uyanarak Aydın kalktı yerinden;
Korktuğuna uğramışdı, anladı,
"Baba! Diye hüngür hüngür ağladı…
Ülker'i de uyandırdı bu çığlık,
Dedi şimdi bana düşen ablalık;
Ne yapmamız lazım bunu düşünmek,
Kardeşime matanetli görünmek.
Kardeşine dedi: "Aydın ağlama!
Sabretmeği ben söz verdim anama.
Biliyorduk birgün bu iş olacak,
Kaderimiz ne'yse olsun çabucuk.
Biz öz Türk'üz, bak sen Aydın, ben Ülker,
Türk Tanrısı öz elini esiger.
Zeyneb gibi annen değil tat senin,
Hiç soyuna karışmamış yad senin.
Unutmadım, annem derdi: Bak kızım,
Baban Kayı ilinden, ben de Kırgızım."
Aydın susdu, düşünmeğe başladı,
Gözlerinde ümid nuru parladı,
Dedi: "Abla! Niçün bizim babamız
Evlâdına olsun böyle vefâsız?"

Ülker dedi: "Büyü yapmış o karı
Çıkamaz ki sözlerinden dışarı!
Tılsımı var yüreğinde dilinde,
Bir kör alet olmuş onun elinde…"
Aydın dedi: "Fenâ susadım, abla,
Yüreğimi yaktı tuzlu pastırma.
Dolaşalım, arayalım bir pınar,
Duyuyorum bir su sesi şarıldar."
Beş on adım yürüğünce baktılar:
Bir kayadan gümüş gibi su akar;
Aydın suyu görür görmez seğirtti;
Bir kuş dile geldi: Ülker işitti:
"Bu pınar soğuk pınar
İçinde balık donar…

(Sayfa 271)

Kim içerse suyundan
Olur vahşi bir kaplan! …"
Ülker hemen koştu tuttu kolundan,
Kardeşini geri çekti yolundan;
Dedi: "Aman, Aydın! İçme bu suyu,
Düşman yine kurmuş bize pusuyu;
Kaplan olur, beni yersin içince
Bir kuş haber verdi kendi dilince.
Aydın dedi : "Peki bundan geçelim,
Bir başka su bulub onu içelim."
Yürüdüler, yürüdüler pek uzak
Bir köşede rastladılar bir kaynak;
Aydın suyu görür görmez seğirtti :
Bir kuş dile geldi, Ülker işitti.
"Bu pınar soğuk pınar,
İçinde balık donar…
Kim içerse suyundan
Olur korkunç bir yılan!..."
Ülker hemen koştu tuttu kolundan ,
Kardeşini geri çekti yolundan;
Dedi: "Aman Aydın! İçme bu suyu,
Düşman yine kurmuş bize pusuyu;

Yılan olur sonra beni sokarsın,
Bak ne diyor, sen kuşdili anlarsın"
Aydın dedi: "Peki bundan geçelim,
Bir başka su bulup onu içelim."
Birçok daha yürüdüler, gittiler,
Bir çeşmenin kenarına yetdiler;
Aydın suyu görür görmez seğirtti;
Bir kuş dile geldi, Ülker işitdi:
"Bu pınar soğuk pınar,
İçinde balık donar…
Kim içerse suyundan
Olur güzel bir ceylan!…"
Ülker koştu, heyhât vakit dolmuşdu..
Aydın sudan içmiş ceylan olmuşdu.
Gök bu işe kederlenmiş, ağlardı:
Hazin yağmur damla, damla yağardı.
Acı bir hâl: Ülker me'yûs bakıyor,
Ceylancığın gözyaşları akıyor.
Bir ses dedi: "Felâketler süreksiz
Olduğunu bilen olmaz yüreksiz."
Kızın yine ablalığı uyandı,
Yes'e boyun eğdiğinden utandı.
Dedi: "Kardeş, bir çile var, dolacak,
Alnımıza her yazılan olacak.
Varsın olsun ceylan postu donmaz,
Müjdemiz var, kurtuluşdur sonumuz.
Haydi şimdi kendimize bir koğuk
Arayalım, geceleri pek soğuk.
Tanrı bizi kurtaracak, bu belli,
Korkmayalım her ne etse tecelli."
Aradılar gün inerken guruba
Önlerine çıktı bir baş kulübe;
Sığınacak bu yer emin köşeydi;
Kız burayı otlar ile döşedi.
Yüreğiyle dua etdi Tanrıya:
İzimizi sezdirme o karıya."
Kendi içün fındık, ceviz getirdi,
Ceylanına taze yonca yedirdi.

Annesinden kalma iki al mercan
Bileziği vardı; hemen kolundan
Birisini çıkararak gerdanlık
Yaptı ona, kolay değil ablalık,

(Sayfa 272)

Taktı güzel ceylancığın boynuna.
Uyudular sonra koyun koyuna…
Günler, aylar, yıllar geçti akarak;
İki kardeş ağaçlara bakarak
Büyüdüler, alıştılar ormana;
Hiç gözleri rast gelmedi insana….
İşittiler birden bire bir sabah
Bir gürültü: Meğer o gün padişah
Ava çıkmış, ilân etdi borular.
Atlılar kuşanmışdı korular:
Avcı, silah, boru, köpek, at sesi
Uyandırdı ceylandaki hevesi,
Dedi: "Abla! Aç kapıyı gideyim,
Tehlikede cinsim, yardım edeyim.
Damarımda ceylanlık var, duramam,
İnsanlıktan çıktım, bağdaş kuramam.
Boru sesi ceylanları çoşturur,
At önünde, it önünde koşturur."
Ülker dedi: "Bırakamam, kardeşim
Hem ayımsın benim, hem de güneşim.
Gecem senin sözlerinle bezenir,
Gündüzlerim gözlerinle şenlenir.
Senin dışın ceylan, için insandır;
Avcı seni tanıyamaz, av sanır.
Dokunursa san kaza kurşunu
Nâsıl olur halim? Düşün bir şunu."
Ceylan dedi : "Aç kapıyı gideyim,
Avcıları darma dağın edeyim;
Her takımı bir cihete doğrulsun,
Soydaşlarım felâketten kurtulsun.
Açmaz isen bana ölüm muhakkak,
Çünkü yasam diyor: Kaçan bir alçak!"

Bir korkakca yaşayamam, kerderden
Öleceğim; olacaksın sebeb sen!"
Ülker baktı iş pek fena oluyor,
Gitmez ise kendisini yoluyor.
Öptü önce boynundaki mercanı,
Salıverdi kulübeden ceylanı.
Genç padişah birden bire görünce
Bir hoş ceylan koşmaktadır önünce,
Bir ceylan ki rast gelinmez eşine,
Sürdü yağız atı, düştü peşine.
Kayalardan tırmanarak, yarlardan
Atladılar, tepelere karlardan,
Derelerde ırmaklardan geçtiler,
Sazlıklarda gizli yollar seçtiler…
Akşam oldu, bütün alay yoruldu;
Ceylan kendi kapısına doğruldu,
Ayağıyla vurdu:
- Kim o?
- Aç benim!
- Vay sen misin ormanlarda gezenim
Açılınca kapı, girdi içeri
Dedi: "Abla bugün gördüm bir peri
Şehzâdesi, tepesinde altun tac,
Gelmiş, ister dağ halkından canlı bac
Böyle güzel bir kahraman bulunmaz;
Kâbil değil dille ta'rif olunmaz!.."
Uyudular, yine sahab erkence
Kalktı, yaptı ablasına işkence;
"Aç kapıyı." Dedi yine açtırdı,
Avcıları taraf taraf saçtırdı.

(Sayfa 273)

Kayalardan tırmanarak yollardan
Atladılar tepelerde karlardan
Derelerde ırmaklardan geçtiler,
Sazlıklarda gizli yollar seçtiler…!
Akşama dek avcıları oynatdı,
Düzenlerle cümlesini aldatdı.

Bu sırada döndü, etdi nigâh:
Kendisini yoklamışdı, padişah;
Tutulmayım diye yardan atladı,
Önündeki sağ ayağı kanadı.
Düşe kalka geldi çatdı evine,
Kapısını vurdu tak tak tak yine:
- Kim o?
- Güzel ablacığım, ac benim!
Vay senmisin ormanlarda gezenim?
Açılınca kapı girdi içeri.
Arkasında varmış meğer bir çeri
Macerayı görür gider divâne,
Bu esrarlı işi söyler sultana.
Hemen tellal çağırtarak padişah
Der ki "Yarın atılmasın bir silah.
Ceylan tekin değil kimse değmesin,
Mızrağını ona doğru eğmesin."
Ülker baktı: kendisinin bir eli
Koşar iken taşa değmiş, bereli;
Ot sürerek ilaç yaptı o gece.
Sabah oldu, ceylan kalktı erkence,
"Aç kapıyı, dedi, bak tan ağardı."
Ülker yine "gitme" diye yalvardı.
Dedi: "Bana biri meydan okuyor;
Ben gitmessem diyecekler korkuyor.
Anam alageyik, babam bozkurtken
Ben Türkoğlu kaçar mıyım ölümden?
Aç kapıyı, atılayım meydana,
Türklüğümü göstereyim kağana."
Kız anladı mümkün değil açmamak,
Kardeşince namus olmuş kaçmamak.
Gözlerinden elmas gibi yaş aktı,
Ceylancığı dışarıya bıraktı.
Güzel ceylan yine çıktı ormana,
Serpiştirdi her bölüğü bir yana.
Kayalardan tırmanarak, yollardan
Atladılar, tepelerde karlardan,
Derelerde ırmaklardan geçtiler,
Sazlıklarda gizli yollar seçtiler…

Akşam oldu o gitmeden yapıya,
Hakan geldi vurdu tahta kapıya:
- Kim o?
- Güzel ablacığım, aç benim!
Vay senmisin ormanlarda gezenim?
Ülker açar açmaz gördü önünde,
Altun taclı, güzel, genç bir şehzâde.
İki bakış birbirine doğruldu,
İki gönül birbirine vuruldu.
Kağan selam verdi, dedi: "Ey peri ,
Olur musun Türk tahtının zîveri?"
Ülker dedi: Baş üstüne hakanım.
Bir şartım var: Birlik olsun ceylanım."
Hakan dedi: "Ey güzellik perisi,
O da olsun ömrümüzün inisi."
Bu sırada ceylan geldi yuvaya;
Razı oldu gitmek içün saraya.
Sabah oldu, atlarına bindiler,
Yüce dağdan şehre doğru indiler.

(Sayfa 274)

Düğün sürdü tamam, kırk gün kırk gece,
Herkes içün umûmî eğlence.
Ceylan saray bağçesinde koşardı,
Çiçeklerin arasında yaşardı.
Ülker mes'ud oldu böyle birkaç ay…
Fakat bir gün toplanarak kurultay
Düşmanlara açtı yine bir kavga,
Hakan ordu ile gitdi uzağa.

*

Ülker ağır gebe idi… Bir sabah
Pencereden bakarken bir siyah
Yüzlü kadın gördü, testi elinde
Su ağırdı, bu lakırdı dilinde:
"Güzelim dedim size,
Gelmedi işinize.
İşte bakın, parlıyor
Gölgem vurmuş denize.

Ağzımızda yok sakız
Soyca hep böyle akız
Su tesisi taşır mı
Benim gibi güzel kız?"
Mırıldanarak bu uyğunsuz şarkıyı
Sakızını atdı, kırdı destiyi.
Ülker dedi: "Ziyân ettin babana;
Âid değil göle vuran yüz sana,
O benimdir, aramadın, yanıldın
Hiç kendini tanımazı bir kadın?"
Dedi: "Varsın senin olsun öteki,
Güzel olmak pek zor bir şey değil ki.
Bir lahza ver elbiseni giyeyim,
Senden güzel olduğumu diyeyim.
Sen de benim üstümü giy bir saat,
Anlayasın ben de midir kabahat.
İstersen bu sözümü denemek
Bir ip salla, sarılayım, beni çek."
Ülker hemen çekti onu yukarı.
Bilmezdi bu kendine bir oyundu,
Bir şakacık olsun diye soyundu;
Birbirinin urbasını giydiler.
O istedi: "Mercanı da çıkar ver!"
Ülker, onu esirgedi, vermedi,
Kadın dedi huu pencereden bak şimdi."
Ülker geldi pencereden bakmağa,
Tuttu hemen atdı onu ırmağa;
Dedi: "Anla ben büyücü kızıyım,
Adım Zeynep, yüreklerde sızıyım!"
Düşer iken işitince bu adı
Ülker öğey kardeşini tanıdı.
Göl yutarken ona kuşlar ağladı,
O zavallı Tanrıya bel bağladı,
Dedi: "Düşman bırakmamış peşimi;
Ben mazlumum Tanrı görür işimi!"
Akşam ceylan ablasını görmeğe
Geldi: O yok, yerinde bir zenciye
Oturuyor… Derhal işi anladı:
Gitdi gölün kenarında ağladı:

"Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan bacı!
Bensiz gittin nereye?
Düştün hangi dereye?"

(Sayfa 275)

Göl içinde derin bir ses inledi,
Ceylan susdu, dikkat ile dinledi:
"Kardeş, kardeş, can kardeş!
Boynunda mercan kardeş!
Ben düşmedim, atdılar,
Ömrüme sem katdılar."
Bu sırada gürlüyordu davullar:
Muharebe bitmiş, gâzi hükümdâr
Alkışlarla geliyordu saraya.
Hoplayarak koştu ceylan alaya.
Yaklaştıkça bakıyordu padişah,
Pencere Ülker yokdu, bir siyah,
Çingâne mi kız oturmuş bakardı,
Merak odu yüreğini yakardı.
Karşıladı hünkârını kara kız,
Dedi: "Sana bütün millet müştâkız.
Bak, hasretin beni sokdu ne hale?
Göz yaşlarım, ziyân verdi cemâle!…"
Hünkâr dedi: "Çekil, sıkma canımı;
Nerededir, çağır Ülker Hanım'ı."
Zeyneb dedi: "Ah, unutmuş tanımaz,
Ağlamakdan çirkinleşdim ya biraz.
Erkek kısmı vefâsızdır derlerdi.
İnanmazdım, şimdi gönlüm hak verdi."
Hünkâr dedi: "Cariyeler toplansın,
Ülker Hanım nerededir aransın!"
Aradılar meydanda yok eseri;
O yok, ama yerinde bu serseri!…
Ağlayarak Hünkâr çıktı bağçeye,
Ülkerinin ceylanını görmeğe.
Baktı ceylan göle doğru gidiyor,
Kulak verdi: Böyle feryad ediyor:

"Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan bacı!
Ben yaslıyım burada,
Sen nasılsın orada?"
Gölden geldi bir incecik uğuldu,
Derinlerden bir gizli ses duyuldu:
Kardeş, kardeş can kardeş!
Boynunda mercan kardeş!
Ülkerin durağı
Bir balığın kursağı."
Ceylan :
"Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan bacı!
Gönlüme merak doldu:
Gebeliğin ne oldu?"
Ülker:
"Kardeş, kardeş can kardeş!
Boynun da mercan kardeş!
Oğlum "Turân" kucakta,
Emziriyorum bucakta."
Ceylan:
"Bacı, bacı, can bacı!
Kolunda mercan bacı!
Hünkâr geldi, ağladı,
Felâketi anladı."
Ülker:
"Kardeş, kardeş can kardeş!
Boynun da mercan kardeş!

(Sayfa 276)

Hünkâr'a söyle selam,
Bizi alsın bu akşam."
Ne zaman ki bu sözleri işitdi,
Hünkâr hemen balıkçıya emretti,
Ağ atıldı, kaya gibi bir balık
Çıkarıldı, doldu bütün ortalık
Bu balığı dikkat ile yardılar,
Turân çıktı, bir çarşafa sardılar;
Ondan sonra Ülker çıktı dışarı.
Ceylan artık olmuştu bir haşarı;

Gitdi baktı merak ile "Turân"a,
Görür görmez birden döndü insana.
Ablasının oğlu bozdu büyüyü,
Kalmadı hiç ceylanlığın bir tüyü.
İki kardeş sarıldılar ihrâma;
Götürüldü her biri bir hamama.
Ha'in Zeyneb hemen o gün koğuldu,
Kendisini göle atdı boğuldu…
Ne ekilse o biçilir dünyada
Zeyneb öldü, Ülker erdi murâda!

GÖK ALP

-------**-------

DENİZDE GEZİŞ, HARB GEMİSİNDE GÜN GEÇİRİŞ

-Başı geçen sayıda-

Mu'âyene, İmtihan - Bazı gecelerde "baskın" emri verilir. Asker yatağındayken "Yangın", "Harbe hazır ol!" çağrılır. Süvari saati elinde dolaşır. Bölüklerden, mangalardan hangisinin, işini en önce bitirdiğini gözetler, görür. "Aferin, bölük" der. Bir işte bir manevrada bir gemi kendisini gösterir. Kumandan "Teşekkür ederim.…!" işaretini çeker. Hep bunlar hıdmetin küçürek, parlak târîhleridir. Santabarba, zâbit salonu, kulüp, mangaların, ballandıra ballandıra söylenilen, tatlı tatlı dinlenilen hikâyeleridir.

İhtiyarlar - Ben çocukken bazı ihtiyar kaputanların yelkenli kapaklarla gezdiklerini, geçirdikleri furtınaların hikâyelerini dinlemeden bıkar, içim sıkılır, Ardâra'dan eğlenirdim. Şimdi anlıyorum ki koca herif ne yapsın. Ömrümün zevki sermayesi onlar. Nasıl unutur, nasıl dilinden bırakır? Zikr ve tesbihi ile imânını ne kadar bekliyorsa, tadına doyamadığı, bir dürlü unutamadığı o iniltileri ana, sayup döke gönlünü tazeliyor. Bırakınız ihtiyarcık varsın söylesin. Hikâyeleri peygâmber kıssaları kadar mukaddestir.

İş, çalışma huyun, terbiyenin iyileşmesine yardım eder. "İşleyen demir pas tutmaz" Allah kimseyi, her yerde olduğu gibi, hele gemide işsiz bırakmasın. Her kötülük bundan çıkar. Sonra kışla nizamı lombar ağzında içeri girerse o hıdmettinden de hayır bekleme.

Gemi hıdmeti kurulmuş bir makine gibi kendi kendine işlemeli, iş serbest serbest işlenmeli, işi işleyen işi işleyen eğlence duymalı yoksa.

Vazifeden zevk alınmazsa çekilmez!

Her ne kadar biraz haşarıca idiyeseler de, o gazi gemici atalarımız kazandıklarını bu yolda kazandılar.

Hava değişmek isterseniz denizde değişdirin. Gezmek isterseniz de denizde gezin. Deniz parktır; deniz şifadır, deniz herşeydir. Düşde bile deniz görmeyi ululuğa verirler.

Bitti.

Türk Derneğinden Safvet

-------**-------

Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı Celâl Sâhir

-------**-------

(Sayfa 277)

HALKA DOĞRU

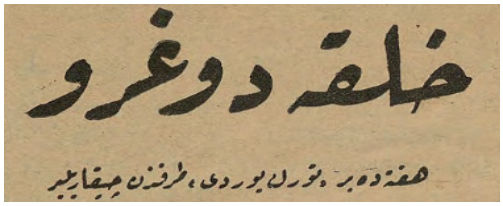

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 36	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 19 Kanun-i Evvel 1329**

Bu sayıdaki yazılar

Merhûm Safvet Beğ, H. D. * Esnâf içün Terakki Yolları, F… * Tarih: Kosova Muharebesi,… * Hikâye: Türk Kanı, Ahmet Necmeddin*

-------**-------

Merhûm Safvet Beğ

Bu hafta Türk âlemi büyük ve çalışkan bir adam daha kaybetti. "Türk Derneği"nin muhterem azâlarından olan merhûm Safvet Beğ aynı zamanda Tarîh Encümeni'nde de azâ idi. Hoş sözlü, iyi huylu bir zât olan merhûm Osmanlı Tarihinde vukûf ve malûmat sahibi bir ve tatlı mütetebbi' ve sade ve tatlı üslûblu yazıcı idi. Hazin bir tesadüf olmak üzere gazetemizin son sayılarında güzel bir yazısı vardı.

Muhterem âilesinin kederlerine iştirâk ile ta'ziyeler beyan ederiz.

H…

-------**-------

ESNÂF İÇÜN TERAKKİ YOLLARI

- 4-

Memleketimizde inkılâb; kafa ve keselerde inkılâb. Evinde ekmeğini düşünen bir köylüye hiç kimse bilgi ihtiyacı aşılıyabilir mi? İbtida *san'at, sonra fikir terakki eder. Bizde ekinciler. İki acı hesap. Ne yapmalı?*

Memleketimizde pek eski bir adet vardır. Hemen herkes birçok şeylerin lüzûmundan bahseder. Fakat ne ortaya çıktıktan sonra hakiki faydasını, ne de nasıl yapılacağını asla ölçmek, düşünmek istemez. Bu yüzden bütün tasavvurlarımız hararetli bir mütetebbi' esnasında verilen nutuklara benzer.

Düşüncenin büyük azmi yokdur. En çok yalancı kana'atler, ihtimamlar bizim memleketde gösterilir; ömrün pek ziyâde eğlence edildiği yer de Şarkdır.

İşte birçok fena itiyatlarladır ki 1203 senesinden beri toprağımızda pek az kesilerek hükm süren inkılâb hevesi; bizi kulaklarına dâima sağlık, saâdet, fısıldanan, fakat nabızlarını şifa, azim dolu hiç bir el tutmamış bedbaht bir hastaya benzetmişdir. Ve zavallı yurdumuz her yeniliğe doğru koştukça tıbkı çölde yalancı gölleri kovalayan susuz bir seyyah gibi daha âciz, her adımda daha takatsiz düşmüş, her memlekete yeni hayât veren inkılâb bizde vatanımızın hummalı alnından esen bir cehennem rüzgârı olmuştur.

Bunun en mühim ve bir tek sebebi esnâf hayatına karşı gösterilen kayıdsızlıktır. Biz memleketin bu ruhunu ihmâl etmekle yenilik mes'amizi fi'ilen cansız bıraktık. Bütün tarihî inkılâblarımızda sade "asker"i düşündük, esnâfın terakkisi ve bunun içün sarf edilecek mesa'i hiç aklmıza gelmedi. Türklerin san'ata karşı soğuk bakışı bu güne kadar süregeldi. Hâlbuki artık hayatta kol ve kılıçlar saltanat etimiyordu. Artık onlar bile Mavzerlerin[144][1] Krupların[145][2] dimağına intikâl etmişdi.

144[1] Mavzer tüfeğini icâd eden adam.

145[2] Krupp toplarını vücuda getiren adam.

(Sayfa 278)

Çelik bir ordu, bizim gibi istila kolları Viyana'ya, akıncıları Amsterdam'a kadar ilerlemiş cenkçi bir millet içün, zafer şâhikasına yükselmiş bir halk içün, en menmuniyet verici bir şey iken san'atı da ihmâl etmek bu demir ve çalışma asrının ruhunu anlamayamamak demek idi. Ordu yeni hayatın, düşünce ve çalışma hayatının dâimî temeli olabilir miydi? Meşhur bir Fransız siyasî başka bir bahisde söyle demişdi:

Askerle inkılâp vücuda getirebilir, askerlerle bir hükûmete darbe vurulabilir. Fakat süngüye istinad etmek, süngü üzerine oturmak bu asla olamaz. Binaenaleyh bir milletin yenilik ve çalışma hayatını da sade süngü üzerine oturtmamalı, belki halkın dimağ ve mesâisi üzerine yükseltmeli idi.

**

Dünyanın her tarafında san'at fikirden evvel terakki etmişdir. Fransa İnkılâbı ameleyi değil, amele Fransız İnkılâbını hazırladı. Daha evvel İngiltere'de böyle oldu. Geçen sene Portekiz Cumhuriyet İnkılâbı'nı da san'atkârlar yapdı. Bu en tabiî bir şeydir. Ve ne kadar basit olduğunu anlamak içün herkesin etrafında toplandığı bir fikir alacağız. Bütün dünya der ki:

İbtidaî maârifi bir milleti yaşatan yegâne ruhtur. İbtidaî bilgileri olmayan bir millet yarın içün silahlanmış sayılmaz.

Şimdi yaşamak arzularıyla titreşen memleketinimizin en unutulmuş noktalarına değil pâyitahtın bir iki saat ötesine bu bilgileri yaymak istesek muvaffak olur muyuz? Asla; evinde ekmeğini düşünen bir köylüye hiç kimse bilgi ihtiyacı aşılayamaz. Orada bir ilim güneşi alevlendirmeden evvel bir san'at meş'alesi yakmalıdır. Ondan sonra hakîki, ictimâî inkılâb, yani kise ve kafalarda inkılâb, emin olalım, kendi kendisine vücuda gelir ve bugün içün hiçbir âlimin, hiçbir kuvvetin yapamayacağı, o büyük ve mesud neticeye bu mütevazı adamlar kendi kendilerine becerirler.

**

İctimaî inkılâb Osmanlıların kurtuluş sabahıdır. Buna yetişebilmek içün yukarıdaki satırları okuduktan sonra insanın aklına söyle bir sual geliyor:

- San'at ilerlemeden mekteb açmak beyhude midir.? Hayır, asla, bu günün insanlarında mi'deninkinden müthiş bir ihtiyacı daha vardır ki o da okumakdır. Ba husus ki Osmanlılar gayet kuvvetli bir ziyâ ile gözlerini açmağa mecbur olmuş uykucu bir adama pek benzerler. Onlar içün hem geride kaldıkları ilm kafilesine yetişmek hem de mi'delerini düşünmek iki büyük ve hayatlarına bağlanan vazifedir.

Birçok adamlar bir memleketin yollarını bir insanın kan damarlarına benzetmişlerdir. Biz bir memleketin esnâfı o memleketin kan damarlarıdır diyeceğiz. Ve bunların bir günlük umûmi durgunluğu her halde cem'iyyetin mevtini değilse bile pek fena saniyeler geçirdiğini göstereceğini iddia edeceğiz.

**

Bizde acıdır ki bu kadar mühim olan ve Osmanlıların en ziyâde duâ etdiği ictima'î inkılâba insanları en kısa yoldan götüren san'at dâima gerilemekde, dâima istihkâr edilmektedir. Ekincilik, memleketimizin esnâfı içinde şimdi çokluk, ekincilerdedir. Acaba bunlar bilgi ihtiyacı hissedecek kadar me'sud olabilimişler ilerilemişler midir? Türklerin faydasına çalışanlardan Zühtü Beğ'in acı bir hesabı bunların ne halde olduğunu bize pek beliğ gösteriyor:

Arazinin sınıfı	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
Kaç dönüm olduğu	**2**	**12**	**12**	**12**	**12**	**12**	**12**
Masraf çıkmadan hâsılat kile	**60**	**55**	**50**	**45**	**40**	**35**	**30**
Aşâr vergisi kile	**6**	**5,5**	**5**	**4,5**	**4**	**3,5**	**3**
Tohum kile	**5**	**5**	**5**	**5**	**5**	**5**	**5**
Gübre bedeli kile	**0**	**0**	**0**	**0**	**2**	**2**	**2**
El Emeği kile	**15**	**15**	**15**	**21**	**24**	**24**	**24**
Sermâye faîzi ve saban emeği	**5**	**5**	**5**	**4**	**4**	**4**	**4**
Umum masraf	**25**	**25**	**25**	**30**	**35**	**35**	**35**
Masraf çıktıktan sonra kalan hâsılat kile	**35**	**30**	**25**	**15**	**5**	**0**	**5,5**
Ekincilik kazancı	**29**	**24,5**	**20**	**10,5**	**1**	**3,5**	**8**
Verginin hakîki nisbeti	**17**	**18,3**	**20**	**30**	**70**	**100**	**100**

Burada altmışar kile hâsılat veren büyüklü küçüklü yedi sınıf tarla görüyoruz ki bunlardan birincisi en münbit göründüğü halde en çok masraf edilmiş olduğundan zavallı çiftçide bir senenin canlanan yorgunlukları ve hüsrânlarından başka bir şey bırakmıyor. İkinciden yedinciye kadar arazi ise daha az masraf edilmiş, bazen hiç gübre konmamış olduğundan çiftçiye 2, 5, 12, 20, 26 kile gibi ufak bir kazanç terk adiyor. Bunların içinde en kazançlı son yedinci sınıf oluyor ki rakamlara dikkat edilirse birinci sınıfın ancak üçte birinden biraz fazla masraf etmişdir.

Arazi sınıfları	1	2	3	4	5	6	7
Kaç dönüm olduğu	6	7	8	9	10	11	12
Masraf çıkmadan hâsılat kile	60	60	60	60	60	60	60
Aşâr vergisi kile	6	6	6	6	6	6	6
Tohum kile	8	8	7	7	6	6	
Gübre kile	5	3	2	4	1	10	10
Sermâye faîzi ve saban emini	2522	2220	2020	1519	1017	816	515
Umum masraf	60	52	11	18	26	32	35
Masraf çıktıktan sonra kalan hâsılat	0	2	5	15	25	27	29
Ekincilik kazancı	0	2	5	12	25	27	29
Verginin alındığı miktar %	100	70	55	33	23	18	17

İkinci levha aynı büyüklükte tarlaların hasılâtı arasındaki farkı gösteriyor:

Burada da görüyoruz ki ekincilik; toprakların büyüklükleri arasında bir fark olmadığı halde üzerlerinde sarf edilen sa'yin, harc edilen paranın miktarıyla ma'kûsen münâsib yani tamamıyla aksine neticeler veriyor. Bu levhada birinci sınıf gösterilen tarla öbür levhada en muvaffakiyetle ekildiğini gördüğümüz arazidir. Geriye kalan altı sınıf ise masrâf çıktıktan sonra kalan hâsılatları otuzdan beşe ve hatta zavallı ekincinin anbarındanda beş kile ilâve ettirecek kadar azalan yerlerdir. Her iki levhanın dikkatle tedkik edilmesinden garib bir hakikat daha dirilirki o da çiftçinin çok çalıştıkça az kazanmasını, en ibtidâ-i ıslâhat yaptıkça - mesela gübre koydukça- ziyâna yaklaşmasıdır. Bunun içün Anadolu'da şu cümle her ekinciye babadan kalma bir naihatdir: "Arpa ekersen ziyân edersin, belki buğdayda kazanırsın" bu aşâr usûlünün tükenmez fenalıklarından birisidir.

Verginin tesbiti sütûnunda pek ziyâde düşünmeğe değer. İlk tabloda 100% yüzde yüzden yani ekincinin elinde avucunda bir şey bırakmayacak kadar ağır bir nisbetten başladıktan sonra %17'ye kadar azalıyor. İkinci levhada bu daha korkunçtur. Virgü yüzde (17) hissse isteyerek başlıyor. Bazen çiftçiye elindeki avucundakini verdikten sonra öküzünü de satub borcunu ödemek mecbûriyetinde bırakıyor. Ve pek acı bir hakikattir ki ekseriya da böyle oluyor.

O halde nasıl ekmekde devam edebiliyorlar?… Bunun iki sebebi vardır: zira'at, itiyâd.

Bir fakir ekincinin yegâne ümidi sabanındadır. O en güzel saatlerini onun muntazam çizgileri arkasında yarının bereketini tahayyülle geçirir. Zaten başka elinden de bir şey gelmez. Bir şehirliyi bir sene, bir ay ümid çağlayanları altında yaşatan bir piyango bileti ne ise, bedbaht bir çiftçinin kıraç

(Sayı 280)

ve susuz bir toprak merhametine atılmış tohumları da odur.

İkincisi de itiyâddır. Çünkü ekincinin babası, büyük babası o tarlada öküzünü sürmüş, o tarlada terleyen alnını her sene silmişdir. O tarla o âilede kim bilir kaç kişinin duasını dinlemiş, kaç def'a boşalan anbarını doldurmuştur. Hülâsa bir tarla iyi bir evlâd içün mudaddes mirasdır. Bu iki mecburiyete ekinciliğin babasından gördüğü yegâne san'at olduğunu ilave ederseniz bir rençberin niçin mutlak zarar karşısında tekrar sebat ettiğini, tekrar ettiğini anlarsınız.

Şimdi çiftçilik Avrupa'nın gittikçe demir ve kömürle kaplanan yerlerinde en ziyâde azalan bir san'at bir san'at şubesidir. Zira artık orada medeni insan eli karıştırmamış bir yer kalmıyor, bizde olduğu gibi vâsi' arazi zira'ate tahsis edilemiyor. Bilakis mevcût olanlar mevkilerini fabrikalara, maden ocaklarına terk ediyorlar. Buna mukâbil Avrupa'nın buğday ihtiyacını iki büyük memleket gönderiyor ki biri Rusya diğeri Amerikadır. Ve bunlar kadar mebzûl başka buğday gönderilemediğinden âdeta her iki memleket sevkiyatlarıya Avrupa'nın hayatını idare, piyasasını tanzîm ediyor, ve hükûmetlerine verdikleri vergiyi ödetebiliyorlar.

Bu memleketlerde bir insanı hissi kanunların değil, iktisadî kanunların idâre ettiğini gözle görmek kâbildir. Birçok kaht senelerinde aç, sefil halkın arasında buğdayla dolu vagonlar geçmişdir.

O kadar vâsi, bakir arazimiz varken bile un Rusya'dan gelir, vaktiyle bütün civarını besleyen, bütün malûm dünyaya erzak depoluğuyla şöhret-yâb olan El-Cezire şimdi elimizde bi-hiss kadın göğsünü andırıyor.

Mısır kadar feyyaz olan İçel'i, İstanbul'u bile doyuramıyor.

Bu felâketin sebebi halktan ziyâde hükûmettir. Ekincinin ihtiyacı ve ne yapması lazım geldiğini bundan evvelki makalelerimizin birinde îzâh etmişdik. Hükûmetin yapması lazım gelen ne ise mu'ayyendir:

Eğer bunları yapabilirsek biz de daha kolaylıkla bu günkü Rusya ve Amerika'nın rolünü ifâ edebileceğiz ki o zaman memleket içün bitmeyen bir hazinenin kaybedilmiş kilidi bulunuş olur.

F.

-------**-------

Tarîh

KOSOVA MUHAREBESİ

Bundan beş yüz elli sene evvel, Osmanlıların üçüncü padişahı Sultan Murâd Hüdâvendigâr Rumelini Bulgarların, Sırbların, Rumlarından elinden almak niyetiyle, onlarla birçok zaman cenk etmişdir. Din ve milletleri uğrunda ölmeği

cana minnet bilen Osmanlı baba yiğitleri bütün muharebelerde galib geliyorlar, kendilerinin üç dört misli fazla düşmanı ezüb püskürtüyorlardı. Hatta bir aralık Tırnova, Plevne, Ziştovi, Rusçuk, Tutrakan, Silistre gibi Bulgaristan Hükûmetine tâbi birçok şehirler zabt ve Bulgar kralı "Şişman" bütün âilesiyle esir alınarak Bulgar memleketleri Türk ve İslâm yurdu olmuşdu.

O zaman pek çok nüfûz ve kuvvet sahibi olan Sırb Kralı "Lazar" Anadolu'dan çıkarak az zaman içinde Rumeli'nin en güzel yerlerini ellerine geçiren Türklerden pek ziyâde çekiniyordu. Hele dost ve mütefik olan Bulgar kralının başına gelenleri haber alınca, korkusundan ve hiddetinden geceyi gündüze katarak çalışmağa başladı. Bosna-Hersek Beğlerini, Arnavutluk ve Eflâk Voyvadalıklarını hatta Hristiyanlık gayretiyle ta Avrupa'nın içlerinden gelen birçok gönüllüleri kandırarak Osmanlıları Anadolu'ya sürmek içün büyük bir ehl-i sâlib ordusu hazırladı. Sırb kralı, korkunç düşmanından bu sefer kurtulacağını, Türkleri mutlaka Avrupa'dan kovacağını

(Sayfa 281)

hatta İstanbul'u da onların tehlikesiinden kurtaracağını söyleyib duruyordu.

O esnada ordusuyla Rumeli'nde bulunan Gazi Hüdâvendigâr düşmanın halini, Sırb kralının ne işler hazırladığını pek ala biliyor ve boş durmayarak o da hazırlanıyodu. Anadolu'dan Şehzâde Bayezid ile Ya'kub Beğ'i, Kütahya ve Karesi cengâverlerini, Menteşe, Aydın, Hamîd askerlerini Rumeliye getirdi. Köstendil Prensi ile Tatarların Dobruca Prensi'ni himâyesi altına alarak onların askerlerini ordusuna katdı. O aralık hacdan dönen ve ordu arasında pek büyük şöhret ve emniyet kazanmış olan Hacı Evranos Beğ'i de âdeta erkân-harbiye re'isi vazifesiyle orduya çağırdı. Fakat Hüdâvendigârın bahadır ordusu ancak kırk elli bin kişiden mürekkeb olduğu halde, Sırb kralının yüz, yüz elli bin kişilik bir ordu hazırladığını herkes biliyordu. Düşmana karşı ne dürlü davranılacağını kararlaşdırmak üzere bir meclis toplandı: Meclis Allah'ın inâyetine ve Peygamberin ruhaniyetine güvenerek düşmana karşı yürümeğe ve korkaklığa atıf olunabilecek her dürlü hareketlerden sâkinmağa karar verdi. Demir yürekli Türk kumandanlarından zaten başka dürlü bir karar beklenemezdi

Osmanlı ordusu Morava Çayı kenarında altı fırkaya ayrılarak her fırka muzika başta ve sancakları açılmış olarak Morava Suyunu haşmet ve azâmetle geçti. Birinci fırkayı Sadrazam Ali Paşa, ikinci fırkayı Sehzâde Yıldırım Bayezid, üçüncü fırkaya Ayan Paşa, dördüncüye Şehzâde Yakup Beğ'le Demirtaş Paşa, beşinciyi Sarıca Paşa, Altıncıya bizzat Gazi Hudâvendiğar gibi devletin en kahraman en değerli serdarları kumanda ediyordu. Nihâyet ordu Kosava Sahrâsına geldiği zaman Sırb ordusu da Sahrânın en iyi yerleri tutmuş bekliyordu. Gazi

Hüdavendiğar bir tepenin üzerine çıkararak düşman ordusunu seyredince hayret ve teesüründen çok meyûs oldu. Hatta Sehzâdesi Yıldırım Bayazit da şimdiye kadar hiç bu kadar büyük ordu görmediğini söyledi. Arslan yürekli padişah bu gibi şeylere ehemmiyet vermemekle beraber, meselenin ciddiliğini ve buradaki muharebenin neticesinde Rumeli'yi ya büsbütün alacağını veye tamamen terke mecbur kalacağını düşünüyordu. Binayenaleyh istişarenin sünnet-i seniyye olduğu nazar-ı itibara alarak ordunun bütün kumandanlarından mürekkeb büyük bir meclis daha toplandı. Düşmanın çokluğundan ürken bazı ümerâ askerin önüne develerden bir saf düzerek düşman süvarisini korkutmak münâsib olacağını söyledilerse de Yıldırım Bayezid Türk namus ve haysiyetinin bu gibi korkakça şeyler yapmağa mâni olduğunu söyleyince padişah da dâhil olduğu halde herkes bu re'yi kabul ettiler.

Ertesi gün erkenden iki ordu karşılaştılar. Düşman ordusu ulâhları, Macarlar, Sırblar, Bulgarlar, Bosnalılar, Lehliler, Arnavutlular gibi Rumeli'nin bütün Hristiyan kavimlerinden mürekkebdi. Hüdavendiğar Gazi kuvvetini merkez ve cenahlarla ihtiyata açmayup kendisi kapıkulu ve sipah ve silahdâr ve sağında sadrâzâm, solunda Demirtaş Paşa olmak üzere merkezde, Bayezid Çelebi Rumeli askeriyle sağ ve Yakûb Çelebi Anadolu askeriyle sol cenahda bulunuyordu. Toplarımız iki cenâh ile merkez arasında ve Yeniçeri sıraları arasında mesâfeden mesafeye konmuş ve "Hıdır namındaki Topçu başının kumandasına verilmişdi. Evranus Beğ erkân-ı harbiye re'isi sıfatıyla Padişahın yanında bulunuyordu.

Muharebe başlamadan evvel, Gazi Hudâvendiğar asker saflarını dolaşarak şu sözleri söyledi : "Gaziler! Bu gün gayret günüdür, merdlik demidir, erlik zamanıdır. Eğer bu gün düşmanı mağlup ederseniz Macaristan içlerine kadar ilerlemekten sizi kimse men edemez. Bu günkü şecâatiniz bütün Rumeli'nde i'lâ-yi kelimetullaha

-------**-------

(Sayfa 282)

sebep olacaktır. Din ve millet yolunda cennete gitmek isteyen Allah Allah diyerek arkamdan gelsin!" Bu dokunaklı sözler herkesin kalbine işliyordu. Binaenaleyh o günki cenkde düşman kendilerinin üç dört misli olduğu hâlde Türk dilâverleri hiç aldırmadılar, Allahın inayeti ve Peygamberin ruhaniyetiyle Ehl-i Salîb saflarını çil yavrusu gibi dağıtdılar. Hatta Türkleri Anadolu'ya süreceğini ilân eden Kral Lâzâr bile mücâhidlerin elinde mahv ve telef oldu.

Bu muharebe sonunda bir hâinin hançeriyle Gâzi Hüdâvendigâr şehid oldu. Fakat ordusunun muzafferiyetini gördükden sonra rahmeti rahmana karışdı…

Ey ilk Kosova mücâhidlerinin evlâdı! Bugün düşman elinde inleyen "Meşhed-i Hüdâvendigâr" geçen zamanları ağlayarak hatırlayan Kosova Sahrâsı ecdâdının kanıyla yoğrulmuş mukaddes bir yerdir. Yaşamak istiyorsan onu asla hatırından çıkarma!

-------**-------

Küçük Hikâye

TÜRK KANI

Akşam olmuşdu… dağların ince bir sisle örtülen ıssız uzaklıkları buraya, Marmara'nın bu kuytu yerine mahsûs akşamların hüznüyle dolmuşdu… Uzaklarda ağır ve yorgun yol alan küçük bir vapurun koyu dumanları dolana dolana alçalıyor, kıyıların üstünde serpilerek duruluyordu…

Karşıyaka'da, Hereke'nin durgun kenarlarında birkaç yelken gemisi görünüyordu. Gök bütün berrak; deniz bütün sessiz; kırlar, bağçeler, yollar sâkin ve saf akşamın temiz havalarını içiyor gibiydi. Bellisiz, uzun bir nefes alarak bir an içün sanki bir taraf genişliyor, kabarıyor, sonra daralub iniyordu. Sanki her dakika geçdikçe bütün varlıkları akşam, sadece akşam, bu kızıl, bu kanlı gurûbun kederleri sarıyordu. Enginde, güneşin erimiş ateşleri parlayan o ışık dünyasında sanki hep keder fışkıran gizli bir volkan vardı…

Gitdikce ortalık değişiyor, görülen şeyler esmerleşiyor, yürekleri bir akşam düşüncesi, bir firâk acısı alıyordu. Köyceğiz'in şuracıkdan görülen evlerinin hemen çoğunun bacalarından hafif, mavimtrak dumanlar tütüyordu. Fakat bu derin akşam ye'sleri, akşam duyguları içinde bağçesinin yeşil dalları altında halsiz ve mükedder çamaşırlarını toplamakla meşgul olan ihtiyar kadın hepsinden daha fazla acıklı idi. Tavırlarında o kadar belli bir melâl[146] vardı ki buna yabancı kalmak mümkün değildi. Siyah feracesinin içinde kim bilir ne kadar yıllar yine buralarda, kendisi içün hayatı kadar muazzez ve kıymetli olan şu bağçede koparmış, toplamış.. Koparmışlar toplamışlardı. Eski, fakat temiz başörtüsünün altında bir sonbahar rengi, bir sonbahar kimsesizliği saklayan şu koyu sâde gözler ne kadar elim hâdiselerin şâhidi olmuşdu.

Şu nahîf[147], sâf varlık ne kadar kara haberlerle, ölüm ayrılıklarıyla ezilmiş, yıpranmışdı. Bu yalan dünyada geçirdiği kara ömrün ne hazîn ve dayanılmaz akşamları olmuşdu. Öyle akşamlar ki güneşleri sevgili oğullarıdır. Gönülleri Zeyneb ninenin ruhu ve benliğidir. Mağribleri, yurdun, mukaddes toparığın ıs-

146 Melâl: cansıkıntısı, üzüntü, keder. (n.)
147 Nahîf: sıska, zayıf. (n.)

sız hududlarıdır. Öyle akşamlar ki çehresinde tatlı kızıllıklar yerine ölüm renkleri, ölüm karanlıkları vardı. İşte bu zavallı nine hep bunları görmüşdü. Hatta hâlinden, yüzünün buruşuklarından bu pek vâzıh[148] anlaşılıyordu.

**

Ortalık hayli kararmış, Zeyneb nine odasına girmişdi. Yalınızlık, sessizlik boynunu büküyordu; vakit geçdikçe yüreği kederle doluyor, düşündükce gözleri yaşarıyordu. Yanında derdleşecek kimse yokdu. Kocası küçük oğlunu leyli[149] bir mektebe yerleşdirmek üzere on beş günden beri İstanbul'da idi. Gök dilsiz, yer dilsiz, küçük ve loş odasında derinleşen heva dilsizdi. Tek tük seçilen yıldızlardan, akşamın ufuklardaki son parıltılarından hayırlı haberler bekliyordu…

(Sayfa 283)

Bir zaman, uzun uzun düşünmeğle geçdi. Olduğu yerde ağırlaşdı. Dudakları derin bir yasla bükülerek uzun ve dolaşık bir Türk nağmesiyle yanık yanık şunları söyledi:

Gün karardı, gece yere süzüldü,
Issız ellerde yürekler üzüldü.
Baykuş ötdü, ses yok gamlı derede.
Kara toprak, söyle, yavrum nerede?..

Büsbütün tasalandı. İçinde hazîn bir yetimlik hissidiyordu. Durmuş'unu tahattür etdi. Çukur gözleri sulandı. O hâlde uzun bir müddet geçdi. Sağ tarafda yüksekce bir tepenin üstünde sarımtrak bir hilâlin soluk ışıkları dökülüyordu. Her tarafda derin bir sükût vardı. Kalkdı, gözleri kararıyorgibi, başı dönüyor gibiydi. Seccadesini yaydı. Büyük bir safvet[150] ve ubudiyetle Kıbleye teveccüh etdi. Orada tanrısının huzurunda kalbinin bütün kaygılarından ayrıldı. Varlığının her bir uzvu ayrı bir teslimiyet ve yalvarışla secde-i rahmana kapandıkca içinde bir kurtuluş sevinci, genişliği hissidiyor, ruhu mağfiretin ve sevabın kevseri ile yıkanıyordu.

Nemaz bitdikden sonra Durmuş'unun ruhu içün Fatiha okudu.

Rabbisinden Memişinin selâmetini diledi. Ve öylece garib bir hâl içinde tefekküre daldı, bir uykuya benzer dalgınlık geçiriyordu. Ansızın gözünün önünden bir nur uçdu; onu takib içün nazarını temdîd[151] edince gördüğü manzaranın azametinden titredi. Memnuniyetle, şaşkınlıkla karışık bir sükût içinde kaldı. Sanki bir az yukarıda şehid oğlunun Kâbe-i şehâdeti vardı. Sanki orada bir hayâl cenneti açılmışdı. Durmuş onun güneşiydi. Öyle bir güneş ki, göğsünden bir ışık kanı akıyordu. Karşısında yanan o nur bağçe, Durmuş'un idi. Hacle[152]si o kadar gıbtaya şa-

148 Vâzıh: açık, belli. (n.)
149 Leyli: geceli, yatılı (n.)
150 Safvet: Saflık, duruluk, arılık. (n.)
151 Temdîd: uzatma, genişletme, sürdürme. (n.)
152 Hacle: Gelin odası, gerdek. (n)

yan idi ki kendisinin de bir erkek olmadığına, bu ulvî mertebeye lâyık olamadığına müteessif oldu. Ve birden oraya, o üç seneden beri ancak rüyalarında görebildiği Durmuş'unun yanına yükselmek içün sıçradı. Fakat. Heyhât! O serâb birden söndü. Yerine kesif bir karanlık çökdü. Bu sıçrayışıyla kendine gelen nine bir dürlü ne olduğunun farkına varamuyordu: Ne olmuşdu? Rüya mı görmüşdü. O gördüğü ne idi? Yalınız Durmuş'unu gördüğünü biliyordu. Bundan memnun olmağla beraber düşündükce kederi artıyordu. Durmuş'unun çocukluğunu hatırlıyor, onu ne kadar meşakkatle, ne kadar kıkıntıyla büyütdüğünü düşünüyor, askere gidişini, vedâın acılarını şu anda hep hissidiyor, sonra derin derin içini çekerek:

-Ah, yavrum; meğerkim rabbim sana malum etmiş, ondan öyle sevine sevine gitdindi. Diyordu. Yalınızlığının azâblarına zammolan bu hatıralar onu büsbütün harab ediyordu. O eski vaka'alar şimdi hep canlanmışdı; şimdi Durmuş'nun bütün o askere giden kafilenin önünde güle oynaya gitdiğini görüyor; kulaklarında davulların, zurnaların hazîn ve değişmez nağmeleri bir firâk âhengiyle karışarak derinleşiyordu ve yolun kenarındaki halk arasında vakûr ve necîb ilerileyen bu vatan kurbanlarının ta en başında elindeki al sancağıyla, dinç ve mühib vahûd[153]ıyla, yüksek bir azim ve celâdet temsil eden açık ve pâk alnıyla Durmuş'unun muttasıl köyünden uzaklaşdığı, bir daha görülmesi mümkün olmayan bu metîn oğulun vatan- Kâbesine, şehidler diyarına koşduğunu, geride analar, babalar mahzûn ve melûl boyunlarını bükerken bütün o heyetin sevinç âvezeleriyle dağları, taşları inlete inlete gaybolduğunu fark ediyordu. Bir vakit geldi ki düşünmeğe mecâl ve cesâreti kalmadı; düşündükce, kendisini düşünmeğe sevkeden bu yalınızlıkda kaldıkca kim bilir daha neler hatırlayacak ve ihtimâl ne kadar lüzûmsuz yere kuruntulanacakdı. Ve sonra içinde muttasıl arttan sebebsiz, mechûl bir korku vardı. Bunun içün bu geceyi Emiroğlu Mehmed Ağa'nın evinde geçirmek üzere kaldı. Fakat henüz oradan çıkmamışdı ki kapı hızlı hızlı birkaç

(Sayfa 284)

def'a vuruldı. Kapıyı açdığı zaman gördüğü simalardan biri kendisini o kadar çabuk kendine çekdi, işitdiği bir ses sinirlerine o kadar nüfuz etdi ki, o anda büyük bir sevinç ve heyecan içinde şiddetle ağlamağa başladı. Ve yüreği parçalanıyor zannını veren müşfik bir inilti ile ağzından bir iki kelime döküldü:

-Demek Rabbim seni bağışladı!...

**

Bir hafta sonra Memiş her şeyini ikmâl etmişdi. Kendisinden başka iki yoldaşı daha vardı. Bunlar üçü de beraber tezkere almışlar, ve yine beraber gideceklerdi. Trablus'un, o mazlum yatağının, mazlum meşhedinin uzakdan uzağa savrulan gülleleri karşısında sevine sevine vatan uğruna ölmek istiyorlardı. İstiyorlardı ki yüzbinlerce mücâhidin tekbir sesleriyle haşrolan, yüreklerdeki din

153 Mühîb vahûd: Görkemli ve sert (n.)

hissinin, zafer aşkının, yurd sevgisinin idi darbelerini akseddiren mâi göklerin altında sonuna kadar çarpışanlar. Rezil düşmanın melûs ve müstekreh zulmü altında nâçâr sadık ve masum Arab kardeşler vahşice katlolunurken, mahkûm enînlere[154] zalim ve menfur kahkahalar mukabele ederken tam bir Türk savlet ve tehevvürüyle o bî-ar mahlûkları kahretsinler ve sonra o pâk ve günahsız Arabları bağırları üstünde yine bir Türk şefkat ve muhabbetiyle okşasınlar.. Hiç tahammül edemiyorlardı ki, bir Osmanlı toprağına düşman kirli ayağını atsın.

İtalyanlar Trablus'a tecavür edeliden beri terhis edildikden sonra oraya gitmeği düşünürlerdi. İşte bugün bu üç arkadaş gidiyorlardı. Birçok komşular ile Emiroğlu'nun evinde toplanmışlardı. Hepsi memnundu. Zeyneb nine bir köşeye oturmuş, onları dinliyor, "baban gelinceye kadar ananı yalınız bırakma…" dedi. Bunun müzerine Memiş azimli ve kat'i bir tavır ile: "Eyi bil ki, anam hiç sıkılmayacak" dedi. Ve koşdu. Elini öpdü, özlerini öpdü, ayaklarını öpdü. Sonra doğrularak:

-Artık izinliyim, değil mi ana? Dedi.

Buna mukabil gördüğü sükût üzerine büyük bir sevinçle söylemeye başladı:

-Ne korkum var? Ölürsem şehid, kalırsam gaziyim. Şimdiye dek vatan bana bakdı. Şimdi de ben vatanı koruyacağım. Türkoğlu kavgadan asla kaçmaz; kahbe düşmanın önüne çıkdığı zaman her şeyi unutur. Allah dedikce yer, gök zıngır zıngır sallanır. Ulu dağlar eğilir…

Benim atalarım her zaman arslan gibi yiğit yaşamışlar, her zaman göğüslerinde gaza nişanları taşımışlar ve yurdu alçakların ayağı altında çiğnetmemek içün ölmüşler, fakat şehid olmuşlar, fakat gazi olmuşlar, fakat dünyada misalsiz bir şan bırakmışlardır. Görüyorum ki insanoğlu dünyada bir şey kazanmamış; zaten dünyanın her şeyi değersizdir. Yalınız değerli bir şey var k, o da namusdur, o da şan ve şerefdir. Namusunu, şanını gözeten, onun içün ölen, değersiz bir ömrü, anlı şanlı bir ölümden aşağı gören insan en büyükdür. Benim atalarım dâima şan ve şerefle ve şan ve şeref içün ölmüşlerdir. İşte ben de onların yavrusuyum. Ben de onlar gibi milletimin, yurdumun şerefi uğurunda öleceğim.

Cenk zamanında, tehlike sırasında Türkün kanı damarlarında rahat etmez. İşte biz gidiyoruz. Allah yardımcımız, millet duacımızdır. Bize başka şey lazım değil.

Bunun üzerine hepsi bir birine sarıldılar. Büyük bir safvet ve itimadla bu üç yiğiti selamladılar. Kapıdan çıkarken hepsinden fazla müteessir görünen Zeyneb nine hazîn bir hilm ve sükût ile:

-Git, diyordu, sen de git…

Beğlerbeği,
Ahmed Necmeddin

-------**-------

(Matba-i Hayriye ve şürekâsaı) Celâl Sâhir

-------**-------

154 Enîn: inilti (n.)

(sayfa 285)

HALKA DOĞRU

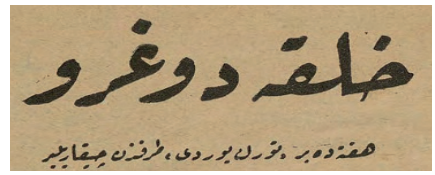

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 37	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi için 12 guruş** **Rusya ve Acemistan için 2 ruble** **Başka memleketler için 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 19 Kanun-i Evvel 1329**

Bu Sayıdaki Yazılar

***Osmanlı Devleti İstiklâli'nin Yıldönümü Şenlikleri*; Türk Ocağı'nda * Şiir: Selâm Sana! . . . Mehmed Emin * Âli Mektebler Talebesinin Vatanperver Tezâhürleri * Türk Dostu Miss Elison * Kadıköyü'nde Tıbbîyeliler Kulübü'nde * Millet Tiyatrosu'nda: Hânımlarımızın Vatanperverliği * Vilâyetlerde * Edebiyat: Köyde Sabâh, Reşid Cengiz.**

-------**-------

Büyük Gün

ULU OSMÂN'IN HANLIĞININ YIL DÖNÜMÜ

Dün İstanbul bir düğün evi gibiydi. Yıllardan beri içün içün yanan millet duygularının alevi birden bire parlayarak ortalığı apaydın etmişdi. Gazeteler Büyük " Osmân" ın resimleriyle süslü, baş makaleleri onun bu koca devletinin milletini kurduğu bu büyük günü takdise geçmenin güzel ve soylu hatıralarını canlandırmağa hazır etmiş idi. Sokaklarda gezen halkın yüzlerinde ilk padişâhlarının sevgisi ve saygısı parlıyordu.

Bu günü kutlamak içün Türk Ocağı'nda birçok merasim yapıldığı, Dârü'l-Fünûn vesâir Âli Mektebler talebesi vatanperverane tezahürde bulunduğu gibi diğer cem'iyyetler, mektebler de birer savtla bu nümâyişlere iştirak ediyor ve sevgili Anadolu'dan gelen telgraflar oralarda da bu günün şerefine şenlikler yapıldığını bildiriyordu.

Türk Ocağı'nda

Türk Ocağı dünkü büyük günün şerefine çay ziyâfeti tertib etmişdi. Ocağın Ak Sakallılar Heyeti'ni teşkil eden Mehmed Emin, Hüseyin Câhid, Ahmed Ağayef, Necib Âsım, Fuad Raif beğler ile Başarıcılar Heyeti'nden Ziyâ, Akçuraoğlu Yusuf, Hamdullah Subhi, Ertuğruloğlu Hüseyin, Hasan Ferid ve Celâl Sâhir beğler saat birden îtibâren orada hazır bulunuyorlar ve da'vetlileri karşılayub ağırlıyorlar ve bu mübarek yıl dönümünü kutlulayorlardı.

Misafirler arasında Osmanlı Türk Edebiyatı'nın en yüce muharrirlerinden Hâlid Ziyâ Beğ, Tarih ve Asâr-ı Âtika ilimlerinde ün almış mütefekkirlerimizden müze müdiri Hal'il Beğ, Büyük Tarih- i Umumi muharriri Ahmed Refik Beğ, Türklüğe ve Türkçülüğe imânı ve büyük hıdmetiyle tanınmış ve muhterem zâtlardan Hüseyinzâde Ali Beğ, Doktor Nâzım Beğ, Harput'un eski valisi Nâzım Beğ, Mehmed 'Ârif Beğ, Mehmed Ziyâ Beğ, Doktor Adnan Beğ ve daha birçok zâtlar vardı.

İttihâd ve Terakki, Müdâafa-i Milliye, Donanma, Hilâl-i Ahmer, Tarih-i Osmani Encümeni, İstanbul Muhibleri, Mezûnin-i Mülkiye, Kürd

(sayfa 286)

Heyvi, Dârü'l-Musiki, Ankara Talebe Cem'iyyetleriyle Tatar Cem'iyyet-i Hayriyesi vâki' olan davete icabetle birer murahhas i'zâm etmişlerdi.

Ocağın davetine alınlarının teriyle yaşayan memleketin faâl işçi evlâdı da iştirak etmişdi: Uzun Çarşı esnâfı, bakkal, kassâb, kantarcı, aşçi, Arabacı Esnâfı Cem'iyyetleri namına da reisleri ve murahhasları bulunuyordu. Çay ziyâfetinin devamı esnasında Akçuraoğlu Yusuf Beğ tarafından şu nutuk irâd edilmişdir:

Ulu tarihimizin adını anarak söze başlıyorum. Beğler, ağalar, baş ağalar! Türk Ocağının saygılı konukları:

Hepinize günaydın olsun. Safa geldiniz!

Bu gün, kutlu bir gündür. Altı yüz bu kadar yıl önce yine bu günde. Anadolu'nun günbatısı ucunda Türk, Türkmen Beğleri, toplanub (Oğuz) Ağız töresine göre, Kara Osmân Beği, başlarına han seçdiler. Han köterdiler.

Han köterme töresini, tarih yazarımızın çoğu iyi anlamamışlardır. Onların yazdığına bakılırsa Osmân Beğ. Kendi gücüne güvenerek, yerini almış gibi görünüyor. Bu, Oğuz töresine, Türk yasasına uygun değil. Kara Osmân, töresine, yasaya karşı gelemezdi.

Türk töresine göre hanlık yeri açık kalınca Türk beğlerinden, Türk ulularından, Türk aksakallılarından bir büyük dernek, kurultay toplanır. Han olacak eri bu dernek seçer; sonra hanı bir keçeye korlar. Dokuz kat köterirler. Yani yukarı kaldırırlardı. Osmâncığın han köterilmesi de böyle olmuşdur.

Osmanlı tarihçilerinin çoğu, Osmanlıların Türklüğe olan bağlarını nedense çözmek istemişler. Yine Kara Osmân'ı seçen kurultayın, Oğuz töresinin izleri-

ni bu gün elimizde bulunan tarihlerden bulub çıkarabiliriz. Bakın "Musâifü'l-Âhbâr" ne yazıyor: ("Musâifü'l- Âhbâr" sahife 278)

"Diyâr-ı Rumda Devlet-i Selâcika inkıraz buldukda Türkmen beğleri Moğol taifesine itâatden istinkâf edüb bi'l-cümle Gazi Hazretlerinin şem'ine cem oldular. Ve Oğuz Han kaidesi üzere önünde diz çöküb Gazi dahi her birine bir kadeh kımız sundu; alub itâ'aten nûş ettiler. Pes bu vechile altı yüz doksan dokuz veyahud yedi yüzde emr-i bi'at tamam oldu."

Başka bir müverrih Lütfi Paşa han kötermek resmini daha uzun, daha açık anlatıyor: (Türk Yılı 3 ve 4 sahife.)

Devlet-i Selçukiyye munkariz olub da o devletin kudret ve kuvveti kalmayınca civardaki beğler ictima' edüb Osmân Beğ'in katına gitmişler, ona demişler ki:

"Siz Kanı (yahud Kayı) neslindensiniz. Bu Oğuz Han'dan sonra Oğuz beğlerinin ağaları ve hanları idi. Güyen (yahud Gün) Han vasiyeti ve Ağız (Oğuz) töresi mucebince Oğuz neslinden (yani doğrudan doğruya) kimse olmayıcak hanlık ve padişahlık Kanı soyu var iken özge boy soyuna düşmez."

Oğuz beğleri bu sırada Selçuk Devleti'nin kudret ve kuvveti kalmadığını ve artık onlardan bir meded irişemeyeceğini de Osmân Beğ'e söyledikden sonra devam ile dediler ki:

"Sultan Alâeddin de babanıza ve sizlere safâ-i nazar olmuşdur. Bu uçlara size icâzet virüb evvel beğlemişdir. (yani beğlik vermişdir) Öyle ise siz han olmak gereksiz, siz de sultan ve hanlığa liyâkat var. İttifâk dahi bulunsun. Zira sultan ya ittifâk ile ya istihkâk ile olur. Biz sizlere gereği gibi muti' ve münkâd olavuz".

Bu sözler üzerine Osmân Gazi onların tekliflerini kabul etmiş. Müverrif Lütfî Paşa yine diyor ki:

"Pes mecmû' beğler ve kethüdalar ve Oğuz taifesinden önde cem' olanlar uruturub (ayakda durub) Oğuz resmince üç kere yükünüb (eğilüb) baş koydular. Ondan dürlü ballardan ve kımızlardan getirüb Osmân Gazi'ye suğrak (kadeh) sundular.

(sayfa 287)

Çün içdi, Çavuşlar ab-ı hayatlar, sıhhatler, afiyetler ve padişahlık mübarek olsun deyu duâ ve senâlar eyitdiler."

Bu iki tarihî vesîka ile sâbit oluyor ki Osmân Gazi kurultayın intihâbıyla Türk yasasına göre meşrû' bir suretde han olmuşdur.

Kara Osmân, Osmanlı Hanlığını kurarken, Türk töresi, Türk tabi'atı pek canlı ve sağlamdı. O cihetle han kötermek zaten başka dürlü olamazdı. Osmân Beğ'in tabi'atını anlatan tarih sözlerine bakılınca, göze çarpan iki esâsî hasleti, bütün Türk beğlerinin, hanlarının, kâanlarının, en bariz seciyyeleridir: Osmân

Beğ de bütün Türk kâanları gibi kânunlara (yasa ve töreye) efrâd ile ri'âyetli, öz dini içün gayretli olduğu kadar başka dinlere de müsâadeliydi. Osmanlı Hanlığı kurulurken, onun kurulmasına çalışanların adlarını anmak, o çağda Türklük ruhunun, kutunun ne kadar sağlam olduğunu anlamağa kolaylık verir: Ertuğrul oğlunun yoldaşları, Akca Koca, Konur Alp, Turgud Alp, Saltuk Alp, Ak Baş, Kara Mürsel, Kara Oğlan, Kara Teke, Kara Tekin adlı koca erlerdi.

Sonraları, bilmeyiz neden, Osmanlılığı kökü olan Türklük'den ayırmak isteyenler türedi. En yüce, en sağlam, en canlı bir ağacın bile kökünden ayrıldıkdan sonra çok yaşamayacağını unutdular.

İşte bu hatadan birinci inhitâd çıkdı. İkinci Selim Han'dan, belki de Büyük Süleyman Han'dan, belki biraz daha evvelinden başlayarak Türklüğümüzü yok ettik. Boğaltdık. Türkün özlüğünü öldüren bu hastalığa ilâc arayanlar, biz Türkçülerin zannına göre, yanlış yoldan gitdiler. Birinci inhitatın arkasından daha korkunç, daha öldürücü ikinci inhitat geldi, çatdı.

Bu gün çıkan Osmanlı Türk ceridelerinin hepsi şimdi, biraz geç kalarak, kökden ayrılmak, tarihi unutmanın, ananeye sadık kalmamanın zararlarını sayıyorlar. Size iki büyük tarihçimizin, Osmanlı Türk matbuatının kâtibleri olan iki zatın buna dair yazdıklarını okuyayım: Tanin'de Hüseyin Câhid Beğ, "Memleketimizin esbâb-ı inhitatını araştırırken maziden ve tarihden uzaklaşmağı, gaflet içinde yaşamağı unutmamak iktizâ eder." diyor, "Peyâm" da Ali Kemâl Beğ: " Osmanlılığı kâşâne velev yeren velev mertebe-i alelâdeden bu zemîn-i yeisiyeye düşüren sâikaların biri, belki de birincisi umûmiyetle komitemize öyle gevşekce sarılmaklığımız, milliyet duygularından mehcuriyetimiz, hakiki bir vatan muhabbetinden mahrumiyetimiz oldu. Mefâhir-i tarihiyyesini tebcil idebilen, mazisini ikbâliyle, idbâriyle idrak eyleyen bir millet belâ-yı müberrem inhitata karşı varlığını daha mükemmel müdâafa kılar." diye aynı şeyi söylüyor.

Evet, biz iki inhitat devremizde milletimizi, tarihimizi, mazimizi unutmuşduk; işte o unutkanlığımızdan dolayı da inhitatta da bocaladık durduk. Birincisinde Acem olacak olduk. İkincisinde Frenk olmağa imrendik, sonunda varlığımızı bile elden kaçırayazdık.

Lâkin, Beğler, Ağalar, Başağalar!

"Türk Tanrısı öz ilini esirger…" Öze Tanrı, Türk Tanrısı, Türk ilini birkaç kere esirgedi, kurtardı. Türkler Ergenekon'dan bile yol bulub çıkdılar, elbette, bu çıkmazdan da kurtulacaklardı. Artık özlüğümüzü, kökümüzü, arayor. Geçişlerimizi unutmamak, büyüklerimizi, büyük günlerimizi kutlamamak; Türkün gövdesiyle kol ve ayaklarının gevşemiş bağlarını pekletmek dilekleri, güçlü ve canlı olarak Genç Osmanlıların göğsünde kabarıyor.

Bu gün, o kabaran şeyin meydana çıkan bir parçasını hepimiz görüyoruz. Mutlaka, mutlaka bir gün daha gelecek, o kabaran taşacak ve o zaman bütün Türklük kurtulmuş olacak…

Osmanlı Türklerinin bazılarında, "'acz ve inhitat senelerinin verdiği kararsızlıkla bir kesl, kendi yaptıklarına inanmazlık ve ümitsizlik var.." diyorlar. Biz Ertuğrul oğlunun kutlu ruhuna and içerek bağırıyoruz ki o inanmazlık, o ümitsizlik bizim Türkçü Türklerin arasında yokdur.. Hem nasıl olabilir? Türklük ölemez; yok olamaz. Türklüğün ancak kabuğuna değişmeler, inkılâblar tutunabilir. Fakat bunlar öze geçemez. Öz, Cengiz'in bir tabirini kullanub diyeyim. Kaya billuru gibi sağlam ve temizdir.. Türklük Türk Tanrısı gibi mengülikdir: ebedîdir, ezelîdir. Bu mengülik Türklüğe çalışanlar içün ümitsizlik imânmazlık yokdur.

Beğler, Ağalar, Başağalar! Demincek koca kitabdan okuduk, Kara Osmân Han kurultaya toplanmış Türk beğlerine, Türk ağalarına kımızlar, suçular sunmuş. Biz henüz kımız, suçu yapamadık. (Gelecek yıla, Tanrı'nın virgisiyle o da olacak) Biz size ayranlar, çaylar sunuyoruz. Ve Ocaktaki küçük kardaşlarımızın hepsi benimle beraber, bir ağızdan:

Buyurun, ab-ı hayatlar, sıhhatler, afiyetler olsun!

Osmân Han'ın evlâdına pâdişahlıklar mengülik ve mübarek olsun! Diyorlar.

(Sayfa 288)

Bundan sonra Başarıcılar Heyeti'nin reisi Hamdullah Subhi Beğ söze başlayarak Türk Ocağının niçün kurulduğunu, maksadı ve yaptığı şeyler ne olduğunu anlatmış ve bu arada Türklere, Türkçülüğe idilen bühtânları da redd ederek milliyet duygularını dâima arttırmak ve kökleşdirmek, Türk milletinin varlığını yükseltmek azmiyle çalışan Ocak efrâdının Müslümanlık ve Osmanlılık hislerine de bağlı olduğunu ve hiçbir unsura karşı tecâvüzi bir fikri olmadığını pek güzel izâh etti. Milliyeti unutmanın, hiçe saymanın acı zararlarını saydı, dökdü ve istikbâl içün ümid ve imân ile dolu genç göğsünden taşan bir heyecan ile Türklüğün büyük gününü selamladı.

Daha sonra Türklerin büyük ve muhterem şâiri Mehmed Emin Beğ sahifelerimize pek yüce bir kıymet veren şu şiirlerini, içinde vatanperver bir yürek çarpan mü'essir bir sesle okudular:

SELAM SANA! ...

Tahtlar boşdu… Anadolu zülumlerle erimişdi;
Her yer: kan, leş kokuyordu;
Şarkî Roma ülkesinde nifaklardan bezilmişdi;
Kişilerin dudakları bedduâlar okuyordu,
Milyonlarca yanık ruhlar hakkâniyet özlüyordu;
Kurtarıcı bir dâhinin yollarını gözlüyordu.

Ey Süleymân Şâhın oğlu Ertuğrul'un göz bebeği!
Ey islâmın çerâğını parlatan sen, öz Müslüman!
Ey en yüce bir inkılâb yaratan sen, Gazi Osmân!
Ey Türklerin güneş yüzlü, altun kalbli yiğit beği!
Sen zamanın çokdan beri beklediği demir eldin;
Bu ellere bir yağmur gibi geldin! ...
Bu gözyaşı yurtlarında senin Sâmsa'n,
Turgud Alpin, Ak Timurun, Emir Ali'n,
Aykud Alpin, Kara Tekin, Akça Kocan..
Daha nice böyle ünlü gâzilerin
Bora gibi dağı, taşı titretdiler;
Mazlum içün cenk ettiler.
Artık sefil saâdeti tadacakdı;
Artık yetim gözyaşını silecekdi;
Artık esir ağır yükü atacakdı;
Artık herkes hukukunu bilecekdi.
Evet, senin vakur çehren bir arslandan heybetliyken
Sen bir yuva dağıtmadın;
Elindeki keskin kılıç bir ejderden dehşetliyken
Sen bununla hiçbir vakit ma'sum kanı akıtmadın.
Hayır, za'if sürülere bir yırtıcı kurd değildin;
Bir bahâdır olduğun kadar dahi bir adildin;
Bir gür sesle diyordun ki: [Ben Muhammed ümmetiyim,
Şu bayrağa sığınanlar bana Tanrı emaneti.
Kur'anımın buyruğunca şu toprakda her milleti
Kayâhanlı evlâdları kadar mes'ud edeceğim.
İşte size, her bucakda mahkemeler açıyorum,
Âdil Tursun Fakihlerle hak nurları saçıyorum.
Gelin ey siz, kaysarların mazlumları!
Gelin ey siz, tekfurların kurbanları!
Gelin ey siz, kara bahtın mahkûmları!
Gelin ey siz, şarkın yetim kalanları!
Gelin ey siz, ben sizlere bir çobanım;
Size candan koruyanım.
Gelin, Size Sakarya'nın ırmağından
Daha soğuk bir pınardan su vireyim;
Gelin, size babanızın kucağından
Daha sıcak bağrımda yer göstereyim.]

(sayfa 289)

Sen bu yüce gazâlarla az vakitde bir ün aldın;
Hanlar kadar hüküm sürdün.
Fakat nîmet hakkı bildin, devletine sadık kaldın.
Şu kadar ki son padişah Gıyâseddin öldüğü gün
Bütün beğler birer birer devletinden ayrıldılar;
Sancaklarda istiklâlin bayrağına sarıldılar.
Sen de dahi Oğuzların, Cengizlerin ruhu vardı;
Senin dâhi fâtih alnın bir elmas tac istiyordu;
Tanrı seni hazırlanan tahta d'avet ediyordu;
Söğüd, İznik Ovaları senin içün artık vardı.
Bu sırada sen de kendi devletine temel atdın.
İlk hutBeğle hanlığı selâmladın.
Bu gün Asya Avrupa'ya doğuyordu;
Bu gün eski bir dünyayı yıkıyordu;
Bu gün güneş karanlığı boğuyordu;
Bu gün yeni bir Türk ili çıkıyordu.
Garb ufkunun yıldızları sönüyordu.
Dünya şarka dönüyordu.
Her milletin, Hükûmetin artık bahtı
Türk ırkının ellerinde olacakdı;
Bir Müslüman pâdişahın payitahtı
Hristiyan elçilerle dolacakdı.
Kuvvet ve hak! ... Bu iki şey, sen büyük Türk fâtihine
Bir cihângir er dedirtdi.
Senin her bir fâtih oğlun eski Turân tarihine
Zafer dolu bir destanla iki başdan şân getirtdi.
Milletinin taşımakla öğündüğü yeni adı
Mağrur Roman, vahşi İslav baş eğerek alkışladı.
Üç kıt'anın üzerinde ün kazanmış olan her yer:
Şarkî Roma, Makedonya, Arnavudluk, Yunanistan,
Mısır, Âsur, Bâbil, Kırım, El-Cezire, Arabistân. .
Bunlar gibi nice güzel, nice geniş memleketler
Senin ulu devletinin kanunuyla dirlik buldu!
Dilleriyle, dinleriyle korunuldu.
Gerçekdir ki birçok altun tahtlar düşdü;
Lakin bütün mihrâblara kol gerildi,
Birçok taçlı kafalara kurtlar üşdü;
Lakin bütün za'îflere hak verildi.

Zira Türkün siyâseti adâletdi.
Kardaşlıkdı, hürriyetdi.
Onun içün hiçbir vakit, hiçbir yanda
Engizisyon işkencesi can yakmadı,
Hatta halkın çiğnendiği bir zamanda
Gladyatör vahşetiyle kan akmadı.
Altı asrın şerefleri, birçok şanlı hatıralar,
Aziz haklar bütün senin.
Şu saraylar, şu hisârlar, şu sikkeler, şu tuğralar,
Şu şehirler, şu denizler, şu topraklar bütün senin.
Şu câmiler, medreseler, 'imâretler bütün senin.
Şu kanunlar, saltanatlar, hilâfetler, bütün senin.
Biz de senin virgün olan hürriyeti taşıyoruz;
Gözümüzü açdığımız şu Osmanlı ülkesinde,
Şu Osmanlı bayrağının ay yıldızlı gölgesinde
Bir Osmanlı milletinin hukukuyla yaşıyoruz.
Bu hukukla zalim eller bize zincir takamıyor;
Hâin gözler ırzımıza bakamıyor.
Selâm sana, ey sevgili Gazi Osmân!
Selâm sana, ey tanrının aziz kulu!
Selâm sana, ey muhterem, âdil hâkân!
Selâm sana, ey Oğuz'un erkek oğlu!
Günler, aylar parladıkça senin adın
Nurlar saçsın, kararmasın.

(sayfa 290)

Bizden, senin bırakdığın şu vatana
Bir asil Türk yüreğiyle yüz bin minnet;
Bizden, senin bırakdığın hanedana
Bir Osmanlı vicdanıyla candan hürmet! ...

Mehmed Emin

-------**-------

Artık misafirler gidiyorlardı. Ocak azâsı kendi kendilerine kalınca bu büyük günü ilmi bir sohbetle de süslemek üzere masanın etrafına toplandılar. Mehmed Emin, Ziyâ, Necib Âsım, Ahmed Ağayef, Akçuraoğlu Yusuf, Fuâd Raif, Celâl Sâhir beğlerin Türk lisânı hakkındaki fikir müdâvelelerini dinlediler.

Bu büyük günü tebrik içün muhtelif cem'iyyetlerden Türk Ocağına çekilen telgraflar mahsûs bir mevki'e asılmışdı. Bunlar arasında Ma'mûlât-ı Dâhiliyye-i İstihlâk-i Millî Kâdınlar Cem'iyyeti, Kafkasyalılar arasında Neşr-i Ma'ârif Cem'iyyeti, Ankara ve mülhakât-ı Talebe Yurdu ile Talebe-i askeriyye Ocaklarının ve Jandarma Zâbit Mektebi, askeri Baytar Mektebi ve Mülkiye-i Baytar-ı Mekteb-i 'Âlîsi Türk talebesinin telgrafları vardı.

Türk Ocağı tarafından bu gün şerefine neşr idilen Osmân Gazinin resmiyle müzeyyen "Türk Yılı" takvimi Ocak âzâsı ve mini mini kız ve erkek Türk yavruları tarafından İstanbul'un her köşesinde neşr ve tevzî' edildi.

Türk Ocağı gece de fenerlerle donatılarak bu kıymetli günün gecesi de şenlendirildi.

Mekâtib-i Âliyye Talebesinin Vatanperver Tezâhürleri

Mekâtib-i Âliyye talebesi, milletin yarınki ümidleri, bu yüce günü pek parlak bir suretde tas'îd etmişlerdir. Buna dair tafsilâtı dünkü Tanin, Tasvir-i Efkâr ve Peyam gazetelerinin sütunlarından alıyoruz:

Dârü'l-Fünûn'da

Osmanlı saltanat-ı muazzama ve necibesinin yevm-i te'sisini tebcîlen dün Dar'ül-Fünûn ve Mekâtib-i Âliyye talebeleri tarafından yapılan tezâhür-i millî bütün şa'şa' ve azametiyle icrâ edilmişdir. Bütün ruh-ı millet sürûr ve zaferle çarpar, talebe efendiler fevc fevc konferans salonunda toplanırken- kaç günden beri kapalı duran-semâ açık ve temiz rengiyle bu mefâhire iştirâk ediyordu. Daha heyet gelmezden evvel konferans salonu ve bağçe talebe efendilerle dolmuşdu. Samimiyetle eller birbirine sarılıyor, bütün dudaklardan tebrik dolaşıyordu. Ticâret-i Bahriye Mektebi muzıkalarıyla geldiği vakit mektebdeki cûşû hurûş büsbütün başkalaşmışdır. Ahenk-i millî, ahenk-i musiki bütün ruhlarda bir feverân-ı âteşin uyandırdı. Talebenin bu musâfahasında yalnız bir kalbin bir hissi darabân oluyor, yahud her kalb durmuş, onun üzerinde yalnız ruh-ı Osmân, bu rûh-i pâk-û necîb dolaşıyordu.

Saat on olmuşdu. Talebeden 'Âbdullah Niyâzi Efendi bütün arkadaşlarını, hüsn edilmiş, saf ve temiz bir lisânla tebrik ve tes'id etti. Muzıkâ millî marşı terennüm ederekden Darü'l-Fünûn'un nazarlarda bir tâk-ı nûrâni gibi yükselen kapısından bütün efendiler dörder olarak çıkmağa başladılar.

Kâfilenin en önünde hâtırât-ı güzeştenin acı ve latif hayallerini uyandıran birkaç yeniçeri ve bunların taht-ı muhâfazasında bulunan istiklâl bayrağı, daha geride Harbiye ve Bahriye Muzıkâları ve Mekâtib-i Âliyye talebesi bulunuyordu.

Muzıkânın millî ve müheyyic havaları bütün bu genç insan kümelerinin ruhunda bir heyecan dalgasını gitdikce büyütüyor, bayrakların kızıl ve mes'ud

etekleri altında halkın hürmetkâr ve şen sıraları arasından geçiliyordu. Harbiye Nezâreti'nde taht kapısından iki taraf parmaklarında kadın erkek birçok ahâli böyle ümidvâr ve kavî halklar görmekden

(sayfa 291)

mütevellid bir sürûr ve gurur ile seyre koşuyorlardı. Taht kapısından Harbiye Nezâretine girilmiş ve Nezâretin kapısı önünde yapılacak ihtifâlin hazırlıkları görülmeğe başlanmışdı.

Harbiye Nezâreti'nde

Harbiye Nezâretinin iç kapısı önünde, İzzet Paşa ile Müsteşâr Paşa, umerâ ve erkân-ı zâbitân bu kitle-i ilm ve irfânı karşıladılar.

İzzet Paşanın yanına yaklaşdığı zaman bir efendi Türkçe, vecîz ve belîğ bir duâ îrâd etdi ve her ağızdan derbâr-ı kibriyâya yükselen (amin) sedaları arasında (istiklâl-i Osmâni) Sancağı açıldı.

İstiklâl-i Osmâni Sancağı kırmızı atlas üzerine beyaz ile işlenmiş (istiklâl-i Osmâni) cümlesini ihtivâ ediyordu.

Sancak, bu fecr-i evvelin-i Osmâni, eski sarayın sinesinden doğduğu vakit ortalık bir sükûn-ı ta'zimkâr içinde bir pür-huşû' kalmış idi.

Bu sükûn-ı hâşiâne talebeden Fikri Beğin orduya hitâben irâd ettiği hitâbe ile bir vecd ve istiğrâk âlemine daha intikâl etti. Öyle bir zaman oldu ki bütün talebe ve hey'et gaşeyan olmuşdu..

Feridun Beğ söylüyordu:

[Ordu, ey Osmanlılığın hâris-i istiklâli olan fedâkar ordu…

Canımızdan aziz olan istiklâlimizin, istiklâl-i mübeccel-i Osmâninin sene-i devriyyesini takdis içün Darü'l-Fünûn ve bi'l-umûm Mekâtib-i Âliyye talebesinin tertib ettikleri şu tezâhür-i vatanperverâne de sana karşı, biz Osmanlı gençlerinin, kalb-i hamiyyetimizde, ruhumuzun derinliklerinde hiss ettiğimiz hiss-i tevkîri. Evvelâ yezâl ve dûrâdur merbûtiyyet ve cüdaniyyeyi izhâr içün buraya, senin atiyye-i mu'allâna geldik.

Seni tevkir, seni takdis, vatanımızın, devletimizin şan ve şerefi tecavüze ma'ruz kaldığı vakit bi-pervâ vazifesini ifâ eyleyen, yüzlerce, binlerce evlâdını harb meydanlarında Osmanlılığın ikbâl ve hayatı içün düşmanın savlet ve hücûmâtına amac kılan seni tes'id boynumuzun borcudur.

Biz eminiz ki dünyanın en şanlı, ikbâlli devletlerinden olarak yaşamak hakkına mâlik olan Osmanlı Hakanlığının payidâr ve inşâllah-û teâla ile'l-ebed ber-karâr ve pâyidâr olması içün her şeyden evvel lazım olan senin kuvvet ve kudretindir.

Evet, senin, ey otuz milyonluk bir milletin, yedi asırlık bir padişahlığın her dem muhafızı olan kahraman ordu, bu gün vatan ve geclik, her zamandan, her hengâmeden ziyâde senin bir çok intikâmları alacak, kalblerimizdeki derin yaraları tedavi edecek olan kahr-u tenkîline intizâren kuvvet ve kudretini, ruh-ı fâtihi aferin-hân revân Hazreti Selim-i evveli şâd-ı mân eyleyecek olan saâdet ve mihnetini en büyük melike-i âmâl etmiş bulunur.

Nasıl onu, senin satvetini melike-i amâl etmeyelim ki ecdâdımızın istirâhat-ı ruhu, bugünkü evlâd-ı ümmetin ikbâl ve selâmeti, şeref ve haysiyyeti, insâl-i müstakbelenin bizden utanmadan bahseyleyebilmeleri, mahşer-i istikâlde bizlerin pak-i nâsiyelerle çıkabilmekliğimiz içün senin şânın, senin zaferin lazımdır.

Ordu, vatanın, Osmanlı Sultanlığının, Ma'şûka-i vicdânımız bulunan istiklâl ve hâkimiyet mutlaka Osmanlının muhâfızı olan kahraman ordu! Vatanımızın te'min-i selâmeti emeliyle kalblerimiz çarpıyor, zihnimiz her dakika ümmetin necâtı içün vazifemizi düşünüyor, hedefimiz selâmet-i devletdir, Osmanlılığın istiklâli ile, hakanlığımızın iclâli ile pâyidar olmasıdır. Senin, senin de hedefin, maksadın bu gaye-i mübeccele değil mi?

Bu mukaddes ve mübarek gayeyi te'min içun ruhunda derin bir azim ve irâdet hiss eden, yaşayan Darü'l-Fünûn ve bi'l-umûm Mekâtib-i Aliyye, senden de o azmi, o vatanın yedi yüz

(sayfa 292)

senelik tarih satvetine layık irâdet- i zafer ve halâsı bekliyor.

Ordu: ey vazifesini dünyanın her ordusundan daha büyük, daha çetin, daha şerefli olan mukaddes ordu!... Bil, pekiyi bil ki Osmân Gâzi'nin, Orhanların, Murâdların, Fâtihlerin, Süleymanların. Osmanlı Sancağı Viyana surlarında, Hindistan sahillerinde, Bahr-i Muhit Atlası civârlarında gezdiren Osmanlı kahramanlarının ruhları şeni temâşâ ediyor.

Fakat tezelzül etmez bir 'itikâdla kâni'iz ki, ey yıldızlı bayrağı şanlı askerlerine timsâl olan ulu ordu. Sen o kahraman ecdâdın hamâset ve besâletine, metânet ve fedâkariyyesine bütün varlığıyla vârissin.

Selâm, selâm sana, ey Osmanlı istiklâlinin mukdis ve mübeccel ordusu sana Osmanlı Darü'l-Fünûnu ve Mekteb-i Aliyyesi namına bin selâm ve ihtirâm…]

Nutkun hitamından sonra muzıkâ selâm havası çaldı. Ve müt'akiben Harbiye Nazırı Azat Paşa mukâbelede bulundu: [Bugünkü tezâhürât ve vatanperverânenizi kendi nâmıma ve bütün ordu nâmına takdis ettikden sonra size teşekkür ederim. Vâkıa târihiyye ve müfâhir milletimizi bu suretle tebcil etmek vatanperver lakin en esaslı, en müteyyin bir numunesidir.

Siz ilm ve fennin yarınki temelisiniz. . Gençlik hissiyatının bu kadar şevk ve heyecanla neşr ve temsil idilmesi bilhassa şâyan-ı teşekkürdür. Bununla beraber

en evvel orduyu temsil eden şu mevki'e gelmenizde şâyân-ı takdir ve şükrandır.

Siz fikir ve kaleminiz, biz de kılıç ve atlarımızla mukdis toprağımızı müdafâ ideceğiz. Eğer biz bu yolda birbirimizle ittifâk ve ittihâd edecek olursak bu vatanın kurtulacağında hiç şüphe yokdur.

İlim ve fende seyf ve kuvvet gibi her millet içun elzemdir. Ben size ordu nâmına vaad ediyorum ki biz bu muazzam saltanatın istiklâlini muhâfaza ve müdâfaa içün hayatımızı vakf ettik. Biz çalışdığımız gibi sizin de çalışmanızı bekleriz. Binâenaleyh arkadaşlarım, kardaşlarım, evlâdlarım, sizi vatan ve milletin bekâsını ve pâdişahımızın tûl-ı ömre tâ'iliyyetini temenniye da'vet ederim: Yaşasın vatan, yaşasın istiklâl-i Osmâni, yaşasın gençlik. Evlâdlarıma, kardeşlerime selâm söyleyiniz."

Sonra nutku kırâit eden zâta: " Selâmımı refikanıza tebliğ ediniz. "demiş ve murahhaslarla musâfaha ederek avdet etmişdir. Muzıkâ yine terennüm ediyordu.

Maârif Nezâreti Şehremâneti'nde

Maârif Nezâreti ve Şehremâneti önünde kısa birer nutuk irâd idilerek Maârif Nezâreti nâmına Tedrisât-ı İbtidâiyye müdiri Adil Beğ ve şehir nâmına Şehremini Cemil Paşa tarafından mukâbele olunmuşdur.

Bâb-ı Âli'de

Oradan doğruca Bâb-ı Âliye gelmişdir. Dâhiliyye Nâzırı Tal'at, Şûrâ-yı Devlet Reisi Halil, Edirne Valisi Hacı Âdil, Polis Müdiri Bedri beğlerle bazı davettaşlıkda hazır bulunuyorlardı.

Burada da bir nutuk söylemiş, gençlerin muhâfaza-i istiklâl ve şeref uğurunda besledikleri azim ve kudret, mukadderât-ı milletin sevk ve idâre edildiği bu mahfilin kapısı önünde tekrar edilmişdir.

Tal'at Beğ bu nutka cevab virerek demişdir ki: [kuvvetle îtimâd ediyorum ki bu hükûmet yalnız gençler sayesinde gayet metin, gayet esaslı bir şehrâh-ı terakkide azimkâr adımlarıyla ileri gidecekdir. Ve biz gençliğin bu tezâhürâtına, bu samimi tebrikâtına iştirâk ediyoruz.

Biz ve bizden sonra geleceklerin de dâima gençliğe ittikâ edecekleri bedihidir. Sizi sevgili hakanımıza duâ etmeğe da'vet ediyorum.]

Tal'at Beğ'in kâfile-i şebâb önünde bir hutbe-i azim ve imânı

(sayfa 293)

andıran bu müheyyiç cümlelerini mütâkib muzıkâ selâm havası çalmış ve yekpâre bir kalb haline gelen bu muhteşem insan dalgası büyük sultanlarının ömr ve şerefleri için bir sayha-i temenni ile çalkalanmışdır.

Sarây-ı Hümâyûn'da

Kâfile-i Şebâb, Köprü ve Osmanlı Bankası ve Altıncı Dâire-i Belediye tarafıyla Beğoğlu'na çıkmış, Taksim, Alman Sefârethânesi, Gümüşsuyu Kışlası önlerinden Dolmabağçe Sarayına azimet etmişdir.

Orada Necdet Beğ tarafından hakân hazretlerine hitâben irâd idilmek üzere hazırlanmış olan bu nutuk henüz i'âde-i âfiyet eden pâdişahımız efendimizi fazla rahatsız etmemek içün ihtisâr idilerek okunmuşdur:

[Ey Kaya Han saltanatının hâkân-ı ekberi; işte biz geldik. Ruhlarında aşk ve muhabbetin kaynayan şu kütle-i muazzama-i şebâb sevgili ecdâdının altı yüz altmış beş sene evvel Söğüd Ovasına kurduğu taht-ı muhteşemin istiklâl-i mübeccilini tes'id ve tebrik içün geldi.

Hepimizin damarında mukaddes neslinin saf ve sâdık kanı dolanıyor. Zaman ve hâdisât o mübarek temiz kanı değişdirmemişdir. O kan ki, maverâ-yı şerifin temiz ve asil bir kavmine mahsûsdu, bir kere kara kurumak bî-nihaye ufuklarından, Atabeğ keskin ve yalçın yamaclarından, tabiyyatın bakir ve sevimli sahasından tuğyân etmiş, taşarak çarpışa, çarpışa bugünkü kudretli Osmanlı Hakanlığını vücûda getirmişdir. O kan ki, her şeyi bir darbede deviren birçok cihângir hanların en ölümlü hücumlarına dayanmış, tabi'atın en müfteris şedâidiyle uğraşmış,en nihâyet genç ve her gün daha ziyâde artan zâid giysisiyle, kâinata lerze salan bir hükûmet te'sis etmişdir. İşte sevgili halife-i mukdis! İşte ey Osmanlı âleminin âlitebâr sultanı; işte huzurunuzda, sarayınızın etrafında, haşmetli tacınızın nermin gölgeleri altında toplanan şu Osmanlı gençliği bu kanı taşıyor.

Bu kan ne mazinin muhteris ve haris dişleriyle zedelenmiş, ne de halkın akûr ve cehennemî hücumlarıyla bozulmuşdur.

Bu kan, bu damarlarımızda hümâ-alûd aşklarla dolaşan Osmanlı ve Türk kanı, hakanım, işte eski hasiyyet ve safiyyetle duruyor.

Bunu şimdi huzurunuzda irâd-ı kelâma cesaret ederken bizzât köleniz duyuyorum. Bunu şimdi hürmetli sarâyınızın ma'bet-i kudsiyeti altında bekleyen şu gençlik kütlesinin kalbinde görüyorum.

Zaman fıtratı değiştirmemize ufak bir aşiretden koca bir devlet te'sis eden ecdâd-ı mübareğinde bu kanla mahmul idi. asırlarca tahtlar ve taçlar deviren, sonra bunların hepsinin üstünde büyük ve cihângir bir tarih bî-zevâl te'sis eden milletde böyle, bu kanın verdiği kuvvet ve zanneddiği ile yaşayordu. Tarih şimdiye kadar harikalar, mucizeler yaratan böyle bir kan, bir saltanat göstermiyor. Bu yalnız, hâkânım, islâf-ı muazzama ki, zât-ı mu'id ma'deletpenâhınıza ve milletine mahsûs bir kandır.

Bünyan-ı saltanatınızın erkân-ı meşhuresinden cennetmekân Ertuğrul Han Hazretleri, ma'iyyeti daha küçük bir aşiretken Sivas havâlisinde mağlub ve mün-

hezim fakat muazzam bir devletin tac-ı haşmetini kurtarmamış mıydı? O ufak kıble-i gara iktidar ve kuvvetinin çok fevkindeki mucizesiyle Selçuk hükümdarının taht-ı lerzedârını himâye-i âlemgirine almamış mıydı?

Karadan gemilerini yüzdüren bu günkü hilâfetin kürsi-yi mu'allasını İstanbul'a yerleşdiren Fâtih, zişân tarihine yeni bir mecrâ açarak peyâm-ber pesend bir kuvve-i idâre göstermedi mi?

Kırk kişilik bir kuvvetle bugünkü bed-baht Rumeliyi istilâ etmek isti'dâdını gösteren Süleyman Paşa, Kosova,

(Sayfa 294)

Sigetvâr, Viyana, Beyrut, Mohaç, Kandiye gibi yalnız kahramanların yapabileceği muzafferiyyetleri dibâce-i tarih-i Osmâni'ye nakşeden zevât-ı muhtereme bu velehzâ-yı 'ukul harikaların yalnız Türk ve Osmanlı kanına mahsûs olduğunu isbât etmediler mi?

Binâ-yı saltanatın yalnız kahramanlık temelleri üzerine istinâd ettiğini iddia etmek büyük bir günâhdır, kahramanlıkla beraber şefkat ve adâletden mürekkeb ma'delet binâ-yı hükûmetin ekânim-i selâsidir. Medeniyyet matba'larından tard idilen, koğulan ne kadar zavallı ve bî-çâre kalbler var ki zât-ı haşmetizâhınızın şefkat-i mülûkânesi nefes alıyorlar.

Osmanlılık altında toplanan anâsır-ı müteaddidenin hükûmet zir-i himâyesinde kardaş gibi yaşamaları saltanat hüdâpesendigân 'âdalet hüsrevânesini isbât eder. Binâenaleyh erike-i saltanatının yiğirminci asrın en kahraman ve şübhesiz en şefik ve âdil bir hükûmetidir.

Zaman zaman esen haşin rüzgârlar onu müte'essir itse de kalblerinde büyük bir mâziyyetin tarih intikâmı yaşatan milletin ve hususiyle şu kütle-i muazzama-i şebâb ufak bir işaretinle arzu-yı şâhânenin hepsini yerine getirecek bir azim ve irâdeye mâlikdir.

Müte'essir olma, hâkânım, son hâdâilerin zât-ı mülûkânenizi me'yus etmesin. Milletin ve dimağı salâhlı şu gençlik zât-ı hazreti pâdişahlarıyla beraber vatanın sine-i münkesirine açılan yaraları tedâvi edecek ateşli bir ruh taşıyor.

Tahtında müsterih otur, nâmdâr atam!

Evlâdının bugünkü adı sade intikâm.]

Zât-ı pâdişahı Saray-ı Hümayûnun penceresini teşrif buyurarak talebe efendilerin ta'zimât ve tekrimâtını görmüş ve talebeyi selâm-ı şahâneleriyle tesrir bulunmuşdur. Selâmı müte'âkib (pâdişahım çok yaşa) temennisiyle her kalb ulu ve sevgili hâkânını alkışlamışdır.

Sarây-ı mülûkânede alay, limonatalarla îzâz ü ikrâm edilmişdir. Kâfile buradan sükûn temkinle, mu'azzez pâdişahlarını selâmlayarak ayrılmış ve Mec-

lis-i Mebûsân Dâiresi de millet nâmına selâmlanarak, bu mutantan ve mübeccil merâsime nihâyet verilmişdir.

Küçüklerden Büyüklere Selâm

Mâliye Nezâreti önünde Bâyezid Merkez Rüşdiyesi talebesinin bir kısmı, eski millî kıyâfetlerle, Daru'l-Fünûn kardeşlerini selâmlamışlardır.

Miss Elison

Türk muhibbî Miss Elison, Beğoğlu'ndan geçerken bu tezahür-i milliye iştirâk ederek Saray-ı Hümâyûna kadar beraber gelmiş ve Türklüğe olan muhabbetini birçok efendilere söylediği gibi birçoklarıyla musâfaha ederek tebrik etmişdir.

Telgraflarla Tebrik

İhtifâle bi'l-fiil iştirâk idemeyen birçok mekteb talebesi, Mekteb-i Talebe-i Askeriye, İstihlâl-i Millî Kadınlar Cem'iyyet-i Hayriyesi Daru'l-Fünûna telgraf çekerek Beğân-ı tebrikât eylemişlerdir.

Tıbbîyye Kulübünde

Dün akşam Kadıköyü'ndeki Tıbbiyyeliler Kulübünde bir ihtifâl icrâ edilmişdir. Kulübün her tarafı Osmanlı bayraklarıyla tezyin edilmiş ve saat dört buçukda merâsime ibtidâr kılınmış idi. İhtifâl Üsküdar mutasarrıfı Fâik Âli, Doktor

(Sayfa 295)

Esad Paşa, Doktor Bahâddin Şâkir, Hamdullah Subhi beğler davet edilmiş idi. Evvela Talebe Cemiyeti reisi hazâra teşekkür edildikden sonra cem'iyyetin Kâtib-i Umûmisi ile Doktor Esad Paşa ve Fâik Âli, Hamdullah Subhi Doktor Behâddin Şâkir beğler tarafından irâd-ı nutuk edilmiş ve hazâra çay ve bisküvit takdim idilerek merâsime hitâm verilmişdir.

Başka Millî Tezâhürler

Millet Tiyatrosunda

Saat bir buçukda tiyatro tamamen dolmuş bulunuyordu. İstiklâl-i Osmâniye dâir kısa bir nutuk ile iştirâk eden Kadın Cem'iyyetleriyle hazır bulunan hanımefendilere teşekkür edildi.

İttihâd-ı Osmâni Mektebi talebesi tarafından neşideler okundu. Merâsime Ertuğrul Muzıkâsı tarafından marş-ı sultâni ile başlanılmış, millî havalarla nihâyet verilmişdir. Hamdullah Subhi Beğ istiklâl-i Osmâni ve Türk heyet-i ictimâ'iyyesinde ve bundan kadınların mevki'ne dâir bir hitâbede bulunmuşdur.

Müdâfa'a-i Hukuk-ı Nisvân namına azize Haydar Hanımefendi tarafından Türk kadınlarının heyet-i ictimâ'iyyesine dâir bir konuşma verilmişdir.

Teâli-i Nisvân Cem'iyyeti namına murahhas olarak gönderilen Nekibe Hanımefendi milletlerin terakkisinde kadınların mevki'ne dâir kısa bir nutuk ile Teâlî Nisvân Cem'iyyeti nâmına Türk milletini tebrik etmişdir.

Hilâl-i Ahmer Cemiyyeti nâmına Fatma Aliye Hanımefendinin Osmanlı istiklâl ve tarihine dâir hitâbesi de alkışlarla dinlenmişdir.

Donanmâ-yı Osmâni Mu'âvenet-i Milliyye Cem'iyyeti reisi Şefik Beğ'in Türk kadınlarının iâne hususundaki fedâkarlıklarından ve eski Türk ananesinden bahs-i hitâbesini müteâkib Çanakkale'de Donanma Cem'iyyetine yardım edecek hiçbir şeysi olmayan bir fakir kızın saçlarını keserek gönderdiğini söylemiş ve müzayedeye koymuş, kadın cem'iyyetleri murahhasları ve hazır bulunan hanımefendilerin iştirakiyle sekiz bin sekiz yüz küsûr guruş hâsılat olmuş ve bazı hanımefendiler tarafından yüzük, küpe, kordon, bilezik gibi mücevherât ve bilhassa Rusyalı hemşehrilerimiz tarafından kulaklarındaki küpeler ve parmaklarındaki yüzükler çıkarılub müzâyede muhitine atılmak suretiyle ibrâz-i cem'iyyet edilmişdir.

Türk şâiri Mehmed Emin Beğefendi tarafından "Sultan Osman'a Selam " Şiiri ve müzâyede de hanımefendilerin gösterdikleri fedakârlığa bir eser-i şükrân olmak üzere "Barbaros" Şiiri kırâit olunmuş ve hâzirunu fevkalâde müte'essir etmişdir.

Vaktin pek geç olmasına rağmen "İstiklâl-i Devlet-i Aliyye" piyesinden bir perde gösterilerek merâsime hitâm verilmişdir.

Vilâyetlerde

İzmir'de

İzmir'de 17 Kânûn-i Evvel Bugün İstiklâl-i Osmâni münasebetiyle icrâ olunan millî ihtifâlat fevkalâde mutantan ve müşâ'şa olmuşdur. Tertib ve tenzim edilen program mucebince mektebler, İttihâd ve Terakki Kulübleri, Türk Ocağı âzâsı, Erkân-ı Matbuât teşkil olunan alaya iştirâk etmiş, muzıkâların, neşidelerin, nutukların ahenk ve lüledârı şâdan ve handân bir muhit içinde şehrin büyük caddelerini dolaşmışlardır. Mülhakâtdan avdet etmiş olan Ömer Nâci Beğ'in irâd ettiği işin, vecz-i nutuk gözleri işin eşk-i sürûr ile doldurmuş, umûmun göğsünü kabartmışdır.

Alay-ı Dâire-i Hükûmetde Vali Beğin huzurunda bir geçid

(sayfa 296)

resmî icrâ eylemişdir. Mübâlağasız diyebilirim ki bütün İzmir gulgule-i sürûr ve ibtihâc ile leb-rîzdir. Ahâli şu-kaşuk icrâ ıyd ve şâd-mânı ediyor.

Bu yevm-i mübeccel münasebetiyle Zât-ı Hazreti Pâdişahiye İzmir ahâlisi nâmına telgraf keşide olunarak 'arz-ı tebrikât ve 'ubudîyyet edilmişdir.

Telgrafın Sureti

"Saltanat-ı ebedmüddet-i Osmâniyye'nin mübeccel-i yevm-i te'sisi münasebetiyle bugün tezâhürât-ı azime-i vatanperverâne içinde hûş ve hurûşa gelen İzmir ahâlisi kulları, zât-ı şevketsemât-ı hümâyûnlarına arz-i tebrikât ve ta'zimât eder ve büyük millet-i islâmiyye'nin devâm-ı istiklâli uğrunda bezl-i hayata hazır olduklarını südde-i seniyye-i hilâfetpenâhilerine arz ve ref' eyler."

**

İzmir 30 *Kanûn-i Sâni* İstiklâl-i Osmânî nümâyişleri burada büyük tezâhürât-ı milliye ile icrâ edilmişdir. Bu münâsebetle mektebler kapanmış, gazeteler intişâr etmemişdir.

Osmanlı

Konya'da

Konyadan Atebe-i Şâhâneye *Çekilen Telgraf:*

Devlet-i ebedmüddet-i hilâfetpenâh-ı âzamîlerinin istiklâli yevm-i mübeccelini tebrik ve silsile-i hissiyât-ı sadâkat ve ubudiyyetimizi hâkpâ-yi hümâyûnlarına arz ile karînü'l-ayn fahr ü mübâhat oluruz fermân.

Konya ahâlisi namına Reis-i Encümen Postnişinî Dergâh-ı Hazretî Mevlana Ed-Dâ'î Veled, Müftî-i Belde Ali, Rum Metropolid, Vekil Pavlos, Belediye Reisi Ali Rızâ, Müderrisinden Ali Osmân, Meclis-i İdâre âzâsından Ali Rızâ, Konya İttihâd ve Terakki Cem'iyeti Müfettişi Mahmud Nedîm.

-------**-------

Köyde Sabah

Tabi'at sanki düşünüyor, her yer sâkin… Bu ruhâni sükûneti ulvî bir nağme birden bire yırtar, parçalar: bülbül öter.

Cansız bir rüzgâr ağaçların yüksek dallarını sallar, yerdeki ölü yaprakları yavaş, yavaş sürükler, hafif bir hışırdı işitilir, rüzgâr durur, yapraklar susar...

Kümesin içinde kanadlarını çırparak mağrur ve ciddi gezinen huroz birden bire haykırır:

- Ü, ü, üü, üüü…

Ve bu tiz sedâ, uzaklarda, ormanın derinliklerinde gayb olur.

Bir köpek köy evinin kapısını tırmalayarak, efendilerini uyandırmağa çalışır; ve onları bu suretle uyandırmakdan nevmid olunca havlar:

- Hav, hav, hav…

Pencere açılır, mahmûr gözleri, karışık saçlarıyla bir baş görünür ve gecenin zulmetlerini sürükleyerek kaçdığını gördükden sonra çekilir; yavaş yavaş bu hareket bütün evlerde tekrar edilir.

Ahırlarda, tarlalarda bütün hayvanlar uyanır; inek yalanarak sabah tuvaletini yapar, süslenir. Ve sonra hepsi birden bağrışarak altun ışıklarını ta ufuklardan köye yollayarak yüksek güneşi alkışlarlar…

Artık köyde sabah olmuşdur.

Haydarpaşa: 1 Mayıs

ReşidCengiz

-------**-------

Celâl Sâhir

Matbaâ-i Hayriye ve Şürekâsı

-------**-------

(Sayfa 297)

HALKA DOĞRU

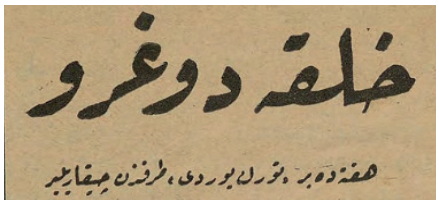

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 38	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 29 Kanun-i Evvel 1329**

(Büyük Gün Vilayetlerde: Burusa'da- Osmancığa Doğru- Türk Gücü- Dârülmuallimin ve Arkadaşları- Osmancığın Büyük Meydanında- Trabzon'da – Gekboza'da- Erzurum'da- * Tarih: Deli Petro -1- * Türk Çocuğu Ailede Nasıl Terbiye Edilmeli? Hrant Heri * Halka Doğru * Yaralarımızdan, Reşid Gâlib * Haftalık Havâdis: Birinci sultan Osman Drednotu- Enver Paşa, Harbiye Nazırı)

-------**-------

Osmanlı Devleti'nin Büyük Mü'essisi Büyük Hâkan Birinci Osmân Hazretleri

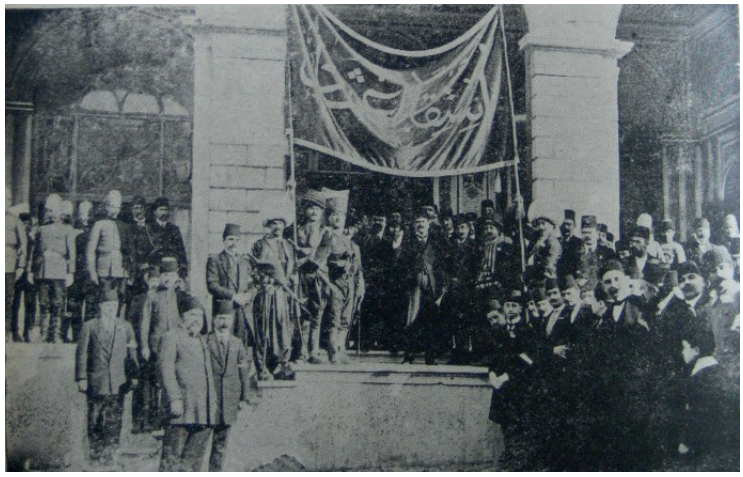

Osmanlı Gençliği Bâb-ı Âli Önünde Tal'at Beğ'in Nutkunu Dinlerken (İkdâm Refikîmizin Resimleri)

-------**-------

(Sayfa 298)

BÜYÜK GÜN

Vilayetlerde

Burûsa'da

Osmâncığın kendi yurdunda yapılan parlak şenlikleri Tasvir-i Efkâr refikimizin sahifelerinden alıyoruz:

Ulu ve Yeşil Yurda

Burûsa Türk Ocağı 17 Kanun-ı Evvel tarihini, Burusa'da, Sultan Osman Gazi'nin mübarek merkadı yanında kutlulamağa bir kaç günden beri hazırlanmış bulunuyordu... Burûsa, Osmanlı istiklâli içün yapılacak en birinci mevki' ihtifâl, en âli tarih sahifelerini ihtiva eden ulu ve yeşil yurddur... Ulu ve yeşil yurdun kulakları 600 sene evvelki erlerin Oğuzhan evlâdlarının, Kayı Han Kabilesinin seslerini dinlemek, gözleri sokaklarda mühîbâne gezdiklerini görmek içün bir ihtiyac içinde idi... Çok şükür ki sevimli yurd istediğini gördü; eski ve şân ve şerefle dolu pâyîtaht yükselmek istediğini ihsâs etti.

Ezânî saat beşde halk "Ulu Câmi'de toplandı. İhtifâlata iştirâk edecek bütün mektebler talebesi de yavaş yavaş câmi-i şerif etrafında evvelce ta'yin edilen mev-

ki'lerini almağa başladılar. Câmiin pek ulu olan sahası dolmuşdu. Mevlidhân Efendi tarafından Mevlid-i Nebevî kırâat edildi; ibâdetgâh-ı İslâm'ın kubbesi tazarrular ve bu tazarruların arkasında hareket eden azmler ile doldu; bütün ruhlar büyük günü takdîs içün lâhûtî bir his ile yaşadı...

Osmâncığa Doğru

Mevlid-i Nebevî bitince alay Osmancığa doğru hareket eyledi. İhtifale iştirâk eden alaylar, kümeler, heyetler, geçdi, geçdi, bitmedi; benim önümden kesilmeden yarım saat geçen ihtifalciler, bana Sultan Osman ordularının bir tali'ası geçiyor duygusunu verdi...

En önde tuğ ve istiklâl bayrağı geçdi. Tuğ, ah o ne, muhîb, ne ihtişamlı şeydi: Yaldızlı başlığının altından etrafa saçılan kan renginde teller, kuyruklar öyle vakûrâne uçuyordu ki... Tuğun yanı başında giden üç aylı al bayrak karşısında bütün seyirciler selâm vaz'iyyeti aldı ve ona ihtirâmla selâm durdu...

İki ak ata binen asker kıyafetli, pür silah, âteşîn bakışlı Türk yavrusu alayı süslüyor değil, alaya heybet ve haşmet veriyordu. Dört büyük davul mütemadiyen çalıyor, sadâlar bütün Burusa'yı ayağa kaldırıyordu. Davula her inen tokmağın sadâsı ruhları yerinden oynatıyor, işte Osman'ın istiklâl davulları: dedirtiyordu...

Davulun pîşini Türk Ocağı heyetiyle hükûmet memurları tâkib ediyordu. İhtifalin mürettibleri olan bütün gençler kalblerinin sürûrını dinleyerek sessizce yürüyor, hükûmet memurlarına, büyük üniformaları ile alaya iştirâk eden zâbitlere ve ahâliye mihmânnevâzlık ediyorlardı.

Türk Gücü

Türk Ocağı'nın arkasında Türk Gücü geçecekdi. Herkesin nazarı oraya çevrildi. Burûsa Türk Gücünün Dârülmuallimin taburuna mensub birtakım, seferber halinde, metin ve ateşîn hatvelerle göründü, her Güclü arkasında bir çamaşır çantası, üzerinde yataklık vazifesini yapacak battaniye, pelerin taşıyordu. Bütün Güclüler başlarına Burûsa'nın külâhlarını geçirmişler bakışları ile diyorlardı ki: ‹'Bu külâhlar sizin fesleriniz kadar şık ve cici değil, fakat Türk malıdır. Bütün sıhhî vasıfları ve şartları câmi'dir." Her manga kumandanının başındaki güclü, manganın

(sayfa 299)

karavanasını, diğer bir güçlü de fenerini çantalarına asmışdı. Güclülerin önünde borazan ve fikra ve trampete takımları yürüyüş havaları çaldı. Dârülmuallimin taburu muzıkâcıları az zamanda çok yükselmişlerdi.

Hele kalkancılar! Bu ne şeci' ve bahadırâne oyundu!... Dârülmuallimine mensub iki efendi, biri güçlü kıyafetinde, çantası bütün levâzımıyla, diğeri sivil; ikisi

birbirine muâ'rız... Onlar ilk def'a Sultan Osmân türbesi huzurunda çarpışdılar, biri hücum ediyor, hücum ediyor, havalarda dönüb inen kılıç darbesi kalkan üzerine temas eyledikce ateşler ve kıvılcımlar yağmur gibi yağıyordu; bütün alayla beraber Sultan Osmân'da mezarında bu dilâverleri alkışladı. Mevki' kumândânı Beğefendi kahramanları okşadı. Alayın bu kısmı bizi pek çok meşgul etti; kalkancılar birçok yerlerde yine oynadılar, yine çarpışdılar, yine takdir edildiler...

Dârülmuallimin ve Arkadaşları

Kalkancıların arkasını arkadaşları, Dârülmualliminliler almışlar ve tatbîkât mektebi yavrularını önlerine katmışlar, yürüyorlardı. Dârülmualliminlilerin bütün yürüyüş şarkıları Osmanlılıkdan, Türklükden ve i'tilâdan haber veriyordu...

Dârülmuallimin talebesinden sonra Sanâyi Mektebi'nin kıymetli muzıkâsıyla mektebler başladı. Ta önde küçük borazanları ayak havası çalarken, arkada sanâyi muzıkası çalıyordu; kalabalığın derecesini anlayınız ki alayın önündekiler muzıka sadâsını duyamıyorlardı... Sanâyi Mektebi muzıkasını çiftci kardeşler, Zira'ât Mektebi talebeleri ta'kib etti. Sultânî Mektebi uzun ve şık taburlar halinde geçdi. Sultânîyelileri merkez rüşdiyesinin küçük kahramanları ta'kib eyledi. Alay gitdikce rikkat verici bir hal aldı... İttihâd ve Terakkî Mektebi talebeleri mezûn yürüyüşler ile âdetâ bir geçid resmi yapıyorlardı; trampetelerinin her darbesi, bir ayak darbesiyle beraberdi.

Bütün mekteblerimiz artık asker olmuş; Reyhan Mektebi, Orhaniye Mektebi de trampeteleri, askeri yürüyüşleri ile etrafa selamlar virerek geçdiler. Bundan sonra ahaliden mürekkeb dehşetli bir kalabalık geliyordu.

Osmâncığın Büyük Meydanında

Alay Osmâncığın büyük meydanında sıralandı. Evvela Dârülmuallimin talebeleri "Osmâncık Yurdu" şarkısını söylediler. Merasim böylece başladı.. Sultan Osman'ın oğlu Orhân Gazi'ye ettiği nasihatlerin pek büyük kısmını ihtiva eden bu güzel güfteli, güzel besteli şarkıyı herkes dindarâne bir vaz' ile dinledi.

Sonra Türk Ocağı azâsından Ferid Beğ bir hitâbe irâd ile Sultan Osman'ın suret-i istiklâlini ve Türklüğün her zamanki büyüklüğünü teşrîh eyledi.

Ferid Beğin nutkunu duâgû Efendinin lahûtî du'âları ta'kib eyledi; Hoca Efendi bu hükûmeti tesis ve teşkil eden zât-ı mübareğin nâm-ı ulvîsini zikr ettikden sonra Cenâb-ı Hakk'dan tazarru' eyledi; bütün Türklüğe ve İslâmiyete du'â etti; Hoca Efendi pek münasib dua ediyordu: "Böyle günleri takdîr ve takdîs idemeyenlerin, tevazu' gösterüb de gelemeyenlerin kalbine ruh ihsân eyle yarabbim!. . . " Diyordu.

İhtifâl alayı Osman Gazi türbesinden aynı vechile avdet edüb uzun çarşı tarikîyla hükûmet dairesine vasıl oldu. Hükûmet önünde muzıka çaldı; Dârülmu-

allimin efendileri tarafından şarkılar söylendi; nihayet vali paşa balkona gelerek kılıç ve kalkan mübârezesini temâşâ etti.

Alay yeni yol ve Sedbaşı tarîkîyle Çelebi Sultan

(sayfa 300)

Mehmed Han türbesine muvâsalet eyledi. Zira'ât Mektebi talebesinden bir efendi tarafından bu günü takdîsen bir nutuk îrâd edildi. Mekteb-i Sultanî'den Fikri Efendi pek sevimli bir ahenk ile Mehmed Akif'in bir şiirini inşâd eyledi. Sonra Dârülmuallimin Tatbikat Mektebi talebesinden Ali Rıza Efendi tarafından Türk çocuğunun dileği unvanlı Şiir öyle ma'sumâne bir vaz' ve halâvetle inşâd olundu ki tüyler ürperdi. Şiiri dua ta'kib etti.

Gelecek Sene İçün

İhtifâl Alayı Türk Ocağı önüne avdet eylemişdi. Dârülmuallimin talebeleri intikâm şarkısını söyledi. Mekteb-i Sultaniye'den Hamdi Efendi Türklüğü takdîsen ateşin bir nutuk irâd eyledi. Muzıka ile bütün alaylar yerlerine çekilirken, Türk Gücü efrâdı ocağın önünde saff-ı harb nizâmı aldı. Bütün geçenleri bayrak ve mızraklarıyla selamlıyordu.

Bu ihtifâl bize benliğimizi ne güzel ihtâr etti. Türklüğün bu mühim merkezi, Türklük içün yapılan bu ihtifal ne derin emeller duydu, gelecek senelerin günlerini şimdiden takdîs ve tebcîl içun Burûsa'nın kalbinde yaman emeller var… Türk Ocağı heyetleri hükûmet dâiresine, belediyeye, kumandanlığa, İttihâd ve Terâkki merkezine giderek tebrik eylemişlerdir.

Trabzon'da

Trabzon 17 Kânûn-ı Evvel istiklâl-i Osmânî münâsebetiyle bu gün bir millî ıyd ve sürûr-ı icrâ-yı hüküm etmişdir. Tertib olunan alaylar mülkî ve askeri mektebler talebesi başda olduğu halde şehri dolaşmışlardır. Vali Sâmih Beğ bu münasebetle vatanperverâne hisleri musavver bir nutuk irâd eylemişdir.

Gekbuze'de

Mahallî belediye riyâsetinden 17 Kânûn-ı Evvel tarihiyle gönderilmişdir: Bugün Dârü'l-Hilâfe'de istiklâl-i Osmânî yevm-i mübecceli takdîsen icrâsı musammım olan merâsim-i mergûbeye Gekbuze ahâlisi de 'an samimi'l-kalb iştirâk eylemekdedir.

Erzurum'da

Erzurum 17 Kânûn-i Evvel istiklâl-i Osmâniye müsâdif olmak hasebiyle bu gün Erzurum'daki mektebler talebesi tarafından bir cem-i gafîr huzûruyla izhâr-ı tezâhürat ve hâl-i içtimâî'de bulunan Meclis-i umûmi âzâları ve Türk Gücü canibinden bu yoldaki hissiyât-ı umûmiyeye iştirâk edilmiş ve hükûmet pîşgâhında erkân-ı mülkîye ve askeriye huzuruyla kıraât olunan da'vât mefruzâ-i padişahîyi müt'âkiben bu resm-i mübeccele hitâm verilmişdir.

Tarih

DELİ PETRO

1

Rusları, Rusya'yı uyandırub adam iden, Avrupa'nın ilmini san'atını, medeniyetini vahşi Rus memleketine sokan, Rusya'da ta'limli asker ve donanma yapan, mektebler açan, Lehistan'ı, İsveç'i, Osmanlı Devleti'ni dürlü dürlü fesadlar, entrikalarla aldatan "Deli Petro" diye meşhur olan bu Rus hükümdarıdır. Avrupa'yı gezüb gören, hatta destgâhlarda çıraklık bile eden Petro, çok akıllı, cesur, gözünü daldan budakdan sâkinmaz bir adamdı: Onun içün memleketinde Avrupa medeniyetine düşman olan ne kadar eski fikirli câhiller varsa onların hepsini susduruyor, öldürtüyordu.

Petro Avrupa'nın en yukarısındaki "Bahr-î Ebyâz" da donanma yapdıkdan sonra ''Volga'' Nehrinden Hazer Denizine inmek ve böylece Asya Kıt'asının paralarını pâyitahtı olan ''Moskova'' ya çekmek istiyordu. Diğer tarafdan Rusya'ya nefes alacak bir kapı açmak arzusunda idi.

(sayfa 301)

Bunun içün de ''Azak ve Karadeniz'' kıyılarından münâsibi yokdu. Binâenaleyh ''Deli Petro'' 1107 de otuz bin kişilik bir ordu ile o zaman bizim en kuvvetli kalelerimizden biri sayılan Azak Kalesine hücum etti; fakat Flemenkli "Jansen" isminde bir mühendis Çardan hakaret gördüğü içün bizim tarafa kaçarak tabyalarımızı düzeltdi, ve o sene Rusları geri kaçırtdı.

Fakat "Petro" nun bu işden gözü yılmadı. Prusya'dan Flemenkden topcu, mühendis, cerrah, bahriye zâbiti getirerek ve "Don" Nehrinde kurduğu tersanede yirmi altı bin amele çalıştırarak ''1700'' dane gemi, "300" dane top, "100" dane de büyük sal yapdırdı ve ertesi yıl yine hücum ederek Azak Kalesini aldı. Artık Rusya Azak Denizine çıkmış demekdi. Deli Petro azimet ve debdebe ile Mosko-

va'ya döndü, şehirde yapılmış tâk-ı zaferlerde Osmanlı paşalarıyla Tatar mirzalarının ayaklar altında çiğnendiğini gösterir resimler vardı. Çar derhal "Azak"a üç bin Rus âilesi, dört yüz Kalimon âilesi ve birçok asker göndererek yine donanma yapdırmağa başladı.

Deli Petro durmayub çalışıyordu: Avrupa'dan âlimler, hocalar, san'at erleri, hekimler, zâbitler, mühendisler, gemi yapımcıları getiriyor, her dürlü ilimlere fenlere âid kitablar tercüme ettiriyor ve birçok Rus gençlerini Avrupa'ya yollayarak bir tarafdan da mektebler açıyordu. İşte bu suretle Rusya'da ticaret, zira'at, sanâyi, askerlik, ilim, fen dâima ilerliyor, ahali zengin oluyor, eski vahşiler yavaş yavaş insanlık yolunu tutmağa başlıyorlardı. Yani başımızda en korkunc düşmanımız böyle durmayub ilerlerken biz ne yapıyorduk? ...

Hiç bir şey yapmuyorduk. Yalnız paşalar azl ediliyor, öldürülüyor, padişahlar tahtlarından indirilüb yenisi çıkarılıyor, yeniçeriler boyuna isyan çıkarmakdan, aylık istemekden geri durmuyordu. Hiç kimse malından, canından, ırzından emin değildi. Ordu bozulmuş, yeniçeri ocağı fesad yatağı haline gelmiş, vilayetlerde valiler, derebeğleri her tarafı kasub kavurmuşdu. Her tarafdan üzerimize düşmanlar yüklendiği, Avrupa'da yeni bir medeniyet kurulduğu halde işin sonu neye varacağını düşünebilecek hiç bir adam yokdu. Padişahlar, vezirler, yalnız saraylarında, zevk ve sefahatle meşgul oluyorlar, sarıklı ulemâ onlara dalkavuklukdan başka bir şey düşünmiyorlardı. Şeriat, din ilim ve ma'rifet artık ortadan kalkmış gibiydi. Hâlbuki memleketi yaşatmak, terakkî etdirmek içün gece gündüz çalışan Petro, Azak Kala'sına ilk hücumunda topu topu dört alaydan ibaret olan muntazam piyâdesini, az bir zaman içinde iki yüz bine çıkarmışdı. Petro maksadına bir an evvel irişmek içün akrabasına, zevcesine, oğluna bile en şiddetli cezalar vermekden çekinmiyordu… İkinci Sultan Mustafa İstanbul'daki muhteşem sarayında rahat rahat oturub zevk ve sefasına bakarken, bir gün saray önünde dehşetli topların gümbürdediğini duydu. Zavallının aklı başından giderek bu işin tahkikini emr etti. Mesele meydanda idi: Büyük Petro "Don" Nehri tersanasinde yapdırdığı kırk toplu büyük bir gemiye ilçisini bindirerek yollamış, Azak Kala'sının mutlaka kendisine virilmesini, bundan sonra artık Tatarlara virgi vermeyeceğini açık açık söylemişdi. Petro'nun sefiri ''Uhrainçof'' isminde acı sözlü, vahşi bir herifdi; Devlet-i Osmaniyye'nin ya bu teklifleri kabul etmesini yahud muharebeye hazır olmasını söylüyordu.

O zamana kadar Karadeniz'de Osmanlı sancağından başka bir şeyin dalgalanmadığını zanneden padişah ile paşalarımız, birden bire çıkan bu Rus gemisinden çok korkdukları içün

(sayfa 302)

hazır rahatca zevk ve sefâya bakmak maksadıyla Petro'nun tekliflerini hemen kabul idiverdiler. Hâlbuki Petro'nun maksadı başka idi: O esnada İsveç Kralı On İkinci Şarl ile muharebe edüb Baltık Denizi'ne inmek içün Lehistan kralıyla birleşmişdi. Fakat akıllı herif böyle bir muharebeye girişmeden evvel hükûmet-i Osmaniyye'yi kandırarak onunla uyuşmak ve hiç olmazsa o tarafdan rahat kalmak istemiş ve maksadına muvaffak olmuşdu.

O esnada tâli' Petro'ya pek uygun geliyordu: yeni tahta çıkan On İkinci Şarl aleyhine Danimarkalılar da muharebe açmışlardı. Bu kadar düşmanlar arasında kalan On İkinci Şarl, Petro ile ‹'Poltava" mevki'inde ettiği büyük bir meydan muharebesinde mağlub ve kendisi de mecrûh olunca, hemen kaçtı ve "Dinyeper" Nehrinde bulabildiği bir sandal ile karşı yakaya yani Osmanlı hükûmeti iradesinde bulunan ''Bender" şehrine geçti. Evvelleri Petro'yu mağlub etmiş olan Şarl'ın bu bozgunluğu Avrupa'ya Rusya namında büyük bir devletin varlığını bildirdiği gibi Petro'nun da Baltık Denizi'ne çıkmasına yani oradan yeni bir nefes daha almasına sebeb oldu. Artık Rusya aşağıdan yukarıdan iki deniz kıyısına kadar inmiş demekdi…

Türk Çocuğu Âilede Nasıl Terbiye Edilmeli?

İctima'i hayatın ıslahı hakkında beşeriyete büyük hıdmetleri sebkat etmiş olan "Ögüst Kont" ve "Fröbel" in beyanına göre dünyada ne kadar insan varsa o kadar da ahlâk mevcuddur. Fakat esas îtibâriyle huylar iki sınıfa tefrîk edilebilir ki bunlardan biri fena ahlâk, diğeri iyi ahlâkdır.

Başka bir filosof dahi [İlk terbiye âileden başlar, mekteb ise onu ikmal eder] demişdir. Binâenaleyh bu iki ibareden şu netice hâsıl olur: âile bir keraste hazır eder, mekteb dahi o kerasteyi bir doğramacı gibi ıslah edüb üzerine cila verir. Demek ki mekteb marangozhanesine teslim edilmeyen keraste âdi bir söğüd parçası ise ondan bir çamur teknesi, yâhud bir tabut yapılır. Şayed ceviz veya abanos vermiş isen kalbi ferahlandırıcı bir piyano, yâhud hissiyat-ı umûmiyyeye hadim bir vapur îmâl edilir.

Şu halde elimizdeki evlâd kerastesini ıslah etmenin usulü nedir?

Evvelâ: Çocuklarımızın ahvâl-i ruhiyyelerine eyice vakıf olub onların tabi'atını anlamak; saniyen: Tabi'atlarını anladıktan sonra istîdâdlarına göre ta'lim ve terbiye etmek şartdır. Eğer evlâdın serkeş, mua'ned, bed ve sert huyda ise füturlanub onun bu halini dost ve düşmanlarına dâima şekva ederek her tecavüzünü şedid bir lisan veya da değnekle ıslaha çalışma; zira senin bu mesleğin çocuğun fikrine evvela az çok tesir eder ise de sonunda hiç bir tesir hâsıl etmeyecekdir. Çünkü bu usul ile edilen terbiye çocuğun kalbinde pederine karşı adâvet hâsıl edüb sen rüşdünü ikmâl ile nüfuzun tesir idemeyeceği bir zamanda dâima baba-

sını tahkir ve büyük büyük meclislerde terzil etmek suretiyle intikâm alacakdır.

Hilkaten sert huylu çocukların ta'lim ve terbiyesi her ne kadar latif ve mülâyim çocuklardan daha müşkil ise de iyi hâsiyetlerinde kısm-ı âzâmı bu cinslerde kesretlice olduğundan bu iyi evsâfın hâtırı içün sabr ve sebât, hilm ve metanetle muamele edüb dâima latîf nasihat, ahlâki imtiyazlardan mahrum etmek tarikiyla edilen tekdîrler daha müessir olur. Böylelere sert muamele etmek sert kayalara atılan taşlara benzer ki geriye sıçrayub atanı sakatlar.

Sert bir mermere heykeltıraşın sert ve iri külüngünün isti'mâl etmeyerek çelik kalemlerle yavaş yavaş istediği

(sayfa 303)

nakşı verdiği gibi sen de çelik irâdet ve hilm kalemiyle onun kalbi üzerine işle. Muvaffak olursun. Yoksa hiddet ve şiddetle evlâdı nüfuzum altında ezerek ıslâh ederim zan ediyorsan çok yanılıyorsun. Evlâdın seni cebbâr bir amir değil, adil bir hâkim bilmelidir. Yanına bir gaddâr gibi değil, adil bir rehber gibi gelsin. İtdiğin tekdîrden dolayı senden en büyük düşman gibi ikrâh etmek değil, cürmüne layık ceza tertib eden bir müşfik baba gibi seni sevsin ki tekid ve nasîhatlerin nemredâr olsun.

Seni öfkelendirecek bir kusur etdi ise asla tekdîr etme, zira hırs esnasında edilen takdir ceza değil gazabı yenmekdir. Çocuk ondan mütenebbih olmazsa sabr it, hırsın teskin olsun ve akl-ı selim ile evlâdını kabahati nisbetinde ted'îb idebilesin. Çocuğu hilm ve tatlılıkla idare edüb iyi hâsiyetlerini dahi mükâfat ile taltîf eyle. Vireceğin mükâfatlar ise senin değil çoçuğun arzusuna muvâfık olsun. Mümkün olduğu kadar onu serbest bırak. Bulunduğun meclislere beraber götür ki usul-i mu'âşeret öğrensin. Fakat dikkat et ki ahlâkı ifsâd edecek sohbet bulunduğun meclisde cereyan etmesin. Türklükte ekseriyâ bir noktaya dikkat edilmez ve onun içündir ki medeni dünya Türkleri ayıblar; zira çoçukların huzurunu nazar-ı i'tibâra almayarak çirkin ve nahoş sohbetler ederiz. Nesl-i âti ise bundan dolayı ahlâk basamaklarından aşağı düşüb vahşete doğru ilerler.

Çocuğun iyi meylini teşvîk it, fena arzularına ise gem tak. Eline fazla para verme ki, yiyecek şeylere sarf edüb hem pisboğaz, hem de müsrif olmasın; verecek olursan dikkat itki düşkün fakirlere virerek sehâvet öğrensin. Evin içerisinde validesi, haric de sen kendin ona refîk olunuz ki harici dostlar aramağa mecbur olmasın. Zirâ fena dostların açdığı yaralar merhem kabul etmez.

Evlâdını faziletleri içün sevdiğin kadar fena huyları içün ondan nefret etme. Vatan hissi ile onu perverde eyle ki hakiki bir vatanperver olsun. Dini hisleri kuvvetlendir, çünkü asr-ı hâzır müteallim gençlerden ziyâde mütemeddin ve âli sîret sahibi gençlere muhtacdır. Milletdaş ve hemcinsine karşı fedakâr olmağı sen sabâvetinde ona ta'lim eyle, fakat taassuba meyil eder ise ondan ictinâb ettir;

zirâ mutaassıb bir genç âilesine zul, milletine ar, şirket-i beşeriyyeye büyük bir beladır. Bir söz ile fikirleri tenvîr et, aynı zamanda kalblere metanet ver. Mecburi talimi çoçuğun zihnine yerleşdir. Kuvvetli bir bünye mesûd bir neslin âilesini teşkîl edecek. Türk kavminin ise hasret çeküb aradığı işte bu nevi bir terbiyedir.

Kırşehir Ermeni Mektebi Müdürü

Hrant Hri

Halka Doğru

Vatandaşımız Hrant Efendi'nin bu faydalı makalesini sevinerek neşrediyor ve daha başka yazılarını bekliyoruz. Bir toprak üzerinde asırlarca beraber yaşamanın husûle getirdiği yakınlık ve kardeşliğin bu gibi tezahürlerini dâima alkışlamak vazifemizdir.

Yaralarımızdan

Ahmed Ağa köyde çalışkanlığı ile nam kazanmışdı. Herkes onu sever, ona benzemeğe çalışırdı.

Sabahleyin gün doğmadan Ahmed Ağa evinden çıkar, dağarcığını 'omzuna alır, bayırlar tırmanır, yokuşları iner, tabi'atın yerlere sermiş olduğu halıyı çiğneyerek tarlasına giderdi...

Orada çalışır, durmaksızın, dinlenmeksizin çalışırdı; öğle vakti olub da güneş ortalığı yakmağa

(sayfa 304)

başladığı zaman o da ulu çam ağaçlarından birinin gölgesine çekilir. Dağarcığından çıkardığı ekmek, peynir ve zeytundan ibaret yemeğini yer, sonra "Yarabbi sana şükürler olsun" diyerek tekrar işe başlardı.

Artık akşama kadar toprakla çarpışır, uğraşır ve uzaktaki tepeler üzerinden güneşin son yaldızları da gayb olduğu zaman Ahmed Ağa tekrar dağarcığını omuzuna asarak evine dönerdi...

Ara sıra o güne kadar iş yapmış olduğunu anlamak isteyerek tarlasına son bir göz daha atar, o kadar çalışdığı halde pek az yer çapalayabildiğini görür ve şaşar kalırdı.

Evde birçok kere bundan bahsederek:

— Oğlum, dirdi, bugün durmaksızın çalışdım, akşam olup da geleceğim zaman bakdım, pek az iş görmüşüm, bilmem neden?...

Ahmet Ağa'nın oğlu askere alındığı zaman İstanbul'a da gelmiş, daha birçok yer gezmiş, biraz gözü açılmış ve memleketine pek boş olmayan bir kafa ile dönmüşdü. Bunun içün babasından daha iyi düşünür, onun bu sormasına da akla muvafık bir cevap bulurdu; dirdiki:

Babacığım, sen bu kazma ile bu eski sapanla bundan çok iş göremezsin. Ne kadar çalışsan, ne kadar çalışsak yine bu fakirlikden kurtulamayız... Ah! Siz bizim on beş günde yapmadığımız işleri yarım saatde bitiren Frenk makinelerini, öküzsüz sapanları görmediniz…..

Ahmet Ağa hissiyatına dokunulmuş gibi teessürle:

— Sus oğlum, sus! dirdi, o sapanlar bize atalarımızdan kalmışdır. Onlar, hep böyle sapanlarla geçinmezler miydi? Çok şükür yaradana!... Neyimiz eksik? Zengin değilsek hamd olsun yiyecek ekmeğimiz var. Sen öyle yeni çıkma şeylere kulak verme…..

İşte Ahmet Ağa'nın en büyük kusuru!... Bu koca Türk bir zahmetle iki kâr almak husûsunda tereddüt ediyor ve bin meşakkatle bir kazanç veren eski aletleri kullanmakda ısrar ediyordu.

Fakat ey koca Türk, senin yurdunun ilerlemesine mâni olan bu ısrardan, bu ta'assubdan niçün vazgeçmiyorsun?

Niçün eski sapanı bırakarak Frenk yeni aletlerinden istifâde itmiyorsun? Niçün hakikati halâ anlamuyorsun? Ah, çünkü sana anlatmuyorlar, değil mi? Zavallı?...

Reşit Galib

-------**-------

Haftalık Havâdis

Birnci Sultan Osmân Drednotu- Drednot denilen yeni ve kuvvetli biçimde yapılmış zırhlılardan çabukluk, toplarının büyüklüğü îtibâri ile en mükemmel addolunan birini, Brezilya hükûmeti hesabına yapılan "Rio De Janerio" gemisini hükûmetimiz satın aldı ve ismini devletimizin müessisi olan büyük Osman Hazretlerinin namına nisbetle "Birinci Sultan Osman" koydu. Etrafımız düşmanlarla dolu olduğu şu zamanda hükûmetimizin böyle kuvvetlenmeğe azim etmesini sevinc ve şükran ile karşılarız.

Donanma Cem'iyyeti her zaman memnuniyetle görülen faaliyetini bu günlerde daha ziyâde artdırmışdır. Ahali ve me'mûrlarımızın, bütün millet efrâdının bu münasebetle gösterdikleri hamiyyet ve vatanperverlik eserleri cidden takdire şayândır. Ancak böyle yaşamak azminin eserlerini göstermekle hakikaten yaşamağa hak kazanılır.

Enver Paşa, Harbiye Nazırı- İnkılab. Trablus ve Edirne'nin büyük kahramanı Enver Paşa Osmanlı ordusunun başına geçdi. Bu hadise kendilerinden o kadar büyük ve ümid vericidir ki başka söz söylemek istemez. Biz bu münasebetle yalnız kalbimizin olanca samimiyetiyle dua ediyor. Her tutduğu işi Tanrının muvaffakatiyle bitirmesini diliyoruz.

H.D.

-------**-------

Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı Celâl Sâhir

-------**-------

(sayfa 305)

HALKA DOĞRU

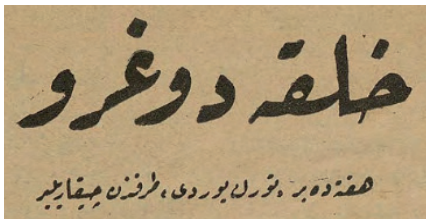

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 39	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 2 Kanun-i Sânî 1329**

Bu Sayıdaki Yazılar

Biz ve Onlar, Ali Suad * Şiir: Timuçinin Andası, Kum Ahmedoğlu Uslu Muholu * Tarih: Deli Petro… * Anadolu Haberleri: Kurtulmanın Yollarından – Mekteb Çocuklarının Nutku *

-------**-------

Biz ve Onlar

Burada bizden maksad bütün şarklılar, yani Avrupalı veya Amerikalı olmayan milletlerdir. Bunun içinde Türkü, Arabı, Acemi, hepsi vardır. Onlardan maksad da Avrupalılardır. Bunun içinde Avrupa memaliğinin en geride kalmış olan Moskof da dâhildir.

Benim burada "Biz ve Onlar" sözünü başa yazdığımın sebebi arada sırada kendimizi onlarla ölçerek farkımızı göstermek ve anlatmakdır.

Bazı işleri onların nasıl yaptığını ve bizim nasıl düşündüğümüzü ve niçün yapamadığımızı anlatmakdır. Biz onlardan ibret almalıyız. Onların gidişine bakarak kendimizi düzeltmeğe çalışmalıyız. Bakınız size birkaç şey bildireyim. Mesela:

Onlar ufak tarlalarında son derecede dikkatli ve hesaplı çalışarak, gübreler kullanarak pek temiz ve güzel mahsul alırlar; tarlalarının dört etrafındaki yemiş

ağaçları en iyi ve en bahalı cinsden ve dalları desteksiz yükünü çekemez haldedir. Toprak da bir yabancı ot yok dinecek kadar tarlası temizdir.

Bizim tarlalarımız yarım işlenir. Hesabını yapmağı pek bilemeyiz. Her sene birazını dinlendirir, birazını ekeriz, gübre kullanmak yolunu beceremeyiz, tarlalarımızı ot bürümüşdür, onun zararını düşünmeyiz, temizlemesini ihmal ederiz. Yemiş ağaçlarımıza bakmayız. Emeğimizin kadrini o kadar bilmeyiz; hesabımız şaşmış halde uğraşır, dururuz.

On dönüm sahibi bir Fransız çiftcisi ilim ve ma'rifetiyle dikkatle hesabla çalışarak, iyi mahsul alub iyi fiyatla satarak, idare ile kana'atle geçinerek hem bizden a'la yer içer, bizden iyi giyinir, sonra da herhangisini arasan sandığında üç beş yüz lirası vardır. Borça girmek aklına gelmez. Çocuklarını rüşdiyede okutur. Kızını gelin ederken para verir. Bizde on dönüm sahibi bir çiftci ancak boğazını doyurur. Sırtına temiz bir şey giymekde zahmed çeker. Kisesinde parası bulunmaz. Mahsulünün ne ideceğini bilmez, faizci elinde esir kalır. Hayvanı ölürse yerine alamaz. Tarlayı bırakır, gider, gündelikci olur. Yersiz rencber haline gelir.

Onların atı, öküzü tavlıdır. Sebebi elbette iyi yem virüb iyi bakdığıdır. Çünkü o, hayvana ne kadar iyi

(Sayfa 306)

bakılırsa o kadar çok dayanacağını ve çabuk ihtiyarlayarak işden kalmayacağını bilir.

Onlar da sırtı yaralı, bereli hayvan yokdur. Hep hayvanları besili ve semizdir. Hayvanı iyi terbiye etmeyi de bildiklerinden bargire yahud öküze vurmak âdeti pek azdır. Böyle iyi bakmak, iyi yedirmek ve rahatla çalışdırmak sayesinde hayvanları sağlam ve kuvvetli cinsler olmuşdur. Fransa'nın Flemengin inekleri günde, yani yirmi dört saatde on beş on altı okka süt verir. Araba çekmek ve binek içün dünyanın en güzel at cinsleri İngilizler ile Fransız'dadır. Hayvan yetiştirmesini, hesablı çalıştırmasını bilen bu milletler yalnız at, öküz değil, insanın işine yarayan ve para getiren ne hayvan varsa hepsine çalışmışlar, güzel köpekler, kediler, tavşanlar, tavuklar, sülünler ve dürlü dürlü kümes hayvanları yetiştirmişlerdir. Bunlardan pek büyük ticaret ederler, milyonlarla para kazanırlar. Bize gelince: Öküzlerimiz küçük ve zebûndur. İyi besleyemediğimiz içün kuvvetsiz yahud tenbel olmuşdur. Beslemesine hem dikkat etmeyiz hem de bu işi Frenk kadar bilmeyiz. Yük taşıyan, araba çeken at gibi, eşek gibi, katır gibi hayvanlarımızın sırtı bacağı yaralı olmak sanki bize mahsûs bir hal ve adetdir! Bunun sebebi dikkatsizlik ve pislikdir. Çirkin halinden başka hayvanı huylu eder, çürütür. Hayvan huylandıkca kırbaç atarız, o vakit daha berbad olur. Beslemesini de bilmeyiz, biraz daha gayret edüb de hayvanı kuvvetli ve çokca yem ile doyuramayız.

Onlar sağılan ineklerine sütünü ziyâdeleşdirmek içün neler yedirirler. Hayvanın iştahını açmak içün birkaç dürlü şey verir ve ara sıra değişdirirler. Kasablık hayvanları şaşılacak derecede semirtirler. Tavukların ağzına huni gibi bir şey koyarak ve aletle kursaklarına yem indirerek az zamanda yağlı ve semiz olmalarının yolunu bulmuşlardır. İşte böyle beklemeyerek semizletdikleri tavuk ticareti onlarca büyük şeydir biz bunları bilmeyiz, düşünmeyiz, anlarız ama yapmağa üşeniriz, elimizden gelmez sanırız.

Onların damı, ahırı temizdir. Dâima süpürürler. Gübreyi altun gibi saklarlar. Çünkü ekinlerinin canı odur. Fransız çiftcisi eski kundurasını yemiş ağacının dibine gömer derler. Çünkü kundura çürüyüb gübre haline geldiğinde ağaca fayda olur. Hem onlar damın temizliği, kuru ot kümesinin nizamında yapılması ve gübre yığınının toplu durması, sebze bağçesinin nizamı gibi şeylerle öğünürler, birbirlerine karşı böyle haklı ve güzel şeylerle iftihar ederler.

Biz bunların hiçbirine merak etmeyiz. Ahırlarımızın yanından kokudan geçilmez. Odamız, ocağımız hep perişandır. Bu hal bizim kudreti olmayanımızla beraber olanımızda da böyledir. İşte hep ayıpladığımız budur. Kudreti olanda da akıl yok değil mi? Ben buna akılsızlıkdan ziyâde fena alışmak diyeceğim. Fena şeye alışan ondan güç kurtulur. Bunun yolu iyi hesab etmek ve faydasını akıllıca düşünmekdir. O vakit insan daha dikkatli çalışır.

Onların hepsinin dâima parası vardır. Bu parayı uzun sene birikdirirler, bankalara koyarlar.

Bizde para yokdur. Kazandığımız ancak boğazımıza yeter. Bazı kere elbise almak içün para bulamayız, yalın ayak gezeriz. Sonra da üç beş guruş ziyâde kazanarak şu muhtaç olduğumuz ufak tefeği almak yolunu düşünmeyiz. Yani demek isterim ki fakirliğe, perişanlığa katlanırız da yorgunluğa dayanamayız.

İşte onların marifetleri, bizim kusurlarımız.

(Sayfa 307)

Onların iş bilmesi, bizim câhilliğimiz. Onların hesab etmesi, bizim kayıdsızlığımız. Onların zenginliği, bizim fakirliğimiz. Ne vakte kadar bu böyle sürecekdir. Azcık uyanub da aklımızı başımıza alarak biz de onlar gibi iyi çalışmanın, temiz yaşamanın, iyi kazanmanın, çoluk çocuğumuzu terbiye ederek ve para saklayarak sağlam ve zengin bir millet olmanın yolunu aramazsak halimiz yamandır.

Ali Suad

-------**-------

Şiir

TİMUÇİN'İN ANDASI
Yücelik Örneği

Gök Alp Beğefendi'ye

Büyük Türk kağanı "Timuçin" Hanla,
Dünyaya hüküm eden o zor sultanla,
Daha küçük yaşda birlikde gezen,
Birlikde oynayan, birlikde giden
Hanzâdelerden bir oymakbaşı,
Cengiz'in hısımı ve kan kardaşı,
Akıllı ve gayyûr "Camuka Çeçen",
Bak neler ediyor, sonra, bir beğen:
*
Timuçin büyüdü, Beğliğe irdi;
Halk, bunda küçükden yücelik sezdi:
"Bu oğlan, ulu bir padişah olur,
Türk yurdu yeşerir kutluluk bulur,
Her yere yayılır "Zorlu Türk"ünü,
Timuçin açacak "Altunlu Gün"ü...
Diyerek kimisi pek çok sevinir,
Kimi hased eder, kimi yerinir!
Çünkü hep paslanan, kararan özler
Duymaz güzelliği, iyilik aramaz;
Güneşle kamaşır az gören gözler,
Köre ışık neyler, ona yaramaz!
*
Bu yolda Cengiz' e düşman çok idi.
Gerçi iyilik güden pek az yok idi!
Bunlarla uğraşmak, savaşmak gerek,
Büyük dilek yolunda, dolaşmak gerek
Nice uzun günler, kara geceler,
O cara dağlar, beller, dereler..
Güçlük çekmeyince rahmet edilmez.
Kişverler kolayca elde edilmez...
Sabır, sebat lazım büyümek içün.
Dileğe irmekçün sabırla dedin!
Sabırla tatlanır ne varsa acı,
Sabır gönül tacı, tasa ilacı...

*Camuka Çeçen de buna uymadı;
Andalık, hasede karşı koymadı!
Cengiz'den ayrılmak isterdi. Ancak
Bu nasıl olacak ve ne yapacak?
O birçok zamanlar fırsat gözetdi;
En sonunda şunu bahane etti:
"Celayir" kolundan bir Moğol nefer
Çeçenin kardaşın öldürür gider! ...
Bunu der görünce Camuka, gitdi;
İlkin «Taycud"larla el birlik etti..
Sonrada topladı "kara halkını"[155[1]]
Onları kandırdı, verdi talkını:[156[2]]

(Sayfa 308)

"Eğer onun kolu kuvvet bulursa,
Ağalar, teginler tâbi olursa,
Size göz açdırmaz, bir gün göstermez!
Zaten kara halkı onlar istemez!
Sizinçün kurtuluş cenk eylemekle..
Ona karşı koruz biraz emekle!"
Diye bu uğurda döğüşdü durdu,
Cengiz aleyhine duzaklar kurdu...
Her işinde ona ma'ni olurdu,
Onu alt etmeğe kâni' olurdu!
Cengiz'e bu işler pek ağır geldi,
Çünki kendi oku, kendini deldi!
Birşeyden yılmayan o koca kâan
Ürkmedi bir zaman, çalışdı candan...
"İnsan, çiğ süd emer, pek güvenilmez,
"Derisi giyilmez, eti yenilmez!"
O bunu pekiyi anlar, bilirdi.
Yüce dileğine böylece irdi.
*
Camuka'nın dostu Nayman Hanını
Yendi, güc kurtardı "Öng Han[157[1]]" canını

155[1] Kara halk: avam nas.
156[2] Telkin.
157[1] Cengiz'in kayın babası ve vasisî. Babasının kankardaşı.

Bununla ortalık açıldı, dindi,
Düşmanın kalanı bir yere sindi.
Bir yere toplandı, hep Türk kullurı,
Artık açılmadı zafer yolları…
Her yanda parladı Cengiz süngüsü,
"Köğe Moğul[158[2]]" ların malı türküsü,
Her yanda çınlıyor, yerler eriyor!
Dağ, taş Türk (gü)cüne boyun eğiyor!..
Çeçen de anladı, karşı durulmaz,
Zorlu Timuçin'e düşmanlık olmaz!
Geldi, yarlık diledi, ita'at etti,
Eski yaptığına nedâmet etti;
Dedi: "Kankardaşım, ey soy kardaşım,
Ey benim bahadır dirlik yoldaşım,
Her yerde kötülük yapmak istedim.
Elinden devleti kapmak istedim.
Seni öldürmeğe fırsat gelmişken,
Yılmadın ölümden, çekinmedin sen;
Seni başkalar da öldürecekken
Kıskandım bu hali, öldürtmedim ben... "
O hep maksadını böyle sapmışdı;
Bütün kötülükden şimdi caymışdı..."
*
Timuçin dinledi bunca sözleri,
Şimdi sevinc ile doldu gözleri...
Dedi: Afv eyledim, başımda yerin var,
Tek bunu isterim, sen ol bana yar!
Haydi unutalım, o eski dünü,
Birlikte açalım altunlu günü!"
Bu sözlere karşı Çeçen titredi,
Cengiz'den o bunu ümid etmedi.
İşte hep bu sözler onu doğradı,
Hiç ummadığı bir hale uğradı.. "
"Yok... dedi, bu senin bir cömerdliğin!
Beni utandırdı, büyük merdliğin..
Namus ve şerefim, ünüm, erliğim
Beni yaşatamaz, söndü dirliğim!
Bu kara dirliği artık neylerim?
Mutlaka kurtulmak, ölmek dilerim!

158[2] Köğe Moğul, Cengiz'in öz kabilesi.

(sayfa 309)

Mademki sana hıyanet ettim,
Kardaşlık yolundan aykırı gitdim,
O halde bu kara silinmek ister:
Benim namusumu şu kan temizler! ..."
Diyerek göğsüne bir keskin hançer
Sapladı, yıkıldı yere büyük er;
Bütün gövdesinden kanlar yürüdü,
Cengiz'in gözünü yaşlar bürüdü..
"Bu merdane ölüm ne mutlu? dedi,
Yaşasa, yanımda o utlu idi,
Utluluk demek kölelik demekdir!
Köle yaşamakdan ölmek gerekdir.
İşte Türk, cihanda böyle yücelir!
Lekeli hayatdan böyle öc alır!..."

20 Teşrin-i Sani, 1329
Kum Ahmed Oğlu
Uslu Muholu

-------**-------

Tarih

DELİ PETRO
2

Deli Petro'nun Poltava Muharebesinde galib olması Avrupa işlerini çok değişdirmiş, bizim başımıza da yeni bir bela açmışdı: Evvela o zamana kadar Avrupa'nın en kudretli devletlerinden biri sayılan İsveç hükûmetinin o meşhur ordusu mahvolmuş, Lehistan'da Kral İstanislas tahtından düşerek yerine İkinci Ogüst geçmiş, Rus düşmanı olan Fransa'nın ümidleri kırılmışdı. Hâlbuki Rusya'nın işleri dâhilde de çok düzelmişdi: Deli Petro'nun yapdığı şeylere düşman olanlar artık ağızlarını açamaz olmuşdu. O zamana kadar Polanya'da âciz; Bohemya'da, Hırvatistan'da, Islavonya'da; Avusturya'ya; Sırbiya ve Bulgaristan'da Devlet-i Osmaniyeye tâbi olan Islavlar birden bire dirilmişlerdi. Hatta Deli Petro:

— Allah'ın yardımıyla artık "Petersburg"un temeli atıldı, diye sevinmişdi.

Poltova Muharebesinin bize göre en mühim neticesi memleketimizdeki Ortodokslar da Osmanlı nüfuzundan kurtulmak içün bir ümid uyandırmasıdır. Buna çok dikkat etmeli, çünkü Ruslar'ın bundan sonra bizimle ettikleri muharebelerin hepsinde bu ümid meydana çıkmış, kendini göstermişdir. Poltova Muharebesinden telaşa düşen Üçüncü Sultan Ahmed Rusya'nın İstanbul'daki sefiriyle

bir mukavele yapdı.. O mukaveleye göre "Bender"e kaçub Osmanlı hükûmetine sığınan Kral Şarl Lehistan hududuna kadar Osmanlı askeri vasıtasıyla gönderilecek, oradan da Rus askerleri kralı alub kendi hududuna kadar götüreceklerdi.

Fakat bu mukavele icrâ olunamadı. Çünkü o zamanın âdetince sınırlardan gelen haberlerde Ruslar'ın fevkalâde tedariklerde bulundukları, dürlü dürlü hileler yapdıkları, eğer şimdiden bu işin çaresine bakılmazsa sonu fena olacağı bildiriliyordu. Bu haberler üzerine padişah "Safa köşkünde ileri gelenlerden bir meclis yabdı. Meclis Rus sefiriyle yapılan eski mukavelenin bozulmasına karar verdi.

İşin doğrusu, Ruslar'ın düşmanlığı, hilebazlığı açık açığa görünüyordu. Kırım hududunda «Or" Kal'asına on iki saatlik yerde "Kamaniçe" isminde bir kal'a, Samaracık Suyunun Özi Nehriyle birleşdiği yerde Samaracık isminde bir palanga yapmışlar; Azak Kal'a'sına yakın "Taygan" Limânını tahkîm ederek Azak Denizi'nde donanma tedarik etmişler; Lehistan'a verilmiş olan "Ukrayna" kıtasını zabt ile bizim Yaş Kal'asının karşısındaki "Istalin", "Hotin" gibi yerlere el atmışlar; hatta Kral Şarl bize iltica

(sayfa 310)

ettiği sırada sınırdan kırk sekiz saat içeri girerek Aksu kenarında üç yüz İsveç askerini esir etmişler ve Kırım taraflarında da düşmanlığa başlamışlardı.

Bütün bu 'alametler üzerine Paşmakcızâde Esseyid Ali Efendi fetvasıyla Rus aleyhine cenk açıldı. Yeniden otuz bin yeniçeri on bin cebeci, yedi bin topcu yazılmasına, donanma kalyon ve çekdirilerinden başka Azak Denizi ile sığ yerler içün münasib gemiler yapılmasına, vezirlere, kumandanlara, valilere ilkbaharda Edirne Sahrâsında buluşulmak üzere emirler yollanmasına karar verildi. Fakat Kırım hanının çekememezliği yüzünden "Babadağ" muhafızı Yusuf Paşa gibi dirayetli bir vezir "Kılburun" Kalesine sürüldüğü gibi, "Boğdan" voyvodası "İskerletoğlu Nikola" gibi devlete sadık bir adam azl edilerek yerine "Küçük Kantemiroğlu" gibi bir hain geçirildi.

Acaba bu sırada Ruslar ne yapıyordu? Onlar da İsveçlileri ezmekle beraber korku ve telaş içinde idiler. Büyük Petro şimaldeki "Riga"yı, Finlandiya'daki "Viborg"u Alman hududundaki İsveç memleketlerini zabt etmeğle Avrupa işlerine de el uzatmış oluyordu. Bu akıllı adam her şeyden evvel İsveç ve Osmanlı hükûmetleriyle hesabı temizlemeği daha lazım görüyordu. Hatta bunun içün birtakım gizli adamları Rumlar ve Ortodokslarla dolu memleketlere gönderiyor, "Amsterdam"da yapdırdığı resmini her tarafa dağıtıyordu. Resmin üzerinde "Rus ve Yunanların İmparatoru Birinci Petro" yazılı idi. Yine bu sıralarda Rumlar Rusya'nın müdahalesini istiyorlar, Moskova'ya gelen "Papoviç" isminde gelen bir Sırb on dokuz bin Sırblının Çarın emrini beklediğini söylüyordu. Hat-

ta Ulah Beği Brankovan paralarını Ecnebi bankalarına kaldırarak Rus askerini beslemek, Bulgar ve Sırbları ayaklandırmak ve işin sonunda Çarın himâyesi altında müstakil kalmak şartlarıyla mukavele yapmış; Boğdan Beği Kantimiroğlu da Petro ile gizli olarak uyuşmuşdu. "Mihal'in hareketi haber alınarak Yedikule'ye habs olunduğu gibi yerine sadık bir adam getirilmişse de Kırım hanının akılsızlığından o da azl olunarak Küçük Kantimiroğlu haini Boğdan Beği yapılmışdı. O mel'un ise daha ileri giderek Volga Nehri üstündeki "Yaroslav"a kadar Besarabya da dâhil olduğu halde Boğdan'ın Turla Suyuna kadar ilerlemesi, Rus hâkimliğinin tanınması, muharebeden sonra Rus askerinin çekilmesi, virgi virilmemesi, Boğdan Beğliğinin Kantimir evlâdına kalması, Boğdan Beğinin Rusya'ya ve Ortodoksluğa hıyanet etmedikce azl olunamaması, işler ters döndüğü takdirde küçük Kantimiroğlu'na Rusya'da arazi ve Moskova'da iki konak virilmesi şartlarıyla Petro ile mukavele yapdı. Bundan başka Ruslar Lehistan Kralı İkinci Ogüst ile Osmanlılar aleyhinde bir mukâvele daha yapdılar.

Artık Petro, Osmanlı idaresindeki Hristiyanları kurtarmak içün her şeyini hazırlamışdı, yalnız fırsat bekliyordu. "On İkinci Şarl»ın padişah tarafından himâye edilmesi üzerine Bab-ı Âli'ye şiddetli bir ultimatom verdi. Bundan On İkinci Şarl'ın memleketden koğulması, koğulmadığı takdirde Lehistan kralıyla beraber muharebeye girişeceği bildiriliyordu. Zaten bizimkiler de işi anlamışlar, muharebe hazırlığına koyulmuşlardı. Binâenaleyh Rusyadaki Osmanlı tüccarları memleketlerine selametle dönünceye kadar kaçamaması içün Rus sefiri "Tolstoy" Yedikule'ye habs edildi...

(sayfa 311)

-------**-------

Anadolu Haberleri

KURTULMANIN YOLLARINDAN

Ürgüb kazasının Sinesun Köyünde merhum Mısırlı Şakir Paşa İbtidâi Mektebinde bu sene Teşrinisani ayının yirmi sekizinci Pencşenbe gününde yapılan "Mükâfat Dağıtılması" derneğinde hazır olub da bu vatan ve milletle 'alakaları bulunanların göğüsleri iftihar duygularıyla kabarmamak ve gözlerinden sevinç gözyaşları dökülmemek mümkün değildir. On yıl evvel açıldığı halde bir buçuk yıl önceye gelinceye kadar tesisindeki büyük maksadla yaraşır bir varlık göstermeyen mektebin yeni muallimi Nevşehirli Mehmed Tevfik Efendi'nin kuvvetli bir bilgi ile karışık çalışmasıyla bugün alkışlara layık ilerlemelere kavuşmakda ve yüce yurdumuzdan doğacak kuvvetli bilgi ve millî imân içün pek büyük ümidler vermekdedir.

Yurd yavrularının bütün anlama ve düşünme kabiliyetlerini yıpratan ezberciliğin kapı dışarı edildiği bu bilgi evinde Türklüğün mühim bir yer tuttuğunu görmekle seviniyoruz. Suçlarımızın en büyüklerinden biri olarak şimdiye kadar alışmadığımız anadiliyle, öz Türkçe ile yavrularımızın düşüncelerini söylediklerini gösteren ve sûreti aşağıya yazılan millî ve irfani "Konuşma" muallim Tevfik Efendi tarafından yazılarak iki mini mini ma'rifetiyle muvaffakiyetle söylenmişdir.

Mektebin yanında yine paşanın medresesi vardı ki bunun okuyucuları da bu dernekde toplu bulunmuşlardır. Her vakit konuşduğumuz müderris Hacı Hüseyin Efendi'nin gayreti, uyanıklığı unutulacak gibi değildir. Bu zavallı milletin karanlıkdan çıkması yolunda hakiki din âlimlerine büyük işler düşdüğünü, esâtire, âid boş ve usandırıcı hikâyelerden vazgeçilmesi lüzûmunu anlamış bir zatdır.

Dernek, Mektebin büyük odasında yapılub köyün bütün Türkleri hazır bulunmuşlar ve çocuklarını okutan komşu köylülerde gelmişler idi. Ürgüb misafirleri de kazanın kaimakamı Said ve tabibi Hayri beğlerle Niğde Sancağının sabık ibtidâi mektebler müfettişi Süleyman Efendi idi. Herkes söylenen sözleri can kulağıyla dinlemişler ve hallerinin perişanlığını anlayan bir yürek acısı duymuşlardır. Ürgüb misafirleri de milletin uyanarak ilerlemesi ve yurdun kurtulması yollarını açık dille anlatmışlardır. Mükâfatlar dağıtıldıkdan sonra dernek canlı emellerle dağılmışdır. Mektebin, ihtiyat ayrı olarak, üç yılı vardır. Bu yıl dördüncüsü de yapıldı. Bu köyde oturan Türkler (89) ve Rumlar (568) evdir. Mektebin yetmiş üç çocuğu vardır.

Bıkmayan çalışmasından hayırlı muvaffakiyetler beklediğimiz gayretli muallimle arkadaşı Abdulkadir Efendi'ye takdirlerle teşekkürlerimizi açıkca bildirmeği borç sayar ve bu bilgi evini yapan rahmetli Şakir Paşa ile bu gün yaşayan ve çok yaşamasına dualar edilen oğlu Mehmed Genç Beğefendiyi ve mektebin yoksulluklarını düşünen ve gideren Kadri Beği hürmet ve sevgi ile anarız.

-------**-------

İki Yavrunun Konuşması

Kemal Efendi —Bugün buraya gönül alçaklığıyla gelüb biz yavrucakları sevindirmek, bilgilerimizi artırmağa kındırmak (teşvik) isteyen yurd ulularını, sevgili konuklarımızı önce öz yürekden selamlarız.

Ey dernek uluları! Biz de İslâm oğlu İslâm, Türkoğlu Türk olduğumuzdan böyle kutlu bir dernekde az çok yerimiz olduğunu düşünerek buyruğunuza (emr) uygun gelirse bir iki söz söylemek istiyoruz.

(sayfa 312)

Kaymakam Beğ — Buyurun.

Kemal Efendi — Bizi yaradan Tanrımızı öğüb (hâmd, medh) padişahımızı alkışladıktan sonra diyoruz ki: Yabancı bir hükûmete bağlı Mısırlı Şakir Paşa Hazretleri bizi ve bu köy adamlarını çobanlıkdan, şunun bunun ırgadlığından daha doğrusu düşmanımızın boyunduruğundan kurtarmak düşüncesiyle pek çok para harcayub bu içinde bulunduğumuz bilgi evlerini on yıl ona yapdırdığı gibi her yıl okutucular kirası ile yakacak (mahrukât) karşılığı olmak üzere yüz yirmi altun kadar para virerek büyük, pek büyük cömerdlikde bulundu ve bulunuyor. Bunla beraber her yıl okunacak kitabları yolladığından başka bilgileri yüce veya çalışkan evlâd çocuklara ayrıca emeklerinin karşılığı olarak para, kalem, kâğıd, kitab gibi armağanlar yollamakda ve onların isteklerini uyandırmakdadır. İşte bu günkü dernek de ondan başka bir şey değildir. Ne mutlu düşünce! ... Şakir Paşa Hazretleri bu yıl oruc ayında bu dünyadan göçdü. Oğlu Mehmed Genç Beğefendi ile bizim eksiklerimizi düşünen Kadri Beğefendi'yi Allah dünya döndükce durdursun. Rahmetli Paşa Hazretlerini de yarlıgayub tamu yüzü göstermesin. Paşa öldü; fakat onun büyük adı yüreklerimizde yaşayacakdır.

"Arkadaşlarına dönerek" Arkadaşlar! Bakınız bizim içün ne büyük iyilikler yapılmış. Neler düşünülmüş. Bütün bu paralara kitablar, kalemler, daha başka şeyler bizim içün. Bizim ileri gitmemiz içün yollanmışdır. Biz de aklımızı başımıza alarak çalışalım. Böyle bir kerteyi kaçırmayalım. Bir dakikamızı boşa geçirmeyelim. Sözün fazlası öyle tenbel olmayalım. Sonra dizimizi döğeriz.

3.ncü sınıfdan Fahri Efendi: Sevgili arkadaşım Kemal Efendinin sözlerinden birçoğuna ortağım. Yalnız bir azlarına karşı bir iki lakırdı söylemekden kendimi alamadım: şimdi Kemal Efendi "Arkadaşlar!" demekle bizi ve burada bulunan çocukların hepsini karşısına almak istiyor ki bu söyleyenden benimle beraber çalışkan arkadaşlarımızın da mektebe seyrek geldiği gibi okumanın, bilginin bizim içün yapılan ve düşünülen iyiliklerin değerini bilmediğimiz anlaşılıyor. Bu sözünü, bu kılıklı düşüncesini arkadaşlarımla beraber olarak kendisine geri verir ve okuma, mekteb, bilgi değerini anlamayan, mektebe hiç gelmeyen veya seyrek gelen çocukları ayırarak onlara karşı söylemesini isteriz. Çünkü biz mektebimize her gün gelir, okumamızı okuruz. Bir gün mektebden geri kalmayız. Bizimle gelmeyenleri bir tutmak çalışkan ile tenbeli bir basamakda gözetmek doğru olamaz. Sonrada bir çocuğun mektebe gelib gelmemesi kendi elinde olmadığı içün çocuk babalarına, köylü dayılarına ağzını çevirerek onlara söylemek ve bu yola onları kındırmak daha uygun olacağından bizi bırakub onlarla konuşmasını ve oradan da bir kazanç olmazsa yurd ulularına, dernek büyüklerine yalvarmasını dileriz.

Kemal Efendi — Küçük arkadaşım Fahri Efendinin şu düşüncesini pek doğru bulduğumdan düşüncesizlikle ortaya gelen suçumun bağışlanmasını diler ve sözümün tenbellere karşı olduğunu bildiririm. "Köy ahalisine dönerek" Ey amcalar?.. Siz de düşününüz? Artık uykudan uyanınız. Bizim köyümüz gibi bir daha var mıdır? Mekteb, kalem, kağıd, tebeşir, daha doğrusu her şey parasızdır.

Mekteb derneği sizden bizden hiç bir şey istemiyor. Ancak yedi yaşından on dört yaşına kadar olan çocukların kuru gövdelerini istiyoruz ki okutarak can verecekler. Bu okumanın faydası da sonra size ve bize olacak. Siz de böyle beleş kazançdan kaçmayınız. Bu gün çekdiğimiz sıkıntılar hep bilgisizliğimizden olduğunu düşünemeyecek bir adamız. Bu kadar sanırım.

Keyfinize ya! Bundan sonrada çocuklarınızı mektebe yollamayacak olursanız yurd ululları zoruyla getirtecekler. Daha olmazsa cereme (cerime) alacaklar, demek ki bizi ve diğer çocukları herhalde okutacaklar. Artık biz de uyanalım. Zira bu kadar uyku yetişir.

Var olsun bizi düşünen bilgi sever yurd ululları, yaşasın yüce düşünceli sevgili konuklarımız. Yaşasın Türkler ve Türklüğümüz diyerek sözümüzü keser ve eksiklerimize bakılmayarak suçlarımızın bağışlanmasını dernek büyüklerinden dileriz.

-------**-------

Celâl SâhirMatba'â-i Hayriye ve Şürekâsı

-------**-------

(Sayfa 313)

HALKA DOĞRU

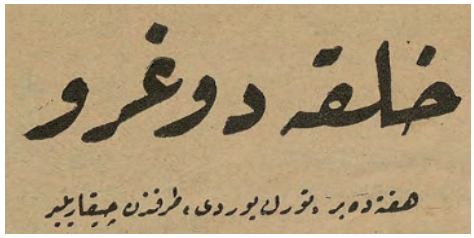

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 40	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 9 Kânûn-i Sâni 1329**

(Halk ile Konuşma, Ali Suad * Esnaf içün Terakki Yolları -5-, F. * Şiir, Birlik Gücü, Çocuk Efsanelerinden, Muallim Hicrî * Mukaddes Kinler, Zarurî Bir Mukayese, Maraşlıoğlu * Yeni Pullar)

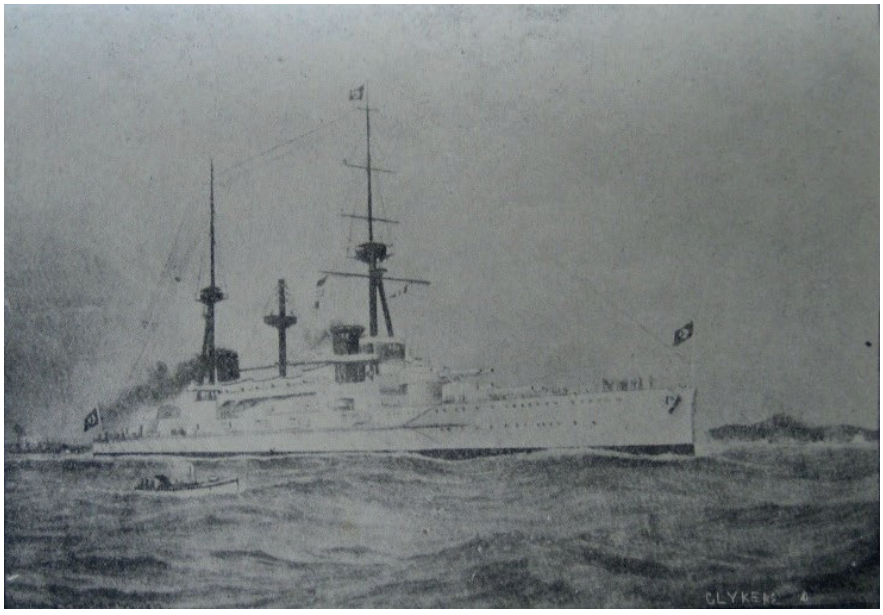

İkdâm **Refikimizden**
Son Satın Alınan (Birinci Sultan Osmân) Drednotu

-------**-------

(Sayfa 314)

HALK İLE KONUŞMA

İki yıldır dört tarafımızdan yanan muharebe ateşi, evlâdlarımızı kavurdu, canımızı yakdı. Malımızı, paramızı kül etti. Biz zaten fakir ve câhil bir millet olduğumuz içün bu derdlere paradan ve ilimden ziyâde çaresizliğe katlanmak ve eskiden beri meşakkate dayanmağa alışık olmak göğüs verdik. Fakat düşmanların bize kesdiği işe göre bu dayanmak çıkar bir yol değildir. Onlar bizi bu halde gördükce yarın öbür gün yine ensemize çökerler, bizi yine bir faka düşürüb kasar kavururlar. Tuzağa düşüremeseler bile bu seferki gibi kuvvetlerine güvenmeğle bize hücum ederler.

Güvenmek yerinde böyle derdlere yeniden düşüb de perişan olmamak içün en birinci ilacımız çalışmakdır. Düşmanlarımız tam otuz sene çalışdılar, biz de tam yirmi sekiz sene uyuduk. Sonradan uyanarak iki sene kadar çalışdık ama onlara yetişemedik.

Biz şimdiden sonra nasıl çalışacağız, bunu biliyor muyuz?

Çünkü çalışmak eğer ekmeğini kazanub sırtına bir şey giymek ise bunu her zaman yapıyoruz. Eğer yapmazsak aç ve açık kalırız. Çiftci tarlasını eğer, dükkâncı ticaretini eder, memur aylığı alır ve herkes neye muhtac ise kudreti yetdiği kadar onu bulur ve böylece yaşar gider. Bu, pek doğrudur. Lakin asıl çalışmak bu değildir. Bizim anlatmak istediğimiz çalışmak "hesablı ve anlayışlı çalışmak" dır. Bu da aklını yerinde kullanmak, dünyanın her halini göz önüne alarak düşünmek, ben neden fakir oldum diye sebebini aramak, iki yakamı bir araya nasıl getibilirim diye düşünerek iş bilenlere ve kusurlarımızı iyi anlamış olanlara danışmak ile olur. Bize şimdiden sonra kendi aklımızı beğenmek, eski alışdığımız yolda gitmek ve bir de "biz bu halde dışarı çıkarak daha iyi olamayız" gibi miskin düşüncelere kapılmak hiç yaramaz. Böyle düşünür ve böyle gidersek daha perişan olur ve ölürüz. Biz de şimdi en büyük iş ve en hayırlı düşünüş vakti hali yerinde olanlardan başlayarak zenginlerimize düşer. Bize olanların aklı ve onların gayrete gelmesi yardım edecekdir. Eğer hükûmet de bu hallerimizi yakından görerek başka tarafdan yardım ederse o vakit işlerimiz büsbütün yoluna girer. O vakit daha canlanır ve nereden gelüb nereye gitdiğimizi anlarız. Bize içimizden yardım edecek olan zenginlerimizle benim çok sözüm vardır. Mümkün olub daonların iyi kalblileriyle görüşsem anlatacağım şeylerin acısından gözleri yaşarırdı. Onlar üzerlerine vacib olan işleri görmiyorlar, ve zenginliklerini ekseriya kendilerinden bayaca aşağı olanlara hüküm etmekledir sanıyorlar. Çünkü onların da işi, çifti, canı, dükkânı fakirinki gibi karışık ve kirli paslıdır. Ve bir de içlerinde bütün memleketin faydasını ve işini ve gücünü düşünen azcadır.

İşte benim gönlüm buna tahammül idemiyor. Ben istiyorum ki her zengin çiftci yahud tüccar hesabını insaniyetce tutarak, çok çalışmak ile çok şey elde ederek memleketine elinden geldiği kadar daha çok faydalı olsun. Çünkü dünyanın her yerinde her milletinde fakir işciden memleketin ilerisi içün kimse bir fayda beklemez. O zavallının eli, kolu ile kazması küreği ne ise bundan yüz sene sonra da yine odur. Fakat iş onu işleten, onu kullanan sermaye sahibindedir. Asıl o toprak, yahud fabrika ve yahud dükkân sahibi olanların aklında ve yüreğindedir. O akıl ve o yürek tamam çalışamazsa memleketin fakir işcisi de faydasız olur.

(Sayfa 315)

Onun elindeki kuvvetin bereketi kalmaz. Çünkü o bir makinedır. Makineyı işleten usta olmazsa çabuk kırılır, yâhud birçok kuvvet faydasız yere zâyi' olur, gider. Bu hal elbette bir zarardır. Zenginlerimizde hiç arzu olunmayacak bir hal daha vardır ki o da çoğu birbirlerini sevmezler, birbirlerini kıskanırlar. Yahud bundan elli sene evvel büyük babaları, büyük amcalarının arasında gelmiş geçmiş bir soğukluğu halâ güder dururlar. Bunlar memleketin halini, ocağının yarınki işini unutmak demekdir. Böyle bir gidiş bizim gibi bağrı yanık adamlara yaramaz. Zenginlerimiz çok çalışmalı, çok çalışdırmalı, çok yer ekmeli, çok hesab etmeli, hükûmete çok yardım etmeli, namusunu sâkinmak içün doğrulukla iş görmeğe çok dikkat etmeli, işde güçde cesaretli davranmalı, komşusunu geçmeğe ancak gayretle uğraşmalı, az sarf edüb çok kazanmak yolu ne ise arayub bulmalı, çocuklarını terbiye içün çok emek vermeli, şimdiden sonra çok düşünmeli ve kendi gibi çok düşünenleri arayub bulub onlarla uzlaşmalı, şirketler, yardımlar, işler açmalı, hileden utanarak memleketinin tam bir efendisi olmağa çok ve hem de pek çok çalışmalıdır.

Ali Suad

-------**-------

ESNÂF İÇÜN TERAKKİ YOLLARI

-5-

Yaşadığımız asır ve biz, çalışmanın yolu. Şirketler. Esnâfın hali: Sarraclar, taşcılar ve kurtuluş?

Bazı Frenkler yaşadıkları asra sermaye devri diyorlar. Biz san'at asrı dirsek daha doğru olur. Çünkü alınub hiç düşünmeyin tacını bu zamanın değil sonu bilinmeyen bir mazinin elinden almışdır. Bu asırda hükümdarlık kürsüsünü kuran şeyse san'atdır. San'at: Artık bundan sonra yaşamağa layık olan miletlerin kollarıyla, kafalarıyla vücuda getirdikleri müebbed bir ülkede, adı sönmeyen bir hakandır.

Bunun önünde yalnız biz yüzlerce yıldır Avrupa'nın eteğinde yaşadığımıza rağmen- hevesli ellerini aya uzatmış çırpınan çocuklar gibiyiz. Başlangıcını ta'yin idemediğimiz bu iştiyak sır'ası acaba ne zaman bitmez bir sa'î kaynağı olacak, acaba daha ne zamana kadar altun topraklar üzerinde ümidler ağlayacakdır?

Esnâf pek çok çalışıyorlar, fakat maksadsız, hedefsiz silahsız çalışıyorlar. Kendülerini içün içün yiyüb bitiren bir mikrob var ki bir gün çürümüş, kurumuş bir ağaç gibi kalacaklar. Bu mikrob Avrupa'nın memleketimizde her an artan ma'mulatıdır ve hatta her gün çoğalan halkıdır.

Buna karşı iki şey düşünülür. Biri Avrupa'dan gelecek eşyaya çok gümrük resmi koymak, bu suretle satımlarına mâni olmak; diğeri çalışmanın yolunu öğrenmek.

Bunların birincisi bizce kabul değildir. Çünkü bir ulu hükümdarımız, Fransa kralı ayağına düşdüğü sırada bazı haklara ihsan etmişdi. Sonradan gelen padişahlarımız bu müsaadeleri genişletdiler. Zayıfladığımız zaman da bunların ismi "muahede" oldu. Şimdi o ihsanlarımızla ellerimizi bağladılar. Demek önümüzde bir kurtuluş ümidi kaldı: Çalışmanın yolunu öğrenmek.

Nasıl çalışacağız? Meşrutiyet ilan olunduğu zaman bazı kelimeler hürriyet kadar çok kullanıldı."Teşebbüs-i Şahsi" işte onlardan en mühimidir. Bunu herkes o zaman ilerleme hayatının en büyük sırrı diye kabul ediyordu. Me'mûrlar: Hükûmet kapısından uzaklaşmalı; halk: herkes varıyla yoğuyla bir işe sarılmalı

(Sayfa 316)

diyordu. Aradan işte beş sene geçdi. Ne oldu, hangi san'at terakkî etti?

Bu düşüncenin kısır kalmasına sebeb o zamanki tarzı oldu. Mesela beş yüz lirası olan bir adam ne bütün servetiyle, ne de bunun üçde ikisiyle bir işe başlayabilir, ne de tala'le sigorta etmiş gibi başlasa bile cesaretle muamele yapardı. Bâ-husûs o zamana kadar bizde san'at, ticâret, ankâ kuşu gibi bir şey idi. Böyle korkunc bir tecrübeye kimse yanaşmadı. Teşebbüs-i şahsi cemiyet hayatında dayanılacak, imdâd umulacak mademki tek silah idi, o halde bunu başka sûretle kuşanmalı, başka sûretle kullanmalı idi. Herkesin arzularının bir sil gibi toplanub akacağı bir tarz vardı, o da şirketler. Şirketler sayesinde herkesin en ufak himmetiyle en büyük işler yapılır, en azim para kümeleri yığılabilirdi. Zaten Avrupa'da ticaret hayatının ruhu bu idi. Şirketlerde teşebbüs-i şahsi'nin en büyük meziyeti olan cesaretde tamamıyla bulunurdu. Çünkü bir zarar, hatta bir iflas vukû'nda herkesin zararı nihayet hissesine münhasır kalırdı. Onun içün her şirketin yapmağa cesaret ettiği işi diğer şahsa âid olan fabrikalar yapamazdı.

Şimdi teşebbüs-i şahsi düşüncesi şirketler sahasına nakl edilirse hem memleketin fa'âliyet ihtiyacı giderilmiş, hem can çekiş pek çok zâyimiz bu vesile ile di-

riltilmiş olurdu. Meselâ seracılar böyle bir şirkete ne kadar muhtac idiler. Ancak böyle müşterek bir teşebbüsle bu günkü elim hallerinden kurtulurlar, bir fabrika açar ve eski şöhretlerini yeniden kazanabilirlerdi. Hükûmetin buna pek çok ihtiyacı vardı. Hatta Meşrutiyetden sonra iki yüz sarrâc toplansalar:

Ayda birer mecidiye vermek şartıyla senede 480, iki senede 960, üç senede 1440, dört senede 1720, beş senede 2300 lira ederdi. Bu gün 2300 liraya mâlik bulunacaklardı. Bununla bir fabrika açamasalar bile borç alacakları bankalara karşı ellerinde emniyeti celb edecek, faiz mikdarını azaltacak bir şey olurdu. Fabrika teşkil anonim şirket haline getirilirse bununla hisse senedleri alınırdı. Bunu bu gün de yapmalıdırlar. Zaten bütün esnâfın böyle bir sandığı bulunmalıdır. Yoksa böyle gidersek şimdiden diyebiliriz ki bizim memleketde hamallığın bile âtîsi kalmaz. Sonra bütün esnâf bugün sarrâcların yüzdükleri felâkete ir geç düşer. İşte taşcılar böyle bir fenalığın 'arefesinde bulunuyorlar. Çünkü şarkın fildişi gibi beyaz ve güzel mermerleri yerine yavaş yavaş mozaik denilen Avrupa dökmeleri kâim oluyor. Yeni yapılmış hangi binada bir mermer görüyorsunuz? Her tarafda bunlar kullanılıyor. Üzerine arzu edilen yazılar oyulabilse artık kabristanlarımız da rengarenk taşlarla dolmuş demek olacakdır. İktisâdın bir kanunu vardır, adına "ikâme" derler: ucuzlar bahalılar üzerine eyilir, fenalar üzerine tercih olunur. Eğer bu mozayiklerde mermerden iyi bir şey olsa idi vaktiyle hattatları düşünerek Matbaaları kapatdırmağa çalışan dedelerimizi bu gün taklid etmezdik. Fakat bunlar mermerle mukâyese edilmez. Avrupa'da bir zarûret neticesi kullanılıyor. Bizde taklid zevkiyle ileriliyor. Binâenaleyh bunu mermerciliğin naaşı üzerinde yükseltmek bir gerilemedir. Onun içün taşcılar birleşmeli ve mozayik imâlini inhisâra aldıkdan sonra fiyatını yükselterek satımına mâni olmalıdırlar. Bunda muvaffak olmak kendileri içün çok kolaydır, çünkü mozayik yapanlar mermer kırıntılarını dükkâncılardan taş ocaklarından alıyorlar. Eğer bütün

(Sayfa 317)

taşcılar birleşir ve mozayikı kendileri yapmağa karar verirlerse tabiî onlara satmazlar, yahûd beş on misli fiyat isteyerek mal fiyatını yükseltirler. Bahalanacağı içün satımı azalır; ve muvaffak olmuş olurlar. Bunun içün sermayeye de hâcet yokdur: 100 kişi ayda birer mecidiye verse senede 160, 50 kişi ayda birer mecidiye verse senede 120, 20 kişi ayda birer mecidiye verse senede 60 lira husûle gelir ki maksadı her üçü de derece derece temine kâfidir. Hiç olmazsa bu san'atlarının şubesini de kendilerine hazır etmiş olurlar. Kazanç kendilerinin olur. Fena mı?

F...

-------**-------

Şiir

BİRLİK GÜCÜ

Çocuk Efsanelerinden

Analardan birinin üç oğlu
Var idi.. Her üçü soylu, boylu!
Özdemiroğlu: Kılıç, Ay, Gündüz,
Hepsi arslan gibi, hepsi gürbüz!
Çekemezlerdi fakat birbirini,
Ta'n ederler idi yendiklerini;
Çekişirler, idemezler dirlik,
Yokdu onlar içün asla birlik!
Biri ak dir, öbürü dirdi: Kara!
Böylece ünleri çıkdı pazara.
Özdemir, bir gün işitdi bu işi;
Dedi: Eyvah, bu felâket gidişi!
Koca Türk! Hiç bırakır mı peşini,
Bilesin kardeşe kardeş dişini!
Böylelikle sönecek, çünkü ocak,
Düşmanın istediği gün doğacak!
Beyni hummalı geçirdi o günü;
Topladı akşama evde üçünü,
Bir sicim koydu hemen orta yere,
Kendisi geçdi, oturdu sedire,
Dedi: Haydi.. Koparın şu sicimi!
Üçü birden:"O da sanki iş mi?"
Diyerek çekdi kopardı, atdı;
O da hep parçaları toplatdı;
Eline aldı ve birleşdirdi,
Bükdü ip yapdı ve sonra:"Şimdi bunu da
Haydi dedi, bir deneyin!"
"Denemek mi? Onu kırmak mümkün
olamaz...Çünkü o üçü birleşdi,
ayrı tellerdeki güc birleşdi."
**
Bildiler suçlarını üç kardeş;
Sıkdılar ellerini, oldular eş.
[Ayrılanlar, kırılır, parçalanır;
Birleşenler, boyun eğmez dayanır!]

Bostancı -17 Teşrin-i Sâni.1329
Muallim Hicri

-------**-------

Mukaddes Kinler

ZARÛRİ BİR MUKÂYESE

Bir vakitden beri İstanbul'da yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya doğru yükselüb genişleyen mukaddes bir duygunun ateşi parlamağa başlamışdı. Rumeli'de

(Sayfa 318)

evleri yerle yeksan edilen, doğub büyüdükleri, en tatlı saâdet hayalleriyle yaşadıkları yeşil yurdlarından, mallarından, mülklerinden yürekleri yırtıla yırtıla ayrılan, canlarını belki de 'arzuları bahasına pek güc kurtaran, kimi evlâdını, kimi kocasını, kimi ana ve babasını şehid bırakan, bir hayli muhacirin İstanbul'da, ötede beride birleşdirildikleri evlerde bir dilenci gibi her şeyden mahrum yaşamaları yavaş, yavaş bizim büyük ruhlu kadınlarımızda acı merhamet duyguları uyandırıyordu. Harbden, harbin felâketlerinden ötekini berikini mesul tutmağa çalışanların yüreklerinde şimdi doğru görüb doğru anlamağa bir ihtiyac vardı. Herkes nenin kurbanı olduklarını oldukca açık bir sûretde anlıyordu.

Kadın erkek bütün milletin ruhuna sirâyet etmeğe başlayan bu hal, yurd duygusu ve vatan kaygusunun, birbirine daha sıkı sarılmağa, daha istekle yardım etmeğe sevk eden millî vicdanın yapdığı bir iş idi.

Feleğin her dürlü kerem ve serdini görmüş, her dürlü felâketleri tatmış olduğu halde hepsine doğru bir Müslüman tevekkülüyle katlanan Manastırlı Necile Hanım, Manastır'ın Sırplar tarafından istila edildiğini, bu din ve devlete büyük büyük hıdmetler eden beğ babasının mezarının pis düşman ayaklarıyla çiğnendiğini gördükden sonra hayatının en bahtî yardımlarını yaşadığı bu memleketini yüreğinden kan, gözlerinden yaş giderek terk etmiş, bütün Müslümanların ilticâ yeri olan hilafet makarrına, İstanbul'a gelmişdi. Konağında emrine el bağlayan bir kaç hidmetciyi de evlâd gibi bağrına basarak beraberce İstanbul'a getirdiği vakit, yükde hafif bahada ağır eşyasıyla iyi bir zaman daha nâmerde muhtaç olmayacak kadar yaşayabileceğini düşünüyordu. Bunun içün eski rahatlarından birçoğunu feda etti. Manastırdaki geniş sofalı, on dört odalı konağına bedel, İstanbul'da üç odalı bir eve yerleşmiş, bağrına taş basarak açlıkdan ölmeyecek kadar sade bir sûretde yaşamağa başlamışdı.

Necile Hanım on dört yaşında iken İlbasanlı bir beğle evlendirilmişdi. Muharebeden evvel Arnavutluk'da karışıklıklar başladığı vakit kocasından izin alarak Manastır'a gelmiş, konağına yerleşmiş idi. Beğini sevmiyordu, çünkü o kendisinden daha yaşlı, fakat çiftlik sahibi bir dul kadını, Necile'nin üzerine ortak getirmişdi. Fakat Arnavud beğlerinin bu münasebetsiz âdetlerine katlanmakdan başka

çare yokdu; bir kere başına bu gelen felâkete tahammülden başka ne yapabilirdi? Necile, Manastırdaki 'akârlarının hesabına bakmak vesilesiyle her sene bir kaç ay Manastır'a gelirdi. Bu sefer de İlbasandaki karışıklıkları bahane etmişdi. Muharebe başladıkdan sonra kocasından hiç bir haber alamamışdı. Mektublaşmak kabil değildi; beği adamlarıyla bir haber gönderebilirdi; Necile, istemediği halde, bu haberi bekledi. Artık büsbütün ümidini kesdikden ve her gün Sırb, Bulgar, Rum gibi oranın ne oldum delisi çapkın ve edebsiz ahalisinin bir dürlü tasalluduna uğraya uğraya sefil ve rezil olacağını anladıkdan sonra malını mülkünü bırakarak, üç beslemesiyle beraber İstanbul'a hicrete karar vermişdi.

İşler bir dereceye kadar düzelmiş olduğu içün İlbasandaki kocasına, ikişer hafta aralıkla, üç mektub, gönderdi; hiç birisine cevab alamadı. Onun bu sükûtundan içüne âdeta sevinmeler geliyordu.

Şimdi yirmi iki, yirmi üç yaşlarında olan Necile İstanbullu komşularıyla tanışıklık yapdı. Komşularından Ahmet Beğin Nuriye Hanımla muhasebecilerin Hadice Hanımı pek sevmiş, bu iki hanım da Necile'yi sevmişlerdi. Nuriye yirmi sekiz, Hadice de otuz iki yaşında vardı. Akşam oldu mu, beğleri entari ve kürkleriyle

(sayfa 319)

mahalle kahvesine can atan hanımlar, fenerlerini yakarak Necile Hanıma koşuyor, saatlerce tatlı tatlı konuşuyorlardı.

Bir gün Nuriye çarşıya çıkacak, Haçopulodan bir çarşaflık alacakdı. Hadice ile Necile'yi devet etti."Kardaşım beraber gidelim kumaşı beğenelim, ben o kadar renkden anlamam; siz beğenirsiniz, olmaz mı?" diyordu. Bir Perşembe günü üçü beraber çıkdılar. Baba yanı çarşafları, kalın peçeleri altında kendilerine takılmağa kimse cesaret idemiyordu.

Nuriye "Haçopulo" dan bahsettiği vakit bu ismi o kadar tuhaf söylemişdi ki Necile bunu "Hacıoğlu" anlamışdı. Yolda etraflarına bakmayarak, birbirine sıkı sıkı bağlanarak Sultan Hamamına doğru indiler. Büyük cemakanları süslü bir mağazadan içeriye girdiler. Necile başı açık birtakım heriflerin kendilerine dürlü dürlü diller dökerek ta kapıdan karşıladıklarını görünce içinden "Bu herifler Müslümana benzemiyor ama bal gibi dilleriyle insanı çekiyorlar." dedi.

Dükkânın içinde sade, şık birçok İslâm hanımı vardı. Nuriye, arkadaşlarıyla beraber ileriledi. Tezgâh başında büyük bir nezâketle altlarına sürülen iskemlelere oturdular. Peçelerini kaşlarının üzerine kadar kaldırdılar.

Karşılarında yakışıklı, kara bıyıklı bir delikanlı vardı. Bozukluğu pek anlaşılmayan tatlı bir Türkçe ile:

— Ne cins çarşaflık istiyorsunuz, hanımefendimiz? Bu sefer Avrupa'dan getirdiğimiz çeşidler pek çokdur. Atlaslar, taftalar, krepdöşinler, yünlüler... Renk

renk, hangisini arzu ediyorsanız emir buyurunuz. Nuriye, gençliğine göre parlak bir şey almak istiyordu; arkası bozmalı, kısa pelerinli kısa etekli çarşaflar pek hoşuna gidiyorsa da bulunduğu mahallede böyle bir kıyafete giremezdi, bununla beraber krepdöşinden bir çarşaf yapmak arzusunu yenememişdi.

Delikanlı, top top kumaşları tezgâhın üzerine yığmağa, her birinin fiyatını söyleyerek müşterilerinin ne cins bir mal almak istediklerini anlamağa çalışıyordu. Üzülmek, usanmak bilmeyen bir gayretle hem mallarını çıkarıyor, hem de bin dürlü dil döküyordu. Necile dayanamadı; Hadice'nin kulağına eğilerek dedi ki:

— İnsan, hiç bir alacağı olmasa, bu kadar zahmete, bu kadar tatlı dillere karşı bir şey almadan çıkmağı nezaketsizlik addedecek. Bu İstanbul tüccarları hep böyle nazik mi?

Hadice, gülerek Necile'ye bakdı:

— A Necile Hanım, sen daha bir şey görmedin, buraya "Haçopulo" derler; burada insanı nezâketle boğarlar. İstanbul'un hiç bir dükkânında buradaki çeşidler bulunmaz.

Necile şaşırdı:

— Ne dedin:"Hacıyolu" mu? Ay burası Hacıoğlu'nun mağazası değil mi?

— Nasıl Hacıoğlu? Hacılığı nereden çıkardın? Buraya Haçopulonun dükkânı derler. Bunlar Rumdur, kardaşım.

Bu söz, Necile'yi yıldırımla vurulmuşa döndürdü. Birden bire peçesini indirerek ayağa kalkdı:

— Ben gidiyorum. İsterseniz gidiniz, isterseniz kalınız.

Dedi. Nuriye ile Hadice şaşırdılar; onlar da istemeyerek ayağa kalkdılar.

Hadice sordu:

— Ne oldun, a Necile Hanım çıldırdın mı?

— Bitmedi —

Maraşlıoğlu

-------**-------

(sayfa 320)

Yeni Çıkan Pullardan On Paralık Ve Ermeniceli (Yahud Tırtıllı) Pul

Yeni Pullar —Vaktiyle Edirne hatırası olmak üzere çıkarılan pulların üstünde Fransızca yazılması hakkındaki düşüncemizi söylemişdik. Meğer posta nezaretinin pullarda tatbik ideceği ıslahât bundan ibaret değilmiş. Ortodoksların sene başında tedavüle başlayan yeni pullarda bir adım daha ileri gidilmişdir. Şekli ve basılışı pek güzel olan bu pulların iki yüz guruşluk ve padişahımız efendimizin resimleriyle müzeyyen olan bir danesinden başka hepsinde yine Fransızca yazılar bulunduğu gibi yukarıya büyültülmüş resimini koyduğumuz on paralık pulda Fransızca yazının altında gayet küçük Ermenice yazılar da vardır. Bu yazılar matbaacılıkdan evvelki Ermenice harfleriyle yazılmışdır. Bunun gölge olduğu iddia olunuyorsa da diğer pullardaki emsaline hiç benzemeyen ve Ermeniceye vakıf bir zât ile bir Ermeni vatandaşımız tarafından okunub ma'nası verilen bu yeni icad gölgenin yazı olduğuna ve bu hususda hükûmetce teşkil edilen komisyonun tedkiklerinden çıkacak neticenin de bunu isbât ideceğine kani'iz.

-------**-------

Müdir: Celâl Sâhir Tanin Matba'âsı

-------**-------

(Sayfa 321)

HALKA DOĞRU

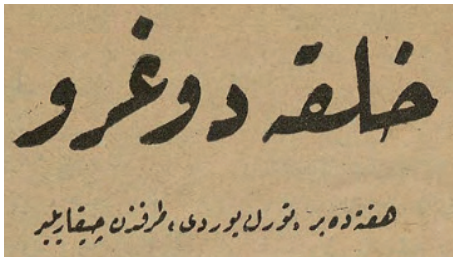

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 41	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 16 Kânûn-i Sâni 1329**

Bu Sayıdaki Yazılar
Barışık Oldukdan Sonra, Ali Suâd * Şiir: Kasımiye, Abaka * Mukaddes Kinler: Zarûri Bir Mukâyese, Maraşlıoğlu

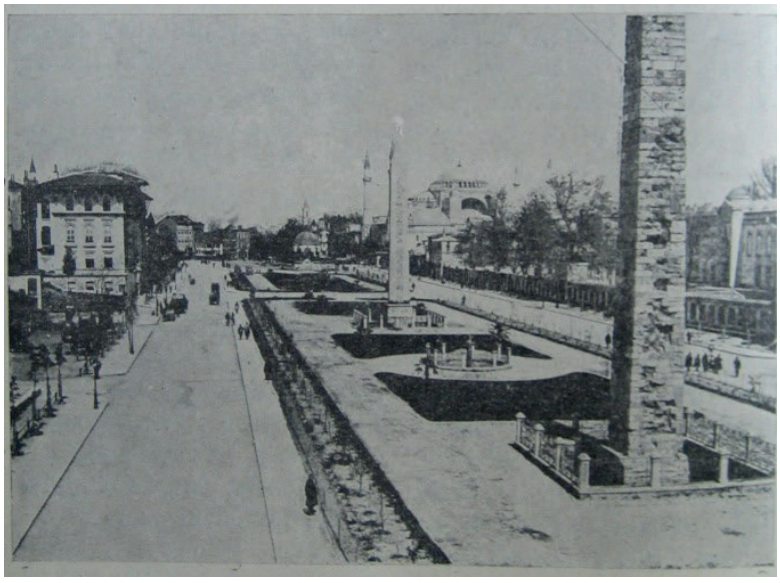

Servet-i Fünûn Refikimizden
Güzelleşen İstanbul: Sultan Ahmed Meydanı

(Sayfa 322)

Barışık Oldukdan Sonra

Düşmanlarımızla artık barışarak iki senedir içinde döndüğümüz dürlü felâketlerden bu def'a pek büyük zararlarla kurtulmuş olacağız. Tali'in bizim gibi düşkünler içün nadir bulunur teveccühlerinden olan "Edirne'nin" istirdâdı ve Bulgar hududunun o suretle ta'yini bize iki büyük fayda getiriyor ki bunların biri payitahtın âtiyen müdafaasını temin, diğeri ma'neviyatımızı ta'mirdir. Yoksa zâyi'atımız saymakla tükenmez derecede mühim ve kıymetlidir; Avrupa tarafından düçâr olduğumuz suikasd şâyân-ı te'emmüldür; elimizden giden yerler dünyanın en güzel ve ma'mur parçalarındandır; insanca ve malca zâyi' ettiğimiz mikdarlar yerine güc konacak derecede çokdur; paraca çekdiğimiz ve çekeceğimiz sıkıntılar son derecede düşünülecek şeylerdir. Husûsen parasızlık, eğer dikkat etmezsek, bizi ileride çok fena vartalara uğratacakdır. Şu bulunduğumuz halden biraz doğrulmazsak halimiz pek müşküldür. Bundan dört ay evvel "Senceymis" Sarayındaki konferansın müdhiş teklifleri önünde baygınlıklar geçiren zayıf ve âciz bizler, dünyanın en zavallı mağlubu olan biz, mazlum Osmanlılar, o günleri sâkin unutmayalım!

Biz asırlardan beri muvaffakiyet görmediğimiz ve dürlü derdler içinde yuvarlanarak, hele hakan-ı sabık devrinin en çirkin ve en acı manzaraları karşısında titreyerek düşkün bir hale geldiğimiz içün felâketin tevakkufundan ibaret olan kısa bir nefesi ciğerlerimize çekdiğimiz anda onu gerçekden rahat zan ederek kayıdsızlığa çabucak düşüyoruz. Bu aldatıcı hal bizi ikinci bir felâketle yine aynı mevcudiyetle yüz yüze getirdiği vakit şaşırub kalıyoruz. Böyle bir gidiş bize büyük ve pek derin bir mezar hazırlamakdan başka bir neticeye müncer olmaz.

Biz devr-i inhitâta girdiğimiz günden beri hazır yiyoruz. Devr-i istilânın ganimetleri, haracları, cizyeleri ile memleketlerin genişliği bizi uzun müddetler besledi. Onları fena suretde sarf ettik, sarayların büyük sefihlerine yedirdik; memurlar ise dereceleri îtibâriyle müteselsilen ortak oldular. Bu sûretle bugün pek çok ahlâksız ve câhil me'mûrlar ile insafsız düşmanlar elinde fakir kaldık. Bu yolda daha devam edersek bazılarımızın elimizde kalan kırıntı da bitecekdir. Ve biz dâima müstehlik halinde yaşadığımız içün hesabsızlık ide ide o eski sermayeden yakın vakitde elde avucda bir pul kalmayacakdır. Köylüde esasen bir şey kalmamış gibidir. Müstâhsil olmak içün hiç bir hazırlığımız, hiç bir hüner ve ma'rifetimiz olmadıkdan mâadâ muhafazakârın câhil ve sefih kısmındanız. Ekseriyet-i azimeyi teşkil eden fakir kısmı bulamadığından yimez, vakti hali yerinde olan ilerisini düşünmez. Bu şera'it tahtında bir millet nasıl yaşar anlamam...

*

Asıl maksada yaklaşmak içün yukarıdaki sözleri söyledik, müstahsil olmak içün hiç bir hazırlığımız yokdur dedik. Bunu kayd etmekden maksad her şeyden, her işden evvel memleketin umûr-ı iktisadiyesini düşünmek lüzûm-ı kat'iyyesini anlatmakdır. Bu öyle bir lüzûm, öyle bir ihtiyacdır ki mübalağasız olarak insanın ekmek ve su muhtaclığını geçer! Bir adam aç ve susuz kalarak iki üç gün yaşayabilir. Şarkda bir millet, iktisaden hasta hâlde ise mutlaka bugün yahud yarın boğazlanmak şartıyla ölmeğe mahkûmdur. Hatta bunda kanlı ve ateşli bir muharebenin ümid zaferi gibi beklenilmeyen tâli'lerde yokdur. Bu hâl heyet-i ictimâ'iyyenin içinde ta yüreğinde, evinde, bucağındadır ve büsbütün maddedir. Muhârebedeki gibi muvakkat fakat mü'essir bir tedbir, ani bir çare, bir fedakârlıkla elinden kurtulmak mümkün

(Sayfa 323)

olan derdlerden değildir. Bunda hissiyât yaramaz, bunun beklemeğe tahâmmülü yokdur. Şiddetli bir hale gelince vücudu kımıldanmaz hale getirir, aklı şaşırtır, insanın elini kolunu bağlar, göğsüne oturarak boğar, öldürür. Kaçacak, kurtulacak yer de yokdur. Bir millet hiç memleketinden kaçabilir mi?

Bundan mâadâ şu son muharebede gördüğümüz ittifakları, Avrupa'nın hakkımızda beslediği fikirleri ve bizim gafletimiz devam ettikce aleyhimize kullanmağa mukadder oldukları şiddetli vesâ'iti düşünelim. Sonra da bizim yaralı, hasta, kimsesiz, fakir ve muhacirlerden ibaret adamlar olduğumuzu göz önüne getirelim. Yaralıyız, çünkü çok felâket gördük. Kimsesiziz, çünkü bir yardım idenimiz yokdur. Fakiriz, zirâ çalışmadık ve çalışmuyoruz. Ben Mısırdaki İngiliz askerinin müddet-i nizâmiyyesini ikmal etmek suretiyle eskimiş yani kullanılmış kunduralarını, çifti üç dört guruşa toplayarak Anadolu'ya sevk ile ticaret eden adamlar gördüm. Bunu da alacak olanlarına azlıkdır. Memleketin bu gün dörtde üçü ayakkabı giyemez; altmış paralık bir çarık o ihtiyacın karşılığıdır. Câmi'lerde namaz vakti öksürükden geçilmez. Biz yoksulluğun bütün mahrumiyetlerini görmek ve çekmekle muztaribiz. Bu şiddetli tesire karşı mukavemet etmemiz 'arkamızdaki sabır ve tahâmmül sayesindedir. Fakat bu da bu gün hükümran olan kânûn-ı medeniyyet karşısında aksi tesir icrâ ediyor. Kendi kendine bir meziyet olan bu hal umûmileşince ve bir kuvvete karşı gelince nakîsa ve felâket oluyor. Biz bunun muvâzene ve mahall-i istîmalini bilemiyoruz. Bundan yanlış yollarla istifâdeye kalkışıyoruz. Yahud bu halin pek vehim ve feci' neticelerini layık olduğu nazâr-ı ehemmiyetle göremiyoruz. asırlardan beri birbirimizi böyle gâyr-ı muntazâm ve fakir göre göre bunun başka dürlüsü olamaz hükmü verdirecek derecede göz ve fikir alışıklığı dalâline düşmüşüz. Öyle bir

muhidden yetişerek alışmak ne kadar tâbi olsa yine bir hastalık halidir, devamı insanı bilâhare tereddîye götürecek bir illetdir. Hâlbuki bu gün artık bu hastalık hallerini uzun ve ağır yollarla tedaviye vakit yokdur. Çünkü medeniyet dünyayı sıkmış küçültmüş, zamanları kısaltmış, daraltmış, yalnız karalara, denizlere değil cu-hevâyada hâkim olmağa başlamış, herkesin işini önüne koymuş, bütün insanları düşünerek çalışmağa çokdan da'vet ederek şimdi de her dürlü ma'nasıyla bizim gibilerini zorlamağa başlamışdır.

İcâd edercesine birtakım fikirlere, zanlara, vahi iddiâlara, batıl kıyaslara, hayali istisnalara lüzûm ve hakikati uzaklarda, göklerdeki yıldızlardan ahkâm çıkarır gibi yükseklerde aramağa, mahal yokdur. Bütün hakikatler önümüzde, içimizde ve bütün kusurlar, nakîsalar kendimizdedir. Hayalâtdan, çalışmasız ümidlerden, düşüncesiz gayretlerden, arka üstü yatarak ve emirlerini unutub ihmâl ederek Allah'dan yardım beklemek dalâletinden vazgeçmek zamanı gelmiş ve hatta geçmeğe başlamışdır. Her şeyden evvel maddiyâtdan başlamalıdır. Şâ'irâne hayallerle ferîh ve fahûr yaşamak, refah içinde bulunanların hakkıdır. Biz onlar gibi yapmak istersek öküze bakub da kendini şişirerek çatlayan kurbağaya döneriz. Evvelâ o refahı ele geçirüb kendine mal idinmeli, sonra ondan istifâdeye kalkışmalıdır. Tarihin şanlı sahifeleri karşısında mest ve hayran kalmak semere vermez. O tarihi yapanlar biz değiliz, o ecdâdın mezar taşlarını altun yaldıza batırarak etrafında dolaşmakla işimizden kalırız. Bir İngiliz edibinin dediği gibi hakiki zekâ dâima ileriye bakar, eskiden kalma fenalıkları âtiye doğru düzelterek götürür, arkasına bakub dalmakdan bir şey çıkmaz...

(Sayfa 324)

Demek ki bu günden yani düşmanlarımızla barışık olduğumuz dakikadan îtibâren ilk düşüneceğimiz şey iktisâd işlerimizi düzeltmekdir. Eğer düşünmezsek sonra bizi bir daha hırpalarlar düşünmek vazifesi ise memleketin efkâr-ı Münevvere sahibi olan kısmına âiddir. Ahâli, bu güne kadar düşünemediği şeyi bundan sonrada düşünemez çünkü cehli mânidir. Yalnız hükûmetin düşünmesinden de bir şey çıkmaz, çünkü dünyada hiç bir memleket yokdur ki hükûmeti çalışmak ve ahalisinin münevver kısmı oturmak şartıyla mamûr olsun ve yaşayabilsin. Hükûmet kendi kendine ancak mevcud kanunları tatbik, yeni yapılacak kanunları tasavvur ve ihzar ile millet meclisine takdim, harici ve dâhili siyâseti idâre ile bazı maârif ve nâfia' işlerini büdcenin takati kadar ifâdan daha ileriye gidemez. Hatta bizde eğer kabineler evvelki gibi çok değişir ve dâhili ve hâsılı münasebetsizliklerle uğraşdırılarak memleketin her kıt'asından bir başka ses çıkarsa hükûmet hiç bir işi münasib vakitde yola koyamaz. Bu hal milletin intiharı demekdir.

Hükûmete fikren ve cidânen yardım şartdır. Hatta onu irşâd etmek bir vazifedir. Ben burada vatanın münevver tabakasına düşünmeği öğretmek küstahlığında bulunacak değilim. Yalnız geçmişde yapdığımız gibi hayali ve hissi düşünmekden ve keyfimize göre az düşünmek gafletinden artık vazgeçmemizi rica edeceğim. Bizi bitiren bu iki şey oldu. Biz eğer dünyanın en âlim ve mütefennin en zevk sahibi ve hassas milletleri olan Fransızlar ve İngilizler gibi maddi ve 'ameli düşüncelerle kendimizi biraz yorsa idik şimdi daha hünerver ve daha edib olurduk.

Bizim şimdi halimiz, ahaliyi ve hükûmeti yani en doğrusu birbirimizi düşünmekden ziyâde kendi nefesimizle meşgul olmak tarzındadır. Bizde herkes haklı, herkes bilgiç, herkes gayrı mes'uldür. Memleketi sevmeyi bilmediğimiz içün herkes kendi fikrine âlem-i münkisâd etmek gibi hayâlat arkasında ayrı ayrı koşan ve birbirine şikâyet etmekden başka bir şey bilmeyen gayrı muntazam bir halk halindedir. İkmâlimizde müdhiş bir akılsızlık hükümfermadır. Mesela memleketimiz nüfusumuzun mikdarına nisbeten pek geniş olduğu halde güya Belçika'nın kilometro başına iki yüz elli kişi isabet eden bir nevi' diğeri imiş gibi muhâkemelerde arazi hududu dâvâsından geçilmez. Bazı yerlerimizde kilometro mürebbi'i başına bir kişi düşer. O meşhur âlem Suriye kıtasında bu sayı on iki ile on altı arasında değişir.

Demek ki biz akılsızız. Her mületden ziyâde bu gün bizim düşünmeğe ihtiyacımız vardır. Hem de maddi ve iktisadî şeyler üzerine düşünmeğe...

Bunun içün vatanın fikri aydınlanmış evlâdına müraca'at ediyorum ve diyorum ki:"Geliniz", memleketin selametine, saadetine çalışalım, ızdırablarının esasını esbabını eyice tedkik edelim. Me'mûr isek yalnız resmi ve yevmi vazifemizle iktifa etmeyelim; birimiz ben doktorum, diğerimiz ben avukatım, ötekimiz ben tüccarım dimesin. Hiç değilse başka küçük milletlerin mütenevvirleri kadar ciddi çalışalım onlar gibi maksadı belli, nereden kalkub nereye varacağı sağlam ve mu'ayyen olarak yürümek ve yürütmek içün çareler düşünelim. Amân hiç durmayalım düşünelim. Yoksa! ..."

Bu kanun bizden başka dünyanın her yerinde caridir ve muhteremdir. Biz bu sûretle hükûmetin işine karışacak değiliz. Bizde zaten hükûmetin ma'nâsı tamamıyla anlaşılmamış

(Sayfa 325)

olduğu gibi mütenevvir kısmın mali vazifesi ve ahalinin bu iki heyetle olan suret ihtiyacı da ta'yin etmemişdir. Mütenevvir kısım, eğer millî vazifesini hakkıyla bilirse hükûmetle ahali beyninde elzem olan samimiyeti tesis edecekdir. Çünkü bizde bu iki kardeş yâhud baba ile oğul arasında rabıtada noksan vardır. Esbâbı; geçmiş devirlerin tesiratıdır, Meşrutiyetden sonraki beş altı senenin bu halden

müteessir olması ise fırka ihtilaflarıdır. Eski devirlerde de hükûmetin ahaliye olan emirleri, teklifleri şu üç harfli kelimede toplanırdı: "Ver!" asker ver, para ver, iâne ver, toprağını, malını, canını ver! …

Bir gün yanılub da"al!" dediği görülmemişdir. Meşrutiyeti müte'akib hükûmet bu ikinci kelimeyi kullanmağa kat'iyen vakit bulamadı, o da hiç bir gün "al" dimedi. Fakat evvelkisine nisbetle pek büyük ve mühim bir fark var idi ki o da "ver!" dediği şeyleri mümkün olduğu kadar adilane istedi. Zulmü hatırına bile getiremezdi. Fakat bu usûl ve meyl-i tabiî ile hıdmet idebilmek içün biraz vakte, biraz geniş nefes almağa ihtiyac vardı. Çünkü bütün maksadlar hayal ve hissiyât üzerine mü'esses olduğu içün bir diğerinin, bir muhâlif unsurun akıl 'ameli ile tağlitlere teşebbüsü evvelkinin hissiyâtını tamamıyla idrak etmeyenleri çabuk aldatır ve yoldan çıkarırdı. Çünkü daha pek yeni olan o hissiyât, ne kadar asîlane ve ticaretperver olursa olsun 'âmmenin hedef-i nazarı her vakit ve her yerde mâddiyâtdan başka bir şeye bakmaz. Bu gün 'âmme "Piyerloti"nin bizi ne kadar müdafaa ettiğini sormaz ve aramaz, muharebeden ne derecede zarar gördüğümüzü hesab idemez; hükûmet bana ne ıslahat yapıyor diye mebâdi emirde ehemmiyetini idrak eylemez. O, cebime kaç guruş fazla giriyor diye düşünür ve ona dikkat eder. Birisi gelüb de sana ben ötekinden daha iyi bakacağım dediği anda birinciyi terk eder. Bu hal bilhassa bizde şâyân-ı dikkatdir. Bir vilayete yeni giden bir vali bizce mechûl ve meşgul bir adamdır. Bir müddet sonra ileri gelenlerden bir kısmının muhabbetini diğer bir kısmın nefretini mucibdir. Azl olduğu veya isti'fâ ettiği gün hiçbirinin nazar-ı ehemmiyetini câlib değildir. Zirâ mes'ele, yerine gelecek olana geçmişdir. Bu giden onlarca yok gibi bir şeydir! ...

Valinin ahvâli bilindikde eğer pek anlayışlı ve iyi adam ise şahsi menfa'ât ve garazları yüzünden az miktarda şikâyetlere düçâr olur. Fena diyemeyecekleri içün hata ediyor, işe aklı irmiyor derler. Fena ise hükûmeti gözden düşürür. İşte bu noktada dediğim karşılıklı samimiyet bozulmuşdur.

Bu hâlet-i ruhiyeyi 'ameli ve hakiki sûretde idare ile hükûmete karşı, ahalinin samimiyetini vücuda getirecek unsur ancak memleketin, mütenevvir kısmıdır. Bu kısım memleketine nasıl hıdmet edebilir?

Bunun cevabı gayet kolaydır. Elverir ki bizde "seciye" ye müstenid sağlam bir meydan mevcud bulunsun…

Çünkü bizde edilecek hıdmetlerin içinde öyle pek ince meseleler yokdur. Bizim Avrupa devletlerinde olduğu gibi ictima'î ve ticarî karışık meselelerimiz mevcud değildir. Mesela Almanya ordu sayesinde te'min-i şevket ediyor, orduları sanâyi ve ticareti iyi gitmekle yaşayabiliyor. Diğer devletlerin rekabeti korkusu Almanya'yı gayet ince bir fikr-i hükûmetle muvâzeneyi muhâfazaya sevk ediyor. Sosyalistler haykırıyor, askerler, mu'tedil ve sâkit duruyor; Rusya bilmem ne

diyor. Biz ise daha çift nasıl sürülür, en iyi tohum nerde bulunur, mahsul nasıl satılır, bunları bilmiyoruz. Bizim meşgul olacağımız mes'eleler onlara nisbetle herhalde basit ve ibtidâ'îdir.

(Sayfa 326)

Fakat en ziyâde sanâyi-i zirâ'iye ve mahsulâtın hüsn-i ticâreti bahsinde i'mâl-i fikir ediyorum. Ve bunun matlub-ı vechile ileri gitmesinden âdeta muztaribim. Izdırabımın en şedit olanı bizde daha buna dâir hiçbir fikir ve teşebbüse tesadüf idemediğim ve bu işlerden anlayan münevver tabakanın kayıdsızca ömür geçirerek saplandığı yerde kaldığını gördüğümden husul buluyor. Ne dostdan, ne de düşmandan kat'iyen ibret almuyoruz. Bana öyle geliyor ki biz, her dürlü felâkete baş eğmek ve başımıza ne gelirse hepsini emr-i vâki' gibi telakkî ederek vazifelerimizi en sermayesiz bir hüner ve ma'rifet varidâtı olarak telakkî etmeği her dürlü ma'nâsıyla nâmusumuza yidiriyoruz. Böyle bir nâmusdan vatanın ne kadar istifâde idebileceği düşünülecek şeydir.

Bize düşen şey şimdi gözyaşlarımızı göstermeyerek şu hasta vatanın başı ucunda sabahlara kadar kalmaktır. Hâlbuki asırlardan beri bilhassa Anadolu'nun nân ve nîmeti zevkimiz derecesinde birçok nefâyis-i nefsâniyyeye tatbik ile tenvi' eden biz "Bizans" varisleri yalnız bu hale mahsûs bir gurur-ı âlimâne ve ca'li bir sükûn-ı vukûfâne ile o layık olmadığımız şeyleri hamd ve şükür etmeyerek yemeğe alışmışız. Bazen me'yûs olarak bu şerâit dâhilinde bizden gelecek hayra şaşar ve memleketi bundan dolayı ta'ziye ederim.

Fransa üdebâsından bir zat diyor ki: "İnhitata düçâr olan milletlerde zeka ashâbı ve ilm erbabının en güzideleri bile bulunabilir, onlarda nâkıs olan şey "seciye" sahibleridir. . ."

Ben bunu üzerimize kondurmağa cesaret idememekle beraber me'yûs bulunduğum dakikalarda gayr-i ihtiyâri olarak bu sözleri tahattur ediyor onların tesiri altında bir müddet eziliyorum!

Fena hâlde kırılmış olan kollarımıza biraz kuvvet, biraz metânet vermek içün memleketin en evvel zira'at ve ticaretini düşüneceğiz. Bu cümleden olarak birtakım ıslahât-ı zirâ'iye ile beraber ticaret yollarını ticaretin suhûletli cihetlerini, en yeni usûllerini, vesâ'it-i nakliyeyi, vapur işletmesini, ticaret odaları ve meclislerini, ta'rifeleri, mükâfatları, 'itibâr-ı mâli mü'esseselerini, te'avün şirketlerini, istatistikleri ve bu işlere adam yetiştirmek tedbirleriyle uğraşacağız. Bunun içün icab-ı halde memleketi gözle ve fikirle epeyce tanımak içün gezeceğiz, halini soracağız, marazlarını, mahrumiyetlerini yakından görüb anlayacağız. Bunlar, evlâd-ı vatanın münevver kısmı üzerine mahsûb olan vecibelerdir.

Memleketimizde her nevi' mesâ'ilin yalnız nazar yanıyla iştigâl edilir. 'Amelî ve tatbîkî cihetlere gidilemez. Çünkü Avrupa'nın vasıl olduğu dereceyle münasebeti olan ince bir mes'eleyi en yeni tabirlerle süsleyerek kobya eder ve sonra onu yine Avrupalı bir kâğıd üzerine yine oralı bir makine ile tab' ederek güya bizim memleketimizin o esnada tehaddüs eden mühim bir ictimâ'i veya iktisâdî mes'elesi gibi onunla uğraşırız; onunla ma'lûmâtımızı izhâra, ilim ve irfânımızı isbâta çalışırız..

Şimdiden sonra artık böyle yapmayalım. Memlekete acımış ve namusumuzu tanımış olmak içün biraz da başka dürlü ve hiç öğünmeyerek çalışalım; azcık da kendimizi aldatmak ve başkalarını zevâhir-perestâne avutmak şâibesinden kurtulmağa kat'iyen niyet edelim.

Osmanlı heyet-i müctemiası ânâsır-ı muhtelifesi beynindeki fırkalarda câ-yi nazar olduğu içün burada hükûmetden bir şey beklemekden ziyâde memleketin münevver tabakasının – Frenklerdeki âdet ve usul vechile –'İlm ve vukûfâne müraca'ât zarûrîdir. Mesela devr-i sabıkda askerlik usûlünün fenalığından dolayı Türkler kazaları hududundan dışarı çıkamadıkları hâlde

(sayfa 327)

Gayr-i müslim vatandaşlarımız pek'alâ ticâret ediyorlar ve bedel-i nakdi ile işi savuşturarak Yemen ateşleri içinde zâyi' olmuyorlardı. Bunun gibi daha bazı sebepler ve bazı kusur ve noksanlar neticesi olarak Türk unsuru umûmî suretde Arab ve gâyr-i müslim unsurınlardan servet ve ma'lûmatca geri kalmışdır. Küçük Asya her cihetle büyük bir ehemmiyeti haiz bir kıtadır. Hâlbuki biraz tarihinden başka bir şeyini bilmeyiz, onu İstanbul'a gelebilen meyveleriyle tanırız.

İşte şu verilen tafsilata istinâden memleketin fazl ve kemal erbâbından memleketim içün istiâne ediyor ve vaktin darlığını nazâr-ı dikkate alarak şimdiden çalışmayı artırmağa şitâb edilmesi içün yalvarıyorum.

Ali Suâd

-------**-------

Şiir

KÂSİMİYE[159*]

Saliblerin pençeleri boynunda,
Ayak kiri mıhrâbının taşında,
Namus ve din hırsızları koynunda,
Çan sesleri başında…

159* Evvelce şimdi, (Aya Dimitri) Kilisesi

Seni şimdi böyle gören ne disin?
Bir zamanlar hak sesini yükselten
Özü, sözü doğru, büyük minaren
Yetim gibi inlesin!
Seni herkes bir kalb ile görürken
Taşlarında Salibin de evlâdı
Yine gelüb yüz sürerek tapındı,
Sen koğmadın önünden…

Lakin bu gün ne kanun var, ne vicdan!
Kardaş diyüb el verdiğin zamanlar
Haklarını tanıdığın insanlar
Sana karşı bir yılan!
Alkışladın, sen Salibe şan verdin,
-"O da varsın kanadımla yükselsin,
İncinmesin; bükülmesinde…" dirdik;
Büküldü bak seslerin!
Sabahların karanlığı içinde
Ezanların yanık sesi boğuldu;
Mıhrâbının yalnız sönen gözünde
Şimdi boş bir uğultu.

Selanik
Abaka

-------**-------

Mukaddes Kinler

ZARÛRÎ BİR MUKÂYESE

—Başı geçen sayıda—

Necile cevab vermedi; kapuya doğru yürümeğe başladı. O vakit Nuriye ile Hadice de peçelerini indirerek birden bire delirmiş zannettikleri Necile'nin arkasından yürüdüler. Tezgâh başındaki delikanlı hiçbir şey söylemeden yürüyen kadınlara karşı ne söyleyeceğini bilemedi; arkalarından koşarak sordu: -Beğenmediniz mi hanımefendimiz? Emr ediniz daha başka çeşidlerden, ucuzlarından çıkarırdım. Necile'nin bütün vucûdu titriyor, cevab vermeksizin yürüyordu; arkadaşları da alık alık arkasından gidiyorlardı. O vakit delikanlı; bilmediği, anlayamadığı bir sebebden dolayı elinden kaçırdığı bu müşterileri "Zararı yok efendim; bir başka seferine teşrif eder,

(sayfa 328)

mutlaka bir şey beğenirsiniz. Çeşidlerimizi başka yerlerde de arayınız. Biz yine emirlerinize muntazır kalırız, hanım efendiler. Güle güle gidiniz.” diyerek kapıya kadar teşyî etti.

Mağazadan çıkub daon beş yirmi adım kadar ayrıldıkdan sonra Necile yürümesini hafifletdi. Arkadaşlarına dönerek:

—Ben bir Müslüman dükkânına girdiğimizi zannetmişdim. Heriflerin başları açık değilmiş. Nuriye köpürdü:

—Müslüman dükkânı değilse ne zararı var? Hangi Müslüman dükkânında bu çeşidleri bulursun? Valla Necile Hanım, halinize hiç aklım ermedi; insanı öyle çivi gibi yerinde bırakırlar da dimdik kalkarlar mı? Necile bu çıkışa kızmadı.

Sizin hakkınız var. Kardaşım bu “yedi dağın arkasından koğulmuş pis muhacirler” diye beğenmediğiniz biz zavallılar gibi sevgili memleketinizden, ana baba yurdundan mahrum olmadınız. Düşman dayağı yemediniz. Vatandaş diye bağrımıza bastığımız, alışverişlerimizle kiselerini doldurduğumuz, karınlarını şişirdiğimiz heriflerin bize ne zulümler ettiğini görmediniz; evleriniz gülle altında yanmadı; top gürültüleriyle ödünüz kopmadı; babalarınız, kardaşlarınız, kocalarınız, evlâdlarınız vurulmadı; ırzlarınız ayaklar altında çiğnenmedi; memenizdeki çocuklar duvarlara çarpıla çarpıla öldürülmedi; karınlarınız yarılmadı. Biz günde bin kere ölürken, siz kağıdhânelerde zevk etmekden geri kalmadınız, onun içün bir Müslümanla bir Haçopulonun arasındaki farkı göremiyorsunuz. Size onun dürlü dürlü çeşidleri tatlı tatlı dilleri; daha hoş gelebilir. Fakat ben, benim paramla karnını doyuran Palikaryaların yine benim paramla aldıkları kurşunları benim din kardeşime nasıl sıkdıklarını gördüğüm içün o zehri içinde tatlı tatlı dillere aldanamam. Ben sizi zorlamadım kardaşim; isterseniz, dönüb yine oradan alışveriş edersiniz, fakat beni afv edersiniz, ben gelemem, Nuriye sordu:

—O halde ne yapalım, efendim? Hangi Müslüman tüccara gidelim?

—Ben ne bilirim İstanbullu olsaydım, her halde şimdiye kadar bir kaçını öğrenirdim.

Hadice: “Haydi, Ahmed Nuri’ye gidelim. Orada da aradığımız çeşidler bulunur.” dedi. Necile artık bir Müslüman mağazasına gideceklerini anlayınca neşelendi. Yukarıya doğru yürüdüler.

Ahmed Nureddin Mağazası, Fincancılar Yokuşuna sapacak yerde, sağ kolda büyük ve güzel genişce bir dükkân idi. Oraya geldiler, içeriye girdiler. Tezgâh başı hemen boş idi. Âdeta pineklemiş gibi oturan fesli birkaç efendi yerlerinden bile kımıldamağa hâcet görmediler. Veznede oturan sevimli bir delikanlı sordu:

—Ne istiyorsunuz, efendim?

Çarşaf istediklerini anlayınca da bekleyen efendilerden birine bağırdı:

—Yusuf Efendi, hanımefendilere çarşaflıkları getir.

Yusuf Efendi, tatlı hülyası yarı yolda kesilmiş olanlara mahsûs bir can sıkındısıyla yerinden kalkdı:

—Buraya buyurun hanımlar, ne cins kumaş istiyorsunuz?

Nuriye ses çıkarmadı; Hadice cevap verdi:

—Siyah krepdöşininiz var mı ?

Bitmedi

Maraşlıoğlu

-------**-------

Müdir: Celâl SâhirTanin Matba'âsı

-------**------

(Sayfa 329)

HALKA DOĞRU

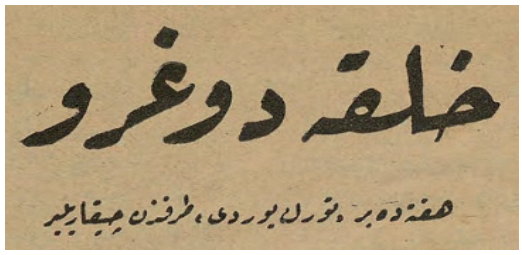

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 42	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 23 Kânûn-i Sâni 1329**

Bu Sayıdaki Yazılar

Esnâf İçün **Terakki Yolları, F… * Felâket** Şiir**lerinden: Yusuf'un Kokusu, Abaka * Tarih: Deli Petro… * Mukaddes Kinler: Zarûri Bir Mukâyese, Maraşlıoğlu * Havâdis: Ekrem Beğ'in Vefatı – İslâm Mecmu'âsı - Petersburg'da Türkçe Bir Gazete Daha – Orenburg'da Sanâyi Mektebi**

-------**-------

Servet-i Fünûn Refikimizden
Güzelleşen İstanbul: Yeni Köprü Üstünde Elektrikli Tramvay

(Sayfa 330)

ESNÂF İÇÜN TERAKKİ YOLLARI
6

Yeni İnkılab: Bizde Tröstün Şekli ve San'atlara Tatbiki.

Altı yüz yılı dolduran tarihimiz bizi bu günkü kadar kaygılı görmedi. Yüz yirmi senedir içinde çırpındığımız yenilik sar'asını şimdi hüsrânla süzüyoruz. Ne kadar vakit gayb etmişiz, bir sahnede yapacağı, söyleyeceği şeyleri unutmuş oyuncu gibi biz de kendi toprağımızda ne çok hislere kapılmış, ne kadar benliğimizden uzaklaşmışız! "Rus setresi, Fransız nizamı, Belçika tüfenkleri Türk sarıkları, Macar eğerleri, İngiliz kılıçları her milletden muallimlerle ömrünün sonuna kadar asker bir ordu[160[1]] nun ancak sudan bir inkılâba yaradığını şimdi öğrenebildik, şimdi felâketle baş başa verdikden yangınların, zelzelelerin alt üst ettiği yerlerde, kaçan askerlerimizin izlerini gördükden sonra yenilik yollarını bulduk: ticaret, san'at: Bunlar asrımızın memleketler feth ettiği, bir yılan kadar zehirli iki silahıdır, bunların da ülkesi, bunların da sözü cihanda geçen hakanları vardır. Mesela petrol kralı "Rockefeller" onlardan biridir. Hükmü en büyük hükümdarların adı bilinmeyen yerlerde de dinlenir. "Pierpont Morgan" çelik kralıdır. Her milletin süngüsünde onun tacı yükselir.

İşte Rumeli felâketinden sonra bizde ilk def'a asrımızın bu silahlarıyla kuşanmak istiyoruz. İlk def'a ufuklarımızda hakiki bir inkılâb temennisi esiyor; ilk def'a ciddi bir sa'î sahasında ciddi bir yaşayış kavgasını sınayacağız. Şimdiye kadar muharebeye giden bir asker gibi memleketimizde esnâf dinince kimler hatıra gelirse düşündük silahlarımızı yokladık. Çok karanlık geceler de yıldızlarıyla söner. Uzun bir bilgisizlik hepsini köreltmişdi. Ne Süleymaniye'yi yaratan zevki, ne Çırağını işleyen eli, ne Sarachâneden taşan şöhreti bulabildik.

Her sene bitmez bir feyz kaynayan Adana, El-Cezire şimdi ümid ve tesellinin çürüdüğü bir bataklık gibiydi, biz bunları düşünürken aklımızın irdiği kurtuluş yollarını saymışdık.

Şimdi de her san'at şubesinde bulunan adamların birleşmesini söyleyeceğiz. Almanya'da şu son senelerde Amerika'dan yapılan bir nevi' şirketler tesise başlamışdır. Bunların bazılarına (te)yi esre ve (re)yi ötreli okuyarak "**tröst**" bazılarına da "**kartel**" diniyor. Bunları müstahsiller yani fabrikacılar teşkil ediyor. Bizim söyleyeceğimiz cem'iyyetde de birleşecekler şarkın fabrikacıları demek olan san'atkârlardır. Fakat bunlar maksad îtibârıyla ayrılırlar.

Tröst ve karteli rekabet korkusu doğurmuşdur. Bizim vücuda getirmek istediğimiz birliği hayat ve yaşamak zarûreti meydana koyuyor.

160[1] 80 sene evvel Moltke isminde büyük bir Alman bu cümleyi şark mektuplarına yazmışdı

Bu fikri eyice gözümüzün önünde diriltebilmek içün mesela şekercileri alalım: İstanbul'un bütün şeker ihtiyacını giderenler yüz dükkâncı olsun. Bunlar bu gün ayrı ayrı dükkân kirası veriyor, ayrı işci kullanıyor, karlarından her biri ayrı ayrı demirbaş eşyalarına hisse çıkarıyorlar.

Şimdi biz bunların birleşdiğini farz edersek bir kere bir tek dükkân kirası verecekler. Vakı'a bu evvelki dükkânların bedeli kadar ucuza olmayacaksa da hiçbir zaman onların yüz misli bir yanda dursun elli misli bile bulunmayacakdır.

(Sayfa 331)

Rakamla gösterirsek: Eskiden her dükkâncı bir lira aylık veriyorsa şimdi 100 lira değil 50 lira bile ücret virilmeyecekdir. Sonra da demirbaş eşya, yani kazan, camekân vesâire masrafı her halde eski yüz dükkâncının masrafları yekününe müsâvi olmayacakdır. Bu da pek tabi'dir.

Daha sonra, her alacakları şey külliyetli bulunacağından fiyat îtibârıyla kendilerine daha ucuza mal olacakdır. Bundan başka rakîb bulunmadığı içün istihsâl masrafında mühim bir yer tutan i'lânlar bedeli rekabetin vücuda getirdiği daha çok masraflarla beraber kisede kalacakdır. Sonra istihsâl fiyatı, mesela bir okka şekerin kendilerine mâl olduğu baha eski dükkânlarda bâliğ olduğu fiyatından kat kat aşağı düşecek, neticede şerikler emin ve mühim bir kâra mazhar olacaklardır.

Bu iktisâdın faydası bununla da kalmaz. İktisadda "tedâhül-ü san'at" denilen bir hadiseyi de vücuda getirir ki o da şekerciliğin bütün levâzımını aynı şirketin hazırlamağa çalışmasıdır. Mesela yukarıda düşündüğümüz şekerci şirketi bol, coşgun kârlar ile mühim bir sermaye birikdirir ve Rusya'dan getireceği, Avusturya'dan satın alacağı yerde memleketimizin vâsi' ve müste'id sahrâlarından istifâde ederek bir şeker fabrikası açar; ve memleket sa'y sahasında yeni bir san'ata da mâlik olmuş olur. Zaten dünyanın her tarafında böyle olmuştur. Amerika'da teşkil edilen çelik tröstü yalnız demirhâneleri değil demir madenlerini, şimendüferleri, kanalları, velhâsıl demir çeliğin bütün teferruâtını bir çelik şeridle sarmışdır.

Bizde bu hesaba göre şeker istihsâl edilirse nihayet kırk paraya mâl olabilirmiş. Bu kadar büyük ve emin bir kâr vaa'd eden teşebbüs şekerciler şirketi içün bir hedef olmağa layık değil midir?

Bâ-husûs şekerciler birleşmekle hiçbir mahzur vücuda gelmez. Ne memleketin şeker ihtiyacı azalır, ne şekerciler aç kalır. Olsa olsa herkesin şimdi dükkânı bırakub toplanması garib görünür. Faydası anlaşıldıkdan sonra her memleketde de böyle olduğu düşünülürse o da halledilmiş demekdir. Onların el ile yapdıkları şeyleri fabrika daha nefis, daha temiz, daha ucuz vücuda getirir. Onlar eskisinden çok kâr ederler. Bu teşkilâtı "tröst" e daha ziyâde yaklaşdırmak da kabildir.

Mesela sade şeker istihsâli müştereken yapılır. Fakat dükkâncılar yapılan şekerleri yine ayrı ayrı dükkânlarında satarlar. Bu sûretle de istihsâl masrafından mühim bir mikdar tasarrufu kabildir. Bu teşebbüsün ne kadar büyük bir âtisi olabileceğini düşünmek içün Amerika'ya bakmalıdır: kırk iki sene evvel ilk teşekkül eden "Standard Oil" yani petrol tröstü 1901 den 1907 milâdi senesine kadar her yıl 200, 260 milyon dolar kâr dağıtmışdır ki bu 25 milyon lira bir sermaye içün 50 milyon lirayı geçkin bir şey eder. Demek ki kâr her sene sermayenin iki mislinden ziyâde tezâyüd etmişdir.

Bu gibi şirketlere vapurlarda, şimendüfer idâreleri de büyük bir tenzilât gösterirler. Bunlar bir fabrika veya başka bir şey yapdırmak içün kolayca ve ucuzca borç alabilirler.

Bu işi bir başka esnâf içün de düşünmek aynı faydayı gösterir. Mesela taşcılar böyle bir ittihâd vücuda getirseler memleketimiz pek yakın bir zamanda İsviçre'ye döner. Şimdi elle ve bin meşekkatle yapılan işleri makinelerla birkaç sa'âtde becerirler; taş ocaklarına mozayik îmâlâtına, bütün taşcılık teferru'âtına kol salarlar. Bunun

(Sayfa 332)

olamayacak bir ciheti yokdur. İnce işler bizde zaten çokdan iflâs etmişdir. "Çırağan"ın oymasını işlerken üç yaz sılaya gittiğini söyleyen san'atkârlar bunun artık masal olacağını öğrenmek bedbâhtlığına daha hayatda iken uğramışlardır. Taşcılık şu son zamanlarda pek seri sükût etmiş, âdeta yuvarlanmışdır. Bu da zamanla mütenâsiben terakkî etmediğini gösterir.

İsviçre'de makineler kocaman dağı sabun gibi birkaç saat içinde istenilen büyüklükde doğrayor. Bizde iki saat ötemizi mermer kapladığına rağmen ince bir sal kesilemiyor. Masalarımızda hâlâ İtalyan malı kullanıyoruz. Kunduracılar aynı fikri tatbik edebilirler, sermayelerini birleşdirerek bir fabrika açarlarsa sade askeri siparişler kiselerini dâ'ima dolu tutmak içün kâfi gelir. Zirâ'atda bağcılıkda bu başka bir muvaffakiyet gösterir.

Yoğurt, tereyağı, peynir, süd, şarab, bekmez… Vesâire yapmak içün teşkil edilecek ittihâdlar makine ve son terakkîyâtdan kolaylıkla istifâde edebilirler. Hülâsa sermayenin noksanını bilginin yokluğunu dolduracak, bize de bu adımları atdıracak ittihâddır.

Her sa'nat şubesi hiç olmazsa alacakları ham eşyayı müştereken tedârik ederek memleketin tasarrufuna hıdmet etmeğe borçludurlar. Bu sayede diğer bunlarla iştigal eden rakiblerini de mağlub edebilirler. Çünkü ham eşyayı ayrıca ticaret maksadıyla getirtmedikleri içün hükûmet ondan temettü' virgisi isteyemez.

Bu kânûn hilesinden müşterek bir ihtiyaç içün teşekkül eden bütün şirketlerde istifade edebilirler. Meselâ aynı yerde biri mahallelilerden mürekkeb bir

bakkal şirketi bir de tek bir adamın bakkal dükkânı bulunsa birincisi ikinciye kolaylıkla rekabet edebilir. Çünkü birinci bakkal ortaklarına temettü' virgisini hesaba karışdırmaksızın her mal kaça bâliğ olmuşsa o fiyata verir ve hükûmet tâbi bu satışından temettü' virgisi isteyemez. Çünkü bu bir nevi' bir âilenin kilerine koyduğu zahireye benzer. Hâlbuki diğer bakkal temettü' virgisini de hesablamak mecburiyetinde olduğundan eşyayı daha bahalıya satar, ister istemez müşterilerini gayb etmiş olur.

Bu nevi' şirketler başka bir şey de yapabilirler, hepsi birleşir ve alacaklarını topdan getirtirler. Bu sûretle aradan birinci derecede bakkâliyeler kalkmış olacağından kârları artar ve mallarını icâbında daha ucuza satabilirler. Netice: Bu ittihâdın yukarıdan beri anlatdığımız iki şeklinden birini san'at sahiblerimiz kendilerinin ve memleketinin menfa'âti içün tatbik etmek vicdani mecburiyetindedirler. Zaten tabi'âtın bir kanunu vardır: Zayıflar ittihâd eder. Tek başlarına ilerleyebilmek içün bitmez müşkilât karşısında bulunan esnâfımız da birleşmeli, doğacak kuvvetle medenî hayatın silahlarını kuşanmağa çalışmalıdırlar. Bu aynı zamanda hayatlarına da bağlı olan bir zarûretdir.

F…

-------**-------

Felâket Şiirlerinden

YUSUF'UN KOKUSU

—İskeçe'nin gönüllüler tarafından işgalinden sonra—
Uzaklardan bir boğuk ses belirdi;
Adım adım yürüyerek yetişen
Bir hafif yel gömleğini getirdi,
Ve her zaman ağlamakdan körleşen
Gözlerime değdirdi.

(Sayfa 333)

Açılarak yüreğimin duygusu
Onu bildim, nasib etmiş yaradan,
Hakka varmış o güzelliğin kaygusu;
Müjde verdi ciğerime dokunan
Yusufumun kokusu.

Güzel Mısır'ın şanlı sesi geliyor,
Türk yurdunun arslanları kükremiş,
Ak bulutu, mavi göğü deliyor
Şafaklardan melek gibi bir iniş
Önümde yükseliyor:

Büyük Oğuz al buluta bürünmüş;
Yüreğinde hak taşıyan bir ordu,
Türk akını yücelerden görünmüş;
Toz, dumanı bu ellere duyurdu
Bir şerefli yürüyüş.

Selanik/Ağustos
Abaka

-------**-------

Tarih

DELİ PETRO

3

Deli Petro Bab-ı Âli'ye ultimatom verdikden sonra memleketimizdeki

Hristiyanlara karşı bir de beyânnâme çıkardı. Bu beyânnâmede Hristiyan koyun sürüsünün Osmanlı kurdu elinden çekdiği zulümler, felâketler birer birer sayılıyor ve Petro kendisini Hristiyanların hâmisi gibi gösteriyordu. Rumlar içün Rumca, Islavlar içün Islavca yazılan bu beyânnâmede işte bu gibi bir sürü yalanlar hezeyânlar vardı.

Bu esnada sadrazam olan Baltacı Mehmed Paşa ordu ile, Kapudan Mehmed Paşa da donanma ile harekete memur oldular. Kırım hanına da muharebeye hazır olması içün emirler gitmişdi. Baltacı Tuna kenarında "İsakcı"da kurulan köprüden geçerek Kartal Sahrâsı'na vardığı sırada Ruslar da "Boğdan" da "Çüçüre"ye gelmişlerdi. Bu haber üzerine Baltacı ilerleyerek "Prut" Nehri kenarındaki "Falcı" geçidine vardı ve köprü yapmağa başladı.

Deli Petro evvelâ Tatar hanının hücumlarına karşı koğmağla meşgul olarak Osmanlılardan evvel Ulah ve Boğdan içinde bulunmak istiyordu. Fakat bizim ordu Tuna'yı geçdiği sırada onlar daha Turla Suyunu geçememişdiler, Osmanlılar Ulah Beği olan hain "Brankuvan" ın hilesini anladılar. O mel'ûn da yakasını ele vireceğini anlayınca Ruslar içün hazırladığı zahire'yi bize verdi. "Boğdan" da "Kantimir" de güç bir mevki'de kaldı. Bütün bu güçlükler, felâketler üzerine Petro Turla Suyu kenarında büyük bir meclis kurarak ne yapmak lazım geldiğini müzâkere etti. Nihayet kendisini kurtarıcı bilen ve bekleyen hristiyanları

daha fazla bekletmemek için "Prut" Nehrini geçdi "Yaş"a girdi. O sene Boğdan memleketinde birçok çekirge çıkmış, mahsul bırakmamışdı. Boğdan Beği "Kantemir" Rusları besleyecek zahire bulamadı. Sonra Ruslara mu'âvenet için on bin kişi toplayacak iken ancak birkaç ehemmiyetsiz çete hazırlayabilmişdi. Ma'hûd on dokuz bin Sırb gönüllüsünden de hiç haber gelmiyor, Rumlar

(Sayfa 334)

ayağa kalkamuyordu. Ruslar, zahiresiz, aç perişan otuz yedi bin kişi kadardı. Bu esnada Petro'nun "İbrâil"e kadar yolladığı bir süvari müfrezesi Türklerin Falcı üzerine yürüdüklerini haber verdi. Petro fena halde sıkılmışdı. Korkusundan tekrar "Prut"a dönmek istedi ise de onun da imkânı kalmadığını anladı: Bir tarafdan Baltacı ordusu, öbür tarafdan Kırım hanının askeri arasında kaldı. "İstaneliçe"de vukû' bulan muhârebede müdafaalarda bulundu ise de açlık, susuzluk ile beraber büyük bir ordu karşısında nehirden geçmek çok tehlikeli idi. Binâenaleyh ağırlıkları yakdı, hazinesini gömdürdü. İrtesi gün ya süngü ile yol açmağa yâhud kâmilen telef olmağa karar verdi.

Bütün müverrihler o gecenin Petro ve Ruslar için en meş'ûm gece olduğunu söylerler. O müdhiş gecede Petro merakından, korkusundan zaten kendisinde mevcud olan sar'aya da tutuldu. Artık ne Rus ileri gelenleri, ne hükümdar iş görecek, düşünecek bir halde değillerdi. Hepsi de mahvolduklarını anlıyorlardı. Petro'nun senelerden beri başladığı; hazırladığı ıslahât, istikbâl o gece mahvoluverecekdi!

İşte bu gece Petro'nun karısı "Katerina"nın soğukkanlılığı, aklı, zekâsı yalnız koskoca orduyu değil bütün Rusya'yı kurtardı. Katerina kocasının korkusunu yatışdırdıkdan sonra, aklını başına almasını, kurtulmanın çaresini düşünmesini, Osmanlı kumandanlarını kandırub aldatmak kolay olduğunu söyledi. Baltacı Rus ordugâhını öyle eyiden eyiye sıkışdırub münhezim ideceğine pek inanmuyor, kendisine pek güvenemiyordu. Karadağ, Sırb, Arnavutluk ihtilalleri devleti düşündürmekde idi, ordu da yorgun ve zebûn bir halde idi.

Katerina, ordusunda ne kadar mücevher, para [tahminen otuz kırk bin lira kadar]buldu ise hepsini Baltacı'ya yolladı. Baltacı evvelâ şaşırdı, işi anlayamadı. Hatta Rusların reis-i vükelâsını görüşmek için istedi. Petro başvekili "Şâfirof" u yolladı, ona:

İsveç meselesi için "Livoni" eyaletini vermeğe razı ol, fakat Petersburg dâhilinde bulunduğu için "İngari" için ısrar it. "İstanislas"ın Lehistan kralı tanınmasına çalış. Azak Kal'asıyla diğer yerleri Türklere geri vir. Fakat Türkler de bir daha İsveç işine karışmasınlar. Bir de sâkin teslim olma, ölüm teslimden daha hayırlıdır, dedi.

Şâfirof Baltacı ile görüşüb de tekliflerinin pek hafif olduğunu anlayınca derhal muâhedenin imzasına razı oldu. Ve bin yüz yirmi üç Cemâziyelâhırının altısına tesadüf eden Efrencî' bin yedi yüz (on) bir senesi Temmuz'unun yirmi üçünde meşhur "Prut" Mu'âhedesi imzalandı. Mu'âhedenin başlıca maddeleri şunlardır:

1. Çar Azak'ı geri verecek, hudutdaki müstahkem yerleri yıkacakdı.
2. Bir daha Lehistan işlerine karışmayacakdı.
3. İsveç Kralı serbestce memleketine gidecekdi.
4. "Şâfirof" ile "Şerementif" in oğlu verilecekdi. Bunlardan başka İslâm esirlerinin iâdesi Rusların elçi bulundurmamaları gibi sâir birtakım maddeler varsa da Petro, İsveç hakkında hiçbir teklifde bulunmamasından dolayı düşdüğü bataklıkdan kurtulmasını câna minnet bildi. İşte bu kadar hafif şartlarla mu'âhede yapub Petro'yu ve Rus ordusunu mahv etmediğinden dolayı Baltacı akılsızı içün her ne dirsek haklıyız. Eğer isteseydi, Baltacı Petro'yu esir edebilir, Rusya'nın

(sayfa 335)

istikbâldeki terakkîlerine sedd çekerdi. İşte bu cihetden dolayı sulh müjdesi İstanbul halkını sevindirmekle beraber herkesin ağzında bu sözler dolaşıyordu. Hatta İsveç Kralı Şarl Baltacı'nın yanına gelerek böyle fırsatı kaçırdığı içün onu şiddetle ayıbladı. Nihayet Mehmed Paşa Edirne'ye avdetinde eski âdet üzere kaftan giydiyse de ertesi gün bu akılsızlığından dolayı sadrazamlıkdan azl edildi ve Limni'ye sürüldü…

-------**-------

Mukaddes Kinler

ZARÛRİ BİR MUKÂYESE

—Başı geçen sayıda—

—Bizde arşını on beş guruşdan tutunuz da seksen, doksan guruşa kadar birkaç nev'i var.

—Çıkar da görelim.

Yusuf Efendi, göz ucuyla bir kere müşterilerini süzdü; sonra arşını yirmi guruşlukdan bir top çıkardı. Nuriye bunu beğenmedi: "Daha eyisi yok mu?" diye sordu. Yusuf Efendi "Daha eyisi daha bahalı." Dedi. Ve 'ilâve etti: "Bunun arşını yirmi guruşdur. Hangi fiyatda istiyorsanız vaktiyle söyleyin. Ben de zahmete girmeyeyim."

Nuriye hiddetlendi:

Ayol, sen çıkar da yine hangisini beğenirsek onu alırız. Fiyatını da sonra söylersin, işimize gelirse alırız, gelmezse başka yere gideriz.

Yusuf da kızdı; birkaç top kumaşı yerlerinden çıkararak başlarına atarcasına tezgâhın üzerine fırlatdı:

İşte bu otuz, bu kırk, bu da elli guruş. Nuriye ile Hadice kumaşları yokladılar, dudaklarını buruşdurdular. Yusuf müstehzî sordu:

—Ne o, beğenmediniz mi? Yoksa fiyatlar mı çok geldi?

Nuriye Necile'ye dönerek dedi ki:

—Gördün mü, Necile Hanım, bir Haçopulo'da gördüğümüz muameleyi düşün, bir de bu efendinin nevberânlığını, sonra ben nasıl olur da Müslümanı tercih ederim?

Necile'nin yüzü kızardı! Gözlerinden birer şimşek çakdı:

—Nuriye Hanım, belki bu mukâyesende bir dereceye kadar haklısın. Bizim tüccarlarımız, esnâflarımız, ötekiler gibi dil dökmiyor, nezâket bilmiyor, nevberânlık ediyor; buna hiç diyeceğim yok. Fakat ben ne olursa olsun, yine bir Müslümandan alışviriş etmeği o dillere, o nezâketlere tercih ederim. Düşünürüm ki Müslümanlar ticarete daha yeni girişiyorlar; onun içün bazı acemilikler yapıyorlar. Nasıl müşteri kazanıldığını bilmiyorlar. Lakin onlar da yavaş yavaş öğrenecekler; nezâkete alışacaklar; nevberânlıklarını bırakacaklar. Biz papaza kızub da oruc yiyenlere benzememeliyiz. Tüccarlarımıza biz nezâket dersi vermeliyiz. Düşünmeliyiz ki onlara vireceğimiz paralar düşman kasasına girmeyecek; gülle olub yavrularımızı öldürmeyecek,; zehir olub kanlarımızı bozmayacak; donanma olub denizlerimizde korsanlık etmeyecek.

Necile kasanın başındaki delikanlıya döndü; bütün mağazadakilerin işideceği yüksek bir sesle söyledi:

—Efendi, ben bağrı yanık Manastırlı bir muhacirim. Bir vakit kendilerine paralar kazandırdığımız içimizdeki düşmanların

(Sayfa 336)

Başımıza ne çorablar dokuduklarını gördüm. Onlara karşı sönmez bir kinim vardır. Onun içün onların dükkânına gidüb de alışveriş itmiyorum. Fakat herkes benim gibi düşünmez; pek çoklarımız tatlı dile ve güler yüze meftûnuz. Satanın dost veya düşman olduğunu pek anlayamayız. Bari siz erkekler bizden daha duygulu olunuz da müşterilerinizi kaçırmayınız. Biraz nevberânlığı bırakınız, biraz nezaketli olmağa çalışınız. Benim gibi saçı uzun, aklı kısa bir kadının nasihatini dinleyiniz. Allahınızı, dininizi, milletinizi seviyorsanız mülâyim olunuz, nazik olunuz, edib olunuz.

Efendiye emrediniz de bize öyle muamele etmesin. Tekrar Nuriye'ye dönerek ilave etti:

— İşte kardaşım, artık seni memnun edecek bir muamele göreceksin. İstediğin malı ayırt, al.

Şimdi bütün mağaza müstahdemleri ayağa kalkıştılar; utanmalarından yüzleri kızarmış, bu büyük kadının önünde küçülmüşlerdi. Yusuf Efendi de gözlerini yere indirerek, rafdaki kumaşları mahcûb bir nezaketle çıkarıyor, hanımların önüne seriyordu.

Maraşlıoğlu

-------**-------

Havadis

Ekrem Beğ'in Vefatı—Memleketimizin en büyük ediblerinden Recaizâde Mahmud Ekrem Beğ, cum'aertesi gecesi vefat etmişdir. Son zamanlarda gayb ettiğimiz büyük adamların sayısına bir dane daha ilave eden bu ölümün, yası bütün Türk gençliğinin kalbindedir. Ekrem Beğ bu günkü düşünen ve yazan adamlardan birçoğunun fikir ve irfân babasıdır; aynı zamanda Türk edebiyatının da büyük üstadlarından biridir. Kendisinin pek çok eserleri vardır. İçlerinde, Mekteb-i Mülkiyede ilk def'a olmak üzere ciddi edebiyat dersleri verdiği zaman vücuda getirdiği "tâ'lim-i edebiyat" ile Sünbüllüoğlu'nun hatıra ve matemlerini koynunda taşıyan "Nejad-ı Ekrem"i pek mühimdir.

1263 hicri senesinde doğan Ekrem Beğ Meşrutiyetden evvel birçok me'mûriyetlerde bulunmuş, nihayet Şurâ-yı Devlet azâsı olmuşdu. Meşrutiyetden sonra sırasıyla Ma'ârif Nâzırı ve Evkâf Nâzırı olmuş, fakat bu mevkî'lerde pek az kalarak nihayet Heyet-i Â'yana geçmişdi.

Büyük ölünün cenazesi Pazar günü ekserîsi kendisinden nur almış binlerce insan tarafından ta'kib edilerek Küçüksu'da sevgili oğlunun mezarı yanındaki yerine tevdi' olunmuşdur.

İslâm Mecmu'âsı —Muktedir yazıcılarımızın kalemiyle ve "İslâm Mecmu'âsı" ismiyle yarım aylık bir risalenin yakında çıkmaya başlayacağını duyduk. Her dürlü muta'âssıb ve mürteci' fikirlerden sıyrılarak hakiki Müslümanlığı bize gösterecek ve öğretecek bir mecmu'âya ihtiyacımız büyükdür. Bu yeni arkadaşın o büyük vazifeyi güzelce görebilmesini dileriz.

Petersburg'da Türkçe Bir Gazete Daha – İl gazetesinin intişârını evvelce haber vermişdik. Rusya Meclis-i Meb'usân'ında Müslümanlara te'alluklu müzâkere

edilebilecek maddeler ve verilecek kararlar hakkında Rusya Müslümanlarına ma'lumât vermek ve meclisdeki Müslüman fırkasının fikirlerini neşr etmek üzere "Millet" adlı Türkçe yeni bir gazete çıkmağa başlamışdır. Yeni arkadaşımızı tebrik ederiz. Allah muvaffakiyet virsin.

Orenburg'da Bir Sınâî Mektebi – Rusya'nın Türk merkezi şehirlerinden olan Orenburg'da Türk Müslüman çocuklarına mahsûs olmak üzere o şehrin Cem'iyyet-i Hayriyesi tarafından Sınâî Mektebi açılmışdır. Yeni yetişecek nesle san'ât ve hüner öğretecek bu kıymetli müessesenin açılma resmi pek parlak olmuş, meşhur ulemâdan Nîmetullah Efendi halkı iktisâd ve sınai'e teşvik idici güzel bir nutuk söylemişdir. Bu münâsebetle o gün bin rubleden fazla iâne toplanmışdır. Evvelce toplanan kısım ile beraber yedi bin altı yüz otuz iki ruble, yani bin liraya yakın olan bu iânelerin mühim bir parçasını ulemâ ve imamların vermiş olması da ayrıca sevindirici bir haberdir.

-------**-------

Müdir: Celâl Sâhir Tanin Matba'âsı

-------**-------

(Sayfa 337

HALKA DOĞRU

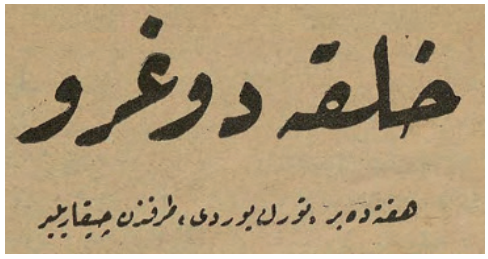

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 43	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan için 2 ruble** **Başka memleketler için 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 30 Kânûn-i Sâni 1329**

Bu Sayıdaki Yazılar

Mevlid-i Muhammedî: … * Mevlid-i Nebevî: Süleyman Fakih * Şiir: Uyan, Hayri * Ah Nijâd: Mahmud Ekrem * Halk Çocuğuna: Kara Oğuz * Okuyucularımıza: Türk Şarkıları * Haftalık Havâdis: Tayyarecilerimiz- Rusya'da Türk Mektebleri- Merhum Ekrem Beğ

-------**-------

Mevlîd-i Muhammedî

Fil yılında ve Rumi aylardan Nisan ayı içinde rebiü'l-evvel ayının on ikinci pazarertesi gecesi sabaha doğru henüz tan yeri ağarmağa başlamadığı vakit âlem başka bir âlem oldu. Yani Peygamberlerin sonu olan Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz Hazretleri doğdu. Ve gün doğmadan âlem nur ile doldu. Pederi Abdullah'dan Âmine Hatuna geçmiş olan melâhat nuru, anın alnına geçdi ve bu Peygamberlik nuru artık sahibini bulduğu içün karar kıldı.

O zaman Kâbe'de birçok putlar vardı. İrtesi gün Kureyş Kabilesi adamları putları yüz üstü düşmüş görünce hayret de kaldılar… Hazreti Âmine Peygamberimiz Efendimiz Hazretlerine hamile iken, sâir hatunlar gibi gebelik sıkıntısı çekmediğini söyler ve dirmiş ki:

— Gece rüyamda gördüm. Bir kimse geldi, bana "Ya Âmine, iyi bilki sen mahlûkatın ulusuna hamilesin, doğduğu zaman adını Muhammed koy" dedi. Velâdet vakti irişdikde kulağıma bir büyük ses geldi. Ürkdüm. Hemen bir akkuş geldi. Kanadıyla arkamı sıvadı. Benden korkma ve ürkme halleri geçti. Bir yanıma bakdım. Bir beyaz kâse ile şerbet sundular. Alub içince her tarafımı nur kapladı. İşte din sultanı o anda dünyaya geldi. Etrafıma bakub gördüm ki Abdümenâf kızlarına benzer fakat gayet uzun boylu birçok kızlarını tavaf ediyorlar. Taaccüb ettim vallahi acaba bunlar kimlerdir diye düşündüm…

Birçok âlimler o gece Hazreti Âmine'nin gözünden perde kaldırıldığı içün huri kızlarını gördüğünü söylerler. Hatta o gece Âmine'nin yanında bulunan aşire-i mübeşşereden Abdurrahman Bin Avf Hazretlerinin validesi Şifâ Hatun da Maşrıkdan Mağribe kadar bütün dünyanın nur ile dolduğunu görmüş ve oğluna söylemişdir.

Hazreti Peygamberin doğduğu gece Abdulmuttalib Mescid-i Haram'da Cenab-ı Hakk'a yalvarub dururken gökden bir nidâ işitdi: "Ya Abdulmuttalib, müjde! Şimdi Âmine'den bir çocuk doğdu ki vücudu âleme rahmetdir!" Abdulmuttalib bu nidâyı işitince doğru Âmine'nin yanına gitdi ve daha nice nice harikalar gördü. Peygamberimiz Efendimiz

(Sayfa 338)

Hazretleri sünnetli ve göbeği kesilmiş olduğu halde doğmuşdu, arkasında iki küreğin arasında takallüb hizasında bir nişânesi vardı ki ona Peygamberlik mührü derler.

Hazreti Ayşe'den rivayet edildiğine göre Mekke'de bir Yahudi varmış. Velâdet– i Muhammediye gecesinin ertesi gün Kureyşlilerin yanına gelüb bu gece aralarında bir çocuk doğub doğmadığını sormuş. Onlar evet diyince, Yahudi : "İşte en son Peygamber O'dur ve arkasında 'alameti vardır" demiş. Merak edüb bakmışlar; Yahudi'nin dediği çıkınca şaşırub kalmışlar… Fil-hakikâ tarih kitaplarının yazdıklarına bakılırsa, Beni İsrail enbiyâsının kitaplarında ahir zaman Peygamberine işaret olduğundan Yahudiler hep onu beklerlermiş.

Abdulmuttalib bu gibi haberleri 'alametleri görerek pek memnun oldu ve "Bu oğlumun şânı pek büyük olacak!" dedi. Memnuniyetinden, kendisine Allah tarafından böyle bir saâdetli oğul ihsan buyrulduğuna dair bir kaside söyledi. Sonra Kureyş kavmine büyük bir ziyâfet yapdı ve çocuğun ismini Muhammed koydu. Kureyş tâifesi: "Ecdâdında olmayan böyle adı niçün koydun" diye i'tiraz ettiler. Abdulmuttalib "Gök de Hakk yerde halk onu çok medh ve senâ itsünler diye bu adı koydum" cevabını verdi.

Fakat Peygamberimiz Efendimiz Hazretlerinin doğdukları gece her taraf da harikulade haller göründü: İran padişahlarının sarayında on dört şehnişin yıkıldı; Fars vilâyetinde İstahr-âbad şehrinde Mecûsîlerin bin yıldır yanan ateşleri söndü; Sâve Gölü yere batup Semâvede bil'akis sular taşdı. Bütün bu haller fahr-i âlem Efendimizin dünyaya geldiği ve artık İslâm nurunun yeryüzünü ışıklandıracağını gösteriyordu…

-------**-------

MEVLÎD-İ NEBEVİ

"Yıldırım Bayezid Han zamanında yazdığı Mevlid-i Nebevi'si halâ bütün İslâm memleketlerinde okunan Süleyman Çelebi'nin o meşhur eserinden bir parça aldık. Milletine böyle bir eser yadigâr eden merhûmun ruhuna bir fatiha yollamak okuyucularımızın borcudur.

"Âmine Hatun Muhammed anası,
Ol sedefden doğdu ol dürdânesi.
Çünkü Abdullah'dan oldu hamile
Vakit irişdi hafta ve eyyâmla.
Cum'anın gecesi idi ol gece,
Hem dahi kadrin kadirdi ol gece.
Ol gecede cevher-i şehriyâr.

Âmine damına düşdü şemsâver.
Âmine çûn yüklü oldu Ahmed'e
Cümle âlem cûşâ geldi hamd ide.
Her melek eyler idi anı tavaf

Karşı dururlar idi hem saf saf.
Üstüne kuşlar durub her subh ve şâm
Dirler idi: Ahmed'e çok çok selâm,
Gülüstanda ötdü bülbüller hezâr
Dediler kim doğiserdir şehriyâr.
Ol gece kim yüklü oldu Âmine
Bir ferişte çıkdı Kâbe damına,

Çağırub dedi ki: Ey ins ile can
Biliniz kim doğiserdir cana can,
Bu cihana gülîserdir mutlaka.
Rahmet-i halk ulûserdir Mustafa.
Bu gece düşdü anası rahmine,
Söyledi ol cümle halkın sem'ine.
Dü cihânın mihteridir Mustafa
Enbiyânın bihteridir Mustafa.

(sayfa 339)

Adıdır Ahmet Muhammed Mustafa
Cümle âlem bulur anınla safâ.
Hem Muhammed adluyı ol bî- nişan
Cennete koysa gerekdir bî- keman

-------**-------

Hem Muhammed gelmesi oldu yakîn
Çok 'alametler bulurdu gelmedin,
Şol kitaplar içre söylenen haber
Zâhir oldu ve göründü serteser,
Halk- ı âlem gözleriyle gördüler,
Görmeyenlere haberler verdiler,

Âmine Hatun dedi hem gördüğün,
Ol gecede nice lütfa irdiğin.
Râviler yazdı haber verdi bize
Biz dahi yazdık ûş ederiz size.
Dinle gör kim binde birin diyelim
İşidenler cânını şâd edelim.

Her ki dinlerse bu sözü aşkla
Lâ- cürm hak ana rahmeti kıla,

-------**-------

Şiir

UYAN

Altun yurd üstüne, düşman at salmış;
Arslan yatağını, kediler almış.
Analar, bacılar, ortada kalmış.
Ey Türkoğlu gayret günüdür uyan
Yükselecek yurdun ünidir uyan
*
Yeşil ovalara toz duman dolmuş;
Al bayrağın rengi gül gibi solmuş
Yuvalar yıkılmış; yurd virân olmuş
Ey Türkoğlu Türklük ölmesün uyan
Geçen gün bir daha gelmesün uyan.
*
Düşman Kırengi yerlere atdı;
Sağına soluna pusuya yatdı.
Haç ordusu işler ki el katdı
Ey Türkoğlu özün yok mudur uyan
Özünde can gözün yok mudur uyan
*
Coşgun kanın, niçün! .. Niçün duruldu;
Demir bileklerin neden yoruldu! ..
Bak yurd ki! .. Yüreğinden vuruldu..
Ey Türkoğlu annen ağlıyor uyan
Milletin karalar bağlıyor uyan.

Kanın kurumadı, yine Türk kanı
Yerlerde kalmasun atanın sanı.
Yürü babayiğit kurtar vatanı..
Ey Türkoğlu düşman gözlüyor uyan
Turân ilisini özlüyor uyan
*
Koç yiğitim artık uyanmaz mısın
Keskin kılıcına dayanmaz mısın
Yurdunun derdine inanmaz mısın
Ey Türkoğlu gayret günüdür uyan.,
Yükselecek yurdun ünidir uyan..

Sivas

Hayri

(sayfa 340)

Merhum Recaizâde Ekrem Beğ

Şiir

AH NİJAD!..

Hasret beni cayır cayır yakarken
Bedenimde buzdan bir el yürüyor.
Hayaline çılgın çılgın bakarken
Kapanası gözümü kan bürüyor.
Dağda kırda rast getirsem bir dere
Gözyaşlarım akıdarak çağlarım.

Yollardaki ufak ufak izlere
Senin sanub bakar bakar ağladım.

Güneş güler kuşlar uçar havada,
Uyanırlar nazlı nazlı çicekler..
Yalnız mısın o karanlık yuvada?
Yok mu seni bir kayırır, bir bekler?..

*

Can isterken hasret odiyle yansun
Varlık beni Alil Alil sürüyor.
Bu kayguya yürek nasıl dayansun?
Bedenciğin topraklarda çürüyor!

Bu ayrılık bana yaman geldi pek
Ruhum hasta, kırık kolum kanadım
Ya gel bana, ya oraya beni çek,
Gözüm nuru oğulcuğum Nijad'ım!

Büyükada: 23 Mart 1329

(sayfa 341)

HALK ÇOCUĞUNA

Cenevre: 1913 Sene/ 9 Kânûn-ı Evvel

Türk Yurdu'nun son bir sayısında, yevmî Türk gazetelerinde görülmeyecek bir havâdise tesadüf ettim. İstanbul Dişçi Mektebinden bu sene neşet eden dokuz efendinin altısı Ermeni, ikisi Rum, birisi de Türk imiş… Oh.. Bütün bir milletin hakiki felâketlerini okuyan şu üç beş satırı görünce Türk hüviyetimin hassâs ve münfail telleri çözüldü; Türk yüreğimin ebedi yaraları kanadı; bütün varlığım sızladı. Ben, halk çocuğu, Anadolu kuzusu, bütün samimiyetimle hüngür hüngür ağladım. İnan kardaşım, ağladım. Bizi bu kadar hayatda az mücehhez, medeni mücadelede çok korkak kılan sebebleri aradım. Bu sebebleri bir değil. İki değil… Çok. Hem pek çok… Fakat en başda, en kabataslak şekliyle göze çarpan, duyguya iren bir sebeb var. Efendilik hasletimiz, âmir ve efendi yaşamak; bu Türkün hükmî cebhesine mazisinin basdığı damga… Fakat zamanla şekliyetini, harciyetini değişdiren maalesef zamanın, mekânın şartlarına, ihtiyaclarına tetâbuk idemiyen bu seciye bu gün hiç sevilmeyecek hiç sitayiş edilemeyecek bir hâl almış.

Tok gözlülük, açık yüreklilik, bazen saflık ve abdallık derecelerini bulan sadâkat ve doğru sözlü doğru özlü olmak, hep aynı hasletler, aynı asil ve ahlâki cezre müteferriadırlar. Bu günki beşeri kâinatın hâkimiyeti gibi zihniyetide bambaşka. Artık yalnız şahsî değil, fakat aynı zamanda millî fâideler içün çalışamayanlar hakiki insaniyetin hâdimi olamıyorlar.

Halk çocuğu, beni dinle, ben de seninim. Benim Türk gönlüm seninki kadar sızlıyor; Turânlı yüreğim seninki gibi çarpıyor, öğüdlerim; yalan söyleyen, aldatan, duymadığını, yaşamadığını söyleyen bir kafadan çıkmuyor. Sen âmir ve efendi yaşamak istiyorsun değil mi?!.. Fakat nasıl?!.. Asil babalarımızın, necîb dedelerimizin bu yalancı dünyada bize bıraktıkları saâdetler, devletler, servetler, samanlar eriyor bitiyor; hatta eridi bitdi bile… Bilmiyorsun? Elimizde yer-yurd, para pul kalmuyor. Yer- yurd sahiblerine bekci, para- pul sahiblerine kapıcı mı olmak istiyorsun? Fakat artık bu efendilik değil ki… San'âtı altun bileziğe benzeten atasözünü de mi hatırlamıyorsun?! Ben burada, Evropa ilinde her gördüğümden ibret almağa çalışıyorum. İşte sana "öğüd" diye bu ibretleri yazıyorum. Hayatımın daha doğrusu gençlik hayatımın başlangıcında ben de çok cesaretli ve çok bilgiç değildim, dinle bak. Bir hikâye anlatayım. Avrupa'ya yeni geliyordum. Ben, zaten 'avamî, yani halk çocuğu idim. Şıklığa, zübbeliğe hiç ehemmiyet vermezdim. Sivri akıllı ve kibar bir hemşehri, bana bir kat yeni elbise yapdırmamı, sırtımda taşıdığımla Avrupa'ya gidemiyeceğimi anlatdı. Ben, kandım. Orta halli bir Anadolu çiftcisinin oğluyum. Evropa'da beni yaşatacak para, pul değildi. Öyle müsrif yaşayamayacakdım. Bu ilk defada, bilmem neye aldandım. Çünkü Evropa'yı Evropa'da yaşayan, tahsil eden başka milletlere mensub gençleri tanımuyordum. Vaktinden evvel suyunu çekecek olan paralarımın mühim bir kısmı ile şık ve halk çocuğuna yakışmayan bir elbise yapdırdım. Buraya geldim. Bu ilk hata beni gülünc, fakat müşkil bir mevki'de bırakdı. Genç hayatımın bu beyhûde ve fâidesiz nümâyişi ile burada iki ay parasız yaşadım. Fakat bu, öyle bir dersdi ki mütenebbih olmağa sâik olabilirdi. Hüviyetimde yaşayan halkçı ruhu, mevcudu ölçüb,

(Sayfa 342)

biçüb de ona göre hayata yaraşmak sevgisi inkışâf etti. Kardaşım, bilsen, burada neler görüyorum. Yakasız gezen, ayakkabıları sökülmüş. Pantolonu yırtılmış, talebeler var. Kahvelere ayak atmaz, tiyatronun polaykasında bir alır; kütübhâneleri imlâ eden eserleri başdan başa devr eder; con faber insanlardan kalmaz; derslerini kaçırmaz; kitaplarını, derslerini sever; bu sonrakilerini, şık bir pardesüye, parlak bir çift ayakkabısına tercih eder; yirmi dört sa'ât süren bir günü, bu günkü insanın mecburi sa'îne dâr görür, genç ve dinc talebeler gördüm. Tesâdüfün iânetiyle az masrafa bir hayat beni bu kıpırdayan, dedinen, yaşayan, çalışan gençlik âlemine atıverdi. Hep aynı hikâye… Yurdumda gördüğüm, görüb de anlayamadığım hâlin daha devamlı daha esaslı bir diğer şekli.. Milletim. Orada kendi yurdunda herkesin mağlubu, herkesin mahkûmu… Onu mağlub eden el, kuvvetini buradan, bu menba'âdan alıyor; onu mahkûm eden dimağ, nûrunu ve feyzini buradan bu

ocakdan ediniyor. Acı olsa da i'tiraf edelim, mebzul ve şahane bir zevk ve zerafeti, millî hayatın refahına masruf bir zerre müşkulâta tercih eden Türk gençi, Türkü mağlub edecek kudretin aşinasını, sa'iye meftun bir Ermeni gençine şebîh olamaz. Bana istisnalardan bahsetme. Kardaşım, şimdi çoklukdan söylüyoruz. İşte yaşadığımız o pek müellim tarihin bu sahifesinden müdrik ve şuurlu olalım. Sen, Osmancığın kurduğu bu ulu devletin bu günkü pâyîtahtında mevcud biricik Dişci Mektebinden senede yalnız bir dane Türk dişci yetişdirirsek… Bize, kulağımızın dibinde söyleyen- Türk, yaşamağa, medeni ve beşeri halkla yaşamağa henüz hak kazanmış değilsek, onun içün buradan, bu meydan kâr ve zarardan çekil çekil de liyakatsizce tuttuğun ülkeleri, toprakları biz, bu müstehak insanlar, işgal edelim, i'mar edelim… diyen Avrupalıya verilecek cevabımız yokdur. Ah kardaşım, bu medeni ve beşeri küçüklüğün, bu tarihini ve ictimâ'i izmihlâlin derecesini eyice anlasak, eyice idrâk ve hazm idebilsek. Bilsen? Ne kadar acı… Ne kadar tahâmmülü imkânsız… Seninle aynı vatandaş, etiketini taşıyan fakat senden ve benden olmayan, bununla beraber kendi millî tarihini müdrik, millî dileğine meftûn, zamanın hayâtî şartlarıyla mücehhez medenî bir ferdin sana ve bana ölüm ve elem veren nazarları altında ezilirken, bu halin fecâ'atini his idebilsek… Paris'de neşr olunan "Şark Kavimleri İçin" mecmu'âsı, Anadolu'nun iktisadî mevki'inden söylüyor. Orada hakk-ı hayatımız kalmamış gibi bir şey. San'at ve ticaret onların elinde, servet ve refah onlarda… Buradaki cem'-i gâib sayfasının ma'nasını anlıyorsun değil mi. Kardaşım, sen çiftçi de telakki edilemezsin, çünkü ekib de biçdiğin senin karnını bile doyuramıyor. Başını kaldır da sağına ve soluna bak, bak fakat gör. Senin -efendiyim- diyen vaz'ın seni ihâta eden çalışkan insanların müstehzi düşman nazarları önünde artık küçükdür. Sonra… Maddi ve manevi senden ayrılan ve uzaklaşan her zerrenin nelere, hangi mevcudiyetlere ilave olundığını gör, bil… Yarın senin millî ve ferdi refâhın aleyhinde isti'mâl edilecek olan, hatta bir nebze fazileti, insanlardan esirge.

Kardaşım, senin ve benim hayatımızın, milletimizin hayatının en tatlı zevklerini tatmin eden ulu Turân dileğine, bak nasıl ayrılır? Çiftci, san'atkâr, tacir, mühendis, âlim ve mütefennin olmakla… Hadi. Bu günkü küçüklüğümüz önünde beraberce teessürümüzden, infiâlimizden ağlayalım. Fakat

(Sayfa 343)

gözlerimizin yaşını-nef'imizde izzet, imânımızda kuvvet bilelim, vakûr ve mütehâmmil gençliğimizin, omuzları üstünde ihtiyac- yüklerinin en ağırını taşıyalım.

Ceneva (Cenevre) Türk Yurdundan

Kara Oğuz

-------**-------

Okuyucularımıza

TÜRK ŞARKILARI

Her milletin masalları, türküleri, destanları onun doğrudan doğruya kalbinden kopan kıymetli mahsullerdir. Yeryüzündeki bütün matemden milletler şarkılarını, masallarını dikkat ve ehemmiyetle toplamışlar, büyük büyük kitablar vücuda getirmişlerdir. Bu gün İngilizlerin, Fransızların, Almanların, Macarların değil, hatta Yunanların, Bulgarların, Sırbların şarkıları bile milletini seven adamlar tarafından toplanmışdır. Biz Türkler her hususda olduğu gibi bunda da çok geri kalmışız. Eskiden Macaristanda, Tuna boylarında oturan Türklerden bugün elimizde ne var? Onların hiçbir şeylerinden nişan kalmamış, bu gidişle son muharebede düşman eline geçmiş yerlerden de bize hiçbir hatıra kalmayacak.

"Halka Doğru" buna bir çare düşündü. Bundan böyle her nüshanın bir veya iki sütununa bu gibi şarkıları yazacak. Vatanını, Türklüğünü seven okuyucularımızdan rica ediyoruz: bildikleri, öğrendikleri türküleri destanları bize göndersünler ve onun nerelerde, kaç seneden beri söylendiğini de ilave itsünler. Biz onların en güzellerini intihâb edüb gönderenin ismiyle beraber gazetemize koyacağız.

-------**-------

Haftalık Havâdis

TAYYARECİLERİMİZ

Harbiye Nezareti'nin çokdan beri İstanbul ile İskenderiye arasında bir hava seyahati yapdıracağı işidiliyordu. Nihayet Cumaertesi günü çıkan gazeteler bu seyahatin resmi programını i'lân ettiler.

Programdan anlaşıldığına göre bu çok mühim, uzun hava seyahatine en cesur, en seçme tayyarecilerimizden Yüzbaşı Fethi Beğ ile Mülâzım-ı Evvel Nuri Efendi memur edilmişlerdi. Bu program mucebince pazar günü erkenden tayyarecilerimiz "Mu'âvenet-i Milliye" ve "Prens Celâleddin" tayyarelerine binerek sabah alafranga saat sekizde Ayastefanos Tayyare Ta'limgâhından uçdılar. Ayrıca birer yolcu ile beraber makinist de tayyarecilerle yola çıkdılar.

Tayyarecilerimiz Eskişehir, Afyonkarahisar'ı, Konya Ulu Kışla, Adana, Haleb, Humus, Beyrut, Şam, Kudüs, Elariş, Portsâid, Kahire, İskenderiye'den Osmanlı bayraklarını açdıkları halde geçecekler ve İskenderiye'den İstanbul'a vapurla geleceklerdir.

Biz bu sevinçli işden dolayı çok memnun olduk. Artık Türklerin de medeniyet hayatına karışdıkları anlaşılıyor. Tayyarecilikde en ileri giden Fransızlar bile bu kadar uzun bir seyahate pek son zamanlarda cesaret idebildiler: şehrimizden geçerek Mısır'a giden "Dökor" ile "Bunye"yi elbette okuyucularımız unutmamışlardır.

Memleketimiz şimdiye kadar her şeyde garblılardan geri kaldığı halde böyle bütün medeniyet âlemince mühim bir işe tayyarecilerimizin cesaretle teşebbüs etmeleri Türklerin içini kabartacak şeylerdendir. Tayyarecilerimizin uğradığı yerlerdeki hamiyyetli Türkler, Arablar, göklerde uçan Osmanlı bayrağını kim bilir nasıl sevincle, iftiharla karşılayacaklardır. Kudüs'deki vatandaşlarımız tayyarecilerimiz kendi şehirlerine uğrayınca orduya iki güzel tayyare hediye edeceklerini vaad

(Sayfa 344)

ettiler. Diğer şehirler de elbette Kudüs'den aşağı kalmayacakdır ümidindeyiz. Bilhassa Osmanlı hükûmetine, Osmanlılığa çözülmez bağlarla bağlı olan Mısırlı vatandaşlarımız Kahire ve İskenderiye semâlarında Osmanlı bayrağının dalgalandığını görünce kim bilir ne kadar çok hamiyyet eserleri gösterecekledir. Hemen Cenâb-ı Hakk cesur ve sevgili tayyarecilerimize selamet ihsân buyursun.

RUSYA'DA TÜRK MEKTEBLERİ

Petersburg'da bütün Rusyadaki hocalardan ibaret büyük bir dernek kurulmuşdu. Rusyadaki Türklerin ileri gelen hoca ve yazıcılarından 'İsa Mirza Beğ mühim bir rapor yaparak bu derneğe vermiş ve dernek tarafından kabul edilmişdir. Biz buna pek memnun olduk; okuyucularımızın da sevinmesi içün mezkûr rapordaki maddeleri kısa kısa yazıyoruz:

1. Müslümanlar içün açılacak mekteblerde millî ve dini bir tedris usulü ta'kib edilmelidir.

2. Bütün Müslüman mekteblerinde her şey ana diliyle okutulmalı ve Rusca üçüncü sınıflardan başlayarak ayrı bir dil gibi okutulmalıdır.

3. Müslüman mekteblerine muallim olacak kimseler millî lisan ve edebiyatı bilenler ve okutmağa muktedir olanlar arasından seçilmelidir.

4. Müslümanlara Türkçe ders virebilecek muallimler yetişdirmek içün Rus hükûmeti kendi parasıyla Dârülmualliminler, Dârülmuallimâtlar açmalıdır.

5. Müslüman talebenin ibtidai tahsil vakti beş sene olmalıdır.

6. Müslüman mektebleri idare heyetleri arasına intihab edilmiş vekiller sokmak ve onlara teftiş hakkı vermek lazımdır.

İsa Mirza Beğ raporunun nihayetinde Müslüman halkının maârif işlerine karşı maârif me'mûrları tarafından birçok engeller çıkarıldığını ve Müslümanların bizzat açdıkları i'dâdilerde tedrisatın Rusca yapılması içün tazyîkâtda bulunulduğunu, velhâsıl Müslümanları Ruslaşdırmak içün her fırsatdan istifâde edildiğini, Türkçe'nin Türk edebiyatının Türkler tarafından hakîr görüldüğünü yazıyor ve bu fenalıklardan şikâyet ediyor.

Merhum Ekrem Beğ

Gazetelerimiz Merhum Ekrem Beğ hakkında halâ güzel güzel makaleler yazarak üstadın hıdmetlerini şükran ve minnetle sayıyorlar. Bir milletin büyüklerine karşı böyle hürmet göstermesi, ölülerini unutmaması onun yaşayacağına en büyük bir 'alâmetdir. Biz bundan dolayı çok memnun oluyoruz ve bu sayımıza merhumun resmiyle güzel bir şiirini okuyoruz. "Türk Yurdu" arkadaşlarımız gelecek sayısını tekmil Ekrem Beğ merhuma hasr edecek ve birçok kıymetli makaleler, güzel güzel resimler neşr edecekdir. Ekrem Beği sevenlere ve bütün Türk gençlerine "Yurdun" gelecek sayısını şimdiden tavsiye ederiz.

H. D.

-------**-------

Türk Esnâfı Okusun!

"Türk Yurdu" kütübhanesinin neşr ettiği (Ticâret ve Nasib) risalesini Türk esnâfı mutlaka okumalıdır. Fiyatı 20 paradır.

-------**-------

Müdir: Celâl SâhirTanin Matba'âsı

-------**-------

(Sayfa 345)

HALKA DOĞRU

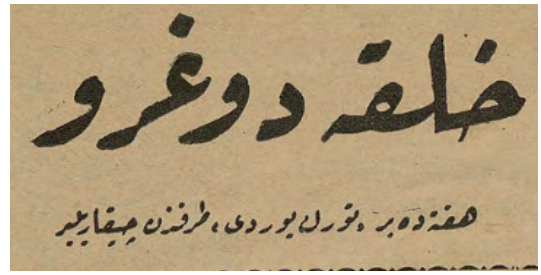
خلقه دوغرو

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 44	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 6 Şubat 1329**

Bu Sayıdaki Yazılar

Esnâf İçün **Terâkki Yolları: F. * Dursun'un Başına Gelenler: Kâzım Nâmi *** İslâm **Ticâreti * Haftalık Havâdis: Türkistân'da Rus İstilâsı-Şer'i Mahkemelerin Kaldırılması- Elektrikli Tramvay- Adalar** İşi*

-------**-------

İstanbul'dan Kahire'ye Havadan Gidiş
Tayyareci Fethi ve Nuri Beğler ve Arkadaşları

(Sayfa 346)

ESNÂF İÇÜN TERAKKİ YOLLARI
-7-

Sa'nat Hayatında Safhalar. Ekinciler Nasıl birleşebilirler?

Geçen def'a taşgın bir nehir gibi ilerleyen Avrupa zana'âtı önünde, ancak birleşecek esnâf şubeleri bir sed olabilir demişdik.

Biz bu yolda; bu gün ilerlemiş, hayat zevkiyle dolu adımlar atmış milletlerin izlerini de görüyoruz. Onlar beş devre geçirmişler. Biz kendi mevki'mizi, sa'nat ve çalışma hayatının hangi safhasında bulunduğumuzu anlamak içün onları gözden geçireceğiz:

1/Birincisi insanların ihtiyacı pek sayılı olduğu zamana tesadüf ediyor. Bu devrede herkesin eli ancak âile içün kımıldanıyor. Herkes yiyeceğini, giyeceğini kendisi hazırlıyor. San'at, san'atkâr görünmiyor; kısa bir cümle ile: bir hayvan nasıl ve niçün yaşarsa aynı hayat sürüyor.

2/İkinci devrede nüfus çoğalıyor. İhtiyâc artıyor, bir âile toprağında biten şeyler bazen başka yerde yetişmiyor. Mübadele denilen trampa doğuyor. San'at, san'atkâr vücuda geliyor. Artık insanlar sade kendileri, âileleri değil başkaları içün de çalışmaya başlıyorlar. Bir ustaya ihtiyacı olan adam evvelce yapdıracağı şeyin bütün levazımını hazırlıyor. San'atkâra müraca'ât ediyor. San'atkârlar kendi aletleriyle başkasının eşyasını işliyorlar. Yani sade san'at, emek satılmış oluyor. Yoksa mesela bir terzi kumaşını vesâireyi tedarik etmekden ve elbiseyi dikdikden sonra müşteri aramuyor. Bu devrede loncalar da vücuda geldi. Fakat bazı sebeblerle büyük bir durgunluk da sa'nat hayatında başladı. Birçok zarif, ince şeyler yapıldıysa da asırlardan geçdi.

3/İhtiyac birden bire çoğalıyor. Şehir pazarı, memleket pazarı, cihan pazarı birbirini takiben açılıyor. San'atkârlar bunun karşısında zaîf, 'âciz, şaşkın kalıyorlar. O zaman şimdi tüccar dediğimiz bir adam çıkıyor. Esnâfı: san'atkârları başına topluyor, kendi hesabına onları çalışdırıyor. Müşteriler de artık karşılarında sanatkâr yerine tüccarı bulmaya bir üçüncü adamı göndermeğe başlıyorlar. Bu hadise fiyatı artıracak yerde ucuzluğu temin idiyor. Bu suretle san'atkârlar daha devamlı çalışabiliyorlar.

4/Tüccar bu inkılâbdan büyük sermayeler sahibi, san'atkâr artık aletlerini de ticari aldığı içün bir amele olarak çıkıyor. Kollarını sallaya sallaya geldiği yerden sade san'atı, bilgisi çalışması mukabilinde bir ücret alıyor. Bu aldığı parada artık aletlerinin hissesi kalmuyor. "Efendilik, patronluk" ve "işçilik" tabi'atıyla doğuyor.

5/Beşinci devre Avrupa'nın bu gün sürdüğü fabrika hayatıdır. Bu devr her gün çoğalan ihtiyacıyla büyümüş, yayılmış, sayısız servetleri bir nokta etrafında toplayarak sarf edilecek emeği, dökülecek paraya, kaplanacak yeri her işde hayret verecek bir derecede azalmışdır. Değil istihsalâtıyla, fabrikalarının yapub meydana koyduğu şeylerle, fabrika binalarıyla Avrupa bu gün doygun bir hâle gelmişdir. Ma'mafih bizim orada her gün tarlaların mikdarı azalır. Her gün daha ziyâde kabaran istihsalât dalgaları yeni bir şiddetle taşgın, azgın yurdumuz gibi kalmış memleketleri, istila içün koşarlar,

(Sayfa 347)

bizim gibi daha ilerilemenin ikinci eşiğinde çırpınanlar bu felâkete karşı ne yapabilirler?

Her an taşan bir nehrin kenarında yaşayan insanlar nasıl mecburi birleşirse, kanal sed yapmağa uğraşırsa bu tehlikeli selin önünde de bütün esnâfımız el ele vermeli birleşmelidirler.

Biz bunu geçen hafta da söylemiş, bizi Avrupa'nın saâdet-i kamileye yetişdirecek bu en kesdirme yoldan şekercilerle… Yani esnâfımızla geçmişdik. 'Aceba bu 'itimadın onlara karşı va'âd ettiği saâdetler, memleketimizin en kalabalık işçilerini teşkil eden rençberlerimiz içün de mevcud mudur?

Bu şekliyle hayır. Çünkü iştirake en az kabiliyeti olan şeylerden birisi de topraktır. Dünyada şimdiye kadar belki hiç kimse beraberce ekmek içün toprağını komşusuyla birleşdirmemişdir. Böyle bir şey yapılsa bile faydası olmaz. Ekincilikde taksim-i âmâl denilen işlerini aralarında bölmek kâidesi de tatbik edilemez. Çünkü onların en mühim en uzun işleri bile nihayet birkaç hafta sürer. Sonra geri kalan işleri ocak, çocuk ve rüya arasında mı geçirmelidir? Zaten zira'ât diğer san'atlara benzemeyen hususi bir simaya mâlikdir. Tohum, semâ, mal, toprak zira'atde her an değişen üç büyük kuvvetdir.

Çiftcilikde iştirâk, ekmek içün olmadığına rağmen başka hususlar içün pek ziyâdedir. Fransa'da on yedi bine Almanya'da yirmi bine baliğ olan bu birleşmelerin şekil ve maksad îtibârıyla dürlüleri vardır. Mesela:

Zira'ât Sendikaları. - Çiftçiliğe lazım olan alet ve eşyanın birlikde alınması maksadıyla teşekkül etmiş mühim bir cem'iyyetdir. Zira'ât her şeyini beraber almak yüzünden birçok faydalar temin etmişdir. Mesela alınacak tohumları bunlar kimyahânelerinde ibtida mu'âyene ettirirler. Safiyetini, eyiliğini anladıkdan sonra köylüye gönderirler. Kimyevi gübreler bunların sayesinde tanılmışdır. Bir zaman köylüyü mağşuş gübreden kurtarmak içün bizzat kendileri istihsâl etmişlerdir. Bundan başka bahar, harman, kirizme… Makineleri alarak köylüleri terakkiyatdan müstefîd etmeyi de unutmamışlar. Hülâsa bunlar tasarruf nok-

ta-i nazarında pek hâ'iz-i ehemmiyetdir. Bâ-husûs tohum meselesi çiftçilik de pek mühimdir. Sonra bazı şeyleri satmak veya istihsal etmek, içun teşkil edilen şirketler vardır. Bu da köylünün en çok düşündüğü bir şeydir: Çünkü bir malı müsâid fiyatla satmak içün sade eyiliği yetmez, maharet de ister.

Piyasayı vakti daha birçok şeyleri göz önünde bulundurmak icâb eder. Bu yüzden Almanya'da "müşterek buğday satışı" pek faydalı neticeler vermişdir. Bir çiftcinin harman zamanları hem en zengin hem en züğürt bulunduğu anlardır. O zamanlarda nakdi bulunmaz. Borçluları sıkışdırır. Virgü nakden alınan yerlerde hükûmet virgisini ister. Binâenaleyh çiftci harmandan sonra mahsulün bir mikdarını derhal satmak mecburiyetindedir. Bazı tüccarlar onun bu halinden istifâde ederler. Fiyatı kırarlar. Piyasada da her tarafdan mahsûl getirilmiş bulunduğu içün baha düşmüş bulunur. Ucuzcacık alırlar.

Hâlbuki Almanya'da yapılan birleşmeler sayesinde mahsul aynı anbara yığılır. Orada lazım gelen şeyler mütefennin adamlar tarafından yapılır: Havalandırılır… Güzelce muhafaza edilir. Bu sayede piyasanın müsâ'it vaktini beklemek de kabil olur. Çiftcinin bekletilemeyen ihtiyacı içün de bunlar karşılık gösterilerek gayet hafif faizle borç edilir.

(Sayfa 348)

Müştereken istihsâller en ziyâde peynir, süd, tereyağı, pekmez, şarab… gibi şeylerde tatbik olunur. En yeni makineler kullanılır, en büyük muvaffakiyetler elde edilir. Fransa hükûmeti bazı şerâ'iti de haiz olmak üzere buna yakın şirketlere yarım milyon lira kadar sermaye vermekdedir. Bu birleşmelerin üçüncü şekli:

Kazalara karşı teşkil edilen karşılıklı sigortadır. Kaza tabirine dolu, yangın, zelzele… De dâhildir. Bunların pek ziyâde faydası görüldüğünden son on senede Avrupa'da pek ziyâde çoğalmışdır. Fransa hükûmeti yedi sene evvelki bütcesinde bunlara altmış bin lira tahsis etmişdir.

Dördüncü şekil de: Birkaç hafta evvel uzun uzadıya bahsettiğimiz itibar şirketleridir. Ve nihayet: Suların taşmasına karşı araziyi muhafaza, bataklıkları kurutma, yollar yapma içün teşkil edilenler de beşinci bir tarzıdır.

Biz bunların hangi şeklinden müstefîd olmayız?

F…

-------**-------

Hikâye

DURSUN'UN BAŞINA GELENLER

Tımarhânenin parmaklığı önünde durmuş içeride kir içinde rengini gayb etmiş Amerikan bezinden gömlekleri, kara donları, çıplak ayakları, açık başlarıyla kimi bağdaş kurmuş, kimi ayakda, kimi gezinerek kendi kendine söylenen bir hayli za-

vallı deli vardı. Parmaklığa abanarak cam gibi renksiz gözleriyle dinlemeden bize bir şeyler söyleyenlerine –merhametli nazarlarla bakıyordum. Kalbim sanki demir bir pençe içinde imiş gibi sıkılıyordu. Gözlerim dimağları bozulmuş bu çarpık çehrelere bakdıkca, sanki göz kapaklarım kızgın bir demirle yakılıyordu. Bazı pek gülünc saçmalara karşı, yüzümde bir tebessüm bile beliremiyordu.

Müdir anlatıyordu:

— Efendim, şu gördüğünüz, sarışın genç beş seneden beri buradadır. Harbiye Mektebi'nde okuyormuş, Erkan-ı Harb sınıfına ayrılmış, nasılsa muvaffak olamamış, bî-çarenin aklına dokunmuş, anası babası delidir diye buraya getirmişler. Pek usludur; hiç saldırmaz; sade böyle söylenir ve ağlar. Bir şey sorarsanız anlayamaz, size yine kendi bildiğini okur. Bakdım, otuz yaşlarına kadar, uzun boylu, gür sarı bıyıklı bir delikanlı idi. Fakat yüzü o kadar sararmış, gözleri o kadar çukurlaşmış ki insan kendini canlı bir kadîd karşısında zanneder. Kanuni Sultan Süleyman'ın validesi tarafından yapdırılmış olan, şimdi pek bakımsız bu tımarhanede bulunalı hiçbir tedavi görmediği içün deliliği günden güne artarak zavallıyı üzüb bitirmiş, yaşı anlaşılamayan bir ihtiyar haline sokmuş idi.

Müdir daha uzakda birini gösterdi. Bu, avluda yalnayak dolaşan ve durub dinlenmeden kendi kendine söylenen kır sakallı biriydi. Yaşını buldurmak kabil değildi. Sözleri birbirini hiç tutmadığı içün ne söylediği anlaşılamıyordu

-Şu gördüğünüzün hikâyesi hem uzun, hem pek acıklı. İsterseniz, bizim odaya gidelim de size nakl ideyim?

(Sayfa 349)

Müdirin bu teklifini muvâfık buldum; hem ruhî, hem de cismî hasta olan bu zavallı delilere kalbimin en derin acılarıyla bir kere daha bakdıkdan, anlayub anlayamayacaklarını düşünmeyerek "Allah'a ısmarladık." dedikden sonra müdürün odasına gitdim. Burası kapı yanında dar ve rutubetli bir yer odası idi. Üzeri pis bir dokuma ile örtülü iki kişilik ufak bir sedir, iki hasır iskemle, ufak bir su destisi, üzerinde birkaç parça kağıd bulunan küçük bir tahta masa vardı. Sandalyelerden birinin üzerine oturdum. Müdür, iki fincanlık cezvesini toprak destiden doldurduktan sonra, şöyle kuytu bir yerde duran ufak saç mangala sürdü. Ve bana hıdmetci ile çarçabuk aldırmış olduğu yetmişlik bir paketden bir cigara yapub ikram etti. Sedirin üzerine bir dizini kaldırarak, ötekini altına alarak oturdu:

—Efendim, hikâyem biraz uzundur, canınız sıkılmasın. O ayakda gezer gördüğünüz adamcağız "Akçearmud" köyünün ileri gelenlerinden Hacı Durmuşoğlu Dursun Ağadır. Allah gani gani rahmet eylesin, babası pek eyi, beş vakte beş daha katan dini bütün bir Müslüman adamdı. Köyün en zengini idi; bilmem kaç tarlası, bağları, incir ve zeytun bağçeleri vardı. Mağnisa'da, hatta İzmir'de

herkes onu tanır ve severdi. Özü sözü doğru, hesabı belli idi. Köyde bir ca'mi, yanında bir mekteb yapdırmış, ama, hocasını kendi tutmuşdu. Adı, gelen geçenin konağı idi. Hiçbir gün üç beş misafir eksik olmazdı. Dursun Ağa babasının biricik evlâdı idi; çocuk on beş on altı yaşlarında iken, Hacı Durmuş hastalandı; hocalar okudu, Mağnisa'dan hekimler geldi; fayda etmedi, on beş yirmi gün kadar yatdıkdan sonra emanetini Allah'a teslim etti.

Artık on altı yaşına girmiş bir delikanlının vasiye ihtiyacı olmaz a. Dursun, anası ile birlikde malını mülkünü idare etmeğe başladı. Yirmi bir yaşına kadar tam babasına yakışır bir evlâd gibi gitdi. Bir saat ötedeki köyde anasının babası vardı; onu mu'în tutarak kendisini askere aldılar. Dursun bedel verdi, ama üç aylık hıdmetini görmek üzere İzmir'e gitdi.

Köyüne geldikden sonra Dursun tamamıyla değişmişdi. Artık işine gücüne bakmaz olmuşdu. İzmir'deki tüccarlarla görüşmek bahanesiyle her hafta bir iki gün içün İzmir'e gidiyor, giderken dolu olan kisesi dönüşünde tamamıyla boş bulunuyordu. Dursun'un İzmir'de Kordon arkasındaki kötü evlerde oyalandığı haberi yavaşdan yavaşa duyulmağa başladı.

Köydeki bakkal dükkânını Hacı Durmuş açmış, kendi adamlarından birini oraya yerleşdirmişdi. Bir gün Dursun, sebebsiz bir şeyden kızarak bakkalı koğdu, dükkânı İzmir'den beraber getirdiği bir Rum'a devr etti. İçindeki yüz liralık sermayesiyle beraber dükkânı altmış liraya Rum'a satdığı sonradan öğrenildi. Bunun üzerine Dursun on beş gün ortadan gayb oldu. Köyden İzmir'e gidenler, kendisini Kordon boyunda gezerken gördüklerini söylüyorlardı. Meğerse, oğlan kötü evlerden birisinde bir dost tutmuş. Paraları bir pis Rum kızına yidiriyormuş. Köye döndüğünün ertesi gün Rum bakkalla beraber yine İzmir'e gitdi; on beş gün daha görünmedi, fena haber çabuk duyulur derler, yine anlaşıldı ki Dursun, kırk beş dönümlük bir incir bağçesini, bakkalın delâletiyle İzmir'de Petraki isminde zengin bir Rum'a, iki yüz liraya rehin etmiş. Aradan sanırım, üç ay kadar bir zaman geçdi. Dursun'dan hiçbir haber alınamadı? Kederinden hastalanan anasına bir mektub bile yollamadı.

(Sayfa 350)

Bir gün Petraki köye geldi, ve bin liradan fazla değeri olan incir bağçesinin kendisine geçdiğini söyledi, çıkartmış olduğu tapusunu da gösterdi.

Dursun'un anası bu haberi alınca, yüreğine indi, öldü. Halâ Dursun'dan bir haber yok.

Bir gün redifleri toplamağa başladılar. Dursun birden bire çıka geldi; anasının öldüğünü işitdiği vakit şaşaladı; doğru bakkal dükkânına koşdu; çıkdığı vakit iki tarafına yalpa vuruyor, "Anam ölmüş." diye haykıra haykıra ağlıyordu. Bu

Rum bakkal geldi geleli köyde rakı içen delikanlılar türemişdi, ama kimse böyle ulu orta sarhoş olmamışdı. Dursun'un bu hali köylünün canını sıkdı; ihtiyarlar toplandılar; ertesi günü ayıldığı vakit Dursun'u bir kenara çekerek bir baba öğüdü vermeyi kararlaşdırdılar. İrtesi sabah baba dostu birkaç ihtiyar câmide toplandı, Dursun'u çağırtdılar. "Oğlum, halini beğenmiyoruz; rahmetli baban Müslüman bir adamdı. Sen de ona yakışır bir evlâd olmalısın." filan gibi birçok öğüdler verdiler. Dursun dinledi, dinledi, hiç cevap vermedi.

İki gün sonra "Bedel vireceğim" diye yirmi dönümlük bir bağçesini daha satdı; aldığı para ile bedelini vermeli; artanıyla da yine on beş yirmi gün eğlenmek üzere ortadan gayb oldu. Tekrar köye döndüğünde ihtiyarlar yine toplandılar, kendisini çağırdılar. "Oğlum, kırdığın ceviz bini aşmağa başladı. Bu gidiş gidiş değil. Gel artık seni evlendirelim de doğru yola gir." Dediler, daha birçok diller dökdüler. Dursun oldukca yumuşadı, evlenmeğe razı oldu. Ağalardan birinin kızıyla nikâhlandılar.

Dursun zenginliğine yakışır bir düğün yapmak istiyordu; fakat parası yokdu. Bu sefer üzüm bağını rehine koydu, bilmem kaç yüz lira aldı; onları da düğün dernek yaparak yidi, bitirdi. Yavaş yavaş borç boğaza çıkıyordu. Rum bakkal bir dükkânla kalmadı; "Şu kadar alacağım var." diyerek Dursun'un bilmem kaç dönümlük arsasını ele geçirdi.

Artık elinde avucunda pek az bir şey kalan Dursun, yaşamak içün çalışmağa lüzûm olduğunu anladı; fakat çiftcilikden anlamadığı gibi çalışmağı da bilmiyordu. Tenbel tenbel köyün kahvesinde günlerini geçiriyordu. Bir yıl kadar sonra karısı bir erkek doğurdu; doğururken zavallıya al basdı, öldü. Dursun kolları arasında birkaç saatlik çocuğuyla kalınca şaşırdı; bereket virsin, yine köyün ağaları yavruya acıyarak aldılar, çocuğu ölmüş bir kadına verdiler.

Artık Dursun'un dört beş dönümlük bir bağıyla küçük bir tarlasından başka bir şey kalmamışdı; bakımsızlık yüzünden bunlar da bir şey virmiyordu. Bu zengin oğlu şimdi züğürt dinecek bir hâle gelmişdi. Her gün karnını bakkalda doyuruyor. Bütün günlerini serseri serseri kırlarda geçiriyordu. Birkaç ay daha böyle yaşadı; bir gün alacaklarına karşılık olarak bakkal o küçücük bağı da üzerine geçirdi. Herif köyün en zengini olmuşdu; ötekine berikine verdiği ödünc paralara karşılık birçok arazi elde etmişdi. Şimdi herkes ona "Çorbacı aşağı çorbacı yukarı"diyordu. Birkaç yıl içinde çorbacının karnı şişmiş, yüzü pancar gibi kızarmışdı.

Çorbacı bir gün Dursun'u dükkânından koğdu; zavallının ne gidecek bir yeri, ne de yiyecek bir lokma ekmeği vardı. Hep birer birer elinden çıkmışdı. Bu son felâkete dayanamadı; zaten bir zamandan beri durgun hali birden bire değişdi; gülmeğe, gülerken ağlamağa

(Sayfa 351)

saçma saçma sözler söğlemeğe başladı. Artık çıldırmışdı. Kendisini iyi olur diye buraya gönderdiler. O gün bu gündür buradadır; iyi olmak şöyle dursun, yıllar geçdikce hali daha fenalaşdı.

Müdir, hikâyesini bitirdiği vakit, ikimizde mangalda kaynaya kaynaya cezvede yarıya inen kahve suyunu unutmuş olduğumuzu gördük. Kalkdı, özürler dilemeğe başladı. Cezvenin suyunu tamamladı; ateşi uyandırdı. O kahveyi pişirirken ben sordum.

—Çorbacı ne oldu?

Müdür yüzüme bakdı:

—Ne olacak? Şişe şişe patladı. Ölürken malını mülkünü Rum kiliselerine, mekteblerine vasiyet etmiş; bilmem kaç bin liralık nakdini de Yunan donanmasına bırakdığını neden sonra öğrendik.

Dedi. Şimdi müdirin ikram ettiği kahveyi içerken, böyle çıldırmamış ise de yüzlerce binlerce bakkalların, çorbacıların ellerine esir olarak efendiliğinden hıdmetciliğine, ağalıkdan yarıcılığa, zenginlikden dilenciliğe inen yüzbinlerce köylü kardaşlarımızı düşündüm, içim ezici bir acı ile sızladı.

Maraşlıoğlu

-------**-------

İslâm Ticareti

Memleketde ticaret yolunda tatlı bir uyanıklık peydâ olunmakda olduğunu görerek seviniyoruz, göğsümüz kabarıyor. Bir memleketde alnının teriyle, elinin emeğiyle yaşayanlar ne kadar çoğalırsa bir kere ahlâk o kadar düzelir. Bizi bitiren, ahlâkımızı kemiren işsizlikdir. İş, sevilirse, insana hoş gelirse yapılır. Kazanç sevgiye sebebdir. Sonra çalışanları, kazananları artan memleket zengin olur; yabancıların iktisadî esaretinden kurtulmağa başlar. Biz müstakil bir devletiz diye fahirleniyoruz; hâlbuki pek fakir ve işsiz olduğumuz içün Avrupalıların, yabancıların boyunduruğu altında inliyoruz.

Artık son felâketlerimiz üzerine hemen hepimiz iş ve kazanç yolunu tutmağa mecbur olduğumuzu anlamağa başladık. Bu uyanıklık çok iyidir; ve o dediğimiz ağır boyundurukdan kurtulmak içün en başlı bir sebebdir.

Bir hadîs-i şerîf "Allah kâsiblerini yani çalışub kazananları sever." buyuruyor. Biz, yeni yola girmekle bu hadîs-i şerîfin sırrına mazhar olmağa başlıyoruz. Bundan şerefli ne olur? Kuvvetimiz, zenginliğimize tabi'dir. Zengin olduğumuz takdirde hem daha rahat yaşayarak sıhhatimizi yerine getiririz, hem de hazinemizi doldurarak ordu ve donanmamızı düşmanlarımızınki kadar ve belki daha ziyâde kuvvetlendiririz. O vakit bizim de sözümüz dinlenir, hatırımız sayılır.

İstanbul'da, memleketin sâ'ir taraflarında görülen bu uyanıklık en çok eserini Üsküdar'da gösteriyor. Üsküdarlılar sessiz sessiz çalışıyorlar. Bakkal dükkânları, manifatura mağazaları açıyorlar. Herkes de onlara rağbet gösteriyor, bu sâye ticaret müteşebbislerinin de hevesi ve gayreti artıyor.

Üsküdarlıları tebrik ederken İstanbullulara ve Anadolululara da demek isteriz ki: "Ey sevgili din kardaşlarımız, artık Hanyayı, Konyayı anladınız.

(Sayfa 352)

Hemen kolları, paçaları sıvayınız, "Ya Allah!" diye işe girişiniz. Yalnız du'â ile hacı gemisi yürümez, çalışmak lazım. Hepimiz el birliğiyle çalışırsak, emin olalım ki vatanımızı kurtarırız, dinimizi yükseltiriz. Haydi bakalım, Allah diye çalışan mü'minlerle beraberdir.

-------**-------

HAFTALIK HAVÂDİS

Türkistân'da Rus İstilası

Rusya hükûmeti yavaş yavaş Türkistân'a sokuluyor. Hükûmet Fergana ve Buhara taraflarındaki arazisini büyük şirketlere virerek onları zira'ât edecek bir hale getirmekdedir. Bu mahsullü yerlere hükûmet Rus muhâcirleri yollayarak oraları Ruslaşdırmak politikasına hıdmet ediyor. Allah verse de oradaki Türk kardaşlarımız siyasi esaretden başka bir de iktisâdi esaret altına girmeseler!

Şer'î Mahkemelerin Kaldırılması

Rusya hükûmeti Türkistân'daki Şer'î Mahkemeleri kaldırmak ve onların yerine her işi hatta din işlerini bile Rus mahkemelerine gördürmek içün çalışıyor. Ruslar, Şer'î Mahkemeler üzerinde kontrol olmadığını, rüşvet alındığını, kadı intihâblarına fitne karışdırıldığını ileri sürüyorlar. Hâlbuki bu işden asıl maksad Müslümanları yavaş yavaş Ruslaşdırmakdır. Bu işin Müslümanları çok kızdıracağını anlayan Rus memurları nihayet şuna karar vermişler: Şer'î Mahkemeleri kaldırmak içün evvela İslâm şeri'atının kanunlarını toplamalı ve Türkçe iyi bilen, şeri'at işlerinden anlayan Rus hâkimler bulmalı. Hâlbuki bunun içün de uzun bir zaman lazımdır. Bu işi yavaş yavaş meydana çıkarmak daha hayırlıdır."

Elektrikli Tramvay

İstanbul'da her ne iyi şey yapılırsa mutlaka evvela Beğoğlu tarafı, Frenk mahalleleri düşünülür; zavallı İstanbul tarafını, bîçâre Türk ve İslâm mahallelerini düşünen yokdur. Şehremininin gayretiyle Gülhane Bağçesi yapılmadan evvel İstanbul tarafında tek bir bağçe bile yokdu…

İşte her şeyde olan elektrikli tramvay işinde de oldu. En evvel Beğoğlu tarafındaki tramvaylar işlemeğe başladı. Haber aldığımıza göre bir aya kadar İstanbul'daki bütün tramvay yollarında elektrikli arabalar işleyecekmiş. Şehirlerimizi güzelleşdirecek, medeni bir hale getirecek olan bu hayırlı işe biz inşallah diyoruz. Fakat hiç olmazsa İstanbul tarafındaki küşâd-ı resmî Pazar gününe tesadüf ettirilmese, bir Cum'a günü yapılsa!

Adalar İşi

Adalar işi, görünüşe bakılırsa zavallı Türklerin aleyhinde neticelenecek! Avrupa devletleri Midilli ile Sakız'ı bizden alub Yunanistan'a vermek ve bu haksız, zalimâne karara karşı bizi zorla susdurmak istiyorlar. Fakat Osmanlı hükûmeti her ne yaparsa yapsun, Türklere İslâmlara düşen bu sevgili adaları unutmamak ve Yunanlılara karşı ölünceye kadar nefret beslemekdir. Eğer donanma iânesine himmet ederek, millet gayretiyle her sene birer büyük "Yılmaz" alabilirsek, o vakit Midilli'yi de, Sakız'ı da hatta diğer yerlerimizi de Allah'ın inayetiyle geri alabiliriz. Gayret bizden, inayet Allah'dan, ümidsizlik Müslümanlar içün hem 'ayb, hem günahdır.

-------**-------

Müdir: Celâl SâhirTanin Matba'âsı

-------**-------

(sayfa 353)

HALKA DOĞRU

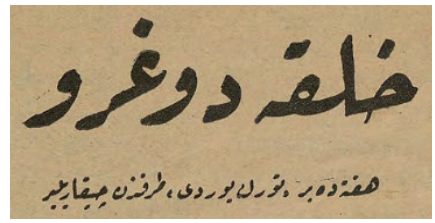

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 45	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 13 Şubat 1329**

Bu Sayıdaki Yazılar

Bilinecek Şeyler, Uyanık * Felâket Şiirlerinden: Dimeyin, Abaka * Hikâye: Çakır Oğlan, Maraşlıoğlu * Anadolu Mektubları: Burusa'dan, A. S * Haftalık Havâdis, H.D

-------**-------

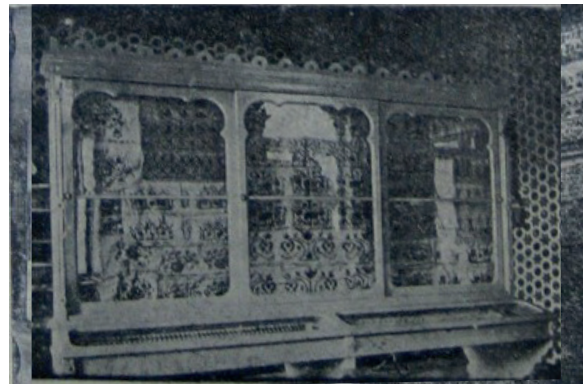

Müdüriyyetinde meşhur müşteşrık ve Türk Muhibbî Doktor Kunoş bulunan Budapeşte Şark Âsârı Müzesinde Türk ve Tatar el işlemeleri ve peşkirleri

(Sayfa 354)

BİLİNECEK ŞEYLER

Yurdumuz, şehrimizi aydınlatan üç ziyâ: Petrol, havagazı, elektrik? Avrupa hayatına tükenmez nurunu serpen belki yurdumuzda sevimli bir şavk yapar gibi oldu. Birbirini müte'âkib otomobilleri, tayyareleri, dretnotları, telefonları… gördük. Şimdide kibritsiz yanan bir lamba karşısında dinlenebileceğiz. Yalnız bu güzel şeyler bizi bir cihetden acındırdı. Karşılarında, tutulan ayın sebebini arayacak yerde teneke çalan zavallılara pek benzedik. Ellerimiz sırtımızdan kımıldadı, dudaklarımız meftûniyetimizden açıldı. Bir otomobil nasıl atsız gidiyor? Bir tayyare, nasıl havalanıyor? Bir tel parçası nasıl ses nakl ediyor? Bunlar bizim içün büyük ve " akıl terazisinin çekemeyeceği" şeyler oldu.

Vaktiyle memleketimizi gezen büyük bir Alman "Türklerin aklı bütün câhil milletler gibi gözlerindedir" demişdi. Bu doğru ise aradan 70, 80 sene geçdiğine rağmen acaba biz de mi gözlerimizle düşünüyoruz? ... Diyeceğiz. Mesela pek yakınlarda gördüğümüz elektrikli tramvayın nasıl hareket ettiğini kaçımız merak etti, kaçımız araşdırdı?...

Eğer her yeni yapılan şeyi böyle Amerika'yı keşf eden Kristof Kolomb'a bakan yerliler gibi seyr edecek olursak onların bize hiç faydası olmaz. Bilakis iktisâdi hayatımızı söndürür, bize zararı dokunur.

Binâenaleyh biz bu sütunlarda bu "nasıl ve niçün?" ler hal ideceğiz. Moltke'nin tabiri vechile düşünceyi gözden kafaya nakl içün çalışacağız.

Petrol, havagazı, elektrik. İsli çıralar, yağlı kandillerden sonra memleketimizin birbiri ardınca tanıdığı bu üç şey nereden ve nasıl istihsâl olunuyor? Bunun cevabı pek yakında sokaklarımızda üçünü birden göreceğimiz bu tenvir vasıtalarına insanı şaşkın şaşkın bizi bakmakdan kurtaracakdır.

Petrol — Buna bizim memleketimizde manasız bir isim vermişler: Gaz demişler. Halbuki gaz sert ve su halinde bulunmayan şeylerin ismidir. Petrol ise taş yağı ma'nâsına gelen Latince bir kelimedir. Asya ve Amerika'nın belli yerlerinde pek çok bulunur. Yerin altında menbâ'ını keşf etmek içün hususi sondalarla toprağı dört yüz beş yüz metro delerler. Eğer petrol varsa üzerinde birikmiş olan gazın tazyikiyle bir müddet yukarıya fışkırır, sonra durur. Petrol kendiliğinden yeryüzüne çıkmaz. Tulumbalar yapar, onunla çekerler. Bunun ismi ham petroldür. Kuyularda bir müddet bu durulur. Taşı toprağı dibine çöker. Sonra tekrar oradan da

bulandırmadan çekerek, kazanlara doldururlar. Ham petrolün buğu ayrı bir kabda toplanır. Bu sıcaklığın mikdarına göre bir isim alır. 150 ile 280 derece arasında çıkan buğular bizim gaz dediğimiz lambalarda kullandığımız petroldür. Bunun eyice sâfiyle şeddirilmemiş olanları pek tehlikelidir. Yangına, alevlenmeğe sebeb olur. Saflığını anlamak içün uzakdan bir kibrit yakmalıdır, ispirto gibi işti'âl ederse lambalarda kullanılamaz. Petrol sade tenvir içün değil sobalarda, makinelerda, cilâcılıkda da müst'ameldir. Alevlendiği zaman üzerine su atmak tehlikeyi artırır. Kum, toprak, yahûd minder gibi şeyler atılmalıdır. Vazelin de 400 derece sıcaklıkda hâsıl olan bir petroldür. Silah, alet yağlamak içün esnâf tarafından kullanıldığı gibi doktorlukda, makinecılıkda da istifâde ederler.

Hava Gazı — Odunun hava dokunmayan bir kabda şiddetle ısıtılmasından alevlenen bazı gazların vücuda geldiğini eskiden beri ma'lum idi. Yüz yirmi sene evvel

(Sayfa 355)

Leon isminde bir Fransız mühendisi bunu tenvir içün kullanmayı düşündü. Bir alet icâd etti. Odundan husûle gelen gazın alevi pek parlak olmadığından bu keşif yapılamadı. İngiltere'de bir adam odun yerine maden kömürü ısıtarak daha parlak bir gaz buldu. Ve birinci defa olarak İngiltere'nin payitahtı olan Londra'da birkaç fabrika bununla aydınlatıldı. 94 sene evvel Paris sokakları bununla tenvir edildi. Sonra bizde de Dolmabağçe'de, Kadıköyü'nde, Yedikule'de birer gazhane açıldı.

Vapur kömürünü havasız kablarda ısıtmak içün husûsi fırunlar vardır. Çıkan gaz safîleşdirilmek içün birçok muamelelere tabi tutulur. Takriben 100 kilogram vapur kömüründen 30 metro gaz, 4 kilogram katran, 50, 60 kilogram da kok kömürü hâsıl olur. Bu hâsıl olan kömürün 20 kilogram kadarı tekrar vapur kömürlerini ısıtmak içün sarf edilir. 40 kilogram kadarı da harice satılır. Bunu kışın sobalarda ekseriyâ odun yerine kullanıyorlar. Hava gazı ne kadar saf olursa ziyâsı o kadar az olur. Muslukları açık bırakılırsa pis bir koku yapar, insanı zehirler: Yangın zamanında tehlikeyi artırır. Her boru alev fışkıran bir tulumba halini alır. Binaenaleyh öyle bir şey vukû'unda musluklar derhal kapatılmalıdır. Avrupa'da hava gazı sade tenvir içün değil bizde gaz ocakları nasıl kullanılıyorsa orada da o vechile matbahlarda isti'mâl olunur.

Elektrik — En ücra köşelerde bile kehribârın kısa saça sürüldükden sonra ince çöpleri çekdiğini bilirler. Elektrik denilen şey işte bu his edilen, fakat anlaşılamayan kudretdir. Bir yeri elektrikle tenvir içün tabî-î ibtidâ elektrik istihsâl edecek bir makine, sonra bir lamba lazımdır. Elektrik ya pil denilen ekşi bir su

içerisine batırılmış birbirine bakır telle merbût çinko ve kömür çubuklarından teşekkül eden şişelerle, yahud dinamo vesâir büyük makinelerla istihsâl edilir.

İnce bir tel farazâ kuvvetli bir pilin cereyanına maruz bırakılırsa ibtida ısınır, sonra kızarır, daha sonra nar-ı beyza denilen bembeyaz ziyâ saçan bir hâle gelir. Elektrik cereyanı, elektrik geçmesi demekdir. Eğer bu cereyân ziyâde olursa tel erir, hatta buğ olur, uçar. Bu ceryana maruz bırakılan şeyler ucları karşı karşıya gelmiş kurşun kalemlerine benzeyen kömür çubukları olursa aralarında gayet kuvvetli ziyâ saçan mavimsi kıvılcımlar, şerareler husûle geldiğini görürüz, bu şiddetli ziyâdan vapurların projektörü, denizlerin fenari içün istifâde edilir.

Evlerdeki elektrik lambaları işte bunun ta'dil edilmiş bir şeklidir. Armud şeklinde camdan içinde tele benzeyen kıvırılmış kömür vardır. Eskiden bunun yerine âdi platin teli korlardı. Fakat yukarıda söylediğimiz vechile bazen cereyanın şiddetinden eridiğini, çabuk çabuk bozulduğunu gördüler, yerine kömür kullanmağa başladılar. Çünkü kömür bugün yapılması kabil olan sıcaklık derecelerinin hiç birinde erimiyordu. Elmas erimiş kömürden ibaret idi.

Bu kömürü de geçmekde müşkulâta uğradılar. Nihayet meşhur gramafon mûcidi Edison Japonya'da biten bambu kamışlarından bilhassa kömürler i'mâl etti. Şimdi elektrik lambalarında gördüğümüz teller kömürlerdir. Bunlar lambanın içinde iki meme gibi uzanmış maşalara yerleşdirilir. O camların içinden harice çıkan platin teller de kömüre kadar cereyanın gelmesine yardım eder. Bu lambaların havasını husûsi makinesiyla boşaldırlar. Bunun sebebi kömürü

(Sayfa 356)

yanmakdan kurtarmakdır. Onun içün yere düşdüğü zaman şiddetle patlar. Ceryana ma'ruz kalınca gayet sabit beyaz bir ziyâ neşr eder. Elektrik lambaları hava gazından pek zarifdir, tenvirâtda ilk kullanılmağa başladığı zaman havagazcıları telaş etmişdiler. Çünkü kıymetini iyi düşürmüşdü. Fakat sonra şimdi üzerlerinde gördüğümüz gömlek keşf edildi. Havagazı tekrar kıymetlendi.

Elektriğin bütün güzellikleriyle beraber en büyük bir kabâhati de vardır: O da küçük âilelerde bahalıya oturmasıdır.

Uyanık

-------**-------

Felâket Şiirlerinden

DEMEYİN

Diyor ki: "Her şey bitdi, bu kadarmış, ne denir? ..."
Demek benim yüreğimi ısıtan
Güneşlerin parlaklığı sönecek,
Damla damla bize hayat akıtan
Yıldızların bereketi dinecek!
Denizlerin gümüş yollu eteğini öperken
Birbirine bir şey diyen dalgalar
Susacaklar; benim ana yurdumun
Müjdesini kulağıma fısıldar
Rüzgârcıklar uyuyacak; uyusun
Demek bütün bu illere Hakdan gelen bereket;
Uyusunlar topraklarda haykıran,
Yerlerinden kımıldayan kemikler;
Ve ucunda namus kanı taşıyan
Örselenmiş, parçalanmış etekler…
Tıkadılan nefeslerin, çıkarılan gözlerin,
Koparılan yüreklerin sesleri,
Ezik başlar, pıhtı kanlar uyusun,
Ve bunların uyuduğu her yeri
Hakka bile göstermesin ot, yosun.
Beş yüz yılın ana hakkı bu toprakda uyusun;
Evlâdının kırılası elleri
Parmağını gözlerine dayasın;
Baba yurdu, yeşil kutlu illeri
Zalimliğin pis kanına boyasın! ...
Hayır, bunu kabul etmez ne yer, ne gök, ne vicdan!
Şehidlerin, ma'sumların kanları
Hakkın göze, kıraâtına kaplandı;
Öc isteyen ve inleyen canları
Bölük bölük gökyüzüne saplandı…
Dimeyin ki her şey bitdi, bu kadarmış ne denir?
Dimeyin ki büyüklükden usandı.
Doğruluğun büyüklüğün Tanrısı;
Dimeyin ki umud günü kapandı;
Dimeyin ki başımızın yazgısı! ...

Selanik **Abaka**

Millî Hikâye

ÇAKIR OĞLAN

Her kış âdet idinmişlerdi: Mahallenin ihtiyar, orta yaşlı erkekleri her akşam sıra ile birbirlerinin evlerine toplanır, çerez ve ara sıra helva sohbetleri yaparlardı. Herkes önünde yemeğini yedikden, mahallenin mescidinde yatsı namazını kıldıkdan sonra sıra hangi evde ise topluca oraya giderdi. Kışın fırtınası, borası, yağmuru, karı bu toplanmaları geri bırakdırmazdı. Ev sahibi ileriden gider kadınların kaçmasu içün

(Sayfa 357)

"Kimse olmasın!" diye bağırdıkdan, yukarı çıkub orayı bir kere süzdükden sonra, gelen misafirlerini karşılar, merdivenden rahat çıkmaları içün aydınlık tutardı. Gelenler aşağıda ayak kaplarını çıkarırlar, odaya girerken üstlerindeki gocukları sofadaki sedirin üzerine bırakırlardı.

Hemen hepsi de, kimi bir bir, kimi kadâyıfçı, nalbând kimi esnâfdı. Odadan içeriye girince bir kere, yuvarlak sâc mangala doğrulur, mangal başına çömelerek ellerini evire çevire ısıtdıkdan sonra yerlerine otururlardı. Daha yaşlıları bağdaş kurar, gençleri bir ayakları üzerine oturub öteki dizlerini bükerlerdi. Fır dolayı mindere birleşen bu misâfirleri, duvara asılı olan teneke arkalıklı bir lamba aydınlatırdı.

Ev sahibi mangal başına geçer, cezveleri sürer, su kaynayınca kahveyi salar, mangalın altındaki tepside dizili olan fincanları doldurarak misâfirlerini ağırlardı. Cigaralar yakılub kahveler içilinceye kadar herkes yanındaki ile yavaş yavaş fiskos ederdi. Ondan sonra hikâye ye başlanırdı.

O akşam hikâye sırası Çetingözoğlu Veli Dayı'nın idi; Veli Dayı elli beş elli altı yaşlarında, ak karasından çok kır sakallı, dinç yapılı bir adamdı. Yedi kuşakdan beri babadan oğula nalbânddılar. Yüzü sevimli, sözü tatlı olduğundan tatlı tatlı dinlenir, herkes onun sırasını sabırsızlıkla beklerdi. Onun hikâyelerinde mutlaka hisse alınacak bir şey bulunurdu.

Kahveler içildikden sonra mahallenin muhtârı olan Hüseyin Ağa:

- Ey Veli Dayı, bu akşam hikâye sırası senin. Hepimiz kulak kesildik, anlat da dinleyelim. Dedi. Veli Dayı büyük fakfon tabakayı açarak dolma gibi kalın bir cigara sardı, kiraz ağızlığına geçirdi; mangala eğilerek cigarasını tellendirdi; bir iki nefes çekdikden sonra gülerek:

- Sıra benim ha? Ne çabuk da geldi? Anlaşılan siz aranızda söz bir ettiniz de hep bana söyletmek istiyorsunuz? Peki, haydi bu akşam size "Çakır Oğlan" ın hikâyesini diyeyim, ama can kulağıyla dinleyin ha!...

Dedi ve başladı:

- Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kâlbur saman içinde, deve tellâl iken, ben babamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken… Var varanın, sor soranın, düstursuz bağa girenin yiyeceği sopanın haddi, hesâbı yokdur.

Ne diyordum? Evet, bir varmış bir yokmuş; Anadolu'nun bilmem hangi Hisârında " Demirhân" isminde bir derebeği varmış, büyük dev gibi adammış. Yâğız çehreli, kara kaşlı, kara bıyıklı, güzel yüzlü imiş; fakat gözleri kan çanağına benzermiş. Bir kere şöyle dik bakdı mı, karşısındakini korkusundan tir tir titretirmiş. Ma'lum ya, o vakitler, derebeği demek bulunduğu yerlerin pâdişahı demekdi. Hiç kimseden korkmaz, istediğini yapmakdan, kimsenin canını yakmakdan, kimsenin malını gasb etmekden, çekinmezdi. Onlar içün sorgu su'âl yokdu. Bu zorbâlar, İstanbul'da zamanın en nüfûzlusu kimse, ona güvenir, can yakar, hânümâne sündürerek çalub çırpdığı paralardan bir kısmını ona hedi**ye eder**, saraya karşı yaltaklanmakdan geri kalmazdı. Ama beri tarafda idâresi altında bulunan halka kan kusdururdu.

Bitmedi

Maraşlıoğlu

-------**-------

(Sayfa 358)

Anadolu Mektubları

BURUSA'DAN

Açık mavi göklerin altında dalgasız bir denizin dağ etekleriyle çevrilmiş güzel ve gönül okşayıcı durgunluğu içinde ta Mudanya'ya kadar hoş bir seyâhat ederek geldim. Hava hep açık ve güneşli idi. Şimendüfere binerek Burusa'ya doğru hareket ettik. Bir saat yol gikdikden sonra arabamız durdu. Bu durgunluk epeyce vakit sürdüğü içün merak edüb sorduk. Kimi makinenın suyu bitmiş dedi, kimi makine bozulmuş haberini verdi. Orada iki saat bekledikden sonra tekrar Mudanya'ya döndük. Bir başka makine bizi arkasına bağlayarak ikinci defa yola çıkardı ve çekdi götürdü. Akşam ezandan bir buçuk saat sonra Burusa'ya irişebildik.

Ben bu hâle çok mahzûn oldum. Böyle fena bir şimendüfer acaba dünyanın hangi yerinde vardır diye kendi kendime sordum. Cevabını viremedim. İki saatlik bir yolda üç saat geç kalmak ayıbdır. Fakat bundan o şimendüfer idâresi utanmalıdır, yoksa kuru kuruya ayıb dimemiz neye yarar? Frenk memleketinde olsa idi o gün arabaların kırılmadık camı kalmazdı, ve bu hâl bir daha olmazdı…

Burusa'ya geç vakit girdik. Pek işlek bir soğuk kemiklere geçiyordu. Araba ile otele giderken yatsu vakti idi. Caddede ikişer üçer genç çocuklar gördüm. Bunların en büyüğü on dört yaşında idi. Fakat ellerinde sigaralar vardı. Siyah fesleri, serbest yürüyüşleri yakışıksız bir hey'etde idi. Bu hâle şaşdım kaldım, bunlar eğer mekteb çocuğu iseler o saatde evlerinde yemeklerini yiyüb biraz sonra yatmaları lazım gelirdi. Hele ellerindeki sigaralar pek ayıb şeydi. Tütünü içenler hiç olmazsa çalışub parasını alnının teriyle kazananlar olmalıdır, yoksa baba ana harçlığıyla tütün alınmaz. Fakat bu nasihati evvelâ o çocukların analarına babalarına vermelidir…

Ne ise dün gece otelde yatarak bu gün memleketi görmeğe çıkdım. Otuz sene evvel Rüşdiye Mektebi'nden çıkarak terk ettiğim ve şimdiye kadar, hiç gelemediğim benim çocukluk Burusamı dolaşmağa başladım. Çok acırım ki o vakitden pek az farklı buldum. Dört yanı günlerce süren yeşil dağlar, yeşil ovalar, beyaz sular, güzel enginler, sisli derelerle bezenmiş bu göz alıcı memleketi eski ve tozlu hâlde gördüm. Vâkı'â tüccârı ve esnâfı yerinde ise de yine ileri gitdiğini gösterir bir yenilik yok. Ulu Câmi' civarında bir kebabcıya gitdim. Eskiden bildiğim bir âdeti yerine getirmek maksadıyla kebab istedim. Ve "Bana Çakıl Pidesi de vir" dedim. Bizim Burusa kebabcısı da "Efendim, Çakıl Pidesi unutuldu, artık yapılmuyor, bir bilen var idi, o da öldü." Dimesin mi?! Acıdım, hem de çok acıdım. Vâkı'â bu pide olmasa başka dürlü var, dürlü ekmek var, fakat niçün unutulsun? Avrupa'da yabancıların gittiği böyle madensulu ve hamamlı memleketlerde oranın asıl âdetinden başka hatta uydurma şeyler icâd ederek para kazanırlar. Biz ise elimizdekinide gayb ederiz. Bir kere Fransa'nın "La Borbol" Suyunun içildiği kasabasında idim. Bir sabah, oturduğum otelin sahibi bana pek tuhaf bir kahvaltı getirdi. Bu yemek bir kâsenin içinde südlü bulâmâc gibi bir şeydi. Bu ne? Diye sordum. " Bu köyün tarihi ve en yerli bir yemeğidir. İçinde taze ve ezilmiş peynir, süd, şarab, maydonoz ve taze soğan vardır. Lezzetli bir şeydir." Cevabını verdi. Bir lokma aldım; Bizim sarmısaklı, sirkeli cacık, yahud

(Sayfa359)

tarâtora[161] benzer bir şeydi. Hülâsa demek isterim ki onlar ellerinden gelse sokağın çamurını bir kalıba dökerek bize satarlar. Biz ise bildiğimiz ve yapdığımız şeyi muhafaza idemeyiz. Allah bize akıllar virsin. Belli başlı birkaç dükkâna uğrayarak memleketin ticaretini sorub araştırdım. Gördüm ki kimsenin kimseden haberi yok. Her şey, her iş az zamanda ileriye gidecek, fakat biraz eski tenbel âdeti ve eski fikri bırakarak ziyâdece çalışmak ve dikkat etmek lazım, ahâliye azıcık hesabını öğretmek pek zarûri. O vakit işin tadını alacaklarında hiç şüphem yokdur. Bir aralık pazarı dolaşdım: Taze yağın okkası yirmiye, bir tavuk sekiz ğuruşa…

161 Tarator: Şakşuka'ya benzer bir meze. (n.)

Eski hâle göre bu pahalılık paranın ucuzluğundan, yani çokluğundan olsa ne a'lâ! Fakat şöyle değil, eşyanın azlığından imiş. Demek ki ortada bir muvâzenesizlik var. Ben ister idim çok mahsül çıksın, çok satılsın, çok para gelsin. Bunlar ise oralarda değil çünkü elbise yine öyle, evler yine eski halde hayvanlar yine ufak tefek. Heyet-i umûmiyye yine fakirce....

Akşam gezmeleri, hamâm yani kaplıca safâları yine eski halde devam ediyor. Efelik, yalandan kabadayılık, biraz da israf hep yine devam etmek istiyor. Hükûmetin her yerde ve her işde gördüğüm ciddiyeti bana bir teselli virebildi. Çünki her icrâatında bir babalık ve âlicenâb bir efendilik gördüm. Çalışmayı, ahlâkı, efkârı, hissiyâtı düzeltmek ve mütemeddin bir millete yakışacak hâle getirmek için uğraşıyorlar. Cenâb-ı hak muvâffakîyyet virsin.

Bugün biraz da kar yağdı. Memleketin arkasından gökyüzüne doğru yükselüb çıkmış olan Keşiş Dağı'nın âzâmeti beyaz libâsıyla pek güzel bir hâlde göründü. Âh kalbim ister ki bu dağın gizli derelerini dolanarak akan sular kadar olsun her birinde bir hayat görelim. Bu güzel memleketde bu ilk Osmanlı pâyitahtının asil ve necîb tarihini gösteren yurdlarında bugünki milliyyeti, bugünki hakiki ve korkusuz vatan-ı lisâna getirecek şâ'irler bile yetişsin. Fakat nerede? Bu istediğimiz şeylere cehil mâni'dir. İttihât Mektebini ziyâret ittim, pek memnun oldum. Mini mini Osmanlılara ufak tüfenklerle nişân atmak bile öğretiyorlar. İyi okutub güzel terbiye veriyorlar. Fakat bunlar hiç kâfî değil, bana kalırsa hükûmetin mahsûs adamları, polisleri sokakda her gördükleri çocuğu tutub mektebini sorsunlar. Cevab vermeyenin babasını, anasını bulub izahât istesinler. Vatanın, milletin ilerdeki salâhına kefil olacak bu yeni unsuru doğru yola bir gün ola sevk etsinler, böyle olmazsa biz batarız. Hülâsa Burusa'nın gidişinden ve şimdiki halinden pek hoşlanmadım. Bir ümidim var ise o da hükûmetin ahâliye hocalık etmesindedir. Bu def'a bununla iktifâ ediyorum. İkinci mektubumu gelecek haftaya Yalova'dan göndereceğim.

A. S

HAFTALIK HAVÂDİS

Bir İslâm Müessisinin Muvâffakiyeti - Müslümanların yavaş yavaş lezzet almaya başladıkları san'at ve ticaret işlerinde derece derece muvâffak olduklarını görmek ne büyük sevinçler verici bir hâl. Terzilik san'atı da terakkî etmeğe başladı. Şimdi artık bizi başka terzilere mürâcaâddan esirgeyecek mâhir Müslüman terzilerimiz de var diyebiliriz ve bunlar gittikçe işlerini ve mahâretlerini ilerletmeğe çalışıyorlar. İşte bunlardan "Yusuf Ziyâeddin"

(Sayfa 360)

Ticârethânesinin "Teşvik-i Terakkiyât Fransız Cem'iyyeti" nin geçenlerde Paris'de tahsîs ettiği "Beyne'l-Milel Terakkiyât-ı Hazıra Sergisi"nde terziliğe âid mu'avelâtı teşhir ederek serği heyeti tarafından takdire mazhar olduğunu ticârethâne mü'essisi Yusuf Ziyâeddin Efendiye birinci derecede şehâdetnâme ve bir altun madalya verildiğini gazetelerde iftihârla okuduk. Kendisini tebrik ederiz. İlerlemenin bir tek doğru yolu vardır, o da çalışmak, ümid kesmeden çalışmakdır. Avrupa medeniyet ve terakkisi ile bizim hâlimiz arasındaki bu büyük mesafeyi ancak bu sûretle kat' edebiliriz. Onlara yaklaşabiliriz. Yaşamamız ise yalnız buna bağlıdır. Bunu hiç unutmayalım!

Yeni Müdîriyet - İnsanlardan sonra Hayvanlar Sıhhıye Müdîriyet–i umûmiyesi vücûda geldi, çalışıyor. Yaptığı güzel işleri faraza Verem Müzesi'ni gazetemizde yazdık. Şimdide hayvanatın sıhhati muhâfaza, cinsini iyileşmek ve çoğaltmak gibi işlerle uğraşmak üzere Dâhiliye Nezâretine merbût bir müdîriyet yapılacağını işitdik. Ve bunun pek büyük sevinçle alkışlarız. Ecdâdımız binicilikle meşhûrdu. Son muhârebede bizde atsızlık hakkında acı bir tecrübe oldu. Bundan sonra çalışırsak bu ihmâli telâfi ederiz. Memleketimiz mâlik olduğu iyi cins hayvanları çoğaltırız.

Geliboluda Kilimcilik - Gelibolu Sancağının kilimcilik içün istifâdeli yerlerini fenen araştırmak üzere Zira'at Nezâretinin bir mütehassıs göndereceğini gazetenizde okuduk. Her yerin kabiliyetine göre hususi ve kârlı bir zirâ'ate ayrılmasına kadar iyi neticeler vereceği ma'lûmdur. Adana'da pamuk zirâ'atinin faydası önümüzde canlı bir misâldir. Binaenaleyh bütün memlekete teşmîl edilmek üzere şimdilik bir köşeden böyle tedkiklere başlanması pek hayırlıdır.

Yirmi Pâraya Mektûb - Osmanlı memleketi içinde deniz kıyısı olsun, dâhil olsun her yere yirmi paraya mektub kabul olunmasının Posta ve Telgraf Nezâretince kararlaştırıldığını ancak mes'elenin ehemmiyetine mebnî Meclisi-i Meb'ûsânda müzâkere olunacağını işitdik. Ahâliye büyük bir fayda verecek olan bu karar meb'ûslar tarafından da kabul edileceğini umarız.

Üsküdâr'da Elektrik Tramvayı - Üsküdar Kadıköyü ve civarı elektrik tramvayının imtiyâzı hem bir Fransız şirketine, hem de sonradan Evkâf Nezâretine verildiği içün bir ihtilâf çıkmışdı. Bu ihtilâf hatlar paylaşılarak bitirilmişdir. Evkâf Nezâreti Üsküdâr'dan başlayarak İhsaniye ve Âlemdağı taraflarına, şirket de yine Üsküdar'dan başlayarak İhsaniye, Gâzhâneye, Kadıköy, Moda cihetleri-

ne tramvay hatları döşenecekdir. Bu paylaşımda Evkâf Nezâretinin zararlı çıktığına şüphe yoksa da biz en büyük kârı şehrimizin biran evvel güzelleşmesinde, ilerlemesinde, Avrupa'nın büyük şehirlerine benzemesinde ve ahâlinin rahat ve ucuz bir yerden bir yere gidebilmesinde bulduğumuz içün bu işinde hâline sevindik. Resmi muamele biter bitmez işe başlanacağı cihetle az zaman sonra İstanbul'un Asya halkı da yeni bir rahata erecekdir. Memleketin ma'ârifeti ihyaya çalışan Evkâf Nezâreti'nin şehrin imarâtına da yardım etmesi her dürlü şükrana layıkdır.

Gece Seferleri - Tramvay İdaresinin Nisan'dan itibaren gece zevâli saat bire kadar tramvay işletmeğe karar verdiğini haber aldık. Darısı Şirket-i Hayriye'nin başına. Bir memlekette gece hayatı lazımdır. Ve bunun te'sisine yardım edecek şeylerden biri de halkın eğlenceli ve istifâdeli sûretinde vakit geçirecegi yerler, tiyatrolar, mûsiki, eğlence mahalleleri vesâire vücûda getirmekle berâber şehrin her köşesine oralardan kolay ve rahat dönülebilebilmek imkânını hazırlamakdır.

H. D.

-------**-------

Müdir: Celâl Sâhir Tanin Matba'âsı

-------**-------

(Sayfa 361)

HALKA DOĞRU

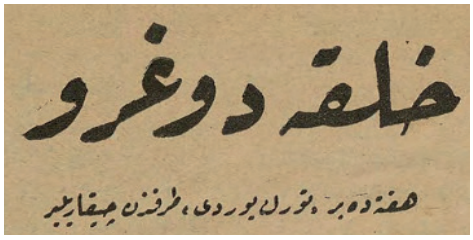

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 46	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 20 Şubat 1329**

Bu Sayıdaki Yazılar

Esnâf İçün **Terâkki Yolları, F…** * Şiir, **Turgut** * **Hikâye, Çakır Oğlan, Maraşlıoğlu** * **Anadolu Mektûbları: Yalova, A.S.** * **Açık Konuşma** * **Haftalık Havâdis, H.D.**

-------**-------

Resim 1: Büyük Bir Ulu: Sâid Paşa

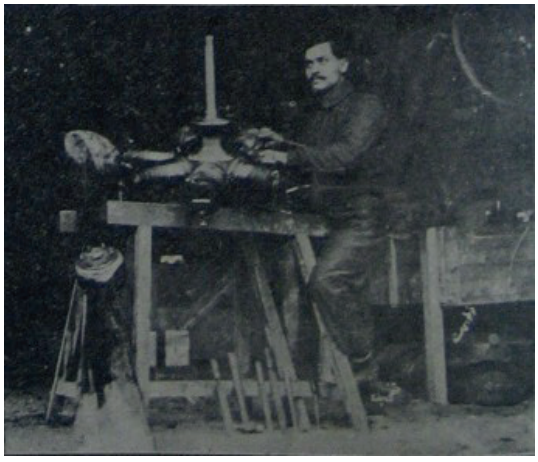

Resim 2: Mukaddes Şehidler: Sâdık Beğ - Resim 3: Mukaddes Şehidler: Fethi Beğ

(Sayfa 362)

Esnâf İçün Terâkki Yolları

ÇIRAK MEKTEBLERİ

İsrâf edilmiş bir mâzîden sonra elleri kilidlenmiş gözü muhârebeye dikilmiş bir günahkâr gibi bizim de bir tek ümîdimiz kaldı:

Şimdiye kadar ihmâl etdiğimiz bir yoldan sa'y tepelerini aşacağız, ümid doğan yerlere gideceğiz. Diyoruz.

Fakat bu çakıl taşlı yollarda bize zevk ve muvaffakiyetle dolu adımlar atdıracak, her uçurum kenarında üzerine dayanılacak, silahı nereden alacağız? Vaktiyle san'at yaratan dedelerimiz ilk bilgilerini ustalarından alırlarmış. O zaman bir san'at şubesine girmek içün şu üç dereceyi atlamak mecbûri imiş: Çıraklık, kalfalık, ustalık. Bir kânun bunların aralarındaki mesâfeyi ta'yin edermiş. Biz bunları bugün de işidiyoruz. Fakat ifade ettikleri man'a değişiyor, bugünkü çıraklık, kalfalık, ustalık evvelkinin bozulmuş hemen maksadsız bir hâle gelmiş şekline benziyor. Bunun sebebi san'atın en ince kısımlarının yavaş yavaş unutulmasıdır. Bugün kalfa ile usta arasında bilgi îtibâriyle pek az fark vardır. Bütün bilinecek şeyler sayılıdır. Şahsa merbût olan hiç bir şeyi yokdur. Bu acıyı sarâhaten görmek isterseniz ufak bir zahmet kâfidir. Bir Süleymaniye Câmiine gidiniz,

dünün büyüklüğünü bize anlatan bu ma'bedde en çok taşçı eli çalışmış değil midir? Sonra bir de en ziyâde şöhret kazanmış bir taşçı dükkânımıza bakınız. Birincisinde ne derin bir san'at tufanı ikincisinde hemen emin olunuz dört şey göreceksiniz: Musluk taşı, abdesthâne taşı, merdiven taşı ve bunların üzerinde yükselen mezâr taşları. Hattâ bu dört şeyde bile çeşid yokdur. Elli sene evvel dededen görülmüş bir model tatbîk olunur, durur. Onun ufak bir çizgisini bozmak yeni bir şey yapmak günah gibi gelir.

Bütün çıraklık usûlünü ibkâ eden san'atlarımızın hemen hepsi böyle gerilemiş gün geçtikçe san'atın yeni bir inceliğini daha lüzûmsuz görerek, unutarak yerinde saymaya bile muvâffak olamamışdır. Çırak kabul etmeyenler ise büsbütün unutulmuşlardır. Bizden evvel bu yollardan geçen sade çıraklığın bu asırda san'at duygusu viremediğini gören Frenkler dershâneler açmışlardır. Böyle mektebler pek faydalıdır. Burada umûmî bilgilerle beraber bütün san'atların esâsları da öğretilir, buraya devam eden bir genç kendi tabiatı kendi istîdâtı ile en çok uyuşan bir san'ata girer ve daha çok muvâffak olur. Bâ-husûs diğer san'atlarda neler yapıldığını bilmek emin ve sürâtli adımlar atmak içün kuvvetli bir müessirdir. Bu mekteblerde dersler gece virilir: Avrupa'nın bütün elektrikli fabrikalarında amele gündüz makine başında gece sıra üstünde çalışır gündüz ameliyâtını yani nasıl yapıldığını gece nazariyâtını yani nasıl olduğunu öğrenir. Bu vechile san'ata derin bir merbûtiyyet doğar. İşçi olduğu zaman yaptığı şeyi ibtidâsından sonuna kadar bilir. Daha dikkatli çalışır. Bizde böyle bir mekteb açılırsa oraya sade çıraklar değil ustalar bile devam etmelidirler. Hem bu mektebi esnâf kendileri açmalıdır. Çünkü memleketimizde san'atda bilgisizlik gibi babadan kalır. Bir çocuk babasının san'atına girer.

Binâenaleyh mesela taşçılar böyle bir mekteb yapmağa çalışmakla kendi çocuklarının saadeti içün uğraşmış demek olurlar.

Bunun içün el ele vermek kâfîdir. Kiselerinden beş pâre sarf etmezler. Sade istihlâklarını yani sarf ettikleri ve satın aldıkları şeyleri beraberce yapsınlar.

(Sayfa 363)

Mesela İstanbul'da bütün esnâfın birer husûsi kahveleri vardır. Bu kahveleri kendileri kiralasınlar. Bunların yemeklerini yedikleri birer dükkân vardır. Hepsi kendilerinin açacağı dükkândan karınlarını doyursunlar tütünlerini berâberce alsınlar hülâsa dâima el ele hareket etsinler. Bir kere kendi sağlıklarını görmüş olurlar. Sonra eskiden başkalarına kazandırdıkları para da kendilerinde, kendi dükkânlarında kalmış olur. İşte bu kazançla da bir adım ileri atmak içün sa'y-

larını daha bahalıya satmak içün gece dersleri açarlar bu husûs da hükûmetin mu'âvenetinden da emin olabilirler. Yoksa ilerlemek içün garbın terakkiyâtı karşısında sade çırpınmak kâfî değildir.

F…

-------**-------

Şiir

BAHTİYÂR ÇIFTCİ

–Tevfik Beğe–

İsli, kara gecelere
Tan yıldızı incilerden,
Penbe, nazik parmağıyla,
Nurlu köye takar iken:

Ağaçların ortasında
Küçük, yavru kuşlar öter,
Çiçeklerin kucağında
Kelebekler uçar, düşer.

Esen yele kapılarak
Gümüş gibi beyaz tozlar,
Çiçeklere saçılarak
Nazlı, nazlı gezer, uçar.

Toprakların göğsünü
Şırıl şırıl akan sular
Ağaçların göğdesini
Yalayarak sızar, kayar.
İpek gibi fısıltısı
İşidilir yaprakların,
Yavru kuşun cıvıltısı
Ortalığı hazin hazin

Çınlanırken mes'ûd köylü
Tarlasına koşar gider;
İçi sevgilerle dolu
Tarlasını kazar, sürer.

Ekinlerin göğermesi
Ona taze hayat verir?
Pek terlemiş çehresini
İnce rüzgâr serinletir,

Tarlasında sevinerek
Kışlığını hep yasaklar[162[1]],
Batan Güneş eğilerek
Mutlu çiftçiyi selamlar,

16 Mayıs, 1328 Kırşehri
Kocaağaoğlu Turgud

-------**-------

(Sayfa 364)

Millî Hikâye

ÇAKIR OĞLAN

Başı geçen sayıda

"Demirhân" Kal'asının bir ucundaki kalın taş duvarlı konağında oturur, gecelerini 'işretle, karı oynatmakla geçirirdi. Geceleri, zorbaların korkusundan kimse kapıdan dışarıya çıkamadığı, ıssız karanlık sokaklarda köpeklerin havlamasından başka ses sedâ olmadığı içün konakdaki, çalgı gürültülerini, nâraları, hey heyleri kimse duyamuyordu.

"Demirhân" zevkine, safâsına o kadar düşmüş idi ki bu uğurda en aziz canlara kıymakdan çekinmiyordu. Yanında güzel bir kızın adını anmak kâbil değildi; sanki kulakdan o kıza âşık olur, izbandud katillere benzeyen adamlarıyla gece yarısı evini bastırarak kızı zorla konağına getirir, günlerce onunla eğlenir, canı sıkıldı mı, yine bir gece aldığı gibi evine gönderir, eğlenecek bir ma'sûm ararDı. Şayet getirtdiği kız namusuna sahip olup da herife râm olmazsa, vay başına! Dayak olmazsa, bıçak vardı. Konağın o mazgallı kalın divârları içinde böyle ne kadar ırz bozulmuş, ne kadar ma'sûm kanı dökülmüşdü.

Demirhân'ın ma'iyyetindeki zorbalar da âlikıran baş kesen olmuşlardı. Hisâr içinde kimse canından, malından, ırzından emin değildi. Demirhân bir yaparsa yanındaki baldırı çıplakları yüz yapıyordu. Koca karılardan başka ka-

162[1] Hazırlar. Yasaklamak, hazırlamak demekdir.

dın namına kimse sokağa çıkamıyordu. Ahâli o hale gelmişdi ki uzakdan bir zorba görseler, gazel yaprağı gibi titrer, başlarına yine bela geleceğini düşünerek önlerine bakarlardı.

Hisârda Kuzucuoğlu Kurt Osmân isminde yiğirmi yaşlarında bir delikanlı vardı; gözleri çakır olduğu içün ismini çağırmazlar, "Çakır Oğlan" derlerdi. "Çakır Oğlan" üç yaşında iken âhirete göçen babası Hasan Ağa, hisârın en hatırı sayılır kâbâdayılarından idi. O vakit "Demirhân" daha türememişdi. Hisârın o vakit ki beği, Hüseyin Ağayı çok sever, savaşa me'mûr olduğu vakit onu beraber almadan gitmezdi. Hasan Ağa, ıslak keçeye pala çalmakda, cirid oynatmakda birinci idi. Gayet namuslu, sözünün eri, namazı niyazı yerinde bir Türk idi.

Kurt Osmân ile kendisinden iki yaş küçük olan kızkardaşı Ayşe yetim olarak büyümüşlerdi. İkisi de nur topu gibi güzeldi; sanki bir almanın yarısı gibi birbirlerine benzerlerdi. Çakır Oğlan babasının san'atı olan eğerciliğe girmişdi; O da babası gibi çalışkan, namuslu ve dinli idi. Ağır başlı, kimse ile şaka etmez, az söz söyler, işinden başka yalnız pala çalmak ve cirit atmak gibi erkek eğlenceleri ile uğraşırdı. Babamdan bana, şu kolumdaki bazubendden başka bir şey kaldıysa o da yaşamak içün eğercilik, eğlenmek içün pala ve ciritcilikdir dirdi.

Bir gün "Demirhân" a "Çakır Oğlan" ın kız kardaşını salık verdiler; şöyle güzeldir, böyle güzeldir ama, ağası pek acardır; kolay kolay kardaşını vermez dediler. Demirhân bir gece adamlarını Çakır'ın evine gönderdi; bu haydudlar, herkes uykuda iken yavaşça evin damından aşdılar, ve hiçbir şeyden haberi olmayan kızcağızı tatlı tatlı uyurken yakaladılar. Ses çıkarmasın diye ağzını bağladıkdan sonra sırtlayub aşırdılar.

Sabah ezânından evvel Çakır Oğlan uyanub da her vakit kendisinden evvel uyanan kız kardaşını ayakda görmeyince meraklandı, odasına gidüb baktı, yatağı boş görünce anasının yanına koşdu; Kız orada da yokdu.

(Sayfa 365)

Anasıyla berâber evin her tarafını aradı; O vakit aklı başından gitdi. Hemen câmiî'e seyirtdi; namâzı kıldıkdan sonra imam efendinin yanına sokularak yavaşca derdini açdı, imam dinledikce yüzünü bir sarılık kapladı. İşi anlamışdı; "Çakır Oğlan" sözünü bitirince imam dedi ki:

Oğlum, bu iş pek acı amma, ne diyeyim Allah hayırlar virsin! Kız kardaşını, olsa olsa Demirhân kaçırmışdır. Artık senin içün kardaşının hasretine ağlamakdan başka çare yokdur. Ne diyeyim, Allah acısın.

"Çakır Oğlan" ın Beyni döndü, gözlerini kan bürüdü, oraya yıkılıverecek gibi sendeledi; yine kendini topladı. İmamın elini öpüb ayrıldı, doğruca evine geldi. Anası endişeli endişeli yüzüne bakıyordu; anasına "Bakalım Allah ne

gösterecek? Sen merak etme, ben kardaşımı bulacağım" dedi ve odasına kapandı; Akşama kadar çıkmadı; yatsıdan sonra da görünmedi. Sabaha karşı anasının odasına gitdi; kadıncağız hak bir sabaha kadar gözünü yummamışdı. Anasının elini öpdükden sonra: "Anacığım, bana babamın palasını vir. Ben kızkardaşımı aramaya gidiyorum; tanrım büyükdür; elbette bana kardaşımı buldurur. Merak etme. Yalınız hayırlı du'âlarını esirgeme." Palayı kuşandığı gibi sabah ezanı okunurken sokağa fırladı. Bir kuytu köşede Hisâr kapılarının açılmasını bekledi, kapılar açıldığı gibi kıra çıkdı.

Az gitdi, uz gitdi, dere tepe düz gitdi. Bir buçuk iki saat kadar yürüdükden sonra bir pınarbaşını rastladı.. Berâberce taşıdığı dağarcığını açdı, ekmeğini çıkardı, biraz yidi, soğuk pınardan bir su içdi, arkası üstü yatarak biraz dinlenmek istedi. Dalacağı sırada bir ayak patırdısı işitdi; başını kaldırub bakınca, yanında yeşil sarıklı, yeşil cebeli, nûranî yüzlü bir ihtiyâr gördü. "Çakır Oğlan" birden doğruldu, kalkdı. İhtiyâr selâmunaleyküm oğul çok yürüdüm de yoruldum; serde ihtiyârlık var. Şurada biraz dinleneyim. Biraz su içeyim. Yine böyle gideyim." dedi. "Çakır Oğlan" ihtiyarın selamını aldıkdan sonra elini öpdü. Adamcağızın yanında dağarcığı falan yokdu; Çakır kendi dağarcığını açdı, kalan ekmeğini ihtiyâra verdi. İhtiyâr ekmeği yidi, pınardan su içdi. Çakırı yanına oturdarak:

- Oğul nerden gelüb nereye gidiyorsun? diye sordu. Çakır Oğlan derin bir ah çekdikden sonra:

- Babacığım, derdim büyük, derman aramaya çıkdım. Diyerek başına gelenleri anlatdı. İhtiyar uzun uzun düşündü; başını kaldırdığı vakit gözlerinin yaşarmış olduğu görülüyordu.

- Oğul dedi, Demirhân dedikleri zâlimin yaptıklarını hep biliyorum. Allah zâlimleri sevmez; o da bir gün cezasını bulur. Hem artık Tanrı'nın gayretine dokundu, çok sürmez. Allah bu iyi işi inşallah sana nasîb etmişdir. Bak şimdi, sana bir öğüt vireyim de dinle buradan gün doğusuna doğru git. Hiç sağına soluna bakınma. Akşam güneş batacağına yakın karşında bir kule göreceksin; kapısı kapalıdır. Bir besmele çek, üç kere yumrukla kapıya vur. Kapı açılır; içeriye girersin. Önüne gelen merdivenden aşağıya in ine ine bir düzlüğe varırsın. Sağ tarafda yine kapalı bir kapı görürsen yine bir besmele çekerek üç kere kapıya vur.

O da açılınca içeriye girer, kendini büyük bir odanın içinde bulursun. Bu odada kırk kişi göreceksin; onlara selam ver ve ta karşına gelen adamın

(Sayfa 366)

yanına git, elini öp. İşte o senin ve senin gibilerin derdine derman bulur.

Çakır Oğlan bu sözleri dinledikden sonra başını kaldırdı, yanında ne ihtiyâr vardı, ne başka bir kimse.. Etrâfına bakındı, gözleriyle her tarafı aradı; kimseyi

göremedi. "Bunda bir hikmet var; "Allah encâmını hayr eder." diyerek gün doğusuna doğru yola revân oldu.

***

Veli Dayı hikâyenin burasına gelince:

- Çocuklar, hikâyem pek uzundur; bu gece bitmez. Şimdi çerezlenelim de aşağısını yarın akşam anlatırım. dedi.

Maraşlıoğlu

Yalova-Şubat 1329

-------**-------

ANADOLU MEKTUBLARI

İstanbul civarındaki kasabaların belki en meşhuru olan (Yalova)'yı bugün dağları, bayırları ve deniz kenarları ile başdan aşağıya gezdim. Hep duygularım çoşdu, aklım birçok şeyler düşündü. Bunları size anlatmak isterim.

Yalova'nın her şeyden evvel bir "Dağ Hamamları" olduğunu bilirsiniz, bu sıcak maden suyu hamamları her sene yazın Haziran'da açılır ve sonbahara kadar devam edermiş. Buraya dört, beş ay zarfında şöyle böyle on beş bin belki yiğirmi bin kişi gelir, her biri hiç değilse iki lira bırakırmış. Hamamların misafirhânesi (yani oteli), bağçesi, gezinti yerleri, suyu, şifası, faydası elbette büyük bir şeydir. Hele İstanbul'a pek yakın olması bulunmaz bir kolaylıkdır. Çok hekimler, çok hastalara bu hamamlara gidiniz diyorlar. Fakat iş bundan ibaret değil sanırım: Çünkü hamamlarda otelci, lokantacı, arabacı, otomobilci, hammal, vapur, kazanır; fakat memleket ve köylü ne alır ne satar onu bilmiyoruz. Şurası var ki kasabalı ve köylü eğer çok bir şey satsa ve çok fayda görse idi bir kaza merkezi olan (Yalova) böyle kalmazdı. Çünkü memleket ufak ve fakir gibidir, Frenk memleketlerinde böyle hamamların kasabası gelenlerden çok fayda görür ve çok para kazanır. Bunu bir tarafa bırakalım. Yalova'nın saatlerce etrafı hep güzel ve zengin olmaya nişanlıdır, fakat bilmek lazımdır. İstanbul'a bu kadar yakın köylerin sağlam ve güzel topraklarında acaba neler yetişmez? Diyebilirim ki insan elindeki değneğini yere sokub bıraksa yeşerir! yaprak, çiçek ve yemiş verir!..

Vaktiyle Fransa'nın Kotdazur (Cote D'Azur) denilen Akdeniz sâhilini gezdimdi. Oradan Mart ayında şimendüferle geçerken lâle, zanbak, sünbül, gül ve karanfil tarlaları gördüm. Bizim buğday, arpa ekdiğimiz gibi onlar da lâle sünbül dikerlermiş. Çiçeklerin böyle tarla ekini hâlinde görünüşlerine şaşmış kalmışdım. Her gece yüzlerce sepet dolusu çiçek keserek şimendüferle her tarafa gönderiyorlardı. Bundan başka memleketde bir de bu çiçeklerin kokusunu çıka-

rarak lavanta yapan fabrikalar var idi. Bizde bunun daha alası olur. Sonra (Yalova) nın sıcak havası her yerden evvel sebzelerin dürlüsünü yetişdirir: Kavun, karpuz çıkarır. Otlaklarında koyun, kuzu büyür. Südlerinden yoğurt, kaymak olur. Buraların yere düşen yaprağı bile para eder diyebilirim…

(Sayfa 367)

Fakat yazık ki okuma bilen, çalışmayı bilen, hesabını bilen kimse yok. Buralarda yalnız tavukdan, yumurtadan senede iki üç yüz lira kazanmak pek kolaydır. Fakat bir şartı var. O da kahveleri kapatub köylüyü okutmak ve hepsine birbirinizi seviniz. Birbirinize yardım ediniz, ve akıl öğretiniz, hesâbını biliniz diyerek onlara bu Müslüman yoluna alışdırmakdır. Ah bu memleketler, bu yerler dünyanın cennetidir, fakat kimse kadrini bilmiyor. Ben isterim ki bu Yalova'da bir "çiftçi cem'iyyeti" olsun. Bir veya birkaç köy ahalisi birleşsin, güzel ve nizâmlı bir süthâne yapsın, inekler alsın, sütünü herkes her sabah oraya götürerek ve ölçerek teslim etsin, hesâbına yazdırsın. Sonra orada bir fabrikacı bu sütlerden taze yağlar, peynirler, kaymaklar, yoğurtlar yapsın. Saati saatine İstanbul'a yollasın. Anbarından hep tüccara dağıtsın. Hilesiz taze yumurta, taze et, semiz tavuk yetişdirsin, satsın. Binlerle lira kazansın. Zengin olsun mektep açsın temiz elbise giysin. Gazete okusun. Gazete dedim de aklıma geldi. Burusa'da o günün gazetesi akşam İstanbul gibi ve İstanbul'dan gelerek on paraye satılır. Yalova'ya öğle vakti irişir, 20 paraya virilir. Sebebini sorum, satılmayanı zarar ederim onun içün 20 paraya veririm dedi. Buna, mahzûn oldu. Gazeteciler bunun satılmayanını geriye alsalar da yine on paraya okutsalar ne olur? Hülâsa bu memleketin güzelliğine ve zenginliğe kabiliyetine doyulmaz amma cehâlet burada her şeyine ma'ni oluyor. Şekâvet yok değildir, tama' çokdur, çünkü fakirlik burasını böyle yapmışdır. Çok çalışarak çok kazanmanın kerâmeti hâlâ anlaşılamamışdır.

Yalova'dan dönerken denizin ve kenarların güzelliği insanı bayıltıyordu. O mâ'î renk o güzel güneş, o güzel hevâyı gördükçe insanın göğe doğru uçacağı gelir. Bununla berâber tenbel bir vapur, rahatsız bir oturuş, küfelere tıkışılmış hamallık sırtından düşen sebze yığınları, hepsi pek intizâmsız bir hâlde…

Bir gün gelüb de şu Yalova gibi yerlerde dopdolu tarlalar, mağazalar, fabrikalar, kışı yaz, yazı kış yapan mahsüller görmeyecek mi? Ben, Allah-ı azimüşşân'dan böyle şeyler görmeyi dilerim. Umarım ki bunlar hep olur, fakat çalışmak lazım, bakî şu memleketi Allah'a emanet eder ve içindekilerden gayret ve himmet beklerim.

A.S.

Açık Konuşma

Alp Tigin Beğ'e - Evvelce yollamış olduğunuz "cirid" in sonunu göndermenizi rica ederiz.

Mustafa Hamit Beğ'e - Halka Doğru'nun on beşde bir ve iyi kâğıtlı çıkılmasını biz de arzu ederdik, fakat memleketimizde yazılardan ziyâde fiyatın satmaya tesiri olduğunu bilirsiniz. Okuyucularımızın azalmak ihtimâli vardır. Bizim maksadımız mümkün olduğu kadar çok kardaşlarımızı faydalandırmakdır.

Carşembeli Osmân Kâzım Beğ'e - Fikriniz bizce de muvâfık görüldü. Teşekkür ederiz. İdare me'mûruna söyledik.

Samsunlu M. Aziz Efendi'ye - Tebrik ederiz. Allah muvaffak etsin tanıdıklarımıza tavsiye ideceğiz.

Konyalı Fettah Efendiye - Halka sağlığını korutacak yazılar yok diyorsunuz. Biz de düşündük. Yakında arzûnuzun yerine getirileceğinden emin olunuz.

H. D.

-------**-------

(Sayfa 368)

Haftalık Havâdis

İki Büyük Ölü - Her gün izlerinde sevinç ve iftihâr taşan bir tayyaremiz ani bir kazaya uğradı vatanın çok şeyler ümid ettiği iki büyük genci: Fethi ve Sâdık Beğler Şam'dan Kudüs'e doğru uçarken düşdüler ve şehid oldular. Bu bizi müteessîr ettiği kadar bir yazıcımızın dediği gibi göğüslerimizi de kabarttı. Dedik nihâyet Türkler harb meydanında olduğu kadar ilim sahasında da büyük ve yetişilemez bir cesarete mâlik olduklarını gösterdiler. Frenk tayyarecilerinin başaramadıkları bir yolculuğu göze aldılar. Ve bugün düşdükleri yerde unutulmayacak 'abideleri yükseldi.

Bu bize daha fazla azim verdi. Bu şehidin arzusunu tamamlamak içün yola çıkan üçüncü bir tayyareyi yakınlarda müştâk semâlarımız yine görecekdir.

Said Paşa'nın Vefâtı - Büyük bir adam daha gaib ettik. Pazar günü Allah'ın rahmetine kavuşan Sâ'id Paşa seksen senelik hayatının büyük bir kısmını devletin en mühim makamlarında mütemâdiyen çalışarak geçirmiş, tedbirli, akıllı, geniş ma'lumât sahibi bir vezir idi. Erzurumlu bir Türk olan Sâ'id Paşanın vefâtı ile devlet kıymetli bir vezirinden, Osmanlı Türklüğünü düşünen büyük bir başından mahrum oldu. Ölümün, yerlerini dolduramayacağımız büyük adamlarımızı artık böyle üst üste elimizden almamasını temennî eder ve merhûmun muhterem âilesini ta'ziyyet eyleriz.

Gülhâne Parkı'nda - Acıklı bir kaza vukû'a gelmişdir. Mühendisin tenbihlerini dinlemeyen müteahhid koçu ameleyi yeni yapılmış bir duvar kenarında çalıştırmış, birdenbire yıkılan duvar altında birçok amele kalmışdır. Ölmüşlerden beşi çıkarılmış, iki ağır yaralı hastahaneye gönderilmişdir. Hükûmet tahkikât yaparak sebeb olanların cezâsını verecekdir.

Kışla Mektebleri - Anadolu köylerinde en ziyâde üslûb öğrenmiş olanlar okuyucularımız bilirler ki askerliğini yapmış bulunanlardır. Şimdiden sonra en akıllı olanlar da kendileri olacakdır. Çünkü hükûmet kışlarlarda birer mektep açmayı düşünmüşdür. Her asker ta'limi ile berâber bundan sonra o ilm-i hâl, elif ba, vazife, tarih, hesab, hendese çiftçilik de öğrenecek ve yarın tezkere aldığı zaman memleketine artık büsbütünde gitmiş fikri aydınlanmış olarak avdet edecekdir. Bir bilgi ordusu vücûda getirmek; bu ne kadar faydalı bir şeydir.

Kadınlar Pastahânesi - Sultan Hamamı'nda altıncı vakıfhânın altında 4 ve 5 numrolu dükkânda bu isimle hanımlarımız içün yemek yiyecek, çay içecek bir yer, bir lokanta-gazino açıldığını haber aldık. Bu müessesenin müdîresi genç ve fâal bir Müslüman hanımı imiş. Kadınlarımızın ticâret sahasında ilerlemeğe azimlerini gösteren böyle numulerini gördükce alkışlamak en büyük borcumuzdur. Ümid ederiz ki yakın zaman da bu müessese başlangıcında tabii olan eksiklerini de düzelterek mükemmel bir hâle gelecek ve muhallebici, poaçacı, kebapçı dükkânlarının kendilerine ayrılan kirli ve küçük köşelerinde karınlarını doyurmaya mecbur olan kadınlarımızı bu acı mecbûriyetden kurtaracakdır.

İslâm

Ticâret'de Uyanıklık - Bu haftanın vukû'atı mühim ve dikkate değer şeylerle doludur. Bunların arasında bizim sevine sevine kayd ettiğimiz bir şey de İslâm tüccarının birleşmesi ve bir cem'iyyet teşkilâtına başlaması oldu. Bunu düşünen azalar arasında şehirimizin hemen bütün büyük tüccârlarını gördük. Demek ki asırlarının en keskin ve en korkunç bir silahı olan ticârete artık Türkler de kollarını açdılar.

-------**-------

Müdir: Celâl Sâhir Tanin Matba'âsı

-------**-------

(Sayfa 369)

HALKA DOĞRU

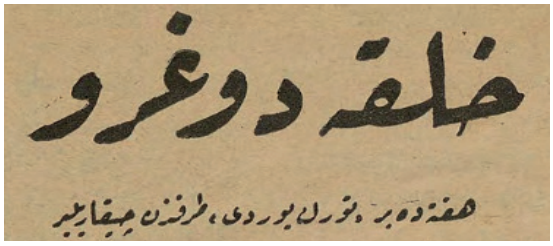

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 47	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 27 Şubat 1329**

Bu Sayıdaki Yazılar

Bilinecek Şeyler: Uyanık * Şiir: Rıza Tevfik* Ulu Işık: Ahmed Necmeddin * Cirid: Alp Tigin * Haftalık Havâdis

-------**-------

Büyük Şehidlerin **Son Günleri**
Fethi ve Sadık Beğlerin Beyrud'da Otuz Bin Kişi Tarafından Karşılanışı

-------**-------

(Sayfa 370)

2
BALON, LODYON, TAYYARE

Bir suda nasıl her şey batmıyorsa havada da öyledir. Her şey yere düşmez. Bunun sebebini düşünürken insana birden buldum gibi gelir. Meselâ kime: Bir mantar niçün batmıyor diseniz, derhâl: hafifdir cevabını alırsınız. Hâlbuki hafifliği bir sebeb değildir; memleketimizde Tayyarelerin ne kadar ağır şeyler kaldırdıklarını gördük. Suda da aynı şeyi görürüz. Biraz yayık bir mantar eliniz altına bir büyük çivi saplayınız, yine batmadığını görürsünüz. Cankurtaran simidlerinin içi mantarla doludur. Hâlbuki denizde üç adam asıldığı hâlde yine batmıyorlar. O hâlde bunun sebebi nedir?

Bunu büyük hekîmlerden birisi hamamda keşfetmişdir. Çıplak kolunu düz tutarak kurnaya batırdığı hâlde tekrar yukarı sıçradığını görünce düşünmüş ve demişdir: Suya daldırılan her cisim ağırlığından kendi büyüklüğündeki suyun ağırlığı kadar gayb ediyor.

Meselâ tam bir litre büyüklüğünde ağzı kapalı bir kab suya daldırılsa bir litre suyun sikleti yani ağırlığı ğayb olur. Şu halde suya daldırılan bir cisim içün üç hâl tasavvur olunabilir:

(1) Ya kendi büyüklüğündeki suyun sikletinden daha ağır olur.

(2) Ya kendi büyüklüğündeki suyun sikleti kadar ağır olur.

(3) Ya kendi büyüklüğündeki suyun sikletinden daha hafif bulunur.

Birinci takdirde batar: Meselâ bir kurşun top gibi. İkinci takdirde bulunduğu yerde kalır: Bazen denizin ortasına kadar inebilen yosunlu tahtalar gibi, üçüncü takdirde suyun yüzüne sıçrar: Mantar gibi.

Çarşıda pazarda bazı adamların içinde bir cam bebeğin kendi kendine çıkıp ettiği bir sulu şişe başında "tâli'a bakıyor, mektûb yazıyor" diye para kazandıkları görülür. İşte onun adına "lodyon" derler. O bu üç halden istifâde edilerek yapılmışdır. Şişenin tepesinden o adam ne kadar bastırırsa ona göre aşağı iner, yukarı çıkar. Çünki bebeğin yanı delikdir. İçinde biraz heva vardır. Yukarıda sıkışdırınca heva da sıkışır. Biraz daha su dolar. Sikleti çoğalır suyun dibine doğru iner. Sonra elini çeker çekmez o fazla giren su yeniden çıkar. O da eski ağırlığını bulur ve suyun yüzüne yükselir.

-------**-------

Hevada da ayniyla böyledir. Heva da tıpkı su gibidir. Zaten su iki gazdan buğ gibi iki şeyden husûle gelmişdir. Onda da meselâ sigara dumanlarının uçtuğunu görüyoruz niçün? Çünkü kendi büyüklüğündeki hevadan hafifdir.

İşte zengin bir kâğıt fabrikacısının keyfine düşkün iki oğlu bir gün bunu düşünerek külâha benzer fakat daha yuvarlak kâğıd ile örtülü bezden bir balon yapmışlar. Altında bir tel tekerlekle ağız bırakmışlar. Ve tüten bir saman üstüne tutmuşlar. Tabi'î duman balona dolmuş ve biraz sonra bırakmışlar, bin metro yükselmiş ve birkaç dakika o irtifâ'da kaldıkdan sonra tekrar inmiş. Bu her tarafa duyulmuş. İki kardaş balona doldurdukları şeyi saklamaya başlamışlar, nihayet bir muallim canfesden yaptırdığı bir balonun üzerini lastikle kaplatmış ve içüne müvellidü'l-mâ' gazı doldurarak hevaya terk etmişdir. İşte ilk defa bizde Taksim'de uçan balon da böyle idi.

(Sayfa 371)

O senede terakki daha ileri gitmişdir. İlk iki yolcu iki fersâh mesafeyi balonla o senede aşmışlardır.

Bu tecrübelerden heva ne kadar ısıdılırsa balonun da o kadar çok yükseldiği; müvellidü'l-mâ' gazının bezin arasından uçtuğu da anlaşılmışdır. Mamâfih bu keşf olunan tehlikelere rağmen ilk baloncunun açdığı hevaî yol boş kalmamışdır.

Baloncu oturmak içün balon balık ağı gibi bir ip örüntüsü içüne alınıyor. Ve bu bir halka ile baloncunun oturacağı sepete bağlanıyor.

Hava gazı keşf edildikden sonra balonlar hava gazı ile doldurulmaya başlanmışdır. Bu nev' balonların tepesinde bir emniyet deliği vardır. Balon yukarıya çıktıkca içindeki gazı daha ziyâde şişeceğinden icabında açılır. Bundan başka kum torbaları ve bir tıpkı gemilerde olduğu gibi lenger, bir halat balonda bulundurulur. Balonun yükselmek kuvveti azaldıkca kum torbalarını atarlar. Bu sebeble ağırlıkları daha ziyâde azalacağından daha ziyâde yükselirler. Fakat bunların en büyük kusurları istedikleri tarafa gidememeleridir. Hevanın elinde âdetâ birer oyuncak gibidirler. Buna çare olmak üzere balonun şeklini tepesi üstü olmayan iki tarafı sivri bir yumurtaya benzetmişler ve vapurlarda olduğu gibi bir de dümen takmışlardır. Bazı balonlarda büyük bir şemsiye gibi gayet kalın bezden yapılmış bir şey daha asılıyor. Bu da bir kaza vukû'unda baloncunun parçalanmadan yere inmesini te'min eder.

Bütün bunlar da havaya hüküm idebilmek içün kâfî olamamış nihayet altmış sene evvel bir mühendîs 30, 40 kilogram ağırlığında ve 3 bargir kuvvetinde bir buhar makinesiyle dönen pervâneli bir balon düşünmüş ve yapmışdır. Bu sayede istenilen cihete balonun sevki bir dereceye kadar mümkün olmuşdur. Pervâne tıpkı vapurdaki pervâne gibidir. Sade bu ağaçdan yapılmışdır. Tıbkı onun işini görür. Bir vapur pervânesi nasıl suyu vapurun arkasına doğru tahrik ederse bir balon pervânesi de öyledir. Hevanın zaten suya benzediğini söylemişdik. Bir kuş kanadlarını niçün depretir, bir kayıkçı niçün küreklerini çeker, bir balık niçün çırpınır, bir Tayyarenin pervânesi niçün döner, hepsi aynı şeydir.

Elektriğin insanı şaşırtan tatbîkâtı başladığı zaman artık balonların gazı ile dolu kısımlarına hâcet kalmamış, bir elektrik makinesiyle çevrilen pervâne, denizleri yaran, fırtunaları aşan bir vapur gibi istediği cihete gidebilmişdir. İşte bunun ismi Tayyaredir.

Hülâsa bir Tayyarenin nasıl uçduğunu düşünmeden bir vapurun nasıl hareket ettiğini göz önüne getirmelidir.

-------**-------

İnsanlar dünya yüzünde bilinmemiş, şeref verecek pek az şeyler bırakmışlardır. Semâ ise bitmez *büyük*lüğün bitmez şan yetmez güzelliklerin doğduğu yerdir. Bunun içün siz bir tayyarecinin gözleri kadar h*üs*ne doymuş güzelliğe doymuş bir insan düşünemezsiniz. O bazen mavi sevimli bir boşlukdan bazen bembeyaz bulutlar arasından geçmişdir, zaten *şehid* Fethi'nin yolunda koşan Türk vatanperverlerin kalbini de avlayan, emin olunuz ancak Allah'*ın* bu güzellik hazinesidir. Ve onun yollarını her büyük şeye götüren izler gibi *ören* ölüm bu şöhret ve kanılmayan güzellik kaynağından kimseyi döndürememişdir.

(Sayfa 372)

Çünki dünyada tehlike karşılamayan hiçbir yücelik yokdur büyük bir adam ne güzel söylemişdir: Meşekkatsiz kazanç şansız zafer gibidir.

Uyanık

-------**-------

Şiir

ANADOLU

Anadolu! …Sultan Osmân'ın yurdu,
Tuğrul Beğin konağıdır o iller!
Milletimiz orda doğdu, büyüdü;
Bize ana kucağıdır o iller! …

Osmanlılar unutmasın suyunu! …
Anadolu'dan aşdık hudud boyunu;
Orda oldu zorlu atış oyunu;
Ataların ocağıdır o iller! ...
Bu devlete orda temel atıldı;
O meydanda canlar alub satıldı;
Yaylasında, zağlı silah çatıldı;
Kahramanlar otağıdır o iller…

Hep gaziler, ordan gelüb geçdiler;
O çaylardan abdest alub, içdiler;
Memleketler feth eyleyüb göçdiler;
Erenlerin durağıdır o iller! ...

Bir zamanlar krallardan tac aldık;
Akan sudan, uçan kuşdan bac aldık;
Nice yavûz düşmanlardan öç aldık!
Bu kuvvetin kaynağıdır o iller! ...

Her bir virân köşesinde bir er var;
Türbelerde nice nice sürûr var;
Bilmem nerede böyle mutlu bir yer var;
Ulu kâ'be toprağıdır o iller! ...

Ormânında dürlü kuşlar ötüşür;
Çayırında gürbüz koçlar itişir;
Tarlasında altun başak yetişir;
Gölgesinde gam dağıdır o iller! ...

Oradadır asıl Türk'ün oymağı;
Cevâhirdir, bütün taşı, toprağı;
Gümüş akar, çiçek kokar ırmağı;
Defineler yatağıdır o iller! ...

Sılâsıdır, Türk'ün, serde sevdası;
Memleketdir gece gündüz rü'yâsı.
Askerlerin odur gelin odası;
Gönüllerin bucağıdır o iller! ...

"Rıza", Canım o illere kurbandır!
Sinesinde yatan anan, atandır!
Anadolu asıl eski vatandır! ...
Anamızın kucağıdır o iller! ...
-Peyâm Refikimizden-

Rıza Tevfik

(Sayfa 373)

ULU IŞIK

Ulu ışık artık gel,
Hep gözlüyoruz seni;
Duymaz mısın şu güzel
Irmakların sesini?

Duymadın mı ki, o ses
Türk yurdunun yasıdır?
O ırmaklar hep bî-kes
Dulların gözyaşıdır.

Ah, ey ışık dinlesen,
Ne yanıkdır o figân;
Bâri gönder onu sen,
Ey âlemi yaradan!

Neden sabaha irmez
Türk'ün ruhunun gecesi?
Bezdik artık; Sen de bez
Ey karanlık peçesi.

Git, gelmez ol; azıcık
Güneş görsün yüzümüz;
Çok mu istesek artık,
Bin geceye bir gündüz…

Ulu ışık, ulu gün,
Hangi yandan doğarsın?
Gördüm, gördüm… Göründün;
Ah, ne şirin bir yarsın!

Artık zulmet kopuyor,
Gece oluyor sabah;
İşte, işte doğuyor,
Ulu ışık: intibâh.

Onda neler var, neler,
Ne mukaddes ümidler.
Sarsılmayan imân o,
Saâdet o, vatan o…
8 Şubat. 1329

Ahmed Necmeddin

-------**-------

Millî Oyunlarımızdan

CİRİD

Çıplak tepesi, yaz kış eksilmeyen kar tabakalarıyla taclı duran Kılıçkaya'nın, cenûb yamacına yaslanan "Eğrek" iki hafta oluyordu ki, havalar açıldığı içün, yine kışlık kasvetinden sıyrılmış, bahara mahsûs bir güzellik, bir letâfet almışdı. Artık odalarda Battal Gazi okumakdan, Eba Müslim cengi dinlemekden sıkılan ruhlar, bir kır 'alemi yapmak bir cirid oyunuyla eğlenmek istiyorlardı.

Karar verildi. Bu cum'a muhakkak oynanacakdı. Kadîr ile Salim'i civar köylere saldırdılar, cuma'ya bekletdikleri haber verildi. Cumada en hafif bir bahar sabaha kadar hoşdu. Namaz, köyün Biricik Camî'inde kılındı. Şimdi köy halkı garba giden Cebeci Sokağı'nda yürüyor, bir surûr gulgulesi bir ay evvel

(Sayfa 374)

Soluk ve sessiz duran yolları dolduruyordu. Sola, bir kır yoluna sapılınca gittikce çoğalan kalabalığın takım takım yürüdüğü görülüyor, önünde gidenler arasından dalgalanan şarkı sesleri, aralık aralık, işidiliyordu. Sağda; bol ve duru sularıyla gerçekden içenleri dirilden, geçdiği yerlere bereket ve bahtiyârlık götüren, mercan argı, kenarını süsleyen yüksek kavaklarla sıra söğüdler arasında akıyor, yandaki bağda ince bir müle[163*][*] konan bir serçecik tatlı ötüşciğiyle bu sevinç alayına katılıyor, imreniyordu.

Ben bu sırada yetmişlik bir ihtiyârı rastlamışdım yüksek boyu, gürbüz vücûdu, asırlık vakı'alar şahidi apak sakalıyla gördügüm bu muhterem vücûd, bana Türklerin yaradılışındaki kudret ve kuvvetin misâli gibi geldi. Bölükbaşıların Ahmed Ağa çağırılan bu yaşlı genç, Türklüğün kahraman törelerinden doyamamış, oğlu Kerim'in yedi yaşındaki yavrusunu alarak cirid meydanına can atmış idi.

Selamlaşdık. O; geçmişdeki tatlı hatıraları anlatanlara mahsûs hüzünlü bir ifade ile torununa bir şeyler hikâye idiyor ve diyordu:

Yavrum; siz ciridin nesini gördünüz, şimdi dört köyden biriken bu yüz atlıyı vaktiyle bizim bu Eğrek çıkarırdı. Eğrek işte o zaman Eğrek adına layıkdı. Kö-

---

163* incel dal.

yümüzde atlar vardı ki bu handda tutan olmaz cirid oynayanlarımız bulunurdu ki bu oymaklarda eşi, menendi (mânend) görülmezdi:

Bugün tek ve ciride yaramaz birer kurrada bârğîr besleyen evlerin bile birkaç atı birer bineği vardı. Köyümüzde dokuz, on at sahibi on beş yirmi ev yaşardı.

Hem de cins ve güzel atlar.

Şimdi köyün bu acı (hale) düşmesine yüreciği sızlayan Osmân titrek bir sesle sordu:

- Ağa baba bizim atlarımız da çok muydu?

Zavallı ihtiyâr bu küçük su'âl karşısında şaşaladı, his ve fikri yalınız kendi âilesinin değil fakat kendi kavminin de bu derin ve korkunç sukûtu önünde durdu ve sonra uzun ve anlatılması güç bir âh çekdi. Ben, bu muhterem ihtiyârın, nurlu yüzünde bir iki inci danesi yuvarlandığını görmüşdüm. Şimdi O; deniz gibi coşan heyecanını saklayarak devam idiyordu:

- Çokdu yavrum! Ben yetişdiğim zaman bile on beş hayvanımız vardı. Hele bir Demir Kır vardı ki yıllarca koşularda birinciliği bırakmadığından "Tutulmaz" adını almışdı. Nârin yapılı, ceylan bakışlı, yosmâ bir gelin gibi olan yağız kısrağımız, ne vakit kalabalıkdan geçse herkes merakla bakar maşallahlar yağdırırdı.

- Ya kaç defa Urfa'dan aldığımız doru tay içün şehir beğlerinden adamlar gelmiş, istemişlerdi de rahmetli babam o, Ahmedindir viremem, "Ata binmesin de oğlum sonra karı gibi mi büyüsün" demişdi.

Osmâncığın yine bir ince suâli vardı:

- Ağa baba kadınlar ata binmez mi. Hâlbuki anam da ablam da şehre giderken, komşuların… Hanım da Karatuş'dan gelirken ata binmişlerdi?

- Bizler yavrum! Türkün erkeği de kadını da doğuşdan yiğit, yaradılışda askerdir, büyük dedenin sözleri erkekler daha iyi ata biner demekdir.

Yanan bir yürekden fışkıran bu ateşli sözler şimdi benim Beynimi de tutuşdurmuşdu.

Düşünüyordum, bir asır içinde zavallı Osmanlılık ne kadar alçalmış, koca Türkler ne kadar erimiş, ezilmiş fakir düşmüşdü. Vatanın her tarafı bu Eğrek kadar

(Sayfa 375)

Viran ve sevgili ve asil milletimizin şu yiğit köylü kadar yoksul ve perişan değil mi idi? Evet, Edirne'yi nasıl görmüşdüm, Afyonkarahisar'ı ne halde idi. Şimdi Erzincan'ı da böyle bulamuyor muydum.

Artık hayalim önünde yakıcı ve ağlatır, yüzlerce sefâlet cehâlet levhaları geçiyor ve ben bu kara ve korkunç hayal ile kendimden geçmiş sürükleniyordum.

Epeyce gitmişiz şimdi ilerideki takımdan gür ve güzel bir sesin okuduğu:

Yaz olanda yazı[164][*] da yaban yurd olur
Kara koyun ak sürüye kurd olur.

Türküsü kulakları okşayor ve birkaç dakika hafif esen poyrazın ağaçlardan çıkardığı gürültü ile kesilerek sonra yine:

(Ağam, Paşam yoluda nerden aşar yaylanın?) nakaratı, bu tarafa mahsûs uzun ve düz fakat hoş ve te'sirli bir ahenkle, kim bilir kaç asır evvelki büyük Türklüğün saf ve sağlam bir yayla âlemeti hatırlatub ve yaşatıyordu.

Alp Tegin

-------**-------

HAFTALIK HAVÂDİS

Cehâletin Mükafâtı - Bu sene sade çiçek hastalığı yüzünden (970) sitte baliğ olmuşdur. Biz bunu gördükden sonra bir de korunması müşkîl olan hastalıkları düşünüyoruz da te'esürümüzden gözlerimiz yaşarıyor. Çiçek nedir? Nezle kadar da korkunç olmayan bir hastalıkdır. Üç senede bir yapılacak aşılar insanı tamamıyla kurtarır. Böyle iken bunu da yapmamışız. İhmâl etmişiz. Fenne karşı omuz silkmişiz. Ve neticede işte bugünkü halleri ile değil yarınki mevcûdiyyetleri ile düşünülmesi lazım gelen 970, 1000 çocuğu mahvetmişiz. Bu 'ayniyle bir cinâyetdir. Hatta bir adam boğazlamakdan da daha günahlı, daha korkunç bir şeydir. Artık şimdiden sonra olan gözümüzü açalım, bize, çocuklarımıza, memlekete acıyalım. Bâ-husûs belediyeler meccânen aşılıyorlar.

Kazadan Sonra - Türkler ne kırılmaz bir azime mâlik olduklarını gösterdiler. Tayyareci Sâlim Beğ şehid arkadaşlarının ruhuna okunan mevlîdden sonra Kahire izlerine doğruldu. O gün havanın fenalığına rağmen birçok halk toplanmışdı. Ölenlerin elemi, yükselenlerin gururuyla çarpan kalplerden çıkan samimi ve hakiki bir dua onları göklere kadar teşyî' etti.

Hayvânâtın Islâhı İçün - Cinsini ıslâh ve adedini çoğaltmak içün yeni bir müdîriyyet teşkîl ettiğini başka nezâretlerin bu husûsdaki selâhiyetleri hep bu müdürlüğe verildiğini yazmışdık.

Memleketimiz gibi vâsi', yaylaları zafer ve muhârebelerle dolu tarihi bulunan bir yerde hayvanâtın büyük bir ehemmiyeti vardır. Dünyanın en cins kısraklarını yetişdiren bir toprağa sahib iken Macaristan ve Rusya'ya başvuruyoruz. Ordumuz içün lazım gelen hayvanları onlardan alıyoruz. İnşallah bundan sonra memleketimizde de çoğaldığını görür ve seviniriz.

164[*] yazı kır = kır, sahrâ.

İslâm Evkâfı Müzesi - Şimdiye kadar bakımsızlıkdan çürüyen birçok nefis ve san'atkârâne yazılmış kitapları Evkâf Nezâreti toplamağa başlamışdır. Bunlarla bir müze teşkîl edecek ve dedelerimizin sâde kılınçla değil kalemle de ne bedî'alar yaptıklarını bu günün tenbel evlatlarına gösterecekdir. Geçenlerde bu kabîlden olan ve Lâleli Câmii'nde şimdiye kadar saklanan ulu Türk hakanlarından Mahmut Gaznevî'nin Medhiyyesi Acem lisânının kaynağı addedilen

(sayfa 376)

Şehnâme - Şah Medhiyyesini bir Acem çalmak istemişdi. Fiyâtur denilen ince nakışlarını oymuşdu şimdi bulundu. Gazetelere bakılırsa sârik Acem Mecnûn imiş.

Dullar Mahallesi - Hükûmet Rumeli felâketine uğrayan zavallılar içün Şişlinin üstünde bir mahalle teşkîline müsa'âde etmişdir. Dul mühâcirler, oradan meccanen arsa alacaklar çocuklarını Darü'l-Aceze'de terbiye ettirebileceklerdir. Bunlara muhâcirler idaresi 10 bin lira virerek mu'âvenet ettiği gibi Şehremâneti de yardımını esirgemeyecekdir. Yakında sıhhi evlerle bezenecek olan oraları yarının ne güzel bir intikâm menba'î olur.

İhtirâ' - Avrupalıların ikide bir de bize söylemek istedikleri şey şu idi: Siz yaşamak hakkına mâlikiz diyorsunuz, insanız diyorsunuz. Fakat insaniyete sa'îlerinizden doğmuş ne takdim ettiniz. Bizim cevabımız sükût olurdu. Şimdi Türk aklı kıvılcımlarının başlangıcını ne büyük sevinçle görüyoruz. Balıkesir'de kış yaz dar odasında havasızlıkdan bıkan terzi Cemal Efendi dâ'ima hareket eden makinesina ilâve ettiği ufak bir çarh ile yeni tarzda bir yelpaze-vantilatör-icâd etmiş bunun içün bir de ihtirâ' ber'âtı almışdır. Bu sûretle hem kendisi hararetden kurtulmuş hem de odasının havasını yenilemek yolunu bulmuşdur. Kendisini tebrîk ederiz.

Hindistan ve Hilâl-i Ahmer - Hindistan Müslümanlarının son felâketimiz esnasında gösterdikleri büyüklük ve muhabbetden dolayı duyduğumuz minnetdârlık ve kardeşliği takdim etmek üzere Hilâl-i Ahmer Cem'iyyetimiz azâsından bir kaçını göndermişdi. Onlar büyük bir sevinçle karşılandılar. Ziyâfetler çekildi. Balkan Muhârebesinde verdikleri 200 bin liraya yakın bir iânenin şükran yükü altında ezilen bizler bu sefer kalblerinin de hilâfete âid olduğunu söyledikleri zaman büsbütün memnun, teşekkürden aciz kaldık.

Yazı San'atının Diriltilmesi - Memleketimizde zevk o kadar mühimdir ki her şeyimizde hatta yazımızda bile hüküm sürmüşdür. Ma'alesef son zamanın,

evlâdları gibi bütün iyi şeyler gibi, onu da ihmale başlamışdık. Şimdi sadâret 1200 guruşla "Divân-ı Hümayûn Kalemi'nden" bir me'mûriyet te'sis etti. Eski görülmemiş ve güzel yazıların diriltilmesine çalışılacakdır.

Evkâf Kütüphânesi - Dedelerimizin yüksek bir arzu ile vakf olmuş kıymetdâr birçok kitabları şimdiye kadar eski ve harab olmuş kütüphanelerde paslanub duruyordu. Evkâf Nezâreti toplamaya başlamışdı. Şimdi de Bayezid'da açdırdığı umûmi kütüphânenin ayrı bir yerinde herkesin istifâdesine terk etmişdir.

İslâm Evkâf Bankası - Evkâf Nezareti yenilik yolunda büyük bir muvaffakiyete daha mazhar olmuş, şimdiye kadar memleketimizde ihmâl edilen bir İslâm bankası içün dün irade-i seniyye istihsâl etmişdir. Nezâret sermayeyi bir milyon liraya doldurmak içün çalışmakdadır. Ehemmiyeti faydası kadar büyük olduğundan ayrı bir makale ile bahs ideceğiz.

Sınai-i İslâmiye Mektebi - Diyarbekir'de Evkâf Nezareti 3000 lira tahsisât ile bir mekteb açmışdır, burada İslâm Sınaii öğretilecekdir.

Şimdiye kadar kumaşlarıyla temeyyüz eden Diyarbekir'in yine evvelki gibi muvaffakiyetle dolu adımlar atmasını temenni ederiz.

Aka Gündüz Beğ: Tarihin Masalları diye bir silsile neşrine başlamış bunun ilk cüzü olan (Katırcıoğlu) çıkmışdır. İki guruşa Cem'î Kütüphanesinde satılıyor.

-------**-------

Müdir: Celâl Sâhir Tanin Matba'âsı

-------**-------

(Sayfa 377)

HALKA DOĞRU

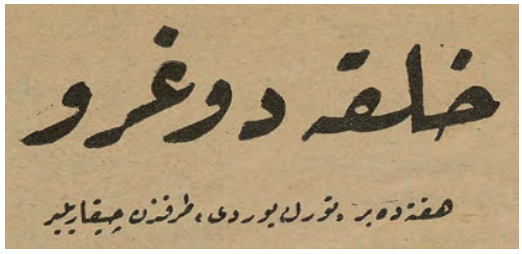

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 48	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 6 Mart 1329**

Bu Sayıdaki Yazılar

Bilinecek Şeyler: Uyanık * Hikâye: Maraşlıoğlu * Haftalık Havâdis: H. D.

-------**-------

Bilinecek Şeyler:

Sağlık içün… Ciğerlerimiz niçün kabarıyor? Dünya hazineleri karşısında sade kafalarımızın bilgisi, ellerimizin görgüsü bize yetmez. Asıl muvaffakiyet anahtarlarını taşıyacak sırt: Vücudumuzdur. Binâ'enaleyh bizim gibi hayatda muvaffak olmak isteyen adamların da ilk kaygısı sağlık olmak icab eder.

Memleketimizde şimdiye kadar en büyük bir nankörlük görmüş, ehemmiyet ve man'ası anlaşılmamış bir şey varsa o da sıhhatdır. "Eyiliği de kötülüğü de elime verir" En çok tekrar ettiğimiz bir dârb-ı meseldir. Dudaklarımızdan bunun bir esir teslimiyetini gösteren ma'nâsı dökülürken biz "O hiçbir şeyi sebebsiz vermez" cümlesini lisânımızdan bile sileriz, otururuz. Hâlbuki dünyada sebebsiz vücûda gelmiş hiçbir şey yokdur. Her şeyin üzerinde az çok bir sa'yin izi seçilir. Nitekim hastalıklar da böyledir. Dünyada her çocuk uzun bir ömre neşâtli olarak doğar. Kendi hareketleriyle hastalanır, kendi ömrünü kısaltan yine kendisidir. Sıhhâtin aksi hastalıkdır. Hastalıklardan korunmak içün ibtidâ muhâfazaya çalışacağımız vücûdu bilmekliğimiz lazım gelir. Bizde mi'desini bilmeyenler, her aldığı nefesin ta karınında dolaşdığını zan idenler az değildir.

İskelet denilen bir insanın kemiklerini eczahâne camekanlarında görmüşünüzdür: Birbirine gayet kavî damarlarla bağlanmış bir çok kemik parçaları… İşte bir insanın çatısı odur. Buna deri ve eti de ilâve ederseniz bir insanı tamamlamış olursunuz. İnsanın ciğerleri karnından bir perde ile ayrılmışdır. Ciğerlerin arasında kalb vardır. Bizim karın dediğimiz kısım ayrı bir daireyi bayağı bir kimyahâneyi andırır. Ağzımızın sonunda açılan iki borudan birisi ciğerlerimize hava götürdüğü gibi ikincisi de mi'demize yiyecek nakl eder. Mi'de'den sonra bir iki ufak kimyahâne daha vardır. Ondan sonra altı yedi metre kadar uzayan bağırsaklar gelir.

Ciğerin vazifesi hava ile kanı temizlemek, kalbin vazifesi pis kanları saflaşdırmak içün ciğere ciğerden gelen temizlerini vücudun her tarafına bir tulumba gibi dağıtmak, mi'denin ve kimyah*â*ne dedi*ğimiz karaciğer* vesâir şeylerin vazifesi yediğimiz, içdiğimiz şeyleri kendilerinden sızan şeylerle hâl etmek, eritmek bağırsakların vazifesi de o eritilen şeyleri emerek kalbe göndermekdir. Bunlardan başka daha mühim daha ince daha büyük bir şey daha kalır ki o da dimağdır. Dimağın vazîfesi: Düşünmek

(Sayfa 378)

kumanda etmekdir. Gözler içün hareketler içün,.. Ayrı ayrı daireleri, kısımları vardır. Meselâ lisan kısmına herhangi bir sebeble nüzûl inse artık bir kelime söyleyemeyiz. Vücûd hakkında bu kadarcık bir şey *öğrendikden* sonra artık hiç tereddüd etmeden bir vücûdu bir makineye benzetebilirsiniz. Vucûd da bir makine gibidir. Bir vapur makinesi nasıl dâima *kömür cehennemi* içinde *işlerse* vücûd da mi'desini dolduran gıda, ciğerlerinin emdiği ateşler içinde çalışır. Bilmem siz bu hakikati kışın en soğuk günlerinde ağzınızdan bu ateşin buğuları fışkırırken düşündünüz mü idi. Bizim göğüslerimiz niçün dâima nefeslerle kabarır bilir misiniz? Havada mevâlidü'l-humuza denilen bir şey vardır. Ocaklarımızda yanan ateşler bu havadaki renksiz gaz sayesinde alevlenirler. Onsuz hiçbir ateş yanmaz. Biz de hayat ocağımız ateşini yakmak içün ona pek çok muhtâcız. Yemekden daha çok muhtâcız. Ciğerlerimizin içi bir ipek yuma*ğına* pek çok benzer. Göğsümüz her kabardığı zaman onun tükenmez kıvr*ım*larının arasına hep hava yayılır. Bu havanın miktarı, tahminen yarım okka kadar bir şeydir - Avrupalılar havayı da bir kaba sıkışdırarak dartmışlar, hatta su hâline bile getirmişlerdir. - Her dakikada insan 30, 34 defa' nefes alır 24 saatde yirmi bini geçer binâenaleyh bir insanın bir günde ciğerlerine *çekdiği* hava 10 bin okkadan ziyâdedir, bu mikdardan insanın cildiyle emdiği hava hâricdir. Çünkü insan sâir hayvanlar gibi derisiyle de teneffüs eder. Bütün vücudu bal mumu ile örtülen bir insan birkaç dakikada ölür. Bunu tüysüz hayvanlarda da sınamak kâbildir. Hatta kurbağa ciğersiz yaşayabildiği hâlde derisi katranla *örtüldüğü zaman ölür.*

İşte ciğerlerimizle aldığımız havanın mevâlidü'l-humuzası onun tükenmez kıvrımlarında kanla temasda bulunur. Kanın kömürü ile birleşir. Ocakda nasıl alevler yaparak büyük bir hararet husûle getiriyorsa, yanıyorsa orada da büyük bir sıcaklık vücûda getirerek kömürle birleşir. Hâmız karbon dedikleri bir gaz bir buğ hâline gelir, biz de nefeslerimizle vücudumuza muzır olan o gazı tard ederiz.

Cildlerimizden giren hava kanımıza karışır. Vücudumuzun her tarafına yayılır. Rast geldiği kömürü yakar. Kan bütün vücûdu dolaşarak kömürlerle h*âmız* karbonlarla pislenir tekrar kalbe gider, oradan ciğerlere sevk edilerek aynı hâle uğrar. Bu suretle hayat doğar.

Burada sizi en ziyâde *düşündürecek şey kömürdür. Belki buna t*a'accüb ettiniz. Gözünüzün önüne bildiginiz iri, siyah şeyler geldi. Ne ciğerlere ne de damarlara bunları bir dürlü yerleştiremediniz. Hayır bizim bildiğimiz kömür; kömürün en kaba bir şeklidir. Yağ da, kaymak da hâlis kömürdür. Ateşe atıldıkları zaman onun içün derhâl büyük alevler çıkarırlar. Bundan başka şeker, hamur gibi şeyler de vücudda *kömür yaparlar. Bu suretle bizim ve* vücûdumuzun bir günde 'imâl ettiği kömür yarım okkaya yaklaşır. Zaten vücûdumuzda duyduğumuz sıcaklık bu dâima yanan kömürün hararetidir. Şimdi bütün bu izâhatdan şu iki şeyi anlarız. Hayatımızı hasta olmaksızın devam etdirmek içün: Evvelâ yiyecek içecek şeyler sonra bunları bize yarayacak bir şekle koyacak bizi diriltecek hava lazım imiş. Biz bunları nasıl yenmesi, nasıl olmasını öğrenirsek elbette Allah'ın bu en güzel makinesini iyi bir tarzda bozmaksızın kullanmış hastalıkdan kurtarmış oluruz. Biz bu başlangıcdan sonra işte yazılarımızda bunları ve hastalıkları öğrenmeğe çalışacağız.

Uyanık

-------**-------

(Sayfa 379)

ÇAKIR OĞLAN

Başı 45.nci sayıda

Bu akşam mahalleliler; Salebcioğlu Bekir Ağa' nın evine toplanmışlardı. Herkes Veli Dayının ağzına bakıyor, hikâyenin alt tarafını işitmek istiyordu.

Veli Dayı cigarasını tellendirüb kahvesini de içdikden sonra, "e, nerede kalmışdık, bakayım?" Çakır Oğlan, pınar başında birden bire ihtiyârı gözden kaçırınca: "Bunda bir hikmet var, Allah encâminı hayır eder." diyerek gün doğusuna doğru yollanmışdı. Değil mi? Çakır Oğlan artık iki tarafına bakmadan, tarla, bağçe, dere, tepe dimeden gözü ileride yürüyor, fikri ihtiyârın söyledikleriyle ugraşdığı içün ne açlık, ne de yorgunluk duymuyordu.

Artık güneş batıya yaklaşmış, renk renk bulutlar, arasından kırmızı bir sini gibi büyümeğe, büyüdükce gökle yerin birleşdiği yerde gece uykusuna hazırlanmağa başlamışdı. Güneş uyur mu? diyeceksiniz. Ne bileyim ben? Gece olur, biz uyuruz da güneş uyumaz mı? Allah'ın hikmetinden sorulmaz; güneş öteki tarafa gitdikden sonra ister uyusun ister uyumasın. Gündüzleri gelüb bizi aydınlatsın, ısıtsın da başka bir şey istemeyiz. Bizim oğlana mektebde güneşin dünyadan bilmem ne kadar büyük olduğunu, bizden ayrıldıkdan sonra başka memleketleri aydınlatmağa gittiğini öğretiyorlar. Öyle ya, her şey sıra ile. Bize gece onlara gündüz, sonra bize gündüz onlara gece. Ne ise lafı uzatmayalım.. Çakır Oğlan akşam ezanına yakın ileride bir kule gördü; tam güneşin batdığı sırada kule kapısının önünde bulundu. Besmeleyi çekdikden sonra yumruğuyla kapıya üç defa vurdu. Kapı açıldı, içeriye girdi; önüne gelen merdivenden; aşağıya indi, düzlüğe geldi, tekrar sagdaki kapıya üç kere vurdu; bu kapı da açılınca kendisini şaşırtacak bir manzara karşısında bulundu: Ta kapının karşısında, mihrâb gibi yüksekce bir yerde kaba tüylü bir seccade üzerinde, Çakır Oğlan'ın pınar başında gördüğü yeşil sarıklı, ak sakallı ihtiyâr oturuyordu. Sağda, solda birer post üstüne diz çöken bir takım sarıklı, nuranî yüzlü adamlar, önlerine bakub duruyorlardı. Çakır Oğlan, kapıdan girince tanrı selamını verdi; ve doğruca gidüb ihtiyarın önüne diz çökerek elini öpdü. İhtiyâr sağ eliyle Çakır Oğlanı çekerek yanına oturtdu.

Hiç ses yokdu; Çakır Oğlan gözünün ucuyla oturan adamlara bakdı. Hepsinin dudakları kımıldayordu, galiba bir şey okuyorlardı. İhtiyar bir zaman murâkabe hâlinde bulundukdan sonra başını kaldırdı; yüksek sesle bir şeyler okudu, önüne eğildi; bütün oturanlar sağ ellerini göğüsleri üzerine koyup hep birden eğildiler ve "salavât-ı şerîfe" getirdiler.

Bunun üzerine ihtiyar dedi ki:

- Yeri göğü yaradan Tanrı Teâla bu akşam bize bir konuk gönderdi. Konuğumuz çok yol yürümüş tabi yorulmuş ve acıkmışdır. Biraz bir şey yiyelim.

Bu söz üzerine kapı yanındakilerden dört kişi kalkdı, dışarıdan sofralar geldi; orta yere dört sofra kuruldu. Herkes pöstekisini altına çekerek sofra başına oturdular. İhtiyâr da Çakır Oğlanı elinden tutup kaldırarak baştaki sofraya oturtdu. Yemeğe başlamadan evvel, hep birlikde kısa bir dua ettiler; yemeğe başladılar.

İhtiyâr:

- Oğlum, tanrı ne verdiyse onu ye. Bilirsin ya, konuk umduğunu yemez, bulduğunu yer.

(Sayfa 380)

Dedi. Çakır Oğlan çok acıkmış olduğu içün teklife bakacaklardan değildi; besmeleyi çekdiği gibi ekmeği kopararak tahta kaşıkla iştahlı iştahlı çorbasını içmeğe başladı. Çorba yağlıca idi, başka yemek de yokdu. Çorbadan sonra elma yediler yemek bitince, yine bir de duâ edildi; o dört kişi sofraları kaldırdıkdan sonra ağaçdan birer leğenle toprakdan ibrik getirdiler; Herkes sıra ile ellerini yıkadı; iş bittikden sonra yerli yerine oturdular.

İhtiyarın yine sesi işidildi:

- Kardaşlar, bu akşamki konuğumuz, Kuzucuoğlu Kurt Osmân'dır. Bu delikanlı "Demirhân" ın Hisârında oturur. "Demirhân" bu çocuğun da kız kardeşini kaçırtdı; oğlan kardaşını kurtarmağa ahd itti. Bu işte Tanrıya bel bağladı. Artık Demirhân zulmünü aşırmış olduğu içün bizim de bu delikanlıya yardım etmemize emir çıkdı. Tanrı rızası içün bu delikanlı ile zulme karşı içinizde kim varsa ayağa kalsın.

- Dedi. Oturanlar hep birden ayağa kalkdılar, ve ellerini göğüsleri üzerine koyub tekbir getirdiler. Çakır Oğlanın tüğleri ürperdi; ne diyeceğini bilemiyordu.

İhtiyar:

- Zulme karşı cihâd farzdır; fakat bir sırtlan içün kırk arslan çokdur. İçimizden yalnız dördümüz Kurt Osmân'a arkadaş olacağız. Kapının yanında sağ tarafdan dört kişi bu gece hazır olsun; yarın seherle beraber kalkar, silahlanır, Kurt Osmân'la berâber yola çıkarsınız. Biz burada kalanlar da size duâ ederiz.

Dedi. Dört kişi ayrılub dışarı çıkdı, ötekiler ihtiyârın işareti üzerine yerlerine oturdular o vakit ihtiyâr Çakır Oğlana dönerek:

- Oğlum Osmân, sana dört arkadaş veriyorum. İstersen bunlarla dünyayı feth edersin. Yüreğini Allah'ına bağla; hiç korkuyu düşünme. Senin gibi imânı bütün bir Türkoğlu, Demirhân'ın zulmünü kıracak kadar kuvvetlidir. Şimdi Sen de çık, dışarıda bekleyen arkadaşlarına kavuş. Haydi oğlum, arkan yere gelmesin; her tuttuğun iş kolay olsun; zulmü ez, fukarâyı kurtar.

Dedi. Çakır Oğlan kalkub ihtiyârın elini öpdükden sonra: "Allah'a ısmarladık" dedi. Çıkarken oturanlar: "İnşallah gazan kutlu olur." dediler. Çakır Oğlan dışarıya çıkınca karşısında dört kişiyi gördü. Bunlardan en yaşlısı ilerledi, oğlanın ellerinden tutarak: "Gel bakalım, kardaş; silahlarımızı seçelim sonra uykuya varalım. Yarın çok erken kalkacağız." dedi; ve alub başka bir odaya götürdü. Burada beş kişinin oturub yatması içün beş büyük geyik postu var idi; duvarlarda kılıçlar, palalar, gürzler, ok ve yaylar asılı idi. Çakır Oğlanın palası olduğu içün, kendisine bir gürzle, bir yay ve ok dolu bir sadak verdiler.

Silahlar seçildikden sonra abdest alındı; içlerinden biri imam olub o arada yatsı namazı kılındı, ve namazdan sonra herkes bir post üzerine uzanarak uyku-

ya vardı. Çakır Oğlan'ın gözüne bir dürlü uyku girmiyordu; sabahdan beri gördüğü şeyleri düşünüyor, aklı irmediği içün şaşırub kalıyordu. Bu ihtiyar kimdi, nasıl olmuşdu da buraya kendisinden evvel gelebilmişdi. Bu kırk kişi burada ne yapıyordu? Arkadaşları derin uykuya dalmış olmasaydı Çakır Oğlan merakı gidermek içün mutlaka bir şeyler soracakdı. Böyle düşünürken bir akşam evvelki uykusuzluk, bu günkü yorgunluk galib geldi, uykuya daldı.

(Sayfa 381)

Derin uykuda iken başucunda bir ses işitdi; arkadaşlarından biri: "Kurt Osmân kalk, gitme vakti geldi" diyordu. Ağırlaşmış göz kapaklarını kaldırdı, gözlerini açdı. Daha henüz sabah olmamışdı; pencereden içeriye hiç bir aydınlık girmiyordu. Kalkdı, arkadaşlarıyla beraber abdest aldı; hep birden silahlandılar ve kuleden dışarıya çıkdılar. Tan yeri henüz ağarmağa başlamışdı; serin ve ince bir yel esiyor, yüksek çimleri sallıyordu. Yine geceki gibi içlerinden biri imam oldu, kadife gibi yeşil çimenin üstünde sabah namazını kıldılar. Duâ ederken artık ortalık hayliden hayliye ağarmışdı.

En yaşlısı Çakır Oğlana dedi ki:

- Benim adım, İlyas Fakîhdir. Şeyhimizin emri ile senin dediğin yere gideceğiz, senin yaptığını yapacağız. Çakır Osmân her şeyden evvel merakını gidermek istiyordu. Sordu:

- O mübarek ihtiyâr şıhınız mı?

- Evet.

- Adı ne? Burada ne yapar?

- Bu sorgularına cevap vermek içün iznimiz yok. Hem merak iyi şey değildir. Şimdi ne yapacaksan bize onu söyle. İstişâre senetdir, istersen ne yapacağımızı konuşalım.

Çakır Oğlan sorgusundan pek utandı.

- Babacağım, ben bir genç oğlanım, ne yapacaksam, sizin öğüdünüzle yapacağım dedi. İlyas Fakîh başını önüne eğerek birkaç dakika düşünmeğe vardı. Sonra kaldırub dedi ki:

- Doğrudan doğruya Hisâr'a hücum etmek akil işi değildir. İlkin kendimizi gösterelim. Civardaki halka tanıtalım, onları kurtarmak içün çalıştığımızı anlatalım. Nihâyet "Demirhân" bizim üzerimize gelsin; O vakit kozumuzu pay eder, Tanrı'nın buyurduğunu yerine getiririz.

Çakır Oğlan sordu:

- Şimdi nasıl başlayacağız?

- Şimdi "Demirhân" ın çiftliklerinden birine gideriz; ne yapacağımızı orada anlarız. "Bismillah" diye yola düzüldüler; vara vara duvarları kireçden basık

evli bir küçük köye vardılar. Başdan ayağa kadar silâhlı beş kişinin geldiğini gören köylüler, işlerini bırakub gelenlere karşı çıkdılar. Zavallılarda ne üst ne baş vardı; ayaklarında yarım çarık bile yokdu. Korkularından tir tir titriyorlardı. Gelenleri "Demirhân" ın adamları sanmışlardı.

Çakır Oğlan, İlyas Fâkih'in yüzüne bakdı. İlyas Fâkih köylülere doğru yürüyerek:

Selâmun aleyküm Ağalar. Neye öyle solgun yaprak gibi titriyorsunuz? Biz buraya fenalık etmeğe gelmedik. Bizden size bir zarar irişmez. Hâlinizi bize anlatırsanız belki derdinize bir çare buluruz.

Dedi. Köyün aksakallarından biri sordu:

- Siz "Demirhân" ın adamlarından değil misiniz?

- Hayır, "Demirhân" ı ortadan kaldırmağa hak tarafından me'mûr olmuş kimseleriz.

Köylüler inanamadılar. Böyle beş kişi, ne kadar kahraman olursa olsunlar; "Demirhân"ın binlerce izbandudına nasıl karşı koyabilirlerdi. Bunlar ya kendileriyle eğleniyorlardı; yahud çıldırmışlardı. Bununla beraber önlerine düşüb konuk odasına götürdüler; ellerinden geldiği kadar izzet ve ikram ettiler. İlyas Fâkih sordu:

(Sayfa 382)

- Bu geçtiğimiz yeşil tarlalar, bu kerpiç duvarlı evler sizin mi?

İhtiyâr acı acı güldü.

- Eğleniyor musunuz, Tanrı aşkına? Bizim nemiz var ki. Şurada köyün üzerine bakar tepedeki kulede "Demirhân" ın bir ağası oturur. Kulenin ahırında otuz kırk çift öküz vardır. Bu öküzleri bize verir, tarlaları süreriz. Kar ve yağmur dimeyiz, kamçı altında çalışırız. Sonra topladığımız bereketi hep ağaya teslim ederiz, ağa zahireyi anbarlara kor, bize de ölmeyecek kadar bir şey verir. Ne yapalım, böyle yaşar gideriz.

Çakır Oğlanın gözleri dolu dolu oldu. Birden bire söze atıldı:

- Bizi ağanın yanına götürür müsünüz?

İlyas Fâkih'e dedi ki:

- Biz Ağanın yanına gitmeyiz; Ağa bizim ayağımıza gelir. Haydi Ağalar; içinizden birini Ağaya gönderiniz kendisini burada bekliyoruz. Çabuk gelsin, sonra pişman olur. Köylüler, adamcağızın çıldırdığına hüküm ettiler. İlyas Fâkih:

- Ne duruyorsunuz? Birini göndersenize. Gelmezse o zaman yapacağımızı biz biliriz; Siz korkmayın; biz onlar gibi katil ve zalim değiliz Allah yoluna baş koyduk; bir kimseden korkumuz yok, dedi.

Köylüler baktılar ki olacak şey değil. Birini haber içün Ağaya gönderdiler. Biraz sonra giden adam ağlaya ağlaya geldi. "Ağaya söyledim, beni kamçı ile döğdü. Söyle ötekilere arslan tuzağına düşmüşler. Şimdi gelir, kafalarını kırarım, dedi".

Çok geçmedi, dışarıda bir gürültü kopdu. Bütün köylülerin yüzü ölü rengi bağladı. Korkularından zanğır zanğır titriyorlardı. Çakır Oğlan yerinde duramadı, dışarıya çıkmak üzere yerinden kalkdı, fakat İlyas Fâkih eteğinden yakalayarak zorla yerine oturtdu:

- Nereye gidiyorsun? Otur şuraya da neticeyi bekle dedi. Ağzından bin dürlü küfürler çıkan haydud yapılı, tırnağına kadar silâhlı, elinde kamçısı, gözleri kanlı kara bir herif içeriye girdi:

- Hani bana meydan okuyan nâ-bekârlar;

Diye gürledi; ve elindeki kamçıyı kaldırarak Çakır Oğlan'ın üzerine yürüdü. Çakır Oğlan birdenbire fırladı: Başını eğerek yıldırım gibi herifin bacakları arasına girdi; kaldırdığı gibi sırt üstü yere atdı, ve hemen göğsü üzerine çıkarak, boğazına basdı. Herif neye uğradığını anlamağa vakit bulamamışdı. Gözleri dönmüş, ağzından köpükler çıkıyordu. Köylüler de şaşırmış, titremeleri geçmemişdi. Alık alık yerde Çakır Oğlanın altında, bir çendereye sıkışmış gibi, kımıldamayan ağaya bakıyorlardı. O kadar korktukları herif böyle bir çocuğun altında nasıl kalıyordu?

Çakır Oğlan İlyas Fakîh'in yüzüne bakdı. Fakîh kalkarak bir iple ağanın ayaklarını, ellerini bağladı. Köylüleri oradan çıkardı, arkadaşlarıyla berâber kendisi de çıkub odanın kapısını sıkı sıkıya kapadı. Köylülere dönerek:

- Şimdi bizi kuleye götürünüz.

Dedi. Zavallılar gördükleri şeyden o kadar ürkmüşlerdi ki bu adamların emrine itaadden başka bir şey yapamuyorlardı. Önlerine düşdüler, kuleye gitdiler. İlyas evvela ahırları açdı:

- Hepiniz birer çift öküz alınız, sizin malınızdır. Dedi. Sonra anbarları açdı:

Maraşlıoğlu

"mâbaadı var."

(Sayfa 383)

HAFTALIK HAVÂDİS

Yeni Şeyhü'l-İslâm - Evkâf Nazırlığı'nda dinine milletine, pek hayırlı işler gören Hayri Beğ Şeyhü'l-İslâm oldu. Bu bütün Müslümanlara bir tebşirdir. Kı-

yamete kadar payidâr olacak Müslümanlığın nasları ve kelimeleri mukaddes ve değişmeyicidir. Fakat zamanların gelüb geçmesiyle onun üzerine biriken ve bu gün dinini en çok sevenleri me'yûs eden bir takım küçük şeyler vardır ki bunların ıslâhı lazımdır. Biz tarîk ilminin güzide bir ferdi olarak yetişüb ahkâm-ı diniyyeye asıl ve esasıyla vâkıf olan vukûfunu ufak işlerindeki ıslahatıyla isbât eden Hayri Beğ Efendinin mu'allâ meşihât makamına gelmesinde böyle parlak bir istikbâlin müjdesini buluruz. Ve duâ ediyoruz ki Allah onu Müslümanlığın 'ulviyyet ve kudsiyyetiyle uygun düşüncelere ve işlere mazhar etsin ve bütün dindaşlara başımıza gelen musîbetlerden ibret alarak, içinde bulunduğumuz hâli eyice görerek hurâfeler arkasından ağlamayacak nazâr-ı selameti ve yürek saflığı ihsân buyursun.

İzdivâc İzinnâmesi - Osmanlı Müslüman hanımların ecnebi teb'asından olan Müslüman erkeklerle izdivâcları caiz olduğuna ve usul üzere izinname vermek de beis bulunmadığına Tedkikat –ı Şer'iyye Meclisi karar vermişdir.

Te'âli-yi Nisvân Meclisi - Şehrimizin genç, açık fikirli ve malumâtlı hanımlarından teşekkül eden Teâli-yi Nisvân Cem'iyyeti dört seneden beri devam etmekde ve çalışmakdadır. Hanımlara husûsî dersler açmak, muhârebe esnasında millî cem'iyyeti uyandıracak hutbeler tertib etmek, mecrûh ve hasta neferlere bakmak üzere birkaç ay bir hastahâne açub idare eylemek gibi memlekete ve millete yararlı pek çok işler gören bu kadın cem'iyyeti türk kadınlığına pek samimi bir bağlılık gösteren Amerika Büyükelçisinin kızı "Miss Koks" un memleketine avdeti vesilesiyle bir ziyâfet vermişdir. Ziyâfet – İstanbul tarafında bu işi yapabilecek büyük bir lokanta bulunmadığı içün – Beğoğlunun Tokatlıyan Efendinin lokantasının hanımlara mahsûs kısmında verilmiş ve salon Osmanlı ve Amerikan bayraklarıyla donatılmışdır.

Yemekler tamamıyla alaturka tertib olunduğu gibi nutuklar esnasında da ayran içilmişdir. Ecnebilerden Miss Koks', cem'iyyet azasından doktor patrik ve Miss Buş ve Cem'iyyet reisi Halide Edib Hanım İngilizce ve yine Cem'iyyet âzâsından Miss Marden, Nakiye Hanım, Huriye Hanım Türkçe nutuklar söylemişlerdir. Türk kadınlığının ictimâ'i hayatında mühim bir adım teşkîl eden bu ziyâfet kadınlarımızın hakiki mevk'ini Avrupalı hemşirelerine pek iyi anlatacakdır. Bu kıymetli tezâhürlerle artık genç Türk kafasının kadını esir yahud eşya, herhâlde benliği olmayan bir şey gibi tanıtmak ve bu suretle onu âlem ortasında çirkin bir istisna teşkil etmekden uzaklaşdırmağa azm ettiği meydana çıkacakdır. aleyhimizde bütün fikirlerin en menfûr vasıtalarla bilindiği bir sırada bunun ehemmiyeti vardır.

Tayyâre Kazaları, Üçüncü Kurban - Türklüğün kırılmaz azmini göstermek için Taberiye Gölü civarında şehid olan büyük Fethi ve Sadık'ın seyâhatini tamamlamak üzere Salim ve Kemal Beğler Ertuğrul Tayyâresiyle yola çıkdıklarını yazmışdık, bu hafta içinde

iki acı haber duyduk. Birincisi daha evvel yola çıkan Nuri ve Hakkı beğlerin geçen çeharşenbe günü Yafa'dan Kudüs'e doğru havalanır havalanmaz denize düşmeleri ve zavallı Nuri Beğin denizden çıkarıldıkdan pek az zaman sonra şehadetidir. Arkadaşı Hakkı Beğ hamd olsun kurtulmuşdur, sevgili vatanın şerefi uğrunda hayatlarını feda eden büyük gençlere bir dane daha katıldı, zavallı Fethi ve Sadık'ın mukaddes ruhları bu yeni şehidi bir vecd ile karşılayacak ve Türk gençliğinin kalbinde, tutuşan hamiyyet ve yurd için fedakârlık duygularını bu ölmeyen ölülerin göklerden esen nefesleri alevlendirecekdir. İkinci haber Ertuğrul Tayyâresinin cuma günü Edremid civarında Kemer Dere'den havalandıkdan sonra bin altı yüz metro yükseklikde iken makinâ koyu bir sise tutulub bozularak Küçükkuyu İskelesi civarına düşmeleri ve tayyârelerinin parçalanmasıdır. Hamd olsun Salim ve Kemal Beğler sağ salim kurtulmuşlardır. Şimdi bu fedakâr gençler yollarına devam etmek için yeni tayyâre bekliyorlar. Harbiye Nazâreti bunlara göndereceği tayyareden başka yeni uçucularla bir dördüncü tayyâre daha yola çıkmak üzere hazırlıkdadır. Havaları feth etmek için verdiğimiz büyük şehidlerin acısı gözlerimizden yaşlar akıtsa bile yüreklerimize ümidsizlik vermeyecek. Tutduğumuz işde muvaffak olmak için ne cesaretli ve azimli olduğumuzu göstererek ecdâdımızın kahraman ruhlarını memnûn ideceğiz. Bizim dua ve dileğimiz ancak Allah'ın sıyânetidir.

Tıbbîyyelilerin Mühim Bir Tesbiti - Türklerin ve umûmiyetle Müslümanların çocuk beslemek hususundaki gafletlerini ve bunun acı

(Sayfa 384)

neticelerini düşünen tıbbiye müte'allimleri muallimlerine mürâca'atla ana ve babalara kılavuzluk edecek açık Türkçe bir kitap yazdırmışlardır. Pek çok bastırılarak bütün köylere parasız dağıtılacak ve sade yazılmış olduğu için her okuyan anlayacakdır.

Kitabın basılması mesarifine karşılık para toplamak üzere bu çalışkan ve hamiyyetli efendiler muallimlerinin himâyesinde temâşâ ve hitâbeler tertib etmişlerdir. Şehzâdebaşında Millet Tiyatrosu'nda Mart'ın birinci Cum'a günü gündüz hanımlara ve gece efendilere verilecek, bu temâşa ve hitabeleri görmek ve dinlemek hem istifadeli bir şey, hem de bir millî borçdur. Oynanacak temaşa Anadolu'da yaya seyâhat eden Tıbbîyyeli Türk Efendilerin müşâhadelerine göre yazılmış millî köylü hayatını gösterir "Türk Köylüsü" adlı bir faci'âdır.

-------**-------

Yeni Bir Şirket - Levâzımât-ı umûmiye-i Beyniye Anonim Osmanlı Şirketi ismiyle ve otuz bin lira sermaye ile bir şirket teşkili hakkında zahire tüccârından Mustafa Rıf'at Efendi ve arkadaşları tarafından Ticâret ve Ziraât Nezâretine mürâcâ'at olunduğu ve arzuhâlleri ticâret müdîrince tedkik edildikden sonra Bâb-ı Âliye yazıldığını gazetelerde okuduk. İntibâhın bu canlı ve faydalı eserlerini gördükce alkışlamak bir vazifedir. Allah muvaffak etsin.

Konya Dârü's-Sınâ'ası Konya şehrinde vilayetin hayır müesselerinden olmak 'âciz ve fakir kadınları himâyesine alarak bunlara dokuma ve örme işleri gördürmek üzere açılan Darü's-Sınâ'a şimdiden meccânen talebeler kaydına başlamışdır. Buraya girecek kadınların dört yaşından büyük olmak üzere ikiye kadar çocukları da birebir kabul edilecekdir. Tahsil müddeti bir senedir. Burada oturub kalacaklara öğle yemeği parasız verilecekdir. Her ne kadar Darü's-Sınâ'a gündüzlük ise de meskeni olmayan kadınlar geceleri de kalabileceklerdir. Her kadının yaptığı işden ne kar olursa dörtte üçü kendisine âid olacak ve bunun yarısı yine kendi nâmına İktisâd-ı Millî Bankasına yatırılacakdır. Her sene Haziran'da yapılan işler muayene olunarak beğenilenlerin sahiblerine ehliyetnâme ve para mükafâtı verilecekdir.

Osmanlı İktisâd-ı Millî Bankası - Yine Konya'da teşekkülünü iftihârla yazdığımız bu banka Mart'ın yirmi üçüncü günü alaturka saat beşde 'azâlarını içtimâ'a da'vet ediyor. Millî iktisadın ilerlemesi içün kuru sözlerden ziyâde hakiki intibâhı gösteren bu gibi işler lazım olduğunu söylemeğe bile hâcet yokdur. Hakikâten uyanmak ve çalışmak. İşte bizi içinde bulunduğumuz berzahdan kurtaracak tek çare binâenaleyh bu güzel işin müteşebbislerini alkışlar ve muvaffakiyetlerini dileriz.

-------**-------

İbret - Tanin Gazetesinin ele geçirdiği bir hesaba göre yalnız Eskişehir kasabası içinde senede bütün kaçak içkilerden başka:

28000 yeni okka rakı içilmekde imiş. Resmi kayıtlardan anlaşılan bu hakikat Anadolu'nun istikbâlini düşünenler içün ecnebi düşmanlardan daha korkunç bir şeydir. Memleketin hayat damarlarına dökülen bu okkalarla zehrin canımıza nasıl işleyeceği aşikârdır. Bizde de sâir memleketlerde olduğu gibi işrete karşı cem'iyyetler teşkîli, hitâbeler tertibi, kitâblar basılması, Anadoluyu dolaşan hocaların ve âzâların bu mühim tehlikeyi herkese anlatmaları lazımdır. Emin olmalı ki Allah'ın cehennemi dini vazifelerinde kusur idenlerden daha evvel dindaşlarının felâketlerine aldırmayanları, men' içün uğraşmayanları yakacakdır.

Mavna ve Salapuryacılar[165] - İstanbul ve civarı Mavna ve Salapuryacılar Esnâfı Cem'iyyeti adıyla bir cem'iyyet kurulmuş ve bunun resmen teşekkülü şehremanetinden belediye dairelerine bildirilmişdir. Pek mühim olan haklarını korumağa nihayet başlayan bu esnâfın işlerini başarmalarını can ve yürekden dileriz. İstanbul limânları hakkında birçok şeyler düşünüldüğü ve tüccârın şikâyetleri arttığı bir sırada onların işlerini yoluna koyub zamana ve maslahâta uygun bir sûretde çalışmak içün birleşmeleri ne kadar faydalıdır.

Arabacılar ve Taksimetro - Cem'iyyet-i umûmiyye-i Belediye'nin mühim bir ihtiyaça çare bulmak üzere olduğunu sevinçle işidiyoruz. Taksimetro arabalara takılan ve yürünen yolun mikdarını gösteren bir aletdir. Onun işaret ettiği mikdara bakılarak tarifesine göre müşteri arabacıya para verir. Medeni memleketlerin hepsinde mevcûd olan araba pazarlığı sıkıntısına nihâyet veren bu usûlün şehrimizde de tatbiki elzemdir. Bunun içün Belediye Cem'iyyetinin bu iyi şeye çabuk karar vireceğini ümîd ederiz.

-------**-------

Müdir: Celâl Sâhir Tanin Matba'âsı

-------**-------

165 Salapurya: eski dönemlerde ticaret ve yük eşyası taşımak için kullanılan bir yelkenli büyücek bir kayık (n.)

(Sayfa 385)

HALKA DOĞRU

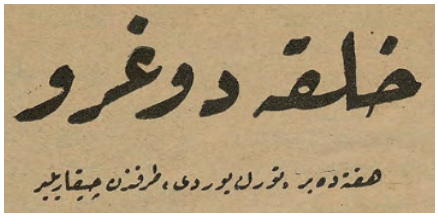

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 49	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 13 Mart 1330**

Bu Sayıdaki Yazılar
Elektrikli Tramvay Nasıl Yürüyor: Uyanık * Şiir: Uslu Muhlu *Hikâyeden Mâba'd: Maraşlıoğlu * Haftalık Havâdis: H. D.

-------**-------

Üçüncü Hava Yolcuları:
Tayyâreci Kemal ve Sâlim Beğler

(Sayfa 386)

Bilinecek Şeyler:

ELEKTRİKLİ TRAMVAY (DÜZ-YOL)

Dinamo, Motor

Elektrikli Tramvayın nasıl hareket ettiğini düşünmeden evvel bir dinamo, bir motorun ne demek olduğunu bilmek lazımdır. Dinamo hareket sarf edilerek elektrik alınan bir makine; Motor elektrik sarf edilerek hareket istihsâl[166] olunan bir aletdir:

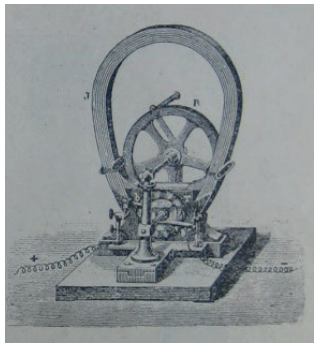

Mesela şeklini derc ettiğimiz gram makinesi bir dinamodur. Çünkü R harfiyle gösterilen dişli çarhına merbût sapından tutar ve çevirirsek: Bir hareket sarf edersek elektrik hâsıl olduğunu görürüz. Aynı zamanda bu alet bir de motordur. Zira şekilde kıvrılmış uzanan iki telin ucları elektrik istihsâl eden bir makineye rabt edilirse çarhlar bu sefer de kendi kendine dönmeğe başlar. Bunun niçün değil, nasıl olduğunu anlamak içün makineyı gözden geçirelim. Şekle dikkat edersek burada en ziyâde nazar-ı dikkati celb[167] eden şey J harfiyle gösterilen veya sislenmiş bir yayı andıran mıknatıslı çelikdir. Bunun iki ucu arasında gram halkası (şekil-A) denilen bir daire döner. Bu halka birer milimetre kalınlığında yan yana gelmiş, uçları lehimlenmiş tellerden mürekkebdir; bunun da üzerinde bobinler vardır.

Bobin makaranın Frenkçede ismidir. Bu alet de şeklen makaraya benzediği içün bobin dinmişdir. Sınâi'de elektrik mıknatısı hâsıl etmek içün kullanılır. Bir çelikden geçen elektrik akıntısı da tıbkı bir mıknatıs gibi etrafındaki demir parçalarını çeker. Mesela elektrikli bir demir, üzerinde çelik tozları bulunan bir kâğıdın ortasından geçirilirse, çelik tozlarının demir etrafında muntazaman halkalandıkları görülür. Bu mıknatıs kuvveti demirde muvakkaten devam eder ve elektrik akıntısı kesildiği zaman o da biter. Eğer demirin etrafına gayet ince bakır teller sarılır da o tellerden elektrik ceryanı geçirilirse demire telin uzunlu-

166 İstihsâl: Çıkarma, elde etme 2) üretim (n.)
167 Celb: çekme 2) getirme, yazıp gönderme 3) davet (n.)

ğu kadar çok mıknatıs kuvveti verilmiş olur. İşte bobin de bu esasa göre yapılmış bir elektrik mıknatısıdır. Artık şimdi siz halkanın etrafında elektrik akıntısı başladığı zaman mıknatıslanan bir takım makaramsı bobinler tasavvur edebilirsiniz. Bunlar ikişer ikişer birbirine merbût olduğu gibi en aşağıdaki bobini karşısındakine ayrıca bir telde rabt eder.

Şimdi dişli çarh sür'atle çevrilecek olursa bu mıknatısın (şekil-J) iki ucundan îtibâren bobinlerin birbirini çekmeğe başladıkları, müteâ'kiben yaklaşub uzaklaşdıkları görülür. Ve sonra halka dönmeğe başlar. Bunun sebebi halkanın verdiği iki dürlü elektrik akıntısıyla doğmuş iki dürlü mıknatısiyyetdir. Karşı karşıya konmuş b, b' ile işaret ettiğimiz iki çelik furça halka döndükce istikâmetleri ayrı olan bu iki akıntıyı toplamak içündür. Bunlar tıpkı elektrik lambalarından

(Sayfa 387)

bahsederken anlatdığımız bir pilin iki ucuna benzerler. Bunlardan elektrik lazım gelen yerlere tellerle gönderilir. Bu suretle çalışan gram makinesi bir dinamodur. Yani hareket sarf edilerek elektrik elde edilen bir âletdir. Eğer tellerle nakil ettiğimiz elektrik kuvveti başka bir gramın tellerine bağlarsak o zaman bir de motor elde etmiş oluruz. Çünkü gram makinesi o zaman bir motor olur. Bütün çarhlarıyla beraber dişli çarhı da fevkalade bir sür'atle dönmeğe başlar. İşte bütün sınaide ve bütün dünyada bir değişiklik vücuda getiren, bir Amerika âlemini bir dinamo önünde secde ettiren büyük hâdise de budur. Bu keşif sayesinde tabiatın bütün kuvvetlerini, rüzgârlarını, çağlayanlarını… Şimdiye kadar faydasız akub gitmiş bütün kudret hazinelerini insanların hafif eli yerine kullanmak kabil

olmuşdur. Bir şehirden saatlerce uzak su akıntısında –tıbkı bir su değirmeni gibi- çarhı çevrilerek kendi kendine hâsıl olan elektrik, şimdi şehirlere tellerle nakl olunur. Yüzlerce ona benzer elektrik makinesi bu akıntıya ma'rûz bırakılarak hareket ettirilir. Yani elektrik sarf edilerek hareket elde edilir: Bir motor vücuda getirilir. Ve dişli çarhlar vasıtasıyla bu hareket istenilen işlerde bir insan eli gibi kulanılabilir.

İşte tramvay da bu elektrik kuvvetinin zabt ettiği sahalardan birisidir. Eskiden za'if, dermansız atların sürüklemek içün çırpındıkları arabalar, şimdi bu sayede sallantısız ve duraksız saatde 12 kilometro yürüyor, âdi arabaların bin müşkîlâtla dırmanamadığı yüzde on meyilli caddelerden durmaksızın koşuyorlar. İstediği zaman adetleri arttırılıyor. Bu motorun hareketini dişli çarhlarla arabanın tekerleklerine nakl etdirmek gibi ufak ve basit bir işin hayret veren pek büyük bir neticesidir.

Elektrikli tramvaylarda motor arabanın altında bir tarafdan yasdıklar ve yağ kutuları diğer tarafdan yaylar vasıtayla trukun bir kirişine dayanmışdır. Truk

elektrik tramvaylarının alt kısmıdır. Üstündeki ahşab kısım bunun üzerinde mücerred yani elektrik akıntısı geçmeyecek suretde oturtulmuşdur.

Yukarıda anlatıldığı vechile hareket elde edilmek içün dinamoya elektrik akıntısı vermek lazımdır. Dinamo, motor aynı şey olduğunu sade verilen kuvvete göre ismi değişdiğini yukarıda söylemişdik. Elektrik akıntısı yazıda olduğu gibi havada gerilmiş teller veya bazı memleketlerde olduğu gibi toprak altına serilmiş borularla virilir. Biz bu ikinci kısımdan bahsetmeyeceğiz.

Gelelim birinciye: havada gerilmiş tellerden elektrik kuvvetini arabanın altına nakl içün tramvay çatılarının üzerinde dâima tellerle temasda bulunan ya bir halka veya bizdeki gibi yayımsı bir şey vardır. İkinci tarzı daha eyidir.

İsmine ârşe derler. Yay demekdir. Gayet yumuşak bir madenden yapılmışdır. Havadaki tele sürtündükce onu aşındırmadan kendisi aşınır. Bu sebeble sık sık değiştirilir. Havadaki elektrik dinamodan gelir. Arabanın çatısında bulunan yay-ârşe ayrı bir telle mücerred olarak yani elektrik sızdırmaksızın motora kadar iner. Dingilin önünde bu tel iki parçadır. Araba duracağı zaman arabacı önündeki manivelayı çevirerek bu telleri ayırır, elektrik akıntısı kesileceği içün motor işlemez. Araba da durur. Elektrik tramvaylarının freni de başka dürlüdür. âdi arabalarda fren tekerleği durdurmak içün üzerine basdırır. Hâlbuki elektrik tramvaylarında fren rayların üzerine tazyik yapar. Tramvay yeniden hareket ideceği zaman arabacı bu sefer manivelayı ters tarafa çevirir, teller birleşir. Elektrik akıntısı başlar, motor döndüğü

(Sayfa 388)

içün tramvay da yürür. Motordan dişli çarhlarla raylara kadar yayılan elektrik kuvveti oradan bir kısmı toprağa bir kısmı da fabrikaya kadar uzayan rayları takib ederek dinamonun menfî[168] yani başka bir ucuna varır. Havadaki teller hâlis bakırdan veya karışık tunçdan yapılır. 8, 9 milimetre kutrundadır. Şekilleri başka başkadır. Bizdeki tellerin çoğunun kesimi Frenkce 8 rakamına benzer. Bu telleri tutmak içün 40, 45 kilogram ağırlığında çelik direkler kullanılır. Bunların ayakları yerine göre bir iki metre toprağa gömülür. Havâî teller birleştikleri yerlerde sert tahtalarla tutdırılır. Ve tam rayın ortasına karşı gelecek suretde gerilirler. Elektriği iyi nakl etmesi içün raylar besmer çeliklerinden yapılmışdır. Bunların her biri 12, 16 metro uzunluğundadır. Şehir içinde yollarla bir hizada bulunmak içün kullanılan olukları dışarılarda yokdur. Tramvay arabalarının en küçükleri bile 6 ton ağırlığında bulunduğu içün rayları sererken yolun güzelce taş ve kumla kuvvetlenmiş olmasına dikkat ederler. Yazın sıcak günlerde hararetin tesiriyle raylar uzayacağından aralarında bir miktar aralık bırakılır. Buna

168 Menfî: sürğün edilmiş, sürğün ters düşünen (n.)

mukabil elektrik akıntısının kesilmemesi için yanlara bakır levhalarla rabt edilir. Soğuk memleketlerde ise bu aralıklara aksine demir akıtılır.

Raylarda fazla elektrik kuvveti bulunması muzırdır. Sonra toprağa fazlaca yayılacağından etrafındaki su ve gaz borularını harab eder. Telefonlarda uğultılar başlar. Buna çare olmak için toprağın altından serilecek borular içinde tellerle-rayların müteaddid yerlerini ilişdirir ve fabrikaya kadar uzatdıktan sonra orada bir üçüncü motora rabt ederek bu fazla kuvveti sarf ederler. Elektrik tramvayı hareket edebilmek için raylarda yayılan kuvvet arabayı kaydıracak derecede olmamalıdır. Bir elektrikli tramvayının hareketi demek raylar ve tekerlekler arasında karşılıklı bir mukâvemetin varlığı demektir.

Yağmurlu havalarda bu azaldığı için raylara kum serperler. Elektrik tellerine pek sık yıldırımlar düşer. Bunun için şehir dâhilinde 500, 1000 metro da bir direklerden birisi siper-i sâ'ika hâline getirilir. Bazen elektrikli tramvay geçenlerde olduğu gibi pek fecî' kazalara da sebebiyet virebilir. Eğer telefon veya telgraf tellerinden birisi elektrik tramvay tellerinden birisinin üzerine düşerse büyük bir kıvılcım husûle gelir, o telin merbût bulunduğu daireyi de yakar. Geçenlerde yıldırım isabetinden sonra böyle bir kaza vuku' bulmamasına sebeb furtunalı havalarda me'mûrların tellerden ceryanı kesmeleri ve onları yere rabt etmeleridir. Bir insan sade ray üzerinde bulunduğu zaman nasıl vefat itmiyorsa sade havadaki tele de asıldığı zaman da ölmez. Bir insanın vefatına sebeb bundan evvel elektrik lambalarını anlatırken bahsettiğimiz vechile iki karşılıklı elektrik akıntısından çıkacak kıvılcımın damarları patlatmasıdır. O elektrik akıntısından bir teki bulunursa kıvılcım zaten husûle gelmez. Binaenaleyh bir adam da vefat etmez. Hâlbuki ayağı yere değerse velevki rayın üstünde olmasun toprak bir elektrik hazinesi bulunduğundan kıvılcım yapar ve derhal vefat eder. 'Âdi bir telefon teli bile koparak yürüyen birisinin eline düşse -eğer ceryan varsa- o adamı yaralar. Böyle bir kaza vukû'unda bizim dâima yanımızda taşıdığımız bir silahımız vardır: Fes. Feslerden elektrik geçmez. Onunla birisinin imdâdına yetişebileceğimiz gibi kendimizi de tehlikeden kurtarabiliriz.

Yağmur muşambaları da hâvi olduğu reçine îtibârıyla elektriği bir dereceye kadar nakl etmez. Tramvayın bütün kuvveti havadaki tellerde bulunduğundan

(Sayfa 389)

cüzî bir sakatlık ile her tarafdaki harekâtın tatil edilmek tehlikesi vardır. Bunun için yerin altında her kısma mahsûs ayrı teller sarılmışdır. Meselâ elektrik fabrikasını Şehzâde başında farz edelim: Şehzâdebaşından havaî tel Bâyezid'e kadar uzar. Bâyezid'ın teli Şehzâdebaşı'ndan Bâyezid'e kadar yerin altından gelir. Bâyezid'de havaî tel halini alır ve bütün kısımlar için böylece devam eder. Bu sayede eğer Şehzâdebaşı teli herhangi bir sebeble farazâ bozulur veya koparsa Bâ-

yezid'den Sultan Ahmed'e giden tramvaylar durmamış olur, onlar işlerler. Şehir haricine işleyen tramvayların ismi de değişir o vakit: Elektrikli Şimendüfer dinür. Bir şimendüfer gibi tramvaylarda da katar yaymak kabildir. Fakat masraflı olur. Tranvayı büyük düşünenlerimizden birisi düz yol diye tercüme etmişdir. Şimendüfer nasıl demir yol demekse tranvayın da manası düz yoldur. Biz herkesin bundan sonra bu kelimeyi kullanmasını arzu ederiz.

Uyanık

-------**-------

ANAMIN ÖĞÜDÜ

Oğlum, gel yanıma dinle sözümü,
Sana açacağım bu gün özümü..
Çünkü ihtiyârlık çizdi yüzümü,
Bir gün kapayacak ecel gözümü;
Atalardan kalma emanetim var,

Sen de iyi sakla. Yüreğine sar!
İşte bir yaprak ki yıpranmış solmuş.
İçine inciler elmaslar dolmuş..

Sen de çiçeklenir, meyvalanırsın,
Bir ırmak gibi akar durursun,
Bir yaprak gibi solar, kurursun..
Senin de varlığın yeşillik dolar;
Tomurcuklanır, açar ve solar!
Dirlikde sevinir, çekersin gücü;
Güçlüğün başından bulursun öcü.
Gerçi kurtuluş yok derdden, tasadan.
Kimse baş alamaz bu öz yasadan!
Fakat ona doğru ürkmeden gitmek,
Yapılan işlerde tedbîr gözetmek.
Yılmamak, düşünmek ve ilerlemek..
Her şeye el verir yılmadan emek!
Bu gücdür; olamaz; yapamam demek,
Her şeyde kolaylık, yardım istemek!
Bu erlik şanına asla yaraşmaz.
Cesaretsizlerle tâli' barışmaz.
*

Başına geleni bil öz başından.
Sil bütün karayı alın kaşından;
Orada gümüşden elmasdan Beyaz
Bir levha parlasın; o levhaya yaz.
"Dünyada eyiliğe baha biçilmez.
Göz göre göre ağı içilmez!
Her şeyde güzellik yapar yapıyı,
Güzel söz açtırır demir kapıyı!
Bakın alnım açık, yüreğim temiz!
Gezmez üzerimde lekeli bir iz!
Ancak damağımda bir kan çizgisi,
Bir kanlı gözyaşı, mâtem dizgisi
Var ki o silinmez öç almayınca;
Düşmana kılıc, gürz, ok çalmayınca!"
Di, atıl ileri, er meydanına;
Böyle ulaşırsın zafer anına.
*

(Sayfa 390)

Atıl, atıl! Fakat yasadan sapma:
Sürüden ayrılan kurda kapılır..

Sâkin, düşünmeden bir iş yapma.
Kılavuzsuz yolda pek tiz sapılır!
İşe sıkı sarıl, acele etme.
Bir fırsat gözet, usûl ile at.
Pek bas adımını; fırsatsız gitme,
Yorganına göre boyunu uzat!
Hızla yağan yağmur pek erken diner!
Ovalardan önce dağa kar iner!
Damla damla akar, göl gibi dolar!
Vakitsiz açan gül, kalamaz solar!

Yarına bırakma işini bî-haber!
Zamana güvenme, yel gibi geçer.
İleri gidemez, sona kalırsın,
Bir şeyler idemez, dona kalırsın!
Yaralar, sıcakken sarılmak gerek!
Derdden devâ ile ayrılmak gerek!
İğne ile girer, çuvaldızla çıkar;
Bakımsız hastalık âfirları yıkar!

Paranı, malını serpdirüb atma;
Aç kurdu sürüye, ağıla katma!
On para, on dağın ardında, derler,
Mala, can yongası adın verirler..
Eğer malın olsa hararlar[169] ile!
Harca hesab ile, kararlar ile!
Masrafın neşesi iki gün içün..
Ak akçe saklanır, kara gün içün!
*
Gelişine göre benim gidişim:
İyiliğe karşılık iyilik idişim!
İşte böyle.. İnsanın böyle yaradılışı,
Bilinmez herkesin içiyle, dışı!
Sırrını söyleme, düşmanın duyar;
Beslediğin şahin, sonra göz oyar!
*
Eyi bil, düşmanın tetik, tüfekdir!
Horlama, duyub da: ufak tefekdir!
Dostluğuna bakma, düşman dost olmaz,
Kirpi derisinden sırta post olmaz!
Dost tokadı derler seni ağlatmaz!
Düşman, fırsat vermez, başın bağlatmaz!
Kendi düşen ise yanmaz, ağlamaz!
Er olan ellere boyun bağlamaz!
*
Özge dertlerine öz hekim ara;
Hem pek ince ele, hem de sık tara..

Yavuz ataların gör ne ettiler?
Turân illerinden nere gitdiler?
Doğuda, batıda yüce ünleri
Altun tahtlar yıkdı, gitdi ileri.
Nice zor Kaanlık bu ünden yıldı!..
Bu ün, sultanları el pençe kıldı!..
Senin ataların cihan aktardı.
Çin-i Maçin ilinden, ta Çin'e vardı!
Krallar alt etti, kişverler yardı!

169 Harar: keçi kılından örme büyük çuval (n.)

Türk soyunu, bir düşün, nereler sardı?
İyice bir düşün geçen günleri..
Sensin dirildecek, şanlı dünleri!
*

(Sayfa 391)

Senin de damarın o kanı taşır.
Sana da ögünmek, gülmek yaraşır;
Sana "Hüdaverdi" İlhan dediler!
Bunu oylamış[170]dı kırklar, yediler..
Şarklılar, garblılar kölen idiler:
Türk, çünki hükm etmek diler!.
*
Öz tanrı virgisi hangi ellerde?
Nerede, ne oldu; İlhân İlleri?
Çin, Maçin ne oldu? Adı dillerde
Kalmadı; kurudu coşkun silleri!
Şimdi sana kaldı, bunları anmak:
Bir kendini gör! Bir onlara bak!
*
Haydi oğlum; sen de kendini göster,
Yurdun ve budunun çok şeyler ister!
Güldür milletini, şenlet yurdunu. .

En büyük vazifen! Unutma bunu!
Haydi, Yavuz oğlu! Uğurlar olsun,
Ananın dileği yerini bulsun!
Dirliğin kutluluk, sevinçle dolsun;
Ayağın pınar, başın göl olsun! ! . .

Uslu Muhulu

Millî Hikâye

170 Oylamak; düşünmek (n.)

ÇAKIR OĞLAN

Başı geçen sayıda

- Buradaki zahireyi de paylaşırsınız. Dedi. Sonra kalenin demir kapısını açdılar, içeriye girdiler. On beş on alt yaşında üç kız bir köşede oturmuş ağlıyorlardı. İçlerinden biri pek güzeldi. Çakır Oğlan bunu görünce gönülden âşık oldu. İlyas Fâkih'e sordu:

- Bunlar Ağanın kızları mı?

İhtiyar köylü dedi ki:

- Hayır, bunlar bizim kızlarımızdan… Yetişüp gelenleri Ağa görür, içlerinden beğendiklerini seçer, en güzellerini "Demirhân" a gönderir, ötekileri burada alıkor. Onlarla birkaç gün, birkaç hafta, birkaç ay eğlenir, sonra kuleden çıkarak bizim delikanlılarla bunları zorla everir. Şu gördüğünüz güzel kızı daha dün seçdi, "Demirhân" a gönderecekdi. Ne anası, ne babası var, yetim bir kızcağızdır.

İlyas Fâkih emr etti:

- Bu iki kızı alub babalarına viriniz. Yetim kızı da imamın evine gönderiniz, yiyecek içeceğini biz vereceğiz. Köylüler kızları alub çekildiler. Onlar ahırlardaki öküzleri, ambarlardaki zahireyi almakda olsunlar; biz gelelim "Demirhân"ın Ağasına, herif eli ayağı bağlı kalınca, can korkusuyla titremeğe başladı. Ölümden kurtulmak içün ne yapacağını düşünüyordu tekrar kapının açıldığını işitdiği vakit, artık öldürüleceğini zan ederek kendinden geçdi. Nihayet gözlerini açdı ve eli ayağı çözülmüş serbestce yatmakda olduğunu gördü. Kalkub dizüstü çökdü:

- Aman canıma kıymayın.

Diye yalvarmağa başladı. İlyas Fâkih:

- Haydi, kalk, Hisâra git de gördüklerini efendine haber vir. "Kız kardaşını kaçırdığın Kuzucuoğlu Çakır Oğlan, dört arkadaşıyla çıkmış, sana meydan okuyor." di.

Dedi, herifi Hisâra gönderdi.

-------**-------

Veli Dayı hikâyenin burasına geldiği vakit, sabah yaklaşmışdı. Aşağısını ertesi akşam anlatmak üzere kalkdı; hep birlikde çıkub evlerine gitdiler.

Maraşlıoğlu

(Sayfa 392)

HAFTALIK HAVÂDİS

Kafkasya'da Yeni Bir İdare - Petersburg'dan gelen bir telgraf Lehistan ve Kafkasya idaresinin geniş selahiyet verilmiş birer valiye terk edileceğini kaviliyor. Bunlardan birincisi yüz sene evvel müstakil ve büyük bir hükûmetdi. Bir dürlü birleşemeyen halkını etrafındaki hükûmetler bölüşdüler. Büyük bir parçası da Rusya'ya düşdü. İkincisi bizim toprağımızdı. Adım adım terk ettik. Hususi âdet ve an'anelere mâlik olan bu memleketlerin muhtar bir idareye mâlikiyetleri zaruridir. Hatta şimdiye kadar da bunlar Rusya'nın diğer aksamından başka dürlü idâre edilmekde idi. Biz farkın daha çok tevsî' edileceğine delalet eden bu haberi o memleketlerin sükûn ve inkişâfı içün hayırlı add ederiz.

Vereme Karşı – Bir iki ay evvel şehrimizde "Hıfzü's-sıhhât ve Biyoloji (hayâtiyat)" namı altında bir hekimler cem'iyyeti teşekkül etmişdi. Son sa'î bizi kendisine karşı teşekküre mecbur etti. Orada memleketin şeref veren evlâdından Doktor Besim Ömer Paşa verdiği bir konferansda ne kadar çok vatandaşlarımızın veremle zehirlendiğini anlatdı. (Veremden vikâye = veremden koruma) adlı bir cem'iyyet teşkîlini teklif etti. Kabul olundu. Bu hayırlı başlangıcın herkesin muâvenetine mazhar olacağını biz pek kuvvetle ümid ederiz.

Adana Türk Gücü ve Mersin Terbiyye-i Bedeniyye Kulübü - Asya içerilerinden elinde kalkanı başında miğferiyle yükselerek Viyana hududunu tepeleyen Türk yavaş yavaş bütün cengâverliklerini soyunmuş ve nihayet bugünün hasta ve cılız halini almışdı. Son felâket damarlarımızda bir isyan uyandırdı. Ecdâdımızı düşündük. Kayıtsızlıkla gömdüğümüz bütün eski adetlerimizi diriltmeğe koyulduk. Cirid, ok ve hulâsa bugünün tabiriyle ispor, sahasına atıldık. Her gün daha Türk olduğumuzu hiss ediyorduk. Son postadan Adana Türk Gücü'nün Mersine kadar giderek oranın Terbiyye-i Bedeniyye Kulübüyle müsabakaya tutuştuğunu öğrendiğimiz zaman cirid içün vilayetler aşan dedelerimiz aklımıza geldi. Eski kadar, gürbüz Türk nesli gözümüzde dirildi. Müsâbakâyı kazanan Türk Gücünü tebriği düşündük: inşâllah pek yakında her tarafından sağlık, kuvvet seslerinin aksini duyarak seviniriz.

Muhâcirîn Şirketi - Muhâcirinin iskân ve saâdetine çalışmak üzere 250 bin lira sermaye ile bir şirket teşkili içün bir müessese, Mâliye Nezâretine mürâcaât etmişdi. Muvaffak olmak üzeredir. 250 bin lira muhacirlerin, köylülerin evlerini

inşâ ve Avrupa'dan ziraât aletleri getirmek Çiftçilik Numune Mektepleri açmak, yoğurtçuluk, peynircilik, yağcılık, kaymakçılık öğretmek gibi hususlar içün sarf edilecekdir.

Halledilemeyen mes'ele şirketin imtiyaz müddetidir. Şirket otuz sene olmasını nezaret iki seneye hasr edilmesini taleb ediyor. Kariben memlekete faydalı bir suretle uyuşulacağını ümid ederiz.

Anadolu'da - Evkâf Nezâreti Uşak'da üç yüz talebe alacak gece yatılı bir mektebin te'sisine karar vermişdir. Bundan başka Nezâret Kütahya'da yüz yataklık bir hastâne de açacakdır. Bunların başlanmadan başka bir ilişiği kalmamışdır. Projeleri müte'ahhidlere teslim edilmişdir.

Habshâneler - Bizdeki habshâneleri de Avrupa'da olduğu gibi bir mekteb hâline getirmek, bir mezar olmakdan kurtarmak içün Dâhiliye Nezâreti büdçesine 50 bin lira zammına karar vermişdir. Cürümleri bir manevi hastalık eseri addettiğimiz içün biz bunu alkışlarız. Habshânelerden fikren aydınlanmış serserilikden kurtulmuş, yaptığına pişman olmuş ne kadar adamlar çıkmışdır. Avrupalılar arasında Afrika'da cezasını çekmiş habshânede yaşamağı, okuma, yazmayı ögrenmiş birçok kürek mahkûmları vardır ki müddetlerini bitirdikden sonra kendi memleketlerinin haricinde, hususiyle şarkda iş güç sahibi olmuşlardır.

"Yazılarımızın çokluğu hasebiyle bu haftanın şuûnundan bu kadarını derc idebildik. Gelecek sayıya ilave ideceğiz. "

Ricâ - Geçen sayının haftalık havadis kısmında Teâli-i Nisvân Cem'iyyetinin ziyâfetinden bahs olunurken son satır "En menfur vasıtalarla bilendiği" olacak yerde, "bilindiği" şeklinde Hayri Efendi Hazretlerinin meşihât makamına ta'yinleriden bahseden kısımda "nassları, hükümleri", "kelimeleri" suretinde dizilmiş, 'ayyaşlar lehinde büyük bir hata yapılmışdır. Afv dileyerek tashih ediyoruz:

Eskişehir'de her sene sarf edilen rakı 28000 değil 280000 yeni okkadır. Biz yine eski sözümüzü tekrar ideceğiz: ibret!

-------**-------

Müdîr: Celâl Sâhir Tanin Matba'âsı

-------**-------

(Sayfa 393)

HALKA DOĞRU

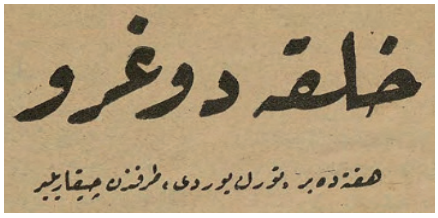

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 50	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 20 Mart 1330**

Bu Sayıdaki Yazılar:

Bilinecek Şeyler: Uyanık * Şiir**: Cevad Turgut * Çakır Oğlan: Maraşlıoğlu * Haftalık Hav**âdis**: H. D. ***

-------**-------

Bilinecek Şeyler:

SAĞLIĞI KORUMAK İÇİN BİR İNSANA NE KADAR HAVA LAZIMDIR?

Zehirlenme - Hava Değiştirme - Hâmız-ı Karbon?

Bundan bir numero evvelki sayıda ciğerlerimizden çıkan havanın nasıl mevâlid'ül-humûza[171]sı alınmış, hâmız[172] karbon ve toksin denilen zehirlerle pislenmiş olduğunu anlatmış idik. Yeni doğan, daha hiç süd emmemiş bir çocuk bile teneffüs ederek havanın zehirlenmesine yardım ediyordu. Şu halde hava mütemadiyen pisleniyor, teneffüs edilemeyecek bir hale geliyor demekdir. Eğer nebâtat olmasaydı, filhakika yaşamak kabil olmayacakdı. Nebâtât yani otlar, ağaçlar, bizim gibi sade geceleri teneffüs ederler. Gündüz ise havada gitdikce çoğalan hâmız karbonu alırlar, onun yerine bize mevâlid'ül- humûza hazırlarlar. Onların ciğerleri yapraklarıdır. Binâenaleyh bir ağaç altında geceleyin yatmak da muzırrdır. Çünkü etrafındaki havayı ağaç zehirlemiş bulunur. Gündüz ise

faydalıdır mevâlidü'l-humuzayı civarımızda artırır. Havanın gıdaya benzemediğini hiç unutmamalıdır. Hava en kıymetli bir yiyecekdir. Günlerce açlığa tahammül eden bir adam beş dakika havasız yaşayamaz. Mini mini bebeklerin bile ilk yaşama ateşi bir körük gibi ciğerlerini şişiren hava ile tutuşur.

Binâenaleyh siz başka birinin ağzından çıkardığı lokmayı nasıl çiğnemekden tiksinirseniz başka birinin ciğerlerinden boşanan havayı da içerilerinize çekmekden öylece yiğrenmelisiniz.

Eğer biz dâima açık havada yaşasaydık bu söze hiç lüzûm kalmazdı. Mademki havanın hâmız karbonunu, zehirlerini nebâtat emiyor ve bize mevâlidü'l-humuza hazırlıyor; o halde ciğerlerimizi alabildiği kadar bu bitmez hazineden doldırırız dirdik. Hâlbuki düşününüz. Hayatımızın yarıdan çoğu nerede geçiyor. Çiftçi isek günde nihayet sekiz saat çalışıyor sonra evimize dönüyoruz. amele isek yine öyle. Muallim isek yine öyle. Bütün dünya yorgunluğunu gecenin sükûnetinde dinlendirmiyor mu? Odalarda yatıyor, o halde niçün zehirlenmiyor? Bundan evvel bir insanın ne kadar hava emdiğini arayalım: Bir insan saatte 20, 25 litre mevalidü'l-humuza sarf ediyor, buna mukâbil 18 litre hâmız karbon terk ediyor. Hâmız karbonun mikdarı

(Sayfa 394)

1/1000 dereceye geldiği andan itibaren gaseyanlar[173] bayılmalar başlıyor. Şu hâlde hamız-ı karbonun mikdarını bu kadara çıkarmak içün bir insana saatde 20 metro mik'abî[174] hava lazımdır. Uyku müddeti ale'l-ekser sekiz saat sürdüğü içün bir kişilik bir yatak odasında bulunması lazım gelen hava 160 metro mik'abî olmalıdır. Ama siz diyeceksiniz ki biz hiçbirimiz böyle büyük bir odada yatmuyoruz. Bizim adam başına bu kadar büyük odalar yapdırmak içün ne kadar zengin olmaklığımız icab eder. Hakkınız var. Fakat odanızın pencere aralıkları, kapu aralıkları, tahta aralıkları olmasa yaşayamazdınız. Ve eğer emin olunuz siz doktorca lazım gelen şeyleri yapmamış, odanızı havalandırmamış iseniz yavaş yavaş zehirleniyorsunuz demekdir. Çünkü bundan evvelki yazımızda mevâlidü'l-humuzanın içimizde yağ, şeker gibi kömürlerle birleşerek hamız-ı karbon hâline geldiğini anlatmışdık. Bunu ciğerlerimizden nasıl tard ettiğimizi de söylemişdik. Bu korkunç bir zehirdir. Teneffüs idenleri öldürür. Hamız-ı karbon dolu bir yerde bir hayvan bir iki dakika yaşayamaz. İtalya'da bir mağara vardır. Giren köpekler öldüğü içün ismine Köpek Mağarası derler. İçinde bir insan dolaşabilir. Fakat bir çocuk ölür. Sebebi alt kısımlarının hamız-ı karbonla dolu olmasıdır. Orada, hamız-ı karbon havadan ağır olduğu içün alt tabakalara çökmüşdür. Böyle pis havalarda ölmeğe suda boğulmağa benzederek ihtinâk derler. Bu zehir-

173 Gaseyan: kusma (n.)
174 Metre küp. (n.)

lenmekden başka bir şey değildir. Ve tıbkı zehirlenmek gibi iki dürlüdür: yavaş yavaş ihtinâk ve birden olan ihtinâk. İnsan bilirsiniz ki kendisini iki dürlü zehirler. Ya birden çok mikdarda bir ağı içer veya her gün azar azar alır, kabre yavaş yavaş yaklaşır. Mesela kış yaz, pencereleri kapanmış hiç havalandırılmayan bir yerde ömrünü geçirmek kendisini yavaş yavaş zehirlemekdir. Böyle yaşanırsa bir müddet sonra kansızlık başlar. Baş ağrıları, geseyânlar ve sonra öldürücü bir hastalık birbirini kovalar. Onun içün galabalık bir hâlde kışın küçük yerlere dolmamalı, soğuk, sıcak muhakkak yatılan ve oturulan yerleri havalandırmalıdır. İzmir'de yavaş yavaş zehirlendiğini hisseden bir Türk terzisi makinesine rabt ettiği bir kolla hareket eden bir yelpaze icad etmişdir. Bu suretle havayı her zaman hareket ettirerek safîleşdiriyor. Pis havada yavaş yavaş zehirlenmek pek acıklı bir şeydir. Çünkü insan elinde hiçbir kuvvet kalmadığı zaman felâketi anlar. Bu hal ekseriya küçük destgâhlarda çalışan amelenin, küçük dükkâncıların başına gelir. Havaları her zaman değişdirmelidir. Havanın girmediği yere hekim girer, fena hava kılıcdan ziyâde adam öldürir, bozuk hava bozuk ekmekden kötüdür. Sözleri dedelerimizin öğüdüdür.

Şimdi yukarıdaki sualimize cevab virebiliriz: Küçük odalarda yatub kalkub da zehirlenmeyenler odalarının havasını dâima değişdirenlerdir. Hem bu gayet zahmetsiz bir işdir. Bir küçük yerde birçok adam yatmak mecburiyeti hâsıl olduğu zaman pencerenin en üstünden bir delik açmalıdır. Oradan girecek temiz hava pis havayı kovar.

Bundan başka kapunun, pencerenin döşemenin aralıklarından müte'essif değil memnun olmak lazımdır. Buralardan sizin hayatınızı kurtarmak içün ordularla hava dolar. Havalarını değişdirmeyen adamlar intihâr etmiş olurlar. Allahın yaptığı bir makineyı bozmak kendisini kurşunla öldürmek ne kadar günah ise pis hava ile zehirlenmek de o kadar fenadır. Herkes penceresinin üst camına hava girmek içün bir delik açmalıdır. Gündüz kapuları çerçiveleri dayamalıdır: Güneş gelsin, her tarafı süpürsün

(Sayfa 395)

hayat virsin. Siz pis suda yıkanmakdan yiğrenirseniz kokmuş bir eti yimekden herkes çekinir. Zehirlenmiş hava bunların hepsinden muzırdır. Çünkü sizin ince bir aletinize, ciğerlerinize gidiyor. Bir saniyenin içinde en ince damarlarınıza kadar yayılıyor, sizi zehirliyor. Sizin temiz hava ilk düşünceniz olsun. Her gün camlarınızı dayayınız. Pis kahvelere dolmayınız. Kendi kendinizi zehirliyorsunuz. Eğer hasta iseniz bu ihtiyac daha artar. Sönen bir ateşi niçün üflerler? Siz de hayatınızın alevini yeniden parlatmak içün temiz hava ile doldurmaya, yıkamağa mecbursunuz. Aksi takdirde üzerine bir kavanoz kapadığınız kıpkırmızı kömürlerin nasıl karardığını görüyorsanız hayatınız da öyle söner. Hasta başında

çok adam da bulundurmayınız. Çünkü yukarıda gördüğünüz, onların nefesleri havayı zehirle doldurur. Dikkat ediniz hastayı ziyâret hastaya ihanet olmasın.

Uyanık

-------**-------

KÖY GECELERİ

-Feyzullah Sâcid Beğe-

Gündüz beyaz yer deseni maî gökden çekerken
Hep dağlarda, yamaçlarda gizli bir gam sezilir;
Çılgın rüzgâr ormanlıkda mırıl mırıl eserken
Her bucakda esmer bir renk, bir sarılık gezinir.
*
Akın akın iner dağdan ipek yüklü sürüler;
Ortalığı çıngırağın kıvrak sesi çınlatır;
Koşar, meler anasını emmek içün kuzular;
Bu meleyiş her yüreği içün içün sızlatır.
*
Güzel kızlar eteklerini bellerine çalarak
Ellerinde helke[175][1] [1] lerle, davarları sağarlar;
Yarasalar kanadlarını birbirine çarparak
Kömlerinden uçuşurlar, uzaklara kaçarlar.
*
Gölgelenmiş, eğri, büğrü, ince otsuz cılga[176][2]dan
Nasırlanmış ellerinde oraklarla babalar
Ekinleri yaradana bırakarak gelirken
Hep onları karşılarlar mini mini yavrular.
*
Gamsız çoban kavalını yanık yanık çalarken
Bir ağacın serin tatlı gölgeliği altında;
Köylü kızı kuzusunu öper, sever, okşarken
Aşk fidanı mavi, penbe çiçek açar kalbinde.
*
Karaltılır yavaş yavaş tepelere inerler;
Akan sular gölgelenir; yüce dağlar uyuklar;

175[1] Helke – ağaçdan yapılmış bir nev' süd kabı, külek de denir.
176[2] Cılga – ince yol.

Ağır, yorgun adımıyla ileriler geceler;
Bacalardan ılkım ılkım tüter kara dumanlar.
*
Sarışın ay ormanlara ışığını saçarken
Ruhu saran büyük sesler yoksuzluğa fısıldar;
Gümüş gözlü aydınlıklar esmer gökde parlarken
Birçok yürek duâ eder, yaradana el bağlar.

(Sayfa 396)

Kuşlar susar, dağlar susar; ağaçlar da hep sessizce
Sabahların doğmasına dua eder ve rüzgâr
Gecelerin ruhlarını dinleyerek, gizlice
Issızlığın kara, korkunç sinesinde uğuldar.

1 Mayıs 1328, Kırşehri
Kocaoğlu Cevad Turgud

-------**-------

Millî Hikâye

ÇAKIR OĞLAN

(Başı geçen sayıda)

Veli Dayı bu akşam biraz nazlı davrandı. Cigarasını, kahvesini bitirdikden sonra dedi ki:

- Ey çocuklar, bizim hikâye Arab mavâlı kadar uzadı. Her akşam böyle masal ile vakit geçirecek değiliz a. Biraz da dereden tepeden konuşalım. Vaktimiz kalırsa yine hikâyemize devam ederiz.

Bütün ağalar hep birden cevab verdiler:

- Yavu! Veli Dayı, bu olmadı. Senin masalın bizim derme çatma hikâyelere benzemiyor. Dedikodu ile vakit geçürüb de ne olacak?

- Öyle ama, insan dünyada neler olub bitdiğini de ögrenmek istiyor.

Ev sahibi Durmuş Ağa söze karışdı:

- Veli Dayı, bu akşam bana söz düşmez ama, sen babacan bir adamsın, kusura bakmazsın. Onun içün ben de arkadaşlarla beraber sana yalvarıyorum, şu tatlı hikâyeyi yarıda kesme. Alimallah, her akşamı iple çekiyorum; aman vakit gelse de Veli Ağayı dinlesem, diye sabırsızlanıyorum. Kuzum Veli Dayı, bizi artık üzme Veli Dayı bıyık altından kıs kıs gülmeğe başladı:

- Öyle ya, hikâyem ağaların hoşuna gitdi diye hep ben söyleyeyim. Her akşam çenem yorulsun. Böyle giderse ağalar, sizden ağız kirası isteyeceğim. Durmuş Ağa:

- İste, isteyeceğini bakalım. Dile bizden ne dilersen.

- Sağlığınızı Sultanım.

Dedi. Ve daha ziyâde naz idmeyerek hikâyesine başladı. "İlyas Fâkih Demirhân" ın korkak ağasını salıverdikten sonra köylülere dönerek dedi ki:

- Baksanıza, Ağalar, artık ok yaydan çıktı; biz, Tanrıya görünerek zulme karşı çıktığımız içün hiçbir şeyden korkumuz yokdur. "Demirhân" isterse bütün adamlarını toplayarak üzerimize gelsin; Allah'ın izniyle boyının ölçüsünü vireceğimize şüphemiz yok. Biz beş kişi yukarıki kuleye gideceğiz, orada "Demirhan" ın adamlarını bekleyeceğiz. Gelecekleri varsa görecekleri de var. Siz korkmayınız; içinizde eli silah tutabilecek ve kendisine güvenecekler varsa, bizimle beraber gelsin, kalanlarınızda işlerine güçlerine baksın.

Bu sözler üzerine köylülerden beş delikanlı çıkdı. Bunları görenler de birer birer ortaya atıldılar. Az zamanda kırk elli kişi oldular. İlyas Fakîh dedi ki:

- O ufacık kule bu kadar kişiyi almaz. Zaten lüzûm da yok. İlk çıkan beş delikanlı bizimle beraber gelsin. Ağanın kuledeki silahları da zaten beş kişilik.

(Sayfa 397)

Haydi Ağalar, biz gidiyoruz, siz de işinize gücünüze başlayınız. Ötesini de Allah'a bırakınız. Çakır Oğlan öne düşdü; "Tanrıya ısmarladık" diyerek on kişi kuleye doğru yollandılar.

Biz gelelim "Demirhân" ın adamına; herif, muhakkak bir ölümden kurtulduğuna pek çok sevinmekle beraber, belki pişman olurlar da arkamdan kovalarlar diye ayaklarını ensesine vuracak kadar koşarak kaçıverdi. Haylice yol aldıkdan sonra arkasına döndüğü vakit kimseyi görmedi. Güm güm diye yüreği çarpıyordu. Biraz oturub da dinlenmek istedi. Fakat korku yakasını bırakmuyordu. Biraz daha koşduktan sonra büsbütün kesildi, bir daha arkasına bakıb da kimsenin gelmediğini görünce artık içüne biraz emniyet geldi. Yakındaki bir subaşına indi, elini yüzünü yıkadı; çimenlere yaslanarak dinlendi.

İçini bir kurt yiyordu "Demirhân" gibi zorlu bir adama karşı koymağa cesaret eden bu beş kişi kimdi? Kendi kendine güldü. Şimdi "Demirhân" olan biten şeyleri öğrendiği vakit ne kadar kızacakdı. Hemen en acar adamlarından yirmi otuz kişiyi göndererek bu beş kişiyi piliç gibi doğratacakdı. O vakit Ağa da yan gelüb sefasına bakacak, yine köylüleri kamçı altında hırpalayacakdı.

Böyle düşündükce kuvvetinin yerine gelmekde olduğunu gördü; vaktiyle "Hân" ı işden haberlendirmek lazımdı. Kalkdı, avuç avuç su alarak içdi, hisâra doğru yollandı. Akşam yaklaşıyordu, kapılar kapanmadan hisâra girmek lazımdı, yoksa geceyi kırda geçirecekdi. Onun içün adımlarını sıklaştırdı, tam kapılar kapanacağı bir sırada içeriye can atmışdı.

"Demirhân" o gün evden çıkmamışdı; sabahdan beri haremde kız oynatıyor, keyf kuruyordu. Ağa selâmlık kapısından girince harem kâhyasına koşdu:

- Aman, "Hân"a haber vir; durmağa gelmez. Kötü haberlerim var. Kâhya böyle soluk soluğa, silahsız bir halde karşısına çıkan ağanın telaşlı sözlerinden bir şey anlamadı.

- Şimdi "Hân"a haber viremem, başımdan korkarım. Dedi. Ağa sabırsızlanarak:

- Canım, iş kötü diyorum, "Hân" öğrenirse seni cezalandırmağı düşünecek bile vakit bulamaz. Sen git, benim geldiğimi haber vir. Sonra senin içün daha fena olur.

Diyince kâhya titreye titreye hareme girdi. Şimdi sedir üstünde yan gelmiş, kızların oyununa dalmış olan "Hân"a nasıl sokulacakdı? Aklına bir kurnazlık geldi. "Hân"ın tam karşısına dikilüb el pençe divân durduğu yerde bir şey düşünüyor fakat bulamuyormuş gibi önüne bakarak kaşını gözünü oynatmağa, başını iki tarafa sallamağa başlıyordu. Bu hâl nasılsa "Hân" ın gözüne ilişdi; bir müdded seyr etti. Sonra merakına galebe çalamadı, sordu:

- Baksana kâhya, niye karşımda kaz gibi durmuş maymun gibi başını, gözünü oynatıyorsun?

Kâhya bu iltifattan cesaretlendi, "Hân"ın yanına sokularak gizli bir şey söylecekmiş gibi, yavaş sesle dedi ki:

- Sultanım, … Köyündeki Ağanız gelmiş.

"Hân" doğruldu, çatlak sesle gürledi.

- Be herif, neye yavaş yavaş söylüyorsun, öyle?

Kâhya ürkdü, titremeğe başladı. Kâhyanın titremesi "Hân"ın gururunu okşadı.

(Sayfa 398)

Daha yumuşak bir sesle dedi ki:

- Haydi, sesini çıkar da bir daha söyle. Ne var bakayım?

Kâhya sözünü tekrarladı.

- … Köydeki ağa mı gelmiş? Pekâlâ otursun, keyfine baksın.

- Sizi görmek istiyor, efendim.

- Niçün? Bu vakit beni rahatsız etmeğe nasıl cesaret ediyor?

- İşler kötü imiş, efendim.

- Ne işleri?

- O kadar söyledi. Üstü başı toz toprak içinde, yüzü gözü karma karışık.

"Hân" şaşaladı. En güvendiği bir ağasının bu vakit, böyle perişan bir hâlde, Hisâr'a gelmiş olmasını bir dürlü anlayamadı.

- Haydi, buraya al getir. Ne olduğunu anlayayım.

Dedi. Şimdi kızlar çalgıyı, oyunu bırakmış, bir tarafa çekilmişlerdi. Biraz sonra kâhya önde, ağa arkada içeriye girdiler. Ağa korkusundan selam virerek kapı dibinde durdu.

- İlerle bakalım. Nasıl geliş böyle? Ne oldu, Ne var?

Ağa ilerledi. Sedirin önünde diz çökerek başından gelüb geçeni anlatdı. Ağa söyledikce "Hân"ın yüzü renkden renge giriyor, öfkesinden koca bir körük gibi soluyordu. Ağa sözünü bitirdikden sonra "Hân" acı acı güldü:

- Bizim Çakır Oğlan ha! Kız kardaşının öcünü alacakmış! Ben ona gösteririm. Haydi, sen git rahatına bak,

Dedi. Ağa çıkdı. "Hân" kâhyaya "Git söyle yarın yirmi kişi atlansın, silahlansın. Akşama kadar bana Çakır Oğlanın kafasını getirsinler. Getirmezlerse başlarına geleceği düşünsünler. Kaplan Çavuş, başlarında gitsin." emrini verdi. Kâhya çıkdı. "Hân" kızların arasında, arkaya çekilmiş, gözleri ağlamadan kızarmış gayet güzel mahzun yüzlü bir kızı yanına çağırdı:

- Çakır Oğlan'ın kardaşı; yanıma gel bakayım. Şu sazı al, bana bir gazel söyle. Kız yerinden oynamak istemedi; ötekiler arkasından ettiler. Bakdı ki karşı koymak kabil değil. Sazı eline aldı, ağlaya ağlaya bakalım ne dedi:

Ben bir Türkmen kızıydım, Bilmem ne oldu bana
Evimin yıldızıydım Bilmem ne oldu bana
On dörde vardı yaşım Belâya girdi başım
Ağlar anam kardaşım Bilmem ne oldu bana
Felek hiç yar olmadı Çilem benim dolmadı.
Kimse derman bulmadı Bilmem ne oldu bana
Kara bahtım ne yaman Kaptı beni Demirhan
Kurtar Allah'ım amanBilmem ne oldu bana.

"Demirhân" kızın böyle inleye inleye kendisinden şikâyet ettiğini görünce:

- Civânım, sen böyle ağlar inlersen işimiz neye varır: Haydi bakalım gül de gel hicâbın[177] açılsın. Kirpiklerine dizilen elmasları artık sil. Sineme gel de canıma can kat bakayım dedi; Fakat kız yerinden oynamadı ve yine ağlayarak sazı eline aldı:

177 Hicab: perde, utanma (n.)

(Sayfa 399)

Yüce Tanrım nedir kara tâli'im
Düştüm kanlı bir yılanın eline
Gözyaşımı dindirenim yok mıdır
Düştüm kanlı bir yılanın eline
Derdli anam beni niye doğurdun
Hamurumu kederle mi yoğurdun
Şimdi görsen beni mutlak soğurdun
Düştüm kanlı bir yılanın eline.
Ey kardaşım, gelmez misin nerdesin
Ah! Bilirim, benden uzak yerdesin
Meydana çık herkes sana er desin

Düştüm kanlı bir yılanın eline.
Temeli del, duvarı aş, gel bana
Kurban olayım iki gözüm ben sana
Kardaşını kurtar da al yanına
Düştüm kanlı bir yılanın eline

Ne gelen var, ne kurtaran, ne duyan
Irzıma göz dikmiş hain "Demirhân"
Canımı al, kurtulayım, yar hemen
Düştüm kanlı bir yılanın eline.

Kız bunu söyledikden sonra düşdü, "Hân" o kadar kızmışdı ki halâ sabır edüb de başına bir topuz indirerek gebertmediğine şaşıyordu.

- Kaldırın şunu, aşağı bodruma atın. Kendine geldikden sonra üç gün biraz kuru ekmekle sudan başka bir şey vermeyin. "Demirhân"a yılan dimeği öğrensin, kaltak.

Maraşlıoğlu

-------**-------

HAFTALIK HAVÂDİS

Acı Bir Gün- Edirne sukûtunun yıl dönümüne rast gelen 13 Mart Petersburg'da ve Bulgaristan'da kilise çanları ve memnuniyet ay(in)leriyle karşılanmışdır. O gün Bulgaristan sefiri Rus Daru'l-Fûnun talebesi, harbe iştirak eden ceneraller Edirne civarında telef olan haç şehidlerinin ruhu içün yapılan kilise ayininde hazır bulunmuşlardır. Bunlar bir Müslüman kalbinde ne dinmeyen bir yaradır.

Hâşâ biz bu hakarete tahammül etmeyeceğiz. Bu yurdu yarının nesline bu siyah alnımızla değil, pâk ve parlak bir namus cebhesiyle teslim edeceğiz. Bugün-

kü hezimetlerimiz buna ma'ni değildir. Çünkü dünyada en büyük devletler de en büyük hezimete uğramışlardır. Vaktiyle Almanların tacı da Napolyon'un ayaklarında ezilmişdir. Vaktiyle Rusya da yeniçeri akıncısıyla örtülmüştür. Biz hissiz otlardan da mı daha kalbsiziz. Onların da hiçbir ayakaltında kırılmayan bir gururu, her zaman yükseklere çıkmak isteyen bir azmi var. Biz de intikâmımızı alacağız. Elbette bir gün Balkan Muâhedelerini kılıcımızın ucuyla parçalayacak, bütün yapılmış hakaretleri suratlarına çarpacağız.

Şehitlerin Abidesi- Yurdının şerefi içün canını feda eden üç büyük ulunun namını nesilden nesile yükseldecek tayyare abidesi, şekli ve mahalli itibariyle artık ta'ayyün etmişdir. Kıztaşında Belediye Dairesi'nin önünde dikilecekdir. İlk taşını bugün genç Harbiye Nâzırımız tantanalı bir alayla vaz' edecekdir.

Nuri Beğ İçün- Kalbi bizim hislerimizle çarpan Arab kardaşlarımız Nuri Beğin yüce namı içün Yafa'da son tayyarân ettiği yere üzerinde tayyaresinin resmi bulunan "Süleymânî" taşından bir heykel dikeceklerdir. Bunun etrafında bir de bağçe bulunacakdır. Bundan başka Yafa'da Nuri Beğin ruhu içün Es- Seyid İbrahim devlete bir sebil = çeşme inşa etmişdir.

(Sayfa 400)

Askerin Sağlığı - Peygamberimiz Efendimiz "Mi'de derdlerin başıdır" buyurmuşlardır. Filhakika bütün hastalıkların kaynağı mi'dedir. Onun sıhhatini muhafaza etmek içün tabi'î ibtidâ ona götüren yolları temizlemek lazımdır. Bunların da en mühümi ağız ve dişlerdir. Burada kalan yiyecek habbelerine dışarıdan girebilecek tozlar üşüşür. Artık hastalığa hazırlanmakdan başka çare yokdur. Kolera, verem ve'l-hâsıl bütün hastalık cancıklarının= mikroblarının ilk konakları zaten burasıdır. Kurtuluş her gün yemekden sonra muntazaman yıkamakdır. Abdestin birçok faydalarından biri de budur. Bunu düşünen Harbiye Nezâreti askerlere bir misvak aldırmaya karar vermişdir. İlk maaşdan herkesin birer misvak alması mecburi tutulacakdır.

Fetvâ - Rusya da çıkan "E'd-din ve'l-Edeb" Gazetesi Âlimcân El-Barudi imzâsıyla öşr sadakalarının mekteb ve medrese faydalarına verilebileceğine dair bir fetva neşr ediyor. Ma'ârifin terakkisinde pek büyük yardımı olacak olan bu fetvanın her tarafda kabule uğramasını Cenâb-ı Hakdan dileriz.

İslâm Evkâfı Müzesi — Gazetelerin yazdığına nazaran, birçok defalar bahsettiğimiz bu hayırlı müze padişahımızın cülûsuna tesadüf eden 14 Nisanda açılacakdır.

İstanbul'un Elektrikle Tenviri — Üç dört aya kadar noksanlarını tamamlamayı ümid eden şirket Ağustosun sonlarına doğru İstanbul'un tenvirine başlayacakdır. İki bin mum kuvvetinde Beyaz ziyâ saçan lambalar ibtidâ tramvay geçen caddelerde direklere konacak, sonra yavaş yavaş şehrin içerilerine doğru tenvirât temdid edilecekdir. Birdenbire elektrik makinesinın bozulmak ihtimaline mebni büyük caddelerin hava gazlarına ilişilmeyecekdir.

Acınacak Bir Ölü - Balık Pazarında İslâm tüccarı olarak herkese kendisini tanıtan saf yağcı Cemâleddin Efendi kalbden vefat etmişdir. Merhuma rahmetle sağlığında yürüdüğü yolun kimsesiz kalmamasını Allah'dan dileriz.

Ziraât Aletleri - Memleketimizde çiftçilerde de bir uyanıklık kendisini gösterdi. Gazetelerde Karesi Sancağı içün beş harman makinesiyla ot biçer, bağlar orak makinelerinin ısmarlandığını gördüğümüz zaman büyük bir memnuniyet içinde kaldık. Biz her vilayetin yenilik adımlarını görmekle müteselli oluyoruz.

Acı Bir Kaza - Evvelki gün acıklı bir kaza vuku bulmuşdur. Birinci Ordu Kumandanı Nuri Beğin otomobili tam köprünün ortasında birden bire karşısına çıkan küfeci çocuğunu tepelememek içün bir daire çizdigi sırada karşısından da bir tramvay gelerek hem kaçmak isteyen çocuğu parçalamış, hem de küfecinin uğrayacağı felâketi düşünerek endişeyle pencereden uzanan Nuri Beğin başını ezmişdir. Derhal hastaneye nakl ile ameliyatı yapılan Nuri Beğin sıhhâti eyiliğe yüz tutmuşdur. Zabıta kabahatin kimde olduğunu aramaktadır.

Yeni Bir Şirket — Müslümanlarda hayat eseri başlayalı birçok birliklerin vücuda geldiğini görüyoruz. Çeharşenbe'de tesisini yeni işitdiğimiz "İktisâd ve Te'âvün Şirketi" bunların bir dereceye kadar daha mükemmelidir. Avrupalılar bu şekline "Kooperatif" diyorlar. Bunların maksadı sade kâr etmek değil aynı zamanda ihtiyaçlarını yani yiyeceklerini içeceklerini de en iyi ve en ucuz tedarik etmek oluyor. Biz önayak olanlarını tebrik eder ve muvaffakiyetlerini Allah'dan dileriz.

-------**-------

İki sayı sonra çalışma yılını dolduracak olan "Halka Doğru" muhterem okuyucılarından rica ediyor, diyor ki:

1- Gözetlediğimizden memnun musunuz?
2- Daha ben de ne gibi yazılar bulunmasını istiyorsunuz?

Cevabların mühimleri neşr edilecekdir.

-------**-------

Müdîr: Celâl Sâhir Tanin Matba'âsı

-------**-------

(Sayfa 401)

HALKA DOĞRU

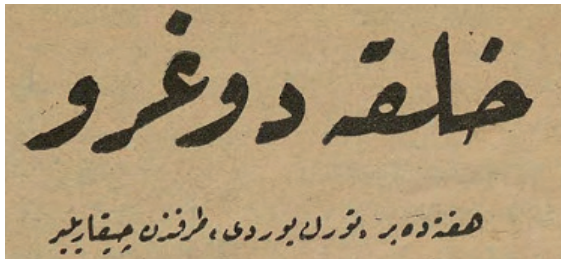

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 51	Müdiri: Celâl Sâhir
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 27 Mart 1330**

Haftada bir "Türk Yurdu" tarafından çıkarılır.

Bu Sayıdaki Yazılar:
Yeni Gün: Tarhan * Kurtuluş Bayramı: Uyanık * Şiir: Cevad Turgud * Çakır Oğlan: Maraşlıoğlu * Haftalık Havadis: H. D *

-------**-------

YENİ GÜN
Ergenekon'dan Çıkış: 27 Mart

Bozkurt

"Elinde çekiç, örsünün başında, deliğin yanında durarak Türklere haykırır."

Dört yüz yıl burada kapalı kaldık,
"Turân Turân" diye rüyaya daldık.
Uyanmak zamanı geldi uyanın,
haydi Türkler, haydi kılıç kuşanın…

Türkler ***(hep bir ağızdan)***
Kılıcımız keskindir
Sensin bizim Hânımız,
Türk düşmanı miskindir,
Adımız var, canımız…

Bozkurt
Dört yüz yıldan evvel, nühûzla kayan
Düşdüler buraya yüksek bir yardan
Yanlarında vardı soydan iki kız,
Başka kimse yokdu, Kon idi ıssız…

Türkler
Unutmadık babamız
Türkün büyük adını
Şenlenince obamız
Andık cengin tadını...

Bozkurt
Bir de alageyik vardı ardından
Nühûz, kayan, kızlar, hiç yorulmadan
Koşmuşlardı. Sonra Ergenekon'a
Düşünce muhtaç oldular ona…

Türkler
Alageyik annemiz
Onun südü ak kandır
Türkün kanı o temiz
Şan yolunda akandır.

Bozkurt
Dört yüz yıl bıkmadan çalışdık, bulduk
Demiri… Sonradan, çoğaldık, durduk.
Alageyik ile girdik, kurt ile
Çıkıyoruz yine, biz büyük ile[178[1]]

178[1] İl: Yurd ma'nasınadır.

(Sayfa 402)

Türkler
Kafasını okurduk
Altınladık bayrağa,
Sen Han oldun; taht kurduk
"Turân" dinen konağa…

Bozkurt
Turân! Turân! Turân! Olun hep hazır
Bu bir konak değil, bütün dünyadır.
Dağılın! Türklerin şânı her yana
Dağılsın. Kutluklar gelsin Turâna…

Türkler
Biz Türkler coşarız
Tufan gibi her yana
Arslan gibi koşarız
Bir gün bütün Turân'a…

Tarhan

-------**-------

Bugün Türklerin **KURTULUŞ BAYRAMI'** na Tesâdüf İdiyor.

Bugün gözlerimizde iki bayramın sââdet dileği var. Hem dedelerimizin kurtuluş bayramı hem Türk uyanıklığının şenliğini kutlamak istiyoruz. Türkler kimdir, nerden geldiler, nereye gidiyorlar? Kılıçlarının parıltısı içinde yanan tarihimiz bile bize bunları öğretmedi. Biz onun ilk yaprağında kâh düşman önünden kaçan bir tâ'ife, kâh sessizliğe gömülmüş yurdlar arayan bir kabîle gördük. Birçok zaman Türklüğün asırlardan taşan şeref, yiğitlik uğultularına yabancı yaşadık. Kapladığımız hududsuz memleketlerde en yüksek şahikaların gururunu bir denizin bulanık sathında uyutan billur bir ırmak gibi benliğimizi eritmişdik. Aradan asırlar geçti. Viyana surını kaç kere azmimizle titretdik. Avrupa'nın bir ucuna, Amsterdama kadar ileriledik. Çaldıranda askerimizin zafer nidâları yayılmışdı. Afrika'nın bütün üst kısmında sancağımız dalgalandı. Frenkler kırılmayan bir cesaret içün "Neuhâuzel (Neuhäusel)" önünde bir Türk gibi diyorlardı. En büyük bir kumandan bir tabur Türk'le bir dünya feth olunacağını anlatıyordu.

Yine ayaklarımızın altında taclarının hışırtısını his idenler bize tahkîr[179] içün Türk dediler. Büyük kalbimiz hiç tehevvürle[180] çarpmadı.

Fakat birgün şarkdan garba, garbdan şarka durmadan koşan bu nesil yoruldu. Adım adım geriliyorduk. Önümüzde ne acılarımızı bölüşecek bir sıcak el ne de bizden başka yarın diyen bir kan vardı. Bunun karşısında bu memleketi kılıçlarıyla zabt ve bugüne kadar muhâfazâ eden Türk ve Müslüman ırkı yurdlarına yeniden hayat vermek içün tekrar el ele vermek ihtiyacını duydular. Asırlarca uzak kalmış bütün kalbler kenetlendi. İşte bugün de dedelerinin eski bir bayramını tes'id[181] içün aynı hisle koşuyorlar.

Kurtuluş Bayramı Nedir?

Dünyanın ilk sahibi olan her büyük millet gibi Türkler de soylarının kuvvetini bir masalın kaynağından almışlardır. Türklerden Buda dinine girmiş olanlar kendilerinin Buda'nın validesinden doğduklarını söylerler. İslâm olan Türkler Yafesin yedi oğlundan biri olan Türkün neslinden geldiklerini iddiâ ederler. Hatta bunun çocuklarının ismini de sayarlar.

(Sayfa 403)

Bunun beşinci karında Moğul ve Tatar nâmıyla iki oğlu varmış. Moğul Hân'ın dört çocuğundan birisini de Kara Hân teşkil ediyor. Birinci padişahımızın neslinden olmakla iftihâr ettiği Oğuz Hân bunun oğludur.

Moğulların iddi'â ettiği kurtuluş bayramına esas olan masal da bundan sonra başlıyor:

Moğul hükümdarı İlhân Tatarların hânı Sevinç ile harb ediyor. İkincisi Kırgızlarla ittifâk etmiş bulunduğu içün İlhan mağlub oluyor. Bütün askerleriyle beraber kendisi de kılıcdan geçiriliyor. En küçük oğlu Kayân küçük yeğeni Dokuz ve iki kızdan ma'âda kimse kurtulamuyor. Bunlar dağlardan tepelerden aşıyorlar. Irmaklardan, meralardan geçiyorlar. Önlerine çıkan bir geyiği kovalarken kendilerini meyvelerle, çiçeklerle örtülü bir yerde buluyorlar. Orada bu dört kişi birleşiyor. Artık geyik de bunlardan kaçmuyor. Çocukları çoğalıyor. Bir nesil vücuda geliyor. Aradan 400 sene geçtikden sonra kendilerini besleyemeyen bu yerden çıkmak istiyorlar. Yol bulamuyorlar. Bir gün bir kurt görüyorlar. Bu yabancı hayvanın nereden geldiğini araştırırken gayet ufak bir delikden çıktığını görüyorlar. Bir demirci onun etrafını kaplayan dağların demir olduğunu anlıyor. Ateşliyor. Dağ eriyor. Türkler etrafa yeniden yayılıyor. Beşinci asırda Avrupa'yı dehşet içinde bırakıyorlar.

---

179 Tahkîr: hakaret etme, onur kırma 2 aşağılama, hafîfe alma (n.)
180 Tehevvür: saldırma (n.)
181 Tes'id: kutlama, tebrik. (n.)

Bunların ismi kâh Finovâ, kâh Hun, kâh Macar, kâh Moğul, kâh Türk, kâh Mançu, kâh Bulgar oluyor, muhtelif dinlere giriyorlar.

Yol buldukları güne yeni gün diyorlar. Ve her sene şerefine kurtuluş şenlikleri yapıyorlar. Yedi batnı besleyen bu yurdun ismi Ergenekon kalıyor - bunun birincisi dağ belli, ikincisi konak demekdir-. Kurda bir halâskârlık timsâli viriliyor. Ve genç bir muharririmizin dediği gibi kurtulmak kurtuluş gibi kelimeler hep kurd isminden yapılıyor. İlk çıkdıkları zaman krallarının ismi Börtecine= Bozkurt adını taşıyor. Bunun neslinden Meryem gibi babasız doğuran Alangu isminde bir kız geliyor. Bunun doğurdığı çocuk onuncu karında vaktiyle hemen bütün Asya'yı istilâ eden Cengiz'e baba düşüyor.

Türkler bayraklarının tepesine altun bir kurt başı dikiyorlar.

Bu masalı sade Moğolların lisânı değil Çin tarihleri de kayd ediyor. Günü bile gösteriliyor. Martın dokuzunda çıkıldığına i'tikad ediliyordu. Çünkü bizden bu bayramı çalan Acemlerin "Nevruz = Yeni Gün"ü o vakte tesadüf ediyor idi. Elân bile köylülerimizde dokuz rakamına karşı bir hürmet hissi vardı. Onlar da ekin biçildiği zaman demetlerini dokuzar dokuzar yığıyorlar, adına dokurcun = dokuzcun diyorlardı. Pâdişahlarımız verdikleri hediyeleri dokuzar bahş ediyorlardı. Bizde vezirliğin derecesini gösteren tuğ 1, 2, 3, 4 iken padişahın tuğu dokuz adetdi. Çadırının önünde dokuz tuğlu bir bayrak dalgalanırdı.

Hân köterdikleri yani Hân seçdikleri zaman Türkler onu bir seccâde üzerine oturtır- Ve hürmet 'alâmeti olmak üzere birkaç def'a kaldırırmış- Hürmetlerinin derecesini yüceltmek ve çok sevdiklerini anlatmak isterlerse dokuz def'a yükseltirlermiş.

Fakat sonradan eski bazı bayraklar üzerinde üç dokuz yazılı olduğu anlaşıldı. Bu Mart'ın yirmi yedisi demekdi. Kendisi koyu bir Türk ve adsız olan Harzem Şâh'ın yeni gününe rast geliyordu. Kabul olundu. İşte bugün Mart'ın yirmi yedisidir. Biz bütün kardaşlarımızın bayramını kutluyor ve bugünün bizim için hakiki bir

(Sayfa 404)

kurtuluş sabahı olmasını Tanrı Te'âladan diliyoruz.

Yeni gününü kutladığımız Harzem Şâh adsızdı demişdik. Bu Türk verâset kâidesinin bir neticesidir. Eski Türklerin yasasınca meselâ ölen adamın üç oğlu varsa en küçüğü toprağı alırdı. Bunun ismine Moğulca Odçigin Türkçe Tekin - Baba evinin korıcısı denirdi.

Büyük evlâd mal ve hayvan sürülerini alırdı. Ölen hükümdarsa askerler de bu bölüşülen şeyler arasında bulunurdu. Ortanca çocuk hiçbir şey almazdı. Bir kötü beygir verirlerse ona biner. Okunu kılıcını alarak memleketinden çıkmağa

mecbur olurdu. Türk masallarına göre bu dağlardan tepelerden geçer bir ihtiyâr kadına tesâdüf eder. Anam ol dir; eğer kabul ederse eve gelirler. Kocasına atam ol dir. O da razı olursa kendisine ad vermelerini isterdi. Bunlar bazen bir serdârın yanına giderlerdi. O zaman cesursalar hükümdar olmak ihtimali de ziyâdeleşirdi. Cengiz, Timur böyle birer adsızdır.

Bu âdet Türklerde az çok değişerek bugüne kadar sürüklendi. Bizde de yaşamayan çocuklar hâla adsız bırakılır. Satık, Temel, Tursun gibi isimler virilir. Şimdi kullandığımız ata binen Türk pederini tanımaz, Türk beygire binerse kendisini serdar sanır. Babanın evini yağma ederken arkadaşlarına yardım it darb-ı meselleri de ta o zamanın halini bize anlatan o zamanlardan kalma yaşayış söz ve niyetleridir.

Uyanık

-------**-------

BÜLBÜL AĞLADI BEN AĞLADIM

-Çalâb Virdi Beğe-

Ay karşımda benim, öksüz boynunu bükerek
İçli, hasta bir kız gibi titriyordu; ve rüzgâr
Ağaçların kuru, ezik dallarını öperek
Esiyordu.. Bir uykuya dalmış idi, ovalar.
*
Göğü baygın bir düşünce, bir sessizlik almışdı.
Hiçbir yerde bir yeşillik görünmedi gözüme..
Birçok kaygu, zehir, diken, elem, azab salmışdı:
Gölün harab durgunluğu kırık, viran özüme…
*
Benim içün her yer mezar, bir dikenlik olmuşdu…
Kara, korkunç ıssızlıklar hepsi bana zehirdi.
Gençliğimin çiçekleri yavaş yavaş solmuşdu…
Donuklaşan kemeriyle bana ağlar gibiydi..
*
Ye's, 'azâb hummalar içerisinde inlerken
Iraklardan kanlı bülbül şakırtıya başladı..
Bu, pek hazin iniltiyi ağlayarak dinlerken
Yüreğime ateş gibi kıvılcımlar damladı..
*

Derdli bülbül ormanlıkda melûl melûl öterken
Yaralanmış bir kuş gibi çırpınmaya başladım..
Gözlerini kıpırdatan ay karşımda sönerken
Bir baygınlık çökdü bana içün içün ağladım..

Kırşehri-Şubat 1329

Koca Ağaoğlu
Cevad Turgud

-------**-------

(Sayfa 405)

Millî Hikâye

ÇAKIR OĞLAN

Başı geçen sayıda

İrtesi günü daha tan yeri ağarmaya başlar başlamaz "Demirhân"ın adamlarından yirmi kişi acar atlara binmiş, boğazlarına kadar silahlanmış, "Kaplan çavuş" un emri altında yola düzülmüşdü. Günlerden beri âhirde yiyüb içerek rahatlanmış ve tavlanmış olan atlar, sabahın serin rüzgârıyla çimenleri fışıldayan kırağı çıkınca sıçrayub koşmak istiyorlardı. Atlılar alabildiklerine koşdurmağa başladılar. Uzaktan köy seçilmeğe başlayınca "Kaplan Çavuş" adamlarını durdurdu; dedi ki:

- Çocuklar, beni dinleyin. Karşımıza çıkacak adamların beş kişi olduklarını biliyoruz. Biz yirmi kahraman, elbette onların haklarından geliriz, lâkin biz yine tertibli gidelim. Köye girmezden evvel kulenin önünden geçeceğiz. İlkin onların işini bitiriverelim. Sonra köylüleri yola getirmek kolaydır, haydi bakalım. Kendinizi gösterin.

Bu sözler üzerine hepsi birden kuleye doğru yürüdiler. Kuleye iki yüz adım kadar kalınca "Kaplan Çavuş" içlerinden birini çağırdı:

- Köse Ali, ileriye git de kulenin içindekilere teslim olmalarını, yoksa hepsini tavuk gibi boğazlayacağımızı söyle.

Köse Ali atdan inerek kulenin kapısına yaklaşdı ve bir na'ra atdı.

- Hey hey! Çakır Oğlan, Çakır Oğlan! Biz hepimiz bir arslan başımızda bir kaplan. Çıkın, teslim olun kaplana; ola ki size karşı merhametimiz uya(na).

Bu na'ra üzerine kulenin kapısı açıldı; Çakır Oğlan çıkdı.

- Bre nâ-bekârlar, neye öyle çağırub bağırıyorsun? Biz arslan kaplan bilmeyiz; sizden korkumuz yokdur. Aklınız varsa siz de bizimle beraber olursunuz; yoksa hepinizin başına gelecek var.

Köse Ali karşısındakinin gençliğine, toyluğuna bakarak bu kadar cesâretle meydan okumasına şaşdı. Hemen palasını çıkarub Çakır Oğlanın üzerine yürüdü. Palasını kaldırub vuracağı sırada Çakır Oğlan bir eğildi, kösenin apışı arasına girerek boş sepet gibi kaldurub yere atdı, ve göğsünün üzerine binerek demir gibi pençesiyle boğazını sıkdı. Öteden bu hâli gören "Kaplan Çavuş"ın adamları şaşkınlıklarından donakaldılar. Kendilerini toplayıncaya kadar Köse Ali eli kolu bağlanmış, kulenin içüne alınmışdı. Çakır Oğlan gibi henüz çocuk dinilecek bir delikanlının bu cesâreti "Kaplan Çavuş"a pek ağır geldi. Bir başkasını kule kapısına gönderdi:

- Demir Pala! Haydi, seni göreyim, şu çapkının işini becerivir.

Dedi. Demir Pala, Köse Ali'nin encâmını gördüğü içün cesareti kırılmışdı. Yalnız başına giderse kendisine de bir iş olacağını anlıyordu. Onun içün çavuşa dönüb dedi ki:

- Ağam böyle birer birer gitmede ne fayda var? Onlar beş kişi ise, biz de on dokuz pehlivan kaldık. Bir hücum edelim de heriflere hadlerini bildirelim.

"Kaplan Çavuş" bu sözlere çok kızdı.

- Yalnız başına gitmeğe korkuyorsın değil mi? Ben yapacağımı bilirim.

(Sayfa 406)

dedi ve at sürerek kuleye yaklaşdı, kuledekiler bu sefer bir atlının geldiğini görünce beşi birden kapıdan çıkdılar. Ve arkalarını kule duvarına virerek "Kaplan"a karşı durdular. "Kaplan" karşısında beş kişi gördüğü vakit birdenbire atının dizginini kasdı. "Çakır Oğlan" bir adım ilerleyerek gürledi:

- Be hey Kaplan Çavuş! Böyle birer birer gelirseniz, biz de işimizi birer birer görürüz, kendine güveniyorsan atından aşağı in de boyunun ölçüsünü al.

"Kaplan Çavuş" bu sözleri işidince geriye döndü ve adamlarına ilerlemelerini işâret etti. Hepsi de atlı olarak çavuşun yanına geldiler. Kaplan dedi ki:

- Herifler bize meydan okuyorlar. Duvarın dibinde durdukları içün atlı olarak bunların üzerine yürüyemeyiz. Haydi, inelim de hücum edelim.

Adamlar atlarından indiler; dizginleri eğer kayışına sararak atları çayıra salıverdiler. Sonra iki sıra olarak, hazırlandılar; karşılarındakilere ok atmağa başladılar. O kadar fena nişan alıyorlardı ki okların hepsi gelüb duvara saplanıyor, Çakır Oğlanla arkadaşlarına dokunmuyordu. Hâlbuki bunların atdıkları oklar, Kaplan'ın adamlarını birer birer yaralıyor, yere deviriyordu.

İki taraf da kızışmışdı; ok savaşı bir saatden ziyâde sürdü. Çakır Oğlan'ın arkadaşlarından hiçbirinin burnu kanamamışdı; Hâlbuki "Demirhân'ın" adamlarından dokuzu daha devrülüb ölmüşdü.

"Kaplan Çavuş" arkadaşlarının azaldığını görünce aklı başından gitdi. Zaten okları da bitmiş olduğundan palasını çıkardı, ileriye atladı, arkadaşları da ardı sıra yürüdüler. İki taraf pala palaya birbirine girdi.

Köylüler uzakdan savaşı seyr ediyorlardı. “Demirhân” adamlarının birer birer yere yuvarlandıklarını gördükce sevinçlerinden “tekbir” getirmeğe başladılar. “İlyas Fâkih” de “tekbir” getirdi. Palaların kalkanlara çarpmasından çıkan gürültüler ortalığı kaplamışdı. Nihâyet “Kaplan Çavuş” un sağ kolu “Çakır Oğlan”ın bir vuruşunda kopdu, “Çavuş” da yere düşdü. Artık savaş bitmişdi, hak zâlime galib gelmişdi. “Çakır Oğlan” ın arkadaşlarında yorgunluk bile yokdu. “İlyas Fâkih” yaralı olarak kalan beş kişinin kule içüne alınmasını söyledi ve köylülere bağırarak:

- Ağalar, çabuk gelin ölenleri kaldırın. Dedi. Kö(ylü)ler koşarak geldiler; ve ölüleri ayaklarından sürükleyerek bir dere içüne götürdüler ve kazdıkları çukurlara gömdüler.

“İlyas Fâkih” arkadaşlarıyla berâber yaralıların yaralarını yıkadılar, ilacladılar, sardılar. Çayırda bütün gürültülerden habersiz duran atları da birer birer yakalayarak âhıra yerleşdirdiler.

Akşam olmuş, her taraf kararmışdı. Bir tarafda gönderdiği adamlardan hiçbir haber alamayan “Demirhân”ın içi sıkılıyor, sıkıldığını göstermemek içün haremde içüb eğlenmekle oyalanmağa çalışıyordu. O kadar içdi ki nihâyet oturdugu yerde sızdı, kaldı.

Sabahleyin “İlyas Fâkih” Köse Ali’yi karşısına getirtdi:

- Ey babacan, senin hayatına kıymadık; onun içün senden bir hıdmet bekleriz. O da gördüklerini, işitdiklerini gidüb “Demirhân” a bildirmekdir. Bizden kendisine söyle: böyle yiğirmi değil, daha yüzlerce adam gönderse, Allah’ın izniyle hepsinin hakkından geleceğiz. Sizin gibi birtakım zavallıların canına kıymasın, aklını başına

(Sayfa 407)

toplasın. Memleket’den çekilsin, gitsin, biz de yerli yerimize çekilüb işimize gücümüze bakalım. Yok yine inadında kalırsa, göndereceği adamları koyun boğazlar gibi boğazladıkdan başka, az sonra oturduğu sarayı başına yıkacağımızdan emin olsun. İşte git böyle söyle.

Dedi. Köse Ali kalkub “İlyas Fâkih ” in elini öperek:

- İmânsızdım, imâna geldim. Ben fenâ bir adam değildim ama işte “Demirhân” gibi bir haydudun eline düşdüm. Benim de kızımı almış, ırzımı yıkmış olan bu ifritden öcümü alamadım. Nihâyet bükemediğim elini öptüm. Bir tarafdan zevk, para da beni başdan çıkarmışdı. Fakat artık tevbe. Bundan sonra ben “Demirhân” a hıdmet idemem. Burada sizin yanınızda kalmak isterim. Allah aşkına beni koğmayın.

Diyerek ağlamaya başladı. “Çakır Oğlan” bu hale dayanamadı. “Fâkih” e dedi ki:

- Babacığım, bu adamı göndermeyelim, bizimle berâber kalsın.

İlyas Fâkih:

- İyi ama "Demirhân"a kim gidüb haber verecek?

- Haber vermeğe hâcet mi var? Gönderdiği adamların gelmediğini görünce o elbetde işi anlar.

- Ben öyle istemem; bir kere daha kendisine haber göndermemiz lazımdır. Belki yüregine nedâmet gelir de çekilüb gider, biz de daha birçok kan dökmekden kurtuluruz. Onun içün Köse Ali hisâr'a kadar gitsin, "Demirhân"ı görerek söylediklerimizi bildirsin. Sonra yine fırsat bularak buraya kaçub gelsin. Hem o vakit doğru sözlülüğüne, doğru özlülüğüne bir delil de göstermiş olur.

Köse Ali:

- Ya "Demirhân" kızar da boynumu vurursa.

Diyince "İlyas Fâkih" kaşlarını çatarak:

- Zâlimden korkmak kadar fenâ şey yokdur. Senin içinde imânın varsa, Allah'ın sevmediği zâlimlerden korkmazsın. Ne olur, boynunu vurdururs sen de şehid olursın.

Dedi. Bu sözlerden cesaret alan Köse Ali, ahırdaki atlardan birine binerek Hisâr'a doğru yola düzüldü.

"Bitmedi"

Maraşlıoğlu

-------**-------

HAFTALIK HAVÂDİS

Büyük Bir Türk Ticârethânesi - Memleketimizde pek tuhafdır, bir zâbitden bir paşaya kolaylıkla intikâl ettiğimiz hâlde meselâ bir bakkal ile bir erzak deposu arasındaki münâsebeti düşünemeyiz. Hâlbuki ufak ticârethâneler de büyük mü'esseselere büyük fabrikalara götüren bir yoldur. Adımlarını düz ve bilerek atan bir adam bir destgâh önünden bir masa başına kolaylıkla geçebilir, cebinde kasasının ağır ve gürültülü anahtarlarını taşıyabilir.

Nitekim bize şu son birkaç senede bir Türk bu kabiliyetin muntazam çizgisini çizdi. Beş sene evvel çocuklarını okutmak içün İstanbul'a gelen Kırımlı Bekirzâde Hacı Emir Hüseyin Efendi yeni postahâne karşısında lastik, semâver, çay gibi şeyler satmak içün ufak bir dükkân açmışdı. Doğruluk ve ucuzlukla kazandığı şöhret Orazdibâk Hümer Efendinin

(Sayfa 408)

karşısında yapılan Evkâf hanını ona kazandırdı. Bir Müslüman vakfını bir Müslüman kiralamış oldu. Şimdi senede Evkâfa 1600 lira kira geri virebilecek kadar muamelesi genişledi. Cuma günü bu büyük ticârethânenin resm-i küşâdı yapıldı. Bu çalışkan Türk millî san'atları ve sanatkârlarımızı da unutmadığını gösterdi: Bütün camekânlarını Kırımlı Yusuf Efendi isminde bir Türk yapmış, ilâve ettiği ayrı bir dâirede yerli ma'mulâtı fotin vesâ'ire gibi şeyler bulunacak imiş. Aynı zamanda sahtiyân gibi kunduracılık levâzımını da satıyormuş.

Eski dükkânını Burusa'da Tuz Pazarındaki dükkânları gibi şube ittihâz etmeğe karar vermiş çay, semâver gibi şeyler ticaretine de devam edecekmiş. Biz muvaffakiyetini temenni eder, ve kısa bir zamanda olsa bile bilerek çalışmanın insanı nerelere götüreceğini sevgili okuyucularımıza bu münâsebetle bir daha hatırlatmak isteriz.

Nuri Beğin Vefâtı - Geçen sayımızda köprüde uğradığı acıklı kazayı yazdığımız Nuri Beğ vefât etmişdir. Kendisi en muktedîr zâbitlerimizden idi. Geçen senenin bütün felâketlerinin bütün zıyâılarının: ölen büyük adamlarının halâ te'esürüyle titreyen bizler bu yeni acı karşısında da derin bir elem duyuyoruz. Âilesine beyân-ı tâ'ziyet eyleriz.

Bitlis'de - Bitlis'de ıslahât aleyhine Rumeli felâketinden hisse almayan aşiretler tarafından bir isyan tertîb edilmişdi. Hükûmetin gayreti sayesinde söndürüldü. Memleketde yeni bir Makedonya te'sis etmek istemeyen bütün Kürd kardaşlarımız vukû bulan hadîseye gönderdikleri mektûblarla beyan-ı teessüf ediyorlar.

Bir Yunanlı - Edremid'den alçak bir Yunanlı, Ali Beğ'in büyük bir zeytinyağı fabrikasını kundaklamış, fabrikanın bir kısmı tamamıyla yanmışdır, kayığıyla firâr eden Yunanlının peşinden yetişecek bir şey bulunmadığı içün tutulamamışdır. Ali Beğ fabrikayı yakında daha mükemmel bir sûretde yapdıracakdır. Biz onun bu azmini hürmetle selamlarız. Ahâlî de bu fenâlığın hakîki kaynagı olan sâhili muhâfaza edecek donanmasızlığımızı düşünerek derhâl birkaç bin lira iâne toplamışlardır.

Bunların bu hareketleri müstesnâ, ve bizim memleketimizde de yeni görülmeğe başlayan bir intibâhın, yaşama azminin büyük bir delilidir.

Altay Fotoğrafhânesi - Divân Yolunda Türk Ocağının yeni çıkdığı binayı yine bir Türk San'atkârı kiralamış ve bir fotoğrafhâne açmışdır. Muvaffak olmasını temenni ederiz.

Şehidlerin İzinde - İstanbul'la Kahireyi yücelerden bağlayacak tayyare seyahatı hepimizin ağladığı üç felâketle unutulur gibi olmuşdu. Zaten yola devam içün tayyaremiz de yokdu. Biz geçenlerde ölen dostumuz Alfred Doranil'e Edremidlilerin alacaklarını vaad ettikleri tayyareleri bekliyorduk. Evvelki gün sonuncularınki geldi. Pek yakında Ertuğrul tayyaresiyle Edremid'e kadar gitmiş olan Yüzbaşı Salim ve refiki Kemal beğleri tekrar teşyi' ideceğiz. Bunlar semâlarımızda uçarken üç şehidin ruhu ne kadar şad olacak ve üç milyon Müslüman'ın gözü ne kadar sevincle yaşaracakdır.

Bir sayı sonra çalışma yılını dolduracak olan "Halka Doğru" sevgili okuyucularından rica ediyor. Diyor ki:

1. Gözetlediğimizden memnun musunuz?
2. Ben de ne gibi yazılar bulunmasını istiyorsunuz?

Cevabların mühimleri neşr edilecekdir.

-------**-------

Müdîr: Celâl Sâhir Tanin Matba'âsı

-------**-------

(Sayfa 409)

HALKA DOĞRU

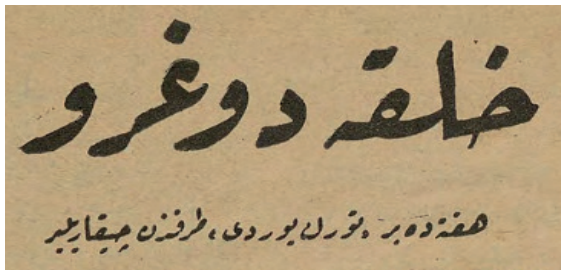

Haftada bir "Türk Yurdu" Tarafından Çıkarılır

Yıl:1 Sayı: 52	**Müdiri: Celâl Sâhir**
Yıllığı **Osmanlı memleketi içün 12 guruş** **Rusya ve Acemistan içün 2 ruble** **Başka memleketler içün 5 frank**	İdarehane **İstanbul'da** **Nur-ı Osmaniye Caddesinde** **40 Numerolu "Türk Yurdu"**
Sayısı 10 paraya	**Perşembe 3 Nisan 1330**

Bu Sayıdaki Yazılar:

Mühim Bir Müsâbaka: Dernek * Korunacak Şeyler, Uyanık * Kurultayda: Gök Alp * Oglum Adam Ol, Reşîd Fâni * Türkün Tarihi, Şadi * Düşünceler: Ak Ay, Nâzım Hürrem * Haftalık Havâdis: H. D

-------**-------

Korunacak Şeyler

Mühim Bir Müsabaka
TÜRK BİLGİ DERNEĞİ

Türkcülük Şubesinden:

Şubemiz millî duygulara sâdık ve heyecanlı bir tercüman olacak tarzda ve hece vezninde Millî Marş güftesi tertibini müsâbakaya koymağa karar vermiş-dir. Müsâbaka müddeti iki aydır. İştirak edecek şairler vücûda getirecekleri eseri Haziran'ın birinci gününe kadar "Cağaloğlunda Abdullah Cevdet Hânın'da Türk Bilgi Derneği"ne göndermelidirler. Eseri tercih ve intihâb olunan zata on lira hediye edileceği gibi bu marşa yine böyle müsâbaka ile bir beste tertîb ettirilecek ve sonra gerek eser, gerek bestesi tab' ve neşr ettirilerek sâfî hâsılatı şâ'ir ve bestekâra takdim olunacakdır. Şubemiz millî hizmetlerin en değerlilerinden olan bu vazîfenin ifâsına, vatanın canlı iftihârlarını teşkîl eden büyük şâ'irlerin iştirâke rağbet edeceklerini ümid eyler.

-------**-------

Korunacak Şeyler:

İÇKİ ZEHİRLERİN EN FENÂSIDIR

İçen içer. İçki yangından dehşetli, kuduzdan te'sirli veremden tehlikelidir.
(Doktor Mao)

Memleketimizde meyhânelerin bulunduğu bir semtden geçiniz. İçeride her gün kabaran bir hay ve huy her gün artan bir halk kümesi görürsünüz. Bunları bilinmez bir düşünce ölüme doğru koşdurmuşdur. Yanlarına yaklaşınız. Niçün diyiniz? Kimisi size derdinden bahseder. Meşhûr bir tabirle elemini ispirto şişesinde boğmak istediğini anlatır. Bunun içün kendini zehirlemek böyle sefîl ve çirkin sürünmek mi lazım geldiğini dinletemezsiniz. Kimisi bir zevk duyduğunu söyler, zilletden saâdet umuşuna hayret edersiniz. İçki bütün zehirlerden daha müdhîş bir ağı içkiye düşkünlük sade kendini değil neslini de çocuklarını da bıçaklayan bir hastalıkdır.

Bu kadar üzerine düşülen içkiler nelerdir. Ve neden yapılırlar? İçkiler umûmiyetle üzümden yapılır. Meselâ şarab ekşitilmiş şıradır. İspirtosunun derecesine göre acı

(Sayfa 410)

ve tatlı olur. Bunların en eyilerinde bile yüzde 10'nu geçkin ispirto bulunur. Faydası kötülüğüne nisbetle yok gibidir. Bazen hile içün içüne katılan şeyler de zararını artırır. En çok katkısı ispirtodur. Devlet rakı yapılacak ispirtodan virgi aldığından bunların fuçıları hükûmetin nazareti altında bulunur. Tüccâr virgiden kaçmak içün rakı yapmağacağını söyleyerek ispirto almak ister.

O zaman me'mûller içüne fena bir koku virerek ve bozan bazı şeyler karıştırırlar. Meyhaneci bu bozukluğu hiç düşünmeksizin şaraba, rakıya katışdırır. Ve siz de sade muzır bir şey değil aynı zamanda pis ve yigrenc bir zehir de yuvarlamış olursunuz. Zaten memleketimizin hemen bütün içkileri böyledir. Bundan başka şarabın içüne güherçile ve bazı ekşi şeyler de katarlar.

Bira - Arpa ve 'amr otundan yapılır. Birincisi çimlenerek tatlılığını ikincisi kekremsi dinebilecek acılığını verir. Birada ispirto şarabdan daha azdır. Yapdıkları zarara nispetle de şarabdan faydalıdır. Lakin buna da ispirto acı çidem (çiğdem), boya gibi zehirli şeyler katarlar.

Sidrâ (sidre)= elma şarabı hazmı zor, tehlikesi çok, elmadan yapılmış bir içkidir.

'Âdi Rakı - Bir suyu kaynatırken buğuların kapağında ufak ufak habbeler yapdığını görürsünüz. Bu buğular bir boruyla başka bir yere nakl olunursa orada tekrar su olur. Bunun ismine mukattar yani damla damla toplanmış su derler. Rakı da öyledir. Meyhanelerde hemen hiç bulunmayan temiz rakı, şarab, bira

gibi içkiler kaynatılarak yapılır. Renksiz ve bayatladıkca sararan bir suya benzer bunun da envâı vardır.

Rom; şeker kamışı suyundan bazı şeyler ilavesiyle, konyak da ekseriya arpadan yapılan içkilere büber (biber) yanmış şeker ve bazı kokular atılarak yapılır. Absent vermon (vermut), melisa, şartröz gibi bu zehirler daha tehlikeli bir hâle gelerek isimler de alırlar. İşte içkiler umûmiyetle bunlardır. Bir adamın hayatında bunların çizdiği acıları okumak isterseniz bir ayyaşın çehresine bakınız. Patatese yaklaşmış bir çehre artık kirli ve sararmış bir atlasa dönen gözlerinde sönmeğe yaklaşan bir kandil gibi kıvılcımlar saçan iki göz sonra çehresinin bitmez kıvrımlarında artık sürüklenmeyen bir vücûdun toprağa karşı hasretini anlatan bir ma'nadan başka bir şey var mıdır?

Bunlar içkinin vücûd dışına aksetmiş kötülükleridir. Hâlbuki her gün bu zehirlerle mi'de bozulur, yenilen şeyleri bize faydalı hâle getiren mi'de 'usâresi artık burun akıntısına benzer sathı hergün kavrularak nasırlaşır. Yenilen şeyler hazm edilemez olur. Sabahları artık mi'denizin de nezleli bir burun gibi alt üst olmak ihtiyacını duyduğunu görürsünüz. Mi'deden sonra bilirsiniz yenilen şeyler karaciğerin önünden geçer, karaciğer artık vazifesini de göremez bir hale gelir. Etrafını yağ bağlar teşma'i kebid[182] denilen öldürücü hastalık da arkasından kovalar.

İçki damarları sertleşdirir. Yağ ve birtakım tuzların birikintisine sebeb olur. Onun içün ayyaşlar süra'atle yürüyemedikleri gibi yokuş da tırmanamazlar. Ufak bir heyecan, fazla bir yokuş ölümle bitebilir. Damarları bizimki gibi bir lastik yumuşaklığını haiz olmadığı içün kanın ihtiyaça göre çok, az akıntısına mâni' olur. Aksi takdirde patlarlar. Ekseriyâ bu dimağlarında olur. İsmine "nezf-i dimaği[183]" derler. İnsan çırpınarak ölür. Böbrekler de içkinin kötülügünden kurtulamaz. Böbrekler vücûdun süzgecidir. Kanlar orada süzülür. Vücûd bütün zehirlerini nefes alarak, terleyerek def' ettiği gibi birçok mikdârını da böbreklerinde süzerek tard eder.

(Sayfa 411)

Böbreklerin kısa bir müddet vazifesinden kalması zehirlenmek demekdir. Bundan sonra artık kurtuluş yolu da yokdur. İçki bu süzgeci bozar. Vücûda faydalı şeyler de abdestle tard edilmeğe başlanacağı içün diğer kısımlar beslenemez. Hayat mahv olur. İçkinin dimağ üzerine tesirâtını herkes bilir. Sarhoşluk denilen sefâlet artık dimağın kendisini kayb ettiğini şuraya buraya yıkılarak hiçbir hareketi idare edemediğini bir insanın bir hayvandan da alçaldığını gösterir.

182 Teşma'i kebid: karaciğer sirozu (n.)
183 Nefz-i dimaği: beyin kanaması. (n.)

Bundan sonra sıkıntılı bir uyku başlar. Uyanıldıgı zaman omuzların üzerinde ağır bir yük, başlarda bir furtuna ve bütün vücûdda cendereden çıkan bir adamın yorgunlugu vardır.

Bir ayyaş içkinin sebeb olduğu bu halsizliği gidermek içün tekrar içmeğe koyulur. Ve sonsuz sükûnu bulmakda artık gecikmez: Delirmek, nah nüzûl, sar'a, birdenbire ölme her 'ayyaşın bir gün yetişeceği zafer noktasıdır içkinin tesiri burada da bitmez. Bir 'ayyaşın çocukları da za'if, sarı, her hastalığa müstâid, sinirli, kansız, derdli, sar'alı, eğri büğrü hülâsa vakitsiz ihtiyârlamış, doğmadan ölüme yaklaşmış bir hâlde olur. Verem bunların en sadık bir arkadaşıdır. Çocukları cüce kalır. İçkinin en çok kamçıladığı yine zavallı fakir sınıfıdır. Avrupalıların bu hususda bir dârb-ı meseli vardır. "sarhoşluk sefâletin oğludur" derler. Filhâkika bütün yukarıda saydığımız felâketlere düçâr olanlar da zavallı amelelerdir. Bunlar ibtida çalışabilmek içün içer. Sonra sefaletini hatırına getirmemek içün ayyaş olur. Bilmez ki içki bir ecnebi doktorun dediği gibi: yangından daha dehşetli, kuduzdan daha te'sirli, veremlerden daha tehlikeli bir şeydir. Koleradan daha meş'umdur. Vebâdan daha korkuncdur.

Bizde bu felâketin neler yapdığını hayalen olsun düşünebilmek içün biz iki def'a yazdığımız Eskişehir hesabını hatırlatacağız. Eskişehir kazasında sade senede kaçaklar bir tarafa bırakılırsa yine:

- 280000 -

Yeni okka rakı sarf ediliyor. Biz memleketimizde yeni ve hakiki bir inkılâb içün çalışırken bütün bu fenalıklardan silkinmeği de unutmamalıyız. Her Türkün dili yetdiği kadar herkese rakı düşmanlığını aşılamak en büyük borcudur. Çünki zehirlenen bir adam değil koca bir soydur. Rakı içen bir adamın zararı sade kendisine değil bütün memleketedir.

Uyanık

-------**-------

OSMÂN GAZİ KURULTAYDA

-İntihâb edildikden sonra -

Osmân Gazi:

Beğler, Ağalar! Ey koca kurultay!
Biz bir oymağız ki elimizde yay
Doğudan gelmişiz Batıya dogru
Bize yol göstermiş Güneş ile Ay

Kurultay(Hep bir ağızdan):
Tanrı buyurdu
Sancakla geldik
Aldık bu yurdu

Osmân Gazi:
Tanrının iliyiz, yasamız vardır
Demir çarık, demir asamız vardır
İstanbul şehridir dünya güzeli
Onu almadıkca tasamız vardır.

(Sayfa 412)

Kurultay:
Uyarak aya
Geldik buraya
Eşsiz güzeli
Rum'dan almaya

Osmân Gazi:
Rum ili bir hızda bizim olacak
Akdeniz donanmam ile dolacak
Osmanlı geliyor dindiği anda
Ünlü kralların rengi solacak

Kurultay:
Yasa doğacak
Zulmü koğacak
Nerde il-kıran
Varsa boğacak

Osmân Gazi:
Bir elde yasamız, bir elde Kur'ân
Saçacağımız adli her yerde, her an
Türklük ile İslâmlık kardeş olacak
Fark edilmeyecek halîfe kaan

Kurultay:
Sancağımız al
Damgası hilal
Üstü yazılı
Lafzaten celâl

Osmân Gazi:
Bir gün uyanacak Türk'ün dehâsı
Anlayacak nedir yurdun ma'nası
Millî bir irfâna doğru gidecek
Gerceğe direnecek eski rü'yâsı

Kurultay:
Dimez taş, kaya
Yürürüz yaya
Türküz, gideriz
Kızıl Elmaya

GÖK ALP
-Talebe defterinden-

***

OĞLUM ADAM OL!

Bu dünyaya gelmek hüner değil oğlum yalnız
Başka zî-rûh dahi gelir senin gibi buraya;
Allah akıl, fikir vermiş sana çalış kaygısız;
Bu mevhibe işsiz, güçsüz, gezmek içün değil ya!
*
Gel seninle düşünelim tarlaların başında
Bir köylünün hayatını, altun başlı ekini
Bak şu çocuk nasıl arar öküzünün tekini
Dedesinden kalmış idi ona küçük yaşında.
*
Bir buğdayda ma'rifeti gör ki kara toprağa
Atılınca böyle güzel yeşillenir, baş verir;
Çiftciliğin iç yüzünü bilmeyene taş verir;
İş bilmeyen mâlik olmaz bir kurumuş yaprağa.
*
Rençberliği öyle öğren ki bir karış toprakta
Hangi nev' nebâtata yarayacak madde var;
Hangi alet ile kolay eşelenir, taranır;

(Sayfa 413)

Kuvvet vermek içün ana daha neler aranır;
Bunları bil! Bilmez isen erbâbına git yalvar.
*
Başladığı işi bilüb yapan bulur fâ'ide;
Laklakiyât ile gökden inmez asla mâ'ide;
Çalışkana nîmet verir Hüdâ bu bir kâide.
Bir lokmacık ekmek kolay soframıza gelmezken
Ne hak ile anı yemek ister gövde büyüten!
**
Bir danecik buğday nasıl senden hıdmet beklerse
Faideli bütün nebât, meyve veren ağaçlar;
Dört ayaklı munis hayvan, kümesdeki hep açlar
Mes'udâne yaşamağa senden himmet bekliyor,
Gözlerini aç ki her şey senden hıdmet bekliyor;
Dere, tepe, ırmak, ova hep aklına üftade;
Sana koşub kavuşmağa kanad açmış amâde;
Zümrüd gibi vâdilerde parıldarken şu ırmak
Yalın ayak, başı kabak yakışır mı yaşamak?!
**
Gözlerini garba doğru açub dikkat it ona
Vazgeç artık tenbellikden ki çalışkan olasın;
Garb dimağı muntazaman işleyen bir makine
Makineya zihnini ver ki alışkan olasın
Vakti nakit bilir onlar gece gündüz çabalar;
Evlâdını saat gibi ayar eder babalar!
**
Sağlam tende sağlam fikir işte büyük saadet!
Demir eller altun elmas eder kara toprağı;
İnce fikir penbe atlas eder yeşil yaprağı;
Zengin olmak ister isen çalışmağı âdet it!
Sağlam fikir solgun, cılız ten içinde yaşamaz
Medeniyet caddesinde dere, tepe aşamaz!
**
Otomabil, şimendüfer, vapur filan der iken
Telli, telsiz telegraf, elektrik, röntgen
Daha buna benzer nice harikalar ile garb

İlerliyor… Karanlığa ziyâ saçub
Yaklaşıyor, sokuluyor sana dogru bela harb
Çok uyudun uyan ey şark!
Kahvehâne peykesinden kaldır artık başını!
Koşa koşa öp vatanın toprağını, taşını!
**
Çok sallandım ninnisiyle eski bir 'ananenin,
Masalını dinleyemem artık hanım ninenin;
Ben yaşamak, ben çalışmak, çabalamak isterim;
Şu pek aziz hayatımı ben kazanmak isterim;
Mezelletle yaşamakdan ise ölmek evlâdır.
Ey yıldızlı bayrağımız Osmanlıya şân verir;
Bu mübarek vatanı seven insan can verir.
Al bayrakdır babayiğid sinesinin lâlesi;
Akdeniz ile Karadeniz ay yıldızın hâlesi.
Şu yirminci asra göre çalış oğlum adam ol!
İnsan gibi yaşamağa alış oğlum adam ol
15 Şubat 329

Reşid Fâni

(Sayfa 414)

TÜRK'ÜN TARİHİ

Bugün her tarafda bir küskünlük vardı. İnce belli kısraklar, beyaz memeli gürbüz inekler, pamuk tüylü koyunlar, kaç def'a elâ gözlerini süzerek çadır halkından iltifat ummuşlardı.

Şuradan bir inek başını uzadıyor; boğuk bir sesle bağırarak otladığı çayırını arayor; beriden bir kısrak kişneyerek soruyordu: Merhametli çoban! Neredesin?

Biraz sonra kara çadırların kuytu kenarlarından aşiret anaları görünür gibi oldu; bilezikli kollarıyla yaşlı gözlerini silerek gizli bir şeyler fısıldaşdılar. Çadırların etrafında gezinen bir küme pamuk tüylü koyun, bundan içlendi başlarını bir bir yine çarparak derdleşdiler.

Çadırlar bozulmuş, azıklar dengelenmiş, her şey hazırlanmış idi: Göç vardı, birçok gumalar, analar, gelinler, genç kızlar öbek öbek birleşmişler; söyleyerek dinleyerek ufukları gösteriyorlardı.

Derin bir sükûn yayıldı. Taşlar, topraklar susdu. Her şey kulak kesildi, başlar birden yücelmişdi. At üstünde bir genç, vakarlı, yüksek sesiyle hitâb ediyordu:

- Ulu reisimiz Süleyman Şâh, Fırat'ın çılgın sularında Allah'ına kavuşdu. Kardaşlarımız, dün Turân illerine döndüler. Biz de şu doğan güneşin yolundan gideceğiz, yaradan yardımcımız olsun! . Altındaki yağız at düşman içün mezar açmak ister gibi -ayaklarını yere urdu ve kişnedi.

İhtiyârlar gülümseyerek [zafer, uğur] dediler. İşte Osmanlı Türklerinin altun destanı bugün başlamışdı.

Şâdi

Düşünceler

Kalbi sırf okuyucuları içün çırpınan "Halka Doğru" onların da kendisi içün neler düşündüklerini sormuşdu. İşte aşağıya aynıyla nakl ettiğimiz mektublar gelen cevablardan ikisidir.

Biz hemen bugün aldığımız mektubların düşüncelerini hülâsa eden Nâzım Hürrem ve Akay beğlere teşekkür ediyor;

Sağlığa âid yazılara bir aydır başladığımız gibi ticâret içün de makâleler bulunduracağımızı temin ediyoruz:

Birinci Mektûb

Gözetlediğiniz izden fevka'l-'âde memnûnum. Asırlardan beri elimizde halk içün çalışan halkı düşünen bir gazete yokdu. Siz, halkın bu ihtiyacını düşünerek sevgili Halka Doğrumuzu çıkarmağa, halka nurlar saçmağa başladınız… Ben bu nurların içerisinde sevimli Halka Doğrumuzda ahâlîye ticâret düşüncesini verecek yazıların bulunmasını arzuluyorum. Uzun zamandan beri millî düşmanlara etek etek para saçan Türk milletinin, Türk tüccârlara pek ziyâde ihtiyacı vardır. Hâlbuki bir hocamız dinimizin bize ticâreti emr ettiğini söylemiyor, bir şairimiz Türk yurdunun tâcirlere olan ihtiyacına dâ'ir bize yazı yazmuyor.

İşte muhterem üstâdım, gazetenizde hocalarımızın şâ'irlerimizin açık bir lîsanla yazılmış yazılarını görmek istiyorum. Şu zamanda bence hocalarımızın en birinci vazîfesi bu olmalıdır.

Bir Türk; hocasının ağzından"Ey Müslüman, Tanrı size rızkınızın onda dokuzu ticâretdedir buyurmuş" sözlerini işitirse Allah aşkına söyleyiniz bu Türk ticârete istek etmez mi? Bir Türk genci şâ'irinin yazısından ticâretin bu memlekete olan lüzûmunu, büyüklüğünü, faydalarını

(Sayfa 415)

Okur da anlarsa bu genç tâcir olmağı istemez mi?..

Hocalarımız ne zamana kadar halk gazetelerinde böyle ruhlu yazılar yazmağacak, şâ'irlerimiz ne vakte kadar hayâl ile uğraşacak? Ey İslâm hocaları, Türk şairleri iş vakti geldi, geçiyor. Niçün halâ iş başına koşmuyorsunuz? …

Ticaret Mektebi Talebesinden Nâzım Hürrem

Hıdmetleriniz her Türkü memnûn ediyor. Yalnız sağlığa ve yaşayışa 'âid yazılara daha çok ehemmiyet vermelidir. İçkilerin mazarratlarını halka öğretmelidir. Verem, frengi, bel sovukluğu, çiçek, kızıl; kızamık nedir herkes bilmelidir. Nasıl korunması lazımdır, öğrenmelidir. İrken evlenmek ve mahzûrları gösterilmelidir.

Hekim Mektebi Talebesinden Akay

-------**-------

HAFTALIK HAVÂDİS

İslâm Muhâcir Kızları İçün - 43 senedir memleketin fakir ve yetim çocuklarını himâyesi altında büyüten Dârü'ş-Şafaka son felâketin kimsesiz kızlarını da kollarının altına toplamağa karar vermişdir. Yakında bir enas Darü'ş-Şafakası açacak ve bu kısma şimdilik sadece muhâcir kızları alınacakdır. Bunlara, ataları gibi kendilerini de bekleyen felâket sırasından kurtulmak içün neler öğretilmek lazımsa onlar belletilecekdir. Bunlara çocuklarına nasıl ninni söylemek lazım geldiği memelerinden hangi kinin akması icâb ettiği söylenecekdir.

Bunlar yarının fikren en yüksek kadınları olacakdır. Vaktiyle Fransa'yı İngilizler istilâ ettiği zaman bir kadın kurtarmışdı. Türklerinde tarihçesi öyle elinde silah orduları idare eden bir kadın olmasa bile fikir ve kin aşılayan böyle analar olur.

Teâli-i Nisvân Cem'iyyetinin Yeni Bir Tesbiti - Hergün kemâle doğru atılan adımlarını görerek bahtiyâr olduğumuz bu Cem'iyyet "Beyaz Dikiş Yurdu" nâmıyla yeni bir dâire daha açmışdır. Burada elbiselerin sırf Beyaz kısmı öğretilecek, bilhassa yerli ma'mulâtı yerli tenteleriyle ne kadar güzelleşebileceği herkese gösterilmeğe çalışılacakdır.

Okuyucularımız hatırlarlar ki hem bir ev kadını hem bir vatan kadını yetiştirmeğe çalışan bu müessese bizim birçok defa hürmet ve teşekkürlerimizi kazanmışdı. Şimdi biz bu çalışkan hanımlarımızı tekrar büyük bir takdirle tebrik etmek istiyoruz.

Bina Yüzleri - Yeni köprünün öbür tarafına geçenler orada, yıkılan, yapılan birçok binalar muttasıl çalışan birçok ameleler görürler. Buraları tramvay kumpanyası tarafından satın alındığı içün yeni yapılıyor. Fakat bunlardan daha mühim bir şey göze çarpıyor ki o da yapılanların mi'marisine yabancılığımızdır. Bunlar Beğoğlu'nun sâir birbiri üzerine yığılmış binâları gibi bin dürlü çehreler gösteriyorlar. Hâlbuki biz hepsinin vakfhaneleri, postahâne gibi Türk mi'marisiyle süslenmesini arzu ediyorduk. Bunu sahibleri yapmasa bile Şehremâneti teşvîk etmeli hatta masrafına mu'avenet ederek onları âdeta mecbûr bir hâle getirmeli, hiç olmazsa köprünün parmaklıklarıyla verilen mimarimizin zevki hiç olmazsa birkaç adım öteye kadar olsun temdid edilmeli idi. Şehremâneti'nin bunu nazâr-ı dikkate alacağını ümid eyleriz.

Şikâyet Kutuları — Şehremâneti temizlik içün sarf ettiği sa'inin daha faydalı bir hâle nasıl gelebileceği

(Sayfa 416)

ve bu hususda halkın düşüncelerini anlamak ve şikâyet ve tenkid kağıdlarının kolaylıkla alınmasını te'min etmek üzere caddelere ve belediyelere kutular koymağa karar vermişdir. Adres virilirse şikâyetlere nihâyet iki günde Şehremaneti cevab verecekdir.

Bazı Paralar Geçmeyecek - Yeni çıkan Meskûkât Kânûnu mûcibince önümüzdeki senenin mart birinden itibaren kara beşlikler ile gümüş guruş ve yirmilikler ve Abdülhamid devrine âid metelikler geçmeyecekdir. Bunlar virgi tahsîl olunan yerlerde iki seneye kadar kabul olunarak yerine yeni paralar verilecekdir. Hükûmetin önümüzdeki seneden itibaren kabul ettiği paralar şunlardır:

Altun: Beşi bir yerde, iki buçuk, bir yarım, ve çârik[184] lira.

Gümüş: Mecidiye, iki ve bir çârik, iki guruş

Nikel: Kırk, Yirmi, on, beş paralıklar

Sultan Mahmut paraları kaldırıldığı zaman bilhâssa Anadolu köylüleri büyük zarara ugramışlardı. Parasından kab döğdürenler de vardı.

Şimdi köylüler o vakitki tecrübelerinden istifade etmeli vakti geçirmeden eski geçmeyecek paralarını hükûmet veznelerinden değişdirmelidirler.

Va'az İdecekler - Meşihat dâ'iresi câmi'lerde va'aza kalkışan bazı dininden habersiz kimseleri düşünerek bir kâ'ide ortaya koymuşdur. Bundan sonra vaaz edecek adamlar İstanbul'da ders vekâletine taşralarda kadı ve müftülere mürâ-

184 Çarik: çeyrek (n.)

ca'atla halka doğru yolu gösterebilecek kadar bilgileri olduğunu isbât edecekler ve vesika alacaklardır. Böyle olmayanları câmi hademeleri haber vermeğe mecbur tutulmuşdur.

Makri Köyü'nde (Bakırköy) Yeni Bir Kaza - Makrı Köyü'nde yeni ve acıklı bir kaza vukû' bulmuşdur. Anadolu'dan çiftsiz kalmış tarlasını çıplak kalmış zevcesini düşünerek kim bilir nasıl ümid ve sefâletler içerisinde bir gün evvel gelen zavallı yiğirmi beş Kürd birden yıkılan bir tonoz altında kalmış bir kısmı vefat etmiş bir kısmı yaralanmış bır kısmı kurtulmuşdur. Kazanın sebebi yine bir ecnebi mühendisidir. Hükûmet başka sebeb olanlarını da araşdırıyor.

Define - Langa'da Bakla Kemâleddin Mahallesi'nde Tramvay Caddesinde bir Rum ve bir İslâm kadının birlikte sâhib oldukları bir arsada Şehremâneti mühendisleri çalışırken iki bakır tencere bulunmuşdur: İçerisinde birçok Osmanlı altunı, üç Mahmûdiye yirmilik 10 Mahmûdiye onluk 2000 yirmilik 20 rub'iye altunu bulunmuş amele Kayserili Mustafa ve Mehmed tarafından hükûmete ihbâr ve teslim edilmişdir. Bizde para gömmek fena âdetinin işte bu da yeni bir ibret alınacak tezâhürüdür.

Para parayı doğurur bizim meselemizdir. Onları böyle kısır bırakmak ve sonra kim bilir kaç sene toprak altında insanları istifâdesinden mahrum etmek herhâlde büyük bir cinayetdir. Maatteessüf elan bile memleketimizde bu âdetlerden vazgeçmeyenleri yok değildir. Osmanlı Bankası müdirinin sözüne nazaran İstanbul'a verilen paralar bir haftada dönüb dolaşub tekrar bankaya geldiği halde Anadolu'ya gidenler gayb edilmiş sayılabilirmiş. Bu i'tibârı da azaltır. Borç verecek bir müessese iki gün sonra aynı paranın tekrar kendi eline geleceğini düşünürse elbette az faiz ister. Paralar topraga gömülmek değil iyi şirketlerin hisse senedlerine sarf edilmelidir. İnsan bunlar sayesinde dünyanın öbür ucunda çalışan adamların kârına bile ortak olabilir.

-------**-------

"Halka Doğru" ilk çalışma yılını da doldurdu. Abone olanlara teşekkürler eder. Yenilemek isteyenlerin gecikmemelerini diler.

-------**-------

Müdir: Celâl Sâhir **Tanin Matba'âsı**

-------**-------

EKLER:

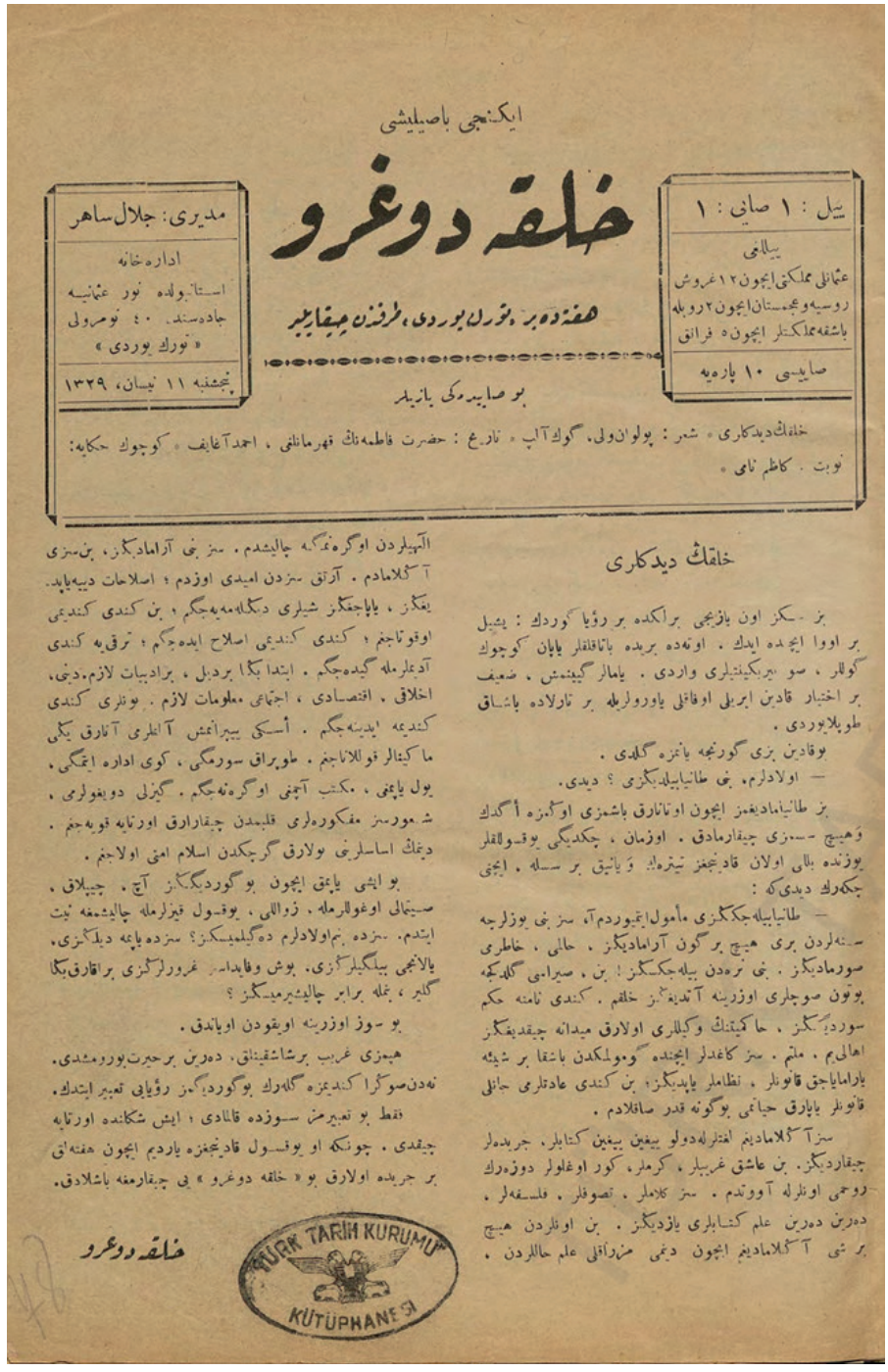

ایکنجی باصیلیشی

خلقه دوغرو

هفته‌ده بر، تورك یوردی، طرفندن چیقاریلیر

بو صایه‌دکی یازیلر

خلقك دیدکاری • شعر: پولوان‌ولی، گوك آلپ • تاریخ: حضرت فاطمه‌نك قهرمانلغی، احمد آغایف • کوچوك حکایه: نوبت. کاظم نامی •

سیل: ۱ صاني: ۱

بیللغی
عثمانلی مملکتی ایچون ۱۲ غروش
روسیه‌وبلجیستان ایچون ۲ روبله
باشقه مملکتلر ایچون ۵ فرانق

صایه‌سی ۱۰ پاره‌یه

مدیری: جلال ساهر

اداره‌خانه
استانبولده نور عثمانیه جاده‌سنده ۴۰ نومرولی «تورك یوردی»

پنجشنبه ۱۱ نیسان، ۱۳۲۹

خلقك دیدکاری

بز سکز اون یازیجی براکده بر رؤیا کوردك: یشیل بر اووا ایچنده ایدك. اوته‌ده بریده باتاقلقلر یاپان کوچوك کوللر، صو بیریکینتیلری واردی. یامالر گیینمش، ضعیف بر اختیار قادین ابریلی اوفاقلی یاوروللریله بر تارلاده باشاق طوپلاپوردی.

بوقادین بزی گورنجه یانمزه گلدی.

— اولادلرم، بنی طانیاییلدیکزمی؟ دیدی.

بز طانیامادیغمز ایچون اوتانارق باشمزی اوکمزه أگدك وهیچ سسمزی چیقارمادق. اوزمان، چکدیکی یوقسوللقلر یوزنده بللی اولان قادینجغز تیترمك وَیانیق بر سسله، ایچی جکمرك دیدی که:

— طانیاییله‌جککزی مأمول ایتمیوردم آه، سز بنی یوزلرجه سنه‌لردن بری هیچ بر گون آرامادیکز، حالمی، خاطری صورمادیکز. بنی نره‌دن بیله‌جکسکز! بن، صیرامی گلدکجه، یوتون صوجلری اوزرینه آندیغکز خلقم. کندی نامنه حکم سوردیکز، حاکیتنك وکیللری اولارق میدانه چیقدیغکز اهالیم، ملتم. سز کاغدلر ایچنده گومولمکدن باشقا بر شیئه یاراماییاجق قانونلر، نظاملر یاپدیکز، بن کندی عادتلری جانلی قانونلر یاپارق حیاتمی بوگونه قدر صاقلادم.

سز آکلامادیغم لغتلرله دولو بیغین بیغین کتابلر، جریده‌لر چیقاردیکز. بن عاشق غریبلر، کرملر، کور اوغلولر دوزه‌رك روحمی اونلرله آووتدم. سز کلاملر، تصوفلر، فلسفه‌لر، ده‌رین ده‌رین علم کتابلری یازدیکز. بن اونلردن هیچ بر شی آکلامادیغم ایچون دیغمی مزراقلی علم حاللردن، آلهیلردن اوکره‌نمکه چالیشدم. سز بنی آزامادیکز، بن سزی آکلامادم. آرتق سزدن امیدی اوزدم؛ اصلاحات دیبه‌یاید. یکز، یاپاجقکز شیلری دیکله‌مه‌یه‌جکم؛ بن کندی کندیمی اوقوتاجغم؛ کندی کندیمی اصلاح ایده‌جکم؛ ترقی‌یه کندی آدیملرمله گیده‌جکم. ابتدا بکا بردبل، برادبیات لازم. دینی، اخلاقی، اقتصادی، اجتماعی معلومات لازم. یونلری کندی کندیمه ایدینه‌جکم. أسکی پیپرانمش آلطری آتارق یکی ماکینالر قوللاناجغم. طوپراق سورمکی، کوی اداره ایتمکی، یول یاپمغی، مکتب آچمغی اوکره‌نه‌جکم. گیزلی دویغولرمی، شعورمز مفکوره‌لری قلبمدن چیقارارق اورتایه قویه‌جغم. دینك اساسلرینی بولارق گرچکدن اسلام امتی اولاجغم.

بو ایشی یاپمق ایچون بو گوردیکمز آچ، چیپلاق، صیتمالی اوغوللرمله، زواللی، یوقسول قیزلرمله چالیشمغه نیت ایتدم. سزده بنم اولادلرم ده گیلمیسکز؟ سزده یاپه دیلکزی، یالانجی پیلکیلرکزی، پوش وفایدامز غرورلرکزی براقارق بکا گلیر، بنمله برابر چالیشیرمیسکز؟

بو سوز اوزرینه اویقودن اویاندق.

هپمزی غریب برشاشقینلق، ده‌رین برحیرت بوروممشدی. نه‌دن صوکرا کندیمزه گله‌رك بوگوردیگمز رؤیایی تعبیر ایتدك.

فقط بو تعبیرمز سوزده قالمادی؛ ایش شکلنده اورتایه چیقدی. چونکه او یوقسول قادینجغزه یاردیم ایچون هفته‌لی بر جریده اولارق بو «خلقه دوغرو» یی چیقارمغه باشلادق.

خلقه دوغرو

TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

Halka Doğru 1. Sayısının Kapak Sayfası

سنه : ۱ صاي : ۳

بيللى
عثمانلى مملكتى ايچون ۱۲ غروش
روسيه وعجمستان ايچون ۲ روبله
باشقه مملكتلر ايچون ۵ فرانق
صايسى ۱۰ پاره‌يه

خلقه دوغرو

هفته‌ده بر، تورك يوردى، طرفندن نشر ايدلير

۲۵ نيسان ، ۱۳۲۹

مديرى : جلال ساهر

اداره‌خانه :
استانبولده نور عثمانيه جاده‌سنده
۴۰ نومرولى « تورك يوردى »

« خلقه دوغرو »

نك دائمى يازيجيلرى

خالده اديب خانم ، آقاكوندوز ، آق‌چوره اوغلى يوسف احمد آغايف ، توفيق نورالدين ، جلال ساهر ، حسين زاده على ، حمدالله صبحى ، عاقل مختار ، عبدالفياض توفيق ، على جانب ، على علوى ـ غالب بختيار ، كاظم نامى ، كوپريلى زاده محمد فؤاد ، كوك آلپ ، محمد امين ، محمد على توفيق ، ممدوح شوكت بكلر .

اختيار دكيرمنجى

« نه‌ياپارسه‌ك ألك ايله
اوكيده‌جك‌سنك ايله »

ايرماق كوزل بر قورولغك اتكنـدن ، قيرمزى وَيوصونلو قايالر اوزرندن آللى يشيللى رنكلرله آقيوردى. كويك كريچـدن ياپيـلمش دكيرمنى بونك اوزرنده چاغيلتيلر ايچنده دونيوردى . بن بودكرمنه يافلاشدم ؛ اوراده بويونلرى چاكلى حيوانلرك يوكلرينى ايندير وب طاشيان بردلى قانلى يه اختيار دكيرمنجى‌يى صوردم. بودلى قانلى بكا يارانسه دوقونمشم كبى : « اواختيار بنم عمجه‌م ايدى ، سزه عمر كچن قيش أولدى . » جوابنى ويردى.

زواللى آدم ! بوندن اوچ ييـل اول بز اونكله شوراده ، ايشته شوسوكود آغاچلرينك كولكه‌سنده بابا اوغول كبى باش‌باشه ويره‌رك برچوق صاباحلرى برلكده كچيرمشدك . ينه برصاباح اوطورييوردق ؛ اوبكا صوك موسقوف قاوغاسنى آكلاتيور وَبوقاوغاده آلدينى يارالرك يرلرينى كوستريوردى . بوصيره‌ده يانمزه اسكى برجاره بورونمش، يالين آياق ياشليجه برقادين كلمشدى؛ صيرتنده‌كى طاغارجغنى اوكمزه قويارا‌ق : « اوغول اوشاق ايكى كوندن برى آجز ؛ الله‌رضاسيچون شو آرپاجغمى اوكوت.» ديه‌دكرمنجى‌يه يالوارمغه باشلامشدى. دكيرمنجى قادينجغزك شو آجيقلى حالنه طايانه‌مه‌يه‌رق قالقوب طاغارجغنى أله

سلطان سليم

دشمنلرك چاكارينى دويدقجه
مريج آقار ، آغلار : آه سلطان سليم!
بولغار مسجدلره صليب قويدقجه
مريج آقار ، آغلار : آه سلطان سليم !

قبله طرفنده درت مناره‌سى ،
كوكلره ايريشمش اولو قبه‌سى ،
مثلنى كوره‌مز دنيا اولكه‌سى؛
مريج آقار ، آغلار : آه سلطان سليم!

امر ايلدى سلطان سليم قوردوردى ،
قبه‌سنى معمار سنان دور دوردى ؛
شيمدى دشمنلرده كوروب بوه‌يورده‌ى
مريج آقار ، آغلار : آه سلطان سليم !

أى مريج ، آغلامه ، كوز ياشكى سيل ؛
انتقام آتشى قلبمزده ، بيل ؛
أى داغ ، تورك اوردوسى كليور ، أكيل ،
سكا كليورز ، آه سلطان سليم !

بر مهاجر

Halka Doğru 3. Sayı Kapak Sayfası

خلقه دوغرو

هفته‌ده بر، تورك يوردى، طرفندن چيقاريلير

مديرى: جلال ساهر

اداره‌خانه
استانبولده نور عثمانيه
جاده‌سنده ٤٠ نومرولى
« تورك يوردى »

پنجشنبه ١٠ تموز ١٣٢٩

بيل: ١ صانى: ١٥

بيللامى
عثمانلى مملكتى ايچون ١٢ غروش
روسيه‌وبلجستان ايچون ٢ روبله
باشقه‌مملكتلر ايچون ٥ فرانق

صاييسى ١٠ پاره‌يه

« خلقه دوغرو » نك دائمى يازيجيلرى

خالده اديب خانم • آقا كوندوز • آق چوره اوغلى يوسف • احمد آغايف • توفيق نورالدين • جلال ساهر • حسين زاده‌على • حمدالله صبحى • عاقل مختار • عبدالفياض توفيق • على جانب • على‌سعاد • على علوى • غالب بختيار • كاظم نامى • كوپريلى زاده محمد فؤاد • كوك آلپ • محمد امين • محمد على توفيق • ممدوح‌شوكت • ناظم بكار .

شعر

نوج

— ٣ —

أى ادرنه ، أى گوزه‌ل يورد ، آيلر وار كه هجرانك
بر اوكولماز يارا گيبى باغرمزده قاناردى ؛
گوندوزلرى طوتوشدورور روحمزى بر يانغين ،
گيجه‌لرى رؤيامزده قلعه‌لرك ياناردى . . .

يانغين سوندى، گون آچيلدى ، پارچالادى ظلمتى ؛
سن بزمسك ، أى ادرنه ، أى روم‌ايلى جنتى !
سويله‌ييگز ، أى ملكلر ، « نفعى » يه ؛
يازسين گوزه‌ل ادرنه‌يه مدحيه .

آلتى يوز بيل روم‌ايلى‌يه حاكم اولان تورك آدى
سيلينه‌جك ، اوروپاده صوك ايشيغى هلالك
سونه‌جكدى . . فقط حقك عدالتى پارلادى ،
آيدينلاندى چهره‌سنى بوقارانلق خيالك . . .

يانغين سوندى ، گون آچيلدى، پارچالادى ظلمتى ؛
سن بزمسك ، أى ادرنه ، أى روم‌ايلى جنتى !
خبر ويريك قان آغلايان « سنان » ه :
سلطان سليم قاووشيور اذانه .

مظلوملرك آهى حقك گوكلرينه يوكسلدى ،
قانلى أللر رحمتك قاپسنده آچيلدى .
أى آللهم ! انتقامك گجيكمه‌دى ، تيز گلدى ،
آلچاق دوشمان اوزرينه غضبلرك صاچيلدى...

يانغين سوندى، گون آچيلدى ، پارچالادى ظلمتى ؛
سن بزمسك ، أى ادرنه ، أى روم‌ايلى جنتى !
مژده‌له‌ييك ، أى ملكلر ، « مراد » ى :
پايتختى دوشمان أللده قالمادى .

تموز ، ١٣٢٩

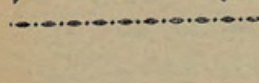

كويلولره وعظلرم:

٢

تنبللك الك بويوك گناهدر

مؤمن قارده‌شلر ،

بوهفته‌كى وعظمه باشلامازدن اول سزه اوفاجق
بر حكايه آكلاتاجغم ؛ هر كويده ، هر محله‌ده اولديغى گيبى
بزم محله‌ده‌ده بيس ، قارانلق برقهوه‌وار . برچوق
گنجلر ، اختيارلر ايشلرينه گوچلرينه باقمايارق وقتلرينى
هپ اوراده اسقانيل وطاولا گيبى اويونلر اوينامقله ،

Halka Doğru'nun 15. Sayısının Kapak Sayfası

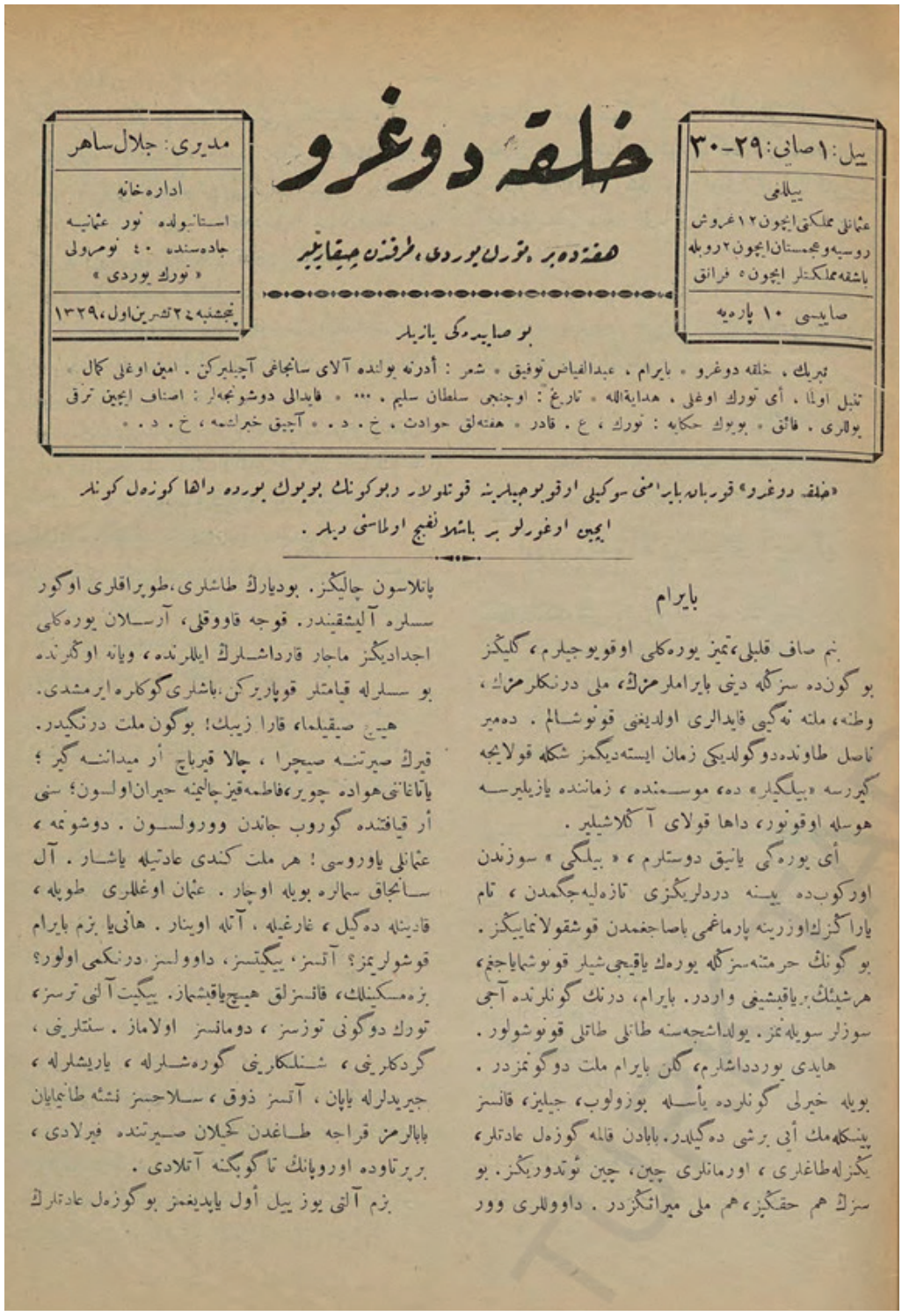

خلقه دوغرو

هفته‌ده بر، تورك يوردى، طرفندن چيقاريلير

مديرى: جلال ساهر

اداره‌خانه
استانبولده نور عثمانيه جاده‌سنده ٤٠ نومرولى «تورك يوردى»

پنجشنبه ٢٤ تشرين اول، ١٣٢٩

ييل: ١ صاى: ٢٩-٣٠

بيللمى
عثمانلى مملكتى ايچون ١٢ غروش
روسيه و عجمستان ايچون ٢ روبله
باشقه مملكتلر ايچون ٥ فرانق

صايسى ١٠ پاره‌يه

بو صايىده‌كى يازيلر

تبريك . خلقه دوغرو . بايرام . عبدالفياض توفيق . شعر : أدرنه بولنده آلاى سانجاغى آچيلير كن . امين اوغلى كمال . تنبيل اولما . أى تورك اوغلى . هداية‌الله . تاريخ : اوچنجى سلطان سليم . ... . فايدالى دوشونجه‌لر : اصناف ايچين ترقى يولارى . فائق . بويوك حكايه : تورك . ع . قادر . هفته‌لق حوادث . خ . د . . آچيق خبرلشمه . خ . د . .

«خلقه دوغرو» قوربانه بايرامى سوكيلى اوقويوجيلرينه قوتلولار، ربوكونك بويوك يوردده داها كوزه‌ل كونلر ايچين اوغورلو بر باشلانغيج اولماسنى ديلر .

بايرام

بنم صاف قلبلى، تميز يوره‌كلى اوقويوجيلرم، گلينگز بو گونده سزگله دينى بايراملرمزك، ملى درنكلرمزك، وطنه، ملته نه‌گيبى فايدالرى اولديغنى قونوشالم . ده‌مير ناصل طاونده‌دوگولديكى زمان ايسته‌ديكمز شكله قولايجه گيرسه «بيلگيلر» ده، موسسنده، زماننده يازيلير سه هوسله اوقونور، داها قولاى آگلاشيلير .

أى يوره‌گى يانيق دوستلرم، «بيلگى» سوزندن اوركوب‌ده بينه دردلريگزى تازه‌ليه‌جگمدن، تام يارا گزك اوزرينه پارماغمى ياصاجغمدن قوشقولانماييگز . بو گونك حرمتنه سزگله يوره‌ك ياقيجى شيلر قونوشمايا جغم، هر شيئك بر ياقيشيغى واردر . بايرام، درنك گونلرنده آجى سوزلر سويله‌نمز . يولداشجه سنه طاتلى طاتلى قونوشولور .

هايدى يورددا شلرم، گلن بايرام ملت دوگونمزدر . بويله خيرلى گونلرده يأسله بوزولوب، جيليز، قانسز پينكله‌مك أيى برشى ده‌گيلدر . بابادن قالمه گوزه‌ل عادتلر، يگزله طاغلرى، اورمانلرى چين، چين ئوتدوريگز . بو سزك هم حقگيز، هم ملى ميراثگزدر . داوولرى وور پاتلاسون چاليگز . بوديارك طاشلرى، طوپراقلرى اوگور سلره آليشقيندر . قوجه قاووقلى، آرسلان يوره‌كلى اجدادىگز ماجار قارداشلرك ايللرنده، ويانه اوگلرنده بو سلرله قيامتلر قوپاريركن، باشلرى گوكلره ايرمشدى .

هيچ صيقيلما، قارا زيبك! بو گون ملت درنگيدر . قيرك صيرتنه صيچرا، چالا قيرباچ أر ميدانسه گير ؛ ياتاغانى هواده چوير، فاطمه‌قيز چالمه حيران اولسون؛ سنى أر قيافتده گوروب جاندن وورولسون . دوشونمه، عثمانلى ياوروسى ! هر ملت كندى عادتيله ياشار . آل سانجاق سماره بويله اوچار . عثمان اوغللرى طوپله، قاديله ده‌گيل، غارغيله، آتله اوينار . هانى يا بزم بايرام قوشولرىمز؟ آتسز، بيگتسز، داوولسز درنكمى اولور؟ بزه مسكينلك، قانسزلق هيچ ياقيشماز . بيگيت آلنى ترسز، تورك دوگونى توزسز، دومانسز اولاماز . سنتلرينى، گردكلرينى، شنلكلرينى گوره‌شلرله، ياريشلرله، جيريدلرله بابان، آتسز ذوق، سلاحسز نشئه طانيمايان بابالرمز قراجه طاغدن كچلان صيرتنده فيرلادى، بر پرتاوده اوروپانك تاگوبكنه آتلادى .

بزم آلنى يوز ييل أول يايديغمز بو گوزه‌ل عادتلرك

Halka Doğru'nun birleştirilmiş 29-30. Sayılarının Kapak Sayfası

خلقه دوغرو

هفته‌ده بر «تورك يوردى» طرفندن نشر ايدلير

بو صايه‌دكى يازيلر

مديرى: جلال ساهر

اداره‌خانه
استانبولده نور عثمانيه
جاده‌سنده ٤٠ نومرولى
«تورك يوردى»

پنجشنبه ٢١ تشرين ثانى، ١٣٢٩

بيل: ١ صايى: ٣٣

بيللنى
عثمانلى مملكتى ايچون ١٢ غروش
روسيه و عجمستان ايچون ٢ روبله
باشقه مملكتلر ايچون ٥ فرانق

صايه‌سى ١٠ پاره‌يه

ورم و ورم موزه‌سنه دائر مقاله‌لر: ورم‌له گوره‌ش، آ. ى * ورم، * * *
آكرى محاربه‌سى، * * * * دوشونجه يازيشى.

ورم انسانلرك آك قورقونج دوشمانيدر. يالكز استانبولده ٢٧,٠٠٠ ورملى واردر و سنه‌ده بونلردن ٢,٧٠٠ كيشى ئولمكده‌در.

فقط ورم آيى اولور بر خسته‌لقدر. ورمه طوتولمامق و طوتولدقدن صوكرا ورمدن قورتولمق انسانك كندى آلنده‌در.

ورم‌له گوره‌ش

هكيملرك حسابلرندن آكلاشيليوركه دنياده آك چوق آدام ئولدوره‌ن خسته‌لقلردن بريسى ورم‌در. ورمك انسانلره ويرديكى ضررى، نه قوله‌را، نه‌وبا نه‌محاربه، نه‌باشقا آفتلر ويرميور. حالبوكه قوله‌رايه، وبايه قارشى قارانتينه‌لر، قوردونلر قونيور؛ محاربه‌لردن، امكانك صوك درجه‌سنه قدر چكينليور. ورم، يعنى ايچه‌خسته‌لغه، انسانلرنه‌دنسه، اوقادار اهميت ويرمه‌مشلر، اوندن قورونمق ايچون چاره‌لر، تدبيرلر پك‌ده آراماميشلر.

زمانمز، آسكى زمانلره نسبتله چوق داها عقللى برزماندر. انسانلر، شيمدى داها آيى دوشونه‌رك داها عقللى حركت ايديورلر. زمانمز انسانلرينك‌ده آك عقلليلرى فرنكلردر. ذاتاً «عقل، فرنگستان» ديمزلرمى‌يا؟ زمانمز فرنكلرى برآيچه‌دوشونوب طاشيندقدن صوكرا كنديلرينه شويله ديمشلر: «مادام‌كه دنياده انسانلرى آك چوق ئولدوره‌ن محاربه، زلزله، صو باصمه‌سى كبى قضالر، ياخود قوله‌را، وبا كبى قورقونج خسته‌لقلر ده‌كيل‌ده، ورم، صيتمه كبى ايچين ايچين يه‌ن خسته‌لقلردر، اوحالده

Halka Doğru 33. Sayının Kapak Sayfası

خلق دوغرو

هفته‌ده بر، تورك يوردى، طرفندن چيقاريلير

مديرى: جلال ساهر

اداره‌خانه
استانبولده نور عثمانيه
جاده‌سنده، ٤٠ نومرولى
« تورك يوردى »

پنجشنبه ٢٨ تشرين ثانى، ١٣٢٩

بيل: ١ صاى: ٣٤

بيللمى
عثمانلى مملكتى ايچون ١٢ غروش
روسيه و عجمستان ايچون ٢ روبله
باشقه مملكتلر ايچون ٥ فرانق

صايىسى ١٠ پاره‌يه

بو صايىدەكى يازيلر

بابا ئوگودى (١٥) : چوجوقلرى ناصل بجريكلى يتيشديرمه‌لى . عبدالفياض توفيق . فايدالى دوشونجه‌لر : اصناف ايچين ترقى يوللرى (٣) ، ف ... . شعر : غرب ايستيوركه . فكرت ضيا . ئوچ توركيسى . آتلا خان . ده‌گيزده گزيش، حرب گميسنده گون گچيريش . صفوت . هفته‌لق حوادث . خ . د .

گله‌جك صايىزده :

خلق ماصالى : ئولكر ايله آيدين، كوك آلپ

بابا ئوگودى

١٥

چوجوقلرى ناصل بجريكلى يتيشديرمه‌لى

اولكى هفته‌لرده چوجوقلره دوغدقلرى زماندن اعتباراً ايكى تربيه ناصل ويريله‌جكنى آكلاتدم. محجوبيت كيبى فنا برعلتك پنجه‌سندن قورومه‌نك يوللرينى گوستردم. بوقونوشمامزده‌ده بجريكلى آدام يتيشديرمه‌نك يوللرينى آرايالم.

هرزمان بويوكلرمزك ديللرينه دولادقلرى بر سوز وار، اوسوزى آلبته سزده چوق كره‌لر ايشيتديكز : « متشبث » اولمق ...

أوەت ، « متشبث » اولمق چوق گوزەل وچوق لازم برشى؛ مملكت آنجاق بو سايه‌ده رفاه بولور. پاراسزلغك سياه پنجه‌سندن ، سفالتك ئولدوروجى آلرندن ياقاسنى صيبيرابيلير، نه‌قادار محتاج اولديغمزشى ، بزم ايچون عادتا « أكسير » ...

فقط ايش، أيى برشيئى بكنمك، آرزو ايتمكله يتمز ئويله خيرلى شيلرى تطبيق ايتمه‌نك، اونى عادتلرمز، تربيه‌لرمز آراسنه قاريشديرمه‌نك چاره‌سنى بولمالى؛ بو ايسه نه‌قولاى وَنه‌ده چابوق اولور ؛ اوزون اوزادى يه‌بكله‌مك واوغراشمق لازمدر.

بكى، «متشبث» ناصل اولاجقسكز، ديه بكاصورارسه‌كز تأسفله « اولامايا جغز » ديه جواب ويره‌جكم ؛ زيرا «متشبث» اولاجق بز ده‌گيل آنجاق چوجوقلرمزدر. ده‌ده‌لرمز «قارت آغاج أگيلمز» ديمشلر، بويك دوغردر. هله روحمز اوزرنده تأثيرات باپاجق تربيه‌لر آنجاق چوجوقلر اوزرنده تطبيق اولونابيلير .

اوحالده بوگون قهوه كوشه‌لرنده أسنه‌يه‌رك اويوقلادقلرينى گورديگمز كيمسه‌لرى يارين أيى برايش آردنده، گوزەل برمغازه‌باشنده گورمك ايسترسه‌ك ايشته بوگولونج برخيال اولور .

تشبث استعدادينى ملتمزك داماردلرينه آشيلامق ايچون اولجه چوجوقلردن ايشه باشلامالى ، ثمره‌سنى يك ياقين زمانلرده ادراك ايده‌مه‌يه‌جكمزى بيلمكله برابر صبر وثبات ايله چاليشمغه قويولمالى . يوقسه يالكز كندى استفاده ايده‌جكمز شيلردن غيريسنى دوشونمه‌نجه ، تا يوز سنه

Halka Doğru'nun 34. Sayısının Kapak Sayfası

خلقه دوغرو

هفته‌ده بر «تورك يوردى» طرفندن چيقاريلير

مديرى: جلال ساهر

اداره‌خانه
استانبولده نور عثمانيه
جاده‌سنده ٤٠ نومرولى
«تورك يوردى»

پنجشنبه ٥ كانون اول، ١٣٢٩

سيل: ١ صاياى: ٣٥

بيللانى
عثمانلى مملكتى ايچون ١٢ غروش
روسيه و عجمستان ايچون ٢ روبله
باشقه مملكتلر ايچون ٥ فرانق

صايسى ١٠ پاره‌يه

بو صايه‌دكى يازيلر

خلق ماصالى: ئولكر ايله آيدين، كوك آلپ

ده‌كيزده گزيش، حرب گميسنده گون گچيريش، صفوت.

خلق ماصالى

ئولكر ايله آيدين

اوگى آنا ديدى: «آرتق چكمه‌م
بو آفاجان چوجوقلرك دردينى؛
يا بونلرى أودن چيقار، يا بنى.»
بابا ديدى: «سن اوزوله؛ بوالزم
ايش اولاجق؛ فقط اوزون أنكلى
برآننارى شيمدى بكا ديكمه‌لى!»
ئولكر قيزك آدى، آيدين اوغلانك.
بابالرى ديدى: «هايدى اويانك،
گيده‌جكز بوگون قوشلر ايلنه!»
أنكنى، صارمش ايدى بلنه؛
چوجوقلره برآز چوربا يديردى؛
أللرندن طوتدى طاغه يتيردى.
بوتون گوندوز دولاشديلر اورمانده؛
آقشام چاتدى، گوزلر قالدى دومانده.
بابا ديدى: «ياورولرم، آجيقدق.»
يايدى يره بركوچوجوك طغارجق.

بولكر باقدى پك طوزلودر پاصديرما؛
بيه‌مه‌دى، ديدى: «آرتق، بك بابا!
گيجه اولدى، أومزه گيده‌لم!»
بابا ديدى: «وقت گچدى، گوزه‌لم؛
يول بوينده شيمدى آزغين قورتلر وار،
بزى يوتار برقورت، يابر جاناوار.
بوكوشه‌ده اوپور ايسه‌ك سس سزجه
سلامتله گچه بيلير بوگيجه.»
ايكى قارده‌ش تيتره‌ديلر قورقودن...
آيدين ديدى: «صباحلين اويقودن
بزى قوشلر اويانديريز، قالقارز،
هرطرفى دولاشيرز، باقارز:
بابامز يوق! بزى آتمش، صاووشمش؛
أونده‌كى ياوروسنه قاووشمش.
زينب! اونك آننه‌سى وار، سويليير.
بزئوكسوزز، بزم ايچون كيم بيليير
باباجغم نه دوشونمش، ياپاجق؟
اوگيده‌جك، بزى قورتلر قاپاجق.»
ئولكر ديدى: «گچن گيجه رؤيامه
آننه‌م گلدى، ديدى: قيزم، آغلاما؛

Halka Doğru'nun 35. Sayısının Kapak Sayfası

خلقه دوغرو

هفته‌ده بر نشر اولنیور، طرفدارن چیقاریلیر

مدیری : جلال ساهر

بیل ۱ صایی ۳۸

صایسی اون پارادر . پرشنبه ۲۶ کانون اول ۱۳۲۹

بیللغی

عثمانلی مملکتی ایچون ۱۲ غروش . روسیه وعجمستان ایچون ۲ روبله . باشقه مملکتلر ایچون ۵ فرانق .

اداره‌خانه

استانبولده نورعثمانیه جاده‌سنده ۴۰ نومرولی « تورك یوردی »

عثمانلی دولتنك بویوك مؤسسی بویوك خاقانه برنجی عثمانه حضرتلری

عثمانلی کنجلکی باب‌عالی نوکنده طلعت بکك نطقنی دیکلرکن

اقدام رفیقلرك رسملری

Halka Doğru'nun 37. Sayısının Kapak Sayfası

مدیری : جلال ساهر

اداره‌خانه
استانبولده نور عثمانیه
جاده‌سنده ٤٠ نومرولی
« تورك یوردی »

پنجشنبه ٣ نیسان ، ١٣٣٠

خلقه دوغرو

هفته‌ده بر « تورك یوردی » طرفندن چیقاریلیر

ییل : ١ صایی : ٥٢

بیللغی
عثمانلی مملکتی ایچین ١٢ غروش
روسیه و عجمستان ایچین ٢ روبله
باشقا مملکتلر ایچین ٥ فرانق

صایسی ١٠ پارا

بو صایی‌ده‌کی یازیلر :

مهم بر مسابقه : دونك ◎ قوروناجق شیلر : اویانیق ◎ قیورولتایده : کوك آلپ ◎ اوغلوم آدم اول : روشید فانی
تورکك تاریخی : شادی ◎ دوشونجه‌لر : آق آی ، ناظم خرم ◎ هفته‌لق حوادث : خ . د

مهم بر مسابقه

تورك بیلکی درنکی

تورکجیلك شعبه‌سندن :

شعبه‌مز ملی دویغولره صادق و هیجانلی بر ترجمان اولاجق طرزده وجا وزننده بر ملی مارش کفته‌سی ترتیبنی مسابقه‌یه قویمغه قرار ویرمشدر . مسابقه مدتی ایکی آیدر. اشتراك ایده‌جك شاعرلر وجوده کتیره‌جکلری أثری حزیرانك برنجی کونه قادار « جغال اوغلنده عبدالله جودت خانده تورك بیلکی درنکی » نه کوندرمه‌لیدرلر . أثری ترجیح وانتخاب اوانان ذاته اون لیرا هدیه ایدیله‌جکی کبی بومارشه بنه بویله مسابقه ایله بر بسته ترتیب ایتدیریله‌جك وصوکرا کرك أثر، کرك بسته‌سی طبع ونشر ایتدیریله‌رك صافی حاصلاتی شاعر وبسته‌کاره تقدیم اولوناجقدر. شعبه‌مز ملی خدمتلرك أك دکرلیلرندن اولان بو وظیفه‌نك ایفاسنه ، وطنك جانلی افتخارلرینی تشکیل ایده‌ن بو یوك شاعرلرك اشترا کدرغبت ایده‌جکلرینی امید ایلر .

قوروناجق شیلر :

ایچکی زهرلرك أك فناسیدر.

ایچن ایچر . ایچکی یانقیندن دهشتلی ، قودوزدن تأثیرلی ورمدن تهلکه‌لی در.

(دوفتور مانو)

مملکتمزده میخانه‌لرك بولوندیغی بر سمتدن کچیکز. ایجریده مرکون قاباران بر های وهوی مرکون آرتان بر خلق کومه‌سی کورورسکز . بونلری بیلینمز بر دوشونجه‌اولومه‌دوغروقوشدورمشدر. یانلرینه‌یاقلاشکز. نیچین دیکز؟ کیمیسی سزه دردندن بحث ایده‌ر. مشهور بر تعبیرله ألمنی اسپیرتو شیشه‌سنده بوغمق ایسته‌دیکنی آکلاتیر . بونك ایچین کندینی زهرله‌مك بویله سفیل وچیرکین سورونمکمی لازم کلدیکنی دیکله‌ته‌مزسکز . کیمیسی بر ذوق دویدیغنی سویلر ، ذلتدن سعادت اوموشنه حیرت ایده‌رسکز . ایچکی بوتون زهرلردن داها مدهش بر آغی ایچکی‌یه دوشکونلك ساده کندینی ده‌کل نسلنی‌ده چوجقلرینی‌ده بیچاقلایان بر خسته‌لقدر .

بو قادار اوزرینه دوشولن ایچکیلر نه‌لردر . وَنه‌دن یاپیلیرلر ؟ ایچکیلر عمومیتله اوزومدن یاپیلیر. مثلا شراب أکشیتیلمش شیره‌در. اسپیرتوسنك درجه‌سنه کوره آجی

Halka Doğru'nun 52. Son Sayısının Kapak Sayfası